

OPUS

ÖZEL SAYISI

GENÇLİK ARAŞTIRMALARI

OPUS ▶

*International Journal of
Society Researches*

Uluslararası Toplum
Araştırmaları Dergisi

Cilt Vol 8 • Sayı Issue (Özel Sayı) • Nisan April 2018 • ISSN 2528-9527 E-ISSN 2528-9535

GENÇLİK
ARAŞTIRMALARI
ÖZEL SAYISI

ADAMOR

ADAMOR

Cilt *Volume* 8, Sayı *Issue* – Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı

Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi
International Journal of Society Researches

Sayı Issue -Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı • Mart March 2018
ISSN: 2528-9527 – E-ISSN:2528-9535

Sahibi • Owner

ADAMOR Araştırma Danışmanlık Medya Ltd. şti. adına
Yusuf SUNAR

Yazı İşleri Müdürü • General Director
Emir OSMANOĞLU

Editör • Editor

Doç. Dr. Hasan BOZGEYİKLİ (Erciyes Üniversitesi)

Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı Editörü

Doç. Dr. Mustafa DURMUŞÇELEBİ (Erciyes Üniversitesi)

Uluslararası Danışma Kurulu • International Advisory Board*

Abdullah Topçuođlu (Selçuk Üniversitesi – Türkiye), Åsa Kajsdotter (Folk Universitetet – İsveç), Carlos Rodrigues (University of Aveiro -Portekiz), Cristina Tonghini (Università Ca' Foscari Venezia –İtalya), Dariusz Trzmielak (University of Lodz -Polonya), Dezso Jozsef (University of Pecs – Macaristan), Emil Papazov (University of Ruse -Bulgaristan), H.Yunus Taş (Yalova Üniversitesi – Türkiye), Hakkı Büyükbař (Ardahan Üniversitesi – Türkiye), Irena Lazar (Univerza na Primorskem -Slovenya), Mustafa Çelikten (Erciyes Üniversitesi – Türkiye), Mustafa Durmuşçelebi (Erciyes Üniversitesi – Türkiye), Mustafa Güçlü (Erciyes Üniversitesi – Türkiye), Mustafa şanal (Giresun Üniversitesi – Türkiye), Pawel Sitek (University of Finance Management in Warsaw – Polonya), Péter Mezei (Szeged University -Macaristan), Said Akbaşlı (Hacettepe Üniversitesi – Türkiye), Susran Erkan Eroğlu (Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi-Türkiye), şahin Kesici (Necmettin Erbakan Üniversitesi- Türkiye), Verda Canbey Özgüler (Anadolu Üniversitesi – Türkiye), Verena Perko (University of Ljuljana -Slovenya), Yasin Aktay (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi – Türkiye), Zafer Çelik (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi – Türkiye)

* Ada göre alfabetik sırada *In alphabetical order*

•

Hakem Kurulu • Board of Reviewing Editors*

Ali Ünal (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Türkiye),
Ahmet Avcı (Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi – Türkiye),
Alpaslan Gözler (Erciyes Üniversitesi – Türkiye),
Arif Yavuz (İstanbul Üniversitesi – Türkiye),
Aşkın Keser (Uludağ Üniversitesi – Türkiye),
Elisa Valia (University of Valencia- İspanya),
Engin Yıldırım (Sakarya Üniversitesi – Türkiye),
Ersin Kavi (Yalova Üniversitesi – Türkiye),
Fevzi Demir (Dokuz Eylül Üniversitesi – Türkiye),
Irene Monsonís (University of Valencia -İspanya),
İbrahim Yenen (Karabük Üniversitesi – Türkiye),
Javier Sánchez García (University of Jaume -İspanya),
Jose Ruiz Mass (University of Granada -İspanya),
Katarzyna Łobacz (University of Szczecin Polonya),
Levent Kardağ (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi),
Lyudmila Mihaylova (University of Ruse -Bulgaristan),
Mehmet Merve Özaydın (Gazi Üniversitesi – Türkiye),
Mehmet Murat (Gaziantep Üniversitesi – Türkiye),
Memet Memeti (South East European University -Makedonya),
Murat Sezik (Adıyaman Üniversitesi – Türkiye),
Musa Yavuz Alptekin (Karadeniz Teknik Üniversitesi – Türkiye),
Mustafa Altunoğlu (Anadolu Üniversitesi – Türkiye),
Mustafa Aykaç (Kırklareli Üniversitesi – Türkiye),
Mustafa Kılıç (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi – Türkiye),
Naci Gündoğan (Anadolu Üniversitesi – Türkiye),
Nuray Karaca (Anadolu Üniversitesi – Türkiye),
Oğul Zengingönül (Dokuz Eylül Üniversitesi – Türkiye),
Savaş Karagöz (Aksaray Üniversitesi – Türkiye),
Sevda Demirbilek (Dokuz Eylül Üniversitesi – Türkiye),
Simona Tripa (University of Oradea -Romanya),
Sunhilde Cuc (University of Ordea -Romanya),
Süleyman Özdemir (İstanbul Üniversitesi – Türkiye),
Tunç Demirbilek (Dokuz Eylül Üniversitesi – Türkiye),
Türker Kurt (Gazi Üniversitesi – Türkiye),
Uğur Dolgun (Çanakkale 18 Mart Üniversitesi – Türkiye),
Veysel Bozkurt (Uludağ Üniversitesi – Türkiye),
Yusuf Alper (Uludağ Üniversitesi – Türkiye),
Zekeriya Bingöl (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Türkiye),
Zeki Parlak (Marmara Üniversitesi – Türkiye)

Ada göre alfabetik sırada *In alphabetical order*

Sayı Issue - Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı, 2018

Yayın Danışmanı

Ali Güneş, Ekrem Eraslan, Ekrem Çoraklık

Abonelik

Yıllık: 30 TL

Kurumsal Yıllık: 50 TL

Yapı Kredi Bankası Kızılay Şubesi

IBAN:TR61 0006 7010 0000 0083 7963 30

Yayın Türü

Dört Aylık, Süreli Yayın

Yayıncı Kuruluş *Publisher*

ADAMOR

Toplum Araştırmaları Merkezi

W: www.adamor.com.tr

Reklam ve Halkla İlişkiler

Bekir Ateş

Baskı

Mart March 2018

İletişim Correspondence

Nasuh Akar Mah. 1403. Sok. No:10 D:5

Balgat Çankaya

ANKARA * Tel: 0 312 285 53 59

Faks: 0 312 285 53 99

W: www.opusjournal.net

E-mail: opusdergi@gmail.com

OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Nisan, Ağustos ve Aralık olmak üzere yılda 3 sayı olarak yayımlanan hem Türkçe hem de İngilizce dillerindeki çalışmalara yer veren akademik, uluslararası hakemli bir dergidir.

Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir.

OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, ULAKBİM-TR Dizin, Türk Eğitim indeksi-*tei*, ASOS, SOBİAD, ACARINDEX, SIS ve Journalindex.net tarafından indekslenmektedir.

OPUS- International Journal of SocietyResearches is an academic, international and refereed journal which is published three issues a year in April, August and December and accepts either Turkish or English studies.

All responsibilities of the articles published belong to the authors.

*OPUS- International Journal of SocietyResearches is indexed by ULAKBİM-TR Dizin, Türk Eğitim indeksi-*tei*, ASOS, SOBİAD, ACARINDEX, SIS and Journalindex.net*

Araştırma Makaleleri

- 11 Çağla Girgin Büyükbayraktar – Hasan Bozgeyikli - Şahin Kesici
Gençlerin Psikolojik İhtiyaçları Nelerdir?
What are the Psychological Needs of the Youth?
- 27 Fatih Tezcan
Üniversite Gençliğinin Meslek Seçimi ve Gelecek Beklentileri: Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Örneği
Career Choice and Future Expectations of University Youth: Case of Faculty of Letters of Akdeniz University
- 58 Hasan Hüseyin Aygül
Eğitime Erişim, Yoksulluk ve Formel/Enformel İş-gücü Olarak Üniversite Gençliği: "İstihdam İçin mi Eğitim? Eğitim İçin mi İstihdam?"
Access to Higher Education, Poverty and the University Youth as Formal/Informal Workforce: "Education for Employment? Or Employment for Education?"
- 88 Abdullah Mert –Gizem Özdemir
Yalnızlık Duygusunun Akıllı Telefon Bağımlılığına Etkisi
The Effects of Sense of Lonesomeness to The Smart Phone Addiction
- 108 Murat Türk – Ergün Kara
Genç Lider Yöneticilerin İnovasyon Anlayışı: Turizm Sektörü Üzerine Bir Alan Araştırması
Innovation Perspective of Young Leadership Managers: A Field Survey On Tourism Sector
- 125 Doğan Kutukız – Suat Akyürek – Özcan Özdemir
Turizm Eğitimi Alan Orta öğretim Düzeyindeki Öğrencilerin Mutfak Departmanına Yönelik Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma
A Research on The Determination of The Attitudes of Students with Secondary Education Level in Kitchen Department in Tourism Education
- 147 Çağla Girgin Büyükbayraktar – Şahin Kesici – Hasan Bozgeyikli
Gençlerin Kariyer Yaşamı Nasıl Planlanır?
How to Plan Career Life of the Youth?
- 170 Mustafa Durmuşçelebi – Burcu Mertoğlu
Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri
Importance of Elective Course in Middle School Education

- 212 Bayram Akay – Abdullah Uslu – Muhammet Fatih Sancar
Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Döneminde Yaşadıkları Sorunlar: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencileri Örneği
Tourism Education Students Live Problems in Internship Periods: Undergraduate and Secondary Tourism Students Sample
- 237 Hande Akyurt Kumaz – Alper Kumaz
Önlisans Turist Rehberliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Geleceğe Ait Düşüncelerinin Belirlenmesi: Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu Örneği
A Research on Determining Future Thinking of the Students in Tourist Guidance Education in Associate Degree
- 248 Mustafa Durmuşçelebi – Hasan Bozgeyikli – Merve Çetinkaya
Lise Öğrencilerinin Dil Öğrenme İnançları ve Öğrenen Özerkliğinin Akademik Başarı Açısından İncelenmesi
Analysis of High School Students' Language Learning Beliefs and Learning Autonomy in Terms of Academic Achievement
- 263 Ozan Bahar – Özcan Özdemir
Turizm Sektöründe İstihdam Edilen Gençlerin Meslek Algıları ve İş Doyum Performanslarının Değerlendirilmesi
The Evaluation of Professional Perceptions and Job Satisfaction Performance of Young People Who Employment in Tourism Sector
- 299 Mehmet Çolak – İmama Yapıcı- Neslihan Çolak – Tahsin Çetin
Gençlerin Büyükşehir Belediye Hizmet Algısı ve Beklentileri (Örnek Bir Uygulama)
Youth's Impressions of and Expectations from the Services of Metropolitan Municipalities (A Sample Application)
- 318 Zeynep R. Bozhüyük Ardahanlıoğlu – Nihat Karakuş – İsmail Çınar
Peyzaj ve Süs Bitkileri Programında Okuyan Öğrencilerin Tercih Nedenlerine Göre Mesleğe Bakışlarının İncelenmesi
Examining the Viewpoints of the Students Studying at Landscape and Ornamental Plants Department on Their Profession According to Their Reasons for Preferences
- 330 Mustafa Durmuşçelebi – Merve Çetinkaya
Öğretmenlerin Öğrenen Özerkliğini Destekleme ve Sergileme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Investigation of the Relationship Between Teachers' Supporting and Demonstration Levels of Learning Autonomy
- 349 Doğan Kutukuz – Ceren Özden
Kadın Girişimciliği ve Finansal Okuryazarlığın Kadın Girişimciler Üzerindeki Etkisi
Woman Entrepreneurship and The Impact of Financial Literacy on Women Entrepreneurs

Derleme Makaleler

- 366 Sevinc Cabbarova
Naxçivanda İslam Mədəniyyəti və Gənclərdə Tolerantlığın İnkişaf Etdirilməsi
Islamic Culture in Nakhchivan and Tolerance in Youth
- 375 Sedat Değişgel – Zekeriya Bingöl
Şanlıurfa İlinin Gençlik Turizmi Potansiyelinin İncelenmesi
Investigation of Youth Tourism Potential of Şanlıurfa Province
- 391 Rəna Sultanova
Azərbaycanda Gənclər Siyasəti və Onun Turizmin İnkişafına Təsiri
Youth policy in Azerbaijan and its influence on tourism development
- 398 Savaş Karagöz
Cumhuriyet Öncəsi Dönem Gençlik Ve Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler
Thoughts on Youth and Education In Pre-Republic Period
- 414 Tendü Hilal Göktuğ – Bülent Deniz – Çiğdem Kılıçaslan
Çevre ve Doğa Koruma Konusunda Gençlik Platformları
Youth Platforms for Environmental and Nature Conservation
- 441 Flora Ələsgarova - Cavadxan Qasimov
Naxçivan Muxtar Respublikasında Dövlət Gənclik Siyasətinin Əsasları
Fundamentals of State Youth Policy in Nakhchivan Autonomous Republic
- 453 Mustafa Çelikten – Yeliz Çelikten
Okul Yöneticilerinin Mizah ve Disiplin Anlayışı
Humor and Discipline Perception of School Administrators
- 468 Savaş Karagöz
Cumhuriyet Öncəsi Dönem (1909-1923) Gençliği Konu Edinen Süreli Yayınlar (Dergiler)
Periodical Publications on The Time Youth Before The Republic
- 485 Hatice Cenger – İbrahim Çütçü
İthalattaki Değişimin Genç İşsizliğe Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama
The Effects of Volume Change in Imports on Youth Unemployment: An Econometric Application on Turkish Economy
- 504 Alper Kumaz – T. Eren Babür – Hande Akyurt Kumaz
Gastronomi Eğitiminde Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği: Mengen Ulusal Aşçılık Kampı
A Social Responsibility Project in Gastronomy Education: Mengen National Culinary Camp
- 521 Nedim Teker – Mustafa Çelikten –Fatma Halavuk
Eğitim Yönetiminde Mizah Tarzı ve İş Doyumu İlişkisi
Humor Style and Job Satisfaction in Educational Administration

Bu sayının Hakem Listesi (List of Reviewers for Vol. 8 Issue Youth Researches Special Issue)

Editör olarak bu sayımızda yayınlanan makalelere anonim hakemlik yapan aşağıdaki hakemlere teşekkür ederiz.

The Editor wish to thank the following reviewers for their anonymous evaluations of papers in this issue

Prof. Dr. Mustafa Çelikten	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa Şanal	Giresun Üniversitesi
Prof. Dr. Sevinç Üçgül	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Şahin Kesici	Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi
Doç. Dr. Doğan Kutukız	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Hacı Yunus Taş	Yalova Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Birekul	Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Murat	Gaziantep Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa Güçlü	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Özden Taşgın	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Sait Akbaşlı	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Susran Erkan Eroğlu	Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Abdullah Mert	Uşak Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Aysun Erginer	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Ayşegül Derman	Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Bengü Hırlak	Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Cem Koray Olgun	Adıyaman Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Ejder Ulutaş	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Emre Toprak	Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Eray Demirçelik	Çetin Şen BİLSEM
Dr. Öğr. Ü. Ergin Erginer	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Ergün Kara	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Gamze Ebru Çiftçi	Hitit Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Güldener Albayrak	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Hatice Özteke Kozan	Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Levent Karadağ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Mehmet Hayri Sarı	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Savaş Karagöz	Aksaray Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Zekeriya Bingöl	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Editörden

Değerli Bilim İnsanları

2011 yılında yayın hayatına başlayan OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi'nin ilk özel sayısını siz değerli okurlarımıza sunmanın mutluluğunu yaşamaktayız. OPUS-Gençlik Araştırmaları Özel sayısı olarak yayınlanan bu sayıda 25-29 Ekim 2017 tarihleri arasında Muğla-Fethiye'de düzenlenen **II. Gençlik Araştırmaları Kongresi**'nde sunulan bildiriler arasında makale haline getirilen çalışmalara yer verilmiştir. Kongrede sunulan bildirilerden makale haline getirilen ve yayımlanmak üzere gönderilen çalışmalar, dergimizin yayın politikasına uygun olarak hakemlik sürecinden geçirilmiş ve yayımlanması uygun görülen çalışmalarla gençlik araştırmaları özel sayısı oluşturulmuştur. OPUS-Gençlik Araştırmaları özel sayısında temel olarak gençlerin sorunları, meslek seçimleri, geleceğe ilişkin planları, inovasyon anlayışları, lisansüstü eğitim algıları ve sınıf yönetimine ilişkin birçok konu yer almaktadır. Bu sayımızın gençlik üzerinde araştırmalar yapan bilim insanlarına önemli bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

OPUS yayın hayatına başladığından günümüze kadar önemli mesafeler kat ederek bugün saygın dergiler arasında yerini almaktadır ve her geçen gün niteliğini artırmaktadır. Bu güne kadar dergimiz toplum alanındaki gelişmelere ve yeniliklere ilişkin nitelikli çalışmalara yer vermiştir. Uluslararası düzeyde önemli kabul edilebilen yeni dizinlere de başvurusu yapılmış olup en kısa sürede birçok nitelikli dizinde taranan bir dergi haline geleceğinden kuşkumuz yoktur.

Toplumunu eğitim, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, sosyal politika, yönetim bilimi ve çalışma yaşamı bağlamında ele alan dergimizde bundan sonraki süreçte toplumsal sorunlara yönelik çözüm odaklı ve daha işlevsel konuları içeren çalışmalara yer verilmesi planlanmaktadır. Dergimizde

yayın yapmak isteyen yazarlarımızın bu konuları titizlikle ele almalarını bekliyoruz.

Dergimize bir önceki sayıdan itibaren birçok makale başvurusu yapılmış ve bunların bazıları bazı formatlara ve ilkelere uyulmadığından dolayı reddedilmiştir. Öncelikle dergimizin uluslararası düzeyde tanınırlığını artırmak için bazı konulara dikkat edilmesini yazarlarımızdan özellikle rica ediyoruz. Makalelerimizin en büyük sorunlarından birisi, gönderilen çalışmaların daha önce yayımlanmış makalelerle çok fazla benzerlik göstermesidir. Bu yüzden çalışmaların gönderilmeden I-thenticate ya da benzeri programlarla taranarak birebir alıntılarının oranının eğer yüksekse düşürülmesi gerekmektedir. Dergimize yapılan başvurularda ret etmek zorunda kaldığımız çalışmaların bir kısmında görülen sorunlardan birisi de veri analiziyle ilgilidir. Gelen çalışmaların bazılarında veriler özellikle nitel çalışmalarda bir bulgu gibi analiz edilmeden sunulmuş, bazılarında da analiz edilmeden sadece betimleme yapılmıştır. Başvuru yapılmadan önce çalışmaların derginin benimsediği kurallara uyarak makale formatına getirilmesi ve ondan sonra yayım için sunulması gerekmektedir.

Bu özel sayıda öncelikle hakem olarak görev yapan tüm öğretim elemanlarına verdikleri destekler için çok teşekkür ediyoruz.

Saygılarımla.

Doç. Dr. Mustafa Durmuşçelebi
Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı Editörü

Gençlerin Psikolojik İhtiyaçları Nelerdir?

DOI: 10.26466/opus.395945

Çağla Girgin-Büyükbayraktar* - Hasan Bozgeyikli** - Şahin Kesici***

*Dr. Öğr. Ü., Selçuk Üni. Ali Akkanat Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu, Beyşehir / Türkiye

E-Posta: cagla.girgin@hotmail.com ORCID: [0000-0001-8440-6320](https://orcid.org/0000-0001-8440-6320)

**Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kayseri / Türkiye

E-Posta: hbozgeyikli@erciyes.edu.tr ORCID: [0000-0002-6762-1990](https://orcid.org/0000-0002-6762-1990)

***Prof. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Konya / Türkiye

E-Posta: sahinkesici@konya.edu.tr ORCID: [0000-0003-3823-5385](https://orcid.org/0000-0003-3823-5385)

Öz

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçlarını belirlemektir. Bu çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Araştırma için amaçlı örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmaya psikolojik danışma servisine başvuran üniversite öğrencileri katılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 43 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Bu üniversite öğrencilerinin 25'i kadın (%58.14), 18'i (%41.87) erkektir. Yaşlarına göre öğrenciler 18-20 yaş aralığında 21 kişi (%48.84), 21-23 yaş aralığında 12 kişi (%27.90), 24-26 yaş aralığında 7 kişi (%16.28) ve 26 yaş ve üzerinde 3 kişi (%6.98) olarak dağılım göstermektedirler. Devam ettikleri sınıf değişkenine göre öğrencilerin dağılımı 1.sınıfa devam edenler 8 kişi (%18.60), 2.sınıfa devam edenler 12 kişi (%27.90), 3.sınıfa devam edenler 16 kişi (%37.22) ve 4.sınıfa devam edenler 7 (%16.28) kişidir. Araştırma verilerinin toplanmasında veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme sonucu elde edilen veriler, içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Veriler yorumlanırken psikolojik ihtiyaçlar teması ile ilgili kategoriler oluşturulmuştur. Araştırmada uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen verilerin içerik analizi ile elde edilen sonuçlarında, üniversite öğrencisi gençlerin psikolojik ihtiyaçlarında; toplumsal statü, başarıma, yeterlilik, ait olma ve ilgi görme ihtiyaçlarının önem kazandığı ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gençler, Görüşler, Psikolojik ihtiyaç

What are the Psychological Needs of the Youth?

Abstract

The purpose of this research is to determine the psychological needs of university students. Qualitative research technique was used in this study. Purposive sampling method was used for the research. University students who applied to the psychological counseling service participated in the research. The study group of the research consists of 43 university students. 25 (58.14%) of these university students are female and 18 (41.87%) are male. According to their ages, the students range as 21 persons (48.84%) in the age range of 18-20 years, 12 persons (27.90%) in the age range of 21-23 years, 7 persons (% 16.28) in the age range of 24-26 years, and 3 persons (6.98%) 26 years and over. The distribution of students according to the class variable they attend is that the ones who continue to the 1st class are 8 persons (18.60%), 12 persons in the second class (27.90%), 16 persons (37.22%) in the third class and 7 (16.28%) persons in the fourth class. Semi-structured interview technique was used as data collection method in collecting research data. The data obtained after the interview was analyzed by content analysis technique. While the data was interpreted, categories related to psychological needs were formed. In the results obtained by content analysis of the data through the semi-structured interview form applied in the research, their needs of social status, achievement, order, competence, sense of belonging and getting attention were proven to be important in psychological needs of young university students.

Anahtar Kelimeler: Youth, Opinions, Psychological needs

Giriş

Çocukluk ve yetişkinlik arasında bir geçiş evresi olan “gençlik”; Erikson (1968)’a göre geç ergenlik olarak tanımlanmaktadır, yani bu yaş yetişkinlikten daha önceki dönemi ifade eder. Gençlik ergenlikle benzer özellikler taşır ve onun devamı niteliğindedir. Bedensel büyüme hızla devam eder. Büyüyen ve gelişen genç psikolojik bir yenilenme ile karşı karşıya kalır. Aynı zamanda gençten somut yetişkin görevlerini yerine getirmesi beklenir (Erikson, 1977, s. 235). 18-26 yaş aralığına denk gelen bu dönem genç yetişkinlik dönemi olarak da adlandırılır (Senemoğlu, 2005, s. 79). Bu dönem bireyin aynı cinsten olan ya da olmayan insanlarla yakın ilişkiler kurabilmesini gerektirir (Can, 2009, s. 133). Genç yakınlığa karşı uzaklık döneminde başkaları ile yakın ilişkiler kurabilme yeteneğini kazanmış olmalıdır. Genç bu yeteneği kazanmış ise karşı cinsle ve hem cinsleriyle iyi ilişkiler kurabilir (Erden ve Akman, 2004, s. 99; Güngör, 2006).

Gençlik insanın çocukluktan çıkıp olgunluğa doğru yürüdüğü bir çağdır (Özkan, 1987). Gençlik gibi, insanın en dinamik, döneminin ele alınması, gençliğin enerjisinden faydalanılması belkide incsanlık adına önemli bir görevdir. Bu açıdan gençlik, bütün sosyolojik kurumların üzerinde durduğu ve ilgi alanını oluşturan bir popülasyondur (Tuncay, 2000). Toplumların geleceğini yakından ilgilendiren nüfusun en dinamik kesimi olarak gençler tüm insanlık tarihi boyunca toplumların gelişmesinde önemli rol oynamıştır (APK, 2004, s. 17). Gençler kendi gelişmelerinin üreticisidirler; yetişkinler genç insanların içindeki olumlu potansiyelleri destekledikleri zaman daha fazla etkili olurlar (Larson, 2006).

Bireylerin ihtiyaçlarını bilim adamları çeşitli bakış açılarıyla ele almışlardır(Kesici, 2008a). Pek çok psikolog temel ihtiyaçlar söz konusu olduğunda bütün motivasyonların zevk temeline dayandığına inanır. Örneğin aç olan bir kişi, açlığın oluşturduğu gerginliği azaltmak için yemek yer. Tüm insan davranışları zevkle ilişkilendirilebilir (Strickland, 2001, s. 196). Genellikle, literatür gözden geçirildiğinde, temel ihtiyaçlar teriminin tipik olarak insanoğlunun yiyecek, barınak, giysi, hava ve su için sahip olduğu ihtiyaç, diğer bir deyişle fiziksel hayatta kalma için temel ihtiyaçlar, anlamına geldiği düşünülmektedir. Bununla birlikte,

pek az kişi temel ihtiyaçlar kavramını hayatta kalma seviyesinin ötesine genişletir (Litwack, 2007).

İhtiyaçlar konusunda önemli bir kuramcı olan Maslow'a göre insanlar yeteneklerini ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için biyolojik olarak belirlenmiş içsel kapasitelere sahiptirler (Maslow, 1954). Maslow güdüsel ihtiyaçları bir hiyerarşi içine yerleştirir ve daha karmaşık yüksek düzeydeki ihtiyaçlar karşılanmadan önce belirli temel ihtiyaçların karşılanması gerektiğini idda eder (Maslow, 1954). Maslow'un en düşük ve en basitten en yüksek ve en karmaşığa doğru sıralanan beş ihtiyacı vardır; fizyolojik ihtiyaçlar; emniyet ve güvenlik ihtiyaçları, sevgi ve aidiyet ihtiyaçları, saygı ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olmak üzere (Maslow, 1968).

Temel psikolojik ihtiyaçlar bir kişinin hedeflerine ulaşabilmesi ve işlevini en iyi şekilde yerine getirmesi için motivasyon sağlayan üç ihtiyaçtan oluşur (Ryan ve Deci, 2000; Ryan ve Deci, 2006). Özerk benlik yönetimi kuramına göre bireysel gelişim özerklik, yeterlilik ve ilişkililiği de içeren üç temel ihtiyacı çevrenin destekleyip desteklemediğine dayalı olarak değişir (Deci ve Ryan, 2008). Özerklik bir kişinin kendi seçimleri ve kararları üzerindeki içsel olarak algılanan kontrol olarak tanımlanır. Yeterlilik, bir görevi etkili bir şekilde tamamlayabilme kabiliyetini hissetme anlamına gelir. İlişkililik başkalarına ilişkin güven duygusunu ve birinin toplumsal çevreye ait olma duygusunu içerir (Ryan ve Deci, 2000; Deci, Ryan, Gagné, Leone, Usitnov ve Kornazheva, 2001; Baumeister ve Leary, 1995). Bu kurama göre bu üç psikolojik ihtiyaç evrenselidir (Brenning ve Soenens, 2017) doğuştan gelir ve biyolojik ihtiyaçlar gibi zorunludur (Jang, Reeve, Ryan ve Kim, 2009; Deci ve Vansteenkiste, 2004; Ryan ve Deci, 2000).

İhtiyaçlarla ilgili bir diğer kuram olan Csikszentmihalyi'nin "akış" teorisi, yetkinlik ihtiyacının önemini vurgulamaktadır; akış (kavramsal olarak içsel motivasyona benzer); görev kişinin beceri seviyesi ile iyi dengelenmiş olduğunda yani görev ne çok zor ne de çok kolay ise kişi kendi becerisini değerlendirmek için bilgiye sahip olur. Kişi görevden ne sıkılmıştır ne de sinir hisseder, bunun yerine zaman içinde biriken küçük yetenek deneyimlerinden oluşan sürekli bir akış elde eder (Csikszentmihalyi, 1990).

McClelland (1985)'in öğrenilmiş ihtiyaç teorisi ihtiyaçları anlamak için geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre temel ihtiyaçlar zamanla edinilmiş, kişinin yaşam deneyimleri ile şekillenmiş (Atkinson, 1957), nispeten zaman içinde kalıcı hale gelmiş, kişiden kişiye farklılık göstermesi ile kavramsallaştırılmıştır. McClelland teorisine göre, insanlar belirli bir hedefe ulaştıktan sonra takdir edildiklerinde, bu gibi durumlarla olumlu duyguları eşleştirirler ve bunu öğrenirler, bu duyguyu yeniden yaşama ihtiyacı duyarlar. McClelland, Atkinson, Clark ve Lowell (1953)'in araştırmalarındaki ihtiyaçlar başarı, yakın ilişki ve güç ihtiyacı olarak sınıflandırılabilir.

Murray (1938) kişilik teorisinde tüm insanların temel ihtiyaçlara sahip olduğuna inanmaktadır, fakat ihtiyaçların önemi konusunda bireysel farklılıklar vardır. Murray ihtiyaçları içsel-temel (örneğin, yiyecek, su, cinsellik, boşaltım gibi) ve psikolojik-ikincil olmak üzere sınıflandırmıştır. Murray 20 adet psikolojik ihtiyaç belirlemiştir. Bunlardan bazıları olumludur, ihtiyaçlara yakınlaşmayı gerektirir, bazıları da olumsuzdur, ihtiyaçlardan kaçınmayı gerektirir. Murray aynı zamanda bazı durumlarda birkaç ihtiyacın bir araya gelerek davranışı yönlendirebileceğini ve bazı ihtiyaçlarında birbirleriyle çatışabileceğine inanmaktadır (Murray, 1938).

Gençlerin yalnızca bilgiye değil aynı zamanda uygulama için fırsat bulmaya da ihtiyaçları vardır. Bu noktada okullara, toplumsal programlara ve medyaya büyük görev düşmektedir (McLeod, 2000). Buradan hareketle gençlerin ihtiyaçlarının belirlenip bu doğrultuda ilerlenmesi gerekecektir. İşte bu noktadan yola çıkarak bu çalışmanın amacı; üniversite öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçlarını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki soruya yanıt aranmıştır.

1-Psikolojik ihtiyaçlarınızı nelerdir, lütfen ayrıntılı olarak belirtiniz?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma özellikle neden, ne veya nasıl sorularına yanıt arar (Lacey ve Luff, 2007). Nitel araştırma belirli bir alandaki tanımlayıcı anlamlı kalıpları keşfetmek amacıyla metinleri analiz etmeyi ve yorumlamayı gerektirir (Auerbach ve Silverstein, 2003). Bu çalışmada amaç araştırmaya konu olan bireylerin olaylara, deneyimlere ve problemlere yükledikleri anlamları ortaya çıkarmaktır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015). Nitel veriler, genellikle sayılar yerine kelimeler biçiminde ifade edilir (Miles ve Huberman, 1994).

Çalışma Grubu

Araştırmada kullanılan örnekleme yöntemi amaçlı örneklemedir. Nitel araştırmalarda en fazla kullanılan örnekleme yöntemi olasılıklı olmayan örneklemedir. Başlıca olasılıklı olmayan örnekleme türlerinden biri de amaca yönelik örneklemedir. Amaca yönelik örneklemede araştırmacı önce evrendeki varyasyonlardan ilgilendiği bir tanesini belirler, daha sonra bu varyasyonu yansıtacak bir örneklem seçer (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015). Katılımcı seçim kriteri çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen üniversitenin psikolojik danışma servisine başvuran öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 43 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Bu üniversite öğrencilerinin 25'i kadın (%58.14), 18'i (%41.87) erkektir. Yaşlarına göre öğrenciler 18-20 yaş aralığında 21 kişi (%48.84), 21-23 yaş aralığında 12 kişi (%27.90), 24-26 yaş aralığında 7 kişi (%16.28) ve 26 yaş ve üzerinde 3 kişi (%6.98) olarak dağılım göstermektedirler. Devam ettikleri sınıf değişkenine göre öğrencilerin dağılımı 1.sınıfa devam edenler 8 kişi (%18.60), 2.sınıfa devam edenler 12 kişi (%27.90), 3.sınıfa devam edenler 16 kişi (%37.22) ve 4.sınıfa devam edenler 7 (%16.28) kişidir.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği

Çalışmada verilerin toplanması sırasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir veri toplama yöntemi olan yarı yapılandırılmış görüşme araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş ya da görüşme sırasında ortaya çıkan konulara göre yeni soruların da sorulabildiği bir görüşme yöntemidir (Aziz, 1994; Ekiz, 2017; Güler, Halıcıoğlu ve Taşğın, 2015). Gençlerin psikolojik ihtiyaçları litaretür taramasında göz önünde bulundurulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilerek gençlerin psikolojik ihtiyaçları tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşme formu NEÜ'den altı öğretim üyesinin görüşlerinden faydalanılarak oluşturulmuştur. Görüşmelerde not alma yöntemi vasıtasıyla veriler kayıt edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmanın araştırılan kişileri ya da durumları yansıtan çoğu kez de araştırılan kişilerin vermeye çalıştıkları anlamları onların kullandıkları kelimeler ve yorumlamaların ortaya konması yorumlayıcı geçerlik olarak adlandırılır. Bu özellik araştırmanın bütün gerçekliği ile ortaya konabilmesi ile ilişkilidir (Ekiz, 2017).

Verilerin Toplanması

Veriler toplanırken katılımcıların çalışmaya gönüllü olarak katılmalarına dikkat edilmiştir. Katılımcılar için bir açıklama formu hazırlanmış ve burada çalışmanın amacına, nasıl gerçekleştirileceğine katılımcıların anlayabileceği şekilde yer verilmiştir. Çalışmaya katılanların kimliklerinin gizli kalacağı konusunda kişilere güven verilmiştir. Görüşmelerde yazılı görüşme formundan yararlanılmıştır. Katılımcıların sorulara cevap verme süreleri 10-15 dakika arasındadır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizi metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılıdır. Araştırmacı bu kelime ve kavramların varlığını, anlamlarını ve ilişkilerini belirler ve

analiz ederek metindeki mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunur. İçerik analizinde birbirleri ile ilişkili veriler kavram ve temalar olarak organize edilir. Bu esnada kategori ve alt kategoriler halinde veriler analiz edilir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008; Ekiz, 2017).

Veriler yarı yapılandırılmış formlar aracılığı ile toplanmıştır. Herbir form birden başlayarak numaralandırılmıştır. İçerik analizde veriler sınıflara ayrılır (kategori) ve alt-üst sınıflamalar yapılabilir. Bunlar arasındaki ilişkiyi göstermek için matris hazırlanmalıdır. Bu sınıflamalar sayısal verilere dönüştürülebilir. Bu veriler üzerinde nitel veri analizi programlarıyla bilgisayarda gerekli işlemler yapılabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2017). Bu sınıflama yapılırken “bilgisayar destekli nitel veri analiz programı olan Nvivo7” den faydalanılmıştır.

Bulgular

Üniversite öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçlarının neler olduğu ile ilgili kendi görüşleri analiz edilmiş, görüşler doğrultusunda psikolojik ihtiyaçlar teması içinde verilen cevaplar kategorilere ayrılmıştır. Psikolojik ihtiyaçlar teması ile ilişkili kategoriler, kategoriler ile ilgili öğrencilerin görüşleri ve kişi sayısı Tablo 1’de yer almaktadır.

Psikolojik İhtiyaçlar Teması

Gençlerin psikolojik ihtiyaçları kendi görüşlerine göre analiz edilmiş ve psikolojik ihtiyaçlar teması altında 11 kategori belirlenmiştir. Bu kategoriler; toplumsal statü (22 kişi), ait olma (20 kişi), ilgi görme (17 kişi), başarıma (15 kişi), yeterlilik (12 kişi), sevgi (10 kişi), kendini gerçekleştirme (9 kişi), özgürlük/özerklik (8 kişi), duyguları anlama (5 kişi), eğlence/serbest zaman faaliyetine olanak verme (4 kişi), düzen (3 kişi) olarak sıralanmaktadır.

Tablo 1. Gençlerin Psikolojik İhtiyaçlarına Yönelik Görüşleri

Tema	Kate- goriler	Kate- gorilere Katılan Öğrenci Sayısı	Öğrenci Görüşlerinden Örnekler
Psikolojik ihtiyaçlar	1- Toplumsal Statü	22	“Değer görme, saygın bir iş ortamının olması benim psikolojik ihtiyaçlarım sayılabilir.” (Ö2’in görüşü)
	2-Başarma	15	“Sanırım en önemli psikolojik ihtiyacım başarı. Yaptığım işin en iyisini yapmak, o işte uzman olmak isterim. Başarılı olamayacağım bir işe hiç başlamam.” (Ö8’in görüşü) “Girdiğim her sınavı başarıyla geçmek temel amacımdır.”(Ö7’nin görüşü)
	3-Sevgi	10	“Benim için hayatta sevmek ve sevilmekten daha önemli birşey yoktur.”(Ö21’in görüşü)
	4-Kendini gerçekleşti rme	9	“Hayatımın geri kalanında kendi hayallerimi, isteklerimi gerçekleştirmek birinci öncelik olacaktır. Kendi ilgilendiğim alanda, zevkle yapabileceğim uğraşlar.” (Ö12’nin görüşü)
	5- Eğlence/Se rbest za- man faali- yetine olanak verme	4	“Boş zamanlarımda kitap okumayı, gazete- dergi okumayı, çocuğumla oynamayı, medita- syon yapmayı seviyorum. Bunlar beni rahat- latıyor. Eşimle, çocuğumla, ailemle, komşu- larımla, işyerindekilerle açık ve iyi iletişim kurmaya çalışıyorum.” (Ö10’un görüşü) “Boş zamanlarımı yapmaktan hoşlandığım işleri yaparak geçirmek benim önemli bir ih- tiyacım”(Ö1’in görüşü)
	6- Özgürlük/ Özerklik	8	“Hayatta kimsenin işime karışmadığı özgür kararlar alabildiğim bir ortamda yaşamak isterim.”(Ö25’in görüşü)
	7-Düzen	3	“İşlerimin planlı ve düzenli olması benim için önemlidir.”(Ö18’in görüşü)
	8-Yeterlilik	12	“Etrafımdaki insanlarla iyi anlaşmayı severim.”(Ö15’in görüşü)

	9-Ait olma	20	"Bir yere gittiğimde ya da bir iş yaptığımda bir grubun üyesi olduğumda kendimi daha iyi hissediyorum."(Ö31'in görüşü)
	10-Duyguları Anlama	5	"İnsanların ne hissettikleri ile ilgilenirim."(Ö29'un görüşü)
	11-İlgi görme	17	"Başkaları tarafından ihtiyaçlarının sorulması ve bana ilgi göstermeleri başlıca ihtiyacım olan şeylerden."(Ö3'ün görüşü)

Tartışma

Varlıklarını ve gelişimlerini sürdürebilmek için bireylerin bazı temel ihtiyaçları karşılanmalıdır (Bozgeyikli, 2010). Sevgi, inanç, güven, girişim, bağımsızlık gibi psikolojik ihtiyaçları gence hayatının ilk yıllarında yol gösterir (Özkan, 1987).

Gençlerin psikolojik ihtiyaçları incelendiğinde gençlerden alınan cevaplar doğrultusunda toplumsal statü (22 kişi), ait olma (20 kişi), ilgi görme (17 kişi), başarıma (15 kişi) ve yeterlilik (12 kişi) ihtiyaçlarının gençler tarafından daha fazla önemsendiği görülmektedir. İnsan bazı grupların üyesi olmak ve bazı statüleri işgal etmekle, bir aidiyet duygusu taşımaktadır ve ayrıca bireyin kendisini topluma kabul ettirmesi, popülerlik ve tanınmış olma isteği iyi oluş halini de olumlu etkilemekte (Ceylan, 2011; Sheldon, Ryan, Deci ve Kasser, 2004). Buradan hareketle gençlerin toplumsal statü elde etme ihtiyacı onay arama ve toplumda bir yer elde etmek istemelerinden kaynaklanıyor olabilir. Gençler toplumsal statü elde etmek istiyor ve daha çok çabalanıyor olmalarının nedeni toplumda statü sahibi insanların daha çok rabet görüyor olmaları olarak düşünülebilir.

Kişinin kendisi ve kendisi için önemli olan bireyler tarafından sevildiğini ya da sosyal bir gruba ait olduğunu hissetmesine aidiyet denir (Vlachopoulos ve Michailidou, 2006; Kowal ve Fortier, 1999). Genç öncelikle bir aileye ait olma daha sonra bir meslek grubuna ait olma ve yakın çevreye ait olma ihtiyacı içindedir (Kesici, 2008b; Kesici, 2007; Kesici, 2015). Bu açıdan bakıldığında ait olma ihtiyacı bireyin duygusal olarak

kendini bağlı hissetmesine ve diğer insanlarla ilişki kurup bu ilişkiyi sürdürmesine yardımcı olmaktadır (Erwin, 2003).

Murray (1938)'e göre ilgi görme başka bireyler tarafından sevilme, desteklenmek ve ihtiyaçlarının giderilmesi olarak tanımlanmıştır. Young, Klosko ve Weishaar (2003)'a göre duygusal yoksunluk şeması duygusal destek ihtiyacını başkaları tarafından karşılayamayan bireyleri içine alır. Buradan hareketle gençlerin ilgi görme ihtiyaçları duygusal yoksunluklarını gidermek için takdir edilmek istemelerinden kaynaklanıyor olabilir.

İnsanlar kendi kapasitelerini ortaya koymak için başarmak ve üretmek isterler (Kesici, 2008b). Başarı ihtiyacı bir kişiye başarıya ulaşabilmek için zorluklarla yüzleşme gücü verir (Sagie ve Elizur, 1999). Araştırmada ortaya çıkan sonuçla paralel olarak gençlerin başarı ihtiyaçları üzerinde duran çalışmalar mevcuttur (Avcı, Bozgeyikli ve Kesici, 2017; Doğan ve Kesici, 2015).

Yeterlik, bir insanın içinde bulunduğu ortamı keşfetmesi, öğrenmesi, ona uyum sağlamasının sonucunda yaşanan üstünlük hissidir (Filak ve Sheldon, 2003). Gencin kendini yeterli hissetmesi için yakın arkadaşlık ilişkilerinin de önemi vardır (Buhrmester, 1990). Bu nedenle gençlerin gerek içsel olarak gerekse sosyal çevrede kendini yeterli olarak algılamaları önemli bir ihtiyaçtır denilebilir.

Sonuç

Gençlerin psikolojik ihtiyaçları incelendiğinde toplumsal statü (22 kişi), ait olma (20 kişi), ilgi görme (17 kişi) ve başarıma (15 kişi) ve yeterlilik (12 kişi), ihtiyaçlarının ön planda olduğu görülmektedir. Gençlerin birey olma yolunda önem verdikleri bir husus olan toplumsal statü kazanma, diğerlerinin ilgisini çekmek ve başarıma ihtiyacı gelişim özelliklerini yansıtmaktadır. Ayrıca yine bu dönemin özelliği olarak bir gruba ait olma, o grubun bir üyesi olma isteği de ağır basmaktadır. Diğerlerinin ilgisini çekmek ve sevgisini kazanmak gençlik döneminde karşılanması gereken önemli ihtiyaçlardandır. Çalışmamızda ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında ağır basan psikolojik ihtiyaçların gençlerin gelişim ödevleriyle örtüştüğü görülmektedir.

Kaynakça

- Atkinson, J. W. (1957). Motivational determinants of risk-taking behavior. *Psychological Review*, 64, 359-372.
- Auerbachand, C. F. ve Silverstein, L. B. (2003). *Qualitative data. An Introduction to Coding and Analysis*. New York: New York University Press.
- Avcı, A., Bozgeyikli, H. ve Kesici, Ş. (2017). Psychological Needs as the Predictor of Teachers' Perceived Stress Levels. *Journal of Education and Training Studies*, 5(4), 154-164.
- Aziz, A. (1994). *Araştırma yöntemleri-teknikleri ve iletişim*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Baumeister, R. F. ve Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.
- Bozgeyikli, H. (2010). The relationship between high school students' psychological needs and human value perceptions. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 9, 1798-1804.
- Brenning, K. ve Soenens, B. (2017). A Self-determination theory perspective on postpartum depressive symptoms and early parenting behaviors. *Journal of Clinical Psychology*, 73(12), 1729-1743.
- Brott, P. E, ve Myers, J. E. (2002). *Development of professional school counselor identity a grounded theory*. (Edt. S. B., Merriam et al.). In *Qualitative research in practice examples for discussion and analysis* San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Company, pp. 145-160.
- Buhrmester, D. (1990). Intimacy of friendship, interpersonal competence, and adjustment during preadolescence and adolescence. *Child Development*, 61, 1101-1111.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, G. (2009). *Eğitim psikolojisi* (Edt. Binnur Yeşilyaprak) (5.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ceylan, T. (2011). Toplumsal sistem analizinde toplumsal statü ve rol. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (1), 89-104.

- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The psychology of optimal experience*. New York: Harper Perennial.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2008). Facilitating Optimal Motivation and Psychological WellBeing Across Life's Domains. *Canadian Psychology*, 49(1), 14-23.
- Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagné, M., Leone, D. R., Usitnov, J., ve Kornazheva, B. P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former eastern bloc country. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 930-942.
- Deci, E. L. ve Vansteenkiste, M. (2004). Selfdetermination theory and basic need satisfaction: Understanding human development in positive psychology. *Ricerche di Psicologia*, 27, 23-40.
- Doğan, S. ve Kesici, Ş. (2015). Üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 45-81.
- Ekiz, D. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (5.baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2004). *Gelişim ve öğrenme* (13.Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erikson, E. H. (1968) *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1977). *Childhood and society*. London: Paladin Grafton Books.
- Erwin, J. C. (2003). Giving students what they need. *Educational Leadership*, 61(1), 19-23.
- Filak, V. F., ve Sheldon, K. M. (2003). Student psychological need satisfaction and college teacher-course evaluations. *Educational Psychology*, 23(3), 235-247.
- Güngör, A. (2006). *Gelişim ve öğrenme* (Edt.Ayten Ulusoy). Ankara:Anı Yayıncılık.
- Güler, A., Halıoğlu, M. B. ve Taşğın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma* (2.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi APK Daire Başkanlığı Araştırma Müdürlüğü (2004). *Sosyal Doku Projesi Araştırmaları-3-Gençlik*, İstanbul: Gökçe Ofset.

- Jang, H., Reeve, J., Ryan, R. M. ve Kim, A. (2009). Can self-determination theory explain what underlies the productive, satisfying learning experiences of collectivistically oriented Korean students? *Journal of Educational Psychology*, 101(3), 644-661.
- Kesici, Ş. (2007). Şube rehber öğretmenlerinin görüşlerine göre 6. 7. ve 8.sınıf öğrencilerinin rehberlik ve danışma ihtiyaçları, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 365-383.
- Kesici, Ş. (2008a).Yeni psikolojik ihtiyaç değerlendirme ölçeğinin türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması: doğrulayıcı faktör analizi sonuçları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 493-500.
- Kesici, Ş. (2008b). Sixth-, seventh, and eighth-grade students' guidance and counseling needs according to parents' views. *Eurasian Journal of Educational Research*, 32, 101-116.
- Kesici, S. (2015). Psychological needs as predictors of human values in high school students, *The Anthropologist*, 19(2), 499-506.
- Kowal, J. ve Fortier, M. (1999). Motivational determinants of flow: Contributions from self-determination theory. *Journal of Social Psychology*, 139 (3), 355-369.
- Lacey A. ve Luff, D. (2007). *Qualitative research analysis*. East Midlands / Yorkshire & the Humber: The NIHR RDS.
- Larson, R. (2006). Positive youth development, willful adolescents, and mentoring. *Journal of Community Psychology*, 34 (6), 677-689.
- Litwack, L. (2007). Basic needs, a retrospective. *International Journal of Reality Therap*, 24(2), 28-30.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.
- Maslow, A. H. (1968). *Toward a psychology of being* (Second Edition). New York :Van Nostrand Reinhold.
- McClelland, D. C., Atkinson, J. W., Clark, R. A., ve Lowell, E. L. (1953). *The achievement motive*. New York: Appleton-Century-Crofts.
- McClelland, D.C. (1985). *Human motivation*. NY: Cambridge University Press.
- McLeod, J. (2000). Media and civic socialization of youth. *Journal of Adolescent Health*, 27, 45-51.

- Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. India: SAGE Publications.
- Murray, H. A. (1938). *Explorations in personality*. New York: Oxford University Press.
- Özkan, İ. (1987). *Gençliğin akademik(okul) başarısını etkileyen zihinsel ve ruhsal faktörler*. I. Milletlerarası Gençlik Kongresi. 26-28 Ekim, Konya, Türkiye.
- Ryan, R. M., ve Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2006). Self-regulation and the problem of human autonomy: Does psychology need choice, self-determination, and will? *Journal of Personality*, 74(6), 1557-1586.
- Sagie, A., ve Elizur, D. (1999). Achievement motive and entrepreneurial orientation: a structural analysis. *Journal of Organizational Behavior*, 20, 375-387.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sheldon, K. M., Ryan, R. M., Deci, E. L., ve Kasser, T. (2004). The independent effects of goal contents and motives on well-being: It's both what you pursue and why you pursue it. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 475-486.
- Strickland, B. R. (2001). *The Gale encyclopedia of psychology* (Second Edition). United States of America: Gale Group.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tuncay, S. (2000). Türkiye' de gençlik sorunlarının psikolojik boyutu. *Muğla Üniversitesi SBS Dergisi*, 1, 244-251.
- Vlachopoulos, S. P. ve Michailidou, S. (2006). Development and initial validation of a measure of autonomy, competence, and relatedness in exercise: The basic psychological needs in exercise scale. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 103, 179-201.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Young, J.E., Klosko, J.S. ve Weishaar, M.E. (2003). *Schema Therapy: A Practitioner's Guide*. New York: Guilford Press.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Girgin-Büyükbayraktar, Ç., Bozgeyikli, H. ve Kesici, Ş. (2018). Gençlerin psikolojik ihtiyaçları nelerdir?. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 11-26.

Üniversite Gençliğinin Meslek Seçimi ve Gelecek Beklentileri: Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Örneği

DOI: 10.26466/opus.393634

*

Fatih Tezcan*

* Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya / Türkiye.

E-Posta: fatih_tezcan90@hotmail.com

ORCID: [0000-0001-8184-5037](https://orcid.org/0000-0001-8184-5037)

Öz

Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde yapılan bu çalışma, öğrencilerin meslek seçimi, bölüm tercihi ve gelecek beklentisi üzerinedir. Edebiyat Fakültesi bünyesinde bulunan her bölümden (Alman Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Arkeoloji, Felsefe, Coğrafya, Psikoloji, Sanat Tarihi, Sosyoloji, Tarih, Gerontoloji, Türk Dili ve Edebiyatı, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri) toplamda 35 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen bu çalışmada yarı-yapılandırılmış soru formu ve görüşme tekniği kullanılmıştır. Aynı zamanda Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşam memnuniyetlerine, boş zaman etkinliklerine, hayallerine, kaygılarına, ikili ilişkilerin onlar için ne ifade ettiğine, kendi kuşakları hakkındaki görüşlerine, kuşaklararası diyaloglarına yer verilmiş ve öğrencileri hayata nelerin bağladığı, nelere tutundukları da irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda farklı bölümden öğrencilerin gelecek beklentileri, kaygıları vb. konularının ne ölçüde değiştiği sosyo-ekonomik faktörler göz önünde bulundurularak incelenmesi amaçlanmıştır. Sonuçta Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşamlarından bir kesit sunularak betimleyici bir çalışmanın ortaya konması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gelecek beklentisi, Kuşaklararası diyalog, Meslek seçimi, Üniversite gençliği, Yaşam memnuniyeti.

Career Choice and Future Expectations of University Youth: Case of Faculty of Letters of Akdeniz University

*

Abstract

This study, conducted at the Faculty of Letters of Akdeniz University, is about students' career choice, department preference and future expectation. Semi-structured questionnaire and interview technique were used in this study, which was conducted with the participation of 35 students at total in each department (German Language and Literature, English Language and Literature, Archaeology, Philosophy, Geography, Psychology, History of Art, Sociology, History, Gerontology, Turkish Language and Literature, Ancient Languages and Cultures) in the Faculty of Letters. At the same time the students' life satisfaction, leisure activities, dreams, concerns, close relationships, opinions about generations and intergenerational dialogue have been involved in this study. Also in this study, it has been tried to understand how the students are connected to life and how they cope with the challenges. Within this context, considering the socio-economic factors, it has been aimed to examine the future expectations and concerns of the students from different departments. As a result, by representing a descriptive study, it has been tried to show a chapter of the lives of the students of the Faculty of Letters of Akdeniz University.

Keywords: Career choice, Future expectation, Intergenerational dialogue, Life satisfaction, University youth.

Giriş

Gençlik, tanımlanması zor olan kavramlardan biridir. Fiziksel, biyolojik bir gençlik tanımı yapılması kolay görünse de, sosyal bir kategori olarak ele alındığında, sınırları belirsizleşir. Her ne kadar genç kavramı her zaman var olmuş olsa da (örneğin insanlar kendilerini hep başkalarına göre daha genç veya yaşlı olarak tanımlasalar da), bir sosyal kategori olarak gençlik, modernitenin bir ürünüdür (Lüküslü, 2015, s. 22). Bu yüzden, ister yaş sınıflandırmalarıyla olsun, ister kuşaklara göre olsun, sınırlar tamamıyla değişkendir ve manipülasyonların temel meselesidir. Bourdieu'ya göre: "sosyologun mesleki refleksi, yaşlar arası bölünmelerin keyfi olduğunu hatırlatmaktır. Bu, zenginliğin nerede başladığının bilinememesi gibi yaşlılığın da hangi yaştan itibaren başladığının bilinemeyeceğini söyleyen Pareto paradoksudur. Aslında, gençlik ile yaşlılık arasındaki sınır, tüm toplumlarda bir mücadele meselesidir" (Bourdieu, 1981/2016, s. 173). Genel bir ifade ile gençlik, çocukluktan yetişkinliğe geçişteki süreç olarak tanımlanır. Ancak Bourdieu'ya göre (1981/2016, s. 174) yaşlara, sınıflara ve cinsiyetlere göre yapılan bir sınıflandırma, her zaman sınırlar dayatmayı ve herkesin bağlı kalması gereken bir düzeni ve herkesin kendi yerinde kalması gereken bir düzeni tesis etmeyi ifade eder. Her tanımlamanın bir sınırlama yapma, öteki üzerinden hareketle özellikler belirleme şeklinde ilerlediği göz önünde bulundurulsa da gençlik, buna rağmen, "oluş" gereği çocukluk, yetişkinlik veya yaşlılığa kıyasla daha bir "geçici"dir. Gençlik, çocukluk, yetişkinlik ve yaşlılık gibi görece daha uzun, daha "oturaklı" bir süreç değildir. Çünkü çocukluk bir başlangıcı, yetişkinlik erişilmesi gereken bir konumu, yaşlılık da kaçınılmaz sonun kabul edilmesini ifade eder. Gençlik ise yalnızca bir geçişi, bitirilmesi, tamamlanması beklenen bir süreci, var olmaktan ziyade bir "oluşu" simgeler. Çocukluk hoş görülen, sevilen bir dönem, yetişkinlik saygı duyulan/kazanılan bir konum, yaşlılık ise hürmet edilen onaylanmış bir son iken gençlik "korkulan" "belirsiz" "tehdit oluşturan" bir süreç ya da en iyi ihtimalle bir potansiyel, işlenmesi, şekil verilmesi gereken bir kaynak, başkalarının elindeki bir araç/alettir.

Günümüz Batı toplumlarında “gençlik” kavramı ile açıklanan yaşam döneminin uzadığı sosyal bilimciler tarafından öne sürülmektedir. Günümüzde, bu yaş aralığının gün geçtikçe genişlediği, “gençlik dönemi” algısının 12 yaşa kadar indiği ve 30’lu yaşların ortasına kadar devam ettiği söylenebilir. Bu durum gençlik kavramının tanımlanmasında yaşanan zorluğu açıklamanın yanında, sosyal bir kategori olarak gençlik üzerine olan ilginin de son yıllarda giderek artmasını sağlamıştır. Gençliğe ilişkin artan bu ilginin bir yansıması olarak, uzayan bu dönemin eğitim ile olan ilişkisi de göz önüne alındığında bireylerin yaşamlarını, geleceklerini belirlemede öne çıkan meslek seçiminin araştırılması da kaçınılmaz olmaktadır. Bu çalışmanın örneklemini oluşturan Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencileri ile yapılan görüşmelere geçmeden önce gençlik üzerine ortaya konan teorik yaklaşımları ele almak yararlı olacaktır.

Gençliğe Yönelik Farklı Teorik Yaklaşımlar

Gençlik hakkındaki politik ve sosyolojik tartışmalarda, gençliğin bir yaş aralığı mı veya insan yaşamında ana evre olarak görülen yetişkinliğe geçişteki bir süreç/basamak mı, yoksa yaşam içinde kendi karakteristiklerine sahip olan bir dönem mi olduğuna dair sorular öne çıkmaktadır (Bendit, 2006, s. 54). Yaş aralığı ve yetişkinliğe geçiş olarak ele alındığında gençlik aşılması/geçilmesi/üstesinden gelinmesi gereken bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yetişkinliğin gerçekleşmesi için de bir işe sahip olmanın, evden ayrılmanın ve evlenmenin yerine getirilmiş olması gerekir. Böylelikle birey bağımsızlığını kazanmış olur. Bu klasik görüşlerin yanında sosyal bir kategori olarak da gençlik ele alınabilir. Böylece kendi karakteristiklerine sahip olan gençlik, insan yaşamının farklı bir dönemi olarak önem kazanır.

Bir Yaş Aralığı Olarak Gençlik

Genellikle politik alanda gençliğin tanımlanması belirli bir yaş aralığı ile yapılmaktadır. Neredeyse bütün politik programlarda gençlerin topluma “uyum sağlamaları” amaçlanmıştır. Günümüz Batı toplumlarında “gençlik” kavramı ile açıklanan yaşam döneminin uzadığı sosyal bilimciler ta-

rafından öne sürülmektedir. Avrupa ülkelerinde 15-25 ve bazı durumlarda da 14-30 yaş arası gruplar genç olarak tanımlanmaktadır. Yaş aralığının çizilmesindeki rol oynayan etkenler arasında eğitim ve istihdam gelmektedir (Bendit, 2006, s. 55). Her iki etkenin de yıllar içinde uzaması, bireyin bağımlı nüfusta kalmasını beraberinde getirmiştir. Bu yüzden de yapılan yaş aralığı tanımlamalarının değişime uğradığı görülmektedir. Bu durum bir ölçüde genelleme yapmayı anlamsız kılmaktadır. Çünkü eğitimin ve istihdamın gençlik üzerindeki şekillendirici rolü göz önüne alırsa, her gencin eğitim süresinin farklılaştığı, işe girme yaşının da değiştiği düşünülürse, gençlik oldukça kişisel bir konu haline gelmektedir. Ayrıca gençler arasında eğitim gördüğü süre içinde de çalışma yaygındır. Ancak bu noktada yaş aralığının uzamasının başka bir nedeni de istihdamın değişen yapısıdır. Sosyal refah politikalarının aksine günümüz neo-liberal politikaların bir sonucu olarak iş yaşamında ortaya çıkan esneklik her şekilde bireyin geleceğini belirsizleştirmekte, bağımsızlığa kavuşmasında bir engel oluşturmaktadır.

Sosyologlar yetişkin yaşamına girişi şu üç unsura bağlamaktadır: aileden ayrılma, çalışma yaşamına atılma ve evlenme. Üç unsur gerçekleştiğinde genç birey artık yetişkinliğe adım atmıştır. Yetişkinliğe geçişin uzaması sonucu bitmeyen gençlik dönemini “genç-yetişkin” veya “ergen-yetişkin” (adolescent) kavramları karşılamaktadır. 25-35 yaş arası gençlik kesimine karşılık gelen bu kavram Fransızca ergen (adolescent) ile yetişkin (adulte) kelimelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur (akt. Fırat, 2013, s. 26-49).

Genç bireylerin bağımlı nüfus içinde kalmaları dolayısıyla gençliğin tek başına ele alınamayacağı iddia edilmiştir (Wyn, 2011). Uzayan yaş ile birlikte gençlerin ailelerinden ayrılmamaları, gençliğin aile ile birlikte değerlendirilmesinin, gençlik ve aile sosyolojisinin bir arada kullanılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. 1950’lerden 1970’lerin başına dek genelde gençler okulu 15 yaşında terk eder ve yirmilerinin başında da evden ayrılırlardı. Elbette bu örüntü değişime uğramış ve “gençlik süreci” rahatça tanımlanmayan bir hal almaya başlamıştır. Artık gençlerin yaşanan değişimin sonucunda aileleri ile daha çok vakit geçirdikleri ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı da ailelerin, gençler üzerindeki etkisi artmaktadır. Örneğin 2006’da 20 ile 34 yaşları arasındaki Avustralyalı gençlerin %23’ünün aileleri ile birlikte kaldıkları belirlenmiştir. Halbuki bu oran 1986 da yaklaşık

olarak %19'du (Wyn, 2011, s. 36). Ayrıca gençlerin, ailelerinin yanından ayrılıp, farklı eve çıktıklarında da bağımlılıklarının devam ettiği, ekonomik ve diğer desteklerden de yararlandıkları düşünülmelidir.

Risklere Maruz Kalabilecek Bir Grup Olarak Gençlik

Bu başlık altında gençlik, içinde birçok riski barındıran bir grup olarak incelenmekte ve yeniden, eğitim, istihdam konuları karşımıza çıkmaktadır. Gençlerin sahip oldukları riskler arasında başarısız bir eğitimden geçmeleri, iş bulamamaları ve evsiz kalmaları yer almaktadır. Taşıdıkları riskler, onların sorunlu bir grup olarak görülmelerine neden olmaktadır. Ayrıca alkol ve madde bağımlılığı, akli denge sorunları ve artan cinsel eğilimler de risk olarak görülmektedir (Bendit, 2006, s. 56). Gençliğin sorunlu bir grup olarak tanımlanması, "bir tehdit olarak gençlik" (Lüküslü ve Yücel, 2013, s. 12) görüşü ile uyum içindedir. Elbette bu tarz bir tanımlama, vakalar üzerinden genelleme ile yapılmaktadır. Ancak gençlerin "tehdit" içerdiği düşüncesinin toplumda var olduğu gerçeğini de değiştirmez. Bu risklerin yalnızca gençlere özgü olduğu yanlısamasının oluşmaması için doğrudan gençler ile ilişki kurmak yerine uygulanan ekonomi politikaları gibi yapısal sorunlar öne çıkarılabilir. Yoksulluk, evsizlik, işsizlik, eğitimsizlik toplumda herhangi bir gruba özgü değildir. Ancak alkol ve madde bağımlılığı, artan cinselliğe bağlı suçların ortaya çıkması genelde gençler ile özdeşleştirilmektedir. Özdeşleştirmek başlı başına "sorunlu" bir davranıştır. Yoksa gençliğin kendisi sorunlu ya da riskli değildir. Gençlerin risk unsuru taşıyan davranışları, içinde buldukları sürecin belirsizliğinin bir sonucu olarak görülebilir.

Gençlerin sorunlu bir grup olarak değerlendirilmesi, alt-kültürler ile de ilişkilendirilebilir. Gençlerin sahip oldukları alt-kültürler onların sapkın olarak suçlanmasına neden olsa da aslında alt-kültürleri ile gençler, kültürel alanda küreselleşmenin etkisine karşın özgünlüklerini ortaya koymaya çalışmaktadırlar. Gençlik alt-kültürlerinin sosyolojisinde sosyal sınıf ve günlük yaşam deneyimleri arasındaki ilişki incelenmektedir ve teorik çerçevesinde Pierre Bourdieu'nun etkisi vardır. Ebeveynlerin mevcut sınıfları ve eğitim düzeyleri temel faktörler arasındadır. Sosyal sınıf, işçi sınıfı çocuklarının birlikteliğine ya da orta sınıfın çocuklarının birlikteliğine işaret eden bir sosyal grup değildir. Sosyal sınıf bir yapıdır, bireyin

yaşamında doğrudan etkili olur. Ailelerinin mevcut durumunun etkisinin yanında Habitus kavramı önem kazanmaktadır. Gençlerin sahip oldukları habitus (yaşam alanı) ailelerinininkinden farklılık göstermektedir. Aynı zamanda alt-kültürler de homojenlik göstermemektedir (O'Connor, 2004, s. 409-410).

Bir Geçiş Aşaması Olarak Gençlik

Bu başlık altında gençlik, ulaşılması/erişilmesi gereken yetişkinlik konusunun önündeki bir aşama olarak ele alınır. Bireysel gelişimde ve toplumsallaşma süreci içinde gencin topluma tamamen uyum sağlaması verilen kültürel normları öğrenmesi ile olanaklıdır. Ancak modern ve post-modern endüstri toplumlarında yetişkinliğe geçiş uzamakta ve süreç karmaşıklaşmaktadır. Çünkü eğitim süreci uzamakta ve lisansüstü programlar yaygınlaşmakta, sosyal yaşam değişmekte ve bireyselleşmektedir. Aslında bu yüzden yetişkinliğe giden yollar da çeşitlenmektedir. Günümüzde bireyler yetişkinlik konularını, toplum tarafından belirlenmiş yolları takip etmenin yerine, müzakere süreci ile belirlemektedirler. Eskisi gibi önce eğitim sonra iş çizgisi kırılmakta, eğitim+iş şeklinde, önceliklerinin önemi kalmadan, yetişkinlik süreci ilerlemektedir (Bendit, 2006, s. 57-58).

Yetişkinliğe geçişin uzaması konusunda karşımıza yeniden, iş piyasasının esnekleşmiş, güvencesizleşmiş olması çıkmaktadır. Genç bireylerin konut ve aile konusunda bağımlılıkları artmaktadır. Gençlerin işsiz kalmalarına yönelik olarak beş özellik (O'Reilly vd., 2015) öne çıkarılmaktadır: esneklik, eğitim, göç, aile mirası ve Avrupa Birliği politikaları. Neo-liberal politikaların sosyal refah politikalarının aksine güvence ve tam istihdam sağlayamıyor oluşu post-fordist dönemin ayrıcalığıdır. Fordist üretim ilişkilerinde işe başladığı fabrikadan emekli olabilen bireylerin aksine üretim biçiminde esnekliğin gelmesi ile üretim ilişkilerinde yaşanan dönüşüm sonrası istihdam güvencesinin kaybı yaşanmış, sürekli değişen işler, taşeronlaşma, "eğreti istihdam" (Temiz, 2004) kavramını doğurmuştur. Bireyler, yaşamlarının ve geleceklerinin belirsizliği ile Sennett'in de Karakter Aşınması'nda (1998/2011) öne sürdüğü gibi değişen iş piyasasının getirdiği ahlak ile önceki nesilden edinilen ahlak arasında yaşanan ikilemin de etkisi ile bir anlatı oluşturamamaktadırlar. Günümüzde uzayan

eğitimin yanına da böylece lisansüstü eğitimler, doktora programları eklenerek isteyerek ya da istemeyerek yetişkinliğe yetişilememekte, ge(n)ç kalınmaktadır.

Bireylerin yetişkinliğe geçişi başarı ile atlatmaları büyük ölçüde kültürel sermayeleri (aile tarafından desteklenmek, bölgesel ve toplumsal cinsiyet dolayısıyla oluşan fırsatlar ile kısıtlamalar) ile ilişkilendirilmektedir. Bireyler kendi paralarını kazanmadıkça, ayrı bir eve çıkmadıkça tamamen yetişkinliğe erişemedikleri kabul edildiği için karşımıza geç-ergenlik (post-ergenlik) ve genç-yetişkinlik kavramları çıkmaktadır.

Kendine Özgü Karakteristiklere Sahip Bir Dönem Olarak Gençlik

Yaş aralığı ve yetişkinliğe geçiş sürecinin karşısında oluşan bu başlıkta, geç-ergenlik ve genç-yetişkinlik kavramları öncülüğünde, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin, uzun süreli eğitimin ve artan mesleki uzmanlık niteliklerin gençlik üzerindeki etkisi sonucu yaşamın yeni bir evresi olarak “gençlik” oluşmaktadır. Gençlik yaşamı, yaşam döngüsü içinde kendine özgü uzun bir döneme girmiş olur. Böylece gençlik evresi ya da kavramın işlevsel eşdeğeri olarak “gençlik yaşamı” post-endüstriyel toplumlarda önemli sosyolojik, pratik ve politik bir kategori haline gelir. Ekonomik ve sosyal modernleşme bağlamında gençlik artık belirleyici bir yaşam evresi olarak düşünülür. Çünkü gençler iş konusunda uzmanlaşmak için gerekli nitelikleri ve yönelimleri elde etmek ve yaşamlarının geri kalanında merkezi etkisi olacak olan kararları almak zorundadırlar. Bu evrede yaşanacak olan başarısızlık, mesleki kariyer ve biyografik yörüngeler için önemli ön koşulların tehlikede olduğu anlamına gelir (Bendit, 2006, s. 63).

Eleştirel bir bakış açısı ile “gençlik yaşamı” teorisi de klasik geçiş sürecindeki gençlik anlayışı içinde değerlendirilmeye uygundur. Çünkü bu evrede gerçekleştirilmesi gereken görevler, gelecekteki “yetişkin” yaşamına hazırlığı ifade eder. Gençlik yaşamı yaklaşımının geleneksel geçiş süreci anlayışının dışına çıktığı nokta ise geç-ergenlik ve genç-yetişkin kavramlarının dahil olduğu gençliğin, yalnızca yaşamı belirleyen önemli niteliklerin edinildiği bir aşama olarak ele almamasıdır. Aynı zamanda gençlik, bireylerin özerk kültürel örüntülerini ve yaşam tarzlarını geliştirdikleri uzun/uzatılmış bir yaşam evresi olarak değerlendirilmektedir. Bu

yaklaşımında sosyalleşme, mevcut normların ve yaşam örüntülerinin değiştirilmeden aktarımının sağlandığı tek yönlü bir işlem olarak görülmez. Yaşam döngüsünün bu evresinde gençler gelecekteki kişisel ve mesleki yaşamları ile ilgili olan beceri ve yeterlilikleri öğrenmekle kalmazlar. Ayrıca kendi değerlerini, sosyal ve kültürel normlarını ve toplumsal değişimin ana faileri haline gelmelerini sağlayan yetkinlikleri geliştirirler (Bendit, 2006, s. 63).

Buraya kadar gençlik hakkında değinilen görüşlerde benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Yapılan açıklamalar gençliğin farklı yönlerine eğilmektedir. Bu yüzden homojen bir gençlik tanımından öte, gençliklerden söz edilebilir. Öncelikle gençliğin yaş aralığının uzadığı kabul edilmektedir, ancak yaş aralığı belirlemek sınırlarının belirsizleşmesi dolayısıyla çok anlamlı görünmemektedir. Bir şekilde bütün görüşler gençliği bir evre olarak ele almaktadır. Sonuç itibarıyla gençlik de çocukluk, yaşlılık gibi yaşamda bireyin deneyimlediği dönemlerden biridir. Ancak gençliğin yetişkinliğe geçişte adeta bir basamak gibi görülmesi, bu kavramın kendi gerçekliği ve bağlamı içinde değerlendirmeyi zorlaştırmaktadır. Bu noktadan hareketle gençliğe içeriden bir bakış olanağı sunması amaçlanan bu çalışmanın sonraki bölümünde Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencileri ile yapılan görüşmelere yer verilecektir.

Yöntem

Araştırmada öncelikli olarak Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretim gördükleri bölümleri nasıl tercih ettiklerinin ve kararlarında etkili olan faktörlerin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel veri toplama aracı olarak yarı-yapılandırılmış soru formu ve görüşme tekniği kullanılmıştır. Katılımcılara “neden ... bölümünü tercih ettin?” şeklinde soru yöneltildiğinde, öğrencilerin gerildikleri, bir ölçüde sorguya çekildikleri hissine kapıldıkları gözlenmiştir. Bundan dolayı H. S. Becker’in (1998/2014, s. 105-108) “neden yerine nasıl” şeklindeki soru sorma pratiğine geçilmiş, Berg ve Lune’un “Görüşmeye Tiyatral Bir Bakış”ı (2014/2015, s. 129-188) örnek alınarak bazı katılımcılarla sohbet havasında geçen, bazen de soru formu kullanılmadan, “laf arasında” yanıtların arandığı konuşmalar yapılmıştır. Ayrıca boş zaman etkinlikleri, hayaller, ikili ilişkiler ve kuşaklararası di-

yalog konularında öğrencilerin konuşmaya daha fazla istekli ve rahat oldukları gözlenmesine rağmen, demografik sorular konusunda ise isteksiz oldukları görülmüştür. Elbette bu durum her katılımcı için geçerli olmadığı gibi, sorulara verilen yanıtların niteliği de katılımcılara ve okudukları bölüme göre de değişim göstermektedir. Örneğin anket formu ile görüşmeler yaparak ödev hazırlayan Gerontoloji bölümü öğrencileri ((K7, 22, K), (K8, 21, E)) kendi çalışmaları ile benzerlik kurarak, verdikleri yanıtlara daha fazla özen göstermişlerdir.

Çalışma Grubu

Bu çalışma 2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde bulunan her bölümden (Alman Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Arkeoloji, Felsefe, Coğrafya, Psikoloji, Sanat Tarihi, Sosyoloji, Tarih, Gerontoloji, Türk Dili ve Edebiyatı, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri) toplamda 35 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, okuduğu bölümü ve sınıfı, doğum yeri, anne-babalarının mesleki durumları Ek 1- Katılımcıların Listesi başlığı altında verilmiştir.

Araştırma Bulguları

Meslek Seçimi

Dört yıllık üniversite eğitiminin tamamlanmasının ardından büyük olasılıkla "hayata atılacağı", seçtiği bölümle ilgili olan bir alanda çalışmaya başlayacağı düşünülen öğrencilerin meslek tercihlerini nasıl yaptıkları araştırılmıştır. Yaşamlarının geri kalanını şekillendirecek olan bu tercih konusunda öğrencilerin verdiği yanıtların bilinçli seçim konusunda çeşitlilik göstermesi beklenirken, meslek seçiminin ciddiye alınması, tercihin bireyin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, yaptığı araştırma sonucunda sevdiği bir alanda çalışma düşüncesinden hareket eden öğrencilerin yanında, rastlantısal olarak, o anın getirdiği "boşta kalmayayım" korkusuyla veya bir kişinin, bir "uyarıcının" etkisi ile "bir şekilde üniversiteye gireyim" (K14, 19, K). "öyle ya da böyle bir mesleğim olsun" (K24, 22, E) düşüncesine

sahip olan öğrencilerin sayısının da azımsanmayacak ölçüde olduğu görülmektedir. Ancak Psikoloji 1. sınıf öğrencilerine göre okudukları bölüm:

“Kendi sorularıma cevap bulmak, kendi yaşamım üzerinden başkalarının hayatlarını daha yaşanabilir kılmak istememden dolayı ilk tercihimdi.” (K1, 19, K). *“Kişisel özelliklerime yakın buldum ve yapabileceğimi düşündüm.”* (K4, 25, K).

Aynı zamanda Sosyoloji 3. sınıf öğrencisi için de *“başkalarının hayatlarına dokunabilmek”* (K17, 21, K) isteği öne çıkmaktadır: *“Değişimin bir parçası olmak için tercih ettim.”* (K17, 21, K). *“Lisede okuduğum kitapların içerikleri ve onların beni gözleme dayalı bilimsel bir uğraşıya yönlendirmesi. Aslında zaten sosyoloji okuyormuşum lisede de.”* (K20, 26, K).

Oysaki Sanat Tarihi bölümünde 4. sınıfta okuyan bir öğrenci içinse meslek seçimi daha çok *“bütçeyi aşmadan”* sınav sonucuna göre gerçekleşmiştir: *“Puanımız yettiği ölçüde...”* (K9, 25, K).

Ayrıca öğrenciler arasında tercih ettikleri bölüme karşı fazla ilgi duymayanların da olduğu gözlenmiştir: *“İsteyerek değil, mezun kalmamak için.”* (K14, 19, K). *“Meraktan... Akdeniz’e gelmem ise zorunluluktan. Dicle’de okuyordum, aile [Antalya’ya] gelince yatay geçiş yaptım.”* (K22, 22, E). *“PDR istiyordum, 2-3 yıl hazırlandım. 1 sene daha boşa gitmesin, belki severim diye felsefeye geldim.”* (K24, 22, E). Aynı zamanda katılımcılar arasında tercih ettikleri bölüme karşı ilginin, sonradan oluştuğunu belirtenler de vardır. İlgiilerinin değişiminin ekonomik nedenler ve kişisel başarı dolayısıyla gerçekleştiği görülmüştür: *“Lise 1’de Jinekoloji istiyordum, Ege Üniversitesi’nde. Maddi açıdan ailem olmaz dedi. Ben de yapabileceğimi düşündüğüm gerontoloji bölümüne ilgi duymaya başladım...”* (K7, 22, K). *“Başlarda İlahiyat istiyordum ama Tarihin içine girdikçe lisede ilgim arttı ve daha başarılı olacağımı düşündüğüm için seçtim.”* (K29, 22, E).

İstenilen bir bölüme gir(e)meyen öğrencilerin de memnuniyet düzeylerinin düşük olması şaşırtıcı değildir. Bu durum özellikle Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde görülmektedir. Bu bölümün öğrencileri ile yapılan görüşmelerde ilk tercihlerinin İngiliz Dili ve Edebiyatı olduğu ancak puana göre yapılan tercih sıralamasında *“mezun kalmamak adına”* görece daha düşük puanlı olan Alman Dili ve Edebiyatının da alt sıralardaki yerini aldığını belirten öğrenciler, bu dilin zorluğundan yakınmaktadır. *“İngilizce istiyorduk, Almanca geldi ve bu bölümden memnun değilim. Ailem de dile yok dedi ve onların ısrarı ile Çocuk Gelişimi ve Eğitimi okudum. Ancak ondan*

sonra dil okuyamaya başladım o da Almanca oldu.”(K35, 21, K). Benzer örnekler Türk Dili ve Edebiyatı öğrencileri için de geçerlidir: “Aslında PDR hedeflemiştim, puanım yetmedi, dersler de ağır geldi bana ilgi duymayınca çalışmam gelmiyor, geçiş yapmak istiyorum.” (K15, 19, K). “İlk tercihim hukuktu, olmadı, tekrar denemeyi düşünüyorum.” (K16, 19, K). “Abim sosyoloji mezunu, ben de istiyordum ama olmadı, olmayınca da felsefeyi yazdım.” (K23, 22, K).

Bunun yanında tercih edilen bölüme ilginin “dışardan bir uyarıcı” ile geldiği durumlar da söz konusudur: “Tercih döneminde arkadaş kanıma girdi.” (K19, 21, K). “Abim önerdi, sonradan ilgimi de çekti, seviyorum bölümü [Sanat Tarihi].” (K10, 22, E). “Lisede müze gezisine gittikten sonra bölüme artan ilgimden dolayı arkeolojiyi seçtim...” (K21, 22, K). “Ablam Gazi Üniversitesi’nde sosyoloji okuyor, arkadaşlarım da [bölümdeki] alan araştırmalarından bahsettiler, cezp etti.” (K18, 21, K).

Görüşme yapılan öğrencilerin düşünceleri doğrultusunda, meslek seçiminde genel anlamda üç farklı eğilim ağırlık kazanmaktadır. İlki; bireylerin yaşam öykülerinin seçtikleri bölümde etkili olması ve başka insanlar üzerinde etki sahibi olma, faydalı olma isteği ile ilkeli (özgeci ve idealist) tercih. İkincisi; üniversite sınav sonucuna göre alınan puanın belirleyici olduğu fazla hayalci olmayan ve yarını bugünden düşünmenin bir şeyi değiştirmeyeceği, etkili veya uygun olmayacağı düşünülmekle yapılan plansız tercih. Üçüncüsü ise ani gelişen olayların (müze gezisi gibi), bir arkadaşın etkisi ya da yakın çevrenin tercih edilen bölümde okumuş olması ve ebeveynlerin öğrencinin okuyacağı bölüme karar vermesi ile yapılan edilgen tercih. Ailenin isteği ile yapılan tercihlerin öğrenci için her zaman olumlu sonuçlar doğurmadığı açıktır. Örneğin Alman Dili ve Edebiyatını, ailesi tarafından garanti meslek olarak düşünülen Çocuk Gelişimi ve Eğitimi’ni tamamladıktan sonra okumaya başlayan (K35, 21, K) öğrencinin aksine Gerontoloji 2. Sınıf öğrencisi için durum farklılık göstermektedir: “Sınav sonucu sonrası mühendislik gibi düşündüm. Sonra dayım bölümden [Gerontoloji] bahsetti 1-2 kişi ile görüşürdü, geleceği var dedi. Bölümde okuyanlarla konuştukça da yaşlılarla iletişim kurmaya ilğim arttı, seviyorum.” (K8, 21, E). Bu öğrencinin tercihi ise hem sınav sonucuna göre hem de bir aile ferdinin etkisi gerçekleşmiştir. Bu durum da aslında bir ölçüde plansız tercihte ailenin görünmez onayının etkisi olduğu söylenebilir. Ayrıca bölüm tercihinin sevilerek yapılması memnuniyet artırıcı olsa da seçilen mesleğin “geleceğinin ve iş olanaklarının olması” da belirleyicilik

göstermekte, Gerontoloji bölümünün tercih nedenleri arasında “*geleceğin mesleği*” (K7, 22, K), (K8, 21, E) olduğu düşüncesi bulunmaktadır.

Gözlenen eğilimlerin iç içe geçtiği durumlar da söz konusudur: “*Her ne kadar şimdi bölümün niteliklerinin bana uygunluğunu söyleyebilsem de arkadaşım Ferhat etkili oldu aslında. %60 Ferhat ve yaşamımda etkili olan dayımın üniversite okumam konusundaki isteği...*” (K12, 28, E).

Göz önünde bulundurulması gereken bir diğer nokta da elbette öğrencilerin ekonomik durumlarıdır. Birçok katılımcı ailelerinin gelir durumunu “orta halli” olarak değerlendirse de bu kavram sorunlu yapısı ile ekonomik düzeyi betimlemede yetersiz kalmaktadır. Bu noktada katılımcılar asgari ücret ile kıyaslamaya giderek kendilerini orta halli bulmaktadırlar. Günümüz Türkiye’inde asgari ücrete göre daha iyi gelire sahip olan ailelerin çocuklarının gelecek beklentileri ve hayalleri de orta halli olmayı sürdürmektedir.

Gelecek Beklentileri ve Hayaller

Bu başlık altında öğrencilerin gelecekte nasıl bir yaşam düşledikleri, okudukları bölüm ile ilişkili olarak nasıl bir kariyer planladıkları, mezun olduktan sonra nasıl bir işte çalışmak istedikleri ve ne gibi hayallerinin olduğunun öğrenilmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların yanıtları “meslek seçimi” başlığında olduğu gibi bir tiplendirmeyi de olanaklı kılmaktadır.

Birincisi, ekonomik bağımsızlığa erişme, ev sahibi olma ve iyi bir aile kurma isteğinin öne çıktığı, beslenme, barınma ve üremeye dayalı temel gereksinimlerin doyumu üzerine kurulan hayaller. İkincisi ise mesleki başarı ile saygınlık kazanımına dayalı yaratıcı üretim ve kendini gerçekleştirme hayali. Bu noktada “kendini gerçekleştirme” hayali yalnızca ilkeli (özgeci) tercihte bulunanlara özgü olmamakta, plansız ya da edilgen tercih yapanlarda da okudukları bölümde “kendilerini yüksekte görmeği” (K6, 20, K) hedefledikleri gözlemlendiği gibi, yalnızca temel gereksinimleri doyumunun yeterli olacağını belirten ilkeli tercih yapan katılımcıların (K1, 19, K) da gözlemlendiği belirtilmelidir.

“*Kadro açılmasını, üniversitede kalıp ders vermeyi istiyorum. Yüksek bir maaşa da gerek yok. 80’imde de olsam eğitim alıp serbest atlayış yapmak istiyorum. Interrail tren ile Avrupa Turu ve Prag Kütüphanesi’ni görmek, tarihçilerle tartışmak isterdim.*” (K12, 28, E).

“Ortadoğu’da çalışmak istiyorum. Kadın sorunları ile ilgi araştırmalar yapmak... Farklı ülkeleri gezmek, özellikle Hollanda’yı görmek, farklı hobiler geliştirmek, akordeon çalmayı öğrenmek gibi...” (K18, 21, K).

“Aşırı büyük bir beklentim yok, 13 yaşında bir kardeşim var haliyle [aileyi] kaybetme korkusu oluşuyor. Yani maddi kaygılarım olmamalı. Akademisyen olarak istediğim araştırmayı yaparak para kazanmak isterim. Şu an da projeden para kazanıyor olsaydım elbet daha iyi olurda ama tekno-markette yarı zamanlı olarak çalışıyorum. Huzurlu ve mutlu bir ailem, seçtiğim arkadaşlarımın yanımda olduğu bir hayat isterim.” (K20, 26, K).

“Hayatım düzenli olsun istiyorum, gelirim, tatil yapacağım günlerim belirli olsun. Yani [gelecek] belirsiz olmasın. Ama yarınımızı bilmiyoruz. Bu yüzden de geleceği gelmeden düşünmemeye çalışıyoruz. Ama yurtdışında eğitime devam etmek isterim tabi. Babamın Rent a Car işi var yazlarım o işle geçiyor ve ben bu işi yapmak istemiyorum. Uzun yol kaptanlığı güzel olurdu.” (K31, 29, E). Her ne kadar katılımcı yurtdışı eğitim hayali kuruyor olsa da uzun yol kaptanlığı yapmak istediğini belirtmekte, bu anlamda hayalinde okuduğu bölümde çalışmamanın yer almadığı söylenebilir. Benzer bir örnek istemediği Çocuk Gelişimi bölümünü tamamladıktan sonra istediği İngilizce Bölümü yerine Almanca “geldiğini” belirten, aynı zamanda bir müzik grubunda gitar çaldığını belirten katılımcıda da görülmektedir: *“Gelecekte bir çocuk yuvası açıp orada dil eğitimi vermek istiyorum. Çocuk gelişimini isteyerek okumadım ama bunu kullanabilirim... Hayalimde ise yurtdışında müzik icra etmek var.” (K35, 21, K).*

Öne çıkan kavramlar arasında “belirlilik”, “risksizlik”, “huzur”, “mutluluk” vb. bulunması aynı zamanda öğrencilerin Türkiye’nin geleceğini “belirsiz” olarak nitelendirmeleri ile de ilişkilendirilebilir. Ancak katılımcılar her şeye rağmen karamsarlığın ve umutsuzluğun çözüm getirmeyeceğini belirtmişlerdir: *“Pek bir beklentim yok, iş olanakları açısından. Karamsar değilim, umut ederek devam ediyorum [yaşama]. Araştırma [yapmak] istiyorum, olanak verilmiyor. İki kişi ile olmaz ki, bir kişinin dediği ile hiç olmaz. Çalışırken gezmek, farklı kültürleri görmek isterdim.” (K22, 22, E).*

Mezun olduktan sonra iş bulmanın bölüm dolayısıyla zorluğu ve geleceğin de belirsiz oluşu kurulan hayallerde riskten uzak bir ölçüde monoton denebilecek çalışma ve izin günlerinin belirgin olduğu güvenceli -es-

neklikten uzak- bir yaşamı öne çıkarmaktadır. Ancak benzer hayaller gelecek kaygısının görece daha az olduğu bölüm öğrencilerinde de görülmektedir:

“Ekonomik bağımsızlığım olsun, çalıştığım işten memnun olayım, mutlu ve huzurlu, belirli risksiz bir hayatım olsun. Ailem ve çocuklarımla ormanla iç içe bir evim olsun.” (K1, 19, K).

“İyi bir yurttaş olmak. Kariyer öncelikli düşünmek zorundayım, küçük kardeşim var ekonomik bağımsızlığımı kazanmam gerek. Başarılı bir akademik kariyer, düzenli bir yaşam bahçeli kamelyası olan bir ev. Fransa’yu, özellikle Paris’i motorla gezmek, tango öğrenmek...” (K7, 21, K).

“Gelecekte beklediğim, huzurevinde hizmet vermek, mesleğimde saygı görmek, yaşlılarla iletişimde olmaya devam etmek. Gönül ister ki kendi yerimi açayım. Güveneceğim ve mutlu olduğum bir ailem ve arkadaşlarım olsun, doğa ile iç içe Akseki’deki gibi bir evim olsun isterim.” (K8, 21, E).

“Gönüllü staj yapmak istiyorum, adliyede ya da hastanede. Mutlu olabileceğim bir işim olmalı, kendimi yüksekte görmek isterim. Bu akademisyenlik olabilir. Lisede garsonluk yaptım, çalışmayı ve para kazanmayı seviyorum, güzeldi. Aslında tıp ya da gıda mühendisliğini istiyordum. Yabancı uyruklu olduğum için zorlanmadım, sınavda.” (K6, 20, K).

“Gelecekte umutluyum, psikolog olacağım. İnsanları toplum hayatında gözlemlemeyi seviyorum. KPSS ile atanabileceğimi mesleğimi Doğu’da yaparak insanlara psikolog olarak faydalı olabileceğimi düşünüyorum.” (K5, 19, K).

“Toplumun çocuklar konusunda bilinçlendirilmesini istediğimden sosyal sorumluluk projelerinde çalışmayı düşünüyorum. Doğu ve Güneydoğu’yu merak ediyorum ve oraya atanmak istiyorum. Öncelikle topluma faydalı olmak isterim. Hayalimde ise farklı kültürlerle sahip, Afrika gibi, yaşam koşullarında, çalışmak var. O insanlara bazı şeyleri değiştirebilmelerinin kendi ellerinde olduğunu göstermek istiyorum.” (K4, 25, K).

Psikoloji bölümü ve geleceğin mesleği olduğu düşünülen Gerontoloji bölümü öğrencilerinin, diğer bütün bölümlere kıyasla gelecek kaygılarının görece az olduğu gözlenmiştir. Felsefe, Arkeoloji, Sanat Tarihi, Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri gibi bölümlerin öğrencilerinin iş bulma ve çalışma konusundaki kaygıları yüksekliğini korumaktadır. Dolayısıyla bu bölüm öğrencilerinde isteyerek/istemeyerek mezuniyet sonrası işsizliğe geçici bir çözüm olarak lisansüstü eğitim öne çıkmaktadır:

“Çalışma olanakları kısıtlı. Mesleğimi [Arkeoloji] anlatırken bile zorlanıyorum. Sen mezar kazıcısının diyorlar. Bu şartlarda Akademik kariyer en iyisi.... Bir at çiftliğim olsa, orada hayvanlarla iç içe yaşasam ne güzel olurdu.” (K21, 22, K).

“Beklentilerim büyük değil, atanma da zor. Akademiden başka şans yok. Bir de şehirden uzak başımı sokacak bir evim olsun yeterli.” (K27, 22, E).

Bu örneklerde “başka çıkar yol olmadığı için akademisyenlik mücadelesi” öne çıkarken, bazı katılımcıların akademisyenliği bir ideal olarak seçtiklerini belirtmişlerdir:

“Eğer mesleği iyi yapmak, akademisyen olmak istiyorsam aidiyeti değiştirmeli ve yurtdışına eğitime gitmem gerekli. Bunun için doktora yurtdışı programlarını araştırıyorum. İngiltere’de eğitim almak zor tabi ama Liverpool’da yaşamak istedim. Evlenip, çocuk sahibi olmak, yalnız ölmek. Kudüs’ü ve İskandinav ülkelerini gezmek...” (K11, 27, E).

“Yardımcı doçent olmak, çevirilerimi [Latince Devlet İdaresinin Ahlaki Kuralları] bitirip kitaplaştırmak istiyorum, politikacılara faydalı olur genel-geçer örnekler var geçmişten. Kendime kadar bir ekonomik birikim yeterli olur. İnsanlara çok bulaşmadan hoca olmak istiyorum. Ailemin kökeni Yunanistan’a dayanıyor, onların nereden geldiklerini öğrenmek istiyorum. En azından hayallerimden birini gerçekleştireceğim, haziranda Atina’ya gideceğim.” (K13, 27, K).

Akademisyenliği seçeneksizlikten ya da iş olanaklarının olmayışı dolayısıyla isteyen öğrencilerin aksine, bir ideal olarak gören katılımcıların hayallerinin de daha çok okudukları bölüm ile ilişkilendirilmeye uygun olacağı düşünülmesine rağmen yine de farklılıklar da mevcuttur: *“Gelecek için para değil, mutlu olmak istiyorum. Özel sektörde çalıştım ve mutlu değildim, yüksek lisans için döndüm. Gelecekte, North Carolina’da doktora yapmak, akademisyen olmak istiyorum. Güney Afrika’da toplumsal sınıflar ve suç oranları üzerine çalışmak isterim... Ütopik bir hayal olarak da Avustralya’da teknolojiden uzak, doğal bir yaşam sürmek...” (K20, 26, K).* Bu noktada katılımcı teknolojiden uzak bir ütopya hayaline sahip olsa da, aynı zamanda etkin bir şekilde interneti kullandığını da belirtmiştir. Bu bağlamda katılımcıların boş zaman etkinliklerine sonraki başlıkta değinilecektir.

Boş Zaman Etkinlikleri, İkili İlişkiler ve Geçmiş Özlem

Araştırmada amaçlanan bir diğer konu da Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin boş zaman etkinliklerinin, bu etkinliklerin önemli bölümünü oluşturduğu düşünülen ikili ilişkilerinin, evlilik ve birlikte yaşam pratiğine bakışlarının belirlenmesidir. Ayrıca katılımcıların geçmişe dair herhangi bir özelemlerine, Türkiye'nin bugünü ve geleceğine ilişkin görüşlerine de yer verilmiştir. Bu yanıtları tamamlayıcı olduğu düşünülen hangi tarihte yaşamak istedikleri de araştırılmıştır. Bunun nedeni olarak da genel yaşam memnuniyetlerinin yorumlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Çünkü birçok katılımcı genel yaşam memnuniyeti konusunda “*memnunum*” ile “*yine de memnunum*” arasında gidip gelen yanıtlar vermelerine rağmen, imkanları olsa başka bir ülkede başka bir hayat düşlediklerini dile getirmişlerdir. Bu durum da memnuniyetlerinin aslında “görece memnun” olarak değerlendirilmesini olanaklı kılmaktadır.

“Bisiklet sürmek, yolda olmak, televizyon, internet dizileri ve haber takibi yapıyorum. T24 ve Radikal gibi gazeteleri takip ediyorum Genel yaşam memnuniyetim fena değil, Antalya’da olmak memnuniyet verici ama her zaman daha iyisi olabilir... 7 yıldır görüştüğüm ve ciddi düşündüğüm bir arkadaşım var. Eğitim, kız arkadaşım ve filmin sonuna dair merakım hayata bağlıyor beni. Hayat kurma isteğimiz geleneksel değil, ama aileler öyle. Evlilik derdimiz yok ama şartlar belli. Aileler karşılıklı nişan istiyor. Partnerimden değil ancak ailelerden baskı oluyor. Bana sorarsan birlikte yaşam olmalı, evliliğe hazırlar ve işin rengini gösterir. “Acaba birlikte yaşayabilecek miyiz?” sorusunun cevabını almış oluruz. Lisansta arkadaşlarla eve çıktık, dost-düşman belli oldu. Dışarıda zaman geçirir bazı şeyleri paylaşırsın ama birlikte yaşamak farklı bir tecrübe. Biraz “ekonomi” ile ilgili. [Bu noktada katılımcı, kökeni Yunanca oikonomia (oikia + nomos) sözcüğüne dayanan ev idaresine gönderme yaptığını belirtmiştir.] Evlilik, toplumdaki bir anlaşma, cinsel özgürlüğü ifade ediyor. Ancak boşanma kadının statüsünü kaybettiriyor, ataerkil düzende. Toplum kadına 2. el araba muamelesi yapıyor. Toplumda boşanma doğru görülüyor. Kadın şiddete maruz kalsa bile baba evine dönmek için bazı şeyleri sineye çekiyor. Çiftlerin imkanları olsa evlenmeden önce seyahate çıksalar, birlikte zaman geçirseler, kendilerini tanıma fırsatı bulurlar. Ancak toplum bunu kaldıramıyor. Türkiye'nin geleceği karanlık... Atina’da 5. yüzyılda zengin bir vatandaş olmak, büyük düşünürlerle tanışmak iyi olurdu...” (K12, 28, E).

“Dizi, dans, roman, sosyal medya, Facebook, Instagram, internetten her gün haber. Dizi olarak internetten yabancı diziler, haber olarak da internet gazetelerini Google Gazetelikten okuyorum. Bölüm kitapları haricinde çok satan kitaplardan okuma listem var, ona devam ediyorum... İkili ilişkiler, ataerkillik dolayısı ile zorlaşıyor gün geçtikçe. Önceki arkadaşımından da bu yüzden ayrıldım. Huzurlu olacağım kişilerle birlikte olmak istiyorum, neşeli kalabalık sıkı... Hayatımdan memnunum yine de, Türkiye'nin durumundan değil. Devlette torpilin dönmesi, yurtdışında kıymet verilirken mesleğe [Sosyoloji], burada değer görmemesi, ekonomik olarak gerileme... Cumhuriyet'in kuruluş mücadelesini canlı görmek isterdim. Tırmalayarak, kazıyarak, bütün zorluklara rağmen kurulan Cumhuriyet, bir başarı öyküsü. Kırılma anlarını yaşamak o dönemde gazeteci-yazarlık yapmak isterdim...” (K20, 26, K).

Elbette katılımcıların hayat tecrübelerinin yeterli olmadığı düşünülebilir, nostalji hissine nasıl kapıldıkları merak konusu olabilir. Ancak basitçe bir özlemden çok, yaşam standartlarının eskiye oranla düşüş göstermesi ile katılımcılar “geçmişini arar” hale gelmişlerdir.

Okul harici zamanım AVM'de geçiyor çünkü bir giyim mağazasında satış danışmanı olarak çalışıyorum. Monoton ama her hafta sinemaya gidiyorum, aynı AVM'de. Tabi bölüm ile ilgili [Sanat Tarihi] kitap okuyor, bazen de müzeye gidiyorum. Erkek arkadaşım yok. Birlikte yaşam bir düzene bağlı olduğu sürece olumlu olabilir, tanıma ve hazırlık açısından [evliliğe]. İş hayatı ve okul kaygısı var. Mutsuzum, iş ve müşterilerin davranışları ve bizleri eziyor olmaları. Yalnızlık kaygısı, kimsesiz kalma korkusu da var. Türkiye [gelecek konusunda] bence bir yere gitmiyor, karamsarım bu konuda. Antalya bir antik kent olmasına rağmen özellikle turizm için bir kaç senedir daha yoğun gelen İranlı turistleri AVM'ye yönlendiriyoruz. Örneğin Olbia Antik kentini gezdirmiyoruz da shopping fest'e götürüyoruz... Selçuklu Dönemi'nde yaşamak isterdim.” (K9, 25, K).

Sanat Tarihi bölümünde okuyan katılımcının dikkatini yine bölümün getirmiş olduğu bakış açısına bağlı sorunlar çekmektedir. AVM'de çalışmasının katkısını yadsımamak ile birlikte, Antik kentin, bölgenin turizmde öne çıkarılması gerektiği düşüncesi ve Selçuklu dönemini merak ediyor oluşu bölümün kazandırmış olduğu hayat görüşü ile ilişkilendirilebilir. Aynı zamanda katılımcı Selçuklu Döneminde yaşama isteğinin nedeni olarak da, dönemin mimarisinin zevklerine uygun oluşunu öne sürmektedir.

“Her gün yazılı yerel gazeteden, internet ve sosyal medyadan haber takibi yapıyorum, serbest zamanlarımda [Gerontoloji bölümü öğrencisi özellikle boş zaman yerine serbest zamanı tercih ettiklerini belirtmektedir]. Pazartesi-Çarşamba 18.00 ve 21.00 arası Japonca dersim var. Salı günü spor etkinliğim oluyor, basketbol ya da masa tenisi oynuyorum. Kız arkadaşım olmadı, daha önce. Elbette güveneceğim, yanında rahat hissedebileceğim birini arıyorum. Birlikte yaşama kişiden kişiye değişir, yapmam ama katı değilim. Bence evliliğin yerini almaz. Türkiye’de clientelism beni bitiriyor. Bütün işler buna dayanıyor. Hak yenmesin. Bir yere geleceksen kendi çabalarım olmalı, clientelism’e gerek kalmadan. Sabredeceğiz. Öldürmeyen güçlendirir. Aileme karşı sorumluluklarım ve arkadaşlarım hayata tutunmamı sağlıyor. Pes etmemeliyiz. Bu, birazda basketboldan geliyor. Pes edene kızıyorum. Kaç sayıda geride olsam bırakmam, ne de olsa maç daha bitmedi.” (K8, 21, E).

“Ormanda yürüyüş yapıyorum 1 aydır, Tünektepe’de köyde. Sabah kahvaltı yaparken haberleri izlerim... Erkek arkadaşım var, ciddi görüşüyoruz. Her gün görüşürüz ama 3,5 yıldır evlilik konusunu konuşmadık. Ondan gelen bir baskı yok ama insanlar tanıyınca ona baskı kuruyorlar. 1 sene birlikte yaşadık, olumlu tarafı kaoga ediyorsun birbirini daha iyi tanıyorsun olumsuzluk onun ailesinin bilmemesiydi. Evlenmeden görüşmeye tahammülleri yok. Mektupta kalmışlar. Sonra evleri ayırdık, bir mahalle var arada... Yaşamdan memnun sayılıyorum, nefes almaktan mutluyum. Ama Türkiye berbat bir durumda, iyiye gideceğini sanmıyorum, kimse de bunu göremiyor. Benzin zamlanır kimsenin umuru olmaz. Kararsar, umutsuz olmak istemiyorum. Bizler birilerinin akıllarını açmalıyız. Başka türlü olmaz. Başka bir zamanda doğsam bu 3.yüzyıl Helenistik dönem [olurdu], Sparta’da eğitimci olmak isterdim. Çünkü kadınların devlet yönetiminde söz hakkı almak için mücadele etmeleri beni etkiliyor.” (K13, 27, K).

“Günlük haber takibi, kitap, roman, aşk, polisye türünde, müzik ve kendimi geliştirecek dönem dizilerini izliyorum. Erkek arkadaşım yok. Kendim için düşünmüyorum [birlikte yaşamı] ve alternatif olarak doğru bulmuyorum, dini sebeplerden dolayı fakat yapana saygılıyım. Aile özlemine bağlı sinir-stres, onun dışında memnuniyetsizlik yok. Hayata hep olumlu bakarım, sorunlarla savaşmayı severim. 60’lı ve 70’li yıllarda öğrenci veya avukat olmak isterdim, siyasi olaylar ve Türkiye’nin durumu dolayısıyla. Mücadeleci ruh çok hoşuma gidiyor, öğrenciler sayıca az fakat mücadele ve başkaldırı var. Devletçe uygulanan siyaset yanlıştı, bu dönemde olduğu gibi. Bu döneme bakarsan kalabalığız [öğrenci olarak]

ama girişken değiliz, pasifiz.... Osmanlı'da yaşamak isterdim, eşitlik vardı padişaha rağmen. Gelenek ve göreneklere bağlılık insanlar arası ilişkiler daha samimi ve iyiydi. Çıkarıcılık daha azdı." (K5, 19, K). Katılımcının eşitlik mücadelesi verme isteği onun aynı zamanda eşitlik olduğunu düşündüğü Osmanlı döneminde yaşama hayaline yönlendirdiği kendi yaklaşımını tutarlı kılmak adına yapılabilecek bir yorumlama olabilir. Ancak otorite ile mücadele konusunda otoriteryan bir kişilik sergilediği de düşünülebilir. Türkiye'nin geleceğine ilişkin kaygılarına yönelik olarak katılımcılar arasında görülen Osmanlı dönemine özlemin bulunuşunun ve "sistemin bozukluğunun" (K22, 22, E) alternatifi olarak da eski düzenin görülmesi şaşırtıcıdır.

"Edebiyat ile ilgilenirim, haber takibi sürekli... Nişanlılık var, evlilik şartlar olgunlaşınca. Birlikte yaşamayı olumlu bulmuyorum... Aile, beş kardeşim hayata bağlıyor. Aile kavramı ağır bizde... Genel olarak hayattan memnunum ama Türkiye'nin geleceğinde bir şey yok. Kanunun işlenişi sıkıntı, sistem bozuk. Düşünmeye fırsat verilmiyor. Üzerimize baskı kuruluyor. Umutlar boşa çıkıyor... Osmanlı Dönemi'nde Lale Devrinde Sarayda yaşamak isterdim." (K22, 22, E).

Buraya kadar bu başlık altında görüşlerine yer verilen katılımcılar boş zamanlarında okudukları kitapların daha çoğu bölüm ile ilgili ders kitapları olduğunu belirtmişlerdir. Bölüm dışından okudukları kitapların ayırtılandırılması istendiğinde "aslında şu sıralar çok vakit bulamıyorum"un (K15, 19, K), "roman ve şiir"ın (K19, 21 K) yanında "Simon de Beauvoir" (K7, 22, K) "Ahmet Ümit ve Sabahattin Ali" (K17, 21, K) şeklinde yanıtlar da alınmıştır. Benzer bir durum katılımcıların Türkiye'nin geleceğine ilişkin görüşleri alınmak istendiğinde de yaşanmıştır: Katılımcılar "Karanlık" (K33, 29, E), "İyiye gidiyor" (K26, 23, K) ve "Siyasetle aram yok, kendimi düşünüyorum" (K25, 22, K) şeklinde çeşitlilik arz eden yanıtlar vermişlerdir.

"İnanmak istiyorum, umutlu olmasam da, gittikçe ayrımcılık ve bireyselleşme arttı ve toplumsal değerler zarar görüyor. İnsan ilişkilerinde siyasi düşüncelerin etkili olduğunu görüyorum ve artan imkanlara rağmen çocuk eğitiminin kötüleştiğini düşünsem de inanmak istiyorum her şeyin iyi olacağına." (K4, 25, K).

Aynı katılımcı okuduğu romanlar ve diğer konularda da ayrıntılı yanıtlar vermektedir: "İskender Pala ve Nurdan Damla'nın Cemalnur Sargut'un eserlerini okurum. Dergi olarak Kafa, Bilim ve Teknik okuyorum. Erkek arkadaşım yok şu an. Ciddi bir ilişkim olmuştu, evlilik baskısı olmuştu, 'neden okuyorsun' şeklinde sorularda. Bunları aşmıştım, fakat özel sebeplerden dolayı ilişki

bitti. Bu baskılara kulak asmayarak aştım ve kendi istediğimi yaptım. [Birlikte yaşam pratiğini] kendim için düşünmesem de bu meselenin karşılıklı dürüstlükle ilgili olduğunu düşünüyorum. Dürüstlük evliliğe hazırlık için önemli. Özel olarak yaşamdan memnunum ama toplum hayatından değil, siyasilerin insanları çok fazla ayırdığına düşünüyorum. 10 yıl önce daha iyiydi insanların birbirine anlayış göstermesi açısından. Konferanslarda karşıt gruplar daha rahat tartışabiliirdi. İlkokul yıllarımda her şey daha samimi ve gerçekti, ilişkiler vs. bakımından.” (K4, 25, K).

Öğrencilerin boş zamanlarında öne çıkan bir etkinlik olan müzik bazı katılımcıları “hayata bağlamaktadır” (K11, 27, E), (K35, 21, K). “[Boş zamanımda] mızıkça çalarım, masa tenisi oynamayı seviyorum, sosyal medyadan, Yeniçağ ve Diken’den haber takibi yapıyorum. Kız arkadaşım var, şartlar olgunlaşınca evlilik olur. Daha önce partnerden gelen bir baskı vardı. Toplum içinde Yakut çarşısında tokat attı ve gözlüğüm düştü. Bu bana bir tecrübe oldu, arkadaş seçimi konusunda. Birlikte yaşam konusunda partner toplum baskısına takıyor. Anne-babadan birlikte yaşadığımız saklanıyor. Bu sıkıntı oluyor ‘insanlar ne der’ diye. Evlilik iki insanın birlikte yaşaması bence zaten. İmza işin heyecanı... Mutluyum, müzik ve sevgi hayata bağlıyor, hayal kurarken gerçekçi olursan hayal kırıklığı az olur. Liverpool’da 1960’larda yaşamak isterdim, ‘40-’43 doğumlu olmak, yani hippie çiçek çocuklar. Bunun sorumlusu da büyük ölçüde babamın beni Beatles ile büyütmesi...” (K11, 27, E).

Katılımcıların yaşama bakışlarını, geçmişte doğmuş olma isteklerini onların anne-babaları ile kurdukları ilişkiler ile bağlantılı düşünmek olanaklıdır. Ne de olsa Beatles ile büyüyen bir nesil, çocuklarına da aynı yaklaşımı vererek onların da benzer bir kültüre sahip olmasında etkili olmuştur. Çalışmanın sonraki başlığı da kuşakların birbirleri ile ilişkileri üzerinedir.

Kuşaklararası İlişkiler

Araştırmada katılımcıların önceki kuşak ile olan diyaloguna, hangi konularda birbirlerinden farklılaştıklarına, aynı zamanda kendilerine gelen eleştirilerin yanı sıra katılımcıların eleştirilerine de yer verilmiştir. Hangi konularda farklı kuşaktan bireylerin birbirlerini anlamakta zorlandıkları herhangi bir şekilde kuşak çatışması yaşayıp yaşamadıkları da aktarılmaya çalışılmıştır.

“Birbirimizi şimdi anlamaya başladık, aslında ikiye ayırırım, üniversite öncesi ve sonrası şeklinde. 17-18 yaşlarında klasik ergenlik sorunları ‘eve erken gel, geç kalma yemeğe’. Üniversiteden sonra problemler azaldı. Özgürlük için bir anahardı üniversite. Oraya girince daha iyi anladık birbirimizi, hatta kendileri teşvik etti sosyalleşme konusunda. Karşılıklı bakış açısı değişti. Yaş ilerleyince iletişim daha yapıcı olunca aile içindeki sorunlarda azaldı... İki sebepten kuşak çatışması oluyor genel anlamda: Bir, büyüklerin yetiştiği ortam ile bizi yetiştirdikleri ortam farklı. İkincisi, iletişimsizlik. Birbirimizi farklı algılıyoruz... En çok sosyal medya ve telefon kullanımı eleştiriliyor. Bir bakıma haklılar tabii, ama önceki kuşak çağa uyum sağlayamıyor. Mecbur kaldıkları için kabul ettiler örneğin WhatsApp’ı, kendi çevrelerinin baskısından dolayı. Annem arkadaş çevresinden dolayı kullanıyor. Kız arkadaşım yeni kullanmaya başladı, şimdi benden fazla kullanıyor, demek istediğim eleştirirken, kullanmaya başlayınca çokta farklı bir noktaya gelmiyorlar. Örneğin babamda oyun oynuyor, bilgisayarda... Bizim kuşakta marka takıntısı, bir mekanda var olabilmek, bir arkadaş çevresinde var olabilmek çabası var. Bu eylemler bir statü yüceltir diye düşünüyorlar bilinçaltında, kardeşimden biliyorum. Sosyal medyada herkes mutlu fotoğraflarda hatta paylaşmaktan bile mutlu, ‘burdayım’ diye.” (K12, 28,E)

“Çok mükemmeliyetçiler, hep bir kıyaslama. ‘Ağabeyin bunu yaptı, sen neden öyle yapmıyorsun’ diye eleştiriliyorum.” (K1, 19, K).

“Babam ne yaptığımı [Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri] anlamadı, daha İngilizce biliyor musun diye sordu. Ne zaman kadro alacağımı da soruyor, anlamadı elimde olmadığını. Annem anladı ama babama anlatamadık. Kuşak çatışması da aramızdaki eğitim farkından oluyor. Annem de ilkökul mezunu ama azimli okumaya ben de okumalıyım dedi. Açık fikirli olduğu için O’na danışırım, babama değil. Halam da ‘sen de artık bir baltaya sap ol, çalış okuma bitsin. Ne zaman evleneceksin, niye evlenmiyorsun?’ diye sorup duruyor. Kendilerini geliştiremiyorlar. Kitap okumuyorlar. Hatta yerel seçimlerde oy verdiğimiz gün neyi oyluyoruz diye sorarken, evlilik programlarının adlarını hatırlıyorlar.” (K13, 27, K).

Katılımcılar önceki kuşaktan bireylerin empati kurmakta zorlandıkları için çatışma yaşadıklarını, iletişim konusunda zorlandıklarını belirtmişlerdir:

“Anlamadıkları nokta kendilerini unutmuyorlar, şimdi genç değiller ama öyleydiler. Ataerkil kafadalar baskı kuruyorlar. Bencil ve düşüncesiz olduğumu söyler-

ler ama lisede okuldan eve gidip gelirken sürekli telefon ederlerdi, şimdi aramıyorlar. Babam tutarsızdır. Küçük şeyleri abartır, büyüklere kızmaz. Memnuniyetsiz, dışarıda bir şeylere kızar gelince eve yansır.” (K2, 19, K).

“Net anlamıyorlar, dedemle görüşmek istemiyorum, odama gidip kitap okurum. Yetişkinler muhafazakar oluyor, kıramıyorsun bu da bizi olumsuz etkiliyor, çünkü seni düşündüklerini söyleseler de anlamıyorlar...” (K18, 21, K).

Katılımcılar, kendilerine gelen eleştirilerin bir ölçüde önceki kuşak için de geçerli olabildiğini vurgulamışlardır:

“Yetişkinler telefonu, sosyal medyayı kullanmama laf ediyorlardı. Şimdi benden çok kullanıyorlar. Birçoğumuzun ise bağımlı olduğu doğru. Bundan dolayı hayatı kaçırıyorlar. Her şeyi, her fotoğrafı paylaşıyorlar. Ben de çok fotoğraf çekirim, anıdır dursun bir yerde. Her gittiği yeri her aldığı hediyeyi paylaşıyor. Hediyeni başkası ile paylaşır mısın?...” (K20, 26, K).

“Babamın evlendiği yaştayım ama 'sen daha çocuksun' der. 70'lerde çocuk olmakla 2000'lerde çocuk olmak aynı şey değil farklı ortamlar. Biz okumaya devam ediyoruz ama çocuk da değiliz. Anlamamaları iletişim kuramamalarından. Biz de hata yapıyoruz. Dünyayı bilmeden, onu eleştiriyoruz. Onlarsa eleştirel olmamızı eleştiriyor.” (K24, 22, E).

Katılımcıların farklı kuşaklardan bireylerle ilişkilerinde yakın çevrelerinden örnekler vermelerinin, kendi yaşamlarından deneyimlerle açıklamalarının yararlı olacağı düşünülmüştür. Bir ölçüde katılımcıların bu noktaya meyilli oldukları söylenebilir, ancak doğrudan “kuşak çatışması” konusunu fazla kişiselleştirdiklerini düşünmek de yanlış olacaktır. Araştırmada Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin yaşamlarından bir kesit sunarak betimleyici bir çalışma amaçlandığı için kişisel deneyimlere önem verilmiştir.

Kişisel deneyimlerin, yaşam şartlarının farklılık göstermesi kuşak çatışmasının farklı yorumlanmasını beraberinde getirmektedir: “Kuşak çatışması yaşıyoruz, Doğu-Batı kültür çatışmasından kaynaklı. Onlar benim, ben onların kültürüne ayak uyduramıyorum. Doğu-Batı çok farklı dünyalar, onların etkisinde geri kalmışlık var. Kültürel giyim kuşam baskısı ağır... O döneme göre davranıyorlar, günümüze yetişemiyorlar. Bugünün kültürünü teknoloji ilerletti. Bizi de fazla geniş ve rahat yaptı. Bu da eleştirilmemize neden.” (K22, 22, E).

Kuşak çatışmasını kültür üzerinden değerlendiren bir başka katılımcı da durumu ailesinin “koruyucu, tutucu ve dindar” oluşları ile ilişkilendirmektedir. “Facebook'ta erkek arkadaşım ile konuşmama izin vermiyorlar. [İkili

ilişki konusunda] *baskı var. Erkek arkadaşımda biraz baskı kuruyor ama bertaraf ederim ben.*" (K35, 21, K).

Katılımcıların görüşleri doğrultusunda, kuşaklar arasındaki ilişkilerde öne çıkan sorunlar olarak empati kuramamaya bağlı iletişim zorlukları, maddi unsurların, teknolojinin ve bilginin sürekli değiştiği farklı bir dönemde büyümenin getirdiği kültürel farklılık vb. sayılabilir. Yaşanan iletişim sorunlarına rağmen, katılımcılar öz-eleştiri yaparak kuşaklar arasındaki etkileşime yapıcı katkılarda bulunmaktadır.

Sonuç

Sosyoloji kuruluşundan bu yana farklı dallara ayrılarak insana ilişkin her konuyu araştırmaya devam etmektedir. Farklı dallara ayrılarak ortaya çıkan "sosyolojilerin" modern zamanların üretim ilişkilerinde bir zorunluluk olarak öne sürülen uzmanlaşma ile ilişkisinin kurulması olanaklı olmakla birlikte, farklı konuların derinlemesine çalışılmasını sağladığı da düşünülebilir. Yine modern zamanlarda yaşamın ayrı bir dönemi olarak öne çıkan ve önceleri sıklıkla psikolojiye konu edilen gençlik kavramına sosyolojinin de ilgisi son yıllarda giderek artmıştır. Gençliğin bu bağlamda insan yaşamındaki bir yaş aralığı, risklere maruz kalabileceği bir dönem, yetişkinliğe geçişteki bir basamak veya kendine özgü karakteristiklere sahip bir dönem olarak farklı yaklaşımlarla ele alınmasına bu çalışmada kısaca yer verilmiştir.

Çalışmaya konu edilen Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencileri ile yapılan görüşmelerde bölüm tercihi ve meslek seçiminin nasıl yapıldığı buna bağlı olarak da gelecek beklentileri ve hayallerinin nasıl şekillendiği araştırılmıştır. Meslek seçimi konusunda ilkeli, plansız ve edilgen tercihler şeklinde adlandırılacak farklı eğilimler gözlenmiş, bazı örneklerde de bu eğilimlerin iç içe geçtiği görülmüştür. Aynı zamanda gelecekte beklenen ve kurulan hayaller noktasında da temel gereksinimlerin doyumuna ve kendini gerçekleştirilmeye dayalı olmak üzere iki farklı eğilim gözlenmiştir.

Gençliğe dair oluşan ön yargılardan biri olan "ciddi olmama" durumu, meslek seçimi konusunda belirli örnekler için geçerlidir. Bölüm tercihinin, "meraktan", "arkadaşın ikna etmesi" vb. şekilde yapıldığında gelecek beklentilerinin, yaşam memnuniyetlerinin de olumlu seyreteceği

aşikârdır. Benzer bir durum bireyin yetenek ve isteklerini ikinci plana atan ailenin baskısı ile yapılan tercihler için de geçerlidir. Çocuklarının ciddi olmayışını eleştiren, bu yüzden yaşamlarına “çeki-düzen” vermeye çalışan aileler, aslında onların bağımsız kararlar alarak kendi ayakları üzerinde durmalarına, kendi değerlerini, sosyal ve kültürel normlarını kazanarak toplumsal değişimin ana faileri haline gelmelerine engel olmaktadır. Ailelerin koruyucu ve tutucu tutumları, çocukları ile iletişim konusunu zorlaştırmakta, onların risklere maruz kalabilme olasılığını arttırmaktadır.

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda seçilen bölümlere göre öğrencilerin yaşama bakışlarının değiştiği, farklı sorunlara odaklandıkları görülmüştür. Bu da yaşamlarının geri kalanını şekillendirecek olan lisans eğitiminin önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Çünkü her bölüm, öğrencisine farklı bir paradigma kazandırmakta, yaşamın farklı bir yönüne eğilmelerini olanaklı kılmaktadır.

Yapılan meslek seçimleri kendi tercihleri dolayısıyla olmadığında, gençlerin gelecek beklentileri düşmekte, buna bağlı olarak yaşam memnuniyetleri etkilenmekte, hayalleri de farklı işleri icra etmek üzerine kurulmaktadır. Hatta her ne kadar kendi tercihleri ile bölüm seçimini gerçekleştirmiş olsalar bile, hayallerinde farklı mesleklerde çalışmanın söz konusu olduğu durumlar da gözlenmiştir.

Gençler hakkında öne çıkan bir başka ön yargı da onların risk almaya, özel sektörde çalışmaya daha istekli oldukları yönündedir. Oysaki yapılan görüşmelerde birçok katılımcının gelecekte belirsizlikten uzak, risksiz ve mümkünse devlette çalışmayı düşledikleri ortaya çıkmıştır. Bunun nedenleri arasında piyasa şartlarının güvenilmezliği, esnek üretim ilişkilerinin doğurduğu belirsizlik, özel sektörün yüksek ücretlere rağmen devlet sigortasını ve güvencesini sunamaması sayılabilir. Yaşamları boyunca sürekli değişen eğitim sistemine, farklılaşan sınav yapısına şahit olan, gelecek kaygısı ile yetişen gençlerin belirlilik arayışı da şaşırtıcı değildir. Bu noktada birçok katılımcının Türk kültüründe öne çıkan “nohut oda bakla sofa” “azıcık aşım ağrısız başım” gibi yaklaşımları benimsedikleri, parayı ikinci plana atarak huzurlu bir gelecek aradıkları gözlenmiştir. Ancak huzurlu bir gelecek için öne çıkan bölüm tercihinin önemini lisans eğitiminin başlamadan önce farkına varıldığı söylenmesi ise güçtür. Meslek seçimi gibi büyük kararların, saatler içinde gerçekleştirilen sınav sonucu

ile yapılması, gençlerin geleceğini adeta pamuk ipliğine bağlamaktadır. Ayrıca lise eğitimi boyunca öğrencilerin yeteneklerini keşfetmelerini sağlayacak rehberlik servislerinin de kısıtlı oluşu tercih konusunun “şans” a bırakılmasında etkili olmaktadır. Böylece öğrenciler, arkadaşlarının istekleri, ailelerinin dayatmaları ya da ani gerçekleşen bir olayın etkisi altına girerek tercih yapmaktadırlar.

Yapılan araştırmada kişisel yeteneklerini, okumak istedikleri bölümün nitelikleri ile değerlendiren öğrencilerin gelecek beklentilerinin, yaşam memnuniyetlerinin ve özgüvenlerinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Elbette seçilen bölümün, örneğin psikolojinin, iş olanakları, bulunduğu fakültede yüksek statüde görülmesi, üniversite sınavından alınan yüksek puan ile girilmesi gibi kriterler dolayısıyla bu mesleğin eğitimini alan öğrenciler kendilerini ayrıcalıklı hissetmektedirler. Tercih konusu her ne kadar ciddiye alınsa da seçilen bölümlerin (Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri, Felsefe gibi) iş olanaklarının kısıtlı oluşu, ailelerin bazı mesleklere fazla değer vermeyişi ve ekonomik olarak getirisinin olmayacağına dair olan inançları dolayısıyla öğrencilerin yaşam memnuniyetleri, gelecek beklentileri olumsuz etkilenmektedir.

Bunun sonucunda hem bir akademik kariyer ideali olarak hem de mezun olduktan sonra yaşanacak olası bir işsizlik durumunu önleme amacıyla lisansüstü eğitim programları öğrenciler için cazip hale gelmektedir. Uzayan eğitim süreleri dolayısıyla aileler ve toplum nezdinde bu bireyler ge(n)ç kalmaktadır. Bu durum gençliği yetişkinlik için bir basamak ve aşama olarak gören yaklaşımı hatırlatsa da aslında gençlik içinde hem yetişkinliğe hem de çocukluğa ait özellikler barındıran yaşamın farklı bir dönemini ifade eder. İçinde kaygıları, hataları, korkuları, riskleri olduğu kadar değişimleri, heyecanları da barındırdığı için toplumun her kesiminin kontrol altına almak istediği sosyal bir grup olan gençlik, eğitim, aile ve sosyo-ekonomik değişkenler dolayısıyla her birey için farklı bir deneyimi işaret etmekte, homojenlikten uzak, oldukça kişisel bir süreç/dönem olarak insan yaşamındaki yerini almaktadır.

KAYNAKÇA

- Becker, H. S. (2014). *Mesleğin incelikleri: sosyal bilimlerde araştırma nasıl yürütülür?* (L. Ünsaldı, B. Öztürk, H. E. Mescioğlu, Ş. Geniş, G. Metin, Çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (H. Aydın Çev. Ed.). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bendit, R. (2006). Youth sociology and comparative analysis in the european union member states. *Revista de Sociologia: Papers* 79, 49-76.
- Bourdieu, P. (2016). *Sosyoloji meseleleri*. (F. Öztürk, B. Uçar, M. Gültekin, A. Sümer, Çev.). Ankara, Heretik Yayıncılık. (1981).
- Fırat, D. (2013). Bit(iril)meyen gençlik. D. Lüküslü ve H. Yücel (Der.). *Gençlik halleri: 2000'li yıllar Türkiye'sinde genç olmak*, Ankara: Efil Yayınevi.
- Lüküslü, D. (2015). *Türkiye'de "gençlik miti": 1980 sonrası Türkiye gençliği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lüküslü, D. ve Yücel, H. (2013). 2000'li yılları gençlik üzerinden okumak. D. Lüküslü ve H. Yücel (Der.) *Gençlik halleri: 2000'li yıllar Türkiye'sinde genç olmak*, Ankara: Efil Yayınevi.
- O'Connor, A. (2004). The sociology of youth subcultures. *Peace Review* 16(4), 409-414.
- O'Reilly, J., Eichhorst, W., Gábos, A., Hadjivassiliou, K., Lain, D., Leschke, J., ... Villa, P. (2015). Five characteristics of youth unemployment in Europe: flexibility, education, migration, family legacies, and EU policy. *Sage Open January-March 2015*, 1-19. 18 Ekim 2016 tarihinde <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2158244015574962> adresinden erişildi.
- Sennett, R. (2011). *Karakter aşınması*, (B. Yıldırım, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Temiz, H. E. (2004). Eğreti istihdam: işgücü piyasasında güvencesizliğin ve istikrarsızlığın yeni yapılanması. *Çalışma ve Toplum Sayı: 2*, 55-80. 19 Aralık 2016 tarihinde <http://www.calismatoplum.org/sayi2/makale3.pdf> adresinden erişildi.
- Wyn, J. (2011). The sociology of youth: a reflection on its contribution to the field and future directions. *Youth Studies Australia* 30(3), 34-39.

Ekler

Ek 1- Katılımcıların Listesi

Katılımcı 1 (K1, 19, K): Psikoloji Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 1. Sınıf öğrencisi. 19 yaşında. Kadın. Bolu doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba emekli.

Katılımcı 2 (K2, 19, K): Psikoloji Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 1. Sınıf öğrencisi. 19 yaşında. Kadın. Antalya doğumlu. Tek kardeş. Anne memur, baba mali müşavir.

Katılımcı 3 (K3, 20, K): Psikoloji Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 1. Sınıf öğrencisi. 20 yaşında. Kadın. Van doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba emekli.

Katılımcı 4 (K4, 25, K): Psikoloji Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 1. Sınıf öğrencisi. 25 yaşında. Kadın. Antalya doğumlu. Üç Kardeş. Anne ev hanımı, baba şoför. 3 kardeş.

Katılımcı 5 (K5, 19, K): Psikoloji Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 1. Sınıf öğrencisi. 19 yaşında. Kadın. Ağrı doğumlu. Dokuz kardeş. Anne ev hanımı, baba çiftçi.

Katılımcı 6 (K6, 20, K): Psikoloji Bölümü 1. Sınıf öğrencisi. 20 yaşında. Kadın Yabancı uyruklu.. İki kardeş. Baba esnaf.

Katılımcı 7 (K7, 22, K): Gerontoloji Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 3. Sınıf öğrencisi. 22 yaşında. Kadın. Antalya doğumlu. İki Kardeş. Anne ve babanın esnaf lokantası var.

Katılımcı 8 (K8, 21, E): Gerontoloji Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 2. Sınıf öğrencisi. 21 yaşında. Erkek. Antalya doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba temizlik personeli.

Katılımcı 9 (K9, 25, K): Sanat Tarihi Bölümü 4. Sınıf öğrencisi. 25 yaşında. Kadın. Balıkesir doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba çiftçi.

Katılımcı 10 (K10, 22, E): Sanat Tarihi Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 4. Sınıf öğrencisi. 22 yaşında. Erkek. Sivas doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba emekli memur.

Katılımcı 11 (K11, 27, E): Sanat Tarihi Bölümü (ilk tercih, isteyerek) Yüksek Lisans 1. Sınıf (2. Dönem) öğrencisi. Arkeoloji Bölümü Lisans Mezununu 27 yaşında. Erkek. Gaziantep doğumlu. Tek kardeş. Anne ve baba emekli biyolog.

- Katılımcı 12 (K12, 28, E):** Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü (ilk tercih, isteyerek) Doktora 1. Sınıf (2. Dönem) öğrencisi. 28 yaşında. Erkek. İzmir doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba emekli.
- Katılımcı 13 (K13, 27, K):** Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü (ilk tercih, isteyerek) Doktora 1. Sınıf (2. Dönem) öğrencisi. 27 yaşında. Kadın. İzmir doğumlu. Tek kardeş. Anne emekli, baba hastanede personel.
- Katılımcı 14 (K14, 19, K):** Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 1. Sınıf öğrencisi. 19 yaşında. Kadın. Antalya doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba kuaför.
- Katılımcı 15 (K15, 19, K):** Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 1. Sınıf öğrencisi. 19 yaşında. Kadın. Ankara doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba emekli emniyet müdürü.
- Katılımcı 16 (K16, 19, K):** Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 1. Sınıf öğrencisi. 19 yaşında. Kadın. Bursa doğumlu. Tek kardeş. Anne ve baba tekstilci.
- Katılımcı 17 (K17, 21, K):** Sosyoloji Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 3. Sınıf öğrencisi. 21 yaşında. Kadın. Eskişehir doğumlu. Tek kardeş. Anne ve baba devlet işçisi.
- Katılımcı 18 (K18, 21, K):** Sosyoloji Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 3. Sınıf öğrencisi. 21 yaşında. Kadın. Malatya doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba emekli şoför.
- Katılımcı 19 (K19, 21, K):** Sosyoloji Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 3. Sınıf öğrencisi. 21 yaşında. Kadın. Antalya doğumlu. Üç kardeş. Anne ev hanımı, baba devlet memuru.
- Katılımcı 20 (K20, 26, K):** Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans 1. Sınıf (2. Dönem) öğrencisi (Sosyoloji Lisans Mezunu). 26 yaşında. Kadın. Antalya doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba emekli.
- Katılımcı 21 (K21, 22, K):** Arkeoloji Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 4. Sınıf öğrencisi. 22 yaşında. Kadın. Ankara doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba mobilyacı.
- Katılımcı 22 (K22, 22, E):** Felsefe Bölümü 3. Sınıf öğrencisi. 22 yaşında. Erkek. Hakkari doğumlu. Altı kardeş. Anne ve baba memur.
- Katılımcı 23 (K23, 22, K):** Felsefe Bölümü 4. Sınıf öğrencisi. 22 yaşında. Kadın. Hatay doğumlu. Tek kardeş. Anne ev hanımı, baba yurtdışında çalışıyor.
- Katılımcı 24 (K24, 22, E):** Felsefe Bölümü 1. Sınıf öğrencisi. 22 yaşında. Erkek. Antalya doğumlu. Tek kardeş. Anne ev hanımı, baba işçi.

- Katılımcı 25 (K25, 22, K):** Felsefe Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 4. Sınıf öğrencisi. 22 yaşında. Kadın. Adana doğumlu. Tek kardeş. Anne ev hanımı, baba emekli uzman çavuş.
- Katılımcı 26 (K26, 23, K):** Coğrafya Bölümü (ilk tercih, isteyerek) Yüksek Lisans 1. Sınıf (2. Dönem) öğrencisi. 23 yaşında. Kadın. Antalya doğumlu. Tek kardeş. Anne ev hanımı, baba esnaf.
- Katılımcı 27 (K27, 22, E):** Tarih Bölümü (ilk tercih, isteyerek) 2. Sınıf öğrencisi. 22 yaşında. Erkek. Antalya doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba nakliyecisi.
- Katılımcı 28 (K28, 22, E):** Tarih Bölümü 2. Sınıf öğrencisi. 22 yaşında. Erkek. Antalya doğumlu. İki kardeş. Anne hemşire, baba muhasebeci.
- Katılımcı 29 (K29, 22, E):** Tarih Bölümü 2. Sınıf öğrencisi. (ilk tercih, isteyerek) 22 yaşında. Erkek. İzmir doğumlu. İki kardeş. Anne ve baba çiçekçi, firma sahibi
- Katılımcı 30 (K30, 23, E):** Tarih Bölümü 4. sınıf öğrencisi. 23 yaşında. Erkek. Antalya doğumlu. Tek kardeş. Anne ev hanımı, baba emekli.
- Katılımcı 31 (K31, 27, E):** İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü 4. Sınıf öğrencisi. 27 yaşında. Erkek. Antalya doğumlu. Tek kardeş. Anne ev hanımı, baba araba kiralama firma sahibi.
- Katılımcı 32 (K32, 22, K):** İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü 4. sınıf öğrencisi. 22 yaşında. Kadın. İki kardeş. Anne ve baba öğretmen.
- Katılımcı 33 (K33, 29, E):** Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü 4. Sınıf öğrencisi. 29 yaşında. Erkek. Antalya doğumlu. Tek kardeş. Anne ve baba otel sahibi.
- Katılımcı 34 (K34, 23, E):** Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü 1. Sınıf öğrencisi. 23 yaşında. Erkek. Yabancı uyruklu. Tek kardeş. Anne dükkan sahibi.
- Katılımcı 35 (K35, 21, K):** Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü 1. Sınıf öğrencisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Önlisans mezunu). 21 yaşında. Kadın. İzmir doğumlu. İki kardeş. Anne ev hanımı, baba emekli.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Tezcan, F. (2018). Üniversite gençliğinin meslek seçimi ve gelecek beklentileri: Akdeniz üniversitesi edebiyat fakültesi örneği. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 27-57.

Eğitime Erişim, Yoksulluk ve Formel/Enformel İşgücü Olarak Üniversite Gençliği: “İstihdam İçin mi Eğitim? Eğitim İçin mi İstihdam?”

DOI: 10.26466/opus.354859

*

Hasan Hüseyin Aygül*

*Dr. Öğr. Ü., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Antalya/Türkiye

E-Posta: hasanhuseyinaygul@akdeniz.edu.tr

ORCID: [0000-0002-0701-5067](https://orcid.org/0000-0002-0701-5067)

Öz

Yükseköğretim öğrencilerinin yeterli ekonomik kaynaklara sahip olmaması, ayrıca kredi, burs, yurt gibi çeşitli destek mekanizmalarının yetersiz kalması nedeniyle; beslenme, barınma, ulaşım, sağlık gibi çeşitli alanlardaki temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı ve eğitim yaşamlarını sürdürebilme noktasında problemler yaşadığı gözlenmektedir. Dolayısıyla eğitim sürecine dâhil olmak kadar eğitimi sürdürebilmek de önemli bir meseledir. Bu durum “istihdam için mi eğitim?” yoksa “eğitim için mi istihdam?” sorusunu akla getirmektedir. Yoksul öğrenciler için ikinci soru birincisine göre anlamlı durmaktadır. Bu çalışma üniversite gençliğini; eğitime erişim, yoksullukla mücadele ve formel/enformel işgücü kullanımı üzerinden ele almaktadır. Buna göre tarım, imalat, inşaat, turizm gibi emekyoğun sektörlerde; güvencesiz, düşük ücretli, geçici/mevsimlik işgücü olarak formel/enformel bir şekilde istihdam edilen üniversite öğrencileri araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Buradan hareketle üniversite öğrencilerinin formel/enformel olarak istihdam edildikleri alanların ve istihdam koşullarının tespit edilmesi, ayrıca yoksulluk ve eğitime erişim arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma, Akdeniz Üniversitesi’nde öğrenim görmekte olan 22 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Sonuç olarak üniversite öğrencilerinin; eğitim yaşamlarını sürdürebilmek, “mutlak” ve/veya “görel” yoksulluklarını telafi etmek, ayrıca diğer gençler gibi tüketime dâhil olma beklentisiyle formel/enformel sektörlerde güvencesiz, düşük ücretli, geçici/mevsimlik işgücü olarak çalışmak zorunda oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Gençlik, İstihdam, Yoksulluk.

Access to Higher Education, Poverty and the University Youth as Formal/Informal Workforce: “Education for Employment? Or Employment for Education?”

*

Abstract

It is observed that university students have failed to meet their basic needs in various fields such as nourishment, accommodation, transport and healthcare and have confronted some problems in maintaining their student life owing to the financial inabilities, as well as the lacking support mechanisms such as student loans, scholarship and dormitory facilities. Consequently, it is a matter of fact that maintaining the ongoing higher education process for students is as important as getting involved into academic life itself. This situation is redolent of the following questions raised as such; “Education for Employment? Or Employment for Education?” For those needy students, the latter question seems more reasonable than the former one. This study deals with the university youth in terms of their access to higher education, their struggling against poverty and their utilisation as formal/informal workforce. Accordingly, the university youth that is formally/informally employed as uninsured, low-paid, temporary/seasonal workforce in the labour-intensive sectors such as agriculture, manufacture, construction and tourism constitutes the sample of this research. Proceeding from this point, the determination of the fields the students formally/informally employed in and the related employment conditions, as well as the introduction of the relationship between poverty and access to higher education are aimed at this study. The research has been carried out with 22 students who study at the Akdeniz University. During this study, semi-structured interview form has been utilised as a means for data collection. The data obtained meanwhile have been evaluated by means of the content analysis. As a consequence, it has been determined that the university students had to work in order to compensate their “absolute” and/or “relative” poverty and to maintain their education life as being uninsured, low-paid and temporary/seasonal workforce in the sector just like the other youths that have the expectation of getting involved in the consumption circle.

Keywords: Education, Employment, Poverty, Youth

Giriş

Gençlik; ocukluk ve yetişkinlik arasındaki "bir geçiş dönemi", "yetişkinlik durumuna nihai bir varış" ya da diğer yaş aralıklarında olduğu gibi "yaşamın bir evresi" olarak kabul edilmektedir. Gençlik araştırmalarında pratik bir amaç olarak biyolojik/psikolojik sınıflandırma yapılarak; yaşın anlamı, yaşlanma deneyimi ve yaşlanma süreci ile ilgili nesnel olarak ölçülebilen ve bu Şekliyle veri sağlanmasını mümkün kılabilecek özellikler temel alınmaktadır. Gençlik döneminin toplumsal, kültürel ve tarihsel Şartlara bağlı olarak değişkenlik gösteren bir olgu olduğu yönünde tartışmalar da bulunmaktadır. Gençlik, kuşaklar bağlamında değerlendirildiğinde ise aynı toplumsal düzlem içinde farklı anlamlara sahip olabilmektedir. Dolayısıyla gençlik, ilişkisel bir kavramdır (Wyn ve White, 1997, s.9-11).

Nesnel bir sınıflandırma yapabilmek amacıyla, 15-24 yaş aralığı, genç nüfus olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de gerçekleştirilen gençlik araştırmaları ve TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) bu yaş aralığını esas almaktadır. "niversite gençliği" dediğimizde ise bunun 18-24 yaş aralığına karşılık gelebileceğini belirtebiliriz. Genç olarak ifade edebileceğimiz kişileri homojen bir grup olarak nitelendirmek mümkün değildir. Benzer Şekilde niversite gençliği de sosyal ve kültürel tabanlarından yaşam tarzlarına ve tüketim kalıplarına, ayrıca dünya görüşü ayrılıklarından politik duruşlarına kadar farklı kategorilere karşılık gelmektedir.

Sosyoloji alanında gerçekleştirilen gençlik araştırmaları söz konusu farklılıkları da dikkate alarak; istihdam, yoksulluk, engellilik, Şiddet, dezavantajlı gruplar, bağımlılık, toplumsal cinsiyet, sosyal dışlanma, eğitim, fırsat eşitliği, sosyal adalet, yaşam tarzı, tüketim kalıpları, boş zaman değerlendirmesi gibi olgular ve kavramlar üzerinden "genç bireyleri" ele almaktadır. Bu alışma ise hem eğitimde hem de istihdamda olan niversite gençliğini konu edinmektedir.

Eğitime erişim ve eğitim sürecinde kalma ile ilgili yapılan çalışmalar birbiriyle ilişkili iki boyuta odaklanmaktadır: Birinci boyut, eğitim sisteminin işleyişiyle ilgilidir. Buna göre eğitimciler, okullar, sınıflar, ders materyalleri gibi pek çok alandaki ve genel anlamda eğitimdeki fırsat eşitliği

gibi konulardaki yetersizliklerin, aksaklıkların veya çarpıklıkların, eğitime erişim ve istihdam ilişkileri çerçevesinde ortaya çıkardığı eşitsizliklere vurgu yapılmaktadır. Yaygın kabule göre kitlesel eğitim modern zamanın temel özelliklerinden biridir ve amacı gençleri yetişkinliğe hazırlamaktadır. Farklı bir bakış açısına göre de gençleri, istihdam ilişkileri içine dâhil etme sürecidir. Günümüzde kitlesel eğitimin genişliği ve süresi, gençler için yetişkinliğe geçiş sürecinin yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak mevcut eğitim sistemleri neredeyse bir asır önceki anlayışla varlığını sürdürmektedir. Üstelik eğitim sisteminin genişletilmesi sonucu, genç bireyler yetişkinliğe hazırlanma noktasında yeterli kaynaklardan yoksun olabilmektedir. Yani mevcut eğitim sistemleri ve araçları genç bireyleri, gelişen ve esnekleşen işgücü piyasasına uygun niteliklerde hazır hale getirme noktasında başarısızdır (Grant ve Furstenberg, 2007). Görüldüğü üzere birinci boyut eğitim sisteminin işleyişindeki bir takım olumsuz durumların yoksulluğa, işsizliğe, sosyal dışlanmaya vb. sebep olduğunu belirterek, çözümü eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasında görmektedir.

İkinci boyut ise toplumsal sistemdeki yapısal eşitsizliklerin eğitim sürecini etkilediğini iddia etmektedir. Eğitim sürecindeki eşitsizliklerin sosyal olana dair her alanda yeni eşitsizlikler ürettiği bilinmektedir, ancak yapısal eşitsizliklerin de eğitime erişimi engellediği görülmektedir. Buna göre ailenin sahip olduğu kültürel (eğitim) ve ekonomik (gelir) sermaye türü ile mekânsal özellikler (kır-kent ya da bölgesel eşitsizlikler) öğrencinin aldığı eğitimin süresini, niteliğini ve nihayetinde hangi istihdam alanında ve koşullarda çalışacağını etkilemektedir. Bu bağlamda eğitimcilerin ve politika yapımcıların görüşleri ve stratejileri farklılaşmaktadır. Eğitimciler, eğitimde sosyal adalete odaklanarak, sosyoekonomik ve kültürel şartlar bakımından dezavantajlı bireylere yönelmekte ve bu noktada mikro ölçekli öneriler geliştirmektedir. Politika yapımcılar ise konuyu istihdam koşullarına uygun bireyler yetiştirme ve bu hususta makro ölçekli politikalar üretme bağlamında değerlendirmektedir (McPake ve Bhatti, 1999, s.553, 558).

Araştırma ikinci boyuttan hareketle üniversite öğrencilerinin eğitim süreçlerindeki istihdam ilişkilerini ele almaktadır. Yükseköğretim öğrencilerinin yeterli ekonomik kaynaklara sahip olmaması, ayrıca kredi, burs, yurt gibi çeşitli destek mekanizmalarının yetersiz kalması nedeniyle;

beslenme, barınma, ulaşım, sağlık gibi çeşitli alanlardaki temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı ve eğitim yaşamlarını sürdürebilme noktasında problemler yaşadığı gözlenmektedir. Dolayısıyla eğitim sürecine dâhil olmak kadar eğitimi sürdürüebilmek de önemli bir meseledir. Bu durum “istihdam için mi eğitim?” yoksa “eğitim için mi istihdam?” sorusunu akla getirmektedir. Yoksul öğrenciler için ikinci soru birincisine göre anlamlı durmaktadır. Araştırmada; tarım, imalat, inşaat, turizm gibi emek-yoğun sektörlerde; güvencesiz, düşük ücretli, geçici/mevsimlik işgücü olarak formel/enformel bir şekilde istihdam edilen üniversite öğrencilerinin istihdam edildikleri alanların, istihdam koşullarının ve çalışma gerekçelerinin tespit edilmesi, ayrıca yoksulluk ve yükseköğretime erişim arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bunun için öncelikle ulusal ve uluslararası düzeydeki istatistiki verilerden ve bu alanda gerçekleştirilmiş çalışmalardan hareketle Türkiye’deki gençlerin; eğitim, istihdam ve yoksulluk görünümleri değerlendirilecek, akabinde Akdeniz Üniversitesi öğrencileriyle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenecektir.

Üniversite gençliğinin eğitime erişimi ve eğitimde kalma problemleri

Eğitimden beklenen sadece “kültürel mirasın aktarılması” ya da “bireyin sosyalizasyonu” değil, aynı zamanda esnek, hareketli ve değerren işgücü piyasasına nitelikli işgücü sağlamasıdır. Eğitim düzeyi, kişinin toplumsal konumunun, dolayısıyla sahip olduklarının ve elde edeceklerinin de bir göstergesidir. Türkiye gibi istihdam alanlarının dar olduğu, ayrıca özel sektörün kamu sektörüne göre görece güvencesiz ve düşük ücretli olduğu ülkelerde, diploma çeşitli mevkilere ulaşabilmenin de başlıca aracıdır. Oysa toplumsal eşitsizliklerin varlığı “herkes için eğitim” söylemini zayıflatmaktadır. Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler fark etmeksizin eğitimdeki eşitsizlikler giderek büyümektedir. Diğer bir ifadeyle eğitimdeki eşitsizlikler, toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretmektedir ki bunun tersi daha anlamlıdır: Eğitim sisteminin yerleşik düzenin yeniden üretilmesine, yani toplumsal düzenin ideolojik olarak meşruiyetini üretmesine katkıda bulunur (Bourdieu ve Passeron, 2005, s.255). Nihayetinde eğitim sisteminin temel sorunu, “herkes için eğitim” ilkesinin, “ekonomik

ve kültürel sermayenin hacmine ve kompozisyonuna göre eğitim” anlayışına dönüşmesidir.

Türkiye’deki gelir eşitsizliği, ücretli eğitim mekanizmalarının varlığı (özel okullar veya vakıf üniversiteleri gibi), bölgesel farklılıklar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, yoksulluk gibi göstergeler dikkate alındığında, eğitimde fırsat eşitliğinin olduğunu ifade etmek zorlaşır. Buna karşın 12 yıllık kademeli zorunlu eğitimin ücretsiz olması, devlet tarafından öğrencilere ücretsiz verilen ders materyalleri ve özel okullara gidecek öğrencilere verilen teşvik primleri sosyal refah devleti anlayışı çerçevesinde değerlendirilebilecek eğitim politikalarıdır. Ayrıca yükseköğretim sürecinde örgün eğitimde olan öğrencilerden alınan katkı payı ve harç uygulamasının kaldırılması; yurt sayısı, burs ve kredi miktarlarının artırılması da bu kapsamda değerlendirilebilir.

Türkiye’deki net okullaşma oranlarına bakıldığında, OECD ortalamalarının üzerinde olduğu görülmektedir. Buna göre son yıllardaki düşüşe rağmen 2015-2016 yılına ait ilkokulda net okullaşma oranı %94,84; ortaokulda %94,39; ortaöğretimde ise %79,76’dır (TÜİK, 2017). Yükseköğretimdeki net okullaşma oranı ise 2015-2016 yılı itibariyle %40,9’dur (TÜİK, 2016). 12 yıllık kademeli zorunlu eğitime geçiş ile üniversite ve öğrenci sayısındaki artışlar (2017 itibariyle 104 devlet 71 vakıf olmak üzere 185 üniversitede 6 milyon 627 bin 505 kişi) net okullaşma oranlarını önemli ölçüde artırmıştır.

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan “Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu”, Türkiye’nin eğitim, mesleki eğitim ve gençlik konularında AB müktesebatı ve standartları hususunda uyum sağlamaya devam ettiğini bildirmiştir, ancak gerek cinsiyet eşitsizliğinin devam etmesi gerekse üniversitelerdeki öğretim kadrosunun sayısı ve altyapı bakımından farklılıklar göstermesi bakımından eksikliklerinin olduğu da vurgulanmıştır (2011, s.97-98). “Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu”nda ise Türkiye’nin yükseköğretime erişimde ilerleme kaydettiği, ancak AB ortalamasının altında olduğu ifade edilmiştir (2013, s.70).

Türkiye’de okula kayıt ve devam oranlarının; aile yapısı (gelir, ebeveyn eğitim düzeyi ve ailedeki çocuk sayısı bakımından), cinsiyet ve yerleşim yeri (gerek bölge, gerekse kırsal alan ya da kent olması bakımından) gibi koşullarla istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin Doğu’da ve özellikle kırsal alanlarda ikamet eden kız

çocuklarının, erkek çocuklara göre okula gitme oranı daha düşüktür. Yine okula kayıt olma olasılığı ya da okulu erken bırakma olasılığı; ailenin gelir seviyesi, eğitim düzeyi ve çocuk sahibi olma koşullarına bağlı olarak kız çocukları üzerinde daha belirleyici olabilmektedir (Ferreira ve Gignoux, 2010, s.5, 9). Ailelerin sahip olduğu “kültürel ve ekonomik sermayenin” hacmi ve kompozisyonu kadar toplumsal cinsiyet ve mekânsal koşulların da, eğitime erişimi ve eğitimde kalma süresini belirlediği görülmektedir.

Konuyla ilişkili bir diğer problem, ne eğitimde ne de istihdamda olmayan genç bireylerin sayısının (NEET-Not in Education, Employment, or Training) her geçen gün artış göstermesidir. Türkiye’de NEET oranı %30 ile OECD ülkeleri içinde en yüksek seviyededir. Ancak 12 yıllık kademeli zorunlu eğitime geçişle birlikte, son on yılda büyük bir iyileşmenin olduğu da belirtilmelidir. Kadınlar için NEET oranı, OECD ülkelerinde ortalama %18 iken, Türkiye’de bu oran %46’dır. Söz konusu durum kadınlara yüklenen geleneksel toplumsal cinsiyete dayalı rollerden kaynaklanmaktadır. Kadınların ev işlerinde yer almaları, ayrıca çocukların ve yaşlıların bakımlarını üstlenmeleri, eğitime ve sonrasında işgücü piyasasına katılım oranlarını düşürmektedir (OECD, Society and Glance, 2016).

Ne eğitimde ne de istihdamda olmayan gençlerin aksine hem eğitimde hem de istihdamda yer alan gençlerin durumuna ilişkin olarak istatistikî bir veri bulunmamaktadır. Benzer şekilde “okulu bırakma/ terk etme” ile ilgili bilgiler de oldukça sınırlıdır, ayrıca nedenleri üzerine herhangi bir veri seti bulunmamaktadır. UNDP’nin “Türkiye 2008 İnsani Gelişme Raporu: Türkiye’de Gençlik” çalışmasında, lise veya üniversiteye gitmeyen gençlere bu durumun nedenleri sorulduğunda, %30’unun bir işe girip para kazanmaları gerektiğini ya da okul harcamalarını ödeyecek ekonomik durumlarının olmadığını ifade ederken, %50’si ilgi ve isteklerini kaybettiğini, %11’i ise okula gitmeme nedeni olarak ailesinin engel olduğunu belirtmiştir. Geçimini sağlamak için okulu bırakan genç erkeklerin sayısı, aynı durumda olan genç kızların sayısının iki katından fazladır, ancak aile baskısıyla okulu bırakmak zorunda kalan genç kadınların sayısı, aynı durumdaki erkeklerin yaklaşık olarak dokuz katıdır (2008, s.27-28). Okula gönderilmeyen, sağlık sorunları yaşıyan ya da hükümlü kişiler için alternatif eğitim kurumları olan “açık lise” ve “açık öğretim üniversiteleri”, ekonomik yetersizliklerden dolayı eğitim

yaşamını sürdüremeyen gençler için de bir fırsat olarak durmaktadır. Ancak alınan diplomanın piyasa şartlarındaki değeri düşünülünce, gençlerin örgün eğitimin sınırları dâhilinde kalmak istedikleri anlaşılır.

Eğitim, kültürel ve ekonomik anlamda bir yatırım sürecidir, aynı zamanda uzun ve masraflıdır. Eğitim sürecinde kalmak isteyen bireyler için ekonomik yetersizlikleri aşma noktasında çeşitli stratejilerin üretilmesi kaçınılmazdır. Şahin ve diğerleri (2009) “Üniversite Öğrencilerinin Sorunları” adlı saha çalışmasına dayalı makalelerinde, yükseköğretim gençliğinin çoğunluğunun yoğun ekonomik sorunlar yaşadıklarını, yaşamlarını sürdürecektir miktarda gelire sahip olmadıklarını, zor koşullarda öğrenimlerini sürdürmeye çalıştıklarını ve temel gereksinimlerini dâhi karşılamakta zorlandıklarını belirtmektedir. Öğrencilerin ekonomik yetersizliklerini temel sorun olarak göstermeleri; hem ailelerin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamadığını hem de yükseköğretimde kredi ve burs sistemlerinin yeterince etkili işlemediğini ve ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Günümüzde eğitimin metalaşması/ticarileşmesi kadar eğitim sistemin giderek değeri düşen diplomalar ve yeterlilik sertifikaları satması, eğitimi bir yatırım olarak gören ve sonunda elde edeceği diploma veya sertifikayla iyi bir iş edinmeyi ve borçlarını ödemeyi düşünen gençleri umutsuzluğa sürüklemektedir (Standing, 2015, s.120, 124, 127). Buna karşın ülkemizde sabit/istikrarlı bir ücretle ve istihdam güvencesiyle çalışmak isteyen bireyler için belirleyici etmen “diplomadır.” Gülten Kazgan’ın “İstanbul Gençliği: Gençlik Değerleri Araştırması” (2006, s.191-192) adlı derleme çalışmasında, “hayatta başarılı olmayı sağlayan en önemli şey nedir” sorusuna, gençlerin %50.1’i “eğitim ya da bilgi” yanıtını vermiştir. Diğer bir soruda ise görüşülenlere “toplumda saygın bir yere sahip olmak için neyin önemli olduğu” sorulmuştur. Buna göre %36,5’i “iyi bir üniversiteden mezun olmak” cevabını vermiştir. Kazgan’ın “Kuştepe Gençliği Araştırması” (2002, s.37-38) adlı derleme eserinde de, gençler arasında eğitimin toplumsal statüyü yükseltmenin tek yolu olduğuna dair bir sonuca ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada “çalışmak yerine okula devam etmeyi ister misiniz” sorusuna katılımcıların %74,1’i “evet isterim” cevabını vermiştir. Dolayısıyla belirli mevkilerde yer almak isteyen ve bu noktada diplomanın belirleyici bir araç olduğunu düşünen gençlerin, eğitim sürecinde kalma stratejisi olarak, tam ya da yarı zamanlı, güvencesiz ve

düşük ücretli işlerde, geçici/mevsimlik işgücü olarak yer aldıkları görülmektedir. Hem istihdamda hem de eğitimde olan gençler için “istihdam için eğitim” algısı, “eğitim için istihdam” problemine dönüşmektedir.

Üniversite gençliğinin yoksulluk göstergeleri

Yoksulluk tanımlanması zor bir kavramdır. Sağlık hizmetlerinden yararlanma, eğitime erişim imkânları, iletişim olanaklarının kullanımı, temiz içme suyu sahipliği gibi temel insani ihtiyaçları elde etmek için gerekli olan mallara, hizmetlere ve altyapılara erişim noktasında karşılaşılan yetersizlikler, güçsüzlükler, çaresizlikler yoksulluğun bir göstergesi olduğu gibi aynı zamanda okuryazarlık oranı, yetersiz beslenme düzeyi, düşük yaşam beklentisi, önlenebilir hastalık prevalansı gibi durumlar da yoksulluk kapsamında ele alınan diğer değişkenlerdir. Bireyin kendini gerçekleştirme potansiyelinin önündeki her türden kısıtlama ile sosyal ve hukuki olarak devlet koruma mekanizmalarının olmaması veya yararlanamama durumu da yoksulluğun en geniş tanımı olarak karşımıza çıkmaktadır (Curtain, 20004, s.3,4).

1990 yılında dünya nüfusunun %37,1'i; 2012 yılında %12,7'si; 2015 yılında ise %9,6'sı yoksulluk sınırı olan günlük 1.90 doların altında yaşadığı tahmin edilmektedir. İstatistikler yoksulluk riskinin genç nüfusta daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre yaklaşık 238 milyon gencin günde 1 doların altında aşırı yoksulluk içinde yaşadığı, 462 milyon gencin ise günde 2 doların altında hayatta kalma mücadelesi verdiği görülmektedir (World Bank, 2016, s.4). Türkiye nüfusunun %14,7'si yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Finansal sıkıntıda olma durumunu ifade eden maddi yoksulluk oranı ise %30,3'tür. 15-29 yaş grubu genç erkeklerde yoksulluk sınırı %22,3; kadınlarda ise %24,6'dır (TÜİK, 2015). Türkiye'deki yoksulların genel karakteristikleri konusunda şu bulgular tespit edilmiştir: kalabalık hanelerde yaşama, eğitim seviyesinin düşük olması, bölgesel eşitsizlik (en yoksul bölgeler Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu), kırsal alanlarda yaşayanların ve özel sektörde çalışanların yoksulluk risklerinin yüksek olması (İzdeş, 2010, s.231).

Türkiye'de yaşayan her beş gençten biri yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Medyanın kamuoyunu sunduğu bekâr, sağlıklı, dinamik

ve genelde orta sınıf bireyleri temsil eden “gençlik imajı”nın aksine 15-24 yaş grubunun yalnızca üçte biri öğrenci; kimileri iş arıyor, kimileri ise iş bulma ümidini kaybetmiş durumda; kimileri ebeveynleri ile birlikte yaşarken, kimileri ise evli ve çocukludur. Ayrıca kayıt dışı çalışanların sayısı da oldukça fazladır. Türkiye’de “görünmeyen gençlik” olarak ifade edilen milyonlarca kişi vardır. Bunlar ne eğitimde ne de istihdamda yer alan kadınlar, fiziksel engelliler, iş aramaktan vazgeçmiş gençler, hükümlüler, sokakta yaşayan gençlerden vb. oluşmaktadır (UNDP, 2008, s.13).

Yoksulluk, kuşaklar boyunca uzanan bir gerçekliğe sahiptir. Diploma ise mevcut yoksulluk zincirinin kırılmasında etkili bir araçtır. Eğitim politikaları ile üretilen, yoksul öğrencilerin eğitime erişimi ve eğitim sürecinde kalma problemleri ile ilgili çözümler (burs ve krediler, yurtlar ile kısmi zamanlı çalışma imkânı gibi) aynı zamanda yoksullukla mücadele stratejisi olarak da ele alınabilir. Yoksul gençler üzerine yapılan çalışmalar göstermektedir ki, sosyal dışlanma ve ayrımcılık gibi koşullar altında kendini gerçekleştirme çabasına girişen yoksul öğrenciler, aynı zamanda eğitim yaşamını sürdürebilmek, ailesinin geçim mücadelesine destek verebilmek amacıyla, üniversite eğitimi boyunca çeşitli formel/enformel sektörlere işgücü olarak yer almaktadır.

Konunun diğer bir boyutu ise tüketim kültürü ile ilgilidir. Yoksul öğrenci olmak bu bireylerin “genç olamayanlar” olarak nitelendirilmesini mümkün kılmaktadır. Söz konusu “genç olamayanlar”, sosyoekonomik düzeylerinin düşük olmasından dolayı oldukça sınırlı bir evren içinde yaşamaktadır. Ayrıca kurumsal ilişkiler, faaliyet modelleri ve çeşitli fırsat yapıları açısından dezavantajlı oldukları için genel olarak geçim, işsizlik ve güvenlik gibi konularda endişeleri bulunmaktadır (Boratav, 2005, s.205). Demet Lüküslü, “Türkiye’de Gençlik Miti: 1980 Sonrası Türkiye Gençliği” (2009, s.169) adlı çalışmasında, gençlerin çalışmak zorunda kalmalarının ve okula devam edememelerinin en önemli sebebi olarak “parasızlığı” ifade ettiklerini belirtmektedir. Lüküslü’ye göre kamusal olarak gençlere yönelik sosyal, kültürel ve sportif aktivitelerin olmaması ve bu alanların ücretli olması nedeniyle gençlerde, “parayla saadet oluyor” düşüncesi güçlenmektedir. Bu nedenle “tüketim imkânlarına ulaşamayan, ‘genç gibi’ yaşamayan yoksul gençler kendilerini ‘genç olmayan-

lar’ kategorisine dâhil etmektedirler.” (Yamanoğlu, 2010, s.56). Yetişkinliğe erken bir geçiş yaparak, ailesi için ya da kendi yaşamsal varlığını sŸrdŸrmek için çalışmak zorunda kalanlarla ya da evlenip kendi ailelerini kuran geçen bireyler de “geçen olamama” durumunun diğer aktŸrleridir (Uyan-Semerci, 2008, s.415). Buna gŸre sadece eğitim yaşamını sŸrdŸrebilmek ya da ailesinin geçim mŸcadelesine destek verebilmek amacıyla değil, aynı zamanda tŸketim toplumuna dâhil olabilmek için de istihdama katılan Ÿđrenciler bulunmaktadır.

Formel/enformel iřgŸcŸ olarak Ÿniversite geenliği

“Gelere yŸnelik temel toplumsal beklenti eğitim sisteminde kalmaları ve/veya çalışma hayatına dâhil olmalarıdır. Ancak hangi gelerin eğitim sisteminde kalacağı, hangi gelerin çalışma hayatına dâhil olacağı gelerin sosyal sınıf pozisyonu tarafından belirlenmektedir” (elik, 2013, s.41). Weberyen bir kavramla destekleyerek “yaşam şansı” faktŸrünün de eğitim ve istihdam ilişkilerini etkilediğini ifade edebiliriz. Diğer bir ifadeyle ailenin sahip olduğu “kŸltŸrel ve ekonomik sermayenin hacmi ve kompozisyonuna” bağlı olarak değişen eğitim sŸreci ve istihdam ilişkileri benzer şekilde “yaşam şansı” faktŸrŸne bağlı olarak da (erkek ya da kadın olmak, kentte ya da kırdâ yaşamak, sağlıklı olmak gibi çok çeşitli faktŸrlere bağlı olarak) farklılık gŸstermektedir.

Eğitim sŸrecinde ya da mezuniyet sonrası iřgŸcŸ piyasasında geç olmak kolay değildir. 15-24 yaş arasındaki geler, kŸresel nŸfusun %18’ini (1.1 milyar kişi) oluşturmaktadır. Ŗte yandan 2014 yılı verilerine gŸre dŸnyadaki işsizlerin %36,7’si de geç nŸfustur. 2007-2010 yılları arasındaki hızlı artış sonrası, kŸresel gelik işsizlik oranı, 2012-2014 dŸneminde %13’e kadar gerilemiştir (ILO, 2015, s.1). Okuldan işe geçiş, çoğu geç açısından ilk iş için uzun sŸrmemekle birlikte, istikrarlı veya tatminkâr bir işe geçişin tamamlanması ortalama 19 ay sŸrmektedir (ILO, 2015, s.3). TŸrkiye’de ise 15-24 yaş grubundaki geç nŸfusun genel nŸfusa oranı %16,3’tŸr (12 milyon 989 bin) (TŸİK, 2016). İşsizlik oranı bir Ÿnceki yıla gŸre (2016) 3,8 puanlık artış gŸstererek %19,8 olmuştur (TŸİK, 2017). GŸrŸldŸđu Ÿzere TŸrkiye’deki geç işsizliği kŸresel geç işsizliği ortalamasının Ÿzerindedir. Gelerin iřgŸcŸ durumları ile ilgili diğer bilgiler şu şekildedir:

- 2016 yılında, Türkiye’de 15-24 yaş grubundaki gençlerin istihdam oranı %34,1’dir. İstihdam edilen gençlerin %17,6’sı tarım, %31,3’ü sanayi, %51,1’i ise hizmet sektöründe yer almaktadır (TÜİK, 2016).
- Hane halkı işgücü araştırması sonuçlarına göre ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı 2016 yılında %24’e yükselmiştir (TÜİK, 2016).
- Genç nüfustaki kayıt dışı istihdam oranı ise %33’tür (TÜİK, 2015).
- İşgücündeki gençlerin %47,6’sının eğitimi süresince çalışma deneyimi yaşadığı görülmektedir. İşgücüne dâhil olmayan bireylerin ise %19,7’si eğitimi sırasında bir çalışma deneyimi yaşamamıştır (TÜİK, 2015).
- Gençlerin %23,3’ü ise ilk işinde hizmet ve satış elemanı olarak çalışmıştır (TÜİK, 2015).

Küresel ölçekte olduğu gibi Türkiye’nin işgücü piyasasının temel problemlerinden biri kayıt dışı istihdamdır. Gençlerin kayıt dışı istihdam oranı yetişkinlere göre daha yüksektir. “İşgücü piyasasına yeni giren gençler, yetişkinlerden daha az vasa ve daha az deneyime sahiptir. Bu nedenle gençler, çoğunlukla işgücü piyasasında güvencesiz ve düşük ücretli işlerin olduğu ikincil piyasada çalışmaktadır.” (Çetinkaya, 2008, s.123).

Yasal olarak tanınan ve/veya yasal düzenlemelerin dışında kalan; küçük ölçekli üreticileri, hizmet verenleri, kendi hesabına çalışanları/serbest meslek sahibi olanları, gündelikçileri ifade etmekle birlikte bunların büyük bir kısmını da kırsal alanlardan gelen kadın ve göçmen gruplar oluşturmaktadır. Diğer yandan geçekondulaşma yerleşimlerine ve şehir sokaklarına dayanan bu sektörler, örgün eğitim sisteminin dışında kazanılan becerileri ve çoğunlukla yerel teknolojileri kullanmakta, aile ve akrabalık ağlarıyla istihdam ilişkilerinin sınırlarını çizmektedir. Büyük ölçüde devlet tarafından tanınmayan bu sektörler, düzenleyici mekanizmalardan kaçınmakta, sendikal kayıtları bulunmamakta, sağlık ve güvenlik gibi konularda da formel bir yapı geliştirmemektedirler. Yapısal uyum programları ve dünya ticaretindeki eşitsizlikler, ayrıca kamu sektörünün ve özel sektör emeğinin giderek daralması, bu türden sektörlerde çalışan birey sayısını her geçen gün artırmaktadır (Birchall, 2001, s.14).

Söz konusu yeni istihdam biçimleri “eğreti istihdam” olarak tanımlanmaktadır (Temiz, 2004, s.56).“Eğreti istihdamın bir diğer gerçesi de yoksulluktur. Yoksulluk, bireylerin formel işgücü piyasasına katılmalarını engellemekte ve onları enformel sektörlere yönlendirmektedir” (Temiz, 2004, s.66). Fatih Kahraman ve Burak Kahraman’ın (2016) “Mevsimlik İstihdamın Eğitimli Gençleri: İnşaatlarda Çalışan Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmalarında, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde eğitimlerine devam eden yükseköğretim öğrencilerinin inşaat sektöründe çalışma nedenleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda yoksul öğrencilerin, eğitim yaşamlarını sürdürebilmek için çalışmak zorunda kaldıkları saptanmıştır.

Neoliberal görüş, işgücü piyasasında esneklik politikalarının izlenmesinin yatırım ve istihdamın sürdürebilmesi için zorunlu olduğunu ifade etmektedir ki, bu durum istihdam güvenliğinin azalmasına ve ücretlerin düşmesine neden olmaktadır. Guy Standing, güvencesiz (precarious) ve proletarya (plotetariat) kelimelerinin birleştirilmesiyle türetilen “prekarya” kavramına atıfta bulunarak, gençlerin küreselleşen işgücü piyasalarındaki güvencesiz ve düşük ücretli konumlarına işaret etmektedir. Uzun dönemli, istikrarlı, sabit-zamanlı çalışan, ne kadar ve nasıl ilerleyeceğini bilen, sendikal güvenceye sahip olan proletaryadan farklı olarak prekaryanın emeği araçsal (yaşamak için), fırsatçı (ne düşerse) ve güvencesizdir (2015, s.19-21, 31, 119). Üniversite gençliği de prekaryanın bir parçasıdır. Diğerleri gibi düşük ücretlerle ve güvencesiz çalışmaktadır, ancak sadece yaşamak için değil aynı zamanda iyi bir geleceğe sahip olmak için de fırsatları değerlendirmektedir.

Araştırmanın metodolojisi

Tarım, imalat, inşaat, turizm gibi emek-yoğun sektörlerde; güvencesiz, düşük ücretli, geçici/mevsimlik işgücü olarak formel/enformel bir şekilde istihdam edilen üniversite öğrencileri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu kapsamda Akdeniz Üniversitesi’nde öğrenci olan ve söz konusu sektörlerde çalışmakta olan 22 kişiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının öğretim üyesi, görüşülen kişilerin de öğrenci olması nedeniyle ortaya çıkabilecek “sembolik şiddetin” azaltılmasına yönelik

olarak çalışmada, Bourdieu'nun "aktif ve metodik dinleme" tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğin amacı, araştırmacı ile görüşülen kişi arasındaki toplumsal hiyerarşinin, yani kişinin sahip olduğu sermaye türlerinin ortaya çıkarmış olduğu toplumsal asimetrileri telafi etmek, ayrıca görüşme esnasında kurulan dilsel ve sembolik etkileşimin yönlendirici olmadan gerçekleşmesini sağlamaktır. Böylelikle araştırmacı, görüşülen kişinin dilini, görüşlerini, duygularını ve düşüncelerini kontrollü bir şekilde taklit ederek, kendine yönelik düşünümSELLİK (reflexivity) görevini yerine getirir (1999, s.608, 609). Araştırmacı ile görüşülen kişi arasındaki mesafenin daraltılması için görüşmeler, Akdeniz Üniversitesi içinde bulunan "Yakut", "Olbia" ve "Ceypark" çarşılarında gerçekleştirilmiştir. Ayrıca görüşmeler esnasında "yaşam anlatısı" tekniğinden de yararlanılarak, görüşülen bireyle, somut olaylar ve olgular üzerinden yakınlık kurulmaya çalışılmış ve probleminin taşıyıcısı olan bireylerin yaşam süreçleri ile ilgili ayrıntılara yer verilmiştir. Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

Araştırmanın bulguları

Hem istihdamda hem de eğitimde olan öğrencilerin; sosyo-demografik özellikleri, hane bilgileri, istihdam alanları ve koşulları ile ilgili olarak genel bir değerlendirme yapabilmek, söz konusu durumların, Türkiye'deki eğitime erişim (eşitsizlik) hususundaki genel problemlerle benzerlik gösterip-göstermediğini karşılaştırabilmek amacıyla, elde edilen veriler tablolar halinde özetlenmiştir.

Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri

Örneklem grubumuz, 19-24 yaş aralığında değişen, 10 kadın ve 12 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların, Türkiye'nin çeşitli coğrafi bölgelerinden, ağırlıklı olarak da Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden geldikleri görülmektedir. Kayıt dışı sektör büyüklüğünün ve işsizlik oranlarının yüksek olduğu, istihdam ve işgücüne katılım oranlarının düşük olduğu bu bölgeler, aynı zamanda eğitime erişim, yoksulluk, fırsat eşitliği, toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi değişkenler açısından da dezavantajlı yerleşim yerleridir. Dolayısıyla örneklem grubumuzun, genel itibarıyla bölgesel eşitsizliklerin yoğun olduğu illerden gelen öğrencilerden

oluşması anlaşılırdır. Diğer yandan katılımcıların, istihdam alanlarının kısıtlı olduğu bölümlerde eğitim aldıkları görölmektedir. Sosyoloji, Felsefe, Tarih, Kamu Yönetimi, İktisat, Uluslararası İlişkiler, Su Ürünleri Mühendisliği ve Bilgisayar Programcılığı bölümleri, Türkiye’deki üniversitelerin hemen hemen hepsinde olan ve oldukça fazla mezun veren alanlardır. Bu durum öğrencileri, alternatif istihdam alanlarına, diğer bir deyişle eğitim aldıkları alanlardan farklı iş sahalarında tecrübe kazanmaya yöneltmektedir.

Tablo 1. Görüşülenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Kod-Cinsiyet- Yaş- Doğum Yeri- Bölüm- Kaldığı Yer- Destek/Burs- Aylık Geliri
G1- Erkek-21-Muş/Arpayazı- Hukuk-Ev-Öğrenim Kredisi-900 TL
G2- Kadın-21- Diyarbakır/Merkez- İktisat-Ev-Öğrenim Kredisi-1200 TL
G3- Kadın- 22- Batman/Beşiri-Hemşirelik-Ev- Öğrenim. Kredisi-900 TL
G4-Kadın-23-Konya/Selçuklu-Bilgisayar Programcılığı-Ev-Yok-900 TL
G5-Kadın-24-Antalya/Alanya-Uluslararası İlişkiler-Ev- Öğrenim Kredisi-430 TL
G6-Erkek-22-Sivas/Zara-Felsefe-Ev-Devlet Bursu-750 TL
G7-Erkek-24-Van/Erciş-Su Ürünleri Mühendisliği-Ev-Yok-1000 TL
G8-Erkek-21-Uşak/Banaz-Türkçe Öğretmenliği-Ev-Yok-650-700 TL
G9-Kadın-23-Uşak/Banaz-Sosyoloji-Devlet Yurdu-Devlet Bursu-500 TL
G10-Erkek-21-Samsun/Vezirköprü-Sosyoloji-Özel Yurt-Devlet Bursu-700-800 TL
G11-Erkek-22-Karaman/Merkez-Diş Hekimliği-Ev-Öğrenim Kredisi-700-800 TL
G12-Erkek-20-Mersin/Mut-Ekonometri-Devlet Yurdu-Devlet Bursu-500 TL
G13-Erkek-24-Aydın/İncirliova-Kamu Yönetimi-D. Yurdu-Ö. Kredisi-500 TL
G14-Kadın-21-Konya/Ereğli-Hemşirelik-Ev (Annesiyle birlikte)-Ö. Kredisi-475 TL
G15-Kadın-23-Muğla/Dalaman-İktisat-Devlet Yurdu-Devlet Bursu-400-500 TL
G16-Kadın-23-Ordu/Altınordu-Gerontoloji-Devlet Yurdu-Devlet Bursu-650 TL
G17-Erkek-21-şanlıurfa/Merkez-Felsefe-Ev-Yok-400-450 TL
G18-Kadın-19-Van-Bilgisayar Programcılığı-D. Yurdu-Öğrenim Kredisi-425 TL
G19-Kadın-23-Van/Çaldıran-Felsefe-Devlet Yurdu-Devlet Bursu-425 TL
G20-Erkek-23-Manisa/Alaşehir-Tarih-Devlet Yurdu-Yok-700-750 TL
G21-Erkek-22-Muğla/Bodrum-Fen Bilgisi Öğretmenliği-Ev-Yok-1200 TL
G22-Erkek-24-şırnak/İdil-Felsefe-Ev-Öğrenim Kredisi, Burs-1000 TL

Tablo-1’de göröldüğu üzere öğrencilerin bir kısmı sadece öğrenim kredisi ya da devlet bursu ile geçimlerini sağlamaktadır. Söz konusu gençler aynı zamanda devlet yurdunda kalmaktadır. Maddi durumu biraz daha iyi olan ya da yıl boyunca çalışan öğrencilerse barınma yeri olarak evi tercih etmektedirler.

Öğrencilerin hanelerine ilişkin göstergeler

Eğitime erişimi ve eğitim sürecinde kalmayı etkileyen faktörlerin başında, ekonomik yetersizlikler gelmektedir. Yoksulluklara eşlik eden farklı türden değişkenlerin de varlığı, öğrencileri çeşitli stratejiler üretmeye sevk etmektedir. Ebeveynlerin bir arada yaşayıp yaşamadığından, sağ olup olmamalarına, ebeveynlerin eğitim ve meslek durumlarından, hane gelirine, çocuk sayısına vb. kadar birçok değişken, bireyin eğitim sürecinde kalma stratejilerini farklılaştırmaktadır.

Tablo 2. Görüşülenlerin Hanelerine İlişkin Göstergeler

Kod-Anne/Baba Eğitim- Anne/Baba Meslek-Çocuk Sayısı-Hane Gelir- Güvence-Konut
G1-Okur-yazar/İlkokul- Ev hanımı/Emekli-13 çocuk-1700 TL-Bağkur-Ev Sahibi
G2-Lise terk/İlkokul terk- Ev hanımı/Emekli (Ek iş yapıyor)-5 çocuk -4000 TL-Bağkur-Kira
G3-İlkokul/İlkokul- Ev Hanımı/Serbest Meslek-5 çocuk-5000 TL-SGK-Ev Sahibi
G4-İlkokul/İlkokul-Ev Hanımı/Emekli-8 çocuk-2000 TL-SGK-Kira
G5-İlkokul/Ortaokul-Ev Hanımı/Aşçı-3 çocuk-1400 TL-SGK-Kira
G6- İlkokul terk/İlkokul terk-Ev Hanımı/İnşaat İşçisi-4 çocuk-3000 TL-SGK-Kira
G7-Okur-yazar değil/ İlkokul- Ev Hanımı/ Emekli-7 çocuk-1100 TL-Bağkur-Ev Sahibi
G8-İlkokul/ İlkokul- Ev Hanımı/Serbest Meslek-1 çocuk-1500 TL-Bağkur-Kira
G9- İlkokul/Ortaokul- Ev Hanımı/İşsiz (6 yıldır)-3 çocuk-1000 TL-Bağkur-Kira
G10-Ortaokul/Ortaokul- Ev Hanımı/İnşaat İşçisi-3 çocuk-2000 TL-SSK-Ev Sahibi
G11-İlkokul/Lise- Ev Hanımı/Esnaf-3 çocuk-2000 TL-Bağkur-Ev Sahibi
G12-Lise/Lise- Halk Eğitim'de Usta Öğretici/Emekli-2 çocuk-2000 TL-SGK-Ev Sahibi
G13-Okur-yazar değil- Ev Hanımı/İnşaat İşçisi-8 çocuk-2400 TL-SGK-Ev Sahibi
G14- Ortaokul/Lise- İşçi (otelde)/ İşçi (petrol ofisinde)-1 çocuk-1600 TL-SGK-Kira
G15-Ortaokul/Ortaokul- Ev Hanımı/Emekli-3 çocuk-1400 TL-SGK-Kira Ödemiyor
G16- Lise/Lise- Ev hanımı/Emekli (Ek iş)-2 çocuk-3000 TL-SGK-Ev Sahibi
G17- Okur-yazar değil/İlkokul- Ev han./Emekli (Ek iş)-10 çocuk-1200 TL-Bağkur-Ev Sahibi
G18-İlkokul/İlkokul- Ev hanımı/Çiftçi-5 çocuk-1500 TL-SGK-Kira
G19-İlkokul terk/İlkokul terk-Ev hanımı/Serbest Meslek-8 çocuk-1500 TL-Yeşil Kart-Kira
G20- İlkokul/Lise- Ev hanımı/Memur-2 çocuk-1500 TL-SGK-Ev Sahibi
G21- İlkokul/İlkokul- Ev hanımı/Aşçı Başı-2 çocuk-5000 TL-SGK-Ev Sahibi
G22- Okur-yazar değil/İlkokul- Ev hanımı/İnşaat İş.-11 çocuk-4000 TL-Yeşil Kart-Ev Sahibi

Tablo-2 genel olarak değerlendirildiğinde; kalabalık hanelerde yaşama, ebeveynlerin eğitim seviyesinin düşük olması, hane gelir yetersizliği gibi Türkiye'de eğitime erişimi etkileyen faktörlerin, örneklem grubumuz aısından da benzer olduğu görülmektedir. Bölgesel eşitsizli-

klerin yanı sıra anne ve babanın ayrı yaşaması (G14,G20) ya da ebeveynlerden birinin kaybı (G6, G8) gibi değişkenlerde öğrencileri, hem istihdamda hem eğitimde var olmaya zorlamaktadır:

"Anne baba ayrı bir ocuk olduğum için birazcık daha sorumluluk bana yükleniyor, işte faturaların ödenmesi, evde bir şeyler alınacaksa. Hani birazcık daha olgunum bir ev geçindirme konusunda, bilgiliyim diye düşünüyorum." (G14, Kadın, Hemşirelik).

"Ailede kişi sayısı fazla, babam geçimimizi sağlamakta zorlanıyor, bu yüzden evin ekonomisine destek olmak gerek. Mesela abim yüksek lisans eğitimini yarım bıraktı, polis oldu." (G17, Erkek, Felsefe).

Yükseköğretim ğrencilerin istihdam alanları ve koşulları

Üniversite ğrencilerinin çeşitli istihdam alanlarında, özellikle kayıt-dış sektörlerde; mevsimlik/geçici, düşük ücretli, uzun çalışma saatleri ve iş güvencesinden yoksun bir şekilde çalıştıkları görölmektedir:

Tablo 3. Görüşülenlerin İstihdam Alanları ve Koşulları

Sektör-İş Bulma Şekli-alışılan Süre-İl-alışma Yaşi-Ücret-Sigorta-alışma Saati	
G1	Garson-Arkadaş-2 yıl-Adana-15, 16- Günlük 15-20 TL-Yok- 8-10 Saat İmalat Fabrikasında İşçi-Arkadaş-1 Hafta-Adana-16-17-Günlük 12 TL-Yok-8 Saat İnşaat İşçisi-Arkadaş-Ara ara, tatillerde-Adana-17-18-Günlük 40 TL-Yok-8 Saat Fırın İşçisi-Arkadaş-2 yıl-Adana-13, 14-Günlük 10 TL-Yok-10 Saat Mal Sayımı-Arkadaş-Ara ara-Antalya-20, 21-Günlük 50 TL-Var-10-12 Saat
G2	Kütüphane-Kendim-2,5 yıl-Antalya-19,20, 21-Aylık 450 TL-Var-4 Saat
G3	Anketör-Arkadaş-Ara ara-Antalya-21, 22-Anket başi 6 TL-Yok-Belirsiz Sekreterlik-3 Hafta-Antalya-22-Günlük 70 TL-Yok-8 Saat
G4	Market alışanı-Kendi-1 yıl-Aydın-17-Aylık 230 TL-Var- 8 saat Market alışanı-Kendi-3 yıl-Antalya-18-23-Aylık 900 TL-Var-8 saat
G5	Çocuk Tiyatros-Arkadaş-1 yıl-Antalya-19-Günlük 40 TL-Yok-12 Saat Garson-Arkadaş-1 ay-Antalya-20-Aylık 650 TL-Var-8 Saat Mağaza alışanı-Arkadaş-1 ay-Antalya-21-Aylık 800 TL-Var-11 Saat
G6	Fabrika İşçisi-Akraba-2 ay-Denizli-17, 18-Günlük 30 TL-Yok-9 saat Betonarme Ustası-Akraba-24 gün-İstanbul-22-Günlük100 TL-Var-8 saat + mesai
G7	İnşaat İşçisi-Aile/Akraba-Sürekli-İstanbul-16 yaşından beri- değişmekte-Yok-
G8	Tarım İşçisi-Akraba-6 yıldır-Uşak-15 yaşından beri-Günlük 100 TL-Yok-11 saat
G9	Tekstil İşçisi-Akraba-Uşak-2,5 ay-Uşak-22-Günlük 30 TL-Yok-9 saat Tarım İşçisi- Akraba-Uşak-11 yaşından beri-Günlük 15-40 TL-Yok-12 saat Gıda Sektörü-Arkadaş-Akraba-3 hafta-Uşak-22-Günlük 50 TL-Yok-12 saat Animatör-Arkadaş-Akraba-6 hafta-Antalya-22-Günlük 60 TL-Yok-7 saat

G10	İnşaat İşçisi-Akraba-2 ay-Samsun-20 Günlük 65 TL-Yok-11 saat
G11	Tarım İşçisi-Akraba-7 yıl-Karaman-15 yaşından beri-Günlük 100 TL-Yok-11 saat Garson-Akraba-2 yıl-Antalya-21, 22-Günlük 50TL-Yok-10 saat
G12	Kargo Elemanı-Akraba-3 ay-Karaman-18-Günlük 40TL-Yok-8 saat Garson-Arkadaş-2 ay-Antalya-19-Günlük 30 TL-Yok-8 saat Animatör-Arkadaş-3 ay-Antalya-20-Günlük 50 TL-Var-3-5 saat
G13	Turizm Sektörü-Aile-4-5 ay-Bodrum-17, 18-Aylık-900TL-Var-13-14 saat Animatör-Arkadaş-İş oldukça-Antalya-23-Günlük 50 TL-Var-12 saat Şarap evi-Arkadaş-Ayda 3-4 kez-Antalya-24-Günlük 75 TL-Yok-10 saat Çocuk Tiyatrosu-Arkadaş-Ara ara-Antalya-23-Günlük 35-50 TL-Yok-4 saat
G14	Satış Elemanı-Kendim-2 ay-3 ay-Antalya-18, 20-Asgari ücret-Var-8 saat Ürün Tanıtımı-Arkadaş-Zaman zaman-Antalya-20, 21-Günlük-50 TL-Yok-8 saat Animatör-Arkadaş- tatillerde-Antalya-20, 21-Günlük 50 TL-Var-5 saat
G15	Organizasyon-Arkadaş-1 ay, ara ara-Antalya-22-Günlük 50 TL-Yok-7 saat Stant Görevlisi-Arkadaş-2 hafta-Antalya-23-Günlük 60 TL-Yok-14-15 saat Ürün Tanıtımı-Arkadaş-Ara ara-Antalya-23-Günlük 50-60 TL-Yok-10-12 saat Tekne Temizliği-Akraba-1 ay-Muğla-22- Günlük 80 TL-Yok-7-8 saat
G16	Organizasyon-Arkadaş-Ara ara-Antalya-22-Günlük 50 TL-Yok-4-5 saat Ürün Tanıtımı-Arkadaş-Ara ara-Antalya-22-Günlük-40 TL-Yok-9-14 saat Matematik Dersi Verme-Arkadaş-3 ay-Antalya-23-Ders başı 25 TL-Yok-1-2 saat Mevsimlik işçi (fındık)-Aile-15 gün-Ordu-20, 21, 22-Günlük 65-70 TL-Yok-9 saat
G17	Tarım işçisi-Aile-Urfa-Çocukluktan beri-Yok Tersane işçisi-Kendi-3 ay-İstanbul-17-Asgari ücret-Yok-8 saat ve mesai Turizm-Kendi-Yaz aylarında-Antalya-20, 21-Asgari ücret-Var-10-12 saat
G18	Turizm-Akraba-Yaz aylarında-Antalya-17 yaşından itibaren-Asgari ücret-Var-8 saat
G19	Turizm-Akraba-Yaz aylarında-Antalya-2 senedir-Asgari ücret-Var-8 saat Garson-Akraba-Yaz aylarında-Antalya-20- Aylık1000 TL-Yok-8 saat
G20	Turizmin-Kendim-Yaz aylarında-Antalya-18 yaşından beri-Asgari ücret-Var-8 saat
G21	Turizm ve Hizmet-Akraba-Yaz aylarında-Muğla-15 yaşından beri- Var-14
G22	Turizm-Akraba-Yazın-Bodrum-18 yaşından beri-1000-1400 TL-Var-10-12 saat Tarım İşçisi-Akraba-Yaz aylarında-Düzce-16-18-Günlük-Yok-8-9 saat Garsonluk.-Akraba-Ara ara-Antalya-2-3 senedir-Günlük 45 TL-Yok-7-8 saat

Turizm, tarım, inşaat ve hizmet sektörlerindeki işgücü gereksiniminin, yarı vasıflı ya da vasıfsız olması, yükseköğretim öğrencilerinin bu alanlarda iş bulabilmesini kolaylaştırmaktadır. TÜİK verilerine göre işgücündeki gençlerin %47,6'sı eğitimi süresince çalışma deneyimi yaşamıştır. Gençlerin %23,3'ü ise ilk işinde hizmet ve satış elemanı olarak çalıştıklarını ifade etmiştir (TÜİK, 2015). Tablo-3'te görüldüğü üzere inşaat, tarım, turizm, tekstil, hizmet gibi çeşitli sektörlerde mevsimlik/geçici, tam ya da kısmi zamanlı olarak çalışan öğrencilerin yanı sıra

animatör, garsonluk, tanıtım elemanı, satış elemanı gibi günübirlik işlerde de çalışan gençler bulunmaktadır.

"Tekstil sektöründe çalışıyorken, şal katlama ve bu şalların saçaklarını yakmak için yakma makinesi olarak adlandırılan, ağır gaz kokusu olan ve yüksek ısıya sahip bir makine kullanmaktaydım. Bu makineyi iki kişi karşılıklı olarak kullanmakta ve mutlaka insan elini kolunu yakmakta..." (G9, Kadın, Sosyoloji)

"Bir keresinde ayağıma kaynar su döküldü. Bir başkasında ise alkollü bir müşteri olay çıkardı, yaranabilirdim. Sonu karakolda bitti." (G21, Erkek, Fen Bilgisi Öğretmenliği)

"İçki şişeleriyle gösteri yapıyorum derken elimi yaktım." (G22, Erkek, Felsefe)

Yükseköğretim öğrencilerinin emek yoğun formel/enformel sektörlerde istihdam edilmesi, beraberinde bazı riskleri de ortaya çıkarmaktadır. Güvencesiz bir şekilde çalışmanın riskleri kadar, görmüş oldukları "sembolik şiddet" türleri de, öğrencilerin sağlıklarını etkilemektedir:

"Psikolojik olarak yıprandığımı hissediyorum." (G3, Kadın, Hemşirelik)

"Otelde çalıştığım için eşitsizlikleri daha çok fark ettim. Müşteri parayı verince bizi de satın aldığını sanıyor." (G21, Erkek, Fen Bilgisi Öğretmenliği)

Katılımcıların iş bulma süreçlerinde, toplumsal etkileşimde buldukları ağların, özellikle aile ve akrabalık ilişkilerinin etkili olduğu görülmektedir. Dikkati çeken bir diğer husus, katılımcıların çalışma yaşamına katılma yaşının 11-12'ye kadar düşmesidir. Dolayısıyla yükseköğretim öğrencileri için istihdamda yer almak, hayat boyu süren bir süreçtir ve deneyimlenen bu gerçeklik sayesinde farklı istihdam alanlarına da kolaylıkla geçiş yapabilmektedirler. Örneğin örneklem grubumuzdaki bazı öğrenciler çalışmaya başladıktan sonra özgüvenlerinin yükseldiğini ifade etmiştir: *"Özgüven eksikliği yaşıyordum, çalışmamla bunu aştım"* (G3, Kadın, Hemşirelik). Benzer şekilde bazı öğrenciler ise çalışma yaşamının kendisine sorumluluk duygusunu aşladığını ifade etmiştir:

"Çalışıyor olmam, bana sorumluluk alma, ayaklarımın üzerinde durmamı öğretti." (G6, Erkek, Felsefe)

"Daha önce evin bütün ihtiyaçlarını, alışverişini ailem yapardı. Onun için hiçbir şeyin fiyatına gidip bakmazdım. Eve çıktıktan ve çalışmaya başladıktan sonra her şeye dikkat ediyorsunuz, fiyatları karşılaştırıyorsunuz, en uygununu bulmaya çalışıyorsunuz." (G2, Kadın, İktisat).

Yükseköğretim öğrencilerin istihdamda olma sebepleri

Yükseköğretim öğrencileri ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, öğrencilerin formel/enformel istihdamda yer alma sebeplerinin dört başlık etrafında toplandığı saptanmıştır:

-Eğitim yaşamını devam ettirme stratejisi: Yükseköğretim öğrencisi için eğitim sürecine dâhil olabilmek kadar, bu eğitimi tamamlamakta bir meseledir. Ekonomik olarak yetersizlikler yaşayan öğrenciler ise söz konusu süreci telafi edici stratejiler üreterek, eğitimde kalmayı sağlamaya çalışmaktadırlar. Tablo-3'te görüldüğü üzere öğrenciler çeşitli formel/enformel sektörlerde çalışmaktadırlar. Hatta birçoğu birden fazla alanda iş deneyimine sahiptir.

"Okula devam etmek için farklı yerlerde çalışıyorum." (G8, Erkek, Türkçe Öğretmenliği)

"Yazın çalışmasaydım, formasyon ücretini ödeyemezdim." (G 6, Erkek, Felsefe)

"YDS sınavına, uzmanlık sınavına param olmadığı için giremedim. Çalışmazsam, olmuyor." (G11, Erkek, Dış Hekimliği)

Okumak için çalışmak zorunda olan öğrenciler, aynı zamanda çeşitli tasarruf stratejileri geliştirerek, eğitim sürecinde karşılaştıkları bir takım problemleri telafi etmektedirler:

"Kitapları yeri geldiği zaman alamıyoruz, cebimizde yeterli para olmuyor. Gerekli olan kitapları alıyoruz ya da fotokopisini alıyoruz" (G1, Erkek, Hukuk)

"Kitaplar pahalı olduğu için fotokopilerini almaya çalışıyorum veya arkadaşlarımla ortak kullanıyorum." (G9, Kadın, Sosyoloji)

Yükseköğretim öğrencileri açısından, eğitimi sürdürebilmede, birikim stratejisi de kullanılmaktadır. Karınca misali yazı çalışarak geçirmek nasıl kışı rahat çıkarmayı sağlarsa, benzer şekilde yükseköğretim öğrencileri de yaz aylarında çalışarak, birikim yapmakta ve bu birikimlerini başta eğitim olmak üzere çeşitli ihtiyaçlarını gidermede kullanmaktadırlar:

"Kazanmış olduğum para ile çeşitli ihtiyaçlarımı karşılıyorum. Zaten kazanılan paranın devamı olmadığından önce birikim yaptım. Bu parayı eğitim masraflarım için harcamayı düşünüyorum. Üniversiten sonra KPSS kitapları vs. için. Şu an yüksek lisansı kazandığım için kazandığım parayı dil eğitimim için kullanıyorum." (G9, Kadın, Sosyoloji)

"Kazandığım parayı okula harcıyorum. Sürekli kazanıyor gibi görünüyorum ama öyle değil. Malzeme almak için birikim yapıyorum." (G11, Erkek, Diş Hekimliği)

"İşte KPSS'ye gireceksem, onun parasını yatrayım diye çalıştım. Zaten hafta sonu 2 gün çalışınca 100 lira alıyordum."(G14, Kadın, Sosyoloji)

"Parayı biriktirmeye çalışıyorum. Biriktirdiğim parayla formasyon alıyorum. Akademik kariyer yapmak istiyorum. Bunun için de gelecek yılda çalışarak kurslara gitmeyi planlıyorum." (G17, Erkek, Felsefe)

-Mutlak ve/veya görelı yoksulluklarıyla mücadele etme stratejisi:
Örneklem grubumuzda yer alan öğrencilerin kalabalık hanelerde yaşaması, anne-baba eğitim durumlarının düşük olması, anne ya da babanın vefat etmesi ya da ayrı yaşaması, kiracı olmaları ve genel olarak hane gelir seviyesinin düşük olması gibi göstergelerden hareket ederek, mutlak ve/veya görelı yoksulluk içinde olduklarını ifade edebiliriz. Eğitime erişim ve sürdürülebilirlik açısından maddi destek alamayan öğrenciler içinde çalışmak bir zorunluluktur:

"Ekonomik durumumu biraz daha geliştirmek için çalışıyorum. Onun dışında ailemi de desteklemek için. Kardeşim zaten üniversiteye gidecekti. Müzik öğretmenliği istiyordu olmadı. Hani onun için biraz daha çalıştım. Para gitsin. Çünkü aileme yük olmayayım... Hani kendime de harcama yapıyorum, giyimime kuşamıma elbette ki, onlar da var." (G 12, Erkek, Ekonometri)

"Aileme yük olmamak için, kendimi ikame edebilmek için çalışıyorum. Belli bir yaştan sonra para isteme sıkıntılı oluyor."(G 13, Erkek, Kamu Yönetimi)

"Boş zamanlarımda zaten bir şeyler yapıyordum. Ben daha çok aileme yük olmamak için, annemle yaşadığım için. Hani o zaten evin kirası faturalar falan ödediği için ona çok yük olmayayım diye öyle çalıştım. Sağlıkla ilgili kitaplar almıştım. Onların taksitlerini ödemek için çalışıyordum..." (G14, Kadın, Hemşirelik)

"Eğitim hayatımı sürdürmek ve aileme yük olmamak için çalışıyorum. İmkânım olduğu takdirde bu parayı boş zaman aktiviteleri için de kullanıyorum."(G9, Kadın, Sosyoloji)

Ailenin sahip olduğu ekonomik ve kültürel sermayesinin hacmi ve kompozisyonu kadar, mekânsal koşullarda (kırsal-kentsel, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi) öğrencilerin eğitim sürecini etkilemektedir. Yoksul öğrenciler için istihdama katılmak, eğitim sürecini devam ettire-

bilmenin bir yoludur. Söz konusu strateji, yükseköğretim öğrencilerini enformel sektörlere yönlendirmekte, güvencesiz yaşamları ortaya çıkarmakta ve formel/enformel sektörlerde düşük ücretli çalışmaya zorlamaktadır.

-Tüketim alanının içinde olma ve sosyal dışlanmaya maruz kalmama stratejisi: Modern “tüketim, sembolik anlam sistemleri üzerine kuruludur” (Bocock, 2009: 56). Kişinin statüsüne, sosyal değerlerine, kültürel özelliklerine, aidiyet duygusuna paralel olarak sosyal dünyasını inşa etmesi ve buna göre diğer insanlarla iletişim kurması, tüketim davranışıyla mümkün hâle gelir. Yani satın alma/alabilme ya da almama/alamama sadece malların ve hizmetlerin arasından bir tercih değil, aynı zamanda yaşam tarzı inşa etme, sergileme ve ötekileriyle paylaşma veya dışlama amacıyla gerçekleştirilmektedir (Zorlu, 2006: 90). Nihayetinde öğrenciler açısından da, istihdamda yer almak; tüketim sürecine dâhil olabilmeyi ve sosyal etkileşimde bulunmayı mümkün hâle getirmektedir. Bir diğer deyişle çalışan gençler, eğitim sürecinde kalmayı istemektedirler, ancak çalışmayanlara göre mali açılardan ya da sosyal çevrenin genişlemesi açısından bazı kazanımlarının olduğunu da farkındadırlar (Kazgan, 2002: 38).

“Üniversite ortamına ayak uydurmak için de çalışmak zorunda hissediyorum, sadece eğitim masraflarımı karşılamak için değil.” (G20, Erkek, Tarih)

“Geziyorum, alışveriş yapıyorum. Zaruri olmayan ihtiyaçlarımı karşılıyorum. Temel ihtiyaçlarımı ailem karşılıyor, onun dışında kalan isteklerimi kendim ne kadar çok kazanırsam o kadar rahat karşılayabiliyorum.” (G16, Kadın, Gerontoloji)

“Şimdi lisedeyken forma giyiyorduk. Öyle dışarı çıktığımız zamanda üzerimize başımıza çok dikkat etmiyorduk açıkçası... Ama üniversiteye geldiğin zaman her zaman bir sivil kıyafetlesin. Ve ister istemez şu insanda oluyor, ulan acaba kıyafetim düzgün mü? Ve şöyle bir şey de var, insan kendini güzel giydirdiği zaman bir özgüven geliyor insana.”(G12, Erkek, Ekonometri)

“Genç olma hali”, tüketim dünyasına girmeyi zorunlu kılmaktadır. Gençlik profili açısından değerlendirildiğinde, yükseköğretim gençliğinin oldukça renkli ve çeşitli olduğu söylenebilir. Sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklara sahip olan, aynı zamanda farklı bölgelerden gelen öğrencilerin, aynı mekânı paylaşmaları ve karşılaşmaları beraberinde yaşam tarzı ve beğeni kalıpları üzerinden de, birliktelikleri veya dışlanmaları ortaya

ıkarmaktadır. Öte yandan üniversite gençliği kendi varlığını boş zaman faaliyetleri üzerinden de kurgulamaktadır. Dolayısıyla istihdama katılmak aynı zamanda boş zaman faaliyetlerinde de yer almayı mümkün kılmaktadır:

"alışıyorum ama aşırı bir ekonomik yetersizliklerden dolayı değil. Sadece daha iyi imkânlarda yaşamak için çalışıyorum. Sinemaya, tiyatroya gitmek için çalışıyorum. Arkadaşlarımla rahatça zaman geçirebilmek için çalışıyorum. Benim zevk olarak yaptığım bir şeyi aileme yük olarak taşıtmak istemiyorum." (G2, Kadın, İktisat).

"Kazancımı boş zamanlarımda bir şeyler yapmak için kullanıyordum. Kendime kıyafet almak için. Tabii ailemin biraz masrafını azaltmak için de..." (G15, Kadın, İktisat)

"Genç olamama hali" ise hem yoksul öğrencilerin tüketim kalıplarına ulaşamama hem de çalıştıkları için boş zamanlarında diğer gençler gibi çeşitli sosyal aktivitelere katılamama durumunu ifade etmektedir. Aslında "genç olamama hali" bir bakıma sosyal dışlanma ilişkisini de içermektedir:

"Mesela çoğu genç gibi her gece eğlenmeye ıkamam ya da her beğendiğimi alamam. Ailemi düşünmek zorundayım. Ama hiçbir şey de içimde kalmamıştır. Her şeyi yaşamaya çalışıyorum."(G16, Kadın, Gerontoloji)

"Temel ihtiyaçlarını karşılayabiliyordum ama sosyal hayatım için daha iyi şartlar olması için çalışmayı istedim... Cebimde param var mı? Gidiyorum, ediyorum, içiyorum ama her zaman aklımda hep bir soru var. Rahat değilsin. İtim ama param var mı? İtim ama yetecek mi? Ayy ne yaptım ben! Bunu içeeğime başka bir yerde içseydim..."(G3, Kadın, Hemşirelik)

Söz konusu öğrenciler için boş zaman aktiviteleri oldukça kısıtlıdır veya hiç yoktur. Bunun nedeni boş zaman faaliyetlerinin ekonomik bir külfet yaratması ya da çalışıyor oldukları için zamanlarının kalmamasıdır:

"Ekonomik olarak yetersizim diğer insanlara baktığımda ki, Akdeniz üniversitesindeyiz... İnsanlar genelde dışarıdan yer öğrenci milleti hani, parası vardır cebinde. Sen her gün yiyemezsin. Haftada bir yersin, haftada iki yersin, kendini zorlarsan. Ekonomik olarak kendini krize sokmuş oluyorsun. Ha şöyle düşünürsün, o yiyor ben yiyemiyorum falan ama alışıyorsun yani bir müddet sonra." (G12, Erkek, Ekonometri)

“Sosyallik açısından kendimi yetersiz hissediyorum. Mesela sinemaya gidemiyorum. Çünkü çalışıyorum hem vakit sıkıntı hem de çalıştığım ile böyle lüks şeyler yapamam.” (G21, Erkek, Fen Bilgisi Öğretmenliği)

“Sosyal aktivitem olmuyor, boş kaldığım zamanlarda da çalıştığım için boş zamanım kalmıyor.” (G18, Kadın, Bilgisayar Programcılığı)

“Herkes tatil yapıyorken ben çalışıyorum.” (G20, Erkek, Tarih)

“Kendimi diğer öğrencilerden farklı görüyorum, çalışıyor olmak sosyal faaliyetlere daha az vakit ayırmama neden olabiliyor ve bu durum bazen can sıkıcı...” (G4, Kadın, Bilgisayar Programcılığı)

“Ekonomik yetersizlikler doğrultusunda bazen yapmak istediğim ya da olmak istediğim durumlarda olamıyorum.” (G5, Kadın, Uluslararası İlişkiler)

Yoksulluk nedeniyle çalışmak zorunda kalan gençler, kendilerini aynı zamanda “genç” olarak görmemektedirler. Nihayetinde eğitim masraflarını karşılama noktasında birikim yapan, bunun için boş zamanlarında çalışan öğrenciler için tüketim toplumunun sunduğu “genç olma hali/gençlik imajı” pek bir anlam ifade etmemektedir.

-İş deneyimi kazanma ve alternatif istihdam alanlarına yönelme stratejisi: Modern eğitim sistemleri, işgücü piyasası koşullarına uygun nitelikte bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Ancak hızlı toplumsal değişme örüntülerine ayak uyduramayan, bu nedenle giderek ağırlaşan ve statik hale gelen, dolayısıyla işgücü piyasasının taleplerine cevap veremeyen eğitim kurumları, eğitimciler ve yöneticiler bulunmaktadır. Kısacası eğitim sistemlerinin güncellenmesi gerekmektedir. Devlet memurluğunun önemsendiği Doğu toplumlarında, ebeveynler, çocuklarının iş garantisi, sosyal güvencesi ve sabit maaşı olan, diğer bir deyişle “masa başı bir devlet işinde” çalışmasını istemektedir. Dolayısıyla istihdam alanı oldukça dar, ancak mezun sayısı fazla olan bölümler, “devlet memuru” olma ihtimalini taşıdığı için tercih edilmektedir. Nihayetinde üniversite eğitimine başlayan bir öğrencinin, özellikle de mezun olma süreci yaklaştıkça, geleceği ile ilgili kaygıları artmaktadır:

“Belirsizlik içinde yaşıyoruz.” (G19, Kadın, Felsefe)

“Ailenizin sizden bir beklentisi var, kaygı var. Kendimden çok kardeşlerimi düşünüyorum.” (G17, Erkek, Felsefe)

“Okuduğum bölüm çok fazla mezun veriyor. İş bulabilmem için diğer öğrencilerden fark yaratmam gerek...” (G2, Kadın, İktisat)

Gelecek kaygısı, yükseköğretim öğrencilerini eğitim süreçlerinde iş deneyimi kazanmaya ve alternatif istihdam alanlarında iş bulmaya yönlendirmektedir:

"İş ilanlarında deneyimli eleman istiyorlar, deneyim kazanmam da gerekiyor, ileri de bir iş istiyorum." (G18, Kadın, Bilgisayar Programcılığı)

Çalışma kapsamında öğrencilere, farklı bir bölümde eğitim almayı isteyip-istemedikleri sorusu yöneltilmiştir. Buna göre Hukuk Fakültesi, Dış Hekimliği Fakültesi gibi istihdam sıkıntısı olmayan ya da Eğitim Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi gibi istihdam alanı dar olsa da, atanma ihtimali olan bölümlerde eğitim alan öğrenciler, eğitim aldıkları alanları benimsemiş görünmektedir:

"Hedefim mimarlıktı. Çevredekiler öğretmen olup atama beklemektense, hemşire ol, illaki iş bulursun dediler." (G3, Kadın, Hemşirelik)

"Sağlık alanında eğitim görmek isterdim. İş garantisi var. Okuduğum bölümle ilgili gelecek kaygısı yaşıyorum." (G17, Erkek, Felsefe).

Diploma toplumunun inancı, bireylerin kişisel bilgi ve becerileri ile değil, alınan diploma ile toplumsal statü kazandığıdır. Toplumsal bilince zerk edilen bu inanç, eğitim sistemi ile bireysel bilince kazanmakta, dolayısıyla birey, diploma olmadan, hayatta başarılı olamayacağını düşünmektedir. Ekonomik yetersizlikler ya da aile baskısı da, söz konusu toplumsal algıya eşlik ederek, kişileri istemedikleri alanlarda eğitim görmelerine neden olmaktadır. Örneklem grubumuzdaki gençlerin de, başarının bir ölçütü olarak diplomayı görmeleri, bu durumu kanıtlar niteliktedir. Öğrencilerin, gelecek kaygılarını bastırabilmek amacıyla eğitim aldıkları alandan farklı olarak, ancak genel itibariyle devlet memurluğu kapsamında değerlendirebileceğimiz istihdam alanlarına yöneldikleri görülmektedir.

"Okuduğum bölümden mezun olunca iş bulabileceğimi sanmıyorum, o yüzden polis olmayı düşünüyorum." (G20, Erkek, Tarih)

"Gelecekteki hedefim polis olmak, okuduğum bölümden iş bulabileceğimi sanmıyorum, özel harekât polisi, düz polis memurluğu da olabilir." (G22, Erkek, Felsefe)

"Okuduğum bölümde iş olanağı yok denecek kadar az, bu yüzden inşaat sektöründe ilerlemek istiyorum." (G7, Erkek, Su Ürünleri Mühendisliği)

"Aslında son seneye kadar düşünmüyorum fakat mezun olmaya yakın tekrar sorguluyorsunuz, mesleğinizi, okuduğunuz bölümü. Bu konuda endişelerim var,

emin değilim. Gelecekteki hedefim, sanırım akademik alanda ilerlemek. Son sınıfta akluma düştü bu. Böyle bir geleceğim olur mu, bilmiyorum.” (G16, Kadın, Gerontoloji)

“Akademik kariyer yapmak istiyorum.”(G8, Erkek, Türkçe Öğretmenliği)

“Gelecekteki hedefim akademisyen olmak.”(G12, Erkek, Ekonometri)

Polis ya da akademisyen olmak arasındaki bir seçim, öğrencinin kendisine olan güven duygusu ve akademik başarısı ile doğrudan ilişkilidir. Burada dikkati çeken konu, öğrencinin almış olduğu diploma ile iş bulma olasılığı düşüyorsa, bu durumda gençlerin söz konusu iki meslek grubundan birine doğru yönelmesidir. Görüldüğü üzere yükseköğretim öğrencilerinin birincil amacı devlet memurluğudur. Türkiye'nin gerçekleri düşünülünce, özellikle özel sektördeki istihdam koşulları dikkate alınınca (güvencesizlik, düşük ücret, uzun çalışma saatleri) bu isteğin anlaşılır olduğu görülmektedir.

Sonuç ve değerlendirme

Yükseköğretim öğrencilerinin yeterli ekonomik kaynaklara sahip olmaması, ayrıca kredi, burs, yurt gibi çeşitli destek mekanizmalarının yetersiz kalması nedeniyle; beslenme, barınma, ulaşım, sağlık gibi çeşitli alanlardaki temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı ve eğitim yaşamlarını sürdürebilme noktasında problemler yaşadığı tespit edilmiştir. Mekânsal özelliklerin (kır-kent ya da bölgesel eşitsizlikler) yanı sıra ailenin sahip olduğu “kültürel ve ekonomik sermayenin hacmi ve kompozisyonuna” bağlı olarak, yükseköğretim öğrencilerinin istihdama dâhil oldukları görülmektedir. Öte yandan bazı öğrenciler ise ekonomik yetersizliklerinden dolayı değil, tüketim kalıplarına erişebilme ve boş zamanlarını değerlendirme imkânına sahip olabilmeye doğrultusunda çalıştıkları saptanmıştır.

Hem istihdamda hem de eğitimde olan öğrenciler için çalışmak; özgüveni yükseltmekte, sorumluluk bilincini aşulamakta ve deneyim kazanmalarını mümkün hâle getirmektedir. Ancak güvencesiz istihdam aynı zamanda çeşitli riskleri ve sembolik şiddete maruz kalmayı da beraberinde getirebilmektedir.

Gelişen ve esnekleşen işgücü piyasasına uygun birey yetiştirme hususunda, eğitim sisteminde görülen aksaklıklar, bireyler tarafından elde

edilen diplomaların tartışılır bir hale gelmesine neden olmaktadır. Örneklem grubumuzdaki öğrencilerin eğitim gördükleri bölümlerin sayıca fazla mezun vermesi, buna karşın istihdam alanlarının dar olması, yükseköğretim öğrencilerinde okudukları bölümlerin sorgulanmasına ve gelecek kaygısını yoğun bir şekilde yaşamalarına neden olmaktadır.

Hem istihdamda hem de eğitimde yer alan yükseköğretim gençliğinin çalışma nedenleri ile ilgili olarak dört neden tespit edilmiştir: eğitim yaşamını devam ettirme, mutlak ve/veya görelı yoksulluklarıyla mücadele etme, tüketim alanın içinde olma ve sosyal dışlanmaya maruz kalmama, iş deneyimi kazanma ve alternatif istihdam alanlarına yönelme. Bu dört strateji, aynı zamanda Türkiye'nin eğitim sistemindeki problemlerini de özetlemektedir. Bu bakımdan "istihdam için mi eğitim?" yoksa "eğitim için mi istihdam?" sorusu, politika yapıcıların üzerinde durması gereken temel problematik alanlardan biridir. Nihayetinde esnekleşen ve gelişen işgücü piyasasına uygun bireyler yetiştirme; bölgesel ya da toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin telafi edilmesi; maddi yetersizliklerden dolayı eğitime erişim sağlayamayan bireyler için imkânlar oluşturması; ayrıca genel anlamda eğitimde fırsat eşitliğini sağlayıcı mekanizmaların üretilmesi gibi eğitim sisteminin ve politikalarının gözden geçirilmesi ve güncelleme yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

Avrupa Komisyonu, *Türkiye 2011 yılı ilerleme raporu*, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf, Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2017.

Avrupa Komisyonu, *Türkiye 2013 yılı ilerleme raporu*, http://www.ab.gov.tr/files/2013%20ilerleme%20raporu/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf, Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2017.

Birchall, J. (1999). Organizing workers in the informal sector a strategy for trade union-cooperative action, Stable, <http://www.oit.org/wcmsp5/groups/public/--->

[ed emp/emp ent/documents /publication/wcms 110508.pdf](#)

Erişim Tarihi: 14 Temmuz 2017.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Türkiye 2008 insani gelişme raporu: Türkiye’de gençlik, http://www.unican-kara.org.tr/2008_March/NHDR_tr.pdf, Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2017.

Bocock, R. (2009). *Tüketim*, İ. Kutluk (Çev.), Ankara: Dost Yayınları.

Bolak Boratav, H. (2005). Negotiating youth: growing up in inner-city Istanbul, *Journal of Youth Studies*, 8 (2), 203-220.

Bourdieu, P. (1999). Understanding, Pierre Bourdieu (Ed.), *The weight of the world: social suffering in contemporary society* in (pp. 607-626), California: Stanford University Press.

Bourdieu, P. ve Passeron, J.C. (2005). *Yeniden üretim: eğitim sistemine ilişkin bir teorinin ilkeleri*, Aslı Sümer, Levent Ünsaldı ve Özlem Akkaya (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Curtain, R. (2004). *Youth in extreme poverty: dimensions and policy implications with particular focus on south East Asia*, http://www.youth-metro.org/uploads/4/7/6/5/47654969/youth_in_extreme_poverty_south_east_asia.pdf, Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2017.

Çelik, K. (2013). Genç olmak zor iş: Türkiye’de genç olmayı etkileyen bazı unsurlar, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 11 (1), 26-45.

Çetinkaya, E. (2008). Türkiye’de gençlerin kayıt dışı istihdamdaki durumu, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 115-125.

Ferreira F. H. G., Gignoux, J. (2010). Eğitimde fırsat eşitsizliği: Türkiye örneği, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Planlama Teşkilatı ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı, *Çalışma Raporu*, 4, http://siteresources.worldbank.org/INTTURKEY-INTURKISH/147254-1269017398324/22764932/EgitimdeFirsat_Esitsizligi.pdf, Erişim Tarihi: 06 Temmuz 2017.

Grant, M. J., Furstenberg, F. F. (2007). Changes in the transition to adulthood in less developed countries, *European Journal of Population*, 23, 415-428.

International Labour Organization (ILO). (2015). Global employment trends for youth 2015, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_412015.pdf, Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2017.

- İzdeş, Ö. (2010). Türkiye'de yoksulluk analiz ve tartişmalarına bir bakış, Ali Rıza Güngen ve diğerleri (Der.), *Emek ve siyaset* içinde (ss.207-264), Ankara: Dipnot Yayınları.
- Kahraman F., Kahraman A.B. (2016), Mevsimlik istihdamın eğitilmiş gençleri: inşaatlarda çalışan üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38, 183-201.
- Kazgan, G. (2002). *Kuştepe gençliği araştırması*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kazgan, G. (2006). İstanbul gençliği: gençlik değerleri araştırması, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Lüküslü, D. (2009). *Türkiye'de gençlik miti: 1980 sonrası Türkiye gençliği*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- McPake, J.,Bhatti, G. (1999). Education and poverty in Western Europe, *Prospects*, 29 (4), 551-559.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2016). society at a glance 2016, a spotlight on youth, how does Turkey compare?, <https://www.oecd.org/turkey/sag2016-turkey.pdf>, Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2017.
- Standing, G. (2015). *Prekaryaya yeni tehlikeli sınıf*, Ergin Bulut (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şahin, İ. ve diğerleri (2009). Üniversite öğrencilerinin sorunları, *Education Sciences JF*, 4 (4), 1435-1449.
- Temiz, H. E. (2004). Eğreti istihdam: işgücü piyasasında güvencesizliğin ve istikrarsızlığın yeni yapılanması, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2, 55-80.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2017). Eğitim İstatistikleri 2017 Net Okullaşma Oranları, www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1606, Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2016). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2015, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21584>, Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2016). Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçişi Araştırma Sonuçları 2015, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21865>, Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2017.

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2016). İstatistiklerle Gençlik 2015, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21517>, Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2017). İstatistiklerle Gençlik 2016, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24648>, Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2017). İşgücü İstatistikleri 2017, <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=24629>, Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2016). Yoksulluk Çalışması 2015, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21867>, Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2017.
- World Bank (2016). Global monitoring Report 2015/2016: development goals in an era of demographic change, <http://pub-docs.worldbank.org/en/503001444058224597/Global-Monitoring-Report-2015.pdf>, Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2017.
- Uyan Semerci, P. (2008). Çocuktan yetişkine: genç olamayanlar, Nurhan Yentürk, Yörük Kurtaran ve Gülesin Nemutlu (Der.), *Türkiye’de gençlik çalışması ve politikaları içinde* (ss. 401-417), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Wyn, J., White R. (1997). *Rethinking youth*, Sydney: Allen&Unwin.
- Yamanoğlu, M. A. (2010), Tüketim toplumunda genç ve yoksul olmak, *Kültür ve İletişim Dergisi*, 13 (2), 41-79.
- Zorlu, A. (2006). *Modern Tüketimin Tarihinden Tüketim Araştırmalarına Tüketim Sosyolojisi*, Ankara: Glocal Yayınları.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Aygöl, H. H. (2018). Eğitime Erişim, Yoksulluk ve Formel/Enformel İşgücü Olarak Üniversite Gençliği: “İstihdam İçin mi Eğitim? Eğitim İçin mi İstihdam?”. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 58-87.

Yalnızlık Duygusunun Akıllı Telefon Bağımlılığına Etkisi

DOI: 10.26466/opus.382285

*

Abdullah Mert* - Gizem Özdemir**

* Dr. Öğr. Ü., Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Uşak / Türkiye

E-Posta: abdullahmert@gmail.com

ORCID: [0000-0003-0653-2297](https://orcid.org/0000-0003-0653-2297)

** Psikolojik Danışman, Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Uşak / Türkiye

E-Posta: gozdemir2007@gmail.com

ORCID: [0000-0001-7655-2379](https://orcid.org/0000-0001-7655-2379)

Öz

Çalışma 'Yalnızlık Duygusunun Akıllı Telefon Bağımlılığına Etkisi'ni araştırmak amacıyla yapılmıştır. Yalnızlık duygusunun kişilerin sosyalleşme isteğine olumsuz yönde etki ettiğini ve kişilerarası iletişimi sekteye uğrattığını önceki yapılan araştırmalar göstermektedir. 'Bu durum akıllı telefon bağımlılığına bir etken midir? 'Akıllı telefon bağımlısı olan insanlar gerçekten sosyal hayattan izole olmuş, yalnızlık duygusunu yoğun yaşayan insanlar mıdır?' sorularının cevaplanabilmesi amacıyla başlatılmış bir araştırmadır. Uşak ili genelinde kamunun çeşitli kuramlarda çalışan ve uşak üniversitesinde okuyan öğrenciler olmak üzere 300 kişiye uygulanan demografik bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği-Kısa Form ve UCLA Yalnızlık Ölçeği kullanılmıştır. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinin Cranbach Alfa güvenilirlik çalışması yapılmıştır; ayrıca veriler Pearson-Korelasyon, t-Test, ANOVA ve Regresyon teknikleri ile analiz edilmiştir. Yalnızlık duygusunun Akıllı Telefon Bağımlılığını etkilediği analizler sonucunda bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Akıllı telefon, Bağımlılık, Yalnızlık

The Effects of Sense of Lonesomeness to The Smart Phone Addiction

*

Abstract

The study was carried out in order to comprehend the effects of sense of lonesomeness to the smart phone addiction. Previous studies suggest that feeling of alienation has negative effects on ability and willingness to socialize and communicate. The study came to life in order to address the questions such as 'Can alienation lead to smart phone addiction?' and 'Are smart phone addicts in fact the people who were isolated from society and endure the feeling of solitariness intensely?' Demographic information form was used on 300 individuals chosen among the employees of various public institutions of city of Uşak and the continuing students of University of Uşak. The information related to the study was acquired through the applications of 'smart phone addiction scale-short form' and 'UCLA Loneliness Scale'. Smart phone addiction scale was tested in terms of reliability with Cranbach Alpha Reliability Analysis. In addition to this, the data was analysed with Pearson-Correlation, T-Test, ANOVA and Regression Techniques. The findings supports the idea of loneliness has impacts on smart phone addiction.

Keywords: Smart Phone, Addiction, Loneliness

Giriş

Modern yaşamın sonucu değişen yaşam koşulları ve hızlı kentleşme birçok problemi beraberinde getirmiştir. Bu gün insanları bunaltan onların tedirgin eden sorunlardan birisi de yalnızlıktır. Yalnızlık insanları psikolojik olarak olumsuz etkileyen, toplumdan kopuşa neden olan bir duygu durumudur. Yalnızlık kaygı, öfke, üzüntü ve diğer insanlardan kendini farklı hissetme gibi duygularının eşlik ettiği arzulanmayan ve hoş olmayan bir durum olarak açıklanmakta olup bilinenin aksine ileriki yaşlardan çok ergenler ve genç yetişkinler arasında daha fazla ortaya çıkmaktadır (Çeçen, 2008). Yalnızlaşan insan kendini huzursuz hissedebilir ve çeşitli bağımlılıklara neden olunabilir. Sigara, alkol, uyuşturucu gibi bağımlılıklar kişideki yoğun yalnızlık duygusunun sebepleri arasında olduğu söylenebilir. Yalnızlık, bireyin diğer bireyler tarafından anlaşılmadığı ya da onlar tarafından reddedildiği, sosyal bütünleşme duygusu ile arzu edilen etkinlikler için uygun sosyal partnerin yokluğu durumunda yaşanan, süregelen duygusal zorlanmadır (Arslan, 2009). 21. yüzyıldaki baş döndürücü teknolojik gelişim bağımlılık çeşitlerini arttırmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte internet, bilgisayar oyunları ve akıllı telefon bağımlılığı da yeniçağın bağımlılık türlerindedir. Yalnızlık duygusu yoğun olarak yaşayan insanlar bu duygudan bir an olsun kurtulabilmek için teknolojik bağımlılıkların da ağına düşebilirler.

İletişim teknolojileri alanında yapılan en önemli yeniliklerden biri olan akıllı mobil cihazlar, kullanıcıya en fazla yararı olan iletişim araçlarının başında gelmektedir (Tekin, Güneş ve Çolak, 2014). Akıllı telefonlar artık herkesin kolayca ulaşabildiği ve her türlü işleve sahip cihazlardır. Akıllı telefonlar aracılığıyla aramalar ve mesajlaşmalar dışında internete bağlanma da kolayca gerçekleştirilmektedir. Akıllı telefonlar insanları sadece fiziksel ve ruhsal yönden etkilememektedir. İnsanların kültürel yaşamlarını da etkilemektedir. Özellikle gençler kendilerini bu araçla ifade edebilmektedir; zevklerini, nasıl bir insan olduklarını akıllı telefonları ile anlatmaktadırlar (Özata, 2009). Bu durum, insanların eskisi kadar paylaşımlara ve sosyal ilişkilere ihtiyaç duymamalarına neden olabilir. Sosyal ilişkilerin istenilen düzeyde olmayan insan kendi içine kapanacak ve yalnızlaşacaktır.

Yalnızlık; bireylerin sağlığını etkileyen olumsuz biyolojik stres kaynaklarını tetikleyen psikolojik bir süreçtir (Nausheen, Gidron, Gregg, Tissarchondou, Peveler, 2007 & Brydon, Kunz-Ebrecht, Owen, Steptoe, 2004). Peplau ve Perlman (1984) yalnızlık duygusunu bireyin mevcut sosyal ilişkileri ile istediği sosyal ilişkileri arasında fark olması sonucu yaşadığı istenmedik duygu durumu olarak tanımlamışlardır. Weiss (1973) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise yalnızlığı kişinin sosyal ilişkilerinin mevcut olduğunu ama bu ilişkilerin istenen düzeyde samimi, içten ve duygusal olmaması durumu olarak tanımlamıştır. Yalnızlık duygusu, bireyin sosyal ilişki ağını oluşturanlar tarafından sosyalleşme ihtiyaçlarının karşılanmaması ya da tatmin edici düzeyde olmamasından kaynaklandığını savunmaktadırlar (Neto ve Barros 2000). Yapılan çalışmalardan ortaya çıkan, yalnızlığın insanların sosyal ilişkilerinde sorun oluşturması ve dolayısıyla kişinin psikolojik sağlığını olumsuz etkilemesi olduğu söylenebilir.

İletişim, insanların birbirini anlaması, birlikte çalışmaları ve insan neslinin devamı için hayati bir öneme sahiptir (Hawkley, Browne, Cacioppo, 2004). İnsanlar iyi bir akıl ve ruh sağlığına sahip olabilmek için tatmin oldukları bir sosyal yaşama ihtiyaç duyarlar (Gullone, Heinrich, 2006 & Kafetsios, Sideridis, 2006 & Deniz, Hamarta, 2005). Yalnızlık duygusu iletişimi ve beraber çalışmayı engellemekte bunlara ek olarak sosyal yaşamı kalitesizleştirmektedir. Birey çevresiyle iletişimi keser, kimseyi anlamak istemez ve kimseyle beraber çalışma yapmak istemez. Günümüzde sosyal hareketlilik, iletişim kolaylığı düzeylerindeki artış dikkate alındığında, beklenenin aksine yalnızlık duygusu ile tanışan kişi sayısındaki artış göstermektedir (Karababa & Dilmaç 2016). Değişen yaşam koşullarında yalnızlık duygusunun yoğunluğu daha da artmaktadır. Kişiler arası iletişimin yerini artık bilgisayar, internet ve akıllı telefonlar almaya başlaması sebebiyle insanlar farkında olmadan yalnızlaşmaktadır.

Kültürel ve sosyal yapıyı zorlayan, modern kent yaşamında sağlıklı sosyal ilişki ve yakınlık kuramayan ve böylece yalnızlık duygusu içinde olan modern insan sayısında hızlı bir artış gözlenmektedir (Özodaşık, 2001). Karababa ve Dilmaç (2016) tarafından yapılan çalışmada farklı yoğunluk, şiddet ve sürede hissedilen yalnızlık duygusunun ortaya çıkmasında birçok faktörün rol oynayabildiğini ortaya koymuştur.

Günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle kişilerarası iletişim ve sosyalleşme farklı şekillerde seyretmekte ve hatta zorlaşmaktadır. Yalnızlaşmanın temel sebeplerinden bir tanesi de bu teknolojik yükselişin insanlar tarafından tolere edilememesi olabilir. Teknolojik gelişmelerin hız kazanması ile bilgisayar, internet, cep telefonuna akıllı telefonlar da eklenmiş ve günlük yaşamın vazgeçilmezi haline gelmiş olup cep telefonlarının yerini almıştır; ancak sağladığı birçok kolaylığın yanında kişilerarası ilişkiler, fiziksel ve ruhsal sorunları da beraberinde getirmiştir (Lee, Park, 2012). *Türkiye İstatistik Kurumu* (2017) verilerine göre hane halkının masa üstü/taşınabilir bilgisayara sahip olma oranı 2007 yılında % 33,4 iken 2017 yılında %56,6'ya, cep telefonu/akıllı telefon sahip olma oranı 2004 yılında %53.7 iken, 2016 yılında %100'e yakın bir artış göstererek %96.9'a çıkmıştır. Mobil internet kullanımı, 2016 yılında %64,2 iken 2017 yılında bu oran %72,4'e çıkmıştır. *International Data Group* tarafından yapılan araştırmada 2010 yılında dünya çapında 305 milyon adet akıllı telefon satışının *We Are Social and Hootsuite* (2017) göre dünya genelinde 5 milyar kişi cep telefonu kullanıyor. Bu da dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 67'sine denk geliyor. Üstelik bu 5 milyar kişinin yaklaşık yüzde 80'i akıllı telefon kullanıyor. *International Data Corporation*'a (IDC) göre *Smart Cities* girişimlerini mümkün kılan teknolojiler için yapılan dünya çapındaki harcamanın 2018'de 80 milyar dolara ulaşacağı tahmin ediliyor (Mass, 2018). Bu veriler doğrultusunda günümüzde bilgisayarların pek çok işlevini akıllı telefonların devraldığı; bireylerin yoğun akıllı telefon kullanımı nedeniyle kişilerarası ilişkilerin etkilendiği söylenebilir.

Günlük yaşam ve kişilerarası ilişkilerdeki iletişimin işlevselliğini etkileyen davranış bozukluklarının, bağımlılık kavramı açısından değerlendirilmesi gerekmektedir (Grant, Potenza, Weinstein, Gorelick, 2010). Geçmiş dönemlerdeki psikiyatrik tanı sistemlerinde kullanılmakta olan 'madde kötüye kullanımı ve bağımlılığı' tanı kategorisi, DSM'nin (*The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*) yeni oluşturulmuş halinde 'madde kullanımı ve bağımlılık bozuklukları' tanı kategorisi olarak yer almaktadır (*American Psychiatric Association Publishing*, 2013). Bu değişim sonucu önceden sadece madde ile ilgili bozuklukları içeren bağımlılık kavramı şimdi madde ile ilgili olmayan davranışları da kapsar hale gelmiştir (Noyan, Enez-Darçın, Nurmedov, Yılmaz ve Dilbaz, 2015). DSM-5'te şu an madde ile ilişkili olmayan bozukluk kategorisi

altında sadece ‘kumar bozukluğu’ bulunuyor ancak gelecekte yapılacak klinik çalışmalarla internette oyun bağımlılığının ayrı bir tanı kategorisi olarak değerlendirilebileceği belirtilmektedir (APA,2013).

Diğer bağımlılık alanlarında olduğu gibi, belirli bir davranışla gereğinden çok alakadar olma, gerçek dünyadan kopma veya kendisini iyi hissettirdiği için bu davranışları tekrarlaması, davranışlar tekrarlandıkça tolerans gelişmesi, davranışları kontrol edememe davranışın yinelenmesi engellenince gerginlik, asabiyet, huzursuzluk gibi yoksunluk duygularının ortaya çıkması; davranışların giderek artan bir şiddette sürmesi ve dolayısıyla bireyin fizyolojik olarak fonksiyonelliğinin giderek olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Basu, Chakraborty, Vijaya,2012). Akıllı telefon bağımlılığının da DSM kapsamında değerlendirilebilmesi için bu bozukluğun bireylerin fonksiyonelliğini bozacak düzeyde sürekli ve yineleyen kullanımlarını ortaya koyan çalışmalara ihtiyaç vardır (Grant, Potenza, Weinstein, Gorelick, 2010 & APA,2013). Türkiye’de de kullanımı giderek artan akıllı telefonların kontrolsüz ve aşırı kullanımına ilişkin çalışmalar ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları ile sınırlıdır (Noyan, Enez – Darçın , Nurmedov, Yılmaz ve Dilbaz,2015).

Yapılan araştırmalardan da anlaşılacağı üzere yalnızlık duygusunun sebep olduğu birçok olumsuz duygu durumu söz konusudur. Russell ve ark. (1980) yalnızlığı doyumsuzluk, mutsuzluk, kaygı, dinlenmeme gibi durumlarla bağlantılı görülürken; birçok araştırma (Wenz, 1977 ve Russell 1984) yalnızlığa sosyal kaygı, düşük benlik algısı, intihar girişimi, depresyon gibi psikolojik sorunların eşlik ettiğini ortaya koymuştur. Günümüzde akıllı telefonların yeterliliğinin artması da artık insanların bilgisayar ve cep telefonunun özelliklerini bünyesinde toplamış olan bu cihazlara yönelimini arttırmıştır. Akıllı telefon kullanımı bireylerin sosyalleşmesini etkilediği söylenebilir.

Bu durum yalnızlık duygusuyla boğuşan kişilerde bir kaçış niteliği gösteriyor olabilir mi? Yani yalnızlık duygusu yaşayan birey etrafındaki insanlarla etkileşime girmeyi denemek istemeyeceğinden dolayı akıllı telefona yatkınlığı bağımlılık seviyesine ulaşabilecek düzeye gelebilir mi? Yalnızlık duygusunun akıllı telefon bağımlılığına etkisi var mıdır? Yalnızlık duygusu, akıllı telefon bağımlılığına bir etken midir? ‘Akıllı telefon bağımlısı olan insanlar, yalnızlık duygusunu yoğun yaşayan in-

sanlar mıdır?’ sorularının cevaplanabilmesi amacıyla yapılmış bir çalışmadır.

Yöntem

Çalışmanın örneklemini Uşak ili genelini kapsamaktadır. Araştırmada kullanılan ölçekler 154 erkek ve 146 kadın toplam 300 katılımcıya uygulanmış, bunların 27’si lise, 267’si üniversite ve 6’sı yüksek lisans eğitimi görmüştür. Katılımcıların 139’u 30 yaşın altında, 56’sı 31-40 yaş aralığında, 71’i 41-50 yaş aralığında ve 34’ü 50 yaşın üstündedir. Katılımcılar Uşak ilindeki çeşitli kamu özel ve kurumu çalışanları ve Uşak Üniversitesi öğrencileri arasından gönüllük esasına göre çalışmaya katılmışlardır.

Bu bilgiler ışığında uygulanmış olan ölçeklerin birbiriyle ilişkili maddeler arasındaki korelasyonu hesaplanarak, yaş, cinsiyet ve öğrenim durumu değişkenleri de göz önünde bulundurularak Yalnızlık duygusunun akıllı telefon bağımlılığı ile ne derece etkileşim içinde olduğu analiz edilmiştir. Yalnızlık duygusu ölçümünün sonucu yüksek olan bireylerde akıllı telefon kullanımının da yüksek olması; yalnızlık duygusu ölçümünün sonucunun düşük çıkması akıllı telefon kullanım sıklığı az olması beklenmektedir.

Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği-Kısa Formu (ATBÖ-KF): Veriler Noyan vd (2015) tarafından Türkçe’ye uyarlanan geçerlik ve güvenilirliği yapılan Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği Kısa Form (ATBÖ-KF) elde edilmiştir. ATBÖ-KF, Kwon ve arkadaşları (2013) tarafından akıllı telefon bağımlılığı riskini ölçmek için geliştirilmiştir. 10 maddeden oluşan ve altılı Likert dereceleme ile değerlendirilen bir ölçektir (Ek 1). Ölçek maddeleri 1’den 6’ya doğru puanlandırılmış olup ölçek puanları 10-60 arasında değişmektedir. Testten elde edilen puan arttıkça bağımlılık için riskin arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Kore örnekleminde erkekler için kesme puanı 31, kadınlar için 33 olarak belirtilmiştir. Özgün formunun iç tutarlılık ve eş zamanlı geçerliliğinin Cronbach alfa katsayısı 0.91’dir (Kwon ve ark., 2013).

Yalnızlık Ölçeği: Russell, Peplau ve Ferguson tarafından (1978) yılında geliştirilen UCLA Yalnızlık Ölçeği bireylerin yalnızlık düzeylerini ölç-

mektedir. Tüm maddeleri olumsuz ifadeler içeren ölçek Russell, Peplau ve Cutrona tarafından 1980’de tekrardan gözden geçirilmiş ve son olarak da Russell (1996) tarafından revize edilmiş ve maddeler yarısı olumlu yarısı olumsuz hale getirilerek sistematik yanlılığın önüne geçilmiştir (Demir, 1989). UCLA Yalnızlık Ölçeği’ni oluşturan 20 maddenin 10 tanesi olumlu, diğer 10 tanesi ise olumsuz ifadeler içermektedir.

Ölçeğin geçerlik çalışmalarında Beck Depresyon Envanteri ölçüt olarak kullanılmıştır. Buna göre Russell, Peplau ve Ferguson tarafından ölçeğin orijinali için yapılan benzer ölçekler geçerliği sonucu geçerlik katsayısı .67 olarak bulunmuştur. Ölçek Russell, Peplau ve Cutrona tarafından değiştirildikten sonra yine Beck Depresyon Envanteri ölçüt alınarak yapılan geçerlik çalışması sonucu ise geçerlik katsayısı .62 olarak hesaplanmıştır (Demir, 1989).

Ölçeğin ülkemizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Demir (1989) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılığı ile ilgili analizler toplam 72 kişi üzerinde hesaplanmış ve cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin beş hafta ara ile yapılan test tekrar test güvenilirlik katsayısı .94 olarak bulunmuştur. UCLA Yalnızlık ölçeği dünyada ve ülkemizde pek çok çalışmada kullanılmaktadır (Demir, 1989).

Veri analizleri SPSS 17.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Akıllı telefon bağımlılığı ile UCLA yalnızlık ölçeği ve sosyo demografik veriler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Bağımsız grupların karşılaştırılması için Student’stesti, One-Way ANOVA testleri kullanılmıştır. One-Way ANOVA testinde istatistiksel olarak anlamlı olarak sonuçlanan analizler post hoc Tukey testi ile incelenmiştir. $P < 0.05$ değerleri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Ayrıca yalnızlık duygusunun akıllı telefon kullanımı üzerine etkisini incelemek ve ne kadar etkilediğini bulmak için regresyon analizi yapılmıştır.

Bulgular

Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon

Araştırmaya katılan 300 kişinin ölçme araçlarının her birinden elde etmiş oldukları puanların ve yaş, öğrenim durumlarının ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Betimsel İstatistik Değerleri

	X	Std. Sapma	N
Akıllı Telefon	3,1937	1,13641	300
Yalnızlık	2,6075	,33934	300
Yaş	2,00	1,076	300
Öğrenim Durumu	3,93	,325	300

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların akıllı telefon kullanım 3.19 (SS=1.13), yalnızlık ölçeği 2.60 (SS=.33), yaş 2.00 (SS=1.07) ve öğrenim durumu 3.96 (SS=.32) ortalamalara sahip oldukları görülmüştür. Buna göre ölçeklerden alınan puanlar, yaş ve öğrenim durumu arasında korelasyonun varlığını Pearson Korelasyon testi ile araştırıldığında Tablo 2’deki veriler elde edilmiştir.

Tablo 2. Pearson Korelasyon Testi

		Akıllı Tel.	Yalnızlık	Yaş	Öğrenim Durumu
Akıllı Telefon	r	1	,167**	-,018	-,049
	p		,004	,763	,395
Yalnızlık	r	,167**	1	-,189**	,114*
	p	,004		,001	,048
Yaş	r	-,018	-,189**	1	-,306**
	p	,763	,001		,000
Öğrenim Durumu	r	-,049	,114*	-,306**	1
	p	,395	,048	,000	

Yapılan Pearson-Korelasyon testi sonucu elde edilen verilere göre akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinin puanlarının ortalaması (Ort=3.19, SS=1.13) ile yalnızlık ölçeği puanları ortalaması (Ort=2.60, SS=.33) [$r=.167$]

arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki söz konusudur, ancak yaş (Ort=2.00, SS=1.07) [$r=-.018$] ve öğrenim durumu (Ort=3.93, SS=.32) [$r=-.049$] ile negatif yönlü ilişki anlamlı değildir. ($p>0.05$)

Yalnızlık ölçeği puanları ortalaması (Ort=2.60, SS=.33) ile yaş (Ort=2.00, SS=1.07) [$r=-.189$] arasında negatif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki söz konusu iken öğrenim durumu (Ort=3.93, SS=.32) [$r=.114$] ile aralarında orta düzey pozitif bir ilişki vardır.

Son olarak yaş (Ort=2.00, SS=1.07) ile öğrenim durumu (Ort=3.93, SS=.32) [$r=-.306$] arasında negatif yönlü düşük düzeyde ilişki söz konusudur.

Yapılan analizde akıllı telefon kullanımı arttıkça yalnızlık durumu da artmaktadır. Akıllı Telefon kullanımındaki azalma ya da artma ile yaşın ve öğrenim durumunun herhangi bir bağlantısı yoktur. Yalnızlık durumu ile yaş arasında ters bir orantı vardır. Yani çıkan sonuçlar yaşlanmanın yalnızlığı azalttığını göstermektedir. Fakat öğrenim durumu yükseldikçe yalnızlık durumunda artış olduğu da yukarıdaki analizden çıkarabileceğimiz bir sonuçtur. Son olarak yaş arttıkça öğrenim durumunun düştüğünü de yine analiz sonuçlarından görülmektedir.

Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğine ait ANOVA ve Tukey HSD sonuçları

Katılımcıların Akıllı Telefon Bağımlılık puanlarına ilişkin durumların öğrenim durumu ve yaş değişkenleri bakımından betimsel istatistik değerleri Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo. 3. Akıllı Telefon Bağımlılığına İlişkin Puanların Öğrenim Durumu ve Yaş Bakımından Betimsel İstatistik Değerleri

Değişken		<i>n</i>	\bar{x}	SS
Öğrenim durumu	Lise	27	3,2963	1,01545
	Üniversite	267	3,1933	1,15010
	Yüksek lisans	6	2,7500	1,09681
Yaş	30’dan az	139	3,2374	1,12542
	31-40	56	3,2018	1,15640
	41-50	71	3,0141	1,19801
	50’den fazla	34	3,3765	1,00967

Tablo 3’de görüldüğü gibi öğrenim durumu bakımından lise mezunlarının akıllı telefon bağımlılığının (Ort=3.29) diğerlerine göre az bir farkla daha yüksek olduğu görülüyor. Üniversite mezunlarının akıllı telefon bağımlılığı (Ort=3.19) yüksek lisans mezunlarından yüksek ancak lise mezunlarına yakın bir değerde olduğu, en az akıllı telefon bağımlılığını yüksek lisans mezunlarında (Ort=2.75) olduğu görülmektedir. Yaş bakımından akıllı telefon bağımlılığına ilişkin çıkan değerler yakın olmakla birlikte en yüksek 50 yaş üstü (Ort=3.37) katılımcıların değerleri olduğu tabloda yer almaktadır. 31-40 yaş aralığındaki katılımcıların (Ort=3.20) 30 yaş altı katılımcıların (Ort=3.23) bağımlılık puan değerleriyle yaklaşık olarak aynı olduğu görülmekte, 41-50 yaş aralığındaki katılımcıların (3.01) akıllı telefon bağımlılığının en düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3’deki katılımcıların Akıllı telefon bağımlılığı ile öğrenim durumu ve yaş bakımından anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4’e sunulmuştur.

Tablo 4. Akıllı Telefon Bağımlılığına İlişkin Puanların Öğrenim Durumu ve Yaş Bakımından ANOVA Sonuçları

Değişken	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Öğrenim durumu	Gruplar arası	1,465	2	,733	,566	,569
	Gruplar içi	384,672	297	1,295		
	Toplam	386,138	299			
Yaş	Gruplar arası	3,696	3	1,232	,953	,415
	Gruplar içi	382,442	296	1,292		
	Toplam	386,138	299			

Tablo 4’deki ANOVA sonuçlarına göre katılımcıların “Akıllı telefon bağımlılık puanları” na ilişkin durumları katılımcıların öğrenim durumları [$F(2-297)=.566$, $p>.05$] ve yaşları [$F(3-296)=.953$, $p<.05$] bakımından anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Bu durum yaşın veya öğrenim durumunun akıllı telefon bağımlılığında herhangi bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Gruplar arasında oluşan belirgin bir fark oluşmadığı Tukey HSD ile elde edilen sonuçları Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5'te görüldüğü üzere p değerleri tüm verilerde 0.05'ten büyük olduğu için anlamlı fark olmadığı ortadadır.

Tablo 5. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Puanlarının Yaş ve Öğrenim Durumuna İlişkin Tukey HDS Sonuçları

Değişken	(I) yaş	(J) yaş	Ortalama Fark (I-J)	S.Hata	p
Yaş	30'dan az	31-40	,03562	,17991	,997
		41-50	,22333	,16581	,534
		50'den fazla	-,13906	,21748	,919
	31-40	41-50	,18770	,20315	,792
		50'den fazla	-,17468	,24713	,894
	41-50	50'den fazla	-,36239	,23706	,422
Değişken	(I) öğrenim durumu	(J) öğrenim durumu	Ortalama Fark (I-J)	S.Hata	p
Öğrenim Durumu	Lise	Üniversite	,10304	,22983	,895
		Yüksek lisans	,54630	,51365	,537
	Üniversite	Yüksek lisans	,44326	,46980	,613

UCLA Yalnızlık Ölçeğine ait ANOVA ve Tukey HDS Sonuçları

Katılımcıların UCLA Yalnızlık puanlarına ilişkin durumların öğrenim durumu ve yaş değişkenleri bakımından betimsel istatistik değerleri Tablo 6'de sunulmuştur.

Tablo 6 Katılımcıların UCLA Yalnızlık Ölçeğine İlişkin Puanlarının Öğrenim Durumu ve Yaş Bakımından Betimsel İstatistik Değerleri

Değişken		n	\bar{x}	SS
Öğrenim durumu	Lise	27	2,4995	,32330
	Üniversite	267	2,6152	,34153
	Yüksek lisans	6	2,7488	,21648
Yaş	30'dan az	139	2,6590	,27751
	31-40	56	2,6719	,20488
	41-50	71	2,4934	,47054
	50'den fazla	34	2,5290	,35925

Tablo 6’da görüldüğü gibi öğrenim durumu bakımından lise mezunlarının UCLA Yalnızlık ölçeği değerleri (Ort=2.49) diğerlerine göre az bir farkla daha düşük olduğu görülüyor. Üniversite mezunlarının UCLA yalnızlık değerleri (Ort=2.61) yüksek lisans mezunlarından düşük, en fazla Yalnızlık değerlerinin yüksek lisans mezunlarında (Ort=2.74) olduğu görülmektedir. Yaş bakımından UCLA Yalnızlık puanlarına ilişkin çıkan değerler hemen hemen yakın olmakla birlikte en yüksek 31-40 yaş aralığındaki katılımcıların (Ort=2.67) değerleri olduğu tabloda yer almaktadır. 30 yaş altı katılımcıların UCLA Yalnızlık sonuçları (Ort=2.65), 50 yaş üstü katılımcıların (Ort=2.52) ve en düşük UCLA Yalnızlık değerine sahip olan ise 41-50 yaş aralığındaki katılımcılar (Ort=2.49) olduğu Tablo.6’da görülmektedir.

Tablo 6’daki katılımcıların UCLA Yalnızlık Ölçeği sonuçları ile öğrenim durumu ve yaş bakımından anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Katılımcıların UCLA Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Öğrenim Durumu ve Yaş Bakımından ANOVA Sonuçları

Değişken	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Öğrenim durumu	Gruplar arası	,451	2	,225	1,970	,141
	Gruplar içi	33,979	297	,114		
	Toplam	34,430	299			
Yaş	Gruplar arası	1,736	3	,579	5,238	,002
	Gruplar içi	32,694	296	,110		
	Toplam	34,430	299			

Tablo 7’deki ANOVA sonuçlarına göre katılımcıların UCLA Yalnızlık Ölçeği puanlarına ilişkin durumları katılımcıların öğrenim durumları [$F(2-297)=,225, p>.05$] bakımından anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Ancak katılımcıların yaş [$F(3-296)=5,238, p<.05$] bakımından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu durum katılımcıların UCLA Yalnızlık Ölçeği puanlarına ilişkin durumlarında sadece yaş bakımından anlamlı fark gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Gruplar arasında oluşan bu farkın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey HSD testi yapılmış, elde edilen sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. UCLA Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Yaş ve Öğrenim Durumuna İlişkin Tukey Sonuçları

Değişken	(I) yaş	(J) yaş	Ortalama Fark (I-J)	S.Hata	p
Yaş	30’dan az	31-40	-,01295	,05260	,995
		41-50	,16563*	,04848	,004
		50’den fazla	,13000	,06359	,174
	31-40	41-50	,17858*	,05940	,015
		50’den fazla	,14295	,07226	,199
	41-50	50’den fazla	-,03563	,06931	,956
Değişken	(I)öğrenim durumu	(J)öğrenim rumu	du- Ortalama Fark (I-J)	S.Hata	p
Öğrenim Durumu	Lise	Üniversite	-,11575	,06831	,209
		Yüksek lisans	-,24934	,15266	,233
	Üniversite	Yüksek lisans	-,13359	,13963	,605

Tablo 8’de görüldüğü gibi, Tukey HSD sonuçlarına bakıldığında 30 yaşın altındaki katılımcılar (Ort=2.65) ile yaş aralığı 41-50 olan katılımcılar (Ort=2.49) arasında anlamlı bir fark çıkmıştır. 30 yaş altındaki (Ort=2.65) bireylerin UCLA Yalnızlık ölçeği puanları 41-50 yaş (Ort=2.49) aralığındakilerden yüksek çıkmış ve aralarında anlamlı bir fark vardır($p<0.05$). Diğer taraftan 31-40 yaş (Ort=2.67) aralığındaki katılımcılar ile 41-50 yaş (Ort=2.49) aralığındaki katılımcılar arasında da anlamlı bir fark olduğu tabloda görülmektedir. 31-40 yaş aralığındaki katılımcıların UCLA yalnızlık ölçeği puanları daha yüksektir ve yine bu fark anlamlıdır($p<0.05$).

Diğer verilerde herhangi bir anlamlı fark söz konusu değildir($p>0.05$).

Akıllı Telefon Bağımlılığının Yordanmasına İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Araştırmadaki bağımsız değişkenin (Yalnızlık Duygusu) bağımlı değişkeni (Akıllı Telefon Bağımlılığı) yordayıp yordamadığını belirleyebilmek ve bağımsız değişkenin ne düzeyde katkı sağladığını belirleyebilmek amacıyla basit regresyon analizi tekniği kullanılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9 Basit Doğrusal Regresyon Sonuçları

Yordayan	Reg kat- Standart R	R ²	F	p		
	sayısı	hata				
Yalnızlık Duygusu	.558	.191	.167	.028	8.512	0.004

Yordanan: Akıllı Telefon Bağımlılığı

Basit regresyon analizinde incelenen "Yalnızlık Duygusu" değişkeninin katılımcıların akıllı telefon bağımlılığını yordamada regresyon katsayısı 0.558 çıkmıştır. Yalnızlık duygusu değişkeni katılımcıların akıllı telefon bağımlılıklarını manidar düzeyde ($p < .05$) yordamaktadır. Yani tek başına "yalnızlık duygusu" değişkeninin katılımcıların akıllı telefon bağımlılıklarının %3 kadarını ($R^2 = 0.028$) açıklayabildiği görülmektedir.

Tartışma Ve Yorum

Araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak 300 kişilik örneklem için yalnızlık duygusunun akıllı telefon bağımlılığını etkilediği söylenebilir. Regresyon testi bulguları sonucunda significant değerinin ($R^2 = 0.028$) anlamlı yönde çıkması bunun göstergesidir.

Ayrıca diğer değişkenleri ayrı ayrı inceleyecek olursak; akıllı telefon bağımlılığının yaş, cinsiyet ve öğrenim durumu ile hiçbir ilişkisi olmadığı saptanmıştır. Yani örnekleme genele yayarsak akıllı telefon bağımlılığı erkeklerde kadınlardan çok ya da az, belli yaş aralığında daha fazla ya da daha az, eğitim düzeyi arttıkça azalır ya da tam tersi gibi bir saptamadan bahsedemiyoruz. Daha önce Noyan ve ark.(2015) tarafından ya-

pılan güvenilirlik geçerlik araştırmasında da cinsiyet değişkeni ile “Akıllı Telefon Bağımlılığı” arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yani bulunan sonuç ile önceki araştırma sonuçları tutarlılık göstermiştir.

Yalnızlık durumunun ise yaş ile ters orantılı olduğunu yani insanlar yaşlandıkça yalnızlık duygusunu daha az yaşadıkları sonucuna ulaşmış bulunuyoruz. Aslında bu durum beklenenin aksine gibi görünse de gelişim psikolojisi açısından bakacak olursak Ericson (1984)’un yaşamın son evresi olan “Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk” döneminde yaşanan ölüm korkusunu bastırmak amacıyla kişi yalnızlaşmama çabasına girişiyor olabilir. İnsan hayatında gelişimin son basamağı olarak ele alınan yaşlılık, “umutsuzluğa karşı benlik bütünlüğü” gelişim görevi ile açıklanan, geçmiş yaşamın ele alındığı ve değerlendirildiği bir dönem olarak belirtilmektedir (Cüceloğlu, 1993). Başka bir bakış açısı olarak kişi yalnızlık duygusunu hissettiği halde bunu inkâr ediyor ve ölçeği de bu şekilde uyguluyor olabilir.

Yalnızlık duygusunun genç yaşlarda daha yoğun yaşandığını gösteren çeşitli araştırmalar mevcuttur. Yalnızlığın diğer yaş düzeylerine göre daha yoğun olarak yaşandığı dönemin ergenlik olduğu araştırmalar sonuçlarında ispatlanmıştır. (Crick ve Ladd, 1993; Duck, 1986; Rubin, Le-Mare ve Lollis, 1998; Saks ve Krupat, 1988). Tukey HDS sonuçları da göstermektedir ki 30 yaş altı katılımcıların yalnızlık duygusunu yaşama durumları 31-40 yaş aralığındaki katılımcılardan daha fazla ve aynı şekilde 31-40 yaş aralığındaki katılımcılarla 41-50 yaş aralığındaki kişiler için de benzer bir durum söz konusudur.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada “Yalnızlık Duygusunun” Akıllı Telefon Bağımlılığını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Çıkan bulgulara ve literatür göz önüne alındığında yalnızlık duygusu akıllı telefon bağımlılığını etkilemektedir. 300 kişilik örnekleme de kişilerin yalnızlık duygusunu yaşama durumları yoğunlaştıkça ellerindeki akıllı telefonlarla uğraşma ve ellerinden bırakamama durumu yaşamaktadırlar.

Akıllı telefon bağımlılığının yaşa, cinsiyete ve öğrenim durumuna bağlı olmadığı bulgusu, her bireyin akıllı telefon bağımlılığı tehdidi altında olması anlamına gelmektedir ki bu da kişileri psikolojik rahatsız-

lıklara karşı savunmasız bırakmaktadır. DSM-IV'ün tanımladığı her türlü bağımlılık çeşidi gibi akıllı telefon da korunulması gereken bir zararlı alışkanlık haline gelmiş durumdadır.

Yalnız bireylerde her bağımlılıkta olduğu gibi akıllı telefon bağımlılığı da yaygın olarak görülmektedir. Bunun önüne geçmek için bireylere öncelikle yalnızlık duygusu ile baş etme yolları konusunda farkındalık yaratılmalıdır. Yalnızlığın bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığını olumsuz etkilediği bilinmektedir (Stephoe, 2014). Psikolojik ve sosyal destek almaları için bilinçlendirilmelidirler. Tabi bunu bireyler kendi başlarına yapamazlar çünkü yalnızlık duygusu bir alışkanlık olmaya başladığında birey kendini bu duyguyla yaşamaya alıştırmış ve yalnızlık duygusunun sosyal yaşantısını ve psikolojisini olumsuz yönde etkilediğini kabul etmez. Bunu yakın çevresi ve yaşadığı yerdeki sağlık kuruluşlarında sürekli tetkikleri sayesinde fark edebilirler. Aile hekimleri pekâlâ yalnızlık duygusu içerisindeki bireyleri tespit edip gereğini yapmaları için bireylere yol gösterebilirler. Yalnızlık duygusuyla başa çıkan birey akıllı telefona daha az ihtiyaç duyacaktır. Kendini iyi hissettiğinde akıllı telefona da eskisi kadar gerek duymayabilir.

Kaynakça

- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders 5*. Washington DC: American Psychiatric Association Publishing.
- Arslan Cansever, B. (2009). Ergenlerin toplumsallaşmasında internetin etkilerine ilişkin öğretmen görüşleri, *Ege Eğitim Dergisi*, 10(1),137-160.
- Basu, D., Chakraborty, K. ve Vijaya, K.G. (2012). Internet addiction: Consensus, controversies, and the way ahead. *East Asian Arch. Psychiatry*; 20:123- 132.
- Crick, N., R. ve Ladd, G.,W. (1993). Children's perception of their peer experience: Attributions, loneliness, social anxiety and social avoidance. *Developmental Psychology*, 29, (2), 244-254.

- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve Davranışı* (4. Basını). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çeçen, A.R. (2008). Öğrencilerin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Demir, A. (1989). UCLA Yalnızlık Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Psikoloji dergisi*, 7(23), 14-18.
- Erikson, E. H. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı* (Çev. T. B. Üstün, V. Sar). Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Gidron, Y., Gregg, A., Nausheen, B., Peveler, R. ve Tissarchondou, H. S. (2007). Loneliness, social support and cardiovascular reactivity to laboratory stress. *Stress*; 10(1): 37-44.
- Grant, J. E., Potenza, M. N., Weinstein, A. ve Gorelick, D. A. (2010) Introduction to behavioral addictions. *Am J Drug Alcohol Abuse*; 36:233-241.
- Gullone, E. ve Heinrich, L. M. (2006). The clinical significance of loneliness: A literature review. *Clin. Psychol. Rev*; 26: 695-718.
- Hawkley, L.C., Browne, M. W. ve Cacioppo, J. T. (2004). How can I connect with thee? Let me count the ways. *Psychol Sci*; 16(10): 798-804. <https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=prUS43576718>. (Erişim tarihi 21.02.2018)
- <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24862>. Türkiye İstatistik Enstitüsü Kurumu Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2008 – 2018. (Erişim tarihi 21.02.2018)
- Karababa, A. ve Dilmaç, B. (2016). Ergenlerde yalnızlığın yordayıcıları olarak ve değerler. *Eğitim ve Bilim. Cilt 41, Sayı 187* 63-77, DOI: 10.15390/EB.2016.6739
- Kafetsios, K. ve Sideridis, G. D. (2006). Attachment, social support and well-being in young and older adults. *J. Health Psychol* ; 11: 863-875. Doi:10.1177/1359105306069084

- Kwon, M., Kim, D. J., Cho, H. ve Yang, S. (2013). The smart phone addiction scale: development and validation of a short version for adolescents. *Plo S. One*; 8:e 83558.
- Lee, H. ve Park, N. (2012). Social implications of smartphone use: korean college students' smart phone use and psychological well-being. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*; 15:491- 497
- Neto, F., ve Barros, J. (2000). Psychosocial concomitants of loneliness among students of Cape Verde And Portugal. *Journal of Psychology*, 134 (5), 245– 255.
- Noyan, C. O., Enez-Darçın, A., Nurmedov, S., Yılmaz, O. ve Dilbaz, N. (2015). Akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinin kısa formunun üniversite öğrencilerinde Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16, 73-81.
- Özata, Z. F. (2009). İleri Teknoloji Yeniliği Olarak Akıllı Telefonların Genç Tüketiciler Tarafından Benimsenmesinde Etkili Olan Faktörler. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özodaşık, M. (2001). *Modern insanın yalnızlığı* (1.Basım), İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Peplau, L.A.ve Perlman, D. (1984). Loneliness research: a survey of empirical findings. In l.a. peplau ve s.e. goldston (eds.), preventing the harmful consequences of severe and persistent loneliness. 13-47, Rockville, MD: *National Institute of Mental Health*.
- Rubin, K.H., Lemare, L.J. ve Lollis, S. (1998). Social withdrawal in adolescents. *Adolescent Development*, 63, 350-365.
- Russell, D., Peplau, L. A. ve Cutrona, C. E. (1980). The revised UCLA loneliness scale: concurrent and discriminant validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 472-480
- Russell, D., Cutrona, C. E., Rose, J., ve Yurko, K. (1984). Social and emotional loneliness: An examination of Weiss'typology of loneliness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46 (6), 1313–1321.

- Saks, M. ve Krupat, E. (1988). *Social Psychology and Its Applications*. Harper & Row, Cambridge, MA.
- Steptoe, A., Owen, N., Kunz-Ebrecht, S. and Brydon, L. (2004). Loneliness and neuroendocrine, cardiovascular, and inflammatory stress responses in middle-aged men and women. *Psychoneuroendocrinology*, 29, 593– 611
- Tekin, Ç., Güneş, G. ve Çolak, C. (2014). Cep telefonu problemleri kullanım ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Medicine Science* 3(3): 1361-81.
- Weiss, R. S. (1973). *Loneliness: the experience of emotion and social isolation* Cambridge:MIT Press.
- Wenz, F. V. (1977). Seasonal Suicide Attempts and Forms of Loneliness. *Psychological Reports*, 40, 807-810.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Mert, A. ve Özdemir, G. (2018). Yalnızlık duygusunun akıllı telefon bağımlılığına etkisi. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 88-107.

Genç Lider Yöneticilerin İnovasyon Anlayışı: Turizm Sektörü Üzerine Bir Alan Araştırması

DOI: 10.26466/opus.396335

*

Murat Türk* - Ergün Kara**

* Prof. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İ.İ.B.F.Yönetim Biliş. Sist. Böl., Osmaniye/Türkiye

E-Posta: muratturk@osmaniye.edu.tr

ORCID: [0000-0001-7040-4180](https://orcid.org/0000-0001-7040-4180)

* Dr. Öğr. Ü., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, Osmaniye/Türkiye

E-Posta: ergunkara@osmaniye.edu.tr

ORCID: [0000-0002-7815-1111](https://orcid.org/0000-0002-7815-1111)

Öz

Bu çalışmanın temel amacı, turizm sektöründe çalışan genç lider yöneticilerin yenilikçi bakış açısının ne durumda olduğunu araştırmak ve söz konusu işletmelerin tüm birimlerinde yönetici konumunda çalışan orta ve üst düzey genç personelin inovasyon anlayışı üzerine bir araştırma yapılmasıdır. Bir hizmet endüstrisi olan ve turizm sektöründe faaliyet gösteren turizm işletmeleri, sektördeki varlıklarını sürdürebilmek ve rekabet güçlerini arttırmak için maliyetlerini en aza indirme, yeni ürün ve hizmetlerle çeşitliliği ve kaliteyi artırma yoluna gitmektedirler. Sektördeki yeni pazarlara hitap etmek ve pazar payını arttırmak isteyen turizm işletmelerindeki genç lider yöneticiler, inovasyona ihtiyaç duymakta, büyüme ve gelişme için inovasyonu önemli bir unsur olarak görmektedirler. Dolayısıyla turistik ürün ve hizmet sunan turizm işletmeleri için inovasyon önemli hale gelmekte ve ayrıca turistik tüketicileri memnun etme, ihtiyaçlarını dikkate alma, daha çok turist çekebilme ve rekabetin yoğun olduğu sektörlerden biri olarak varlığını sürdürmek için turistik ürün ve hizmetlerde yenilik, farklılık ve iyileştirme yapmaktadırlar. Yapılan araştırmayla bu sorunların ortaya çıkarılması ve analiz edilmesi amaçlanarak söz konusu işletmelere ve literatüre katkı sağlaması düşünülmektedir. Çalışma, konu ile ilgili kaynakların taranması yöntemi ve teorik saha araştırmalarına dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Genç Yönetici, İnovasyon, Turizm Sektörü

Innovation Porspective of Young Leadership Managers: A Field Survey On Tourism Sector

Abstract

The main purpose of this The main purpose of this study is to research at what position the innovation prospective of young leader managers working in tourism sector and on the perception innovation of middle and high grade young staffworking in the management position in all departments in the managements in question. Tourism managements which are service industry and acting in tourism direct their ways to increase quality and variety through new products, services and decrease their costs to survive in the sector and increase their competitive powers. Young leader managers requesting to increase their market rate and appeal to new markets in the sector need innovation, accept it as an important factor for expansion and development. Therefore, innovation gains importance for tourism managements presenting touristic product and service, they make innovation, difference and upgrade in touristic products and service in order to survive as one of the sectors which has intense competition to attract more tourists, consider their needs, satisfy touristic consumers. It is purposed that making contribution to both literature and managements in question to be revealed these problems and analyzed them. This work is based on theoretical field researches and scanning related sources technique about the topic.

Keywords: Young Manager, Innovation, Tourism Sector

Giriş

Liderlik ve yöneticilik konuları, geçmişten bugüne kadar yazarlar ve araştırmacılar tarafından çok yönlü araştırılmış ve üzerinde durulmuştur. Son yıllarda yaşanan formel organizasyon yapılarının bozulması, bilgi ve iletişimin artan önemi, yoğun rekabet ortamı, projelerin uygulanmasında ekipleşmenin önemi, ürün çeşitliliğini getirdiği müşteri beklentilerindeki artış, ekonomik krizlerin sık sık tekrarlanması gibi sebeplerden dolayı örgütlerde liderlik önemli bir unsur haline gelmiştir. Liderliğin önemli olduğu ve vazgeçilmez bir hale geldiği alanlardan biri, belki de en önemlisi ise işletmecilik ve yönetim alanıdır. Günümüzde özellikle iyi eğitim almış girişimci genç liderlerin, işletmelerdeki inovatif yönetim anlayışı ve tarzı, işletme geleceği açısından önemli görülmektedir (Taşkıran, 2006).

Hiç şüphesiz inovasyona en açık sektörlerden birisi de turizmdir. Küreselleşen dünyanın en önemli ve en büyük ekonomik faaliyetlerinden birisi olan turizm endüstrisi, bir çok ülkenin ekonomik gelişiminin itici gücünü oluşturmaktadır. Ayrıca turizm sadece ekonomik olarak değil, toplumları sosyal ve kültürel açıdan bir birine kaynaştıran, dünya barışına katkı yapan bir sektördür. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi verilerine göre, turizm sektörünün küresel ölçekte 5.474 milyar dolarlık bir hacme (dünya GSYH'sının %9,4'ü) sahip olduğu tahmin edilmektedir (KUDAK, 2011).

Turizmde çalışanlar ve müşterilerin yakın etkileşim içerisinde bulunması, ürünlerin ve müşterilerine sunumunun bir bütün olması, aynı mekan ve zaman içerisinde tüketilmesi nedeniyle, müşteri memnuniyetinin önemi diğer bir çok sektöre nazaran turizm sektöründe çok daha önemlidir. Dolayısıyla bütün sektörler için geçerli olan bu rekabet koşullarındaki hızlı değişimlere ayak uyduracak turizmde nitelikli yönetici ve liderlerin önemi giderek artmaktadır. Geçmişte işletmelerin rekabette öne geçmelerini sağlayan fark yaratmak ve yenilikçi olmak, artık işletmelerin yaşamlarına devam edebilmeleri için gerekli şart haline gelmiştir (Akın ve Sezerel, 2015).

Turizm endüstrisindeki çeşitlenme ile birlikte dünyada giderek artan rekabet, bu sektörde faaliyet gösteren işletmeleri daha farklı ürün ve hizmetler ortaya koymaya zorlamaktadır. Ancak turizm rekabetinde sıklıkla başvurulan ve tüketici tercihini doğrudan etkileyen kaliteli hizmet düşük

fiyatlandırma anlayışı işletmelerin gelir gider dengesinde ve örgüt yapısında bozulmaya, istihdam politikalarında istikrarsızlığa neden olmaktadır. Bu yüzden rekabetin kaçınılmaz olduğu turizm sektöründe işletmelerin mali ve fiziki yapısını koruması, rakiplerinin önüne geçmesi ve çevreye uyumunu sağlayacak inovasyon faaliyetleri için modern yönetim anlayışına sahip genç liderlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma ile turizm sektöründe görev yapan genç yöneticilerin inovasyon algısı ve uygulamalarına yönelik literatür taraması yapılması, sonuçlarının teorik olarak çok boyutlu analiz edilmesi, yorumlanması ve literatüre katkı yapılması düşünülmektedir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında bu makalenin amacı, turizm sektöründe çalışan genç lider yöneticilerin yenilikçi bakış açısının ne durumda olduğunu araştırmak ve söz konusu işletmelerin tüm birimlerinde yönetici konumunda çalışan orta ve üst düzey genç yöneticilerin inovasyon anlayışı üzerine bir araştırma yapılmasıdır. Ayrıca bu araştırma ile turizm işletmelerinde kullanılan liderlik ekseninde inovasyonun ve yönetiminin, işletmeler üzerindeki etkileri ile ne şekilde gerçekleştiğinin saptanması amaçlanmıştır.

Araştırmanın kapsamı turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerdeki yönetici konumunda çalışan orta ve üst düzey genç yöneticilerin ve diğer departman birimlerin de çalışan kısım amirlerini kapsamaktadır. Araştırmada incelenen sorun daha önce turizm işletmelerindeki orta ve üst düzey yöneticilerle birebir konuşularak Ar-Ge, inovasyon ve yönetimde liderlik konularına yönelik sorunlar sözlü olarak tartışılmıştır.

Literatürde genç lider yöneticilerin inovasyon anlayışına yönelik olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların kısıtlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu araştırmalardan bazıları aşağıda belirtilmiştir.

Coşkun, vd.,(2013), Kocaeli'nde bulunan Turizm İşletme Belgesine sahip, yıldızlı konaklama tesislerinde uygulanan inovasyon stratejilerinin stratejik rekabet üstünlüğü sağlamada etkili olup olmadığını belirlemek üzerine bir araştırma yapmışlardır. Yapılan bu araştırma sonucunda, otel işletmeleri inovasyon faaliyetlerini uygulamakta olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, konaklama işletmelerinin genel olarak artımsal inovasyon boyutu içerisinde ürün, hizmet ve süreç inovasyonları uyguladıkları, maliyet liderliği, farklılaştırma ve odaklanma stratejileri ile saldırgan ve fırsatları

izleyen inovasyon stratejisi arasında olumlu bir ilişki olduğu sonucu belirlenmiştir.

Taşğit, E.,S,ve Torun, B. (2016), Düzce ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin üst düzey (sahip) yöneticilerinin inovasyon algıları, inovasyon sürecini yönetme tarzları ve işletmenin inovasyon performansı arasındaki ilişkileri ve etkileşimleri incelemek amaçlı bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda Dönüşümcü tarzda yönetme üzerinde en yüksek pozitif etkiye sahip olan değişkenin "Kalite artışı", Karizmatik tarzda yönetme ve Hizmetkâr tarzda yönetme üzerinde en yüksek pozitif etkiye sahip olan değişken "Krizden Çıkış" ve Stratejik tarzda yönetme üzerinde en yüksek pozitif etkiye sahip olan değişken "Rekabet Avantajı" olduğu ayrıca ek maliyet algısı tüm yönetim tarzları üzerinde negatif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Literatürde bakıldığında genç lider yöneticilerin inovasyon anlayışını etkileyen bir çok dinamik mevcuttur. Turizm sektöründeki artan rekabet ve hizmet çeşitliliğine paralel olarak, genç lider yöneticilerin geliştirdikleri karar kriterlerinin doğru analiz edilmesi ve turizm sektöründeki güncel dinamiklerin takip edilmesi hem işletmeler açısından hem de yöneticiler açısından büyük önem kazanmıştır.

1. Liderlik

Kavram olarak liderlik yüzyıllar öncesinden kullanılmaya başlanılmış olsa da endüstri devrimi sonrasında örgüt yapılarında önem kazanmaya başlamıştır. 1950'li yıllardan sonra dünyada hızla gelişmeye başlayan teknolojinin ortaya çıkardığı ekonomik ve sosyal alanlardaki yeni akımlarla birlikte liderliğin çeşitli tanımları yapılmaya başlanmıştır. Bir tanımda liderlik, gerekli şartların sağlandığı durumlarda örgütsel hedeflere veya işletmeyle birlikte çalışanların da ortak çıkarlarına ulaşması için çalışanların, işletmen iç ve dış dinamikleri ile fiziki ve finansal yapısını deneyimlere dayanılarak koordineli bir şekilde sevk, idare ve yönetilmesi süreci olarak tarif edilebilir (Werner, 1993).

Yine diğer bir tanıma göre liderlik, organizasyonların bütünü kapsayacak şekilde başarıyı yakalaması için gerekli olan yönetimde dürüstlük, çalışanların kişilik ve çalışma haklarına saygı duymak ve organizasyonu en uygun şekilde yönetmek ilkelerine bağlı kalınarak

amaçlara ulaşmada motivasyon esaslı çalışma olarak tanımlanmıştır. Liderlik vasfına sahip kişiler, davranış ve eylemleri ile lideri olduğu örgüttekileri güven duygusu içerisinde peşlerinden sürüklerler. Takipçilerinin lideri isteyerek ve severek izlemeleri için güven duygusunun oluşması oldukça önemli bir konudur. İyi bir liderlik için karizma sahibi olmak, alçakgönüllü davranmak, fedakar olmak, her türlü şartta ilke ve hedeflerinden ayrılmamak ve motivasyon odaklı çalışmak temel şartlardır. Liderlikte dürüstlüğün önemine vurgu yapan Drucker, dürüst olmayan liderlerin başarıyı yakalamasının imkansız olduğunu belirtmiştir (Cohen,2010).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere liderlik sürecinde ortak amaçlar, liderin yapısı, onu izleyenler ile ortam şartları bütün olarak önem taşımaktadır. Liderin izleyicileri yönetsel olarak sahip olduğu güçle baskı altına alarak amaçlarına ulaşması mümkün değildir. Bu nedenle lider, onlara güven aşılıyarak desteklerini almak suretiyle eylemlerini gerçekleştiren kişidir. Ayrıca lider sadece kendi becerilerini sonucu olarak ortaya çıkmaz, grup üyelerinin de lideri sahiplenmesi ve benimsemesi gerekmektedir (Şimşek ve Çelik, 2011).

Liderlik konusu, günümüze kadar yönetim alanında uzman birçok düşünür tarafından araştırılmış, incelenmiş ve sonuç olarak ortaya birçok liderlik teorileri atılmıştır. Liderlik konusunun bu kadar çok araştırılmasının asıl sebebi, iş dünyasında rekabetle başa çıkılabilmesi, avantaj sağlanması, gelişim ve değişim süreçlerinde liderliğin temel unsur olarak görülmesidir. Uzmanlar liderlik teorilerini; liderlerin özelliklerine, davranışlarına, durumsallığına ve yeni yönetim teknikleri uygulamalarına göre ayırmışlardır (İbicioğlu vd., 2009).

Liderlerin sahip olması gerektiği birtakım özellikler vardır. Bu özellikler başarılı bir lider olmak için gerekli olup, bütün lider tipleri içinde ortak paydayı oluşturmaktadır. Liderde bulunması gereken özellikleri sıralayacak olursak (Şahin vd., 2004):

- ✓ Her şeyden önce iyi bir lider, kendisini çok iyi tanımalı ve karşı tarafla etkileşimi bilmelidir.
- ✓ Yaptığı işte uzmanlaşmış olmalı ve faaliyetlerinde gerçekleştirilmesinde en basit yöntemleri seçmelidir.

- ✓ Hitap edeceği grup üyelerini veya takipçilerini iyi etüt etmeli ve onlara güvenmelidir.
- ✓ Ulaşmak istediği amaçları, hedefleri ve standartları önceden belirlemelidir.
- ✓ Kararlarını hedef odaklı olarak en hızlı şekilde almalıdır.
- ✓ Diğer çalışanların, grup üyelerinin kararlara katmasını sağlamalı, farklı görüşlere saygı duyarak demokratik davranmalıdır.
- ✓ İyi bir lider geleceği görebilen, tehlikeleri önceden süzen ve bunlara yönelik akılcı planlar geliştirebilmelidir.
- ✓ İnanıldığı hedefler doğrultusunda ödün vermeden, amaçlarını gerçekleştirmek için sabırlı ve kararlı davranmalıdır.
- ✓ Zorlu koşullarda bile inancını kaybetmemeli, umusuzluğa kapılmamalı ve çevresindekilere örnek olarak onların motivasyonunu yüksek tutmalıdır.
- ✓ Özgün çalışma şekline sahip, araştırmacı ve olasılıkzorlamaktan çekinmeyen bir yapıda olmalıdır.
- ✓ Herkesin güven duyabileceği, kolayca ulaşabileceği ve alçak gönüllü olmalıdır.
- ✓ Gerektiğinde risk almaktan çekinmeyen, takipçileri üzerinde baskıcı olmayan ve zamanı iyi planlayıp iyi yönetmelidir.
- ✓ Eleştiriye her zaman açık olmalı ve sonuçları sürekli takip etmelidir.

Artık günümüzdeki büyük işletmeler küreselleşmenin bir sonucu olarak dünya ticaretine açılmışlardır. Önceden sadece ulusal bir pazar yapısı ve onun getirdiği rekabet şartları varken, teknolojik gelişmelerin hızlanması, kartel oluşturan şirketlerin varlığı ve diğer değişen koşullar nedeniyle artık rekabet tamamen uluslararası alana kaymıştır. Bu nedenle işletmelerin yönetim ve organizasyonunun doğru şekilde idaresinde liderlik hayati önem taşımaktadır (Uğurluoğlu ve Çelik, 2009).

1.1. Liderlik Türleri

Liderlik konusunda literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, yönetimsel olarak geleneksel liderliği oluşturan otokratik, demokratik ve tam

serbesti tanıyan liderlik türleri ve çağdaş liderliliği oluşturan karizmatik, dönüşümcü ve etkileşimci liderlik tarzı olarak guruplandırıldığı görülmektedir.

Otokratik Lider: Yönetim açısından en eski liderlik türü olmasına rağmen günümüzde bile sıklıkla başvurulan bir liderlik tarzıdır. Bu tip liderlik tarzında lider, tek başına karar alan ve yöneten kişidir. Otokratik lider yetkisini devretmez ve paylaşmaz. Genellikle geleneksel yapıya bağlı ve yönetiminde sert kuralların bulunduğu toplumlarda grup üyelerinin bu tip liderlere büyük güven duyması, karar almada hızlı ve uygulamada etkili bir tarz olması bu liderliğin yararları arasındadır. Ancak bunu yanı sıra otokratik liderlikte tek söz sahibinin lider olması, demoratik uygulamaların bulunmaması ve grup üyelerinin motivasyonları üzerinde ciddi olumsuz etkileride söz konusudur (Bakan ve Büyükbeşe, 2010).

Demokratik Liderlik: Liderlikte demokratik tarzı benimseyenler tutum, davranış ve eylemlerde tek karar alma mekanizması gibi davranmazlar. Alınması gereken kararlar gruplar ile paylaşılır, tartışılır ve bu şekilde amaca hizmet edecek en iyi yola ulaşılması hedeflenir. Lider, çalışanlarına yapılacak işler hakkında bilgi verip, verimli ve başarılı bir sonuç için sunacakları fikirlere önem verir. Demokratik liderlikte başarı için insan ilişkileri konusunda başarılı olmak en önemli unsurlardan birisidir (Stoner ve Edward, 1992).

Tam Serbestlik Tanıyan Liderlik: Liberal liderlik olarakta nitelendirilen Tam Serbestlik Tanıyan liderlerlik türünde liderler, kendileri tarafından kullanması gereken yönetim gücünü kişisel özellikleri nedeniyle kullanmaktan kaçınırlar. Liderin burada sahip olduğu yetkiyi çalışanlara dağıtarak sorumluluk almaktan kaçmaktadırlar. Çalışanlar yapacakları işlerde kendi başlarına yöntem ve yollar geliştirirerek bu şekilde amaçlara ulaşması hedeflenmiştir. Liberal liderler çalışanların yol göstericisi ve motivasyon kaynağı olmadığı gibi her bir çalışan kendisine sunulan imkanlar dahilinde kendi kişisel gelişimini sağlar, plan ve programlarını yaparlar. Liberal liderlerin ana görevi çalışanlar için gerekli kaynakları temin etmek ve bu konudaki sorunları çözmektir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2008).

Karizmatik Liderlik: Antik çağlara kadar uzanan karizmatiklik sıfatı özellikle 80'li yıllardan sonra yönetim dünyasında önem kazanmaya başlamıştır. Toplumları derinden etkileyen büyük olayları yöneten ve idare eden kişiler genellikle karizmatik lider olarak nitelendirilmektedir. Karizmatik liderlerin gruplar üzerinde etkileyici ve sürükleyici tesiri bulunmaktadır. Aynı şekilde gruplarında karizmatik liderlere büyük bir güven duygusu ile bağlılığı söz konusudur. Karizmatik liderler başarı için izleyicilerine vizyonun önemini kavratarak örgüt hedeflerini gerçekleştirmeyi amaçlarlar (Özkaya, 2000).

Dönüşümcü ve Etkileşimci Liderlik: Etkileşimci liderlik tarzı geleneksel yapıya bağlı olan, işletmeler misyon hedeflerine ulaşmak için çalışanlarının ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılamaya ve bu şekilde motivasyonlarını yükselterek örgütsel hedeflere ulaşmayı amaçlayan bir tarzıdır. Bu tarz liderlikte genellikle çalışanların sıradan faaliyetlerinin en iyi ve en doğru şekilde gerçekleştirilmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Dönüşümcü tarzdaki liderler ise yeni fikirlere ve reformlara açık, özgün çalışma ve kişisel gelişimi destekleyen bir yapıdadırlar. Dönüşümcü liderler izleyicileri üzerinde doğrudan etkiye sahip olan, onların inançlarını ve sahip oldukları değerlerini değiştirebilen kişilerdir (Bakan ve Büyükbese, 2010).

2. İnovasyon

Latince "innovare" kelimesinden türetilmiş olan inovasyon, anlam olarak ortaya yeni bir şey çıkartılması veya mevcut yapısında önemli değişiklikler yapılması durumudur. Kavramsal olarak inovasyonu ilk kullanan ve girişimcilik konusunda olduğu gibi inovasyonu kuramsal yapısını çizen kişi ekonomist Schumpeterdir. Schumpeter işletmelerin ekonomik olarak kalkınması için teknolojiyle gelişen yeni üretim teknik ve süreçlerinin kullanılarak, yani inovasyon yoluyla başarılabileceğini belirtmiştir (OECD, 2005). Dünyada hızla değişen ve gelişen rekabet sürecinde işletmelerin tutunabilmesi için üretim süreç ve yöntemlerini, ürünlerinin niteliklerini ve sundukları hizmetleri inovasyonla devamlı olarak değiştirmeleri ve yenilemeleri gerekmekte olup, bu süreçlerin bütünü "inovasyon" olarak adlandırılır. Kısacası inovasyon, tüm alanları kapsayacak

şekilde ve ticari amaç doğrultusunda gerçekleştirilen her türlü bilimsel araştırma ve icatlarıdır (Kamien ve Schwartz, 1982).

Her şeyden önce inovasyon bir ekonomik süreçtir. İşletmeler yoğun rekabetin yaşandığı pazarda varlıklarını sürdürmek ve kendilerine avantaj sağlamak için ortaya koyacakları ürünlerde yeni üretim teknikleri ve süreçlerini uygulamak zorundadırlar. Bunun için örgütlerin sektörlerindeki değişme ve gelişmeleri yakından izlenmesi, alanlarına ilişkin teknolojiye ayak uydurmaları gerekmektedir. Günümüzde bilim ve teknoloji dünyası, ekonomik kalkınmanın sağlanması ve yaşam kalitesinin artmasının inovasyon sayesinde gerçekleşeceğini düşünmektedir (Oerlemans ve diğerleri, 2001).

İnovasyonda tesadüf ve şans faktörü bulunmaz. Faaliyetin sonunda ortaya bir ürün, bir hizmet veya çok farklı bir yönetim modeli de çıkabilir. İnovasyon için öncelikle o alanda istenilen bilgi birikiminin sağlanmış olması gereklidir. Araştırma geliştirme faaliyetleri ile inovasyon faaliyetleri nitelik ve bağlantı olarak birbirlerinin tamamlayıcısı olsalar da, olumlu sonuçlanan her araştırma inovasyona olarak değerlendirilemez. Ayrıca her inovasyon sonucu yenilik olarak ortaya çıkmayabilir. Ürün ve hizmetlerde köklü değişimlerde inovasyonun bir parçasıdır. Bu nedenle inovasyon, sadece yenilik olarak tanımlamak doğru olmayacağı gibi güncel teknoloji ve bilgilerin uygulanış süreci olarak nitelendirilebilir (Vatan ve Zengin, 2014).

Literatürde en fazla değinilen dört inovasyon çeşidi bulunmaktadır. Bunlar hizmet/ürün inovasyonu, süreç inovasyonu, pazarlama inovasyonu ve organizasyonel (örgüt) inovasyondur. Ürün/hizmet inovasyonu, yeni veya kullanım amaçları bakımından önemli oranda geliştirilerek yenilenmiş bir mal ya da hizmetin pazara sunulmasıdır. Süreç inovasyonu, mevcut ürünleri daha ucuza ve daha kaliteli olarak üreterek, dağıtım organları sayesinde etkin ve verimli şekilde pazara sunma yöntemleri geliştirip; maliyeti düşürme, performansı artırma ve teslimat konusunda sürecin iyileştirilmesi konularını kapsamaktadır. Pazarlama inovasyonu, ürünlerin tasarımı ve ambalajlanması, fiyatlandırılması, konumlandırılması ya da tutundurulmasında yapılan önemli değişiklikleri kapsayan bir pazarlama tekniğidir. Organizasyonel inovasyon, iş yapılarının, modellerinin ve uygulamalarının yeniden düzenlenmesini ve uyarlanmasını

kapsamaktadır. Bu yüzden de; süreç, pazarlama ve iş modeli inovasyonlarını içine almaktadır (Ödemiş vd., 2017).

Tablo 1. İnovasyon Türleri

Ürün İnovasyonu	Ürün inovasyonu; farklı ve yeni bir ürünün geliştirilmesi; ya da var olan üründe değişiklik yapılması ve bu ürünün pazara sunulmasıdır.
Hizmet İnovasyonu	Bir işletmenin yeni, farklı ve değişik bir hizmet geliştirip bunu müşterilerine sunmasıdır.
Süreç İnovasyonu	Süreç inovasyonu, mevcut ürün veya hizmeti daha iyi ve ucuz üretim ve dağıtım faaliyetleri ile verimli ve etkin şekilde piyasaya sunma yöntemleri geliştirerek, performans artırma, maliyeti azaltma, hızlı ve doğru teslimat konularında süreçlerin iyileştirilmesini kapsar.
Organizasyonel İnovasyon	Bir işletmenin çalışma ve iş yapış yöntemlerini geliştirmesini, farklılaştırmasını ve yenilemesini kapsayan bir inovasyon türüdür.
Pazarlama İnovasyonu	Pazarlama inovasyonu; mal ve hizmetlerin kabul edilebilirliğini artırmak için ürün tasarımında, ürün yerleştirmede, ürün promosyonunda ve fiyatlamada önemli değişikliklerle pazarlamaya yeni ve farklı bir yön verilmesini içerir.

Kaynak: Coşkun vd.,2013.

Yeni dünya düzeninde inovasyonel yaklaşımlar, işletmelerin rakiplerine göre rekabet üstünlüğü yakalamasında oldukça önemlidir. Ancak söz konusu rekabet üstünlüğünün yakalanabilmesi için işletmelerin AR-GE çalışmaları, üretim ve bilgi teknolojileri ile yeni yönetim tekniklerinden en iyi şekilde faydalanmaları gereklidir. Bu nedenle İşletmelerin rakiplerine tam olarak üstünlük sağlamalarında bu yeni yöntemler ile etkin sonuçlar alabilirler ve öne geçebilmektedirler (Işık ve Serçeoğlu, 2015).

3. Turizm Sektörü ve Genç Lider Yöneticilerin İnovasyon Anlayışı

Artık her sektörde olduğu gibi hizmet sektöründe de artan rekabet ortamı, turizm alanında faaliyet gösteren işletmeleri, tüketicileri cezbedecek, onların istek ve ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayacak ürünleri bulmaya sevk etmektedir. Turizm işletmelerinin bunu gerçekleştirebilmesinin yolu

inovasyondan geçmektedir. İnovasyon sayesinde işletmeler, sürdürülebilir rekabet üstünlüğü elde ederek var olan müşterilerini koruduğu gibi rakiplerinden yeni müşteriler kazanmakta ve karlılığını artırarak performansını yükseltmektedirler (Tajeddini, 2011).

Dönmez ve Çevik'e (2010) göre rekabetin en yoğun yaşandığı hizmet sektörlerinden birisi olan turizm piyasasında tutunabilmek için yeni ürün ve fikirlerin ortaya konulması gerekmektedir. Vatan'a (2010) göre turizmde inovasyon, işletmelerin ürün çeşitlendirmesi yoluyla yeni pazarlara yeni hizmetler ile girilmesi ve neticesinde daha fazla müşteriye hitap edilerek yüksek gelirler elde edilmesini sağlamaktadır. Bağlieri ve Consoli'ye (2009); turizm sektöründeki inovasyon üzerinde müşterilerin etkisine dikkat çekmekte ve onları turizm inovasyonunun başarı sağlamanında motivasyon gücü olarak görmektedir. Bu nedenle turizm işletmeleri başarıları için, "eğlence", "eğitim", "estetik" ve "romantik" konulu inovasyonu uygulamalarına dikkat etmelidir. Çamlı'ya (2010) ve Weiermair'e (2004) göre de turizm inovasyonunun ana faktörlerini oluşturan arz, talep ve rekabet ortamı, birbirinden bağımsız değildir ve inovasyonu birlikte etkilemektedirler (Coşkun vd, 2013).

Durna ve Babür (2011), ekonomik ve sosyal faydaları nedeniyle dünyada turizm sektörüne olan ilginin arttığını bu yüzden sektörde faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin sayısının da sürekli olarak arttığını belirtmişlerdir. Ancak artan işletme sayısının beraberinde getirdiği yoğun rekabette avantaj üstünlüğü sağlamak için müşteri istek ve ihtiyaçları doğrultusunda yeni ve farklı ürünler sunabilen , teknolojik gelişmelere ayak uydurulabilen, çevrenin korunmasında gerekli hassasiyeti gösteren yani diğer işletmelere göre kendisini farklılaştıran işletmeler ayakta durabileceklerdir. Bu yüzden otel işletmelerinin kendilerini geliştirebilmelerinin en iyi yolu inovasyon olarak gösterilebilir. Durna ve Babür'ün (2011) yaptıkları araştırmaya göre, konaklama işletmeleri gelecekte açısından zorunlu olan değişim ve gelişim için sık sık inovasyon yapmaktadırlar. söz konusu işletmelerin genel olarak artımsal inovasyon boyutunun kapsadığı ürün, hizmet ve süreç inovasyonlarını uyguladıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra, maliyet liderliği , farklılaştırma ve odaklanma stratejileri ile atılga ve fırsatçı inovasyon stratejisi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (Coşkun vd, 2013).

Sıklıkla da ifade edildiği üzere, küreselleşmenin ortadan kaldırdığı ticari sınırlar işletmelerin varlıklarını sürdürebilmelerini daha güç hale getirmiştir. Bu nedenle işletmelerin tüm dünyadaki en son teknolojik trendlere ayak uydurabilmeleri, müşterilerinin istekleri doğrultusunda farklı ürünler tasarlamaları ve paydaşlar ile ilişkilerini daha uzun süre devam ettirebilmeleri için inovasyona ihtiyaçları vardır. Ancak başarılı bir inovasyon için ilk şartı iyi bir yönetim ve liderdir. İnovasyon faaliyetleri yapısı gereği her aşamasında problemlerin ortaya çıktığı, karmaşık ve sorunlu bir süreci vardır. Bu zorlu süreçlerden başarılı bir şekilde çıkılması ise şüphesiz iyi bir lider ile mümkün olabilmektedir (Barker, 2001).

Yeniliğe açık olan turizm işletmelerindeki genç lider yöneticilerin buldukları işletmeyi sektörün en iyileri statüsüne getirdikleri herkes tarafından kabullenilen bir durumdur. Turizm sektörü açısından baktığımızda bu alanda yatırım yapanların sektörü yönlendirdiği ve değişimi çabuk isteyen hizmet sektörü müşterilerinin isteklerine en iyi cevabı bu işletmelerin vermesi düşünülmektedir. Bundan dolayıdır ki işletmedeki genç lider yöneticilerin anlayış olarak kabulleneceği liderlik türü davranışları inovatif eğilimlerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Sonuç

İnovasyon konusunda bugüne kadar yapılan tüm araştırmalar göstermektedir ki işletme başarısı ve sürekliliği için inovasyon hayati önem taşıyan bir gerekliliktir. Günümüzde küreselleşmenin bir sonucunda olarak çeşitlenen ve değişen pazar yapısı, artan nüfusla birlikte müşteri ihtiyaçlarındaki doyumsuzluk ve tüketim çılgınlığı karşısındaki talebin karşılanabilmesi, ancak işletmelerin rekabetçi yapılarını koruyabilmeleri ve sürdürülebilir inovasyon faaliyetlerini hayata geçirmeleri ile mümkündür. Bu yüzden inovasyon, işletmelerin yaşamlarını sürdürmelerindeki en önemli faktörlerden birisi olurken, diğer taraftan sürekli artan tüketim ihtiyacını da karşılayarak tüketicilere de hizmet etmektedir.

Hiç şüphesiz inovasyona konu olan sektörlerin başında bir hizmet sektörü olan turizm gelmektedir. Turizm faaliyetleri, konu ve yapı olarak bir hizmet sektörü gibi gözüktense de, söz konusu faaliyetlerin katma değer etkisi ekonomik olarak tarım, ulaşım, gıda ve inşaat gibi altmışa yakın sektörü doğrudan etkilemektedir. Ayrıca turizmin ülkelerin ödemeler

bilançosu, milli gelir ve istihdam politikaları üzerinde ciddi anlamda katkısı bulunmaktadır. Bu nedenle turizm işletmeleri daha fazla müşteri çekebilmek için onların istek ve ihtiyaçları doğrultusunda yeni ürünler tasarlayarak veya mevcut turistik ürün ve hizmetlerde değişim yaparak inovasyon yapmaktadırlar. Özellikle gelişmiş ülkelerde yürütülen turizm faaliyetlerinde inovasyon merkezli strateji ve politikalar geliştirme çalışmalarına önem vererek çalışmalarını sürdürmektedirler.

İnovasyon'un başarıya ulaşması için teknolojinin, pazarlama süreçlerinin, insan kaynaklarının ve organizasyon yapısının en iyi şekilde organize edilmesi ve yönetilmesi gerekmektedir. Bu nedenle inovasyon başarısındaki en büyük görev yöneticilere düşmekte olup, iyi bir yönetici olmak için öncelikle de iyi bir lider olmak gerekmektedir. Literatürde, inovasyon lider ilişkisi incelendiğinde liderlik özelliğine sahip örgüt yöneticilerinin inovasyona daha yatkın oldukları ve genellikle kendilerine tanımlanan liderlik türüne göre inovasyon algısı içerisinde oldukları görülmektedir. Günümüzün bilgi çağı olduğu düşünüldüğünde iyi eğitim almış, alanında her türlü teknolojiyi en iyi şekilde kullanabilecek kapasiteye sahip genç liderlerin önemi giderek artmaktadır.

Literatürdeki araştırma sonuçlarından geleneksel olarak nitelendirilen liderlerin öngörü ve tecrübesinin daha yüksek olduğu ancak buna rağmen yenilik ve değişim konularına kapalı oldukları, Oysa çağdaş tarzda yönetim anlayışına yönelen günümüzün genç liderleri yeni fikirler bulmak, üretmek ve uygulamak konularında daha istekli oldukları sonucuna varılmaktadır. Sektörlerinde dünyanın en büyükleri olan Apple ve Microsoftun kurulması ve başlangıcında doğru şekilde yönetilerek günümüzde dünya devine dönüşmeleri iyi bir genç lider örneği olarak nitelendirilebilir. Sonuç olarak rekabetin gitgide daha da kızıştığı bir ortamda işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve daha iyi bir pazar payı elde edebilmeleri için, inovasyona açık, alanında iyi eğitim almış ütopyik olmayan hayal gücüne ve girişimci ruha sahip, yenilikten ve denemekten korkmayan genç liderler yetiştirmesinin ve onlara yönelmesinin doğru bir tercih olacaktır.

Kaynakça

- Baglieri, D. ve Consoli, R. (2009). Collaborative innovation in tourism: Managing virtual communities. *The TQM Journal*, 21(4), 353-364.
- Bakan İ. ve Büyükbeşe. T. (2010). Liderlik türleri ve güç kaynaklarına ilişkin mevcut-gelecek durum karşılaştırması: Eğitim kurumu yöneticilerinin algılarına dayalı bir alan araştırması, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(19), 73-84.
- Barker, A. (2001), *Yenilikçiliğin simyası*. Çeviren: Ahmet Kardam, Yayın No: 391, İstanbul:, Mess Yayınları, 89-90.
- Cohen. W. A. (2010). *Drucker ve liderlik*, İstanbul: Optimist Yayınları.
- Coşkun. S. Mesci. M. ve Kılınç. İ. (2013). Stratejik rekabet üstünlüğü sağlama aracı olarak inovasyon stratejileri: Kocaeli otel işletmeleri üzerine bir araştırma, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2). 101-132.
- Çamlı, U. (2010). *Yeniliğin müşteri sadakati üzerine etkileri; turizm sektörüne yönelik bir araştırma*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Dönmez, D. ve Çevik, İ. (2010). İşletmelerde yeniliklerin kaynağı olarak paydaş diyalogları: seyahat acenteleri üzerine nitel bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 189-202.
- Durna, U. ve Babür, S. (2011). Otel işletmelerinde yenilik uygulamaları. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 3(1). 73-98
- Işık. C. ve Serçoğlu N. (2015). İnovasyonel turizm: Çin örneği, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 1-15.
- İbicioğlu. H. Özmen. İ. ve Taş. S. (2009). Liderlik davranışı ve toplumsal norm ilişkisi: Ampirik bir çalışma, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 14(2), 1-23.
- Kamien. M. I. ve Schwartz. N. L. (1982). *Market structure and innovation*, Cambridge University Press. 12. Cambridge.
- Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAK) (2011). 2012-2023 İnovasyona dayalı turizm stratejisi ve eylem planı.
- Mehmet. H. A. ve Sezerel. H. (2015). Öykünme ve özgünlük: Turizm alanındaki liderlik araştırmaları üzerine eleştirel bir inceleme. *Hitit Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(2), 715-732.

- OECD ve Eurostat (2005). *Oslo klavuzu: Yenilik verilerinin toplanması ve yorumlanması için ilkeler*. 3. Baskı, OECD-Eurostat Ortak Yayımı.
- Oerlemans, L.A.G. Buys, A. J. ve Pretorius, M. W. (2001), *Research design for the South African innovation survey*. Working Paper 01.02, The Netherlands: Eindhoven Centre for Innovation Studies.
- Ödemiş, M. Düzgün. E. ve Düzgün A. (2017). Turizm destinasyonlarının rekabet gücünü artırmasında inovasyonun yeri. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 22-29.
- Özkaya. O. M. (2000). *Bir lider olarak Vehbi Koç*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın: Basılmamış Doktora Tezi.
- Sabuncuoğlu. Z. ve Tüz. M. (1998). *Örgütsel psikoloji*. Bursa: Alfa Basım, Yayım ve Dağıtım A.Ş.
- Stoner, J.A. ve Edward. F.R. Management. Prentice Hall; New Jersey. 1992.
- Şahin, Ali, Temizel, H., Örselli, E., (2004), *Bankacılık sektöründe çalışan yöneticilerin kendi liderlik tarzlarını algılayış biçimleri ile çalışanların yöneticilerinin liderlik tarzlarını algılayış biçimlerine yönelik uygulamalı bir çalışma*.3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiri Kitabı, Sözkese Matbaacılık, Eskişehir, 657-665.
- Şimşek. Ş.M. ve Çelik. A.(2011). *İşletme yönetimi*, İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Tajeddini. K. (2011). The effects of innovativeness on effectiveness and efficiency: Education, business and society. *Contemporary Middle Eastern Issues*, 4(1), 6-18.
- Taşgit. E.S. ve Torun. B. (2016). Yöneticilerin inovasyon algısı, inovasyon sürecini yönetme tarzı ve işletmelerin inovasyon performansı arasındaki ilişkiler: KOBİ'ler üzerinde bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 121-156.
- Taşkıran E. (2006). Otel işletmelerinde çalışan yöneticilerin liderlik özellikleri: İstanbul'daki beş yıldızlı otel işletmelerinde bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17(2), 169-183.
- Uğurluoğlu Ö. ve Çelik Y. (2009). Örgütlerde stratejik liderlik ve özellikleri, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 12(2), 122-156.
- Vatan A. ve Zengin B. (2014). Çevresel inovasyon ve konaklama işletmelerindeki uygulamalar üzerine bir araştırma: İstanbul örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 511-530.

- Vatan, A. (2010). *Turizm işletmelerinde inovasyon: İstanbul'daki beş yıldızlı konaklama işletmelerinde bir araştırma*. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Werner, I. (1993). *Leadership skills for executives*, Çeviren: Vedat Üner, Liderlik ve Yönetim. Kişisel Gelişim ve Yönetim Dizisi 1. İstanbul: Rota Yayınları.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

- Türk, M. ve Kara, E. (2018). Genç lider yöneticilerin inovasyon anlayışı: Turizm sektörü üzerine bir alan araştırması. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 108-124.

Turizm Eğitimi Alan Orta Öğretim Düzeyindeki Öğrencilerin Mutfak Departmanına Yönelik Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma

DOI: 10.26466/opus. 357662

*

Doğan Kutukız* - Suat Akyürek** - Özcan Özdemir**

*Doç. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesi, Mentеше/Muğla/Türkiye

E-Posta: kdogan@mu.edu.tr

ORCID: [0000-0002-8363-2681](https://orcid.org/0000-0002-8363-2681)

**Öğr. Gör. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO, Gümüşhane/Türkiye

E-Posta: suat.akyurek@gumushane.edu.tr

ORCID: [0000-0002-8552-5695](https://orcid.org/0000-0002-8552-5695)

*Doktora Öğr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla/Türkiye

E-Posta: ozcanozdemir_87@windowslive.com

ORCID: [0000-0002-4968-9887](https://orcid.org/0000-0002-4968-9887)

Öz

Yiyecek içecek sektörü günümüzde büyük bir istihdam kaynağı oluşturmaktadır. Özellikle turizmde gelir yönünden, istihdam yönünden ve müşteri memnuniyeti yönünden yeme –içmenin payı düşünüldüğünde bu alanda eğitilmiş işgücüne ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Otel işletmelerinin kalbi olarak görülen mutfakın rolü düşünüldüğünde, bu alanda çalışacak personelin eğitilmiş ve bu alana yatkın olması oldukça önemlidir. Bu bağlamda, turizm alanında eğitim alan ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarının ölçülmesi bu çalışmanın ana amacını oluşturmuştur. Diğer yandan öğrencilerin birtakım demografik özelliklerine göre mutfak departmanına yönelik tutumlarında farklılık olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada veri toplamak için anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Muğla ilindeki ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi veren Fethiye Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Muğla Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi ve Köyceğiz Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, yukarıda sayılan ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi veren liselerin 2016-2017 eğitim-öğretim yılındaki 250 öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarının olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Eğitim, Turizm Öğrencileri, Mutfak Departmanı.

A Research on The Determination of The Attitudes of Students with Secondary Education Level in Kitchen Department in Tourism Education

*

Abstract

The food and beverage sector is compose a major source of employment in our day. While considering the importance of food and beverage in tourism sector, especially in terms of income, employment and customer satisfaction the need for educated workforce in this field increases day by day. When considering the role of kitchen as a heart of the hotel management, it is vital important that the staff would be educated and prone to this area. In this regard, the main purpose of this study is aimed to measure the attitudes of the students at the secondary education level in tourism sector towards the kitchen department. On the other hand, it has been tried to determine whether the students' attitudes towards the kitchen department differ or not according to some demographic characteristics. Survey method was used to collect data in the research. Fethiye Anatolian Hotel Management and Tourism Vocational High School, Muğla Anatolian Hotel Management and Tourism Vocational High School and Köyceğiz Anatolian Hotel Management and Tourism Vocational High School students consist of the universe of the research in the secondary education level in Muğla province. The sample of the study is consist of 250 students in the 2016-2017 academic year of the high schools which provide tourism education at the above mentioned secondary education level. According to the results obtained from the research, it was concluded that the attitudes of the students in tourism education to the kitchen department at the secondary education level were positive.

Keywords: Vocational Education, Tourism Students, Kitchen Department

Giriş

Turizm sektörü özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin dış ticaret açığını kapatmada ve işsizliğin azaltılmasında oldukça önemli bir yere sahiptir (Ünlüönen ve Şahin, 2011, s. 1). Dünya geneline bakıldığında, en hızlı büyüyen sektörlerin başında bankacılık sektöründen sonra turizm sektörü gelmektedir (Çeken, 2016). Turizm sektörü 2016 yılında dünya gayri safi milli hasılasının %10'unu oluşturmaktadır. 2016 yılında dünya genelinde 1,235 milyon kişi turizme katılmış ve bir önceki yıla göre %4 artış göstermiştir. Dünya genelinde turizme katılanların %50'sini Avrupa Kıtası oluşturmaktadır. Yine, dünya genelinde turizmin istihdama olan etkisine bakıldığında ise her on kişiden biri turizm sektöründe çalışmaktadır (URL 1). Turizm sektörünün dünya genelindeki sayısal verileri dikkate alındığında ekonomi açısından ne denli önemli bir sektör olduğu görülmektedir.

Ülkemiz açısından da turizm sektörü oldukça önemli bir yere sahiptir. Özellikle Avrupa Kıtası'nın turizm talep potansiyeli değerlendirildiğinde, ülkemiz açısından önemli bir pazar avantajı oluşturmaktadır. Bu bağlamda ülkemizin turizmden hak ettiği payı alabilmesi ve ekonomik büyümesini hızlandırabilmesi için turizme gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Nitekim turizmin geliştirilmesinin temel şartlarından biri turizmin yapısı gereği nitelikli insan gücünün sağlanmasıdır. Bu nitelikli insan gücünün sağlanabilmesi için ise etkin ve kaliteli eğitim ve öğretim kuruluşlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Hacıoğlu vd., 2008). Bu kapsamda, bu çalışmada turizm eğitiminin ilk basamağı olan ortaöğretim düzeyinde eğitim almakta olan öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumları incelenmiştir. Diğer yandan ortaöğretim düzeyinde eğitim alan öğrencilerin birtakım demografik özelliklerine göre mutfak departmanına yönelik tutumlarında bir farklılık olup olmadığının tespit edilmesi çalışmanın alt amacını oluşturmaktadır.

Ülkemizde ortaöğretim düzeyinde eğitim, Milli Eğitim Bakanlığınca ve özel eğitim kuruluşlarınca verilebilmektedir. Verilen eğitimler Anadolu otelcilik ve turizm meslek liseleri, Anadolu aşçılık meslek liseleri ve diğer meslek liseleri bünyesinde verilebilmektedir. Turizmde genel olarak; yiyecek-içecek hizmetleri alanı (mutfak, servis, catering ve ziyafet

organizasyonu), konaklama hizmetleri alanı (ön büro, kat hizmetleri, otel işletmeciliği, host ve hosteslik), seyahat işletmeciliği alanı (seyahat acenteciliği, tur operatörlüğü) ve eğlence hizmetleri alanında (animatörlük) eğitim verilmektedir (Hacıoğlu vd., 2008, s. 25-40).

İlgili literatür incelendiğinde, yapılan benzer çalışmaların (Giritlioğlu ve Olcay, 2014; Tekin ve Deniz, 2015; Tekin ve Çidem; 2017) genellikle önlisans ve lisans düzeyinde eğitim görmekte olan öğrencilerin mutfak/yiyecek ve içecek departmanına yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik yapıldığı görülmüştür. Ancak, ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin tutumlarını belirlemeye yönelik çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür. Nitekim turizm eğitime ilk adımın atıldığı ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarının belirlenmesi, öğrencilerin gelecek yıllara yönelik sektörel kariyer planlamasında ve öğrencilerin mutfak departmanına yönelik olumsuz algıya neden olan faktörlerin belirlenerek giderilmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın sektöre, ilgili eğitim kuruluşlarına ve ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Literatür Taraması

Mutfak günümüzün post-modern turizm döneminde önemli bir turistik çekicilik kaynağı olarak gerek destinasyonların gerek turizm işletmelerinin önemle üzerinde durduğu bir alandır. Özellikle turizm sektöründe başat rol oynayan konaklama ve yiyecek içecek işletmelerinde mutfak oldukça önemli bir yere sahiptir (Tekin ve Çiğdem, 2015, s. 976). Mutfak kavramının tanımlanabilmesi için fiziksel bir alan, kültürel bir olgu ve sanatsal bir bakış açısından değerlendirilmesinde fayda vardır (Türkoğlu ve Akoğlan Kozak, 2015, s. 208). Bu bağlamda fiziksel alan olarak mutfak, her türlü yiyecek ve içeceklerin hazırlandığı, pişirildiği hatta işletmenin konseptine göre tüketilebildiği yer olarak tanımlanabilmektedir. Kültür açısından mutfak, yiyecek ve içeceklerin hazırlanmasında kullanılan araç ve gereçleri, yemek pişirmenin püf noktalarını ve yemek törenlerini kapsayan ve bir ulusa ait olan kültürü ifade etmektedir (Aktaş ve Özdemir, 2012, s. 3-4). Diğer yandan sanatsal bir boyutu olan mutfak, insanların beğenileri doğrultusunda geliştirdikleri, çağlar öncesinden günümüze aktarılan ve bilimsel katkılarla desteklenen bir sanat

dalı olarak tanımlanabilmektedir (Çiğirim 2001, s. 49). Genel olarak mutfak kavramına bakıldığında ise; müşterilerin yiyecek hizmeti ile ilgili beklentilerini karşılayan, çalışanlar ile birlikte çalışma mekanı ve kullanılan ekipmanlar arasındaki ilişkilerden meydana gelen, üretim süreçlerini kapsayan bir departman olarak tanımlanabilmektedir (Aktaş ve Özdemir, 2005'ten aktaran Tekin ve Çidem, 2015, s. 976).

Turizmde payı oldukça yüksek olan mutfak, literatürde yemek turizmi (Du Rand ve Heath, 2006; McKercher vd., 2008; Kim ve Ellis, 2015; Lee ve Scott, 2015; TÜRSAB, 2015), mutfak turizmi (Hashimoto ve Telfer, 2006; Doğdubay ve Giritlioğlu, 2008; Horng ve Tsai, 2012) ve gastronomi turizmi (Bucak ve Aracı, 2013; Gheorghe vd., 2014; Bağırın Özşeker, 2016) gibi isimler altında birçok araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Özellikle turistlerin tatilleri boyunca farklı deneyimler elde etmelerinde (Kivele ve Crotts, 2006), tatilini yapacakları destinasyonu seçmelerinde (Ab Karim ve Chi, 2010), tatillerini yapacakları bölgenin kültürel kimliğini tanımalarında (Harrington, 2005) ve tatillerini yapacakları destinasyondan memnun bir şekilde ayrılmasında (Kim vd., 2011) mutfak oldukça etkili bir faktördür. Bununla birlikte mutfak turizmi sürdürülebilir bir turizm çeşidi olarak destinasyonun imajını artırarak (Albayrak, 2013: 249) önemli bir ekonomik girdi oluşturmaktadır. Türkiye'ye gelen turistlerin toplam harcamalarının beşte birini ise yemek harcamalarının oluşturması ekonomik girdinin önemini ortaya koymaktadır (TÜRSAB, 2015).

Türk turizminin gelişebilmesi ve rekabetçi bir konuma sahip olabilmesi için; turistik ürün çeşitliliğinin artırılması ve mevcut gelen turistlerin memnun bir şekilde ülkelerine dönmelerinin sağlanması oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda mutfağın turizm içindeki payı dikkate alındığında, Türk mutfağının tanıtımının artırılarak, turistlere orijinal bir şekilde sunulması, yiyecek ve içecek işletmelerinde kaliteli ve çeşitli ürün ve hizmetlerin sunulması, nitelikli yiyecek ve içecek elemanlarının yetiştirilmesi oldukça önemlidir. Dolayısıyla gerek Türk mutfağının hak ettiği konuma gelebilmesi gerekse mutfağın turizm içindeki payının artırılabilmesi için nitelikli işgücünün muhakkak sağlanması gerekmektedir. Ülkemizde özellikle son yıllarda mutfak alanına yönelik eğitim kuruluşlarında önemli artışlar yaşanmakta ancak

sektörde mutfak alanında çalışacak nitelikli işgücü henüz tam anlamıyla giderilememektedir.

Türkiye’de ortaöğretim, önlisans, lisans ve lisansüstü düzeylerde spesifik olarak ya da genel düzeyde mutfak alanına yönelik eğitim verilmektedir. Bunların dışında, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TUGEV (Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı), Milli Eğitim Bakanlığı gibi çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından mutfak alanına yönelik yaygın eğitim hizmetleri verilmektedir. Diğer yandan mutfağın öneminin giderek artmasıyla birlikte, çeşitli ticari kuruluşlar tarafından da mutfak alanına yönelik farklı eğitimlerin sunulduğu görülmektedir (Tekin ve Çidem, 2017, s. 36).

Yöntem

Araştırmanın amacı, önemi, veri toplama yöntemi, evren ve örnekleme, veri toplama tekniği ve veri toplama aracı aşağıda açıklanmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarının ölçülerek, öğrencilerin birtakım demografik özelliklerine göre mutfak departmanına yönelik tutumlarında farklılık olup olmadığının tespit edilmesidir.

İlgili literatür taraması sonucunda, turizm eğitiminin ilk basamağı olan ortaöğretim düzeyinde eğitim alan öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik herhangi bir görgül çalışmaya rastlanmamıştır. Bu kapsamda, özellikle turizmde eğitilmiş işgücünün önemi dikkate alındığında, turizm öğrencilerinin turizm eğitimine başladıkları bu ilk eğitim aşamasında mutfak departmanına yönelik tutumlarının belirlenerek, olumsuz tutumlarının tespit edilmesinin ve buna yönelik çözüm önerilerinin oluşturulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla araştırmadan elde edilen bulguların turizm sektörüne, eğitim kurumlarına ve akademik alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini; Fethiye Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Muğla Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi ve Köyceğiz Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesinin 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde eğitim gören öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, yukarıda sayılan liselerin 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde eğitim gören 250 öğrencisi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Tekniği ve Aracı

Araştırma görgül bir araştırma olarak tasarlanmış olup, veri toplamak için anket tekniği kullanılmıştır. Anketin oluşturulmasında Tekin ve Çidem'in (2015) yapmış oldukları çalışmadan faydalanılmıştır. Çalışmada anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik bilgilerini belirlemeye yönelik sorular (cinsiyet, yaş), turizm alanını neden tercih ettiği, sektörde çalışmak istediği alan, daha önce turizm sektöründe çalışıp çalışmadığı, daha önce mutfak departmanında çalışıp çalışmadığı, mezun olduktan sonra turizm sektöründe çalışmayı düşünüp düşünmediği ve son olarak mezun olduktan sonra turizm alanında eğitim veren bir üniversitede okumayı düşünüp düşünmediğine ilişkin sorular yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise 28 ifadeden ve beş faktörden oluşan Tekin ve Çidem'in (2015) oluşturduğu ölçek kullanılmıştır. Anket formunda tutum ölçeğinin değerlendirilmesinde, 5'li likert derecelendirilmesi kullanılmıştır. Derecelendirme; 1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: orta düzeyde katılıyorum, 4: katılıyorum, 5 ise kesinlikle katılıyorum şeklinde belirlenmiştir. Elde edilen veriler SPSS 21.0 paket programı ile analiz edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulguların analizine yer verilmektedir. Bu bağlamda ilk olarak araştırmadan elde edilen demografik bulgulara, öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarına ve son

olarak öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarının birtakım demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir. Tablo 1’de kişisel bilgilere ilişkin bulguların frekans ve yüzde değerleri yer almaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin Kişisel Özellikleri

Değişkenler	n	%	Değişkenler	n	%
Cinsiyet			Yaş		
Kız	55	22,0	14 yaş	8	3,2
Erkek	195	78,0	15 yaş	122	48,8
Toplam	250	100,0	16 yaş	83	33,2
Turizm Tercih Nedeni			17 yaş	37	14,8
Puanım buraya yetti	57	22,8	Toplam	250	100,0
Sevdiğim meslek	127	50,8	Turizm Sektör Deneyimi		
Geçerli bir meslek	21	8,4	Var	103	41,2
Seçeneğim yoktu	15	6,0	Yok	147	58,8
Çevre tavsiyesi	18	7,2	Toplam	250	100,0
Diğer	12	4,8	Mutfak Deneyimi		
Toplam	250	100,0	Var	68	27,2
Turizmde Çalışmak İstenilen Alan			Yok	182	72,8
Otel işletmeleri	47	18,8	Toplam	250	100,0
Eğlence hizmetleri	30	12,0	Eğitim Görülen Bölümü Seçme Durumu		
Yiyecek-içecek işletmeleri	140	56,0	İsteyerek seçtim	179	71,6
Seyahat işletmeleri	33	13,2	İsteyerek seçmedim	71	28,4
Toplam	250	100,0	Toplam	250	100,0
Mezun Olduktan Sonra Sektörde Çalışma Durumu			Turizm Alanında Üniversite Okuma Durumu		
Düşünüyorum	144	57,6	Düşünüyorum	106	42,4
Düşünmüyorum	35	14,0	Düşünmüyorum	54	21,6
Kararsızım	71	28,4	Kararsızım	90	36,0
Toplam	250	100,0	Toplam	250	100,0

Tabloya göre araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri şu şekilde özetlenebilir: Araştırmaya katılan öğrencilerin %88’i erkek öğrencilerden, %22’si ise kız öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaş dağılımlarına bakıldığında, 15 yaş (%48,8) ve 16 yaş (%33,2) ağırlık göstermektedir. Öğrencilerin turizm alanını tercih etme nedenlerine bakıldığında ise, %50,8’i sevdiği bir meslek olarak turizmi tercih etmiştir. Bunu sırasıyla, puan (%22,8), geçerli bir meslek olması (%8,4), çevre tavsiyesi (%7,2), başka bir seçeneği olmaması (%6,0) seçenekleri takip

etmektedir. Öğrencilerin %4,8'lik bölümü ise diğer seçeneğini işaretlemiştir. Öğrencilerin sektörde çalışmak istedikleri alanlar ise en fazla yiyecek-içecek (%56,0) alanıdır. Bunu sırasıyla otel (%18,8), eğlence (%12,0) ve seyahat işletmeleri (%13,2) takip etmektedir. Öğrencilerin yarıdan fazlası (%57,6) mezun olduktan sonra sektörde çalışmayı düşünmektedir. %14'lük kısmı ise sektörde çalışmayı düşünmemektedir. Öğrencilerin %28,4'ü ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Ankete katılan öğrencilerin %41,2'sinin sektör deneyimi var iken %58,8'inin sektör deneyimi yoktur. Ankete katılan öğrencilerin %27,2'sinin ise mutfak deneyimi vardır. Okuduğu bölümü isteyerek seçen öğrencilerin yüzdesi %71,6'dır. Ankete katılan öğrencilerin %42,4'ü mezun olduktan sonra herhangi bir üniversitede turizm alanında okumayı düşünürken, %21,6'sı ise düşünmemektedir. Kararsız olanlar ise %36'dır.

Tablo 2'de mutfak departmanında yönelik tutumları ölçen ifadelerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 2. Mutfak Departmanına Yönelik Tutumlara İlişkin Bulguların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

İfadeler	N	Ort.	St. Sapma
Mutfak departmanı bir otelin başarı ya da başarısızlığında oldukça önemlidir.	250	3,96	1,115
Mutfak bir otelin marka imajını doğrudan etkiler.	250	3,94	1,049
Mutfakta sunulan ürünler ülke kültürünün tanıtımına fayda sağlar.	250	4,03	,999
Mutfağın müşteri memnuniyetinde çok önemli bir faydası vardır.	250	4,08	,961
Mutfak departmanının, otellerin birbiri ile rekabet etmesinde önemli bir etkisi vardır.	250	3,73	1,131
Misafirlerin aynı oteli tekrar tercih etmesinde mutfak departmanının önemli etkisi vardır.	250	3,83	1,103
Mutfak, en çok gelir getiren departmanlardan biridir.	250	3,77	1,032
Mutfak departmanı, yeni mutfak kültürleri öğrenme imkânı sunar.	250	3,99	,952
Mutfak departmanında öğrenebileceklerim, gelecekte kendi işletmemi kurabilme imkânı sunar.	250	3,93	1,092
Mutfak departmanında çalışanlar zaman geçtikçe daha kıymetli hale gelir.	250	3,89	1,010
Mutfak departmanında mesleki tecrübe diğer departmanlara göre daha önemlidir.	250	3,76	1,077
Mutfak departmanı çalışanları diğer departmanların çalışan-	250	3,63	1,111

larına göre daha kolay iş bulabilirler.			
Mutfak uzun yıllar çalışmak için diğer departmanlara göre daha uygun bir departmandır.	250	3,76	1,081
Mutfak departmanında yapılan birçok işten yüksek düzeyde doyum almak mümkündür.	250	3,69	1,003
Mutfak departmanının daha iyi kariyer imkanları sunduğunu düşünüyorum.	250	3,73	1,114
Mutfak departmanında yapılan işler ilgi çekicidir.	250	3,71	,999
Mutfak departmanında çalışmak diğer departmanlara göre daha eğlencelidir.	250	3,51	1,158
Mutfak departmanında çalışmak istesem, yakın çevrem bundan memnun olur.	250	3,58	1,243
Yakın çevrem mutfak departmanını tercih etmemde bana destek olur.	250	3,58	1,271
Mutfak departmanında çalışmak yakın çevremde saygınlık uyandırır.	250	3,59	1,189
Mutfak departmanının çalışma koşulları aile yaşantıma daha uygun olduğunu düşünüyorum.	250	3,52	1,242
Çevremden duyduklarım, mutfak departmanı hakkında düşüncelerimi olumlu etkilemiştir.	250	3,44	1,221
Mutfakta gerekli olan sanatsal beceriye sahip olduğumu düşünüyorum	250	3,66	1,202
Yeteneklerimin mutfaktaki kariyerime faydası olacağını düşünüyorum.	250	3,65	1,109
Mutfağın yeteneklerimle uyumlu bir departman olduğunu düşünüyorum.	250	3,65	1,076
Mutfak departmanı, yeteneklerimi kullanabilme imkânı sunar.	250	3,79	1,088
Türk Mutfağın tanınmasında yeteneklerimin faydası olacağını düşünüyorum.	250	3,76	1,125
Türk mutfağına olan ilgim mutfak departmanını seçmemde etkilidir.	250	3,58	1,246

Yanıt kategorileri: 1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: orta düzeyde katılıyorum 4: katılıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum

Tablo 2'ye göre, öğrencilerin mutfak departmanına yönelik en yüksek düzeyde katılım gösterdikleri ölçek ifadeleri sırasıyla; müşteri memnuniyetinde mutfağın önemli olduğu (Ort.=4,08; σ =,961), mutfakta sunulan ürünlerin ülke kültürünün tanıtımına fayda sağladığı (Ort.=4,03; σ =,999) ve yeni mutfak kültürlerini öğrenme imkanı sunduğunu (Ort.=3,99; σ =,952) belirten ifadelerdir. Öğrencilerin en düşük katılım gösterdikleri ifadeler ise; mutfak departmanında çalışmanın diğer departmanlara göre daha eğlenceli olduğu (Ort.=3,52; σ =1,242) ve mutfak

departmanının çalışma koşullarının aile yaşantısına daha uygun olduğunu (Ort.=3,51; $\sigma=1,158$) belirten ifadelerdir.

Tablo 3. Mutfak Departmanına Yönelik Tutumların Faktör Analizi

İfadeler	1	2	3	4	Cronbach Alpha
Faktör 1: Mutfak Departmanının Önemi					
Mutfak departmanı bir otelin başarı ya da başarısızlığında oldukça önemlidir.	,775				,836
Mutfak bir otelin marka imajını doğrudan etkiler.	,667				
Mutfakta sunulan ürünler ülke kültürünün tanıtımına fayda sağlar.	,648				
Mutfağın müşteri memnuniyetinde çok önemli bir paydası vardır.	,707				
Mutfak departmanının, otellerin birbiri ile rekabet etmesinde önemli bir etkisi vardır.	,551				
Misafirlerin aynı oteli tekrar tercih etmesinde mutfak departmanının önemli etkisi vardır.	,645				
Mutfak, en çok gelir getiren departmanlardan biridir.	,757				
Mutfak departmanı, yeni mutfak kültürleri öğrenme imkânı sunar.	,521				
Mutfak departmanında öğrenebileceklerim, gelecekte kendi işletmemi kurabilme imkânı sunar.	,504				
Faktör 2: Mutfak Departmanındaki İşlerin Nitelikleri					
Mutfak departmanında çalışanlar zaman geçtikçe daha kıymetli hale gelir.		,658			,873
Mutfak departmanında mesleki tecrübe diğer departmanlara göre daha önemlidir.		,567			
Mutfak departmanı çalışanları diğer departmanların çalışanlarına göre daha kolay iş bulabilirler.		,515			
Mutfak uzun yıllar çalışmak için diğer departmanlara göre daha uygun bir departmandır.		,582			
Mutfak departmanının daha iyi kariyer imkanları sunduğunu düşünüyorum.		,529			
Mutfak departmanında yapılan işler ilgi çekicidir.		,492			
Mutfak departmanında çalışmak diğer departmanlara göre daha eğlencelidir.		,735			
Faktör 3: Mutfak Departmanına Yönelik Değerlendirmeler ve Çevresel Etki					
Mutfak departmanında çalışmak istesem,			,647		

yakın çevrem bundan memnun olur.					,864
Yakın çevrem mutfak departmanını tercih etmemde bana destek olur..			,757		
Mutfak departmanında çalışmak yakın çevremde saygınlık uyandırır.			,854		
Mutfak departmanının çalışma koşulları aile yaşantıma daha uygun olduğunu düşünüyorum.			,830		
Çevremden duyduklarım, mutfak departmanı hakkında düşüncelerimi olumlu etkilemiştir.			,754		
Faktör 4: Mutfak Departmanına Yönelik Yetenekler					
Mutfakta gerekli olan sanatsal beceriye sahip olduğumu düşünüyorum				,638	,721
Yeteneklerimin mutfaktaki kariyerime faydası olacağını düşünüyorum.				,621	
Mutfak departmanı, yeteneklerimi kullanabilme imkânı sunar.				,461	
KMO değeri	0,867				
Bartlett'in küresellik testi değeri	2371,581				
Anlamlılık	0,000				
Toplam açıklanan varyans değeri	53,130				

Araştırmada kullanılan ölçeğin genel güvenilirlik analizi (Cronbach Alpha) sonucu 0,888 olarak belirlenmiştir. Faktörlerin Cronbach Alpha değerleri ise; mutfak departmanının önemi 0,836, mutfak departmanındaki işlerin nitelikleri 0,873, mutfak departmanına yönelik değerlendirmeler ve çevresel etki 0,864 ve mutfak departmanına yönelik yetenekler 0,721 olarak belirlenmiştir. Diğer yandan ölçeği oluşturan önermelerin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik testi ve Bartlett's küresellik testi ile faktör analizine uygun olduğu (KMO=0,867; Bartlett'in küresellik testi değeri=2371,581; p=,000; p<0,05) belirlenmiştir. Daha sonrasında ise, Varimax döndürme yöntemi ile keşfedici faktör analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda 4 önerme faktör yüklerine ayrılmadığı için ölçekten çıkartılmış ve 5 faktörlü ölçek 4 faktör altında toplanmıştır. Ölçeğin açıklanan varyans yüzdesi 53,130'dur. Faktör analizi sonuçları tablo 2'de verilmiştir.

Yukarıdaki tablodaki faktörlerin her birine normal dağılım testi uygulanmış ve Çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri +1 ile -1 aralığında değer almıştır. Çarpıklık (skewness) değerlerinin +1 ile -1 sınırları arasında kalması, puanların normal dağılımdan önemli bir sap-

ma göstermediği şekilde yorumlanabilmektedir (Büyüköztürk, 2007: 40). Bu nedenle araştırmada parametrik testlerin kullanılması uygun görülmüştür.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Farklılığın Testi

Faktörler	Cinsiyet	n	Ort.	St. Sap.	F	Levene Testi	t	P
Mutfak Departmanının Önemi	Kadın	55	3,92	,732	,233	,630	,037	,971
	Erkek	195	3,92	,680				
Mutfak Departmanındaki İşlerin Nitelikleri	Kadın	55	3,62	,764	,857	,355	-1,053	,293
	Erkek	195	3,74	,688				
Mutfak Departmanına Yönelik Değerlendirmeler ve Çevresel Etki	Kadın	55	3,29	1,201	9,162	,003	-2,106	,036
	Erkek	195	3,61	,917				
Mutfak Departmanına Yönelik Yetenekler	Kadın	55	3,60	,911	,015	,904	-,892	,373
	Erkek	195	3,72	,908				

Tablo 4'te turizm eğitimi alan ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarında cinsiyete göre farklılık olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile test edilmiştir. Test sonucuna göre, mutfak departmanına yönelik değerlendirmeler ve çevresel etki faktöründe cinsiyete göre bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p=0,036$; $p\leq 0,05$).

Tablo 5. Sektör Deneyimine Göre Farklılığın Testi

Faktörler	Sektör Deneyimi	n	Ort.	St. Sap.	F	Levene Testi	t	P
Mutfak Departmanının Önemi	Var	103	3,98	,676	,854	,356	1,222	,223
	Yok	147	3,87	,700				
Mutfak Departmanındaki İşlerin Nitelikleri	Var	103	3,80	,688	,005	,944	1,642	,102
	Yok	147	3,65	,714				
Mutfak Departmanına Yönelik Değerlendirmeler ve Çevresel Etki	Var	103	3,75	,890	1,897	,170	2,861	,005
	Yok	147	3,39	1,036				
Mutfak Departmanına Yönelik Yetenekler	Var	103	3,79	,925	,060	,807	1,315	,190
	Yok	147	3,63	,895				

Tablo 5’te turizm eğitimi alan ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarında sektör deneyimine göre farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklem t testi ile test edilmiştir. Test sonucuna göre, mutfak departmanına yönelik değerlendirmeler ve çevresel etki faktöründe sektör deneyimine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p=0,005$; $p\leq 0,05$).

Tablo 6. Mutfak Deneyimine Göre Farklılığın Testi

Faktörler	Mutfak Deneyimi	n	Ort.	St. Sap.	F	Levene Testi	t	P																																		
Mutfak Departmanının Önemi	Var	68	4,10	,594	2,402	,122	2,650	,009																																		
	Yok	182	3,85	,712					Mutfak Departmanındaki İşlerin Nitelikleri	Var	68	4,03	,539	7,278	,007	5,204	,000	Yok	182	3,59	,724	Mutfak Departmanına Yönelik Değerlendirmeler ve Çevresel Etki	Var	68	3,94	,854	2,448	,119	3,961	,000	Yok	182	3,39	1,002	Mutfak Departmanına Yönelik Yetenekler	Var	68	4,04	,850	2,356	,126	3,723
Mutfak Departmanındaki İşlerin Nitelikleri	Var	68	4,03	,539	7,278	,007	5,204	,000																																		
	Yok	182	3,59	,724					Mutfak Departmanına Yönelik Değerlendirmeler ve Çevresel Etki	Var	68	3,94	,854	2,448	,119	3,961	,000	Yok	182	3,39	1,002	Mutfak Departmanına Yönelik Yetenekler	Var	68	4,04	,850	2,356	,126	3,723	,000	Yok	182	3,57	,899								
Mutfak Departmanına Yönelik Değerlendirmeler ve Çevresel Etki	Var	68	3,94	,854	2,448	,119	3,961	,000																																		
	Yok	182	3,39	1,002					Mutfak Departmanına Yönelik Yetenekler	Var	68	4,04	,850	2,356	,126	3,723	,000	Yok	182	3,57	,899																					
Mutfak Departmanına Yönelik Yetenekler	Var	68	4,04	,850	2,356	,126	3,723	,000																																		
	Yok	182	3,57	,899																																						

Tablo 6’da turizm eğitimi alan ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarında mutfak deneyimine göre farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklem t testi ile test edilmiştir. Test sonucuna göre, mutfak departmanının önemi ($p=0,009$; $p\leq 0,05$), mutfak departmanındaki işlerin nitelikleri ($p=0,000$; $p\leq 0,05$), mutfak departmanına yönelik değerlendirmeler ve çevresel etki ($p=0,000$; $p\leq 0,05$) ve mutfak departmanına yönelik yetenekler ($p=0,000$; $p\leq 0,05$) olarak belirlenen faktörlerde anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Tablo 7’deki mutfak departmanına yönelik tutum ölçeğinde; mutfak departmanının önemi ($p=0,013$; $p\leq 0,05$), mutfak departmanına yönelik bireysel yetenekler ($p=0,004$; $p\leq 0,05$), mutfak departmanındaki işin nitelikleri ($p=0,001$; $p\leq 0,05$), mutfak departmanına yönelik değerlendirmeler ve çevresel etki ($p=0,001$; $p\leq 0,05$) faktörleri ile mezun olduktan sonra üniversite okumayı düşünme durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 7. Mutfak Departmanına Yönelik Tutumların Üniversite Okuma İsteği Durumuna Göre Karşılaştırılması (ANOVA)

Faktörler		Kareler Toplamı	S.D.	Kareler Ort.	F	p
<i>Mutfak Önemi</i>	Gruplar arasında	4,087	2	2,043	4,395	,013
	Gruplar içinde	114,833	247	,465		
	Toplam	118,920	249			
<i>İşin Nitelikler</i>	Gruplar arasında	5,467	2	2,734	5,687	,004
	Gruplar içinde	118,715	247	,481		
	Toplam	124,182	249			
<i>Çevresel Etki</i>	Gruplar arasında	13,373	2	6,686	7,110	,001
	Gruplar içinde	232,288	247	,940		
	Toplam	245,660	249			
<i>Yetenekler</i>	Gruplar arasında	11,058	2	5,529	7,013	,001
	Gruplar içinde	194,729	247	,788		
	Toplam	205,787	249	2,043		

Varyansların Homojenliği Testi Sonuçları

Mutfak önemi; levene istatistiği=,210; p= ,811

Çevresel Etki; levene istatistiği=,194; p= ,824

İşlerin nitelikleri; levene istatistiği=1,101; p= ,334

Yetenekler; levene istatistiği=1,993 p= ,139

Faktörler	Gruplar	n	Ort.	St. Sapma
<i>Mutfak Önemi</i>	Düşünüyorum	106	4,06	,725
	Düşünmüyorum	54	3,74	,688
	Kararsızım	90	3,86	,622
	TOPLAM	250	3,92	,691
<i>İşlerin Nitelikleri</i>	Düşünüyorum	106	3,88	,695
	Düşünmüyorum	54	3,53	,643
	Kararsızım	90	3,63	,718
	TOPLAM	250	3,71	,706
<i>Çevresel Etki</i>	Düşünüyorum	106	3,77	,971
	Düşünmüyorum	54	3,17	,912
	Kararsızım	90	3,49	1,000
	TOPLAM	250	3,54	,993
<i>Yetenekler</i>	Düşünüyorum	106	3,92	,913
	Düşünmüyorum	54	3,39	,986
	Kararsızım	90	3,62	,790
	TOPLAM	250	3,70	,909

Farklılığın sebebi ise, mezun olduktan sonra üniversite okumayı düşünen öğrencilerin, okumayı düşünmeyen veya kararsız olan öğrencilere göre mutfak departmanına karşı daha yüksek düzeyde tutuma sahip olmalarıdır.

Tablo 8. Mutfak Departmanına Yönelik Tutumların Çalışılmak İstenilen Sektöre Göre Karşılaştırılması (ANOVA)

Faktörler		Kareler Toplamı	S.D.	Kareler Ort.	F	p
<i>Mutfak Önemi</i>	Gruplar arasında	12,407	3	4,136	9,551	,000
	Gruplar içinde	106,513	246	,433		
	Toplam	118,920	249			
<i>İşin Nitelikler</i>	Gruplar arasında	7,793	3	2,598	5,491	,001
	Gruplar içinde	116,388	246	,473		
	Toplam	124,182	249			
<i>Çevresel Etki</i>	Gruplar arasında	18,692	3	6,231	6,753	,000
	Gruplar içinde	226,968	246	,923		
	Toplam	245,660	249			
<i>Yetenekler</i>	Gruplar arasında	18,114	3	6,038	7,914	,000
	Gruplar içinde	187,673	246	,763		
	Toplam	205,787	249			

Varyansların Homojenliği Testi Sonuçları

Mutfak önemi; levene istatistiği=10,188; p= ,000

Çevresel Etki; levene istatistiği=5,514; p=,001

İşlerin nitelikleri; levene istatistiği=1,385; p= ,248

Yetenekler; levene istatistiği=,001; p=,039

Faktörler	Gruplar	n	Ort.	St. Sapma
<i>Mutfak Önemi</i>	Otel işletmeleri	47	3,76	,703
	Eğlence hizmetleri	30	3,74	,713
	Yiyecek-İçecek işletmeleri	140	4,10	,545
	Seyahat acentaları	33	3,52	,928
	TOPLAM	250	3,92	,691
<i>İşlerin Nitelikleri</i>	Otel işletmeleri	47	3,57	,774
	Eğlence hizmetleri	30	3,49	,631
	Yiyecek-İçecek işletmeleri	140	3,87	,667
	Seyahat acentaları	33	3,47	,691
	TOPLAM	250	3,71	,706
<i>Çevresel Etki</i>	Otel işletmeleri	47	3,09	1,262
	Eğlence hizmetleri	30	3,43	,896
	Yiyecek-İçecek işletmeleri	140	3,77	,904
	Seyahat acentaları	33	3,32	,719
	TOPLAM	250	3,54	,993
<i>Yetenekler</i>	Otel işletmeleri	47	3,29	1,060
	Eğlence hizmetleri	30	3,52	,838
	Yiyecek-İçecek işletmeleri	140	3,93	,798
	Seyahat acentaları	33	3,47	,916
	TOPLAM	250	3,70	,909

Mutfak departmanına yönelik tutum ölçeğinde mutfak departmanının önemi (p=0,000; p≤0,05), mutfak departmanına yönelik bireysel yetenekler (p=0,001; p≤0,05), mutfak departmanındaki işin nitelikleri

($p=0,000$; $p\leq 0,05$), mutfak departmanındaki kariyer kararına ilişkin çevresel etki ($p=0,000$; $p\leq 0,05$) faktörleri ile öğrencilerin mezun olduktan sonra çalışmak istedikleri turizm işletmelerine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Farklılığın sebebi ise, yiyecek ve içecek işletmelerinde çalışmak isteyen öğrencilerin çalışmak istedikleri diğer turizm işletmelerine göre kıyaslandığında, mutfak departmanına karşı tutumlarının daha yüksek olmasıdır.

Sonuç ve Öneriler

Turizm eğitimi veren eğitim kuruluşları son yıllarda hızlı bir şekilde artış göstermektedir. Özellikle ortaöğretim, önlisans, lisans ve hatta lisansüstü turizm eğitimi veren bölümlere her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. Ancak açılan bölümlerin çoğunda görülen ortak sorun uygulama alanlarının olmayışı ya da yetersiz olmasıdır. Turizm eğitimi veren eğitim kurumlarının ve turizm bölümlerinin hızla artış gösterdiği günümüzde öğrencilerin turizme olan tutumları veya turizmin belirli bölümlerine yönelik tutumlarının tespit edilerek buna göre eğitim programlarının ve politikalarının belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda bu araştırmanın amacı, ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi görmekte olan öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarının tespit edilmesi ve birtakım değişkenlere göre farklılığın olup olmadığının belirlenmesidir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ortaöğretim düzeyinde eğitim görmekte olan turizm öğrencilerinin yarısından fazlası turizm mesleğini sevdiği bir meslek olarak gördüğü için turizm okumayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Puanı başka bölümde okumaya yetmediği veya başka bir seçeneği olmayanların oranı ise %28,8 olarak belirlenmiştir. Öğrenciler, sektörde en fazla çalışmak istedikleri alanı yiyecek-içecek bölümü olarak işaretlemişlerdir. Buradan ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin yiyecek ve içecek işletmelerinde kariyer yapmak istedikleri ve bu alana daha fazla ilgi duydukları sonucuna varılabilir. Bu kapsamda özellikle gerek ortaöğretim düzeyinde gerekse yükseköğretim düzeyinde açılacak yeni bölümlerde yiyecek ve içecek alanı ile ilgili bölümlere ağırlık verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Diğer yandan

ankete katılan öğrencilerin %57,6'sı sektörde çalışmayı düşünmektedir. Bu bağlamda sektörde hangi alanlarda kalifiyeli iş gücüne daha fazla ihtiyaç duyulduğu tespit edilerek bu alanlara yönelik eğitimlerin verilmesine dikkat edilmelidir. Ankette yer alan bir diğer soruda, okuduğu bölümü isteyerek seçen öğrencilerin oranının %71,6 olarak bulunması sevindirici bir durumdur. Diğer yandan mezun olduktan sonra turizm alanında eğitimine devam etmek isteyen veya kararsız olduğunu belirten öğrencilerin oranı dikkate alındığında, üniversite düzeyinde turizm eğitimi görmek isteyen öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu kapsamda özellikle ortaöğretim düzeyinde öğrencilerin turizmin hangi alanlarında kariyer yapmak istedikleri tespit edilerek, açılan ön lisans veya lisans bölümlerinin bu talebe ve sektördeki ihtiyaca göre belirlenmesi oldukça önem arz eden bir konudur. Özellikle turizm sektöründe en fazla istihdam edilen alanı, yiyecek ve içecek hizmetleri alanının (2016 çalışan sayısı: 595.385) oluşturması (URL 2) bu alana yönelik eğitilmiş işgücü ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi görmekte olan 250 öğrencinin mutfak departmanına yönelik tutumlarını belirleyen ölçek ifadelerinin aritmetik ortalamaları değerlendirildiğinde mutfak departmanına yönelik tutumlarının olumlu olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin en olumlu tutuma sahip olduğu ifadeler, mutfağın otellerde müşteri memnuniyeti sağlamada önemli olması, mutfağın ülke kültürünün tanıtılmasında etkili olduğu ve mutfakta çalışmanın yeni ülke kültürlerini tanıma fırsatı sağladığını belirten ifadelerdir. Öğrencilerin en düşük katılım gösterdikleri ifadeler ise; mutfak departmanında çalışmanın diğer departmanlara göre daha eğlenceli ve mutfak departmanının çalışma koşullarının aile yaşantısına daha uygun olduğunu belirten ifadelerdir.

Mutfak departmanına yönelik tutumların faktörler bazında cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini ölçmek için yapılan t testinde sadece “*mutfak departmanına yönelik değerlendirmeler ve çevresel etki*” faktöründe anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Elde edilen grupların tutumlarını gösteren aritmetik ortalama incelendiğinde, kız öğrencilere yönelik çevresel etkinin daha olumsuz olduğu anlaşılmaktadır. Sektör deneyimine göre karşılaştırıldığında ise yine “*mutfak departmanına yönelik değerlendirmeler ve çevresel etki*” faktöründe anlamlı bir farklılık bulun-

muştur. Bu bağlamda daha önce sektörde çalışan öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Mutfak deneyimine göre yapılan karşılaştırmada ise, tüm faktörlerde anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bu bağlamda daha önce mutfak deneyimi olan öğrencilerin tüm faktörler bazında mutfaka yönelik tutumlarının daha yüksek/olumlu olduğu grupların aritmetik ortalamasından anlaşılmaktadır.

Mezun olduktan sonra turizm alanında eğitim veren bir yükseköğretim kurumunda eğitimine devam etmeyi düşünme durumlarına göre gruplar karşılaştırıldığında tüm faktörler bazında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre turizm alanında eğitimine devam etmeyi düşünen öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumları daha olumludur. Yapılan bir diğer ANOVA testine göre, sektörde çalışılmak istenen alana göre mutfaka olan tutumlarda farklılık bulunmaktadır. Bu kapsamda yiyecek ve içecek alanında çalışmayı düşünen öğrencilerin mutfaka olan tutumları daha olumludur.

Bu araştırma, ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarını belirlemek üzere yapılmıştır. İleriki çalışmalarda farklı departmanlara yönelik tutumları belirlemeye yönelik çalışmaların yapılması önerilebilir. Diğer yandan bu çalışmanın en önemli kısıtı, evren ve örneklem sayısının sınırlı olmasıdır. İleriki çalışmalarda daha genellenebilir sonuçlara ulaşılabilmesi için evren ve örneklem sayısı artırılabilir.

Kaynakça

- Ab Karim, S., ve Chi, C. G. Q. (2010). Culinary tourism as a destination attraction: An empirical examination of destinations' food image. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 19(6), 531–555.
- Aktaş, A. ve Özdemir, B. (2005). *Otel işletmelerinde mutfak yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aktaş, A. ve Özdemir, B. (2012). *Otel işletmelerinde mutfak yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Albayrak, A. (2013). *Alternatif turizm*, Ankara: Detay Yayıncılık.

- Bağıran Özşeker, D. (2016). Gastronomi Kavramı: Tanımı ve Gelişimi. İçinde: H. Kurgun ve D. B. Özşeker (Editörler), *Gastronomi ve Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık, 3-24.
- Bucak, T. ve Aracı, Ü. E. (2013). Türkiye’de gastronomi turizmi üzerine genel bir değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(30), 203-2016.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (7. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ciğirim, N. (2001). *Batı ve Türk mutfağının gelişimi, etkileşimi ve yiyecek-içecek hizmetlerinde Türk mutfağının yerine bir bakış. Türk mutfak kültürü üzerine araştırmalar*. Ankara: Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı, 28: 49-53.
- Çeken, H. (2016). *Turizm ekonomisi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Doğdubay, M. ve Giritlioğlu, İ. (2008). Mutfak turizmi. İçinde: N. Hacıoğlu ve C. Avcıkurt (Editörler), *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 433-456.
- Du Rand, G., ve Heath, E. (2006). Towards a framework for food tourism as an element of destination marketing. *Current Issues in Tourism*, 9(3), 206–234.
- Gheorghe, G., Tudorache, P. ve Nistoreanu, P. (2014). Gastronomic tourism, a new trend for contemporary tourism?. *Cactus Tourism Journal*, 9(1), 12-21.
- Giritlioğlu, İ. ve Olcay, A. (2014). Önlisans düzeyindeki turizm eğitimi alan öğrencilerin otel yiyecek-içecek bölümüne yönelik tutumları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(31), 95-120.
- Hacıoğlu, N., Kaşlı, M., Şahin, S. ve Tetik, N. (2008). *Türkiye’de turizm eğitimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Harrington, R.J. (2005). Defining gastronomic identity: the impact of environment and culture on prevailing components, texture and flavors in wine and food. *Journal of Culinary Science & Technology*, 4(2/3), 129- 152.
- Hashimoto, A., ve Telfer, D. J. (2006). Selling Canadian culinary tourism: Branding the global and the regional product. *Tourism Geographies*, 8(1), 31–55.

- Hornig, J.S. ve Tsai C.T. (2012). Exploring marketing strategies for culinary tourism in Hong Kong and Singapore. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 17(3), 277-300.
- Kim, S. ve Ellis, A. (2015). Noodle production and consumption: From agriculture to food tourism in Japan. *Tourism Geographies*, 17(1), 151-167.
- Kim, Y. H., Kim, M., Goh, B. K., ve Antun, J. M. (2011). The role of money: The impact on food tourists' satisfaction and intention to revisit food events. *Journal of Culinary Science & Technology*, 9(2), 85-98.
- Kivela, J., ve Crofts, J. C. (2006). Tourism and gastronomy: Gastronomy's influence on how tourists experience a destination. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 30(3), 354-377.
- Lee, K.H. ve Scott, N. (2015). Food tourism reviewed using the paradigm funnel approach. *Journal of Culinary Science & Technology*, 13(2), 95-115.
- McKercher, B., Okumus, F., ve Okumus, B. (2008). Food tourism as a variable market segment: It's all how you cook the numbers!. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 25(2), 137-148.
- Tekin, Ö. A ve Çidem, G. (2015). Turizm öğrencilerinin mutfak departmanına yönelik tutumları ölçeği: Bir geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39), 975-986.
- Tekin, Ö. A ve Çidem, G. (2017). Önlisans turizm öğrencilerinin mutfak departmanında kariyere yönelik tutumları: Süleyman Demirel Üniversitesi örneği, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, 33-51.
- Türkoğlu, H. ve Akoğlan Kozak, M. (2015). Türk mutfağının gelişiminde gurmelerin rollerine yönelik algılamalar. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26,(2), Güz: 207 - 220.
- TÜRSAB (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği), (2015). "TÜRSAB Gastronomi Turizmi Raporu", http://www.tursab.org.tr/dosya/12302/tursab-gastronomi-turizmiraporu_12302_3531549.pdf (erişim tarihi: 20.11.2015).
- URL 1: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/annual_report_2016_web_0.pdf (Erişim Tarihi: 11.07.2017).

URL 2: <http://www.sgk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 07.09.2017).

Ünlüönen, K. ve şahin, S. Z. (2011). Turizmde istihdam. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 1-25.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Kutukız, D., Akyürek, S. ve Özdemir, Ö. (2018). Turizm eğitimi alan ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin mutfak departmanına yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 125-146.

Gençlerin Kariyer Yaşamı Nasıl Planlanır?

DOI: 10.26466/opus.393841

*

Çağla Girgin-Büyükbayraktar* - Şahin Kesici** - Hasan Bozgeyikli ***

*Dr. Öğr. Ü. Selçuk Üni. Ali Akkanat Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu, Beyşehir / Türkiye

E-Posta: caгла.girgin@hotmail.com

ORCID: [0000-0001-8440-6320](https://orcid.org/0000-0001-8440-6320)

**Prof. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Konya / Türkiye

E-Posta: sahinkesici@konya.edu.tr

ORCID: [0000-0003-3823-5385](https://orcid.org/0000-0003-3823-5385)

***Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kayseri / Türkiye

E-Posta: hbozgeyikli@erciyes.edu.tr

ORCID: [0000-0002-6762-1990](https://orcid.org/0000-0002-6762-1990)

Öz

Bu araştırmanın amacı, psikolojik danışmanların gençlerin kariyer yaşamı planlamasına dair görüşlerini belirlemektir. Bu çalışmada nitel araştırma tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma için amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya yüksek lisans yapmakta olan ve kariyer danışmanlığı dersini almış psikolojik danışmanlar katılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 34 psikolojik danışmandan oluşmaktadır. Bu psikolojik danışmanların 20'si (%58.87) kadın, 14'ü (%41.13) erkektir. Psikolojik danışman olarak görev yapma yılına göre 1-9 yıl arasında dağılım göstermektedirler. 1-3 yıl arasında görev yapanlar 21 kişi (%61.77), 4-6 yıl arasında görev yapanlar 9 kişi (%26.47), 7-9 yıl arasında görev yapanlar ise 4 kişi (%11.76)'dir. Araştırma verilerinin toplanmasında veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme sonucu elde edilen veriler, içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Veriler yorumlanırken temalar tespit edilmiştir. Her bir tema ile ilgili kategoriler oluşturulmuştur. Araştırmada uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen verilerin içerik analizi ile elde edilen sonuçlarında, bireylerin kariyer yaşamını planlarken; eş seçimi, iş ve meslek seçimi, kalacak yer seçimi (mesken seçimi, çevre), serbest zamanı planlama faaliyetlerinin önem kazandığı ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gençler, Görüşler, Kariyer planlama, Psikolojik Danışman

How to Plan Career Life of the Youth?

Abstract

The purpose of this research is to determine the opinions of psychological counselors regarding the career planning of individuals. Qualitative research technique was used in this study. Purposive sampling method was used for the research. Psychological counselors, who are doing master degree and took the career counseling course, participated in the research. The study group of the research consists of 34 psychological counselors. 20 of these psychological counselors (58.87%) are female and 14 (41.13%) are male. According to the year of serving as a psychological counselor, they range from 1 to 9 years. 21 persons (61.77%) who worked between 1-3 years, 9 persons (26.47%) who worked between 4-6 years, and those who worked between 7-9 years are 4 people (11.76%). Semi-structured interview technique was used as data collection method in collecting research data. The data obtained after the interview was analyzed by content analysis technique. While the data was interpreted, the themes were determined. Categories were created for each theme. In the results obtained by content analysis of the data through the semi-structured interview form applied in the research, choice of spouse, choice of job and occupation, choice of place to stay (housing choice, environment), free time planning activities were proven to be important while planning the career life of individuals.

Anahtar Kelimeler: Youth, Opinions, Career planning, Psychological counselor

Giriş

Gençler bir çocuğun zihnini ve bedenini geride bırakır ve bir yetişkinin zihnini ve bedenini almaya başlarlar (Plotnik, 2007, s.408). Hayatın bu dönemi her bakımdan bir seçim yapma; öğrenim, meslek, dünya görüşü, din gibi hayati konularda kararlar vermeyi gerektiren bir süreç olarak yaşanır (Hökelekli, 2015, s.41). Toplum bu seçme süreci tarafından şekillendirilir. Seçim, insan hayatının temel bir sürecidir; günlük hayatta ve hayatımız boyunca, bir insan olarak kendimiz için yaptığımız seçimlerle ve başkaları tarafından yapılan seçimlerle varızdır (Foskett ve Hemsley-Brown, 2001).

Gençlik yaşamla ilgili önemli kararların alındığı bir dönemdir (Dikaiou, 2000, s.20). Aynı zamanda bir yetişkin olma aşamasıdır. Yetişkin olmak için gençlerin fiziksel, duygusal, sosyal, ekonomik ve cinsel açıdan bağımsız olmaları gerekir. Kendi hayatları için sorumluluk almanın yollarını aramalıdırlar. Bununla birlikte, kendilerini yetişkin olmaya hazırlamak için, en azından kararlar vermede bilgi, beceri ve tutum kazanmaları, hedeflere ulaşmayı planlamaları ve zorluklarla baş etmeleri gerekir (Ueno, 2002). Genç insanlar kişisel planlarını yaparken geçmiş yaşantılarından, sosyal, ekonomik durumlarından, aile ve arkadaş çevrelerinden ciddi şekilde etkilenirler (Hodkinson, 1998).

Kariyer hazırlığı, gençlerin yaşam planlamasında dikkate alınması gereken temel planlardır. Bu konu geçiş döneminde yani ergenlik ve yetişkinlik dönemi arasında olan insanlar için önemlidir, çünkü bir kariyer onların sosyal ve ekonomik açıdan bağımsız olmalarına izin verir (Ueno, 2002; Rogers, Creed ve Glendon, 2008). Bu süreçte gençler mesleki prototipler ile kendi rol ve becerileri arasında nasıl bir bağlantı kuracağı sorusuyla karşı karşıya kalır (Erikson, 1977, s. 235). Bununla birlikte kariyer seçimi artık daha fazla önem gerektiren bir konu olmuştur. Çünkü, hızla gelişen ve değişen teknolojiler bazı geleneksel meslek gruplarını ortadan kaldırmış ve farklı alanlarda uzmanlık gerektiren yeni mesleklerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bireylerin tüm yaşamlarını etkileyecek olan bu seçimi yaparken, onu etkileyen tüm faktörleri araştırmak gerekir (Bandura, Barbaranelli, Caprara ve Pastorelli, 2001). İşte bu noktada erken dönem kariyer kararı verme, eğer gençler başarılı olmak istiyorlarsa, kritik önem taşır. Bu karar, bazı müfredat dışı

etkinliklere katılmayı içerebilir; bir spor veya topluluk grubunda liderlik rolü; hedeflenen alanda profesyonellerle etkileşim kurmak ve etkileşimde bulunmak için profesyonel bir birliğe katılmak ya da gönüllü çalışma veya ilgili iş tecrübesi için bir staj üstlenmek gibi (Roulin ve Bangerter, 2013).

Gençlerin kariyer yaşamları nasıl planlanır, konusuna odaklanırken öncelikle kariyer tanımını belirginleştirmek gerekir. Kariyer; bir kimsenin yaşamının herhangi bir anında sahip olduğu tüm yaşam rollerinin gerektirdiği etkinliklerin bileşimidir. Kariyer, yaşam boyu devam eden bir süreçtir, bir meslek seçmekle veya mesleğe girmekle tamamlanmaz (Yeşilyaprak, 2011). Zunker (2008)'e göre kariyer; duygusal, bilişsel-davranışsal ve kültürel ihtiyaçları dikkate alan bütünsel bir yaklaşımla incelenmelidir. Kariyer ve iş birbirinden farklıdır. Kariyer iş olarak adlandırılan insan aktiviteleri içinde ortaya çıkmış yapay bir durumdur. İş ise insanlık tarihi kadar eskidir. Diğer taraftan kariyer nispeten daha yeni yapılandırılmıştır. İş belirli bir beceri setinde uzmanlaşma gerektirir (Arulmani, 2014).

Kariyer yaşamı ya da bazılarının tercih ettiği şekilde yaşam kariyeri terimi tüm yaşam rolleri arasındaki bağlantıyı aydınlatır. İnsanlar yaşamları boyunca aynı anda birden çok rolü üstlenirler ve bir rolü başarıyla tamamlamak bir başka rolü etkiler. Bu döngü yaşam boyu sürüp gider (Zunker, 2006, s.11). Bireylerin kariyer deneyimi her zaman yaşamın bütünü bağlamında ortaya çıkar. Kariyer deneyimleri bir kişinin yaşam deneyimlerinden hiçbir zaman arındırılamaz. Bu açıdan bakıldığında, yaşam kariyerdir ya da kariyer yaşamın ta kendisidir. Bu nedenle, resmi bütünüyle kavramak daha doğru ve uygun görünmektedir (Chen, 2001).

Yaşamın her yönünün birbiri ile ilişkisi vardır. Örneğin aile rolü diğer yaşam rollerinden ayrı olarak ele alınamaz. Kariyer yaşamı gelişim alanları şu şekildedir: 1-Kendini tanıma ve kişilerarası ilişkiler (kendini anlama ve diğerlerinin eşsizliğinin farkına varma), 2-Yaşam rolleri, ortamları ve olayları (öğrenci, vatandaş, çalışan gibi roller; toplumda, evde, iş çevresi gibi ortamlarda; çalışma, evlilik ve emekliliğin başlaması gibi olaylar), 3-Yaşam kariyeri planlaması (karar verme ve planlama); 4-Temel çalışmalar ve mesleki hazırlık (genellikle okul müfredatında bulunan çeşitli konularla ilgili bilgi ve beceriler) (Zunker, 2006, s.405).

Super'in (1990) 'yaşam kariyeri gökkuşağı' belki de kariyer yaşamı konusunda en kalıcı ve en etkili kavramsal çalışma olmuştur. Bir kişi, farklı yaşam aşamalarıyla örtüşen çeşitli rolleri üstlenir. Bireylerin yaşam gelişim deneyimleri, kariyer gelişim tecrübelerini tamamlar ya da tam tersi olur (bkz. Savickas, 2005; Zunker, 2006). Super'in yaşam alanını bir gökkuşağı olarak tasvir etmesi, doğal dünyadan bir görüntüyü çağırarak için alışılmadık bir şey değildir. Bu gökkuşağı, kariyer seçimi ve gelişimi ile ilişkili olarak, yaşam boyu süren boylamsal boyutlar sunar. Yaşam kariyeri gökkuşağı yaşam rollerini şematik olarak ifade eder. Bireylerin gelişimsel süreçte oynadıkları çocuk, öğrenci, serbest zamanı çok olan, vatandaş, çalışan, eş, ev hanımı ve ebeveyn rolleri gibi. İnsanlar bu rolleri ev, okul, toplum ve iş yeri gibi ortamlarda sergilerler. Bu kavramsal model bazı ilginç gözlemlere sebep olmaktadır.1-İnsanlar birkaç rolü eş zamanlı olarak farklı ortamlarda sergilediklerinde birindeki başarı diğerini etkiler. 2-Çeşitli ortamlarda bütün roller birbirlerini etkiler (bkz. Sugarman, 2005, s.15-16; Redekop ve Luke, 2014; Roberts, 1977).

Konu ile ilgili bir diğer kuram ise, Holland (1985) tarafından geliştirilen özellik-faktör teorisidir. Holland bireysel ilgi ve yeteneklerin, bu ilgi ve yetenekleri tatmin eden bir meslekle eşleştirildiği zaman iş doyumunun, istikrarın ve başarının gerçekleştiğini varsaymaktadır. Holland, bir birey ile belirli bir meslek arasındaki uyuma derecesini belirlemek için altı temel iş karakteri yönelimi ve altı adet mesleki sınıflandırma tanımlamıştır. Ayrıca Holland (1992), kariyer seçimlerini etkileyen faktörleri incelemiştir. Önemli olduğu saptanan etkenler şunlardır: aile; akran, öğretmen ve diğer yetişkin rol modelleri; okul, iş ve eğlence deneyimleri, sosyo-ekonomik durum ve etnik köken. Holland'ın teorisi kişilerin ve çevrelerin tipolojisine dayanan interaktif bir modeldir. Bireyler farklı kişilik türleri ile karakterize edilebilir ve bu insanların yaşadığı ve çalıştığı ortamlar aynı türlerle sınıflandırılabilir (bkz. Vinh, 2008; Hargett, 2011; Mahalik, 2001; Mumme, 1997).

Kariyer yaşam perspektifi, mesleki danışmanlıkta ele alınması gereken temel bir konudur (Zunker, 2006, s.11). Eğitim kurumlarında rehberlik ve danışmanlık hizmetleri kapsamında yürütülen kariyer danışmanlığı öğrencilerin yetenekleri ve ilgi alanları doğrultusunda doğru meslek seçimi ve ileriki yaşamında başarılı olmasında yönlendirici

bir rolü üstlenmektedir (Bozgeyikli, Eroğlu ve Hamurcu, 2009; Özdemir-Yaylacı, 2007). Kariyer danışmanlığında danışmanlar kariyer yaşamını planlarken şu soruları değerlendirirler: Yaşamlarında iş ve mesleğin önemi. Farklı rollerdeki bağlılık ve değerler (örneğin, eğitim, çalışma, toplum, hizmet, ev ve aile). Danışanların bu rollerin her birinde diğerlerine göre harcadığı gerçek zaman ve tercihleri. Kariyer ve diğer mesleki olaraklar. İlgili roller doğrultusunda tutum, düşünce ve planlama derecesi. İş katılımı (örneğin, yaşamdaki ilgiler, aktif meslek katılımı, iş, benlik saygısı ve benlik kavramıyla ilişkili olarak performans) (Swanson ve D’Achiardi, 2005, s.360).

Danışmanların gençlerin kariyer yaşamını planlarken onlara sordukları sorular, ileride gencin kariyerini şekillendirmede belirleyici bir rol üstlenebileceği için son derece önem arz etmektedir. İşte bu noktada bu çalışmanın amacı, psikolojik danışmanların kariyer yaşamı planlamasına dair görüşlerini belirleyerek gençlerin kariyer yaşamı planlamasında hangi konular üzerinde durmaları gerektiğini vurgulamaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Bireylerin kariyer yaşamını planlarken bu planlama sürecine hangi faktörler etki eder, anlatır mısınız?
2. Eş (evlilik) seçiminde önemli olan faktörler nelerdir, anlatır mısınız?
3. Meslek (iş) seçiminde önemli olan faktörler nelerdir, anlatır mısınız?
4. Kalacak yer (mesken) seçiminde önemli olan faktörler nelerdir, anlatır mısınız?
5. Serbest zamanı planlama ve geçirme ile ilgili önemli olan faktörler nelerdir, anlatır mısınız?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma tekniğinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma olgu ve davranışların nasıl ve neden gerçekleştiğine odaklanır. Bu yöntemde araştırmacı verilere doğrudan kaynağından ulaşır, bağlam ve olguların derinlemesine anlaşılmasını sağlayacak detaylı betimlemeler

yapılır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Nitel araştırma öznel, bireylerin algıları, duyguları, tecrübeleri, düşünceleri gibi öznel verileri ele alır. Olgular ve olayları söz konusu doğal ortamı içinde anlamaya ve açıklamaya çalışır (Gürbüz ve Şahin, 2017, 406).

Çalışma Grubu

Çalışmada amaçlı örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Amaçlı çalışma grupları genel olarak nitel araştırmalarda kullanılabilir. Nitel araştırmalarda elde edilen bulguların evrene genellemesi söz konusu olmayabilir. Bu durumda örneklemin evreni temsil etme gibi bir zorunluluğu da yoktur (Sönmez ve Alacapınar, 2017, 174). Çalışma grubuna psikolojik danışman seçim kriteri bu araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen psikolojik danışmanlar üzerindedir. Araştırma Necmettin Erbakan Üniversitesinde yüksek lisans yapmakta olan kariyer danışmanlığı dersini almış psikolojik danışmanlar üzerindedir. Araştırmanın çalışma grubu 34 psikolojik danışmandan oluşmaktadır. Bu psikolojik danışmanların 20'si (%58.87) kadın, 14'ü (%41.13) erkektir. Psikolojik danışman olarak görev yapma yılına göre 1-9 yıl arasında dağılım göstermektedirler. 1-3 yıl arasında görev yapanlar 21 kişi (%61.77), 4-6 yıl arasında görev yapanlar 9 kişi (%26.47), 7-9 yıl arasında görev yapanlar ise 4 kişi (%11.76)'dir.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmış ve ilgili literatür göz önünde bulundurulmuştur. Özellikle literatür olarak gençlerin kariyer yaşamlarının nasıl planlanacağı üzerinde durulmuştur. Gençlik tüm hayat süreci içinde önemli bir yere sahip olan kendini kabul ettirme, yönelme ve karar verme dönemidir. Bu süreç ileriki yaşam için en önemli ve merkezi kararların alındığı süreçtir (APK, 2004, s.22). Bundan yola çıkarak gençlerin kariyer yaşamını planlama noktasında psikolojik danışmanların görüşlerini tespit etmek için sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Kullanılan görüşme formunun

geçerliliğini temin etmek için Necmettin Erbakan Üniversitesinde görev yapmakta olan altı öğretim üyesinin görüşlerinden faydalanılmış ve öğretim üyelerinin görüşleri dikkate alınarak yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Pilot uygulamalar yapıldıktan sonra alınan tüm bu sonuçlara göre görüşme formları uygulama için uygun hâle getirilmiştir.

Nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniği, üzerinde araştırma yapılan kişilerin bakış açılarını ortaya koyma, dünyayı onların gözleriyle görme amacıyla kullanılmaktadır. Bu tekniğin belirleyici özelliği görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarmaktır. Bu nedenle görüşülenlerin anlam dünyalarını duygu ve düşüncelerini anlamak daha derinlemesine bilgi edinmek esastır (Kuş, 2006). Yapılan uygulamalar iletişim ve kayıt biçimi bakımından değerlendirildiğinde katılımcılarla yazılı görüşme yapılmış olup yazılı görüşme, araştırmanın konusuna amacına uygun olarak görüşülen kişiyle yüz yüze ya da bir iletişim aracı kullanarak yapılır (Aypay vd., 2014, 152).

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan kişilerle yapılan görüşmeler katılımcıların gönüllülüklerine riayet edilerek yapılmıştır. Çalışmanın amacının ve nasıl gerçekleştirileceğinin net bir şekilde belirtildiği bir açıklama hazırlanmış ve görüşme esnasında sunulmuştur. Görüşmecilerinin kimliklerinin gizli kalacağı ile ilgili teminat verilmiştir. Veri toplamak amacıyla yazılı görüşme formlarından yararlanılmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler yaklaşık 35-40 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Toplanan veriler, içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. İçerik analizi bir konu hakkında betimleyici bilgi sağlamak, betimleyici bilgilerin düzenlenmesine ve anlaşılır hale gelmesine yardımcı olarak temaları ortaya çıkarmak ya da ilgili problemle baş etmeye yönelik bilgi toplamak için yapılır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). İçerik analizi herhangi bir yazılı metnin ya da belgenin içeriğinin incelenmesi ve sayısal olarak ortaya konulmasında kullanılan

bir analiz çeşididir (Ekiz, 2017, 77).

Yarı yapılandırılmış görüşmede görüşme formunun yarısı yapılandırılmış yarısı yapılandırılmamış bir biçimde hazırlanır. Görüşmecinin görüşme esnasında vereceği tepkilere dayalı olarak açık uçlu görüşme formu esnek bir biçimde hazırlanmış olur (Aypay vd., 2014, 151). Katılımcılardan elde edilen veriler yarı yapılandırılmış formlara yazılı olarak alınmıştır. Her bir veri formuna numara verilmiştir.

Nitel veri analizinde ilk aşama betimleme aşamasıdır. Burada araştırma konusu ile ilgili birey, davranış, olay veya olgularla ilgili özellikler ortaya çıkarılır. Daha sonra betimleme ile tanımlanmış olan veriler belirli kategoriler halinde sınıflandırılır. Araştırmacı kategoriler içerisinde çeşitli temalar geliştirir ve bu temaları karşılaştırarak farklılıkları inceler. Verilerden elde edilen kategori ve temalar arasındaki örüntülerin oluşturulması ile incelenen olay veya olgu açıklığa kavuşmuş olur (Akt. Gürbüz ve Şahin, 2017).

Kodlama kategorileri belirlenirken araştırmacı araştıracağı konunun boyutlarını mümkün olduğunca net bir şekilde tanımladıktan sonra araştırma ile ilgili olan uygun kategorileri belirler. Kategoriler başka araştırmacıların da aynı materyali incelediğinde aynı sonuçlara ulaşmasını sağlayacak kadar açık olmalıdır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Kodlama ve kodlar arasındaki ilişkileri analiz süreci geleneksel olarak nitel araştırmacıların elle ve basit metotlar ile yapabilecekleri bir süreçtir. Ancak 1980'lerden günümüze bu sürece yardımcı olmak amacıyla bir takım bilgisayar programları geliştirilmiştir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015). Kodlama yapılırken araştırmanın amacı ve görüşme soruları dikkate alınmıştır. Bu amaç doğrultusunda Nvivo7 bilgisayar destekli nitel veri analiz programından faydalanılmıştır.

Bu araştırma için ilgili literatür de dikkate alınarak elde edilen görüşler sonucunda kariyer yaşamına etki eden faktörler, eş seçiminde önemli olan faktörler, meslek seçiminde önemli olan faktörler, kalacak yer seçiminde önemli olan faktörler, serbest zamanı planlama ve geçirme temaları belirlenmiştir. Bu temalar alt kategorilere ayrılmıştır. Her bir kategori ile ilgili olarak örnek psikolojik danışman görüşlerine yer verilmiştir.

Bulgular

Bireylerin kariyer yaşamının nasıl planlanacağı ile ilgili psikolojik danışmanların görüşlerine göre 5 tema (kariyer yaşamına etki eden faktörler, eş seçiminde önemli olan faktörler, meslek seçiminde önemli olan faktörler, kalacak yer seçiminde önemli olan faktörler, serbest zamanı planlama ve geçirme) belirlenmiştir. Bu 5 tema daha sonra kategorileştirilmiştir. Tablo 1’de temalar, kategoriler, psikolojik danışmanların görüşleri ve sayısı yer almaktadır.

1-Kariyer Yaşamına Etki Eden Faktörler Teması

Kariyer yaşamına etki eden faktörler teması 6 kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler yaşam yeri (mesken seçimi, çevre), iş ve meslek seçimi, psikolojik ihtiyaçlar, mesleğin sağladığı imkânlar (eğitim durumu, maddiyat, mesleğin getirileri), eş seçimi, serbest zaman faaliyetleri olarak sıralanmaktadır. Araştırmaya katılan 34 psikolojik danışmandan 25’i “yaşam yeri”, 18’i “iş ve meslek seçimi”, 18’i “psikolojik ihtiyaçlar”, 15’i “mesleğin sağladığı imkânlar”, 16’sı eş seçimi, 12’si serbest zaman faaliyetleri kategorilerinde görüş belirtmişlerdir. Bu kategoriler ile ilgili örnek psikolojik danışman görüşlerine Tablo 1’de yer verilmektedir.

Tablo 1. Psikolojik Danışmanların Kariyer yaşamına etki eden faktörler temasına dair Görüşleri

Tema	Kategoriler	Kategorilere Katılan Psikolojik Danışman Sayısı	Psikolojik Danışman Görüşlerinden Örnekler
Kariyer yaşamına etki eden faktörler	Yaşam yeri (mesken seçimi, çevre)	25	“Planlamadaki etkili olacak faktörlerin biri de mesken seçimi olurdu. İnsanın günlük işlerden bunalan ruh dengesi, iyi seçilmiş bir meskende yeni bir güne taze enerjyle başlaması gerekir.” (P5’in görüşü)
	İş ve meslek seçimi	18	“En öncelikli olarak iş seçimidir. İş olarak kişinin istediğini, gelecekte nerede olmak istediğini bilmesi gerekir” (P10’un görüşü)
	Psikolojik ihtiyaçlar	18	“Öncelikli olarak hayatı bir bütün olarak algılayarak bu planlamayı yapmak gerekir. Yani evrensel ve bireysel değerleri hissetme ve uygulamaya geçirme şansına sahip olmak, bunları yaparken iyi ve mutlu

			hissetmek, üretirken hem bedenen hem de ruhen doyuma ulaşmak, değişimin dinamikleri altında ezilmemek, bilakis değişimi yaratmak. Tüm bunlar için gerekli olan asgari psikolojik, fiziksel ve ekonomik faktörler ve bunların uyumları noktasındaki Altın Orta'yı bulmak" (P3'ün görüşü)
	Mesleğin Sağladığı imkânlar (eğitim durumu, maddiyat, mesleğin getirileri),	15	"Yaşam kariyerini planlarken ilk önce iş için iyi bir eğitim almaya gayret gösterilmeli. Çünkü diğer kısımlardan önce iş önemlidir. Eğer genç yeterli eğitim, yetenek, ilgi elde edemezse iş konusunda sıkıntı çeker". (P20'nin görüşü)
	Eş seçimi	16	"Kariyer yaşamında bireye destekçi ve kendi bakış açısıyla bakabilen bir kişiye ihtiyaç vardır. Bu kişi en yakınımız olan eşimizdir." (P18'in görüşü)
	Serbest zaman faaliyetleri	12	"Aile yaşamına ve serbest zaman faaliyetlerine süre arttırmaya müsaade eden düzenli ya da esnek mesai saati olan, hafta sonu tatili olan bir iş olması." (P32'nin görüşü)

2-Eş Seçiminde Önemli olan Faktörler Teması

Eş seçiminde önemli olan faktörler teması 4 kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler beklentilere uygunluk, kişilik özellikleri, benzerlik, bütünlük olarak sıralanmaktadır. Araştırmaya katılan 34 psikolojik danışmandan 30'u "beklentilere uygunluk", 21'i "kişilik özellikleri", 19'u "benzerlik", 3'u "bütünlük" kategorilerinde görüş belirtmişlerdir. Bu kategoriler ile ilgili örnek psikolojik danışman görüşlerine Tablo 2'de yer verilmektedir.

Tablo 2. Psikolojik Danışmanların Eş seçiminde önemli olan faktörler temasına dair Görüşleri...

Tema	Kategoriler	Psikolojik Danışman Sayısı	Psikolojik Danışman Görüşlerinden Örnekler
Eş seçiminde önemli olan faktörler	Beklentilere uygunluk	30	"Eş seçiminde çiftlerin beklentileri tutarlı olmalı, kişinin beklentileriyle uygun olacak, uygun olmayanlar tolere edilebilir olacak, yaşam şekli, yaşamdan beklentileri iki eşin birbirine uygun olmalı. Biri yaşama karşı sınıksız sarılmış, diğeri boş vermiş olmamalı." (P11'in görüşü)
	Kişilik özellikleri	21	"Bunun dışında kişinin nasıl bir mizaç ve karakterde olduğu da önemli bir faktördür. Bu da bir

			nevi psikolojik ihtiyaçlara tekabül etmektedir.” (P2'nin görüşü)
	Benzerlik	19	“Eş seçimi yaparken benzer bütünlük ilkesi geçerlidir. Seçilen eşte ya benzer özellik aranır ya da özelliklerin birbirini tamamlaması. Bu veriler ele alındıktan sonra tercih yapılır.” (P24'ün görüşü)
	Bütünlüşme	3	“Aile bütünlüğü içerisinde kişinin bireyselliğini koruyabilecek, karşılıklı bilgi alışverişinde bulunabileceği güzel birtakım oluşturabileceği birisini seçmesi gerekir.” (P12'nin görüşü)

3-Meslek Seçiminde Önemli Olan Faktörler Teması

Meslek seçiminde önemli olan faktörler teması 7 kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler değerler, psikolojik ihtiyaçlara uygunluk, yeteneklere uygunluk, ilgi, serbest zaman faaliyetleri, eğitim durumu, kişilik özellikleri olarak sıralanmaktadır. Araştırmaya katılan 34 psikolojik danışmandan 27'si “değerler”, 26'sı “psikolojik ihtiyaçlara uygunluk”, 19'u “yeteneklere uygunluk”, 16'sı “ilgi”, 8'i “serbest zaman faaliyetleri”, 4'ü “eğitim durumu”, 3'ü “kişilik özellikleri” kategorilerinde görüş belirtmişlerdir. Bu kategoriler ile ilgili örnek psikolojik danışman görüşlerine Tablo 3'de yer verilmektedir.

Tablo 3. Psikolojik Danışmanların Meslek seçiminde önemli faktörler temasına dair Görüşleri...

Tema	Kategoriler	Psikolojik Danışman Sayısı	Psikolojik Danışman Görüşlerinden Örnekler
Meslek seçiminde önemli	Değerler	27	“Yapılacak iş rahat mı, psikolojik olarak yıpratıcı bir iş mi, çalışma şartları ve çalışılan ortamda önemlidir.” (P9'un görüşü)
	Psikolojik ihtiyaçlara uygunluk	26	“Tatili ve kişinin kendine ayıracağı zamanları seçmesi konusunda daha özgür olabileceği bir meslek sahibi olması önemlidir” (P33'ün görüşü)
	Yeteneklere uygunluk	19	“Kişi meslek seçerken hem ilgi ve yeteneklerini göz önünde bulundurmalı, hem de herhangi bir mesleği seçmesi takdirinde eline geçecek olanları değerlendirmesi gerekir.” (P15'in görüşü)
	İlgi	16	“Sececeği iş aldığı eğitimle örtüşmüyor mu, ilgi ve

			ihtiyaçlarının ne kadarını karşılıyor, çalışma saatleri, koşulları, maaş durumu, zamanla ve gelişmelerle geçerliliğini yitirip yitirmediği, sosyal imkânlar önemlidir.” (P4’ün görüşü)
	Serbest zaman faaliyeti	8	“Bireyin kendine zaman ayırmasına fırsat vermesi, tatilinin uygun zamanlarda olması.” (P10’un görüşü)
	Eğitim durumu	4	“Bir meslek seçilirken dikkat edilmesi gereken bir diğer konuda, mesleğin hangi alanlarda geçerli olduğunu, eğitim süreci bittikten sonra nerelerde çalışılabileceğini gayet iyi araştırmak gereklidir.” (P19’un görüşü)
	Kişilik özellikleri	3	“Seçilecek mesleğin kişilik özelliklerine, ilgi ve yeteneklere, becerilere uygun olması gerekir.” (P21’in görüşü)

4-Kalacak Yer Seçiminde Önemli Olan Faktörler Teması

Kalacak yer seçiminde önemli olan faktörler teması 3 kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler semt özellikleri, fiziki koşullar, maliyet olarak sıralanmaktadır. Araştırmaya katılan 34 psikolojik danışmandan 27’si “semt özellikleri”, 15’i “fiziki koşullar”, 7’si “maliyet” kategorilerinde görüş belirtmişlerdir. Bu kategoriler ile ilgili örnek psikolojik danışman görüşlerine Tablo 4’de yer verilmektedir.

Tablo 4. Psikolojik Danışmanların Kalacak yer seçimi temasına dair Görüşleri...

Tema	Kategoriler	Psikolojik Danışman Sayısı	Psikolojik Danışman Görüşlerinden Örnekler
Kalacak yer seçimi	Semt özellikleri	27	“Ferah, güvenli, derli-toplu bir evde yaşamak ya da sakin, sessiz bir yerleşim merkezinde yaşamak insanların yoğun bir temponun etrafında rahatlamasına neden olacaktır.”(P30’un görüşü)
	Fiziki koşullar	15	“Kalacak yer seçiminde önemli faktörler arasında evin konumu önemlidir. Sıkışık, dar çalışma odasının olmadığı, oldukça gürültülü, apartman dairesi yerine, çalışma odasının olduğu, gürültüden uzak, doğa ile baş başa, bahçesinde

			çeşitli çiçeklerin olduğu bir mesken olması önemlidir.”(P6’nın görüşü)
	Maliyet	7	“Kalacak yer seçiminde en önemli faktör ülkemizde maddi imkânlardır. İnsan maddi imkânları çerçevesinde kalacağı yeri seçmektedir.” (P13’ün görüşü)

5-Serbest Zamanı Planlama ve Geçirme Teması

Serbest zamanı planlama ve geçirme teması 6 kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler aileye, kendine ve çevreye zaman ayırma; ilgi ve yetenekler; işin özellikleri, maddi koşullar ve zaman; kişisel gelişime katkısı; sosyal faaliyetler ve imkânlar; verimlilik olarak sıralanmaktadır. Araştırmaya katılan 34 psikolojik danışmandan 21’i “aileye, kendine ve çevreye zaman ayırma”, 21’i “ilgi ve yetenekler”, 19’u “işin özellikleri maddi koşullar ve zaman”, 10’u “kişisel gelişime katkısı”, 2’si “sosyal faaliyetler ve imkânlar”, 2’si “verimlilik” kategorilerinde görüş belirtmişlerdir. Bu kategoriler ile ilgili örnek psikolojik danışman görüşlerine Tablo 5’de yer verilmektedir.

Tablo 5. Psikolojik Danışmanların Serbest zamanı planlama ve geçirme temasına dair Görüşleri...

Tema	Kategoriler	Psikolojik Danışman Sayısı	Psikolojik Danışman Görüşlerinden Örnekler
Serbest zamanı planlama ve geçirme	Aileye, kendine ve çevreye zaman ayırma	21	“Serbest zaman etkinliklerini aileyle geçirmek çok önemlidir. Çünkü kariyer yaşamında aileye zaman ayırmama durumu olamaz.”(P22’nin görüşü)
	İlgi ve yetenekler	21	“Bireyin ilgi duyduğu alanlar onu mutlu eden doyum sağlayan etkinlikler nelerdir, bu etkinliklerin mahiyeti nelerdir, ne kadar zaman alıyorlar sorularına cevap aranır.”(P25’in görüşü)
	İşin özellikleri, maddi koşullar ve zaman	19	“Boş zamanın geçirebileceği dönemde yaşamı iyi bir standartta (maddi olarak) geçirmek önemlidir. Birey hayatının geriye kalan kısmında bu konuda kaygı yaşamamalıdır.” (P28’in görüşü)
	Kişisel gelişime	10	“Serbest zaman boş boş oturma, TV seyretmek demek değildir. Doğal olarak bunları da yapmak

	katkısı		gerekir. Kişisel gelişimle ilgili kitaplar okumak, sinema, tiyatro, konsere gitmek, piknik yapma, tarihi yerleri gezme, arkadaş toplantıları ve ev gezmeleri gibi.” (P34’ün görüşü)
	Sosyal faaliyetler ve imkânlar	2	“Sağlık faktörleri ve imkanlar dahilinde mümkün olduğunca çok yer gezmek ve görmek sosyal faaliyetlerin bir bölümüdür.” (P1’in görüşü)
	Verimlilik	2	“Serbest zamanı planlama veya geçirme ile ilgili önemli olan faktör verimliliktir. Serbest zamanı geçirmede zamanın azlığı veya çokluğundan ziyade onun verimli olması önemlidir. Verimsiz geçirilmiş bir serbest zamanın planlanıp planlanmaması arasında fark yoktur. (P7’nin görüşü)

Tartışma

Kariyer danışmanlığının en büyük zorluklarından biri danışanların seçimlerini belirlemektir (Osipow, 1999). Çoğu kariyer seçimi, bireylerin önemli kişilerle olan ilişkileri, toplumsal çevreleri ve benzeri gibi kişinin çalışma ortamıyla doğrudan ilgisi olmayan yönleri de içeren çeşitli yaşam alanlarını etkiler (Gati ve Tal, 2008, s. 159). Kariyer seçiminde önemli olan bu yaşam alanlarından birinin de yaşam yeri seçimi olması muhtemeldir. Çalışmaya katılan psikolojik danışmanların ortak görüşünde yaşanan yerin kariyer yaşamında önemli olduğu yönündedir.

Kariyer yaşamında pek çok insan meslek seçiminin zor olduğunu düşünür. Kararın nasıl alınacağı ve mesleki bilginin nereden elde edileceği de bu süreci zorlaştıran diğer unsurlardır (Saka, Gati ve Kelly, 2008). Zor olmasına rağmen meslek seçimi kariyer yaşamı için olmazsa olmazlardandır denilebilir. Araştırmaya katılan psikolojik danışmanların çoğunluğu da meslek seçiminin önemli olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Bozgeyikli ve Toprak (2013) gençlerin eş seçiminde en önem verdikleri kriter olarak kişiliği gördükleri sonucuna ulaşmışlardır. Tüzümen ve Özdağoğlu (2007) da karakterin eş seçiminde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bacanlı (2001)’nın eş tercihleri ile ilgili yaptığı çalışmada güvenilir kişilik özelliğinin bir grup için en önemli tercih sebebi olduğu ortaya

konulmuştur. Kişilik özelliklerinin eş seçiminde önemini vurgulayan başka çalışmalar da mevcuttur (Botwin, Buss ve Shackelford,1997; Buss ve Barnes, 1986). Eş seçiminde değerlerin ve karşı cinsten beklentilerin önemini vurgulayan çalışmalar da mevcuttur (Buss, Shackelford, Kirkpatrick ve Larsen, 2001; Gangestad, Haselton ve Buss, 2006; Girgin-Büyükbayraktar, Özteke ve Kesici, 2015; Özteke, Girgin-Büyükbayraktar ve Kesici, 2015; Kurzban ve Weeden, 2005; Yıldırım, 2007). Bu bulgulara paralel olarak araştırmaya katılan psikolojik danışmanlardan çoğunluğu kişilik özelliklerinin ve beklentilere uygunluğun eş seçiminde önemli faktörler arasında yer aldığını belirtmişlerdir.

Kariyer planlama döneminde gençler kendileri ile meslekler arasında bir yakınlık kurmaya çalışırlar. Bu noktada meslek fiziksel, kişisel, ahlaki, sosyolojik ve ideolojik özelliklerden etkilenir (Guichard ve Dumora, 2008, s. 190). Olumlu ya da olumsuz değerler işe atfedilebilir (Arulmani, 2014, s.90). Savickas (2005, s.47) mesleki kişiliği bireylerin kariyer ile ilgili yetenekleri, ihtiyaçları, değerleri ve ilgileri olarak tanımlamıştır. Ayrıca Savickas, bireylerin kariyer sürecini oluşturmak için yorumlayıcı ve kişiler arası süreçler kullandıklarını ve bunların meslek seçimindeki davranış ve tutumları yönlendirmede etkili olduğunu belirtir. Bireysel farklılıklar, başa çıkma stratejileri ve psikodinamik motivasyonda bu süreçte yer alır. Bunun yanında Savickas bireysel ihtiyaçlara da odaklanır (Savickas, 2001). Mesleki değerler seçim sürecinde önemli bir husustur (Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan, 2009; Kesici, 2007b; Kesici 2008a; Kesici, 2008b). Ayrıca Hartung, Porfeli, Vondracek (2005)'da ilgi ve değerlerin mesleki karar sürecinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu görüşlerle örtüşür şekilde araştırmaya katılan psikolojik danışmanlardan çoğunluğu değerler ve psikolojik ihtiyaçlara uygunluğun meslek seçiminde önemli olan faktörler arasında olduğunu belirtmişlerdir.

Bireyselci toplumlarda konut bir sosyal statü göstergesidir (Edgü, 2003). Bu bakış açısıyla yaklaşıldığında kalacak yer, kalacak yerin bulunduğu semt ve kalacak yerin fiziki koşullarının kariyer yaşamını planlamada etkili faktörler arasında yer aldığı söylenilebilir. Bu doğrultuda araştırmaya katılan psikolojik danışmanlardan çoğunluğu semt özellikleri ve fiziki koşulların kalacak yer seçiminde önemli olan faktörler arasında yer aldığını belirtmişlerdir.

McMahon ve Patton (2002)'nin kariyer danışmanlarının kariyer sürecini değerlendirmeleri ile ilgili önerdikleri rehberde, işte iyi sosyal ilişkilere sahip olma ve serbest zaman önemli unsurlardandır. İş ile serbest zaman etkinlikleri arasında psikolojik sağlık açısından bir ilişki bulunmuştur (Ryan, Bernstein ve Brown, 2010). Keisci(2007a), gençlerin kariyer yaşamını belirlemede serbest zamanın planlamasının önemini vurgulamıştır.

Bu bulgulara paralel olarak araştırmaya katılan psikolojik danışmanlardan çoğunluğu ilgi-yetenekler ve işin özellikleri- maddi koşullar-zamanın, serbest zamanı planlama ve geçirme konusunda önemli faktörlerden olduğunu belirtmişlerdir.

Sonuç

- 1- Araştırmaya katılan psikolojik danışmanlardan çoğunluğu yaşam yeri ve iş-meslek seçiminin kariyer yaşamına etki eden önemli faktörlerden olduğunu belirtmişlerdir.
- 2- Araştırmaya katılan psikolojik danışmanlardan çoğunluğu beklentilere uygunluk ve kişilik özelliklerinin eş seçiminde önemli faktörler arasında yer aldığını belirtmişlerdir.
- 3- Araştırmaya katılan psikolojik danışmanlardan çoğunluğu değerler ve psikolojik ihtiyaçlara uygunluğun meslek seçiminde önemli olan faktörler arasında olduğunu belirtmişlerdir.
- 4- Araştırmaya katılan psikolojik danışmanlardan çoğunluğu semt özellikleri ve fiziki koşulların kalacak yer seçiminde önemli olan faktörler arasında yer aldığını belirtmişlerdir.
- 5- Araştırmaya katılan psikolojik danışmanlardan çoğunluğu ilgi-yetenekler ve işin özellikleri-maddi koşullar-zamanın serbest zamanı planlama ve geçirme konusunda önemli faktörlerden olduğunu belirtmişlerdir.

Kaynakça

- Arulmani, G. (2014). *The cultural preparation process model and career development*. (Edt. Gideon Arulmani, Anuradha J. Bakshi, Frederick T.L. Leong, A.G. Watts). In *Handbook of Career Development International Perspectives*. Springer Science-Business Media.
- Bacanlı, H. (2001). Eş tercihleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(15), 7-16.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. ve Pastorelli, C. (2001). Self-efficacy beliefs as shapers of children's aspirations and career trajectories. *Child Development*, 72(1), 187-206.
- Botwin, M. D., Buss, D. M. ve Shackelford, T. K. (1997). Personality and mate preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction. *Journal of Personality*, 65, 1.
- Bozgeyikli, H., Bacanlı, F. ve Doğan, H. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar verme yetkinliklerinin yordayıcılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 125-136.
- Bozgeyikli, H., Eroğlu, S. E. ve Hamurcu, H. (2009). Career decision making self-efficacy, career maturity and socioeconomic status with Turkish youth. *Georgian Electronic Scientific Journal: Education Science and Psychology*, 1(14), 15-24.
- Bozgeyikli, H. ve Toprak, E. (2013). Üniversiteli gençlerin eş seçim kriterlerinin sıralama yargularıyla ölçeklenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1, (1), 69-84.
- Brott, P. E, ve Myers, J. E. (2002). *Development of professional school counselor identity a grounded theory*. (Edt. S. B., Merriam et al.). In *Qualitative research in practice examples for discussion and analysis* San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Company, pp. 145-160.
- Buss, D. M. ve Barnes, M. (1986). Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(3), 559-570.
- Buss, D. M., Shackelford, T. K., Kirkpatrick, L. A. ve Larsen, R. J. (2001). A half century of mate preferences: the cultural evolution of values. *Journal of Marriage and Family*, 63, 491-503.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Chen, C. P. (2001). Career counselling as life career integration. *Journal of Vocational Education & Training*, 53(4), 523-542.
- Coolican, H. (1992). *Research methods and statistics in psychology*. London: Hodder & Stoughton.
- Dikaiou, M. (2000). *Concepts, theories and Practices*. (Edt. J. Gibson-Cline) In *Youth and Coping in Twelve Nations*. London: Routledge.
- Erikson, E. H. (1977). *Childhood and society*. London: Paladin Grafton Books.
- Edgü, E. (2003). *Konut tercihlerinin, mekânsal dizin ve mekânsal davranış parametreleri ile ilişkisi*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Foskett, N. H. ve Hemsley-Brown, J. (2001). *Choosing futures*. London: Routledge Falmer.
- Gangestad, S. W., Haselton, M. G. ve Buss, D. M. (2006). Evolutionary foundations of cultural variation: Evoked culture and mate preferences. *Psychological Inquiry*, 17(2), 75-95.
- Gati, I. ve Tal, S. (2008). *Decision-making models and career guidance*. (Edt. James A. Athanasou, Raoul Van Esbroeck). In *International Handbook of Career Guidance*. Springer Science-Business Media.
- Girgin-Büyükbayraktar, Ç., Özteke, H. İ. ve Kesici, Ş. (2015). The validity and reliability study for the Turkish version of the commitment scale. *The Anthropologist*, 20(3), 523-534.
- Guichard, J. ve Dumora, B. (2008). *A constructivist approach to ethically grounded vocational development interventions for young people*. (Edt. James A. Athanasou, Raoul Van Esbroeck). In *International Handbook of Career Guidance*. Springer Science- Business Media.
- Güler, A., Halıcioğlu, M. B. ve Taşğın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma* (2.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (4.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Hargett, J. M. (2011). *Person-environment congruence and academic achievement of college students: an application of Holland's theory*. Doctor of Philosophy. The University of Memphis, Memphis.
- Hartung, P. J., Porfeli, E. J. ve Vondracek, F. W. (2005). Child vocational development: A review and reconsideration. *Journal of Vocational Behavior* 66, 385-419.
- Hodkinson, P. (1998). The origins of a theory of career decision-making: A case study of hermeneutical research. *British Educational Research Journal*, 24(5), 557-572.
- Hökelekli, H. (2015). *Psikolojiye giriş* (5.Baskı). Bursa: Emin Yayınları.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi APK Daire Başkanlığı Araştırma Müdürlüğü (2004). *Sosyal Doku Projesi Araştırmaları-3-Gençlik*, İstanbul: Gökçe Ofset.
- Kesici, Ş. (2007a). Şube rehber öğretmenlerinin görüşlerine göre 6. 7. ve 8.sınıf öğrencilerinin rehberlik ve danışma ihtiyaçları, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 365-383.
- Kesici, Ş. (2007b). Ortaöğretim öğrencilerinin anne baba tutumlarının ve rehberlik ihtiyaçlarının mesleki karar verme zorluklarını yordaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 329-339.
- Kesici, Ş. (2008a). Sixth-, seventh, and eighth-grade students' guidance and counseling needs according to parents' views. *Eurasian Journal of Educational Research*, 32, 101-116.
- Kesici, Ş. (2008b). A sample for guidance application of distance education technologies: A case study on graduate students' opinions about web-assisted career guidance systems. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 9(1),139-156.
- Kurzban, R. ve Weeden, J. (2005). Hurry Date: Mate preferences in action, *Evolution and Human Behavior*, 26(3), 227-244.
- Mahalik, J. L. (2001). *An exploration of the relationship between Holland's personality typology and personality disorder traits: a self concept perspective*. Doctorate of Philosophy, Southern Illinois University, Carbondale.
- McMahon, M., ve Patton, W. (2002). Using qualitative assessment in career counselling. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 2(1), 51-66.

- Mumme, D. C. (1997). *Holland's theory of vocational personalities and work environments applied to students majoring in family and consumer sciences*. Doctor of philosophy, Texas Tech University, Texas.
- Osipow, S. H. (1999). Assessing career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 55, 147-154.
- Özdemir-Yaylacı, G. (2007). İlköğretim düzeyinde kariyer eğitimi ve danışmanlığı. *Bilig*, 40, 119-140.
- Özteke, H. İ., Girgin-Büyükbayraktar, Ç. ve Kesici, Ş. (2015). The adaptation of romantic relationship perfectionism scale into Turkish culture. *The Anthropologist*, 19(2), 387-395.
- Plotnik, R. (2007). *Psikoloji'ye giriş* (Çeviren: Tamer Geniş). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Redekop, F. ve Luke, C. (2014). *Career development and career theory for two-year and community colleges* (Edt. Grafton Eliason, Trisha Eliason, Jeff Samide, John Patrick). In career development across the lifespan. USA: Information Age Publishing, Inc.
- Roberts, K. (1977). The social conditions, consequences and limitations of careers guidance. *British Journal of Guidance and Counselling*, 5, 1-9.
- Rogers, M. E., Creed, P. A. ve Glendon, A. I. (2008). The role of personality in adolescent career planning and exploration: A social cognitive perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 73, 132-142.
- Roulin, N. ve Bangertter, A. (2013). Students' use of extra-curricular activities for positional advantage in competitive job markets. *Journal of Education and Work*, 26 (1), 21-47.
- Ryan, R. M., Bernstein, J. H., ve Brown, K. W. (2010). Weekends, work, and wellbeing: Psychological need satisfactions and day of the week effects on mood, vitality, and physical symptoms. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9(1), 95-122.
- Saka, N., Gati, I. ve Kelly, K. R. (2008). Emotional and personality-related aspects of career-decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment*, 16(4), 403-424.
- Savickas, M. L. (2001). *A developmental perspective on vocational behaviour: career patterns, salience, and themes*. *International for educational and vocational guidance*. Netherlands : Kluwer Academic Publishers, pp. 49-57.

- Savickas, M. L. (2005). *The theory and practice of career construction*. (Edt. Steven D. Brown & Robert W. Lent). In *Career development and counseling. Putting theory and research to work*. Canada: John Wiley & Sons, Inc, pp. 42-70.
- Sugarman, L. (2005). *Life-span development frameworks, accounts and strategies* (Second edition). New York: Taylor & Francis Inc. pp15-16.
- Swanson, J. L., ve D'Achiardi, C. (2005). *Beyond interests, needs/values, and abilities: Assessing other important career constructs over the life span* (Edt. Brown, S. D., Lent, R. W.) In *Career development and counseling, Putting theory and research to work*. Canada: John Wiley & Sons, Inc. pp.360.
- Tavşancıl, E., ve Aslan, E. (2001). *Sözel yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tüzümen, A. ve Özdağoğlu, A. (2007). Doktora öğrencilerinin eş seçiminde önem verdikleri kriterlerin analitik hiyerarşi süreci yöntemi ile belirlenmesi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1), 215-232.
- Ueno, A. (2002). *Career and life planning education: Investigating the meanings*. Doctor of Philosophy, University of Alberta, Edmonton, Alberta.
- Vinh, H. (2008). *The application of Holland's theory to career counseling in Vietnam: Helping Vietnamese adolescents find their future*. Master of Science, Department of Workforce Education and Development in the Graduate School, University Carbondale, Southern Illinois.
- Yeşilyaprak, B. (2011). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığında paradigma değişimi ve Türkiye açısından sonuçlar: Geçmişten geleceğe yönelik bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 5-26.
- Yıldırım, İ. (2007). Üniversite öğrencilerinin eş seçme kriterleri, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 15-26.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zunker, V. G. (2008). *Career, work, and mental health*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Zunker, V. G. (2006). *Career counseling: A holistic approach* (7th ed.). Belmont: Brooks/Cole Publishing.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Girrgin-Büyükbayraktar, Ç., Kesici, Ş. ve Bozgeyikli, H. (2018). Gençlerin kariyer yaşamı nasıl planlanır?. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 147-169.

Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri

DOI: 10.26466/opus.359758

*

Mustafa Durmuşçelebi* - Burcu Mertoğlu**

* Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Melikgazi / Kayseri / Türkiye

E-Posta: mdcelebi@erciyes.edu.tr

ORCID: [0000-0002-0325-7528](https://orcid.org/0000-0002-0325-7528)

**Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Pınarbaşı/Kayseri/Türkiye

E-Posta: burcumertoglu33@gmail.com

ORCID: [0000-0001-5399-6217](https://orcid.org/0000-0001-5399-6217)

Öz

Bu araştırmanın amacı, ortaokullardaki seçmeli ders uygulamasını öğretmenler görüşlerine göre değerlendirmektir. Araştırmanın amaçlarına uygun olarak öğretmenlerin seçmeli derslere ilişkin genel görüşlerine, seçmeli derslerin okullarda uygulanma sürecine, seçmeli derslerin amaçları, içeriği, öğrenme-öğretme ve değerlendirme durumlarına ilişkin görüşleri alınmıştır. Bu görüşlerin cinsiyet, kıdem ve bransa göre anlamlı farklılık gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Araştırmanın evrenini 2016-2017 eğitim öğretim yılında Kayseri ili ve ilçelerinde görev yapmakta olan, ortaokul öğretmenleri oluşturmaktadır. Kayseri’de ortaokullarda çalışan 358 öğretmen araştırmanın örnekleme grubunda yer almaktadır. Araştırmada Uysal (2015) tarafından geliştirilen “Ortaokul Seçmeli Dersler Uygulamasının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” anketi kullanılmıştır. Anket üç bölümden oluşmuştur. Birinci kısımda kişisel bilgiler, ikinci kısımda seçmeli derslerle ilgili bilgilere, üçüncü kısımda ise; seçmeli derslerin amaçları, içeriği öğrenme öğretme durumları ve değerlendirme boyutlarına yönelik maddeler vardır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, okutulan seçmeli derslerin okul idaresi tarafından belirlendiği görülmüştür. Seçmeli derslerle ilgili okulun fiziksel imkânlarının yeterli olmadığı ve okulda bulunan öğretmenlere göre ders seçimi yapıldığı sonucuna varılmıştır. Öğretmenler, seçmeli dersleri faydalı ve gerekli bulduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenler, seçmeli ders seçim sürecinde veli bilgilendirmesi yapılmadığı ve öğrencilerin rehberlik servisinden yardım almadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerimiz seçmeli derslerin amacına ulaştığını belirtmelerine karşın aynı zamanda zorunlu derslere takviye gibi işlendiğini de dile getirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Seçmeli Ders, Ortaokul Öğretim programı, Eğitim, Program değerlendirme, Öğretmen görüşü

Importance of Elective Course in Middle School Education

*

Abstract

Aim of this search is that practise of elective course in middle school is evaluated according to teacher's opinions. Teacher's opinions were received about general opinions related to elective course, process of course in middle school, aim, content, learning, teaching and evaluation of elective courses. These opinions were examined whether they change according to gender, seniority, branch. Search consist of middle school teachers who study in Kayseri province and this country in 2016-2017. 358 teacher attend to this search. "Practise of elective course in middle school according to teacher's assessment" questionnaire improved by Uysal (2015) was used. Questionnaire consists of three sections. There is personal information in first section, there is information about elective course in second section and there are aim of course, learning and teaching situations and evaluation in third section. Result of search is that elective course in middle school is determined by school administration. School's physical conditions are not enough and choosing elective course is up to teacher. Teachers have stated that elective courses are useful and necessary. Parents of students aren't informed and counseling service doesn't help students in choosing elective courses. Teachers who attended to search have also stated that although elective courses succeed, these courses are like addition to compulsory lessons.

Keywords: *Elective Course, Program of Secondary education, Education, Program Evaluation, Teacher Opinion*

Giriş

Bir ülkenin her yönden kalkınmasının en önemli unsurlarından birisi bireydir. Bireyin sahip olduğu beceri ve yetenekleri bularak, onları ilgi ve yeteneklerine göre yetiştirmek, böylece hem bireyin hem toplumun kalkınmasına katkıda bulunmak eğitim sisteminin en stratejik işlevidir. Bu işlevini yerine getirirken sistemin sürekli göz önünde bulundurması gereken nokta ise her bireyin ayrı bir dünya olduğudur. Türk eğitim sisteminin temel amaçları arasında bu durum özellikle vurgulanmıştır. Söz konusu vurgu Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 3. Maddesinde şu şekilde yer almaktadır:

Madde 3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (MEB, 2017).

Eğitim bireyleri, yaşam becerileriyle donatabilecek, onları hızla değişen dünyaya ve geleceğe hazırlayacak olan bir araçtır. Eğitim sisteminin temeli olan okullardan beklenen, yaşadığımız çağı irdeleyerek, toplumların gereksinim duydukları nitelikleri ortaya koyup bu nitelikleri kazandırarak bireyleri çok yönlü olarak eğitmektir. Dünyada bilim ve teknolojideki hızlı değişim, insanların yaşam biçimlerini, toplumun yapısını, gereksinimlerini, ihtiyaç duyulan insan niteliklerini etkilemekte ve daha donanımlı, çok yönlü, değişik bilgi ve becerilere sahip bireylerin yetiştirilmesini zorlaaktadır. Okullardan beklenen, yaşadığımız çağı irdeleyerek, toplumların gereksinim duydukları nitelikleri ortaya koyup bu nitelikleri kazandırarak bireyleri çok yönlü olarak eğitmektir. Bu zorunluluk okullarımızın eğitim programlarında da sürekli yeniliği ve dinamikliği beraberinde getirmektedir. Nitelikli insan gücüne sahip olmak için öğrencilerin daha iyi öğrenebileceği ortam ve fırsatlar sunarak zorunlu derslerle birlikte demokratik anlayışla bireylerin ilgi ve

yeteneklerine uygun tercih yapabildikleri seçmeli ders uygulaması bu amaca hizmet etmektedir.

Son yıllarda dünyadaki genel eğilim, çocukların temel eğitimden itibaren disiplinler arası bir anlayışla yetiştirilmesi yönündedir. Eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması sürecinde bölümlerin birleştirilmeleri, özellikle ders isim ve içeriklerinin değiştirilmesi, lisansüstü eğitim programlarında zorunlu derslerin sınırlı tutularak seçmeli derslerin sayısı ve türlerinin artırılması bu anlayışın bir ürünü olarak görülebilir. Genelde mesleki gelişim ve ekonomik verimlilik amaçlarına ağırlık verilen günümüz üniversite eğitiminde akademik, kişisel ve sosyal yönleriyle çok yönlü bir insan yetiştirilme üzerine yoğunlaşmaktadır (Özgüven, 1989, s. 13-22). Özellikle ortaokul ve lise döneminde artık duymaya başladığımız FETEMM (Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik) eğitimi gibi kavramlar aslında disiplinler arası ders mantığının sistemleştirilmiş bir biçimi sayılabilir.

“Zorunlu dersler dışında öğrenciye alacağı dersleri seçme imkânı vermek günümüz demokratik anlayışına uygun bir yaklaşımdır. Öğrenciye değişik alternatifler sunmak öğrencinin okula karşı olumlu tutumlar geliştirmesine de yardımcı olacaktır.... Seçmeli dersler, okul programlarının ayrılmaz bir parçası olarak öğrencilerin gelişimlerine destek olmaktadır. Seçmeli dersler öğrencilerin bilişsel (bilgi, beceri), duyuşsal (ilgi, tutum) ve sosyal gelişimlerine katkı sağlamaktadır” (EARGED, Seçmeli derslerin seçim kriterlerinin değerlendirilmesi araştırması, 2008).

Seçmeli dersleri iki başlıkta ele almak mümkündür; öğrencinin ilgi ve yeteneklerini tespit etmeye, çevresini tanımaya yarayan araştırma merkezli seçmeli dersler ve bir alanda yoğunlaşmaya dönük olarak tercih edilen seçmeli dersler (Frank, 1976). Daha çok Avrupa ülkelerinde rastlanan seçmeli ders uygulaması ise toplumsal olarak sorunlu bazı alanlardaki derslerin verilmesi şeklinde olmaktadır. Bu dersler ise genellikle din, tarih ve dil dersleridir (Taş, 2004). Türkiye’deki uygulamalara bakıldığında, her iki türde de seçmeli ders seçmek mümkün görülmektedir. Bu bağlamda seçmeli derslerin türünün belirlenmesi aşamasında bireysel, toplumsal ve kültürel gereksinimlerin dikkate alındığı söylenebilir. Eğitim sürecinin ilk basamaklarında birinci türden seçmeli dersleri, mesleki eğitim sürecinde ise ikinci türden seçmeli dersleri tercih etmek daha doğru görülmektedir. Yapılan araştırmalarda elde

edilen bulgulara göre üniversite öğrencileri ders tercihlerini, daha çok iş yaşamlarına katkıda bulunmasına, kredi doldurma durumlarına ve en önemlisi de öğretim üyesi hakkındaki görüşlerine göre belirlemektedir. Öğrencilerin öğretim üyesi hakkındaki görüşleri seçmeli ders tercihini birinci derecede etkilemektedir. Buna karşılık akademik beklenti amacıyla seçmeli ders tercihi en son sırada yer almaktadır (Tezcan, 2008).

Türkiye’de 30.03.2012 tarihinde kabul edilen Temel Eğitim Kanunu ile 12 yıllık zorunlu kademeli eğitim sistemi kabul edilmiş ve 2012-2013 eğitim öğretim yılında uygulamaya konmuştur. Yapılan değişiklikle ilk, orta ve lise eğitimi dörder yıl olarak belirlenmiş ve özellikle seçmeli ders saati ve çeşidi artırılmıştır. Seçmeli derslerin “öğrencileri hayata hazırlaması, ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarmada faydalı olması, okul programlarının ayrılmaz bir parçası olarak öğrencilerin gelişimlerine destek olması, ayrıca bilişsel (bilgi, beceri), duyuşsal (ilgi, tutum) ve sosyal gelişimlerine katkı sağlaması beklenmektedir. Hızla değişen dünyada öğrencilerin bu değişime ayak uydurabilmeleri için, yaşam becerilerinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Zorunlu dersler dışında öğrenciye alacağı dersleri seçme imkânı vermek günümüz demokratik anlayışına uygun bir yaklaşımdır (EARGED, 2008). Bu bağlamda ortaokullarda toplam derslerin % 17,1’ini seçmeli dersler oluşturmaktadır. Bu oran İmam Hatip ortaokullarında % 4,9 ve liselerde ise türlerine göre % 3,8 ile % 36,4 arasında değişmektedir (ERG, 2016).

MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 20.02.2017 tarih ve 10 nolu sayı ile aldığı karara göre 2017-18 eğitim öğretim yılından itibaren ortaokullarda uygulanmaya konan seçmeli dersler Tablo 1’de sınıflara göre dağıtılmıştır (MEB-TTKB, 2017).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yayımlanan seçmeli dersler genelgesinde, 2012 programına göre 5. sınıf öğrencileri için toplam 15 seçmeli ders belirlenmiş ve haftalık ders saati sayısına göre toplam 8 saat olacak şekilde ders seçebilecekleri ifade edilmiştir. 2017-18 eğitim öğretim yılında 1, 5 ve 8. sınıflarda uygulanmak üzere öğretim programları yenilenmiştir. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 20.02.2017 tarihinde aldığı kararla seçmeli dersler ortaokullarda her sınıf için haftada 6 saate çıkarılmıştır (Tablo 1). Öğrencilerin taleplerine göre söz konusu ders saatleri ve sayısı artırılabilir. MEB tarafından belirlenen seçmeli dersler ile öğrencilerin akademik başarılarının yanında ilgi ve yeteneklerini keş-

fetmeleri ve geliştirmelerinin amaçlandığı; bu nedenle seçmeli derslerin öğrencilerin ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda velisinin de rehberliği ile öğrenci tarafından seçilmesi gerektiği belirtilmiştir (MEB-TTKB, 2017).

Tablo 1. Ortaokul seçmeli derslerin sürelerinin sınıflara göre dağılımı

SEÇMELİ DERSLER		5	6	7	8
Din, Ahlak ve Değerler	Kur'an-ı Kerim (4)	2	2	2	2
	Peygamberimizin Hayatı (4)	2	2	2	2
	Temel Dini Bilgiler (2)	2	2	2	2
	Okuma Becerileri (1)	2	2		
Dil ve Anlatım	Yazarlık ve Yazma Becerileri (4)	2	2	2	2
	Yaşayan Diller ve Lehçeler (4)	2	2	2	2
	İletişim ve Sunum Becerileri (1)			2	2
Yabancı Dil	Yabancı Dil (Bakanlar Kurulu Kararı ile Kabul Edilen Diller) (4)	2	2	2	2
Fen Bilimleri ve Matematik	Bilim Uygulamaları (4)	2	2	2	2
	Matematik Uygulamaları (4)	2	2	2	2
	Çevre Eğitimi (1)			2	2
	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (2)			2	2
Sanat ve Spor	Görsel Sanatlar (Resim, Geleneksel Sanatlar, Plastik Sanatlar vb.) (4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
	Müzik (4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
	Spor ve Fizikî Etkinlikler (Alanlara Göre Modüller Oluşturulacaktır) (4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
	Drama (2)	2	2		
	Zekâ Oyunları (4)	2	2	2	2
	Halk Kültürü (4)				
	Kent Kültürü (1)				
Sosyal Bilimler	Medya Okuryazarlığı (1)				
	Hukuk ve Adalet (1)				
	Düşünme Eğitimi (2)				
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı		6	6	6	6

(*) Seçmeli derslerin kaç kez alınabileceği dersin adının yanında parantez içinde belirtilmiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, seçmeli derslerin amacı, öğrencileri kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda topluma kazandırmaktır. Bu yüzden seçmeli derslerin tercihinde tek ölçüt, öğrencinin ilgi ve yetenekleri olmalıdır. Ancak yapılan çalışmalar (Uysal, 2015; Eşbahoğlu2015;

Pamuk ve Kiraz, 2016; Taş, 2004; Tezcan, 2008; Kaya, 2013; Karagözoğlu, 2015; Örs, Erdoğan ve Kipici, 2013; Sağır, 2015), seçmeli ders tercihlerinin ilgi ve yetenekleri dışında daha farklı sebeplerden ve imkânsızlıklardan kaynaklandığını göstermektedir. Söz konusu imkânsızlıklar yüzünden okullarda gerek yöneticiler gerekse öğretmenler seçmeli ders uygulamasına pek sıcak bakmamakta, hem programın yapılmasında hem de amacına hizmet etmesinde çeşitli sorunlarla karşılaştığı ifade edilmektedir. Yapılan bir çalışmada öğrencilerin en fazla (% 84,5) Matematik Uygulamalarına ilişkin dersleri, ikinci olarak (% 77,5) Kur'an-ı Kerim dersini ve % 57,5 oranında da yabancı dil dersini seçtikleri görülmektedir. En az seçtikleri ders ise "Bilim Uygulamaları (% 12)" ve "Okuma Becerileri (% 12)" olmuştur (Karagözoğlu, 2015). Öğrencilerin seçmeli ders tercihlerini daha çok karşılaştıkları sınavlara göre belirledikleri, yani gelecek kaygısıyla seçtikleri, aslında kendi gelişimlerine katkıda bulunacak, düşünce dünyasını geliştirecek dersleri ise seçmedikleri ortaya çıkmıştır.

Görüldüğü gibi, Türkiye'deki uygulamaların seçmeli derslerin programlarda yer alma amaçlarına tam olarak hizmet ettiği söylenemez. Bazı okullarda öğretmen yetersizliği, öğrenci talebinin olmayışı ya da fiziki donanımın yetersiz olması, MEB tarafından hazırlanan programlarda yer almasına rağmen, birçok seçmeli dersin açılmamasına neden olmaktadır. Yapılan çalışmalar seçmeli derslerin hepsinin sayılan nedenlerden dolayı ya açılmadığı, açılanların ise çocuğun ilgi ve yeteneklerine göre değil, velilerin isteklerine göre seçmeli ders belirlendiğini göstermektedir. Söz konusu çalışmalarda gerek öğretmenler gerekse okul yöneticileri gereksiz seçmeli derslerin açılmaması gerektiğini, seçmeli dersler açılırken öğretmenlerin görüşlerinin alınması gerektiğini, okulun öğretmen ve fiziki donanım imkânlarına göre ders açılması gerektiğini ve bazı çalışmalarda da seçmeli derslerin amacına ulaşmadığını ifade etmişlerdir. Yapılan bu çalışmalarda öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinden çok velilerin istekleri ve okulun hem fiziki hem de öğretmen kapasitesine göre ders seçimi yapıldığı ifade edilmektedir (Örs, Erdoğan ve Kipici, 2013; Çelik, Boz, Gümüş ve Taştan, 2013; Çelik, Yurdakul, Bozgeyikli ve Gümüş, 2017; Kaya, 2013; Cerit, Akgün, Yıldız ve Soysal, 2014; Sağır, 2015; Pamuk ve Kiraz, 2016).

Seçmeli derslerin amacına ulaşamamasının en büyük nedenlerinden birisi okullardaki nicel yetersizlikler ve ülkenin sınav sistemi olarak görülebilir. EARGED (2008)'in 1117 öğretmen ve 434 okul yöneticisini örneklem olarak yaptığı bir çalışmada, söz konusu öğretmen ve yöneticilerin görev yaptıkları okulların % 65'inde Müzik, % 56'sında Bilgisayar ve % 51'inde resim öğretmeni bulunmamaktadır. Yine buna paralel olarak, okulların % 82'sinde resim, % 89'unda müzik odası bulunmamaktadır. Bu durum yukarıda belentilen olumsuz sonuçları yeterince açıklamaktadır. Buna karşılık seçmeli dersler konusunda olumlu görüşlerin ortaya çıktığı araştırmalar da mevcuttur. Örs ve diğerlerinin(2013) yaptığı çalışmada, eğitim yöneticilerinin; “seçmeli ders yükü öğrencilere farklı ve alternatif ders alma imkânı sağlamaktadır”, “seçmeli ders yükü, öğrencileri okulda daha fazla zaman geçirmek zorunda bırakmaktadır” ve “öğrencilerin seçmeli dersleri seçimlerinde ailelerinin daha etkili olduğu görülmektedir” ifadelerine katılıyorum düzeyinde görüş bildirmişlerdir.

Özellikle son on yıldır üzerinde önemle durulan seçmeli ders konusunun son durumunun ne olduğunu, okullardaki nicel gelişmelerin hangi boyutta olduğunu, öğrenci tercihlerinde bir değişiklik olup olmadığı, seçmeli ders tercihinde göz önünde bulundurulmuş ölçütlerdeki farklılıkları derslerin uygulayıcıları olan öğretmenlerin gözüyle gösterebilmesi açısından yapılan bu çalışmanın katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, ortaokullardaki seçmeli derslerin öğretmen görüşlerine göre incelenmesidir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin alan ve derslere göre seçmeli ders tercihi nasıl gerçekleşmektedir?
2. Araştırma yapılan okullardaki seçmeli ders uygulaması nasıl gerçekleşmektedir ve ders seçiminde kullanılan ölçütler nelerdir?
3. Öğretmenlerin seçmeli derslere ve derslerin uygulanmasına yönelik görüşleri nelerdir?

4. Öğretmenlerin seçmeli derslerin amaç, içerik, öğrenme-öğretme ve değerlendirme durumlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Öğretmenlerin seçmeli ders uygulamasına ilişkin görüşleri; cinsiyet ve branşlarına göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin seçmeli dersler hakkındaki görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma tarama modelinde yapılan betimsel bir çalışmadır. Bilindiği gibi tarama modeli, “geçmişte ve hâlen var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır” (Karasar, 2014). Bu çalışmada da ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin seçmeli dersler ile ilgili görüşleri betimlenmeye çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Kayseri’de görev yapan ortaokul öğretmenleri oluşturmaktadır. “Kayseri’de 2016-2017 eğitim öğretim yılında toplam 296 ortaokulda 5465 öğretmen görev yapmaktadır” (Kayseri İl Milli Eğitim İstatistikleri, 2017). Söz konusu ortaokullar içerisinde 224 ortaokulda görev yapan 4735 öğretmen araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bölge yatılı, imam hatip ve engelli ortaokullar araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Çalışmanın örneklem grubunu ise tesadüfi yöntemle belirlenen toplam 358 öğretmen oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Uysal (2015) tarafından geliştirilen “Ortaokullarda Seçmeli Ders Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüş Anketi” kullanılmıştır. Anketin maddelerinin çalışmanın konusu ve amacına uygun olup olmadığının belirlenmesi için 2 program geliştirme uzmanı, 3 ölçme değerlendirme uzmanı ve 1 çocuk gelişim uzmanı olmak üzere toplam 6 kişinin görüşlerine sunulmuştur. Uz-

manlardan gelen görüşler doğrultusunda very toplama aracındaki eksiklikler giderilmiş, bazı maddelerin ifadeleri değiştirilerek sadeleştirilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda maddelerde gerekli düzenlemeler yapılmış ve öğretmen anketinde 37 maddenin yer almasına karar verilmiştir. Uysal'ın yaptığı geçerlilik çalışması dışında bu araştırmada ayrı bir geçerlik çalışması yapılmaması bu araştırmanın sınırlılıkları arasındadır.

Araştırmanın 37 maddesi kendi içerisinde, 10 madde öğretmenlerin genel olarak seçmeli ders uygulamaları hakkındaki görüşleri, 7 madde kendi okullarındaki seçmeli ders uygulama biçimine ilişkin görüşleri ve 20 madde seçmeli derslerin öğretim programının boyutlarına (amaç, içerik, öğrenme öğretme ve değerlendirme) göre değerlendirilmesini içeren görüşler olmak üzere üç bölümde ele alınmaktadır.

Verilerin Analiz Edilmesi

Araştırmada toplanan veriler bilgisayara işlenmiş ve uygun bir istatistik programında analizleri yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde araştırmanın alt problemlerine ve modeline uygun olarak frekans, yüzde ve ortalama gibi betimsel istatistik tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin seçmeli ders tercihleri, okullardaki uygulamalar, kullanılan ölçütler ve seçmeli derslerin uygulanmasına ilişkin betimlemelerde yüzde, frekans ve ortalama gibi betimsel istatistik tekniklerinden, cinsiyet kıdem branş değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimlemelerde de ki kare testinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda bulgulara yer verilmiştir. Öncelikle araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet ve kıdemlerine göre dağılımına Tablo 2'de yer verilmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, örneklem grubuna giren öğretmenlerin çoğunluğunun kadın (%58,7) ve 1-5 yıl arası kıdeme sahip (%43,0) öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir. 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler (%3,9) araştırmaya en az katılan öğretmen grubu olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 2. Öğretmenlerin cinsiyet ve mesleki kıdemlerine göre dağılımı

	Mesleki Kıdem											
	1-5 Yıl		6-10 Yıl		11-15 Yıl		16-20 Yıl		21 Yıl üst		Toplam	
	f	%	f	%	F	%	F	%	f	%	f	%
Cinsiyet												
Kadın	104	49,5	42	20,0	30	14,3	26	12,4	8	3,8	210	58,7
Erkek	50	33,8	50	33,8	30	20,3	12	8,1	6	4,1	148	41,3
Toplam	154	43,0	92	25,7	60	16,8	38	10,6	14	3,9	358	100,0

Araştırmanın birinci alt problemi branş ve derslere göre seçmeli ders tercihinin nasıl olduğuna ilişkindir. Ancak burada hangi dersin daha çok tercih edildiği, örneklem kapsamında derse giren öğretmenlerin seçmeli ders olarak girdikleri alana göre belirlenmiştir. Tablo 3'te araştırmada görüş bildiren öğretmenlerin girdikleri seçmeli dersler ve bu derslerin ilgili olduğu alanlara göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 3. Seçmeli ders tercihlerinin alan ve derslere göre dağılımı

Seçmeli ders alanları ve tercih edilen dersler	Din, Ahlak ve Değerler		Dil ve Anlatım		Yabancı dil		Fen Bilimleri ve Matematik		Sanat ve Spor		Sosyal Bilimler	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	Kur'an-ı Kerim	16	4,5									
Peygamberimizin Hayatı	2	0,6										
Okuma Becerileri			13	3,6								
Yazarlık ve Yazma Becerileri			10	2,8								
Yaşayan Diller ve Lehçeler			2	0,6								
İletişim ve Sunum Becerileri			2	0,6								
Yabancı Dil					18	5,0						
Bilim Uygulamaları							6	1,7				
Matematik Uygulamaları							184	51,4				
Bilişim												
Teknolojileri ve Yazılım							4	1,1				
Zeka Oyunları									7	2,0		
Medya Okuryazarlığı											2	0,6
Derse girmeyen öğretmen	92	(% 25,7)										
Toplam	358	(% 100)										

Tablo 3 incelendiğinde, örneklem kapsamındaki öğretmenlerin en fazla (%51,4) Matematik Uygulamaları dersine giren öğretmenler olduğu dikkat çekmektedir. Matematik dersini sırayla Yabancı dil (%5), Kur'an-ı Kerim (%4,5) ve Okuma Becerileri (%3,6) dersine giren öğretmenler izlemektedir. Tabloda öğretmenlerin girdikleri dersler incelendiğinde; MEB tarafından belirlenen 23 çeşit seçmeli dersin 12 tanesi açılabilmiş, öğrencilerin liseye geçişte ve üniversite sınavında en fazla işlerine yarayacak dersleri tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Tabloya göre, en az Peygamberimizin Hayatı (%0,6), Yaşayan Diller ve Lehçeler (% 0,6), İletişim ve Sunum Becerileri (%0,6) ve Medya Okuryazarlığı (%0,6) dersine giren öğretmenlerin dersleri tercih edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 25,7'si de herhangi bir seçmeli derse girmediklerini belirtmişlerdir.

Araştırmanın ikinci alt problemi, örneklem grubundaki okullardaki seçmeli ders uygulamasının nasıl olduğu, seçmeli derslerin açılmasına kimlerin karar verdiği ve kullanılan ölçütlerin ne olduğuna ilişkindir. Araştırma kapsamındaki okullarda seçmeli dersleri kimlerin belirlediğine ilişkin veriler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Seçmeli derslerin açılmasında etkili olan bireyler ve kullanılan ölçütler

Seçmeli dersin açılmasını belirleyenler	f	%	Ölçütler	f
Okul İdaresi	138	38,5	Öğretmenlerin istekleri	59
Öğretmenler kurulu	6	1,7	Öğrencilerin istekleri	157
Veliler	16	4,5		
Öğrenciler	22	6,1		
Okul İdaresi, Öğrenciler ve Veliler	75	20,9	Derse girecek öğretmenin olması	119
Okul İdaresi ve Veliler	10	2,8		
Okul İdaresi ve Öğrenciler	30	8,4	Velilerin istekleri	115
Veliler ve Öğrenciler	24	6,7		
Öğretmenler Kurulu ve Öğrenciler	6	1,7	Okulun fiziksel olanakları	134
Okul İdaresi ve Öğretmenler Kurulu	31	8,7	Okul yönetiminin istekleri	13
Toplam	358	100,0		

Seçmeli dersler öğrencileri daha çok hedef, ilgi ve istek ve yetenekleri doğrultusunda geliştirmek amacıyla programlara konmuştur. Ancak

Tablo 4 incelendiğinde, okullarımızda seçmeli derslerin üçte birinden fazlasının (%38,5) okul idaresi tarafından belirlendiği görülmektedir. Bu orana %8,7 okul idaresi ve öğretmen, % 1,7 öğretmenler kurulu ve %2,8 okul idaresi ve velilerin katkısı düşünülduğünde, toplamda öğrencilerin belirlemesi gereken seçmeli ders tercihini %51,7 oranında öğrenci dışındaki kişiler belirlemektedir. Öğrencilerin sadece %6,1'i derslerini kendileri seçmekte, %20,9'u okul idaresi ve aileleriyle birlikte belirlemektedir. Ailelerine danışarak seçmeli ders tercihini yapan öğrenci ise %6,7 civarındadır. Bu tabloya göre programa seçmeli ders koyma hedefinin % 50 dolaylarında gerçekleştirildiği görülmektedir.

Öğretmenlere seçmeli ders belirlerken hangi ölçütlerin kullanıldığı sorulduğunda; öğretmenler en fazla (157) öğrencilerin isteklerinin ölçüt alındığını vurgulamışlardır. Okulun fiziksel olanaklarının belirleyici etken olduğunu söyleyen öğretmen sayısı 134'tür. Bunu sırayla derse girecek öğretmenin olması (119) ve veli istekleri (115) izlemektedir. Seçmeli ders açılmasında en az dikkate alınan konu ise okul yönetiminin istekleri (13) olmuştur.

Araştırmanın üçüncü alt problemi, öğretmenlerin genel olarak seçmeli ders uygulaması ve bu derslerin uygulama biçimlerine ilişkin ne düşündükleri ile ilgilidir. Tablo 5'te öğretmenlerin genel anlamda seçmeli ders uygulamasına ilişkin görüşlerine ait veriler yer almaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlerin seçmeli ders uygulamasına ilişkin genel görüşleri

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		\bar{X}
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
3	Seçmeli ders uygulamasını gerekli buluyorum.	100	27,9	34	9,5	40	11,2	70	19,6	114	31,8	3,18
4	Seçmeli ders uygulamasını faydalı buluyorum.	96	26,8	52	14,5	48	13,4	70	19,6	92	25,7	3,03
5	Girdiğim seçmeli ders branşıma uygundur.	28	7,8	10	2,8	32	8,9	42	11,7	246	68,7	4,31

6	Girdiğim seçmeli dersle ilgili hizmet içi seminere ihtiyaç duymaktayım.	158	44,1	44	12,3	68	19	32	8,9	56	15,7	2,4
13	Seçmeli dersler öğrencilerin bireysel farklılıklarını öne çıkarmaktadır.	148	41,3	68	19	74	20,7	38	10,6	30	8,4	2,26
14	Seçmeli dersler öğrencilerin yeteneklerini geliştirmektedir.	108	30,2	50	14	82	22,9	74	20,7	44	12,3	2,71
15	Seçmeli dersler öğrencilerin meslek seçimine katkıda bulunmaktadır.	142	39,7	54	15,1	66	18,4	62	17,3	34	9,5	2,42
16	Seçmeli dersler öğrencilerin genel kültürüne katkıda bulunmaktadır.	94	26,3	54	15,1	72	20,1	80	22,3	58	16,2	2,87
33	Öğrenciler seçmeli derslerde eğleniyorlar.	68	19	38	10,6	110	30,7	70	19,6	72	20,1	3,11
36	Seçmeli derslerde öğrenciler devamsızlık yapıyor.	134	37,4	62	17,3	64	17,9	46	12,8	52	14,5	2,5

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmenlerin en fazla (Katılıyorum + Tamamen katılıyorum=%80,4) girdikleri derslerin branşlarına uygun olduğunu belirtmişlerdir. Yine tablodaki verilere göre öğretmenlerin % 10'undan fazlasının branşına uygun derse girmediği anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin % 8,9'u bu maddeye kararsızım şeklinde cevap vermemişlerdir. Öğretmenlerin girdikleri derslerin branşlarına uyup uymadığı konusunda kararsız kalmaları pek mümkün görülmediğinden, bu öğretmenlerin herhangi bir seçmeli derse girmeyen öğretmenler olduğu düşünülebilir. Öğretmenlerin yarısından fazlası (%51,4) seçmeli ders uygulamasını gerekli görmekte (Madde 3), %45,3'ü de faydalı bulduklarını (Madde 4) ifade etmişlerdir. Seçmeli derslerin gerekli olmadığını (%37,4), kesinlikle faydalı bulmadığını (%41,3) belirten öğretmen de azımsanamayacak kadar fazladır.

Seçmeli derslerin programlara konulmasının en önemli amaçlarından biri, bireysel farklılıkları belirleyerek, öğrencileri ilgi ve yeteneklerine

göre uygun mesleklere yönlendirmektir. Ancak öğretmenlerin %60,3'ü, seçmeli derslerin bireysel farklılıkları oraya çıkarmadığını (Madde 13), %54,8'i de öğrencilerin meslek seçimine katkıda bulunmadığını (Madde 15) ifade etmiştir. Girdiği derslerde hizmet içi eğitime ihtiyaç duyan (Madde 6) öğretmen oranı ise sadece %24,7'de kalmıştır.

Tablo 6'da ise okullardaki seçmeli ders uygulamasına ilişkin öğretmen görüşlerine ait veriler bulunmaktadır.

Tablo 6. Öğretmenlerin okullarındaki seçmeli ders uygulanmasına ilişkin görüşleri

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		\bar{X}
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1	Okulumuzda seçmeli dersler etkili bir şekilde uygulanmaktadır.	74	20,7	46	12,8	100	27,9	80	22,3	58	16,2	3,01
7	Öğrencilere sunulan seçmeli ders türü yeterlidir.	76	21,2	34	9,5	90	25,1	66	18,4	92	25,7	3,18
8	Seçmeli ders seçimlerinden önce öğrencilere dersler tanıtılmaktadır.	140	39,1	60	16,8	46	12,8	38	10,6	74	20,7	2,57
9	Okulumuzda açılacak seçmeli dersler velilere duyurulmaktadır.	76	21,2	42	11,7	48	13,4	72	20,1	120	33,5	3,33
10	Öğrenciler ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ders seçmektedirler.	148	41,3	86	24	44	12,3	36	10,1	44	12,3	2,28
11	Öğrencilerin ders seçiminde veliler etkili olmaktadır.	86	24	30	8,4	68	19	74	20,7	100	27,9	3,2
12	Öğrenciler ders seçerken okulun rehberlik servisinden yardım almaktadırlar.	190	53,1	62	17,3	64	17,9	20	5,6	22	6,1	1,94

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin yarısından fazlasının (%53,6) okullarında açılan derslerin velilere duyurulduğunu (Madde 9) ifade etmektedir. Öğrenci velisine hangi seçmeli derslerin açılacağını duyurulup duyurulmadığını bilmeyen öğretmen oranı ise % 13,4'tür. Öğretmenlerin yarıya yakını (%53,6), öğrencilerin ders seçiminde velilerin etkili olduğunu (Madde 11) düşünmektedir. Öğrencilere sunulan seçmeli ders türünün yeterli (Madde 7) olduğu konusunda öğretmenler bölünmüş durumda; öğretmenlerin %32,4'ü "kesinlikle katılmıyorum ya da katılmıyorum", %25,1'i "kararsızım" ve %44,1'i de "katılıyorum ya da tamamen katılıyorum" seçeneğini işaretlemişlerdir.

Okullarda seçmeli ders konusunda öğrencilere katkı sağlaması beklenen bir başka birim de rehberlik birimidir. Ancak öğretmenlerin %70,4'ü öğrencilerin seçmeli ders tercihlerini belirlemek için söz konusu birimden yararlanmadıklarını (Madde 12) düşünmektedir. Aynı şekilde öğrencilerin kendi ilgi ve yeteneklerine göre ders seçmediklerini (Madde 10) ifade eden öğretmen oranı %65,3 bulunmuştur. Öğretmenlerin sadece %22,4'ü öğrencilerin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda tercih yaptıklarını düşünmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemine bağlı olarak öğretmenlere girdikleri seçmeli derslerin amaç, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme süreçlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda (Tablo 7) öğretmenlerin seçmeli derslerin öğretim programlarına ilişkin görüşlerine ait veriler yer almaktadır.

Tablo 7. Öğretmenlerin seçmeli derslerin amaç, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		\bar{X}
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
2	Seçmeli dersler amaçlarına uygun olarak işlenmektedir.	72	20,1	62	17,3	112	31,3	72	20,1	40	11,2	2,85

Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri

17	Seçmeli dersler zorunlu derslere takviye dersi gibi işlenmektedir.	22	6,1	20	5,6	48	13,4	98	27,4	170	47,5	4,05
18	Girdiğim seçmeli dersin öğretim programını yeterli buluyorum.	88	24,6	60	16,8	106	29,6	52	14,5	52	14,5	2,78
19	Seçmeli derslerin amaçlarına derslerin öğretim programında yer verilmiştir.	44	12,3	60	16,8	124	34,6	90	25,1	40	11,2	3,06
20	Girdiğim seçmeli dersin öğretim programında yer alan kazanımları açık ve anlaşılır buluyorum.	72	20,1	60	16,8	118	33	62	17,3	46	12,8	2,86
21	Girdiğim seçmeli dersin öğretim materyalini/kıtabını yeterli buluyorum.	186	52	72	20,1	62	17,3	26	7,3	12	3,4	1,9
22	Seçmeli derslerin içerikleri günceldir.	94	26,3	66	18,4	136	38	40	11,2	22	6,1	2,53
23	Girdiğim seçmeli dersin içeriğine uygun kaynak bulmakta zorluk çekiyorum.	46	12,8	42	11,7	58	16,2	94	26,3	118	33	3,55
24	Bazı seçmeli derslerin içerikleri zorunlu derslere paralel olarak hazırlanmıştır.	30	8,4	24	6,7	106	29,6	116	32,4	82	22,9	3,55
25	Bazı seçmeli derslerin içerikleri zorunlu derslerin içerikleri ile örtüşmektedir.	30	8,4	26	7,3	100	27,9	118	33	84	23,5	3,56
26	Seçmeli derslerin etkili işlenebilmesi için sınıf mevcutları azaltılmalıdır.	20	5,6	14	3,9	40	11,2	48	13,4	236	65,9	4,3
27	Seçmeli derslerin işlenebilmesi için okulun fiziksel olanakları (müzik odası, laboratuvar, bilgisayar laboratuvarı, vb.) yeterlidir.	146	40,8	58	16,2	68	19	28	7,8	58	16,2	2,43

28	Seçmeli derslerin işlendiği mekânlar etkili bir şekilde kullanılmaktadır.	106	29,6	70	19,6	110	30,7	42	11,7	30	8,4	2,5
29	Seçmeli dersler için gerekli araç gereç okulumuzda bulunmaktadır.	134	37,4	68	19	94	26,3	38	10,6	24	6,7	2,3
30	Seçmeli ders öncesi hazırlıklarım uzun sürüyor.	60	16,8	74	20,7	112	31,3	60	16,8	52	14,5	2,92
31	Seçmeli dersleri işlerken farklı yöntem ve tekniklerden faydalaniyorum.	40	11,2	44	12,3	118	33	102	28,5	54	15,1	3,24
32	Seçmeli dersleri işlerken görsel/işitsel materyal kullanıyorum.	32	8,9	38	10,6	112	31,3	102	28,5	74	20,7	3,41
34	Seçmeli derslerde öğrencilerin başarıları not ile değerlendirilmelidir.	126	35,2	34	9,5	60	16,8	56	15,6	82	22,9	2,82
35	Seçmeli derslerin not ile değerlendirilmeye başlaması ile öğrenciler bu dersleri daha ciddiye aldılar.	80	22,3	30	8,4	44	12,3	86	24	118	33	3,37
37	Girdiğim seçmeli derste farklı ölçme değerlendirme yöntemleri kullanıyorum.	62	17,3	54	15,1	112	31,3	92	25,7	38	10,6	2,97

Tablo 7'deki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin seçmeli derslerin okullarında işlenmesi sürecindeki karşılaşılan durumlara ilişkin görüşlerine ait veriler yer almaktadır. Buna göre öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (%79,3) sınıfların kalabalık olmasından (Madde 26) şikâyetçi olmaktadır. Sadece öğretmenlerin % 9,5'i sınıfların kalabalık olmadığını düşünmektedir, bu durumda araştırma kapsamındaki okulların çoğunluğunda sınıfların kalabalık olduğu ortaya çıkmıştır. Yine öğretmenlerin önemli bir bölümü (%59,3) girdikleri seçmeli derslerin içeriğine uygun kaynak bulmakta zorlandıklarını (Madde 23), %57'si ise, seçmeli derslerin not ile değerlendirilmesinin (Madde 35), öğrencilerin dersleri

daha ciddiye almaları sonucunu doğurduğunu ifade etmişlerdir. Ancak öğrencilerin üçte biri (%30,7) dersleri ciddiye aldığı konusunda aynı görüşte olmadıkları görülmektedir. Bu bölümün belki de en önemli bulgularından birisi, öğretmenlerin yarısından fazlasının (%56,5) bazı seçmeli derslerin içerikleri ile zorunlu derslerin içeriklerinin örtüştüğü (Madde 25) görüşünü bildirmeleridir. Anketin 24. maddesi de aynı görüşü destekler nitelikte bulunmuştur. Bu durumda ortaya öğrencinin seçmeli dersleri ilgi alanlarına göre mi yoksa önemli gördükleri dersleri tekrar etmek amacıyla mı seçtikleri sorusu akla gelmektedir.

Öğretmenlerin önemli bir bölümü (%72,1) girdikleri seçmeli derslerin öğretim araçlarını / materyallerini yeterli bulmadıklarını (Madde 21) ifade etmişlerdir. Bu görüşü aynı zamanda 29. maddede belirtilen “okulumuzda seçmeli derslerle ilgili yeterli araç gereç bulunmaktadır” görüşüne katılmayan öğretmenler de (%56,4) desteklemektedir. Seçmeli dersler için okullardaki donanımın yetersiz olduğu (%57), bu derslerin işlendiği mekânların ekili bir şekilde kullanılmadığı (%49,2), seçmeli derslerin yeterince güncel olmadığı (%44,7) ve seçmeli derslerde öğrenci başarısının not ile değerlendirilmemesi gerektiği (%44,7) konuları öğretmenlerin önemli bir bölümünün öğretim süreci ile ilgili ifade ettikleri konulardır.

Araştırmanın son alt problemi, okullarımızdaki seçmeli derslere ilişkin öğretmen görüşlerinin, onların cinsiyet, kıdem ve girdikleri ders alanlarına göre farklılıklarına ilişkindir. Tablo 8’de seçmeli ders uygulamasına ilişkin öğretmenlerin genel, uygulama ve sürece ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık durumlarına ait Ki-Kare testi bulguları yer almaktadır. Değişkenler arasında ilişkiye bakılan Ki-Kare testlerinde sadece anlamlı farklılık gösteren maddeler ele alınmıştır.

Tablo 8. Öğretmenlerin seçmeli ders uygulamalarına ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılıkları

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Boyut	Cinsiyet	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		X ²
				f	%	f	%	f	%	
3	Seçmeli ders uygulamasını gerekli buluyorum.	Genel	E	42	28,4	18	12,2	88	59,5	0,01
			K	92	43,8	22	10,5	96	45,7	
4	Seçmeli ders uygulamasını faydalı buluyorum.	Genel	E	46	31,1	22	14,9	80	54,1	0,00
			K	102	48,6	26	12,4	82	39,0	
5	Girdiğim seçmeli ders branşıma uygundur.	Genel	E	20	13,5	18	12,2	110	74,3	0,05
			K	18	8,6	14	6,7	178	84,8	
14	Seçmeli dersler öğrencilerin yeteneklerini geliştirmektedir.	Genel	E	66	44,6	22	14,9	60	40,5	0,00
			K	92	43,8	60	28,6	58	27,6	
7	Öğrencilere sunulan seçmeli ders türü yeterlidir.	Uyg	E	44	29,7	28	18,9	76	51,4	0,03
			K	66	31,4	62	29,5	82	39,0	
9	Okulumuzda açılacak seçmeli dersler velilere duyurulmaktadır.	Uyg	E	56	37,8	24	16,2	68	45,9	0,05
			K	62	29,5	24	11,4	124	59,0	
11	Öğrencilerin ders seçiminde veliler etkili olmaktadır.	Uyg	E	64	43,2	26	17,6	58	39,2	0,00
			K	52	24,8	42	20,0	116	55,2	
27	Seçmeli derslerin işlenbilmesi için okulun fiziksel olanakları (müzik odası, laboratuvar, bilgisayar laboratuvarı, vb.) yeterlidir.	Süreç	E	80	54,1	20	13,5	48	32,4	0,00
			K	124	59,0	48	22,9	38	18,1	
28	Seçmeli derslerin işlendiği mekânlar etkili bir şekilde kullanılmaktadır.	Süreç	E	60	40,5	44	29,7	44	29,7	0,00
			K	116	55,2	66	31,4	28	13,3	
29	Seçmeli dersler için gerekli araç gereç okulumuzda bulunmaktadır.	Süreç	E	80	54,1	30	20,3	38	25,7	0,00
			K	122	58,1	64	30,5	24	11,4	
31	Seçmeli dersleri işlerken farklı yöntem ve tekniklerden faydalanıyorum.	Süreç	E	24	16,2	54	36,5	70	47,3	0,03
			K	60	28,6	64	30,5	86	41,0	
34	Seçmeli derslerde öğrencilerin başarısı not ile değerlendirilmelidir.	Süreç	E	78	52,7	14	9,5	56	37,8	0,00
			K	82	39,0	46	21,9	82	39,0	

p<,05

Tablo 8 incelendiğinde, seçmeli ders uygulamasına ilişkin toplamda 10 maddede özetlenmeye çalışılan öğretmen görüşlerinin 4 tanesinde öğretmenlerin cinsiyetlerine göre farklılık görülmektedir. Seçmeli dersleri gerekli ve yararlı bulan erkek öğretmenlerin oranı (%59,5; %54,1) kadın öğretmenlerden fazla bulunmuştur. Erkek öğretmenlerin sadece % 28,4'ü seçmeli ders uygulamasını gerekli bulmazken, bu oran kadın öğretmenlerde %43,8 olarak ortaya çıkmıştır. Girdiğim seçmeli ders branşına uygundur diyen kadın öğretmen oranı (%84,8) erkek öğretmen oranından (%74,3) daha yüksek bulunmuştur. Bu da erkek öğretmenlerin branşının dışında da seçmeli derslere girdiğini göstermektedir. Seçmeli dersler konusunda kadın öğretmenlerin çok iyimser olmadığını 14. maddede belirtilen “*seçmeli dersler öğrencilerin yeteneklerini geliştirmektedir*” görüşünde de görülmektedir. Kadın öğretmenlerin sadece %27,6'sı seçmeli derslerin söz konusu katkısı olduğunu düşünürken, bu oran erkek öğretmenlerde %40,5'e ulaşmaktadır.

Öğretmenlerin çalıştıkları okullarındaki uygulama ile ilgili görüşleri toplam 7 maddede sorulmuş ve söz konusu 7 maddenin üçünde öğretmenlerin birbirlerinden farklı düşündükleri ortaya çıkmıştır. Okullarında açılan seçmeli derslerin türlerinin yeterli olduğunu ifade eden erkek öğretmen oranı (%51,4) kadın öğretmenlerden (%39,0) daha fazla bulunmuştur. Kadın öğretmenlerin üçte birinin bu konuda kararsız (%29,5) kaldıkları görülmektedir. Kadın öğretmenlerin %59,0'ı açılacak seçmeli derslerin velilere duyurulduğu, erkek öğretmenlerin ise %37,8'inin velilere duyurulmadığı görüşünde oldukları ortaya çıkmıştır. Yine kadın öğretmenlerin yarısından fazlası (%55,2) açılacak derslerin velilere duyurulduğunu ifade etmiş, buna karşılık erkek öğretmenlerin %37,8'i velilere bu derslerin duyurulmadığını söylemişlerdir.

Seçmeli derslerin öğretim programlarına, yani dersin işleme sürecine ilişkin öğretmenlere toplamda 20 soru sorulmuş, ancak sadece 5 tanesinde öğretmenlerin görüşleri arasında farklılık ortaya çıkmıştır. Okulların fiziksel olanakları konusunda öğretmenlerin yarısından fazlası olumsuz bir tablo ortaya koymuştur. Kadın öğretmenlerin %59,0'ı erkek öğretmenlerin ise %54,1'i okullarında müzik odası, laboratuvar, bilgisayar laboratuvarı, vb. fiziksel koşulların yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Yine bunu destekler biçimde 29. maddede belirtilen ders araç gereci konusunda da, kadın öğretmenlerin %58,1'i ile erkek öğretmenle-

rin %54,1'i yetersizlikten bahsetmektedirler. Diğer maddelere de bakıldığında, kadın öğretmenlerin seçmeli derslerin uygulanma sürecinde erkeklerden daha kötümser düşündüğü görülmektedir. Erkek öğretmenler seçmeli dersleri işlerken daha farklı yöntemlerden yararlandıklarını (%47,3) belirtirken, kadın öğretmenlerin %28,6'sı farklı yöntemler kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci performansını seçmeli derslerde de not ile değerlendirme görüşünü erkek öğretmenlerin %52,7'si desteklerken, kadın öğretmenlerin %39,0'ı nottan yana görüş bildirmişlerdir.

Öğretmenlerin seçmeli ders konusundaki görüşlerinin kıdemlerine göre farklılıklarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan Ki-Kare testi bulguları Tablo 9'da yer almaktadır. Tablo 9, öğretmenlerin seçmeli ders uygulamasına ilişkin genel görüşleri (9-A), okullarındaki uygulama ile ilgili görüşleri (9-B) ve süreç boyutuna ilişkin görüşleri (9-C) olmak üzere 3 bölüme ayrılmıştır. Aşağıdaki tabloda (9-A) öğretmenlerin seçmeli ders uygulamasına genel olarak nasıl baktıklarını içeren veriler yer almaktadır.

Tablo 9-A. Öğretmenlerin seçmeli ders uygulamalarına ilişkin görüşlerinin kıdemlerine göre farklılıkları

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Boyut	Alan	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		
				f	%	f	%	f	%	
3	Seçmeli ders uygulamasını gerekli buluyorum.	Genel	SDY	28	30,4	14	15,2	50	54,3	0,01
			DAD	4	22,2	2	11,1	12	66,7	
			DA	11	40,7	6	22,2	10	37,0	
			YD	2	11,1	0	0,0	16	88,9	
			FBM	82	42,3	18	9,3	94	48,5	
			SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
4	Seçmeli ders uygulamasını faydalı buluyorum.	Genel	SDY	40	43,5	12	13,0	40	43,5	0,00
			DAD	2	11,1	2	11,1	14	77,8	
			DA	11	40,7	4	14,8	12	44,4	

Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri

		YD	4	22,2	0	0,0	14	77,8		
		FBM	86	44,3	28	14,4	80	41,2		
		SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6		
		SB	0	0,0	2	100,0	0	0,0		
		SDY	28	30,4	18	19,6	46	50,0		
		DAD	6	33,3	2	11,1	10	55,6		
		DA	1	3,7	0	0,0	26	96,3		
5	Girdiğim seçmeli ders branşıma uygundur.	Genel	YD	0	0,0	0	0,0	18	100,0	0,00
			FBM	2	1,0	12	6,2	180	92,8	
			SS	1	14,3	0	0,0	6	85,7	
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0	
			SDY	32	34,8	18	19,6	42	45,7	
			DAD	12	66,7	4	22,2	2	11,1	
			DA	13	48,1	6	22,2	8	29,6	
6	Girdiğim seçmeli dersle ilgili hizmet içi seminere ihtiyaç duymaktayım.	Genel	YD	18	100,0	0	0,0	0	0,0	0,00
			FBM	120	61,9	40	20,6	34	17,5	
			SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	46	50,0	24	26,1	22	23,9	
			DAD	12	66,7	4	22,2	2	11,1	
			DA	13	48,1	4	14,8	10	37,0	
13	Seçmeli dersler öğrencilerin bireysel farklılıklarını öne çıkarmaktadır.	Genel	YD	12	66,7	2	11,1	4	22,2	0,13
			FBM	126	64,9	40	20,6	28	14,4	
			SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	32	34,8	20	21,7	40	43,5	
			DAD	8	44,4	6	33,3	4	22,2	
			DA	7	25,9	6	22,2	14	51,9	
14	Seçmeli dersler öğrencilerin yeteneklerini geliştirmektedir.	Genel	YD	8	44,4	2	11,1	8	44,4	0,05
			FBM	98	50,5	46	23,7	50	25,8	
			SS	3	42,9	2	28,6	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
15	Seçmeli dersler öğrencilerin meslek	Genel	SDY	40	43,5	12	13,0	40	43,5	0,00
			DAD	12	66,7	6	33,3	0	0,0	

	seçimine katkıda bulunmaktadır.		DA	11	40,7	6	22,2	10	37,0	
			YD	10	55,6	2	11,1	6	33,3	
			FBM	118	60,8	38	19,6	38	19,6	
			SS	3	42,9	2	28,6	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	36	39,1	16	17,4	40	43,5	
			DAD	8	44,4	2	11,1	8	44,4	
16	Seçmeli dersler öğrencilerin genel kültürüne katkıda bulunmaktadır.	Genel	DA	7	25,9	8	29,6	12	44,4	0,05
			YD	2	11,1	4	22,2	12	66,7	
			FBM	90	46,4	42	21,6	62	32,0	
			SS	3	42,9	0	0,0	4	57,1	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	26	28,3	34	37,0	32	34,8	
			DAD	4	22,2	6	33,3	8	44,4	
33	Öğrenciler seçmeli derslerde eğleniyorlar.	Genel	DA	7	25,9	10	37,0	10	37,0	0,03
			YD	0	0,0	4	22,2	14	77,8	
			FBM	66	34,0	54	27,8	74	38,1	
			SS	1	14,3	2	28,6	4	57,1	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	42	45,7	22	23,9	28	30,4	
			DAD	12	66,7	6	33,3	0	0,0	
36	Seçmeli derslerde öğrenciler devamsızlık yapıyor.	Genel	DA	10	37,0	9	33,3	8	29,6	0,00
			YD	16	88,9	0	0,0	2	11,1	
			FBM	114	58,8	24	12,4	56	28,9	
			SS	2	28,6	3	42,9	2	28,6	
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0	

SDY: Seçmeli dersi yok; DAD: Din, Ahlak ve Değer; DA: Dil ve Anlatım; YD: Yabancı Dil; FBM: Fen Bilimleri ve Matematik; SS: Sanat ve Spor; SB: Sosyal Bilimler

Tablo 9-A incelendiğinde, sadece bir madde (*Seçmeli dersler öğrencilerin bireysel farklılıklarını öne çıkarmaktadır.*) hariç diğer tüm maddelerde öğretmenlerin seçmeli ders uygulaması hakkındaki görüşleri birbirinden farklılaşmaktadır. Herhangi bir seçmeli derse girmeyen öğretmenlerin yaklaşık üçte biri ya da daha fazlası ankette verilen maddelere katılmadıklarını belirtmişlerdir. Yabancı dil (%88,9), Din, Ahlak ve Değer (%66,7) ile Fen Bilimleri ve Matematik (%48,5) alanlarındaki öğretmen-

lerin önemli bir bölümünün seçmeli ders uygulamasını gerekli buldukları (Madde 3), buna karşılık Sosyal Bilimler (%100), Sanat ve Spor (%71,4) ve Dil ve Anlatım (%40,7) alanlarında seçmeli dersleri yürüten öğretmenlerin seçmeli derslerin gereğine yeterince inanmadıkları ortaya çıkmıştır. Fen Bilimleri ve Matematik alanlarında seçmeli dersleri yürüten öğretmenlerin yarıya yakının da (42,3) seçmeli ders uygulamasını gerekli görmedikleri görülmektedir. Seçmeli dersleri faydalı bulma durumu da üçüncü maddedeki oranlarla paralellik göstermiştir. *“Girdiğim seçmeli ders branşıma uygundur. (Madde 5)”* seçeneğine öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu *“katılıyorum”* cevabını vermişlerdir. Ancak herhangi bir seçmeli derse girmeyen öğretmenler (% 30,4) ile Din, Ahlak ve Değer (%33,3) alanındaki seçmeli dersleri yürüten öğretmenler bu maddeyi *“katılmıyorum”* şeklinde işaretleyerek, gruplar arası farka neden olmuşlardır.

Araştırma kapsamındaki öğretmenler kendilerini oldukça yeterli bulmakta ve girdikleri seçmeli derslerle ilgili olarak hizmet içi seminerlere ihtiyaç duymamaktadırlar. Yine bu maddeye paralel olarak öğretmenlerin büyük bir bölümü seçmeli derslerin öğrencilerin bireysel farklılıklarını öne çıkarmadığını düşünmektedirler. Sadece Dil ve Anlatım (%37,0) ile Sanat ve Spor alanlarındaki öğretmenlerin bir kısmı (%28,6) farklı yönde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler seçmeli derslerin öğrencilerin yeteneklerini geliştirdiği konusunda birbirlerinden farklı düşünmektedirler. Aynı alandaki öğretmenlerin bir yarısı derslerin öğrencilerin yeteneklerini geliştirdiğini belirtirken, diğer yarısı ters yönde görüşlerini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin bir bölümü (%20-30) de bu konuda kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Seçmeli derslerin öğrencilerin meslek seçimine katkısı olup olmadığı konusunda da olumsuz düşünen öğretmen oranı olumlu düşünenlerden daha fazla ortaya çıkmıştır. Özellikle Din, Ahlak ve Değer (%66,7), Fen Bilimleri ve Matematik (%60,8) ve Yabancı Dil alanlarında seçmeli derse giren öğretmenler seçmeli derslerin öğrencilerin meslek seçimine etki etmediğini ifade etmişlerdir. Seçmeli derslerin öğrencilerin genel kültürüne katkıda bulunması konusunda da öğretmenler ikiye bölünmüş durumdadır. Sadece Yabancı Dil alanında seçmeli derslere giren öğretmenlerin üçte ikisi (%66,7), derslerin öğrencilerin genel kültürüne katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Yine yabancı dil der-

sine giren öğretmenler (%77,8) Sanat ve Spor alanında derse giren öğretmenler (%57,1), öğrencilerin derslerde eğlendiklerini belirtmekte, buna karşılık Sosyal Bilimler (% 100), Fen Bilimleri ve Matematik (%34,0) ile Dil ve Anlatım (%25,9) alanlarında seçmeli derslere giren öğretmenler bu görüşe katılmadıklarını söylemişlerdir. Öğrencilerin derslere devamı konusunda öğretmenlerin çoğu olumlu görüş bildirmişler, sadece Sosyal Bilimler (%100), Dil ve Anlatım (%29,6), Fen Bilimleri ve Matematik (%28,9) ile Sanat ve Spor (%28,6) alanlarında derse giren öğretmenlerin bir bölümü öğrencilerin devamsızlık yaptıklarını belirtmişlerdir.

Aşağıdaki tabloda (Tablo 9-B) öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki seçmeli ders uygulamalarına ilişkin görüşlerine ait Ki-Kare testi bulguları yer almaktadır.

Tablo 10-B. Öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki seçmeli ders uygulamalarına ilişkin görüşlerinin kıdemlerine göre farklılıkları

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Boyut	Katılmıyorum				Kararsızım		Katlıyorum		
			Alan	f	%	f	%	f	%		
1	Okulumuzda seçmeli dersler etkili bir şekilde uygulanmaktadır.	Uyg	SDY	46	50,0	32	34,8	14	15,2	0,00	
			DAD	0	0,0	4	22,2	14	77,8		
			DA	7	25,9	14	51,9	6	22,2		
			YD	8	44,4	2	11,1	8	44,4		
			FBM	56	28,9	44	22,7	94	48,5		
			SS	1	14,3	4	57,1	2	28,6		
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0		
7	Öğrencilere sunulan seçmeli ders türü yeterlidir.	Uyg	SDY	40	43,5	18	19,6	34	37,0	0,00	
			DAD	2	11,1	6	33,3	10	55,6		
			DA	14	51,9	9	33,3	4	14,8		
			YD	8	44,4	4	22,2	6	33,3		
			FBM	46	23,7	48	24,7	100	51,5		
			SS	0	0,0	3	42,9	4	57,1		

Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri

8	Seçmeli ders seçimlerinden önce öğrencilere dersler tanıtılmaktadır.	Uyg	SB	0	0,0	2	100,0	0	0,0	0,00
			SDY	66	71,7	2	2,2	24	26,1	
			DAD	10	55,6	2	11,1	6	33,3	
			DA	17	63,0	4	14,8	6	22,2	
			YD	10	55,6	0	0,0	8	44,4	
			FBM	92	47,4	38	19,6	64	33,0	
			SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6	
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0	
9	Okulumuzda açılacak seçmeli dersler velilere duyurulmaktadır.	Uyg	SDY	44	47,8	12	13,0	36	39,1	0,00
			DAD	6	33,3	6	33,3	6	33,3	
			DA	8	29,6	8	29,6	11	40,7	
			YD	12	66,7	0	0,0	6	33,3	
			FBM	44	27,7	22	11,3	128	66,0	
			SS	2	28,6	0	0,0	5	71,4	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	64	69,6	8	8,7	20	21,7	
10	Öğrenciler ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ders seçmektedirler.	Uyg	DAD	12	66,7	0	0,0	6	33,3	0,27
			DA	17	63,0	4	14,8	6	22,2	
			YD	16	88,9	0	0,0	2	11,1	
			FBM	120	61,9	30	15,5	44	22,7	
			SS	3	42,9	2	28,6	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	44	47,8	16	17,4	32	34,8	
			DAD	4	22,2	10	55,6	4	22,2	
11	Öğrencilerin ders seçiminde veliler etkili olmaktadır.	Uyg	DA	10	37,0	8	29,6	9	33,3	0,00
			YD	14	77,8	0	0,0	4	22,2	
			FBM	42	21,6	34	17,5	118	60,8	
			SS	0	0,0	0	0,0	7	100,0	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	68	73,9	12	13,0	12	13,0	
			DAD	16	88,9	2	11,1	0	0,0	
			DA	21	77,8	4	14,8	2	7,4	
12	Öğrenciler ders seçerken okulun rehberlik servisinden yardım almaktadırlar.	Uyg	YD	16	88,9	2	11,1	0	0,0	0,00
			DA	21	77,8	4	14,8	2	7,4	
			DAD	16	88,9	2	11,1	0	0,0	
			SDY	68	73,9	12	13,0	12	13,0	

FBM	126	64,9	44	22,7	24	12,4
SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6
SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0

SDY: Seçmeli dersi yok; DAD: Din, Ahlak ve Değer; DA: Dil ve Anlatım; YD: Yabancı Dil; FBM: Fen Bilimleri ve Matematik; SS: Sanat ve Spor; SB: Sosyal Bilimler

Tablo 9-B incelendiğinde, öncelikli olarak öğretmenlerin sadece “Öğrenciler ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ders seçmektedirler.” konusunda benzer görüşleri savundukları dikkat çekmektedir. Öğretmenler hangi alandan olurlarsa olsunlar, seçmeli dersleri öğrencilerin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda seçmediklerini ifade etmişlerdir. Çalıştıkları okulda seçmeli derslerin etkili bir şekilde uygulandığını belirten öğretmenler en fazla Din, Ahlak ve Değer (%77,8) alanında derse giren öğretmenler olmuştur. Bu alanı sırayla Fen Bilimleri ve Matematik (%48,5) ile Yabancı Dil (%44,4) alanlarında derse giren öğretmenler izlemiştir. Buna karşılık Dil ve Anlatım alanında derse giren öğretmenlerin yarısından fazlasının (%51,9) bu konuda “kararsız” kaldığı görülmektedir.

Dil ve Anlatım (%51,9) ile Yabancı Dil (%44,4) alanlarında derse giren öğretmenler okullarındaki seçmeli ders türlerinin yetersiz olduğunu bildirmelerine karşılık, Sanat ve Spor (%57,1), Din, Ahlak ve Değer (%55,6), Fen Bilimleri ve Matematik (%51,5) alanlarında derse giren öğretmenler seçmeli ders türünün yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Altı alanın beşinde öğretmenlerin yarısından fazlası, ders seçimlerinden önce seçmeli derslerin öğrencilere tanıtılmadığını belirtmişler, sadece Sosyal Bilimler alanından araştırmaya katılan iki öğretmen farklı yönde görüş bildirmişlerdir. Açılacak seçmeli derslerin velilere duyurulması konusunda da öğretmenler ikiye bölünmüşlerdir. Örneğin Sanat ve Spor (%71,4) ile Fen Bilimleri ve Matematik (%66,0) alanlarındaki öğretmenler, seçmeli derslerin velilere daha önceden duyurulduğunu, ama buna karşılık Sosyal Bilimler (%100) ve Yabancı Dil (%66,7) alanlarındaki öğretmenler velilere daha önce hangi seçmeli derslerin açılacağını bildirilmediğini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin ders seçiminde velilerin etkili olduğunu bildiren öğretmenler daha çok Sanat ve Spor (%100) ve Fen Bilimleri ve Matematik (%60,8) alanlarında derse giren öğretmenler olmuştur. Sosyal Bilimler (%100) ve Yabancı Dil (%77,8) alanlarında seçmeli dersleri yürüten

öğretmenler ise velilerin ders seçiminde etkili olmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, öğrencilerin ders seçerken okulun rehberlik servisinden yardım almadıklarını belirtmiş, ancak Sosyal Bilimler (%100), Sanat ve Spor (%28,6) ve Fen Bilimleri ve Matematik (%12,4) alanlarındaki öğretmenlerin bir kısmı öğrencilerin rehberlik biriminden bu anlamda yararlandıklarını ifade etmişlerdir.

Aşağıdaki tabloda öğrencilerin kendi yürüttükleri seçmeli derslerin öğretim sürecine ilişkin görüşlerine ait Ki-Kare testi bulguları yer almaktadır.

Tablo 11-C. Öğretmenlerin yürüttükleri seçmeli ders öğretim sürecine ilişkin görüşlerinin kıdemlerine göre farklılıkları

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Boyut	Alan		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		
			f	%	f	%	f	%	f	%	
2	Seçmeli dersler amaçlarına uygun olarak işlenmektedir.	Süreç	SDY	52	56,5	24	26,1	16	17,4	0,00	
			DAD	2	11,1	4	22,2	12	66,7		
			DA	6	22,2	13	48,1	8	29,6		
			YD	4	22,2	6	33,3	8	44,4		
			FBM	68	35,1	62	32,0	64	33,0		
			SS	0	0,0	3	42,9	4	57,1		
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0		
17	Seçmeli dersler zorunlu derslere takviye dersi gibi işlenmektedir.	Süreç	SDY	16	17,4	16	17,4	60	65,2	0,00	
			DAD	2	11,1	0	0,0	16	88,9		
			DA	7	25,9	8	29,6	12	44,4		
			YD	2	11,1	4	22,2	12	66,7		
			FBM	14	7,2	18	9,3	162	83,5		
			SS	1	14,3	2	28,6	4	57,1		
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0		
18	Girdiğim seçmeli dersin öğretim programını yeterli buluyorum.	Süreç	SDY	38	41,3	38	41,3	16	17,4	0,00	
			DAD	10	55,6	4	22,2	4	22,2		
			DA	7	25,9	6	22,2	14	51,9		
			YD	2	11,1	4	22,2	12	66,7		
			FBM	84	43,3	54	27,8	56	28,9		
			SS	7	100,0	0	0,0	0	0,0		
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0		
19	Seçmeli derslerin amaçlarına derslerin öğretim programında yer verilmiştir.	Süreç	SDY	24	26,1	44	47,8	24	26,1	0,03	
			DAD	4	22,2	6	33,3	8	44,4		
			DA	11	40,7	6	22,2	10	37,0		
			YD	4	22,2	4	22,2	10	55,6		
			FBM	58	29,9	60	30,9	76	39,2		

		SS	3	42,9	4	57,1	0	0,0		
		SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0		
		SDY	30	32,6	36	39,1	26	28,3		
20	Girdiğim seçmeli dersin öğretim programında yer alan kazanımları açık ve anlaşılır buluyorum.	Süreç	DAD	8	44,4	4	22,2	6	33,3	0,07
			DA	11	40,7	4	14,8	12	44,4	
			YD	4	22,2	2	22,2	10	55,6	
			FBM	74	38,1	66	34,0	54	27,8	
			SS	3	42,9	4	57,1	0	0,0	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
		SDY	56	60,9	24	26,1	12	13,0		
		DAD	14	77,8	0	0,0	4	22,2		
21	Girdiğim seçmeli dersin öğretim materyalini/kitabını yeterli buluyorum.	Süreç	DA	25	92,6	0	0,0	2	7,4	0,00
			YD	12	66,7	0	0,0	6	33,3	
			FBM	142	73,2	38	19,6	14	7,2	
			SS	7	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	32	34,8	38	41,3	22	23,9	
		DAD	8	44,4	4	22,2	6	33,3		
22	Seçmeli derslerin içerikleri günceldir.	Süreç	DA	9	33,3	14	51,9	4	14,8	0,00
			YD	4	22,2	6	33,3	8	44,4	
			FBM	102	52,6	70	36,1	22	11,3	
			SS	3	42,9	4	57,1	0	0,0	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	18	19,6	18	19,6	56	60,9	
		DAD	8	44,4	0	0,0	10	55,6		
23	Girdiğim seçmeli dersin içeriğine uygun kaynak bulmakta zorluk çekiyorum.	Süreç	DA	8	29,6	2	7,4	17	63,0	0,01
			YD	8	44,4	2	11,1	8	44,4	
			FBM	44	22,7	34	17,5	116	59,8	
			SS	2	28,6	0	0,0	5	71,4	
			SB	0	0,0	2	100,0	0	0,0	
			SDY	12	13,0	22	23,9	58	63,0	
		DAD	0	0,0	4	22,2	14	77,8		
24	Bazı seçmeli derslerin içerikleri zorunlu derslere paralel olarak hazırlanmıştır.	Süreç	DA	1	3,7	18	66,7	8	29,6	0,00
			YD	0	0,0	4	22,2	14	77,8	
			FBM	38	19,6	56	28,9	100	51,5	
			SS	3	42,9	2	28,6	2	28,6	
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0	
			SDY	12	13,0	24	26,1	56	60,9	
		DAD	4	22,2	2	11,1	12	66,7		
25	Bazı seçmeli derslerin içerikleri zorunlu derslerin içerikleri ile örtüşmektedir.	Süreç	DA	1	3,7	12	44,4	14	51,9	0,00
			YD	0	0,0	2	11,1	16	88,9	
			FBM	34	17,5	60	30,9	100	51,5	
			SS	3	42,9	0	0,0	4	57,1	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	12	13,0	10	10,9	70	76,1	
26	Seçmeli derslerin etkili işlenebilmesi için sınıf mevcutları	Süreç	DAD	0	0,0	4	22,2	14	77,8	0,01
			DA	2	7,4	3	11,1	22	81,5	

Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri

	azaltılmalıdır.		YD	2	11,1	2	11,1	14	77,8	
			FBM	16	8,2	20	10,3	158	81,4	
			SS	0	0,0	1	14,3	6	85,7	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
27	Seçmeli derslerin işlenebilmesi için okulun fiziksel olanakları (müzik odası, laboratuvar, bilgisayar laboratuvarı, vb.) yeterlidir.	Süreç	SDY	58	63,0	10	10,9	24	26,1	0,00
			DAD	8	44,4	2	11,1	8	44,4	
			DA	13	48,1	10	37,0	4	14,8	
			YD	12	66,7	0	0,0	6	33,3	
			FBM	108	55,7	44	22,7	42	21,6	
			SS	5	71,4	2	28,6	0	0,0	
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0	
			SDY	48	52,2	22	23,9	22	23,9	
			DAD	4	22,2	6	33,3	8	44,4	
			DA	11	40,7	12	44,4	4	14,8	
28	Seçmeli derslerin işlendiği mekânlar etkili bir şekilde kullanılmaktadır.	Süreç	YD	10	55,6	0	0,0	8	44,4	0,00
			FBM	96	49,5	70	36,1	28	14,4	
			SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	66	71,7	10	10,9	16	17,4	
			DAD	4	22,2	8	44,4	6	33,3	
			DA	13	48,1	14	51,9	0	0,0	
			YD	10	55,6	2	11,1	6	33,3	
			FBM	104	53,6	58	29,9	32	16,5	
			SS	5	71,4	2	28,6	0	0,0	
29	Seçmeli dersler için gerekli araç gereç okulumuzda bulunmaktadır.	Süreç	SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0	0,00
			SDY	32	34,8	32	34,8	28	30,4	
			DAD	8	44,4	4	22,2	6	33,3	
			DA	15	55,6	8	29,6	4	14,8	
			YD	10	55,6	2	11,1	6	33,3	
			FBM	66	34,0	66	34,0	62	32,0	
			SS	1	14,3	0	0,0	6	85,7	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	24	26,1	34	37,0	34	37,0	
			DAD	2	11,1	4	22,2	12	66,7	
30	Seçmeli dersler işlenen farklı yöntem ve tekniklerden faydalanıyorum.	Süreç	DA	7	25,9	10	37,0	10	37,0	0,00
			YD	0	0,0	0	0,0	18	100,0	
			FBM	50	25,8	68	35,1	76	39,2	
			SS	1	14,3	0	0,0	6	85,7	
			SB	0	0,0	2	100,0	0	0,0	
			SDY	18	19,6	36	39,1	38	41,3	
			DAD	4	22,2	2	11,1	12	66,7	
			DA	5	18,5	12	44,4	10	37,0	
			YD	0	0,0	0	0,0	18	100,0	
			FBM	42	21,6	60	30,9	92	47,4	
31	Seçmeli dersleri işlenen görsel/işitsel materyal kullanıyorum.	Süreç	SS	1	14,3	0	0,0	6	85,7	0,00
			SB	0	0,0	2	100,0	0	0,0	
			SDY	18	19,6	36	39,1	38	41,3	
			DAD	4	22,2	2	11,1	12	66,7	
32	Seçmeli derslerde	Süreç	DA	5	18,5	12	44,4	10	37,0	0,04
			YD	0	0,0	0	0,0	18	100,0	
			FBM	42	21,6	60	30,9	92	47,4	
			SS	1	14,3	0	0,0	6	85,7	
34	Seçmeli derslerde	Süreç	SB	0	0,0	2	100,0	0	0,0	
			SDY	42	45,7	12	13,0	38	41,3	

	öğrencilerin başarıları not ile değerlendirilmelidir.		DAD	6	33,3	0	0,0	12	66,7	
			DA	17	63,0	4	14,8	6	22,2	
			YD	6	33,3	2	11,1	10	55,6	
			FBM	84	43,3	42	21,6	68	35,1	
			SS	3	42,9	0	0,0	4	57,1	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	34	37,0	10	10,9	48	52,2	
			DAD	0	0,0	0	0,0	18	100,0	
35	Seçmeli derslerin not ile değerlendirilmeye başlaması ile öğrenciler bu dersleri daha ciddiye aldılar.	Süreç	DA	11	40,7	6	22,2	10	37,0	0,00
			YD	0	0,0	2	11,1	16	88,9	
			FBM	62	32,0	24	12,4	108	55,7	
			SS	1	14,3	2	28,6	4	57,1	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	28	30,4	32	34,8	32	34,8	
			DAD	6	33,3	4	22,2	8	44,4	
			DA	7	25,9	8	29,6	12	44,4	
37	Girdiğim seçmeli derste farklı ölçme değerlendirme yöntemleri kullanıyorum.	Süreç	YD	6	33,3	2	11,1	10	55,6	0,06
			FBM	66	34,0	60	30,9	68	35,1	
			SS	1	14,3	6	85,7	0	0,0	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			DAD	6	33,3	4	22,2	8	44,4	
			DA	7	25,9	8	29,6	12	44,4	

SDY: Seçmeli dersi yok; DAD: Din, Ahlak ve Değer; DA: Dil ve Anlatım; YD: Yabancı Dil; FBM: Fen Bilimleri ve Matematik; SS: Sanat ve Spor; SB: Sosyal Bilimler

Tablo 9-C'de programın hedeflerine ilişkin maddeler (Madde 19 ve 20) incelendiğinde; seçmeli derslerin amaçlarına programda yer verildiği ve programda kullanılan dilin açık ve anlaşılır olduğu konusunda öğretmenler alanlarına göre farklı görüşler bildirmişlerdir. Dersin amaçlarının programda yer aldığı konusunda Sosyal Bilimler (%100), Yabancı Dil (%55,6) ile Din, Ahlak ve Değer (%44,4) alanındaki öğretmenlerin önemli bir kısmı olumlu görüş bildirmelerine karşılık, özellikle Sağlık ve Spor (%42,9), Dil ve Anlatım (%40,7) ile Fen Bilimleri ve Matematik (%29,9) alanındaki öğretmenler yer almadığını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin okullarında yürüttükleri seçmeli derslerin içerikleri konusundaki görüşlerine ilişkin maddeler (Madde 22, 23, 24, 25) incelendiğinde; seçmeli derslerin içeriklerinin güncel olduğunu düşünen öğretmenlerin en fazla Yabancı Dil (%44,4) alanında ders veren öğretmenler olduğu görülmektedir. Diğer alanlardaki öğretmenler genellikle derslerin içeriklerinin güncel olmadığı görüşündeler. Bu bağlamda öğretmenlerin görüşleri arasında bir uyum ortaya çıkmamıştır. Söz konusu derslerin içeriğine uygun kaynak bulmak konusunda da öğretmenler farklı görüşler beyan etmişlerdir. Sağlık ve Spor (%71,4), Dil ve Anlatım (%63,0), Fen Bilimleri ve Matematik (%59,8) ile Din, Ahlak ve

Değer (%55,6) alanlarında derse giren öğretmenler kaynak konusunda sıkıntı çektiklerini, buna karşılık tüm alanlardaki öğretmenlerin önemli bir kısmı kaynak konusunda sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir bölümü “*Bazı seçmeli derslerin içerikleri zorunlu derslere paralel olarak hazırlanmıştır*” seçeneğine “*katılıyorum*” şeklinde görüş bildirirken, özellikle Sağlık ve Spor (%42,9) alanındaki öğretmenler içeriklerin benzemediğini ifade etmiştir. 25. maddede belirtilen, içeriklerin zorunlu derslerle örtüştüğüne ilişkin görüşte de benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Seçmeli derslerin işleniş (öğretme-öğrenme süreci) boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin seçmeli dersleri sanki zorunlu derslere takviye gibi algıladıkları söylenebilir. Özellikle Din, Ahlak ve Değer, Fen Bilimleri ve Matematik ile Yabancı Dil alanlarındaki derslere giren öğretmenlerin yarısından fazlası derslerin amaçlarına uygun ve zorunlu derslere takviye dersi gibi işlendiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu girdikleri seçmeli derslerin materyalleri ve/veya ders kitapları konusunda sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişler, Yabancı Dil (%33,3) ve Din, Ahlak ve Değer (%22,2) alanlarındaki öğretmenler materyalleri yeterli bulmuşlardır. Seçmeli derslere ilişkin kaynak bulma ve okullardaki araç gereç konusunda öğretmenlerin aynı görüşü paylaşmadıkları görülmektedir. Bu derslerin daha etkili işlenebilmesi için sınıf mevcutlarının azaltılması ve okulun fiziksel olanaklarının artırılması konusunda benzer görüşler ortaya koymuşlardır. Ancak özellikle Sosyal Bilimler (%100), Din, Ahlak ve Değer (%44,4) ile Yabancı Dil (%33,3) alanlarındaki öğretmenler fiziksel olanakların yeterli olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmenler ayrıca ders mekânlarının etkili kullanılmadığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu seçmeli derslerde farklı yöntem kullandıklarını, görsel ve işitsel materyalleri kullandıklarını belirtmiş, özellikle Fen Bilimleri ve Matematik (%25,8) ile Dil ve Anlatım (%25,9) alanlarındaki öğretmenlerin dörtte biri bu derslerde farklı yöntem ve teknik kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Seçmeli derslerde öğrenci başarısının değerlendirilmesinde not kullanılması konusunda da öğretmenler farklı görüşler bildirmişlerdir. Din, Ahlak ve Değer (%66,7), Sağlık ve Spor (%57,1) ile Yabancı Dil (%55,6) alanlarındaki öğretmenler nottan yana görüş bildirirken, özellikle Dil ve Anlatım (%63,0) alanı olmak üzere diğer alanlardaki öğret-

menlerin önemli bir kısmı bu derslerde öğrenci performansının not ile değerlendirilmemesi gerektiği görüşünü belirtmişlerdir. Ancak Sosyal Bilimler (%100), Dil ve Anlatım (%40,7) ile Fen Bilimleri ve Matematik (%32,0) alanlarındaki öğretmenler, öğrencilerin seçmeli derslerin notla değerlendirilmeye başlamasından sonra dersleri daha ciddiye almadıklarını, yani notun çok da önemli bir etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Seçmeli derslerde farklı ölçme araç ve yöntemleri kullanma konusunda görüşler alan farkı olmaksızın üçe ayrılmıştır; bazı öğretmenler bu görüşe katıldıklarını, bazıları katılmadığını ve bir kısım öğretmen de kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Sonuç Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda bulgulardan elde edilen sonuçlara yer verilmektedir.

Seçmeli Derslerin Alan ve Derslere Göre Dağılımı

Okullarda uygulanan seçmeli derslerin tercihine ya da açılan derslere bakıldığında, derslerin daha çok zorunlu derslere takviye gibi düşünülen derslerden açıldığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrenciler ders seçimlerini, önlerine çıkacak sınavları dikkate alarak yapmışlardır. Bu bağlamda Matematik Uygulamaları, Kur'an-ı Kerim, Okuma Becerileri dersleri en fazla açılan dersler arasına girmiştir. Örs ve diğerlerinin (2015) yaptığı "5. Sınıf Seçmeli Ders Tercihlerinin Sıralama Yargıları Kanunıyla Ölçeklendirilmesi" adlı çalışmada beşinci sınıf öğrencilerinin daha çok Spor ve Fiziki Etkinlikler, Yabancı Dil ve Zekâ Oyunları gibi dersleri tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmada erkek öğrencilerde Spor ve Fiziki Etkinlikler birinci sırada iken, kız öğrencilerde Yabancı Dil ilk sırayı almıştır (Örs, Özdiil ve Kınay, 2013). Karagözoğlu (2015) 'nun seçmeli derslerle ilgili çalışmasında 5. Sınıf öğrencilerinin en fazla Matematik, Kur'an-ı Kerim ve Yabancı Dil derslerini tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Öğrenciler Karagözoğlu (2015)'nun çalışmasında, bu dersleri tercih nedenlerinin öncelikle ilgilerini çektiğini, böylece yeteneklerini geliştirebileceklerini, gelecekte meslek seçiminde bu derslerin katkısı olacağını ve bu derslerin kolay olmasından dolayı not ortalamasını

yükselteceğini belirtmişlerdir. Karagözoğlu'nun çalışmasından elde edilen sonuçlar yapılan bu çalışmayla da paralellik göstermektedir. Türkiye'nin uluslararası PISA sınavlarında özellikle Matematik dersindeki başarı durumu göz önünde bulundurulduğunda, seçmeli derslerin başında Matematik dersinin gelmesi, gelişen dünyaya ayak uydurabilme anlamında sevindirici bir gelişme olarak kabul edilebilir. Seçmeli ders sıralamasında ikinci tercihin Kur'an-ı Kerim olması, veli, öğrenci ya da okulun, öğrencilerin yazın camilerde yapılan kurslar aracılığıyla öğrendikleri dini bilgileri daha düzenli ve programlı olarak okulda alması gerektiğini düşünmesinden kaynaklanabilir. Yaşayan Diller ve Lehçeler, İletişim ve Sunum Becerileri ve Medya Okuryazarlığı gibi derslerin en az tercih edilmesinin nedeni, ders seçiminde etkili olan öğrenci, veli ya da okulun öncelikle akademik kaygılarından kaynaklandığı sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca Matematik, Yabancı dil ve Türkçe gibi zorunlu dersleri desteklemesi, zorunlu derslerin notlarına etkisi ve böylece akademik başarıyı yükselteceği düşüncesi de öğrencilerin bu dersleri daha çok tercih etmelerinin nedeni olarak görülmektedir.

Seçmeli Ders Uygulaması ve Açılma Koşulları

Öğrencilerin ilgi, yetenek ve isteklerine göre açılarak, onların söz konusu becerilerini geliştirmek amacıyla öğretim programlarına konulan seçmeli derslerin türünü mevcut şartlarda çoğunlukla okul idaresinin belirlediği ortaya çıkmıştır. Kısmen öğretmen ve velilerin de etkili olduğu seçmeli ders tercihlerinde en az etkinin öğrenciler olduğu görülmektedir. Öğretmenlere göre derslerin açılmasında öğrencilerin isteklerinin en önemli etken olduğu ifade edilmiştir ancak bunun yanı sıra okulun fiziksel olanakları ve öğrencinin seçtiği derse girecek öğretmenin olup olmaması ve ders yükü de önemli ölçütler arasında sayılmıştır. Kutlu ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin ders seçiminde sırayla ilgi alanı, dersin işleniş tarzı, ders programı ve derse giren öğretim alanı gibi ölçütleri ön planda tuttıkları ortaya çıkmıştır (Kutlu, Abalı ve Eren, 2012). Yapılan bu çalışmaya paralel olarak Sağır'ın Eğitim ve okul sistemindeki son dönem politika değişimlerine ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerinin incelediği çalışmasında, okul yöneticileri ders seçiminin, her alanda öğretmen bulma sıkıntısının

dan dolayı öğrenci ve veli tercihinden çok kurumun yönlendirilmesi yoluyla yapıldığını ifade etmişlerdir (Sağır, 2015).

Seçmeli Dersler Hakkındaki Görüşler ve Okullarda Uygulanışı

Araştırma kapsamındaki okullarda açılan seçmeli derslere büyük oranda alanın öğretmenlerinin girdiği ortaya çıkmıştır. Ancak öğretmenlerin alanı kapsamında olmayan seçmeli derslere girdiği de görülmektedir. Öğretmenlerin çoğuna göre seçmeli dersler yararlı ve gereklidir. Ancak seçmeli derslerin öğrencilerin bireysel farklılıkları ortaya çıkaracak nitelikte olmadığı ve meslek seçimine önemli bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Demir ve Ok (1996)'un üniversite öğretim üyeleri ve öğrencileri ile yaptığı çalışmada, öğrenciler seçmeli derslerin öğrencilerin izlediği programla ve meslekleri ile ilgili olması gerektiğini belirlerken, öğretim üyeleri seçmeli derslerin daha kapsamlı olması gerektiğini bildirmişlerdir (Demir ve Ok, 1996). Öğretmenlerin dörtte üçü girdikleri seçmeli derslerle ilgili herhangi bir hizmetiçi eğitime gereksinim duymamaktadır.

Araştırmada seçmeli derslerle ilgili duyuruların zamanında ilgili kişilere (veli, öğrenci, öğretmen) yapıldığı ortaya çıkmıştır. Ancak seçmeli ders türünün yeterli olduğu ve ders seçiminde velilerin etkili olduğu görüşleri konusunda öğretmenler farklı düşünmektedir. Öğretmenlere göre öğrenciler kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda değil karşılaşacakları sınavları dikkate alarak ders seçmektedirler. Karagözoğlu (2015)'nin yaptığı çalışmanın sonuçları her ne kadar öğrencilerden bilgi alınmışsa da büyük oranda bu çalışmayla benzerlik göstermektedir (Karagözoğlu, 2015). Seçmeli derslerin duyurulması ve okullardaki uygulanma şekli konusunda tarafların kafa karışıklıkları ve organizasyonların daha etkili yapılabilmesi, dönemin başında “okul rehberlik birimi ya da sınıf öğretmenlerinin veya her ikisinin de katılımıyla yapılacak toplantılara” bağlıdır (Ülgen, 1992). Seçmeli derslerin amaçlarının anlaşılabilirliği, derslerde öğretim programlarının amaçlarına yer verilip verilmediği ve etkili bir şekilde işlendiği konusunda öğretmenler genellikle olumsuz görüş bildirmişlerdir. Uysal'ın (2015) yaptığı çalışma sonuçları ile de paralellik gösteren bu sonuca göre daha sürecin başında öğretmenlerin önünde önemli bir sorun bulunmaktadır. Çünkü

programların hedef boyutuna ilişkin karşılaşılabilecek bir sorun diğer tüm boyutları etkilemektedir.

Seçmeli Derslerin Öğretim Sürecine İlişkin Değerlendirme

Öğretmenlerin büyük bir bölümü seçmeli derslerde sınıfların çok kalabalık olmasında şikâyetçi olmuştur. Yine süreçle ilgili olarak, öğretmenlerin girdikleri seçmeli derslerle ilgili kaynak, ders materyali ve araç gereç bulma, seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi, sadece bu yüzden öğrencilerin dersi daha ciddiye almaları noktasında sorun yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmenler seçmeli ders içeriklerinin zorunlu dersleri destekler nitelikte hazırlandığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu seçmeli derslerin notla değerlendirilmesinin seçmeli ders ruhuna aykırı olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Öğretmenler seçmeli derslerin işleme sürecinde okulun olanakların yeterli olmadığını, ders mekânlarının yeterince verimli kullanılmadığını ifade etmişlerdir. Bu sonuç Uysal'ın yapıtı araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir (Uysal, 2015).

Seçmeli Dersler Hakkındaki Genel, Uygulama ve Süreç Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşması

Seçmeli dersler hakkındaki genel görüşler incelendiğinde, sadece 4 maddede erkek öğretmenlerin görüşleri ile kadın öğretmenlerin görüşleri arasında fark ortaya çıkmış, erkek öğretmenlerin seçmeli dersleri daha yararlı bulduğu, kadın öğretmenlerin branşına uygun seçmeli derse girme oranı ise erkek öğretmenlerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Seçmeli ders uygulaması ile ilgili kadın öğretmenlerin erkeklere oranla daha iyimser olmadığı ortaya çıkmıştır.

Seçmeli derslerin okullardaki uygulanmasına ilişkin olarak erkek öğretmenlerin çoğunluğu seçmeli ders türlerinin yeterli olduğu görüşünde birleşirken, bu oran kadın öğretmenlerde daha az bulunmuştur. Seçmeli derslerin velilere duyurulması konusunda ise, kadın öğretmenler genellikle duyurulduğunu, erkek öğretmenler ise duyurulmadığını belirtmişlerdir.

Seçmeli dersleri öğretmenlerin sınıflarında öğretme sürecine ilişkin 20 soru yöneltilmiş, erkek ve kadın öğretmenlerin bu konudaki görüşleri 5 maddede farklılık göstermiştir. Öğretmenler bu sürecin bir parçası olan okulun fiziksel olanakları konusunda olumsuz görüş bildirmişler; müzik odası, laboratuvar, bilgisayar laboratuvarı, vb. fiziksel koşulların ve ders araç gereçlerinin yetersizliğini kadın öğretmenler erkek öğretmenlerden daha fazla hissetmektedir. Erkek öğretmenlerin yarıya yakını seçmeli dersleri işlerken farklı yöntemlerden yararlandığını belirtmiş, kadın öğretmenler ise çok az bir bölümü aynı görüşü paylaşmıştır. Öğrenci performansının not ile değerlendirilmesi gerektiği görüşüne erkek öğretmenler kadın öğretmenlere göre daha olumlu bakmaktadırlar.

Seçmeli Dersler Hakkındaki Genel, Uygulama ve Süreç Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Alan Değişkenine Göre Farklılaşması

Öğretmenlerin alanlarına göre seçmeli dersler hakkındaki genel görüşler incelendiğinde, özellikle Yabancı Dil, Din, Ahlak ve Değer, Fen Bilimleri ve Matematik alanlarındaki öğretmenler diğer alanlardaki öğretmenlere göre seçmeli derslerin yararlarına ve gerekliliğine daha fazla inanmaktadırlar. Din, Ahlak ve Değer alanındaki dersler dışında öğretmenlerin çoğu özellikle Fen Bilimleri ve Matematik ile Dil ve Anlatım alanı öğretmenlerinin kendi branşlarına uygun derslere girdiği anlaşılmaktadır. Öğretmenler çoğunlukla seçmeli derslerin meslek seçimine, bireysel özelliklerin gelişimine beklenen düzeyde katkısı olmadığını vurgulamıştır. Aynı alanlardaki öğretmenler bu konuda diğer öğretmenlere göre daha olumsuz bakmaktadırlar. Öğretmenlerin alanlarına göre görüşleri arasında farklılık görülse de, öğrencilerin seçmeli dersleri özellikle notla değerlendirilmeye başladıktan sonra zorunlu ders gibi algıladıkları, önemli gördükleri derslerde ciddi, daha çok sosyal etkinlik içerikli derslerde ise eğlenmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Özellikle yukarıda belirtilen Yabancı Dil, Din, Ahlak ve Değer, Fen Bilimleri ve Matematik alanlarındaki öğretmenler okullarında seçmeli derslerin etkili bir şekilde işlendiğini dile getirirken Dil ve Anlatım alanında derse giren öğretmenlerin yarısından fazlasının (% 51,9) bu konuda “kararsız” kaldığı görülmektedir. Derslerin velilere duyurulması, ders seçiminde etkili olan kişiler konusunda öğretmenler birbirinden farklı düşünmektedirler.

Öğretim programın boyutlarına (amaç, içerik, eğitim süreci ve değerlendirme) ilişkin değerlendirmede, programın amaçlarına Sosyal Bilimler, Yabancı Dil ile Din, Ahlak ve Değer alanlarındaki öğretmenler seçmeli derslerde yer verildiğini ifade ederken, Sağlık ve Spor, Dil ve Anlatım ile Fen Bilimleri ve Matematik alanlarındaki öğretmenler yer verilmediği görüşündedirler. Seçmeli ders içeriklerinin güncel olduğu konusunda sadece Yabancı Dil öğretmenlerinin yarıya yakınının iyimser düşünmesinin dışında öğretmenlerin çoğu bu konuda olumsuz görüş bildirmişlerdir. Kaynak bulma konusunda da, Sağlık ve Spor, Dil ve Anlatım, Fen Bilimleri ve Matematik ile Din, Ahlak ve Değer alanlarında derse giren öğretmenler sıkıntı çektiklerini, buna karşılık tüm alanlardaki öğretmenlerin önemli bir kısmı kaynak konusunda sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin özellikle geleceklerini şekillendireceğini düşündükleri derslerle ilgili olan dersleri bir takviye gibi gördükleri için bu derslerin daha ciddi geçtiğini, diğer derslerde devamsızlıkların yaşandığı ortaya çıkmıştır. Yabancı Dil ile Din, Ahlak ve Değer alanındaki öğretmenler dışında kalan alanlardaki öğretmenler ders araçları, materyal, kaynak vb. konuda sıkıntı yaşadıklarını, öğretmenlerin çoğu ise seçmeli derslerde sınıf mevcutlarının azaltılması gereğini vurgulamışlardır. Din, Ahlak ve Değer, Sağlık ve Spor ile Yabancı Dil alanlarındaki öğretmenler dışında kalanlar öğrenci performanslarını değerlendirmede not kullanılmaması gerektiği konusunda görüş birliğine varmışlardır.

Yukarıdaki sonuçlar dikkate alınarak aşağıdaki öneriler yapılabilir:

1. Seçmeli derslerin amaçları, içeriği, uygulanma şekli ve tercih ölçütleri konusunda öğrenci ve velilere dönemin başında ayrıntılı bilgi verilmelidir. Bu uygulamada Okul Rehberlik Servisi bir daha etkin hale getirilmelidir.
2. Öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerini ortaya çıkarabilmek amacıyla dönem başında söz konusu becerileri ortaya koyabilecek ölçekler geliştirerek uygulamak gerekmektedir.
3. Seçmeli ders uygulamasının başarılı olabilmesi için öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda seçmeli dersler oluşturulmasına okul yöneticileri dikkat etmelidir.

4. Seçmeli ders amaçlarının içerisinde mesleki gelişime önem veren öğrencilerin üst sınıflarda da aynı dersleri seçmeleri için sürekliliği sağlayabilecek koordinasyonlar yapılmalıdır.
5. Öğrencilerin seçmeli ders tercihlerinde belirli derslerde yığılma olması durumunda yakın çevredeki öğretmen ve okullardan yararlanılmalıdır.
6. Seçmeli derslerdeki performansların değerlendirilmesinde not sadece bir üst kurdaki aynı derse katılabilme hakkı kazanmak amacıyla kullanılabilir.
7. Öğretmenlerin özellikle de kadın öğretmenlerin seçmeli dersler hakkındaki olumsuz düşüncelerinin nedeni araştırılmalıdır.
8. Seçmeli derslerde yapılan devamsızlıklar bir üst kurdaki derslere katılmada olumsuz puan olarak değerlendirilmelidir.
9. Seçmeli derslerde her öğrenci için gelişim dosyası tutulmalı, bu dosyalar daha sonra bir sonraki dönemdeki hocalara devredilmelidir.

Kaynakça

- Çelik, Z., Boz, N., Gümüş, S., ve Taştan, F. (2013). *Eğitim reformunu izleme raporu*. Ankara: Eğitimciler Birliği Sendikası.
- Çelik, Z., Yurdakul, S., Bozgeyikli, H. ve Gümüş, S. (2017). *Eğitime bakış 2017: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen
- Cerit, Y., Akgün, N., Yıldız, K., ve Soysal, M. R. (2014). Yeni eğitim sisteminin (4+ 4+ 4) uygulanmasında yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri (Bolu il örneği). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 59-82.
- Demir, A., ve Ok, A. (1996). Ortadoğu teknik üniversitesindeki öğretim üye ve öğrencilerinin seçmeli dersler hakkındaki görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(12), 121-125.
- EARGED. (2008). *Seçmeli derslerin seçim kriterlerinin değerlendirilmesi araştırması*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. file:///C:/Users/mdc/Downloads/Documents/secmeli_dersler_aras_tirnasi.pdf adresinden alındı.

- Eğitim Reformu Girişimi (2016). Eğitim izleme raporu 2015-16. <http://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2016-17/> adresinden alınmıştır. Erişim tarihi: 19.06.2017
- Frank, J. (1976). *Complete guide to co-curricular programs and activities for the middle grades*. Parker Publishing Company.
- Karagözoğlu, N. (2015). Ortaokul 5. sınıflarda tercih edilen seçmeli dersler ve tercih nedenlerinin öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi. . *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(1), 69-94. <http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2015.004>. adresinden alındı.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (13.Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaya, K. (2013). Okul idarecilerinin gözüyle seçmeli ders uygulaması. Okul idarecilerinin gözüyle seçmeli ders uygulaması. *Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları*, 40-46.
- Kutlu, B. S., Abalı, Y. A., ve Eren, T. (2012). Çok ölçütlü karar verme yöntemleri ile seçmeli ders seçimi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 5-25.
- MEB, Meb Mevzuat. Milli Eğitim Bakanlığı: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html adresinden alındı.. Erişim tarihi: 25.09.2017.
- MEB-TTKB, Milli Eğitim Bakanlığı. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı : <http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7> adresinden alındı. Erişim tarihi: 22.09.2017.
- Milli Eğitim Bakanlığı Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü (t.y). 2016-2017 yılı istatistikler kılavuzu. <http://kayseri.meb.gov.tr/www/2016-2017-egitim-ogretim-yili-kayseri-milli-egitim-istatistikleri/icerik/1202> Erişim tarihi: 19.06.2017.
- Örs, Ç., Erdoğan, H., ve Kipici, K. (2013). Eğitim Yöneticileri bakış açısıyla 12 yıllık kesintili zorunlu eğitim sistemi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(4), 131-154.
- Özgüven, E. (1989). Yükseköğretimde öğrenci kişilik hizmetleri. yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma toplantısı,. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 161.
- Pamuk, E., ve Kiraz, Z. (2016). Ortaokullarda okutulan seçmeli ders uygulamalarında okul yöneticilerinin karşılaştıkları problemler. .

- Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 977-1003.
- Sağır, M. (2015). Eğitim ve Okul sistemindeki son dönem politika değişimlerine ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(11), 1297-1310.
- Taş, B. S. (2004). *Seçmeli ders programlarının öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Tezcan, H. G. (2008). Üniversite öğrencilerinin seçmeli ders tercihlerine etki eden faktörlerin araştırması. *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 1-17.
- Uysal, B. (2015). *Ortaokul seçmeli ders uygulamasının okul yöneticisi, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ülgen, G. (1992). İlköğretim okullarının 6, 7, 8. sınıflarında seçmeli dersler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 107-114.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

- Durmuşçelebi, M. ve Mertoğlu, B. (2018). Ortaokul öğrencilerinin eğitiminde seçmeli derslerin yeri. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 170-211.

Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Döneminde Yaşadıkları Sorunlar: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencileri Örneği

DOI: 10.26466/opus.358194

*

Bayram Akay* - Abdullah Uslu** - Muhammet Fatih Sancar***

*Dr. Öğr. Ü., Kırklareli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Kırklareli / Türkiye

E-Posta: bayramakay@klu.edu.tr

ORCID: [0000-0003-4658-6994](https://orcid.org/0000-0003-4658-6994)

**Öğretim Görevlisi Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye A.S.M.K MYO, Muğla / Türkiye

E-Posta: abdullahuslu2008@hotmail.com

ORCID: [0000-0002-3660-7096](https://orcid.org/0000-0002-3660-7096)

***Öğretim Görevlisi, Siirt Üniversitesi, TİOY, Siirt / Türkiye

E-Posta: mf.sancar@hotmail.com

ORCID: [0000-0002-7712-4082](https://orcid.org/0000-0002-7712-4082)

Öz

Bu çalışmanın amacı ortaöğretim ve lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staj sürecinde karşılaştıkları sorunları belirlemek ve çözüm önerileri sunmaktır. Araştırma için nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda; staj öncesi bilgilerin verilmesi, öğrencilerin staj sürecindeki uyum sorunları, hizmet içi eğitim almaları, rotasyon sonucu diğer departmanlarda çalışmaları, barınma imkânları, haftalık izinler, çalışanlar arası ilişkiler ve okulda verilen eğitimi uygulama imkânları gibi sorunlarla karşılaşıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin staj sorunlarını algılamaları ile demografik özelliklerine göre farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Staj, Staj Sorunları, Turizm Eğitimi

Tourism Education Students Live Problems in Internship Periods: Undergraduate and Secondary Tourism Students Sample

*

Abstract

The purpose of this study is to determine the problems encountered by the students who are studying tourism education at the secondary and undergraduate levels during the internship process and to offer solutions. The survey technique was used for the research. As a result of research; Giving information before the internship, adaptation problems of students during internship, in-service training, Work in other departments as a result of rotation, sheltering facility, weekly leave, between employees relationships and school education practice opportunities as problems were founded. In addition, there were differences according to students' perception of internship problems and demographic characteristics.

Keywords: *Internship, Internship Problems, Tourism Education*

Giriş

Şiddetli rekabetin hakim olduğu küresel iş dünyasının yükseliş gösteren alanlarında kalifiye personelin yetiştirilmesi ve istihdam edilmesi önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle, turizm alanında çalıştırılacak iş görenin niteliği; hizmetin kalitesini ve sürekliliğini sağladığından, turizm endüstrisinde çalıştırılacak personellerin nitelikleri ve gelecek beklentileri giderek önem kazanmaktadır (Üzümcü, Al-yakut ve Günsel, 2015, 81).

Turizmde kalitenin artırılması ile ilgili olarak ülkemizde sektöre personel sağlayan çeşitli eğitim kurumlarının bulunmasıyla beraber, bu eğitim kuruluşlarında verilen teorik bilgiye ek olarak, uygulamalı dersler ve uygulama kapsamında yapılması zorunlu olan staj süreci vardır. Staj, öğrencilerin sektör ile tanıştıkları ilk dönem olmakla birlikte, bu süreç içerisinde elde etmiş oldukları bakış açıları ileride bu mesleği yapma durumları ile ilgili olarak, önemli sayılabilecek hususlardandır (Pelit ve Güçer, 2006, 140)

Çalışmamızda, birinci bölümde; turizm sektörü, eğitim, mesleki eğitim, turizm eğitimi, turizm eğitimi önem ve amaçları, staj, turizmde staj, mesleki eğitimde staj faaliyetlerinin önemi ve turizm eğitiminde stajın mesleki açıdan önemi vurgulanmıştır. Ayrıca turizm eğitiminde staj sorunları başlığı altında da; staj sırasında karşılaşılan sorunlar, ortaöğretim düzeyindeki turizm eğitiminde beceri eğitimi, sektör beklentileri, başarıyı sağlayıcı etkenler ve staj ile ilgili yapılan çalışmalara değinilmiştir. İkinci bölümde ise; turizm eğitimi alan öğrencilerin staj döneminde yaşadıkları sorunlar: lisans ve ortaöğretim turizm öğrencileri örneği' üzerine bir anket çalışması yapılmıştır. Araştırmanın amacı, önemi, yöntemi, elde edilen bulgular ve tablolar bu bölümde yer almıştır.

Turizm Sektörü, Eğitim, Turizm Eğitimi ve Staj

Turizm Sektörü; Turizm endüstrisi, hızlı bir gelişme ve büyüme gösteren sektörler arasında gösterilmektedir. Uluslararası anlamda sınırların ortadan kalkmasıyla, dünya daha da küçülmeye başlamış ve böylece turistler daha uzak yerlere gitme eğilimine girmiştir. Bunun diğer bir

sebebi ise, bireylerin gelirlerinde artış meydana gelmesi ve bunun etkisiyle bireysel gelirlerden turizme ve tatile ayrılan tutarın artması ile ulaşım ve iletişim alanındaki hızlı ilerlemeye ek olarak, turistlerin hiç görmedikleri ve merak ettikleri yeni yerleri ziyaret etme isteğidir. Turizm sektörü kısaca “kar amacı bulunmayan turizm organizasyonlarından, turizm pazarlama eylemlerinden, ulaştırma, yiyecek ve içecek hizmetlerinden, turizm mağazalarından ve turizm konusundaki diğer faaliyetlerden meydana gelen bir endüstridir (Taşkın, 2006, 14).

Turizm sektörünün çeşitli hizmetleri ve faaliyetleri bir başlık içerisinde toplayan özelliği, elde ettiği farklı fonksiyonlar ve ekonomiye sağladığı katkılardan kaynaklanmaktadır (Türkseven, 2012, 10).

- Turizm sektörü, ekonominin tarım ve sanayi gibi bazı sektörlerle karşılıklı etkileşim içerisinde olan bir endüstridir.
- Turizm sektörü, gelişen ülke ekonomileri için ödemeler dengesinin önemli döviz kaynaklarından birisi durumuna gelmektedir.
- Turizm sektörü, istihdam imkânları yetersiz düzeyde gelişen ülkeler için istihdam oluşturan, bu şekilde işsizliğin azalmasına katkı sağlayan bir endüstridir.
- Turizm sektörü, devletler ve alanlar arası ekonomik ve kültürel değişim konusunda önemli bir unsur olan sektördür.
- Turizm endüstrisi, sahip olduğu kaynakları koruyan ve bu kaynaklara zarar verebilecek bir endüstri özelliği göstermektedir.

Eğitim; kişilerin davranışlarında kendi yaşantıları yolu ile bilerek istenilen yönde (eğitimin amaçlarına uygun) farklılıklar ortaya çıkarma süreci olarak tanımlanmaktadır (Ulama, Batman ve Ulama, 2015, 342). Eğitim kişinin hareketlerinde kendi hayatı aracılığıyla ve bilinçli olarak istedik değişme oluşturma aşamasıdır. Ayrıca personele nitelik kazandırır, üretimdeki emek faktörünün verimliliğini artırır, gelecek neslin, toplum yaşamında yerlerini almaya hazırlanırken gereken bilgi, beceri ve anlayışlar kazanmalarına, kişiliklerini ilerletmelerine yardımcı olur (Civelek, 2014, 20). Yapılan çalışmalar, kendini eğitmiş çalışanın, eğitim konusunda daha yetersiz çalışandan daha fazla gelir sağladığını, ortaya çıkan farkın, kalifiye personele ihtiyaç arttıkça daha fazla olacağını ve

eğitim nedeniyle yapılan işlerin fazla zaman geçmeden karşılığını vereceği sonucunu çıkarmaktadır (Barrows ve Powers, 2009).

Halk olarak ilerlemenin, büyümenin temelinde öğrenme, eğitime ve bilinçlenme yer alır. Tarihin her döneminde yaşam seviyesini arttırmış, medeni toplumlar bu seviyeye ötekilerden daha iyi, daha fazla bir eğitimle elde etmişlerdir (Dağdeviren, 2007, 9). Eğitim ile insanın kişisel özelliklerinin geliştirilmesi hedeflenir. Eğitimin ana hedeflerinde biri, bireyin doğuştan elde ettiği bazı yetenekleri ortaya çıkarmak ve geliştirmektir. Gerçekleştirilecek eğitimin onu iyi yönde geliştirmesi ümit edilir. Eğitim, yalnızca bireyi tüm yönleriyle geliştirmek değil aynı zamanda onun insani ve nitelikli bir yaşam devam ettirmesini de sağlamaktır. Bu yönüyle eğitim değer oluşturma, bireyi bu değerler doğrultusunda iyi ve güzele yönlendirme işidir (Çevik, 2012, 17).

Türkiye’de formal eğitim örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki şekilde uygulanır. *Örgün eğitim*, belli yaş sınıfındaki kişilere, hedefine uygun biçimde okul ortamında verilen eğitimdir. Diğer bir ifade ile örgün eğitim, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, hedefe göre hazırlanmış programlarla, okul içerisinde belli bir düzende yapılmış eğitimdir. *Yaygın eğitim*; örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da örgün eğitim sisteminin herhangi bir kademesinde yer alan veya bu kademedeki ayrılmış ya da sona erdirmiş bireylerden oluşur (Civelek, 2014, 21).

Mesleki Eğitim; uzmanlaşmamış ya da yarı uzman personelini, uzmanlık gerektiren ve özel nitelikteki işlere hazırlamak için yapılan çalışmaların tümüdür. Mesleki eğitim, toplumdaki kişilerin bir mesleğe sahip olabilmesi ve mesleğe uygun bilgi ve becerilerin kazandırılacağı bir süreçte gelişmesi ve yetişmesi için yapılan bir eğitim öğretim sistemidir (Altinel, 2016, 13). Mesleki eğitimin, Türk eğitim sisteminde önemli bir konumu bulunmaktadır. Bunun nedeni ise; öğrencilerin eğitim sırasında sektör deneyimi elde etmesi ve böylece de mezuniyetin ardından mesleki ve teknik becerilere sahip olmasıdır. İşletmeler böylece genç, dinamik ve işe hâkim personellerle çalışma imkânına sahip olmaktadır. Mesleki ve teknik eğitimin bu ölçüde olumlu tarafları olmasına rağmen, istihdam konusunda sorunlar da yaşanmaktadır (Pak, 2015, 10).

Bir toplum için en önemli kaynaklardan biri işlenmemiş insan gücü varlığıdır. Bu kaynağa işlerlik kazandıran mesleki ve teknik eğitimin tasarruflu ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır. Bu konuda mesleki ve teknik eğitime sahip kişiler, diğer bireylere kıyasla ekonomik değişimden daha az etkilenmektedir. Bundan dolayı mesleki ve teknik eğitim, kişinin farklılaşan ekonomik koşullara uyumunu kolaylaştıran ve bu gelişmelerden yararlanmasını sağlayan bir teminattır (Sarı, 2007, 7).

Turizm Eğitimi; İnsan kaynağına dayalı bir sektör olan turizm sektörünün en önemli problemlerinden biri nitelikli personel eksikliğidir. Turizm sektörünün nitelikli personel ihtiyacını karşılamak amacıyla turizm eğitimi veren çeşitli düzeylerde programlar bulunmaktadır. Bu programlar; örgün eğitim içerisinde bulunan ortaöğretim ve yükseköğretim programları ile yaygın eğitim içerisinde yer alan çeşitli kurs ve sertifika programlarından meydana gelmektedir (Tekbalkan, 2015, 17). Mesleki turizm eğitimi; turizm endüstrisindeki tüm firmaların talep ettikleri teorik ve pratik, bilgi ve becerilere sahip işgücünü yetiştirmeyi, personele işlerini daha iyi yapabilmeleri için ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri sistemli olarak kazandırmayı sağlayan bir süreçtir (Aymankuy ve Aymankuy, 2013, 3).

Turizm eğitimi farklı kaynaklarda farklı şekillerde sınıflara ayrılmaktadır. Bu sınıflandırmalardan biri aşağıdaki yer almaktadır (Öncüer, 2006, 65):

- Toplum için Turizm Eğitimi: Bazı yayın organları vasıtasıyla veya yapılan kurs, seminer, konferans vb. aktivitelerle toplumun turizm alanında bilinçlendirilmesi faaliyetleridir.
- Genel Turizm Eğitimi: Turizm meslek okullarından farklı olarak, normal eğitim hizmeti sunan eğitim kurumlarında verilen turizm eğitimidir.
- Mesleki Turizm Eğitimi: Turizm endüstrisinde görev alacak ara personele, meslek yüksekokulları, Anadolu otelcilik ve turizm meslek liseleri vb. okullarda verilen turizm eğitimidir.
- Akademik Turizm Eğitimi: Turizm sektörü için yönetim için personel yetiştirmeyi hedefleyen turizm işletmeciliği ve otelcilik

yüksekokulları ve 4 yıllık eğitim veren turizm ile ilgili diğer okullarda verilen eğitimidir.

Turizmin emek-yoğun özelliği ve sektörde kalitenin yükseltilmesi ihtiyacı sebebiyle eğitilmiş işgücüne olan ihtiyaç devamlı olarak artış göstermektedir. Turizm eğitiminin önemi özellikle şu konularda ortaya çıkmaktadır (Türkseven, 2012, 20-21):

- Turizm eğitimi sektöre yeterli işgücü kazandırmalıdır.
- Dünya piyasasında yer alan firmalarda aranan ana niteliklerden birisi de kalifiye işgücüdür. Örneğin; tur operatörleri, işgöreninden memnun kalmadıkları işletmeler ile birlikte çalışmamaktadırlar.
- Turizmde sadece üretim kısmında değil, pazarlama, reklam ve satış kısmında da kalifiye personele ihtiyaç duymaktadır. Özellikle dünya turizminde bu tür personellere daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.
- Mesleki eğitim seviyesindeki kalite ile ekonomik ilerleme arasındaki ilişki; yetki, sorumluluk ve verimlilik arasındaki bağımlılık kaliteli turizm eğitim ve öğretimini gerektirmektedir.
- Turizm işletmelerinde işgücü maliyetinin işletme giderleri içinde önemli bir yer tutması sebebiyle birim iş gören için elde edilen verimin artırılması gerekmektedir. Bundan dolayı turizm personelinin kalitesini arttıracak eğitim ve öğretim mecburidir.
- Turizmde eğitim sadece firmalarda görev yapan işgören için değil, aynı zamanda turizm alanında planlama ve politika konularında karar verici olacak kişiler ve bu konularda çalışma üretecek akademisyenleri yetiştirmek bakımından da önemlidir.

Türkiye’de turizmle ilgili ilk önemli çalışmalar 1940’lı yıllar itibariyle başlamıştır. Eğitim konusunda, 1950’li yılların başında Ankara ve İstanbul’da garson ve aşçı yetiştirmek üzere iki kısa süreli kurs ile başlanmıştır. Bu kurslar bir süre devam etmiş, ancak sonradan kapatılmıştır. Anadolu otelcilik ve turizm meslek liseleri ise; Türkiye’de ilk kez Ankara’da 1961-1962 öğretim yılında “otelcilik okulu” ismiyle açıldıkları ve bu eğitim kurumlarının öğretim süresinin 1962-1963

öğretim yılında üç yıla çıkarıldığı görülmektedir. 1964-1965 öğretim yılından itibaren öğrenciler, turizm işletmelerinde iş başı eğitimi çalışmalarına başlamışlardır (Sarı, 2007, 13). Günümüzde ülkemizde turizm eğitimi veren kurumların daha çok yükseköğretim seviyesinde olması çeşitli problemleri ortaya çıkarmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde mevcut turizm eğitimi veren kurumların, genellikle kurslar ve ortaöğrenim seviyesi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Turizm eğitimi veren kurumların artışı ve buna bağlı olarak mezunların sayısındaki artışa rağmen, eğitilmiş işgücü sayısındaki beklenen artışın sektöre yansımaması diğer bir sorunu oluşturmaktadır. Bunun nedeni turizm sektöründe çalışanlar, eğitilmiş personeller ve mezunları koruyan herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bunun sonucunda turizm mezunları diğer sektörlerle yönelmektedir. Yapılan araştırmalara göre de turizm eğitimi veren okullardan mezun olan bireylerin süre sonra sektörden koptuğu tespit edilmiştir (Ehtiyar ve Üngören, 2006, 161).

Staj; turizm öğrencilerinin eğitim gördükleri okulda kazandıkları teorik bilgileri uygulama fırsatı buldukları ve turizm sektörüyle tanışıp mezun olduklarında sektörde kalıp kalmama konusunda kararlarını vermelerinde etkili olan bir süreçtir. Bir diğer tanımla staj, kuramsal meslek bilgisine sahip bireylerin, aldıkları akademik bilgileri iş yaşamında kullanma ve deneme, başka bir deyişle, elde ettiği bilgileri, uygulayarak davranışa dönüştürme tecrübesidir (Çetin, 2005).

Staj eğitimi, öğrenmenin temelidir. Öğrenmek, personellerin davranışlarını olumlu olarak etkilemektedir. Bu yüzden staj eğitimine önem verilmelidir. Staj; öğrencilere gerçek hayat ile ilgili tecrübe elde etme, bu sektörün uygunluğu konusunda bilgi edinme ve özgeçmişlerine eklenecek bir referans almasına ek olarak teori ile pratik arasındaki boşluğu doldurma gibi çeşitli imkanlar sağlamaktadır (Olçay vd., 2015, 325).

Stajın özellikle mesleki alanda eğitim alan öğrencilere sağladığı çok sayıda avantaj bulunmaktadır. Öğrencilerin eğitim dönemlerinde sektörde yapmış oldukları staj faaliyetleri, mesleki eğitimin önemli problemlerinden biri olan günü geçmiş bilgileri güncellemeye imkan sağlayarak, işletmelerdeki gerçek işlerin öğrenciler tarafından bilinmesine imkan tanınmaktadır. Stajlar, öğrencilere gerçek deneyimleri ve çalışma şart-

larını görmek, sektör gelişimleri için ihtiyaç duyulan yetkinlikleri elde etmelerini sağlamak, sektörde çevre edinmek gibi bazı olanaklar da sağlamaktadır. Bu çerçevede işletmelerde bilinçli, sistemli, amacına uygun şekilde yapılacak bir staj, öğrencilerin mesleklerine ve ileriye çok daha uygun ve iyi hazırlanmalarını sağlayacaktır. Öğrencilerde iş disiplini ve meslek ahlakı gibi olgular gelişirken, staj etkinlikleri sırasında üretime sağladıkları katkı karşılığı belli bir ücret alacaklar, mesleklerinde gelişim sağlamak için uygun bir ortam ve imkana sahip olacaklardır. Buna ek olarak staj, öğrencilerin gelecekte yapacakları görevlere ilişkin iş koşullarını tanıtmaya, işleri öğretme, sorumlulukları aşılama, işe uyum sağlama gibi yararları olan bir eğitim sistemi olarak da değerlendirilebilir. Bu doğrultuda staj yapılan dönem boyunca stajyerlere bilgi vermek, işin sıkıntılarını ve teknik inceliklerini öğretmek, staj sonunda da stajyerlere başarılı yönlerini olduğu kadar yanlışlarını ve eksiklerini de bildirmek gereklidir (Emir, Pelit ve Arslan, 2010, 144).

Staj faaliyetlerinin yararlarını genel olarak şu şekilde sıralamak mümkündür (Türkseven, 2012, 96);

- Personellerin mesleki bilgisi ve becerilerini olumlu etkiler.
- Personellerin moralini artırır.
- Personellerin firmanın isteklerini daha iyi kavramasına katkıde bulunur.
- İşletme imajına olumlu olarak etki eder.
- Personellerin birbirleriyle olan şeffaflık, dürüstlük ve güven duygusunu artırır.
- Yapılacak iş ile ilgili farklı teknik unsurların kullanılmasında olumlu etkiye sahiptir.
- Çalışanı başarılı olmaya yönelten motivasyon, firmaya bağlılık, liderlik bilgi ve becerileri, tutum ve davranış geliştirilmesi gibi konularda önemli katkı sağlar.
- Yönetim ve personel arasında olumlu ilişkiler kurulmasını sağlar.
- Modern katılımcı, önerilere açık yönetim tarzını teşvik eder.
- Çalışanın sorunları çözme ve karar verme etkinliğini artırır.

Turizm eğitimi alan öğrenciler, staj ile birçok kazanım elde ederken, çok fazla sorun da yaşayabilmekteler. Öğrencilerin stajları esnasında ortaya çıkan bazı sorunları aşağıdaki şekilde açıklamak mümkündür (Pak, 2015, 32).

Ucuz İşgücü Olarak Görülme: Son zamanlarda özellikle otel işletmelerinde her şey dâhil sistemin yayılmasıyla beraber stajyer öğrencilere olan ilgi de büyük boyutta artış göstermiştir. Öğrenciler, işletme yöneticilerinin kendilerine ucuz işi gücü gözüyle baktıklarını düşünürken, işletme yöneticileri de bu duruma destek verir nitelikte stajyerleri diğer personellerle benzer koşullarda çalıştırmakta ve yasal hakları ve ücretlerini karşılamamaktadır.

Rotasyon ve Adaptasyon Dönemi ile İlgili Sorunlar: Stajyerler; daha önce aldığı teorik eğitimi uygulamak, pratiğe dönüştürebilmek ve tecrübe sahibi olmak amacıyla işletmelerde kısa süreli çalışan öğrencilerdir. Yapılan gözlemler sonucunda el edilen bilgiler, turizm işletmelerinde öğrencilerin bu ihtiyaçlarına uymayan çalışma şartlarının uygulandığını göstermektedir. Stajyer öğrencilerin uygulama konusundaki beklentisi ön plana çıkarıldığında, ilk olarak stajın işletmeye adaptasyon ile başlaması ve bunun içinde oryantasyon eğitimi verilmesi; sonrasında ise farklı birimleri kapsayan rotasyonla devam etmesi gerekirken, bunun az sayıda turizm işletmesinde uygulandığı görülmektedir.

Alanları Dışında Çalıştırılma: Öğrenciler genellikle kendi bölümlerinde değil, daha çok işletmenin ihtiyacı duyduğu bölümlerde çalıştırılmaktadır. Geçmişten bu yana yapılan araştırmalara bakıldığında; çoğu okulda öğrencilerin bu sorunu devam etmekte ve hala okul yönetimi tarafından gerekenler yapılmamaktadır.

Her Şey Dâhil Sistemin Getirdiği Sorunlar: Her şey dâhil sistemi ülkemizde turizm pazarlamasının bir kademesi olmasına karşılık, öğrencilerin staj yapma amaçlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun

sebebi ise; stajın amacı olan öğrencilere pratik bilgiyi vermek gerekirken, bu sistemde yer alan işletmelerin bu eğitimi sağlamamasıdır.

Sosyal Haklar ile İlgili Sorunlar: Öğrenciler stajları sırasında sosyal haklardan yeterince yararlanamamaktadırlar. 1990 yılından bu yana yapılan araştırmalara göre bu konuda çok fazla bir gelişmenin yaşanmadığı ortaya çıkmaktadır.

Beslenme ve Barınma Sorunları, Personel Alanlarının Yetersizliği: Genellikle otel işletmelerinde işgören alanlarına gereken ilgi gösterilmemekte, personelin kalacağı yerlerde gereken hijyen koşulları bulunmamaktadır.

Turizm eğitimi alan öğrencilerin staj dönemlerinde karşı karşıya kaldıkları problemlerin, eğitim veren kurumlar tarafından düzenlemeler gerçekleştirilerek aşılabilecek olanları üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bunlar (ptiyader.orgwp-content/uploads201502Stak-Modeli.pdf);

- Eğitim veren kurumun Akademik takvimi ve turizm sektörünün yoğun döneminin aynı zamana gelmesinden dolayı ortaya çıkan sıkıntılar,
- Staj yapan öğrencilere, stajlarından dolayı ücret ödenmek istenmemesi,
- Staj yapan öğrencilere diğer işletme personeline sağlanan yeme-içme, konaklama ve ulaştırma gibi olanakların sağlanmaması,
- Orta öğretim düzeyinde turizm eğitimne sahip olan, stajını tamamlamış ve bir süre sektör tecrübesine de sahip olan öğrencilerin staj gerekliliği nedeniyle orta seviyede yönetici olarak çalışabilecekleri işlerde staj yapmak zorunda kalmaları.
- Stajda yaşanan birçok sorundan dolayı turizm öğrencilerinin naylon staja yönelmeleri,
- Çeşitli zorluklar sonucunda öğrencilerin tekrar ÖSYM sınavlarına girerek yeni iş alanlarına yönelme istekleri,

- Öğrenciler mezun olsalar dahi stajda maruz kaldıkları muamele nedeniyle turizm sektörüne karşı bir olumsuz bir duruş göstermeleri olarak sayılabilir.

Daha önceki yapılan bazı çalışmalara göre öğrencilerin turizm stajını yaptıktan sonra turizm endüstrisine olan güvenlerinin azaldığı, kariyer beklentilerinin düştüğü, ileride turizm sektöründe çalışmak istemedikleri ayrıca staj sırasında çalışma koşullarının ağır olduğu, staj yapan öğrencilerin yeterli boş zamanlarının olmadığı ve stajyer öğrencilerin yetersiz denetlenmesi şeklinde genellenmektedir (Yazıt, 2013; Türkseven, 2012). Yine bir takım çalışmalar da stajın istenilen amacına ulaşamadığına yönelik olumsuz sonuçlar ortaya koymaktadırlar. Turizmin en önemli problemlerinden bir tanesi olan mevsimsellik ve iş gücü devir hızının yüksek olması halen büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Metodoloji

Bu bölümde araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemi, verilerin toplanması ve analizi ve son olarak araştırmanın bulgularına yer verilmektedir.

Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu çalışmanın amacı ortaöğretim ve lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staj sürecinde karşılaştıkları sorunları belirlemek ve çözüm önerileri sunmaktır. Diğer bir amacı ise öğrencilerin demografik özelliklerine göre staj sorunlarını algılamada farklılıkların olup olmadığının araştırılmasıdır. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için, turizm eğitimindeki mesleki staja yönelik literatür taraması yapılmış ve mevcut durumu ortaya koymak amacıyla oluşturulan anket soruları öğrencilere uygulanmıştır. Araştırmanın kapsamını, Ülkemizdeki Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencileri oluşturmaktadır. Ancak çalışmamızın örneklemini Kırklareli’de turizm alanlarında öğrenim gören lisans ve ortaöğretim öğrencilerini kapsamaktadır. Araştırmamızda kullanılmak üzere toplam

160 anket yer almaktadır. Sayının kısıtlı olma nedeni zaman ve maliyet kısıtlılığından kaynaklanmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama aracı olarak anket yönteminden yararlanılmıştır. Anketler, 2017 yılı Ocak ve Nisan ayları içerisinde Kırklareli’de öğrenim gören öğrencilerle yüz yüze görüşme ile yapılmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde demografik özellikleri belirleyeme yönelik 6 soru yer almaktadır. Anketin ikinci bölümü staj sorunlarını algılamaya yönelik 21 sorudan oluşmaktadır. Anket soruları Yazıt’ın 2013 yılında gerçekleştirdiği çalışmasından derlenerek hazırlanmış olup 5’li likert ölçeği kullanılmıştır. 5’li likert ölçeği, kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, ne katılıyorum ne katılmıyorum, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum ifadelerinden oluşmaktadır. Anketlerden elde edilen veriler SPSS 22.0 paket programı yardımı ile analiz edilmiştir.

Öğrencilerin demografik özellikleri için frekans ve yüzdeleri verilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini tespit edebilmek amacıyla pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Güvenilirlik analizleri yapıp çalışmamızda yer alan 160 adet anket için çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmış ve sonucunda 21 sorunun aritmetik ortalaması alınarak “staj sorunları” diye adlandırılan boyuta parametrik testler yardımı ile demografik özelliklere göre anlamlı farklılıkların olup olmadığı test edilmiştir. Bu bağlamda oluşturulan hipotezler şu şekildedir;

- H₁: Lisans Turizm Öğrencileri ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık vardır.
- H₂: Lisans Turizm Öğrencileri ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında okullara (lisans-ortaöğretim) göre anlamlı bir farklılık vardır.
- H₃: Lisans Turizm Öğrencileri ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında yaşlarına göre anlamlı bir farklılık vardır.
- H₄: Lisans Turizm Öğrencileri ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında okudukları bölümlere göre anlamlı bir farklılık vardır.

- H₅: Lisans Turizm Öğrencileri ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık vardır.
- H₆: Lisans Turizm Öğrencileri ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında memleketlerine göre anlamlı bir farklılık vardır.

Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin demografik dağılımları, pilot çalışma, güvenilirlik analizleri, Turizm alanındaki staj sorunlarının tespit edilmesine yönelik aritmetik ortalamalar, çarpıklık ve basıklık katsayıları ile hipotez testlerine yönelik bilgiler sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Çeşitli Özelliklere Göre Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Erkek	97	60,6
	Kadın	63	39,4
Yaş	15-18	76	47,5
	19-22	59	36,9
	23 ve üzeri	25	15,6
Okul	Ortaöğretim(Lise)	79	49,4
	Lisans	81	50,6
Bölüm	Resepsiyon(Ön büro)	71	44,4
	Seyahat Acentesi	27	16,9
	Mutfak	57	35,6
	Diğer	5	3,1
Memleket	Kırklareli	61	38,1
	Edirne	9	5,6
	Tekirdağ	18	11,2
	İstanbul	43	26,9
	Diğer	29	18,1
Aylık Gelir	500-999 TL	10	6,2
	1000-1499 TL	36	22,5
	1500-1999 TL	49	30,6
	2000 ve üzeri	65	40,6

Araştırmaya katılanların cinsiyete göre dağılımı Tablo 1'e göre incelendiğinde; %60,6' sının erkek, %39,4' inin kadınlardan, yaşa göre dağılımında; en yüksek %47,5 ile 15-18 yaş aralığı oluştururken, en az ise; %15,6 ile 23 ve üzeri yaş aralığı, okul %50,6 ile lisans en yüksek, en az ise %49,4 ile lise, staj yaptıkları bölümde; en yüksek %44,7 ile resepsiyon (önbüro) oluştururken, en az ise; %3,1 ile diğer oluşturmaktadır. Memleketleri incelendiğinde; en yüksek %38,1 ile Kırklareli, en az ise; %5,9 ile Edirne, aylık gelirlerinde ise; en yüksek %40,6 ile 2000 ve üzeri, en az ise; % 6,2 ile 500-999 TL oluşturmaktadır.

Staj Sorunlarını Algılamalara Yönelik Bulgular; Yazıt (2013)'ın çalışmasından derlenen anketimizi pilot çalışma yapılmak üzere 52 adet çoğaltılarak, Kırklareli'de öğrenim gören turizm öğrencilerine rastgele belirlenip yüz yüze görüşme yöntemiyle anketler uygulanmıştır. Turizm öğrencilerinden elde edilen 52 adet anket ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Güvenilirlik analizi yapılabilmesi için örneklem sayısı en az $n > 50$ olması gerekmektedir (Kalaycı, 2010:403). Dolayısıyla pilot çalışma için kullanılan 52 adet anket yeterlidir. Bu sonuçlara göre çalışmada kullanılan ölçek güvenilir bir ölçektir. Bir değer kabul edilebilir sınırı için en az güvenilirlik katsayısı 0.700 üzerinde olması beklenir (Altunışık vd., 2007, 116).

Pilot çalışmanın ardından çalışmamızda elde edilen toplam 160 anketeye yönelik güvenilirlik analizleri gerçekleştirilerek aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe ait Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ölçek Bölümü	Cronbach Alfa Değerleri	İfade Sayısı
Staj Sorunları Ölçeği	0.910	21

Tablo 2'e göre staj sorunları ölçeğine ait pilot çalışmamızın 21 sorunun Cronbach alfa değeri ise 0.910 olarak belirlenmiştir. Buna göre elde edilen verilere göre ölçeğimiz yüksek derecede güvenilir olarak tespit edilmiştir.

Araştırmada kullanılan staj sorunları ölçeğine ait 21 ifadenin aritmetik ortalamaları, standart sapmaları, çarpıklık ve basıklık katsayılarını gösteren tablo aşağıdaki gibi yer almaktadır.

Tablo 3. Staj Sorunları ölçeğine ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Basıklık ve Çarpıklık Katsayıları

İfadeler	N	Ort.	S.S.	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık Katsayısı
Staj yeri bulmakta zorluk çekmedim.	160	3,43	1,430	-0,546	-1,047
Staj süresinin mesleki becerilerimi geliştirmesi açısından yeterliydi.	160	3,58	1,211	-0,511	-0,645
Okul/üniversitedeki teorik bilgiler staj esnasında yararlı oldu.	160	3,31	1,199	-0,337	-0,72
Çalıştığım işletmede stajyerlere karşı herhangi önyargı yoktur.	160	3,05	1,253	-0,076	-0,961
Staj dönemini mesleği öğrenmenin bir parçası olarak görüyorum.	160	3,94	1,050	-1,128	0,94
İşletmede diğer çalışanlar ile Stajyerlere adil davranılmaktadır.	160	*2,87	1,279	-0,061	-1,133
İşletmeler stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate almaktadır.	160	*2,87	1,239	-0,068	-0,946
Yaptığım staj yabancı dilimi geliştirmede yardımcı oldu.	160	*2,94	1,311	-0,138	-1,141
Staj yaptıktan sonra eğitim aldığım bölüme olan ilgim arttı.	160	3,26	1,226	-0,412	-0,769
Staj sonrasında turizme bakış açımda olumlu gelişmeler oldu.	160	3,27	1,206	-0,445	-0,66
Yaptığım stajın mezuniyet sonrası iş yaşamında başarılı olmamda katkı sağlayacağına inanıyorum.	160	3,74	1,079	-0,951	0,562
Yaptığım staj mesleki açıdan kendime olan güvenimi arttırdı.	160	3,76	1,051	-1,078	0,944
Yaptığım staj iş yaşamını tanımak açısından yararlı oldu.	160	3,99	1,016	-1,215	1,277
Staj süresince insan ilişkileri ve müşteri-çalışan ilişkileri konusunda deneyim kazandım.	160	3,89	1,013	-0,997	0,816
Yaptığım stajın iş bulma imkânını arttıracığını düşünüyorum.	160	3,74	1,023	-1	0,935
İşletmeler, stajyerlerin işi öğrenmeleri, bilgi ve beceri kazanmaları için gerekli ortamı azırlamaktadır.	160	3,25	1,144	-0,555	-0,47
Staj eğitimi, bana yeni bilgi ve beceri kazandırdı.	160	3,83	,966	-1,222	1,498
Staj eğitimi iş disiplini ve iş ahlakı kazanmama yardımcı oldu.	160	3,80	1,292	-0,99	0,909
İşletmenin lojman kapasitesi yeterlidir.	160	*2,83	1,412	0,044	-1,302
Haftalık izinler düzenli verilmektedir.	160	3,19	1,325	-0,363	-0,995
Stajdan sonra bu sektörde çalışmayı tekrar isterim.	160	3,38	1,302	-0,501	-0,662
Genel olarak Staj Sorunları Ölçeği	160	3,42	,708	-0,717	1,064

Tablo 3'te görüldüğü üzere çarpıklık ve basıklık katsayıları -1 ile +1 arasında olduğu görülmekte olup bu durum verilerin homojen dağılım gösterdiğini belirtmektedir. Tabachnick ve Fidell (2013)'e göre verilerin homojen dağılım gösterebilmesi için çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1.5 ile +1.5 arasında olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 3'te ankete katılan öğrencilerinin, turizm sorunlarını algılamalarına ilişkin bulgular yer almaktadır. Öğrenciler "staj yeri bulmakta zorluk çekmedim" sorusuna (3,43) oranıyla staj yeri bulmakta herhangi bir sorun yaşamadıklarını oraya koymuştur. Bu sonucun sebeplerine bakacak olursak; Üniversitelerin uyguladığı seminerler, kariyer günleri, Liselerde ise işletmelerle olan işbirliği sonucu öğrenciler staj yerlerini kolaylıkla bulabilmektedirler.

Öğrenciler; staj sürelerinin mesleki becerilerinin gelişmesi açısından yeterli olduğunu ve bu konuda herhangi bir sorun yaşamadıklarını (3,58), Okul veya üniversitede öğrenilen teorik bilgilerin staj esnasında yapılan işlerde yararlı olduğunu (3,31) ortaya koymuşlardır. Çalıştıkları işletmelerde stajyer öğrencilere karşı herhangi bir önyargının bulunmadığı konusunda kararsız olduklarını (3,05) ve staj dönemini turizm sektöründe mesleği öğrenmenin bir parçası olarak gördüklerini (3,94) yüksek oranlar ile belirtmişlerdir.

İşletmede stajyerler ile diğer çalışanlara adil davranılmadığını (2,87), İşletmeler stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate alınmadığını (2,87) ve yaptığım staj yabancı dilimi geliştirmemde yardımcı olmadığını (2,94) vurgulamışlardır. Staj yapan turizm öğrencilerinin hemen hemen hepsinin işletme ile ilişkiler konusunda sorun yaşadıkları gerçektir. Bu durum, işletme çalışanlarının stajyer öğrencilere geçici gözle bakmalarından kaynaklanabilmektedir. İşletmelerin stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate almamalarının stajyerlerin işletme yöneticileriyle ve çalışanlarıyla olumlu bir iletişim kurmalarını engellediği söylenebilir. Yabancı dillerini geliştirmeye yardımcı olmaması sebebine bakacak olursak; işletmelerdeki yoğunluk nedeniyle stajyerlerin yabancı dillerini aktif halde kullanamaması ve karşılıklı iletişime geçebilecekleri kişilerin bulunmamasından kaynaklanabilmektedir.

Staj yaptıktan sonra eğitim aldıkları bölüme olan ilgilerinin arttığı (3,26) ve staj sonrası turizme bakış açılarında olumlu gelişmeler olduğu (3,27), konusunda kararsız oldukları ortaya çıkmaktadır. Yapılan stajın

mezuniyet sonrası iş yaşamlarında başarılı olmalarında katkı sağlayacağını (3,74), yaptıkları stajın mesleki açıdan kendilerine olan güvenlerini arttırdığını (3,76), yapılan stajın iş yaşamlarını tanımlarında yardımcı olduğunu (3,99) da ortaya koymaktadırlar. Staj döneminde zevkli bir şekilde çalışılacağı gibi bazı kötü şartlar nedeniyle tamamen zevk almadan da çalışıldığı görülmektedir. Öğrenciler turizme genel olarak olumsuz bakış açılarının yerini olumlu gelişmelerin aldığı ve yaptıkları stajın mezuniyet sonrasındaki iş yaşamlarında başarıya ulaşmada katkı sağlayıcı bir etmen olarak gördükleri konusunda kararsızdırlar. Öğrencilerin staj sayesinde; kendilerine güvenlerinin yüksek oranda arttığı ve iş yaşamını yerinde görme imkânı ile daha yakından tanımlarına yardımcı olduğu da söylenebilir.

Staj süresince insan ilişkileri ve müşteri çalışan ilişkileri konusunda deneyim kazandıklarını (3,89), İş bulma imkânını arttıracığını düşündüklerini (3,74), işletmelerin, işi öğrenmelerinde bilgi ve beceri kazanmalarında gerekli ortamı hazırlama konusunda kararsız olduklarını (3,25), Staj eğitiminin yeni bilgi ve beceriler kazandırdığını (3,83), İş disiplini ve iş ahlakı kazandıklarını (3,80) ortaya koymaktadırlar.

Öğrencilerin stajdan bazı kazanımlar elde ettiğini söylemek mümkündür. Öğrenciler staj süresince birçok işte çalışarak müşterilerle yüz yüze gelmektedirler. Bu da insan ilişkileri ve müşteri çalışan ilişkileri konusunda stajyerlere deneyim kazandırmaktadır. İşe saatinde gitmek, verilen işi gerektiği gibi yapmak, personel ve yöneticilerle bir arada bulunduğu staj süresinin iş disiplini ve iş ahlakı kazandırması gibi deneyimleri de elde ettikleri görülmektedir. Fakat işi öğrenmeleri ve gerekli ortamın hazırlanması konusunda anket katılımcılarının kararsız oldukları görülmektedir. Bunun nedeni; turizm eğitimi veren okullar turizm sektörünün en yoğun olduğu yaz sezonunda kapanmaktadır. Turizm eğitimi veren üniversitelerin kapanmasından önce turizm sezonu açılmakta ve işletmelerin personel ihtiyacı stajyer öğrenciler çalışmaya başlamadan önce karşılanmaktadır. Stajyer öğrenciler ise, çalışmaya daha geç başlayabilmekte ve sadece personel ihtiyacının en çok olduğu odalar bölümü ve yiyecek-içecek departmanında çalışabilmektedir ve öğrencilerin staj dönemlerinde çalışma saatleri içerisinde ancak işleri yetiştirmeye çalıştıkları söylenebilir. Bu durum öğrencilerin; istenen düzeyde kazanımları elde etme, bunun için gerekli ortam

ve koşullarının tam olarak hazırlanıp hazırlanmaması konusunda kararsız kalmalarına yol açmaktadır.

İşletmenin lojman kapasitesinin yeterli olmadığını (2,83), haftalık izinlerin düzenli verildiğini (3,19), stajdan sonra bu sektörde tekrar çalışmayı istediklerini (3,38) ortaya koymaktadır.

Ortalamalar incelendiğinde, öğrencilerin haftalık izinleri düzenli kullanmaları konusunda kararsız olmaları, lojmanların yetersizliği gibi durumlardan şikâyet ettikleri anlaşılmaktadır. Lojmanlarda çok sayıda kişinin aynı odalarda kalmak zorunda olması, işletmelerin stajyerlere yoğun dönem olan yaz sezonunda haftalık izinlerini vermemeleri ve yine işletmelerin stajyerlerin işyerindeki araç ve gereçleri kullanmalarına izin vermemeleri öğrencilerin işletme koşullarından şikâyet etmelerine ve tekrar aynı işletmede çalışmak konusunda düşündürmeye itmektedir. Hatta öğrencilerin bu sektörden tamamen soğuyarak mezun olduktan sonra turizm sektöründe çalışmamasına neden olabileceği gibi farklı sektörlerde de kaymalarına neden olabilmektedir.

Farklılıkların Analizine İlişkin Bulgular; Bu bölümde öğrencilerin staj sorunlarını algılamaları ile bazı demografik değişkenler (cinsiyet, eğitim alınan bölüm, yaş, ailenin gelir durumu, lisans-ortaöğretim, memleket) arasındaki farklılık olup olmadığı t testi ve Tek Yönlü Anova analizleri ile incelenmiştir. Çalışmamız kapsamında, normal dağılım gösteren verilere yönelik yapılan parametrik analizler ve hipotez sonuçları aşağıda sırasıyla gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Staj sorunlarını Algılamaları ile Cinsiyetleri Arasındaki Farklılıkların Karşılaştırılması (t testi)

Faktörler	Cinsiyet	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Staj Sorunları	Erkek	97	3,40	,75257	-,523	,601
	Kadın	63	3,46	,63856	-,542	,589

Yapılan t testleri sonucunda cinsiyet ile öğrencilerin staj sorunları hakkındaki düşünceleri yönünden anlamlı bir farklılık ($p < 0.05$) bulunamamıştır. Tablo x'deki bu sonuçlara göre; "H₁: Lisans turizm öğrencileri ve ortaöğretim turizm öğrencilerinin staj sorunlarını algıla-

malarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık vardır.” hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Staj sorunlarını Algılamaları ile Okullar Arasındaki Farklılıkların Karşılaştırılması (t testi)

Faktörler	Okuluna göre	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Staj Sorunları	Ortaöğretim (Lise)	79	3,32	,84512	-1,745	,083
	Lisans	81	3,52	,53118	-1,736	,085

Yapılan t testleri sonucunda okunulan okullar ile öğrencilerin staj sorunları hakkındaki düşünceleri yönünden anlamlı bir farklılık ($p < 0.05$) bulunamamıştır. Tablo x'deki bu sonuçlara göre; “H₂: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında okullara (lisans-ortaöğretim) göre anlamlı bir farklılık vardır.” hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Staj sorunlarını Algılamaları ile Yaş, Okudukları Bölüm ve Aylık Gelir Durumlarına Farklılıkları

	Yaş		Okudukları Bölüm		Aylık Gelir	
	F	p.	F	p.	F	p.
Staj Sorunları	1,398	,250	,213	,887	1,581	,196

Tablo 6 incelendiğinde, Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında yaş, okudukları bölüm (seyahat, resepsiyon, mutfak ve diğer) ve aylık gelir durumlarının karşılaştırılması amacıyla ANOVA analizleri yapılmış olup ve anlamlı bir farklılık ($p < 0.05$) çıkmamıştır. Tablo 7'deki bu sonuçlara göre; “H₃: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında yaşlarına göre anlamlı bir farklılık vardır.”; “H₄: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında okudukları bölümlere göre anlamlı bir farklılık vardır.” ve “H₅: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık vardır.” hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 7. Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin Memleketleri ile Staj Sorunları Hakkındaki Düşüncelerinin Karşılaştırılması

STAJ SORUNLARI					
	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	6,973	4	1,743		0,06*
Grup İçi	72,817	155	,470	3,711	Grup 1-4*
Toplam	79,791	159			Grup 1-5*

Tek Yönlü ANOVA analizi sonucunda; lisans turizm öğrencileri ve ortaöğretim turizm öğrencilerinin memleketleri ile staj sorunları hakkındaki düşüncelerinin karşılaştırılmasında anlamlı farklılık gösterip göstermediği araştırılmış ve anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Bu farklılıkların nereden kaynaklandığını Scheffe testi ile incelendiğinde ise öğrencilerin memleketleriyle ilgili olarak 1-4 (Kırklareli ile İstanbul) ile 1-5 (Kırklareli ile Diğer Şehirler) grupları arasında staj sorunlarını algılamalarında farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle Trakyalı olanlar ile İstanbul ve diğer şehirlerden gelenler staj sorunlarını farklı algıladıkları tespit edilmiştir. Tablo x'deki bu sonuçlar doğrultusunda "H₀: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında memleketlerine göre anlamlı bir farklılık vardır." kabul edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Staj mesleki eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Staj dönemi; öğrencilerin okulda öğrendikleri teorik bilgi ve becerileri işletmelerde uygulama imkânı bulmaları ve pratik yapmaları açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada staj sürecinde öğrencilerin karşılaştıkları sıkıntı ve sorunları öğrencilere uygulanan anket yardımıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre elde edilen bulgular ve analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Ankette 81 meslek lisesi, 79 lisans olmak üzere toplam 160 katılımcı bulunmaktadır. 97 erkek, 63 kız öğrenci bulunmaktadır. Öğrenciler staj yeri bulmakta herhangi bir sorun yaşamadıklarını, staj sürelerinin mesleki becerilerinin gelişmesi açısından yeterli olduğunu ve bu konuda herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Okul- üniversitede öğrenilen teorik bilgilerin staj esnasında yapılan işlerde yararlı

olduğunu, çalıştıkları işletmelerde stajyer öğrencilere karşı herhangi bir önyargının bulunmadığı konusunda kararsız olduklarını, staj dönemini turizm sektöründe mesleği öğrenmenin bir parçası olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

İşletmede stajyerler ile diğer çalışanlara adil davranılmadığını, stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate alınmadığını, stajın yabancı dillerini geliştirmelerinde yardımcı olmadığını vurgulamışlardır. Staj sonrası öğrencilerin eğitim aldıkları bölüme olan ilgilerinin arttığı ve turizme bakış açılarında olumlu gelişmeler olduğu konusunda kararsız oldukları ortaya çıkmaktadır. Yapılan stajın mezuniyet sonrası iş yaşamlarında başarılı olmalarında katkı sağlayacağını, mesleki açıdan kendilerine olan güvenlerini arttırdığını, iş yaşamlarını tanımalarında yardımcı olduğunu da belirtmişlerdir. Staj süresince sosyal ve beşeri ilişkiler hususunda tecrübe kazandıklarını, iş bulma imkânını arttıracığını düşündüklerini, işletmelerin işi öğrenmelerinde bilgi ve beceri kazanmalarında gerekli ortamı hazırlama konusunda kararsız olduklarını, staj eğitiminin yeni bilgi ve beceriler kazandırdığını, iş disiplini ve iş ahlakı kazandıklarını belirtmişlerdir. İşletmenin lojman kapasitesinin yeterli olmadığını, haftalık izinlerin düzenli verildiğini, stajdan sonra bu sektörde tekrar çalışmayı istediklerini ortaya koymaktadır.

Öneriler;

- Öncelikle öğrencilere işletmelerde yapacakları beceri eğitimi ile ilgili gerekli bilgiler verilmelidir.
- Öğrencilere ayrıca kendilerine tanınmış olan yasal haklar eksiksiz olarak verilmelidir.
- Öğrencilere staja başladıkları zaman işletmelerde hizmet içi eğitim verilmelidir.
- Stajyerlerin farklı departmanları tanımaları için rotasyon uygulanmalıdır.
- İşletmelerin öğrencilere yasal haklarını gerektiği şekilde uygulamalıdır. Bunlarda çalışma saatlerinin yasal sınırlarda uygulanması, fazla mesai durumunda gerekli ücretin ödenmesi, yasada belirtilen ücretten daha düşük ücret ödenebilir.

- İşletmeler bu yasal hakların yanı sıra öğrencilere gerekli sosyal hakları da vermelidir. Bunlarda; barınma, yeme-içme imkânlarını sağlanabilir.
- İşletmelerde yöneticilerin stajyer öğrencilere gerekli yardımı göstermelidirler. Öğrencileri geleceğin kalifiye personeli olarak eğitmelidirler. Ayrıca yöneticiler, öğrencilerin işleri ile ilgili önerilerini dikkate almalıdırlar. Çalışanlara adil davranmalıdırlar.

Kaynakça

- Altınel, M. (2016). *Ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin girişimcilik özelliklerinin analizi: Batı akdeniz bölgesi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta. s. 13
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Spss uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık, Sakarya.
- Aymankuy, Y. ve Aymankuy, Ş. (2013). Turizm işletmeciliği eğitimi alan öğrencilerin turizm sektöründeki istihdamla ilgili görüşleri ve sektördeki kariyer beklentileri: Balıkesir üniversitesi turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu örneği. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Akademik Bakış Dergisi*, 35, 1-21.
- Barrows, C. W. ve Powers, T. (2009). *Introduction to the hospitality industry*, hoboken, New Jersey: John Wiley Sons, Inc.
- Civelek, H. (2014). *Ortaöğretim düzeyindeki turizm öğrencilerinin turizm sektörüne ilişkin görüşleri (Trabzon İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Çetin, Ş. (2005). Öğrenci stajlarında yararlanan dersler üzerine ampirik bir araştırma: Mersin turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 154-169.
- Çevik, R. (2012). *Ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin beceri eğitimine bakış açılarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Dağdeviren, A. (2007). *Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren kurumların ders programlarının fonksiyonel açıdan değerlendirilmesi*.

- Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Ehtiyar, R. ve Üngüren, E. (2008). Turizm eğitimi alan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı seviyeleri ile eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 159-181.
- Emir, O., Pelit, E. ve Arslan, S. (2010). Turizm alanında önlisans eğitimi alan öğrencilerin staj öncesi ve sonrası görüşlerinin karşılaştırılması (Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 141-165
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. 3.Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Olçay, A., Yıldırım, İ. ve Sürme, M. (2015). Turizm eğitimi alan öğrencilerin staj eğitimi hakkında görüşleri: Gaziantep ili örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(3), 324-334
- Öncüer, M.E. (2006). *Avrupa Birliği eğitim politikasında mesleki turizm eğitimi yaklaşımı ve Türk turizm eğitimine uygulanabilirliği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Pak, Ö. (2015). *Türkiye’de mesleki turizm eğitimi ve zorunlu staj: Turizm meslek lisesi örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir
- Pehlivan, R. (2007). *Lisans düzeyinde turizm eğitimi almakta olan öğrencilerin sektör ile ilgili tutumlarının mezuniyet sonrası kariyer seçimi etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Pelit, E. ve Güçer, E. (2006). Turizm alanında öğretmenlik eğitimi alan öğrencilerin turizm işletmelerinde yaptıkları stajları değerlendirmeleri üzerine bir araştırma. *Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 139-164.
- Sarı, H.(2007). *Ortaöğretim düzeyinde mesleki turizm eğitimi alan öğrencilerin staj sürecine adaptasyonu üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2013). *Using multivariate statistics*. Pearson, Boston.
- Tekbalkan, M. (2015). *Önlisans düzeyinde turizm eğitimindeki staj uygulamasına yönelik öğrencilerin bakışları: Ondokuz Mayıs Üniver-*

- sitesi'nde bir uygulama. *Electronic Journal Of Vocational Colleges- 4. Umyos Özel Sayısı*, 16-22.
- Taşkın, M. (2006). *Ortaöğretim turizm eğitiminde staj ve izmir ili otelcilik turizm meslek liselerinde bir uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Türkseven, E. (2012). *Turizm eğitiminde yaşanan staj sorunları: Lisans öğrencilerinin görüşlerine yönelik bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Ulama, Ş., Batman, O. ve Ulama, H., (2015). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer algılamalarına yönelik bir araştırma: Sakarya Üniversitesi Örneği. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6(12), 339-366.
- Üzümcü, T.P, Alyakut, Ö. ve Günsel, A. (2015). Turizm eğitimi alan öğrencilerin, mesleğin geleceğine ilişkin bakış açıları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 179-199.
- Yazıt, H. (2013). *Turizm işletmeciliği eğitimi alan lisans ve ön lisans öğrencileri staj konusundaki düşünce ve algılamaları arasındaki farkların belirlenmesi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

- Akay, B., Uslu, A. ve Sancar, M. F. (2018). Turizm eğitimi alan öğrencilerin staj döneminde yaşadıkları sorunlar: Lisans ve ortaöğretim turizm öğrencileri örneği. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 212-236.

Önlisans Turist Rehberliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Geleceğe Ait Düşüncelerinin Belirlenmesi: Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu Örneği

DOI: 10.26466/opus.395493

*

Hande Akyurt Kurnaz* - Alper Kurnaz**

*Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm M.Y.O. Muğla / Türkiye
E-Posta: hande.akyurt.84@gmail.com ORCID: [0000-0001-9712-6387](https://orcid.org/0000-0001-9712-6387)

*Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm M.Y.O. Muğla / Türkiye
E-Posta: alperkurnaz@gmail.com ORCID: [0000-0001-5288-0706](https://orcid.org/0000-0001-5288-0706)

Öz

Turizm sektöründe yer alan önemli paydaşlardan biri profesyonel turist rehberleridir. Profesyonel turist rehberleri ülkelerin tanıtım ve pazarlanmasında önemli rollere sahiptir. Türkiye’de turist rehberliği eğitimi basamaklı bir süreçten oluşmaktadır. Turist rehberliği eğitim sürecinin sona ermesiyle rehber adaylarını birçok aşama beklemektedir. Bu aşamaların sonucunda profesyonel turist rehberi olma hakkı kazanılmaktadır. Araştırmanın konusu önlisans turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin gelecek ile ilgili düşünceleridir. Bu araştırma kapsamında detaylı bir alan yazın taraması yapılmıştır. Araştırmanın amacı önlisans turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerinin geleceğe ait bakış açılarının tespit edilmesidir. Ayrıca almış oldukları eğitim ile ilgili de sorular yöneltilmiştir. Araştırmaya Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu Turist Rehberliği programı öğrencileri katılmıştır. Kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışma verileri nicel veri toplama yöntemlerinden anket yöntemi ile elde edilmiştir. Anket soruları ulusal literatür derlenerek oluşturulmuştur. Ayrıca araştırmanın sonucunda, turist rehberliği öğrencilerinin sevdiği bölümü okudukları ve gelecek kaygılarının düşük bir seviyede olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca akademik kariyere odaklı oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Memnuniyeti, Öğrenci Kaygısı, Turist Rehberliği, Marmaris

A Research on Determining Future Thinking of the Students in Tourist Guidance Education in Associate Degree

*

Abstract

One of the key stakeholders involved in the tourism sector is professional tourist guides. Professional tourist guides have important roles in promoting and marketing countries. Tourist guide training in Turkey consists of a cascading process. Tourist guidance education in Turkey is a difficult process. After the training is over, many candidates are waiting for the guide candidates. As a result of these steps, the right to be a professional tourist guide is gained. The subject of the study is the future thinking of the students who are studying associate degree tourist guides. In this research, a detailed field search was done. The purpose of the research is to determine the perspectives for the future of the students who receive tourism guidance education in associate degree. They were also asked about the education they had received. Students of Marmaris Tourism Vocational School Tourism Guidance Program participated in the research. Sampling method is preferred. Quantitative data collection methods were collected by questionnaire method. Survey questions were compiled from national literature. As a result of there search, it was revealed that the students came in favor of the education and their future concerns were at a low level after the training started. They are also seen to be academic-focused.

Anahtar Kelimeler: *The Educational Satisfaction Tourist Guidance, Marmaris*

Giriş

Turizm endüstrisi özellikle son dönemlerde büyük ve farklı gelişmeler gösteren bir endüstri halini almıştır. Özellikle ekonomik girdileri açısından uluslararası turizm hareketleri önem kazanmıştır. Finansal olarak önemli bir endüstri olan turizmin eğitim yönünün de ağırlık kazanması gerekmektedir. Özellikle Türkiye turizm eğitimi açısından yeniliklere açık olmak ve turizm endüstrisinin eğitilmiş personel ihtiyacını sağlaması gerekmektedir (Baykal ve Şahin, 2015).

Eğitilmiş personel ihtiyacını temel ölçüde sağlayan önlisans programları incelendiğinde nicelik olarak artış olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle eğitim kurumları kapsamında mesleklere ara eleman yetiştirilmesini sağlayan meslek yüksekokullarının önemi büyüktür (Üzümcü vd. 2015).

Bu çalışma Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu Turist Rehberliği bölümünde okuyan öğrencilerin geleceğe ait düşüncelerinin belirlenmesi ve almış oldukları eğitim konusunda memnuniyetin durumunun tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır.

Profesyonel Turist Rehberi ve Türkiye Mevcut Durumu

Turizm, sürekli gelişen bir ekonomik faktördür. Rekabet sürekliliğinin olduğu turizm pazarında, turizm paydaşlarının kalitesi önemlidir. Profesyonel kaliteli rehberlik hizmetleri kaliteli turizm hizmetlerinin sağlanmasında temel rol oynamaktadır (Çetin ve Kızılırmak, 2015).

Rehber, profesyonel turizm çalışanıdır (Yarcan, 2007). Turistik cazibelerin birebir tanıtıldığı paket turlarda profesyonel turist rehberlerinin önemi büyüktür (Güzel vd. 2014). Turistler profesyonel turist rehberliği hizmetlerini yeterli ve kaliteli bir şekilde alabildiği ölçüde turizm tanıtımını da aynı düzeyde geliştirebilmektedir (Batman, 2003).

Profesyonel turist rehberleri meslek hayatlarında çeşitli sorunlarla karşılaşmakta, bu sorunlar onların performanslarını etkileyebilmektedir. Bütün bu aşamalarla birlikte 22 Haziran 2012 tarihinde 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu yasalaşarak yürürlüğe girmiştir (Zengin vd. 2017).

Tablo 1: Rehberlerin Dillere Göre Dağılımı

Dil	Kişi Sayısı	Dil	Kişi Sayısı
İngilizce	6414	İsveççe	27
Almanca	1645	Hırvatça	25
Fransızca	1126	Korece	24
İspanyolca	686	İbranice	22
Rusça	663	Macarca	20
Japonca	581	Romence	19
İtalyanca	558	Urduca	9
Portekizce	348	Danimarkaca	8
Arapça	296	Çekçe	7
Hollandaca	237	Ermenice	7
Bulgarca	235	Fince	7
Çince	176	Makedonca	7
Yunanca	143	Boşnakça	6
Endonezce	62	Slovakça	3
Lehçe	48	Hintçe	2
Sırpça	45	Gürcüce	1
Farsça	34	İzlandaca	1
Norveççe	31	Slovenca	1

Kaynak: <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/91>

Yabancı dillere göre turist rehberi sayıları incelendiğinde ise 6414 rehber ile İngilizce, 1645 rehber Almanca, 1126 rehber Fransızca olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2: Turist Rehberlerinin Ülkesel-Bölgesel Dağılımı

Durum	Kişi Sayısı	Durum	Kişi Sayısı
Ülkesel	9808	Bölgesel	435

Kaynak: <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/91>

Ülkesel rehberlerin bölgesel rehberlere oranla yüksek bir seviyede olduğu görülmüştür. Bu durumun sebeplerinden biri olarak iş hayatı açısından ülkesel rehberlerin daha çok tercih edilmesi, tercih edilen paket turların özelliklerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Tablo 3. Meslek Odalarına Göre Rehber Sayıları

Meslek Odası	Kişi Sayısı	Eylemli	Eylemsiz
İstanbul Turist Rehberleri Odası	4419	2692	1727
Antalya Turist Rehberleri Odası	1674	1133	541
İzmir Turist Rehberleri Odası	1044	666	378
Ankara Turist Rehberleri Odası	724	357	367
Nevşehir Turist Rehberleri Odası	592	447	145
Aydın Turist Rehberleri Odası	580	461	119
Muğla Turist Rehberleri Odası	396	264	132
Adana Bölgesel Turist Rehberleri Odası	158	88	70
Çanakkale Bölgesel Turist Rehberleri Odası	147	104	43
Gaziantep Bölgesel Turist Rehberleri Odası	136	84	52
Bursa Bölgesel Turist Rehberleri Odası	115	78	37
Şanlıurfa Bölgesel Turist Rehberleri Odası	109	64	45
Trabzon Bölgesel Turist Rehberleri Odası	95	66	29
Toplam	10189	6504	3685

Kaynak: <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/91>

Bu bilgiler doğrultusunda Türkiye’de profesyonel turist rehberlerinin mevcut durumları incelendiğinde İstanbul Rehberler Odasına kayıtlı 4419, Antalya Rehberler Odasına kayıtlı 1674 ve İzmir Turist Rehberleri Odasına kayıtlı 1044 toplam rehber bulunmaktadır. Tüm odalara kayıtlı rehber sayısı 10189 kişi olup giderek bu sayı artmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın evrenini Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulunda Turist Rehberliği eğitimi alan öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklem grubu kapsamında turist rehberliği öğrencilerine anket yöntemi uygulanmıştır. Toplam 169 anket dağıtılmış olup kullanılabilir anket sayısı 144’tür. Araştırmanın ölçeği Ünal ve Bayram (2015) ve Baltacı vd. (2012) yılında yapmış oldukları çalışmadan uyarlanmıştır. Katılımcıların ifadelerine 3’lü Likert tipi ölçek kullanılarak cevap vermeleri sağlanmıştır. Anketlerin tamamı örneklem grupla-

rındaki öğrencilere birebir uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgilere ait yüzde ve frekans bulguları Tablo 4’te sunulmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerin birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda turist rehberliği bölümünü tercih etme açısından cinsiyet farklılığının olmadığı görülmüştür. Genellikle 17-21 yaş aralığında olup, lise olarak Anadolu turizm meslek lisesi mezunu oldukları belirlenmiştir. Özellikle lise açısından turizm ile alakalı bir okuldan mezun oldukları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılanların sınıfları 1. Sınıf olarak belirlenmiş olup çoğunlukla normal öğretim okuyan öğrencilerin araştırma kapsamında olduğu incelenmiştir. Özellikle okulun Marmaris’te olmasından dolayı gelen öğrencilerin yoğun olarak Ege Bölgesi’nde yaşadığı ve bölümü seçme nedeni olarak mesleği sevdiğleri için tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda bölüm tercihinde mesleğin durumu önemli bir etkidir.

Tablo 4: Demografik Bilgiler

		n	%
Cinsiyet	Erkek	69	47,9
	Kadın	75	52,1
Yaş	17-21	103	71,5
	22-26	28	19,4
	26+	13	9
Lise	Düz Lise	26	18,1
	Anadolu Lisesi	22	15,3
	Meslek Lisesi	36	25
	Anadolu Turizm Meslek Lisesi	51	35,4
Sınıf	Diğer	9	6,3
	1	86	59,7
	2	49	34
Öğrenim Türü	Uzatma	9	6,3
	Normal	87	60,4
	İkinci	57	39,6

Gelinen Yer	Ege	92	63,9
	Akdeniz	16	11,1
	Marmara	20	13,9
	İç Anadolu	8	5,6
	Karadeniz	3	2,1
	Doğu	3	2,1
	Güneydoğu	2	1,4
Tercih Nedeni	Mesleği Seviyorum	85	59
	Sınav Puanı	12	8,3
	Geçerli Meslek	23	16
	Başka Seçenek Yok	4	2,8
	Tavsiye	20	13,9

Demografik bilgilerin incelenmesinin ardından ölçekte yer alan ifadelerin dağılımları incelenmiş ve normal dağılıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerinin +2, -2 değerleri arasında olduğu incelenmiştir. Böylelikle normal dağılıma ait olan testler yardımı ile analizlerin devam etmesi sağlanmıştır.

Tablo 5: Memnuniyet Düzeylerinin Ortalamasının Belirlenmesi

İfade	X	S.S
Sevmediğim Dersleri Okumakta Zorlanıyorum	1,8889	,73960
Dersler Çok Zor, Anlamadan Ezberlemek Zorunda Kalıyorum	2,3125	,77069
Haftalık Ders Programları İyi Hazırlanıyor	1,8819	,81504
Stajlardan Memnunum	1,7778	,74275
Turizm İle İlgili Derslerin Sayıca Yeterli Olduğunu Düşünüyorum	1,8333	,82784
Almış Olduğum Eğitimden Memnunum	1,6250	,77437
Okulu Bırakmak İstiyorum	2,6319	,68701
Ekonomik Sebeplerden Öğrenimime Devam Edemeyeceğimden Korkuyorum	2,3264	,75568
Mezun Olunca İş Bulamama İhtimali Beni Korkutuyor	1,7986	,82428
İleride Ailemi Geçindirememekten Korkuyorum	2,0278	,86051
Akademik Kariyer Yapmak İstiyorum	1,6250	,80100
Mezuniyet Sonrası Tam Olarak Ne Yapacağımı Bilmiyorum	2,1111	,85371
Mezuniyet Sonrası Turizmde Çalışmayı Düşünüyorum	1,6389	,79870

Katılımcıların vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda memnuniyet düzeyleri incelendiğinde almış olduğu eğitimden memnun ve akademik

kariyer odaklı oldukları ve turizm sektöründen çalışmayı düşündükleri tespit edilmiştir. Ayrıca mezun olduktan sonra iş bulamama ihtimalinin tedirgin ettiği görülmüştür. Genel olarak stajlardan memnun ve turizm ile ilgili derslerin nicelik açısından yeterli olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 6'ya göre, akademik kariyer yapmak istiyorum, mezuniyet sonrası turizmde çalışmayı düşünüyorum ve almış olduğum eğitimden memnunum ifadeleri yüksek katılım dereceleri arasında yer alırken, mezun olunca iş bulamama ihtimali beni korkutuyor ifadesi düşük katılım derecesi arasında yer almıştır. Genel olarak araştırmaya katılan öğrencilerin gelecek kaygılarının düşük olduğu, gelecek planlarının olduğu ve almış oldukları eğitimden memnun oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 6: Memnuniyet Düzeylerine Ait Frekans ve Yüzde Değerleri

İfade	Evet		Belki		Hayır	
	n	%	n	%	n	%
Sevmediğim Dersleri Okumakta Zorlanıyorum	48	33,3	64	44,4	32	22,2
Dersler Çok Zor, Anlamadan Ezberlemek Zorunda Kalıyorum	25	18,8	45	31,3	72	50
Haftalık Ders Programları İyi Hazırlanıyor	57	39,6	47	32,6	40	27,8
Stajlardan Memnunum	59	41	58	40,3	27	18,8
Turizm İle İlgili Derslerin Sayıca Yeterli Olduğunu Düşünüyorum	62	43,8	42	29,2	39	27,1
Almış Olduğum Eğitimden Memnunum	80	55,6	38	26,4	26	18,1
Okulu Bırakmak İstiyorum	17	11,8	19	13,2	108	75
Ekonomik Sebeplerden Öğrenimime Devam Edemeyeceğimden Korkuyorum	25	17,4	47	32,6	72	50
Mezun Olunca İş Bulamama İhtimali Beni Korkutuyor	66	45,8	41	28,5	37	25,7
İleride Ailemi Geçindirememekten Korkuyorum	51	35,4	38	26,4	55	38,2
Akademik Kariyer Yapmak İstiyorum	83	57,6	32	22,2	29	20,1
Mezuniyet Sonrası Tam Olarak Ne Yapacağımı Bilmiyorum	45	31,3	38	26,4	61	42,4
Mezuniyet Sonrası Turizmde Çalışmayı Düşünüyorum	81	56,3	34	23,6	29	20,1

Sonuç ve Tartışma

Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu Turist Rehberliği bölümünde okuyan öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda bazı temel sonuçlara ulaşılmıştır. Demografik bilgilerde cinsiyet açısından bir farklılığın olmadığı, 17-21 yaş arasında, genellikle Ege bölgesinden gelen, turizm ile alakalı liseden mezun ve mesleği sevdiği, çevrelerinden tavsiye edildiği ve geçerli bir meslek olarak düşündükleri için bölümü tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim memnuniyeti açısından olumlu düşündükleri, geleceğe dair planlarının olduğu özellikle akademik kariyer konusunda hevesli oldukları, gelecek kaygılarının da düşük seviyelerde yer aldığı incelenmiştir.

Ünal ve Bayram (2015) araştırmasında öğrencilerin yarısından fazlasının okuduğu alanı severek tercih ettikleri ve çoğunun turizm meslek lisesi çıkışlı olduklarını tespit etmiştir. Bu bağlamda iki çalışmanın sonuçları birbirleri ile doğru orantılıdır. Böylelikle turist rehberliği ve turizm bölümlerini okuyan öğrencilerinin büyük bir kısmı alan olarak severek eğitim aldıkları incelenmiştir.

Baltacı vd. (2012) çalışmalarında öğrencilere mezun olduklarında turizm sektöründe çalışmayı düşünüp düşünmedikleri sorulmuş ve turizm sektöründe çalışmayı düşünmeyenler sayısal olarak az olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç doğrultusunda araştırma ile benzer sonuçların elde edildiği incelenmiştir. Ayrıca aynı çalışmada gelecek kaygı durumu bakımından daha karamsar oldukları incelenmiştir. Bu açıdan iki çalışma arasında fark bulunmuştur.

Sektöre yönelik kaygıların azaltılması veya mesleğin tanınabilirliğinin artırılması konusunda bazı çalışmalar yapmak mümkündür. Örneğin, sektörden tanınmış profesyonel turist rehberler okullara davet edilip, öğrencilere meslek ile ilgili bilgilendirme yapılabilir (Şen Şahin ve Acun, 2016).

Gelecek çalışmalar açısından Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu kapsamında farklı bölümlere araştırmanın uygulanıp, bölümler arasındaki farklılıkların da belirlenerek karşılaştırma yapılabilir. Ayrıca farklı

önlisans turist rehberliği bölümleri ile çalışmanın kapsamı genişletilip genel değerlendirmeler ortaya çıkarmak mümkündür.

Kaynaklar

- Baltacı, F.; Üngüren, E.; Avsallı, H. ve Demirel, O. N. (2012). Turizm eğitimi alan öğrencilerin eğitim memnuniyetlerinin ve geleceğe yönelik bakış açılarının belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 17-25.
- Batman, O. (2003). Türkiye'deki profesyonel turist rehberlerinin mesleki sorunlarına yönelik bir araştırma. *Bilgi*, 7(2), 117-134.
- Baykal, D. ve Şahin, E. (2015). Türkiye'de turizm eğitimi veren meslek yüksekokullarının ders programlarına ilişkin bir içerik analizi. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 19-32.
- Çetin, G. ve Kızıllırmak, İ. (2015). Türk turizmde kokartlı turist rehberlerin mevcut durumunun analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 307-318.
- Güzel, F.Ö., Türker, A. ve Şahin, İ. (2014). Profesyonel turist rehberlerinin algıladıkları mesleki engelleri belirlemeye yönelik bir araştırma. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 173-190.
- Şen Şahin, S. ve Acun, A. (2016). Turizm rehberliği öğrencilerinin mesleğe yönelik tutumları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(2), 563-580.
- Ünal, İ. ve Bayram, A. T. (2015). Önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin memnuniyet düzeyine yönelik karşılaştırmalı bir araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 525-534.
- Üzümcü Polat, T., Alyakut, Ö. ve Günsel, A. (2015). Turizm eğitimi alan öğrencilerin, mesleğin geleceğine ilişkin bakış açıları, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 179-199.
- Yarcan, Ş. (2007). Profesyonel turist rehberliğinde mesleki etik üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 33-44.
- Zengin, B., Eker, N. ve Erkol Bayram, G. (2017). Turist rehberliği meslek kanununun profesyonel turist rehberlerince değerlendirilmesi, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 142-156.
- <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/91>. Erişim Tarihi 14.02.2018

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Akyurt-Kurnaz, H. ve Kurnaz A. (2018). Önlisans turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin geleceğe ait düşüncelerinin belirlenmesi: Marmaris turizm meslek yüksekokulu örneği. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 237-247.

Lise Öğrencilerinin Dil Öğrenme İnançları ve Öğrenen Özerkliğinin Akademik Başarı Açısından İncelenmesi

DOI: 10.26466/opus.356878

*

Mustafa Durmuşçelebi* - Hasan Bozgeyikli** - Merve Çetinkaya***

*Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Melikgazi / Kayseri / Türkiye

E-Posta: mcelebi@erciyes.edu.tr

ORCID: [0000-0002-0325-7528](https://orcid.org/0000-0002-0325-7528)

**Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Melikgazi / Kayseri / Türkiye

E-Posta: hbozgeyikli@erciyes.edu.tr

ORCID: [0000-0002-6762-1990](https://orcid.org/0000-0002-6762-1990)

***Yüksek Lisans Öğr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Kayseri / Türkiye

E-Posta: mervecetiinkaya@gmail.com

ORCID: [0000-0002-3409-7547](https://orcid.org/0000-0002-3409-7547)

Öz

Son zamanlarda yapılan çalışmalar doğrultusunda öğrenen özerkliğinin aktif öğrenmenin ön koşullarından biri olduğu görülmektedir. Öğrenen özerkliği ile akademik başarı arasındaki ilişki bu sebeple önem taşımaktadır. Bu araştırmanın temel amacı; dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliği faktörlerinin dil öğrenme sürecinde akademik başarıya olan etkisini incelemektir. Tarama modeli ile yapılan bu araştırmanın evrenini Kayseri il merkezinde bulunan ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise basit tesadüfi yöntemle seçilen 223 öğrencidir. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Öğrenen Özerkliği Ölçeği" ve "Dil Öğrenimi Hakkındaki İnançları Belirleme Envanteri" kullanılmıştır. Veriler analiz edildiğinde kadın öğrencilerin dil öğrenme inançlarının erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf düzeyleri açısından incelendiğinde ise 9. sınıf öğrencilerinin dil öğrenme inançlarının daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca kadın öğrencilerin öğrenen özerkliğinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akademik başarı bağlamında ise kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenme İnançları, Özerklik, Özerk Öğrenme

Analysis of High School Students' Language Learning Beliefs and Learning Autonomy in Terms of Academic Achievement

*

Abstract

In the recent studies show that learning autonomy is one of the prerequisites for active learning. The relationship between learning autonomy and academic achievement is important for this reason. The main purpose of this research is to examine the effects of language learning beliefs and learning autonomy factors on academic achievement in the language learning process. The population of this research is the highschool students of Kayseri. The sample group is a total 223 students selected by simple random method. "Autonomy Learner Questionnaire" and "Beliefs about Language Learning Inventory" were used as the data collection tools for this research. When the data are analyzed, it is concluded that female students have higher beliefs of language learning than male students. When examined from the perspective of class levels, it is concluded that 9th grade students have higher beliefs of language learning. It is also the result of the fact that the level of the learning autonomy of female students is higher than the level of the learning autonomy of male students. In the context of academic achievement, it is concluded that female learners are more successful than male learners.

Keywords: *Autonomy, Autonomous Learning, Learning Beliefs*

Giriş

Dil insan ilişkilerinde önemli bir yere sahip olan bir unsurdur. Dil, bireyin dünyadaki yerini ve değerini belirleyen olgudur. Konuşma yeteneği, yani dil, insanın en önemli özelliklerinin başında gelmektedir. İnsanın duygu, düşünce ve isteklerini açığa vurmasını, yaşamını devam ettirmesini sağlamaktadır. Dil, insanların toplum içerisinde yaşaması, bireyler ve toplumlar arası iletişimin sağlanması için gereklidir (Dağabakan ve Dağabakan, 2007).

Sunel'a (1989) göre yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra iletişim araçlarının gelişmesi, uluslar arasındaki siyasi, ekonomik ve turizm alanlarında alışverişin artması sayesinde yabancı dilin gerekliliği daha belirgin bir hale gelmiş ve yabancı dil öğrenimine olan istek artmıştır. Dil öğrenme süreci okuma, anlama, dinleme, konuşma gibi birçok önemli becerinin bir araya gelmesi ile oluşan bir süreçtir. Bu süreçte bireylerin dil öğrenimini kolaylaştıracak etmenler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra belirli bir dil öğrenmeye farklı şekillerde yaklaşmaya neden olan ve öğrencilerde olan bireysel farklılıkların incelenmesinin büyük önem taşıdığı dile getirilmektedir (Mori, 1999). Öğrencilerin sahip oldukları bireysel özellikler dil öğrenimindeki başarıyı etkilemektedir. Bu bireysel özelliklerin içinde öğrencilerin dil öğrenmeye karşı olan inançları, tutumları ve beklentileri bulunmaktadır (Aydın ve Zengin, 2008). Öğrencilerin yabancı dil öğrenme inançlarının ve yabancı dil öğrenmeye karşı olan tutumlarının hedef dilde bir yeterlilik seviyesine ulaşmadaki başarılarını etkilediği yapılan pek çok araştırmanın sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Horwitz, 1988; Jernigan, 2001; Miele, 1982; Strevens, 1978). Mantle-Bromley (1995) öğrencilerin dil öğrenme ile ilgili inançlarının olumlu olmasının öğrenme ortamında öğrenci ve öğretmen arasındaki ilişkinin güven temelli olmasına ve bu ortamın da dil öğrenimini hızlandırdığını, öğrencilerin dil öğrenmeye karşı olumsuz inançlarının ise başarıyı engellediğini belirtmektedir.

Yabancı dil öğrenme sürecini etkileyen bir diğer önemli unsur ise öğrenen özerkliğidir. Benson'e (2001) göre özerklik "Bireyin kendi öğrenmesindeki sorumluluğu alma kapasitesi"dir. Candy (1991) özerk öğrenen bireylerin düzenli, disiplinli, mantıklı, analitik, kararlı, sorumluluk sahibi, atılgan, yaratıcı, bağımsız, öğrenme süreci hakkında bilgi sahibi,

bilgiye ulaşma becerilerini geliştirebilen bireyler olması gerektiğini vurgulamıştır.

Wenden'e (1991) göre ise, özerk öğrenenlerin iki temel özelliği bulunmaktadır. Bunlar, öğrenenin kendi öğrenmesindeki sorumluluğu almaya istekli olması ve bireyin kendine güvenmesidir. Dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliği dil öğrenimin etkileyen önemli faktörlerden olup yapılan birçok araştırmanın konusu olmuştur.

Bu çalışma dil öğrenme sürecini etkileyen dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliğini akademik başarı açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Dil öğrenme inançlarının ve öğrenen özerkliğinin cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla alt problemler oluşturulmuştur. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin dil öğrenme inançları;
 - a. Cinsiyete,
 - b. Sınıf düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
2. Öğrencilerin öğrenen özerklikleri;
 - a. Cinsiyete ve
 - b. Sınıf düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
3. Öğrencilerin akademik başarıları;
 - a. Cinsiyete ve
 - b. Sınıf düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
4. Öğrencilerin dil öğrenme inançları, öğrenen özerklikleri ve akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Dil öğrenme inançları ve öğrenen özerklikleri akademik başarıyı anlamlı bir şekilde açıklamakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Lise öğrencilerinin dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliğinin akademik başarıları arasındaki ilişkiyi bulmayı amaçlayan bu araştırma, betimsel yöntemle yapılan tarama modelinde bir alan araştırmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da hala devam eden bir durumu var olan şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Tarama mo-

delerinde araştırma konusu olan birey, olay veya nesne içinde bulunduğu koşullar içerisinde olduğu gibi tanımlanır ve herhangi bir şekilde onları değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan ona uygun bir şekilde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2011). Anketle toplanan verilerin çözümünde, ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın evreni 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde bulunan Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı devlet okullarındaki ortaöğretim öğrencileridir. Çalışma evreni ise Kayseri ilindeki okullardan tesadüfi yöntemle seçilen ortaöğretim öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışma evreni için devlet okullarından olan 1 Sosyal Bilimler Lisesi ve 1 Anadolu Lisesinde çalışılmıştır. Bu okullardan örnekleme sağlayacak 119 Anadolu Lisesi ve 104 Sosyal Bilimler Lisesi öğrencisi olarak toplam 223 ortaöğretim öğrencisi seçilmiştir.

Katılımcıların okul türü, sınıf düzeyi, cinsiyet değişkenlerine göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyet, öğrenim gördükleri okul türü ve sınıf düzeylerine göre dağılımı

		N	%
Cinsiyet	<i>Kadın</i>	128	57,39
	<i>Erkek</i>	95	42,61
Okul Türü	<i>Sosyal Bilimler</i>	104	46,63
	<i>Anadolu Lisesi</i>	119	53,36
	<i>9. Sınıf</i>	57	25,56
Sınıf Düzeyi	<i>10. Sınıf</i>	56	25,12
	<i>11. Sınıf</i>	73	32,73
	<i>12. Sınıf</i>	37	16,59
<i>Toplam</i>		223	100,0

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak katılımcıların öğrenen özerkliğini belirlemek için Egel (2003) tarafından geliştirilen ve 44 maddeden oluşan “Öğrenen Özerkliği Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçekte 9 alt boyut bulunmaktadır; özyönelim hazırlığı (6 madde), dil öğrenmede bağımsız çalışma (7 madde), öğretmenin önemi (8 madde), öğretmenin rolü (5 madde), dil öğrenme etkinlikleri (4 madde), içerik seçimi (3 madde), amaç ve değerlendirme (2 madde), değerlendirme ve motivasyon (5 madde), diğer kültürler (4 madde) olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin yapılan güvenilirlik çalışmasında Cronbach Alpha değeri 0,81 olarak bulunmuştur. Ölçeğin derecelendirilmesi “*hiçbir zaman doğru değil - çok bağımsız/özerk (1) ... her zaman doğru - çok bağımsız/özerk (5)*” şeklinde yapılmıştır.

Araştırmada katılımcıların yabancı dil öğrenmeye karşı inançlarını belirlemek için Horwitz (1988) tarafından geliştirilen ve 34 maddeden oluşan “Dil Öğrenimi Hakkındaki İnançları Belirleme Envanteri (Beliefs About Language Learning Inventory)” araştırmacı tarafından uzman görüşleri alınmış ve Türkçeye uyarlanarak kullanılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için yapılan Cronbach Alpha değeri 0,78 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analiz edilmesinde; betimsel analizler için yüzde, frekans ve aritmetik ortalama gibi tekniklerden yararlanılmıştır. Öğrencilerin dil öğrenme inançları, öğrenen özerklikleri ve akademik başarılarının cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre farklılıklarını belirlemek amacıyla cinsiyet değişkeni için t-testi, sınıf düzeyi için anova teslinden yararlanılmıştır. Öğrencilerin dil öğrenme inançları, öğrenen özerklikleri ve akademik başarıları arasındaki ilişki düzeyini belirlemek için pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliğinin akademik başarıyı ne düzeyde açıkladığını ortaya koyabilmek için regresyon tekniği kullanılarak analiz yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri çerçevesinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Tablo 2’de öğrencilerin dil öğrenme inançları, öğrenen özerkliği ve akademik başarılarının cinsiyetlerine göre farklılıklarını belirten veriler yer almaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin dil öğrenme inançları, öğrenen özerkliği ve akademik başarılarının cinsiyetlerine göre farklılıkları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Dil Öğrenme İnançları	Kadın	128	22,87	3,82	221	2,27	,002
	Erkek	95	21,75	3,29			
Öğrenen Özerkliği	Kadın	128	15,94	2,40	221	3,081	,024
	Erkek	95	14,98	2,14			
Akademik Başarı	Kadın	123	4,15	1,04	210	2,73	,007
	Erkek	89	3,75	1,06			

$p < ,05$

Tablo 2’de görüldüğü gibi, öğrencilerin dil öğrenme inançları, öğrenen özerklikleri ve akademik başarıları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmaktadır. Tablodaki aritmetik ortalamalar incelendiğinde, her üç değişken açısından da kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere, dil öğrenme inançları cinsiyet açısından anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Ortalamalara bakıldığında kadın öğrencilerin dil öğrenme inançları erkek öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 3’te öğrencilerin dil öğrenme inançları sınıf düzeyine değişkeni açısından incelenmektedir.

Tablo 3. Dil öğrenme inançlarının sınıf düzeyine göre incelenmesi

	N	\bar{X}	SS	Sh.	F	p	Tukey	Sig.
9. Sınıf	57	23,66	2,74	,36	3,197	,000	11. Sınıf	,042
10. Sınıf	56	21,95	3,96	,52				
11. Sınıf	73	21,98	3,86	,45				
12. Sınıf	37	21,93	3,56	,58				
Toplam	223	22,39	3,64	,24				

Tablo 3 incelendiğinde, dil öğrenme inançları sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark göstermektedir. Farkın nerden kaynaklandığını belirlemek amacı ile yapılan Post Hoc testinde, dokuzuncu sınıf öğrencileri ile on birinci sınıf öğrencilerinin dil öğrenme inançları arasında fark ortaya çıkmaktadır. 9. sınıf öğrencilerinin dil öğrenme inançları diğer sınıf düzeylerindeki öğrencilerin dil öğrenme inançlarından daha yüksektir.

Araştırmanın ikinci alt problemi öğrenen özerkliğinin cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yöneliktir. Tablo 4'te öğrencilerin öğrenen özerkliklerinin cinsiyet açısından incelenmesi yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrenen özerkliğinin cinsiyete göre incelenmesi

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Öğrenen	Kadın	128	15,94	2,40	221	3,081	,024
Özerkliği	Erkek	95	14,98	2,14			

Tablo 4'e göre, öğrenen özerkliği cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde değişmektedir. Ortalamalara bakıldığında kadın öğrencilerin öğrenen özerklik düzeyi erkek öğrencilere oranla daha yüksektir.

Tablo 5'te öğrencilerinin öğrenen özerkliklerinin sınıf düzeyi açısından incelenmesi yer almaktadır.

Tablo 5. Öğrenen özerkliğinin sınıf düzeyine göre incelenmesi

	N	\bar{X}	SS	Sh.	F
9. Sınıf	57	15,57	2,05	,27	,764
10. Sınıf	56	15,77	2,43	,32	
11. Sınıf	73	15,56	2,49	,29	
12. Sınıf	37	15,03	2,31	,38	
Toplam	223	15,53	2,33	,15	

Tablo 5'te görüldüğü üzere öğrenen özerkliği sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi akademik başarının öğrencilerin cinsiyete ve sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmektir. Tablo 6'da öğrencilerin akademik başarılarının cinsiyet açısından incelenmesi yer almaktadır.

Tablo 6. Akademik başarının cinsiyete göre incelenmesi

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Akademik Başarı	Kadın	123	4,15	1,04	210	2,73	,007
	Erkek	89	3,75	1,06			

Tablo 6'da, akademik başarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark gösterdiği görülmektedir. Ortalamalara bakıldığında kadın öğrencilerin akademik başarı düzeyleri erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 7'de öğrencilerin akademik başarılarının sınıf düzeyi açısından incelenmesi yer almaktadır.

Tablo 7. Akademik başarının sınıf düzeyine göre incelenmesi

	N	\bar{X}	SS	Sh.	F
9. Sınıf	57	3,70	1,28	,17	1,99
10. Sınıf	56	4,07	,97	,13	
11. Sınıf	73	4,16	,98	,11	
12. Sınıf	37	3,94	,95	,16	
Toplam	223	3,98	1,07	,07	

Tablo 7'de görüldüğü üzere, akademik başarı sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi öğrencilerin dil öğrenme inançları, öğrenen özerklikleri ve akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemeye yöneliktir.

Tablo 8'de öğrencilerin dil öğrenme inançları ve akademik başarıları arasındaki ilişki incelenmektedir.

Tablo 8. Dil öğrenme inançları ve akademik başarı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Değişken	N	\bar{X}	SS	p	r
Dil Öğrenme İnançları	223	22,39	3,64	1	,755
Akademik Başarı	212	3,98	1,07		

Tabloda görüldüğü üzere dil öğrenme inançları ile akademik başarı arasında anlamlı düzeyde pozitif ($r=,755$) bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 9’da öğrencilerin öğrenen özerklikleri ve akademik başarıları arasındaki ilişki incelenmektedir.

Tablo 9. Öğrenen özerkliği ve akademik başarı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Değişken	N	\bar{X}	SS	p	r
Öğrenen Özerkliği	223	15,53	2,33	,001	,235
Akademik Başarı	212	3,98	1,07		

Tablo 9’da öğrenen özerkliği ile akademik başarı arasında pozitif ($r=,235$) yönde düşük düzeyde ilişki bulunduğu görülmektedir.

Araştırmanın son alt problemi dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliklerinin akademik başarı üzerindeki etkisini belirlemeye yöneliktir. Tablo 10’da dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliklerinin akademik başarı üzerindeki etkisi incelenmektedir.

Tablo 10. Dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliğinin akademik başarı üzerindeki etkisi

Model	Değişken	R	R^2	F	Sig.
1	Akademik Başarı	,239 ^a	,057	6,35	,002 ^b

Dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliğinin akademik başarı üzerindeki etkisini tespit etmek amacı ile yapılan regresyon analizinde dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliğinin akademik başarıyı %6 oranında açıkladığı görülmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Lise öğrencilerin dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliklerinin akademik başarı açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışmada, ulaşılan sonuçlar ve alanda yapılan çalışmalar ile karşılaştırmalar, araştırmanın alt problemleri çerçevesinde aşağıda verilmektedir.

Bu çalışmada dil öğrenme inançlarının cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Kadın öğrencilerin dil öğrenme inançları erkek öğrencilere oranla daha yüksektir. Dil öğrenme inançları sınıf düzeyi değişkenine göre incelendiğinde ise, dokuzuncu sınıf öğrencilerinin dil öğrenme inançlarının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına benzer olarak, Rieger’un (2009) İngilizce ve Almanca bölümlerinde öğrenim gören Macar öğren-

ciler ile yaptığı bir çalışmada öğrencilerin cinsiyetleri ile yabancı dil öğrenme inançları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek düzeyde dil öğrenme inançlarına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan başka bir çalışmada ise bu çalışmanın sonuçlarından farklı sonuçlar bulunmuştur. Er (2011) tarafından, zorunlu yabancı dili Almanca, Fransızca ve İngilizce olan öğrencilerin katılımı ile yapılan bir çalışmada, Almanca, Fransızca ve İngilizce grubunda dokuzuncu sınıf öğrencilerinin onuncu, on birinci ve on ikinci sınıf öğrencilerine oranla yabancı dil öğrenme inançlarının yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre yabancı dil öğrenme inançları arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca aynı araştırmada katılımcıların yabancı dil puanları, dil öğrenme kaygısı ve yabancı dil öğrenme inançları arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Çalışmaların sonuçlarının farklılık göstermesi farklı okullarda öğrenim gören öğrencilerin yaşadığı çevreden, ekonomik ve sosyal hayatlarının farklı oluşundan kaynaklanabilir. Öğrencilerin dil öğrenme inançlarının sınıf düzeyi değiştiğinde değişmesi yabancı dil öğretmenlerinin tutumlarından kaynaklanabilir. Öğrencilerin dil öğrenme inançlarının yüksek tutulması için öğretmenlerin öğrencilere uyguladıkları yöntemlerin değiştirilmesi ile sağlanabilir. Bu yöntemlerin farklılaşması için ise öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri, yeniliklere ve farklı stratejilere açık olmaları gerekmektedir.

Çalışmada, öğrenen özerkliği cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip, kadın öğrencilerin öğrenen özerkliğinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrenen özerkliği sınıf düzeyine göre ise anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir. Bir başka çalışmada ise üniversite öğrencileri ile yapılan ve öğrencilerin özerk öğrenmede sorumluluk alıp almadıklarını inceleyen bir araştırmada, kadın öğrencilerin özerk öğrenmede kendilerini erkek öğrencilerden daha aktif buldukları sonucuna ulaşılmış ancak sorumluluk alma düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür (Üstünlüoğlu, 2009).

Erbil Tursun'un (2010) yaptığı öğrencilerin ve öğretmenlerin öğrenen özerkliğinin incelendiği bir çalışmada ise, öğrencilerin İngilizce dersi ile

ilgili sorumlulukları öğretmenleri ile paylaşmaya hazır oldukları ancak öğretmenlerin dersin sorumluluklarını öğrenciler ile paylaşmaya hazır olmadıkları görülmüştür. Aynı çalışmada erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre sorumluluk üstlenmede daha istekli oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışma ve yapılan diğer çalışmalarda öğrencilerin öğrenim düzeyinin lise veya üniversite olması sonuçlar açısından farklılık göstermiş olabilir. Öğrencilerin yabancı dil öğreniminde artan sorumlulukları özerk öğrenmeye olumlu bir katkı sağlamış olabilir. Ancak öğrencilerin özerk öğrenmesine öğretmenlerin özerkliği destekleyici davranışlar göstermesi gerekmektedir. Bu sebeple öğretmenler sınıf içinde tüm sorumluluğu kendileri almamaları, öğrenim süreci içerisinde öğrencilere daha fazla yer vermeli ve onların kendi öğrenme sorumluluklarını almalarını sağlamalıdır.

Akademik başarı cinsiyete göre incelendiğinde kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek akademik başarıya sahip olduğu ortaya çıkmış ve sınıf düzeyine göre akademik başarı anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemiştir.

Vatanartıran, Dalgıç ve Karadeniz (2014) tarafından öğrencilerin yabancı dil başarısını açıklayan etmenleri belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada kız öğrencilerin yabancı dil başarı puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aydın (2006) tarafından yapılan bir çalışmada da kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla ikinci dil olarak İngilizce öğreniminde daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Bu çalışmaya paralel olarak cinsiyetler arasındaki bu farkın kız öğrencilerin yabancı dil öğrenimine karşı tutumlarının daha olumlu olmasından kaynaklandığı söylenebilir (Kubota, 2003).

Öğrencilerin dil öğrenme inançları ile akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki bulunan bu çalışmada öğrenen özerkliği ile akademik başarı arasında da anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bayat (2007), İngilizce öğrenen üniversite öğrencilerinin özerklik algısı düzeylerinin okuduğunu anlama başarı düzeylerini ve sınıf içi davranış düzeylerini belirlemek için yaptığı çalışmada katılımcıların özerklik algılarının yüksek olduğu ve özerklik algısı ile okuduğunu anlama başarıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Büyükyaşı (2010) tarafından yapılan hazırlık öğrencilerinin ve öğretmenlerinin İngilizce öğrenme hakkındaki inançlarını belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada bulgular öğrencilerin dil öğrenme sürecine onların başarısına etki edecek bazı kesin inançlar ile girmiş olduğunu göstermektedir.

Çalışmalardan çıkan sonuçlar göz önüne alındığında dil öğrenme sürecini etkileyen iki önemli faktör olan dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliği öğretmenler tarafından dikkate alınmalıdır. Bu çalışmada dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliğinin öğrencilerin akademik başarılarını %6 oranında açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmadan çıkan sonuçlarda görüldüğü üzere öğrencilerin yabancı dil öğreniminde dil öğrenme inançlarının ve öğrenmedeki özerkliklerinin akademik başarıya etkisi bulunmaktadır. Öğretmenlerin öğrencilerin dil öğrenme inançlarının farkında olmalı ve sınıf içinde yöntem ve ders planlamasına bu inançlara dikkat etmelidirler. Ayrıca dersin hedefleri ve sınıf düzeyleri değiştikçe bu inançların değişiklik gösterebileceği düşünülerek eğitim programları bu inançları geliştirebilecek şekilde hazırlanmalıdır. Sınıfta öğretmenler öğrenen özerkliğine önem vermeli, öğrencilerin kendi sorumluluklarını alabilecek şekilde onlara görevler vermeli ve öğrencileri kendine güvenen, sorumluluk almayı becerebilen bireyler olarak yetiştirmelidirler.

Kaynakça

- Aydın, S. (2006). İkinci dil olarak İngilizce öğrenimindeki başarı düzeyinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 273-285.
- Aydın, S., ve Zengin, B. (2008). Yabancı dil öğreniminde kaygı: Bir literatür özeti. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 4(1), 81-94.
- Bayat, Ö. (2007). Yabancı dil olarak İngilizce öğrenenlerde özerklik algısı, okuduğunu anlama başarısı ve sınıf içi davranışlar arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Benson, P. (2001). *Teaching and researching autonomy in language learning*. Essex: Pearson Education.

- Büyükyazı, M. (2010). The beliefs of university foreign language students and their teachers about language learning. *Sosyal Bilimler* 8.1. 169-182.
- Candy, P.C. (1991). *Self-direction For Lifelong Learning*. California: Josse-Bass
- Dağabakan, F. Ö., ve Dağabakan, D. (2007). Dil ve çocukta dil gelişim kuramları. *Millî Eğitim Dergisi*, 174, 155-161.
- Egel, İ.P. (2003). *The impact of the European language portfolio on the learner autonomy of Turkish primary school students*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Er, S. S. (2011). *Anadolu liselerine devam eden öğrencilerin yabancı dil başarılarında yabancı dile yönelik kaygı ve inançlarının etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erbil Tursun, S. (2010). *Ortaöğretim İngilizce dersinde öğrencilerin ve öğretmenlerin öğrenen özerkli ile ilgili görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Horwitz, E.K. (1987). Surveying student beliefs about language learning. In A. L. Wenden, and J. Rubin (Eds.), *Learner strategies in language learning* (pp.119-129). Prentice-Hall. Englewood, Cliffs, NJ.
- Horwitz, E.K. (1988). The beliefs about language learning of beginning university foreign language students. *Modern Language Journal*, 72, 283-294.
- Jernigan, C. G. (2001). The role of beliefs, attributions, and perceived goal attainment in students' motivation. In G. Brauer (Ed.), *Pedagogy of language learning in higher education* (pp. 23-45). Westport, CT: Ablex.
- Kaçar, I. G., ve Zengin, B. (2009). İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenenlerin dil öğrenme ile ilgili inançları, öğrenme yöntemleri, dil öğrenme amaçları ve öncelikleri arasındaki ilişki: Öğrenci Boyutu. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 5 (1), 55-89.
- Kubota, R. (2003). New approaches to gender, class, and race in second language writing. *Journal of Second Language Writing*, 12(1), 31-47.
- Mantle-Bromley, C. (1995). Positive attitudes and realistic beliefs: Links to proficiency. *Modern Language Journal*, 77 (1), 11-22.

- Miele, P. (1982). *Suggestopedia: Easier learning the natural way*. Sandy Spring, MD: Utopia Unlimited.
- Mori, Y. (1999). Epistemological beliefs and language learning beliefs: What do language learners believe about their learning? *Language Learning*, 49(3), 337-415.
- Rieger, B. (2009). Hungarian university students' beliefs about language learning: A questionnaire study. *Working Papers in Language Pedagogy*, 3, 97-113.
- Stevens, P. (1978). The nature of language teaching. In R. C. Richards (Ed.), *Understanding second and foreign language learning: Issues and approaches* (pp. 179-203). Rowley: Newbury House.
- Sunel, A. H. (1989). Yabancı dil öğretiminde metot sorunu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(4), 137-143.
- Üstünlüoğlu, E. (2009). *Autonomy in language learning: Do students take responsibility for their learning?* *Journal of Theory and Practice in Education*, 5(2), 148-169
- Vatanartıran, S., Dalgıç, G., ve Karadeniz, Ş. (2014). Factors related with students' foreign language achievement. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(3), 01-18.
- Wenden, A. (1991). *Learner strategies for learner autonomy*. New York, NY: Prentice Hall.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Durmuşçelebi, M., Bozgeyikli, H ve Çetinkaya, M. (2018). Lise öğrencilerinin dil öğrenme inançları ve öğrenen özerkliğinin akademik başarı açısından incelenmesi. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 248-262.

Turizm Sektöründe İstihdam Edilen Gençlerin Meslek Algıları ve İş Doyum Performanslarının Değerlendirilmesi

DOI: 10.26466/opus.359428

*

Ozan Bahar* - Özcan Özdemir**

*Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesi/ Muğla/ Türkiye

E-Posta: obahar@mu.edu.tr

ORCID: [0000-0003-3349-5479](https://orcid.org/0000-0003-3349-5479)

**Öğr. Gör., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Yeşilova İsmail Akın MYO, Burdur/ Türkiye

E-Posta: ozcanozdemir@mehmetakif.edu.tr

ORCID: [0000-0002-4968-9887](https://orcid.org/0000-0002-4968-9887)

Öz

Birçok sektörle doğrudan ve dolaylı etkileşim halinde olan turizm sektörü, eğitimli, iş gücü yüksek, donanımlı, misafir odaklı çalışan gençleri istihdam etmek, turizm sektörünün hem ekonomik açıdan gelişmesi hem de sürdürülebilirliğinin sağlanması bakımından oldukça önem taşımaktadır. Turizm sektöründe kilit rol oynayan gençler, nitelikli iş gücü ve kaliteli hizmet anlayışı ile farkındalık oluşturmaktadırlar. Bu bağlamda turizmde istihdam edilen gençlerin iş doyumlarının, iş motivasyonlarının yüksek olması ve aynı zamanda da iş garantilerinin sağlanması gerekmektedir. Buradan hareketle söz konusu çalışmada, turizmde istihdam edilen gençlerin meslek algılarındaki ve iş doyumlarındaki etkenleri belirlemek ve çözüm yolları bulmak amaçlanmıştır. Ayrıca turizm sektörünün gelişmesine katkıda bulunan, turistlerin kaliteli hizmet almalarını sağlayan gençlerin turizmde istihdam olanaklarına ve iş doyum düzeylerine değinilmiştir. Araştırmada veri toplamak için anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Muğla ilindeki turizmde istihdam edilen gençler, araştırmanın örneklemini ise, Muğla Üniversitesi Turizm Fakültesi, Fethiye MYO ve Ortaca MYO oluşturmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre; istihdam edilen gençlerin yoğun çalışma koşullarına rağmen ödenen ücretlerin yetersizliği ve yükselme olanaklarının düzensiz olması, üstlerinin astların yaptıkları işlerden yeterli düzeyde memnun olmamaları ve iş güvencelerinin devamlılığının sağlanmamasından dolayı gençlerin iş doyumlarının yetersiz olduğu, istihdam edilmelerinin de güvence altına alınmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İstihdam, İş Doyumu, Turizm, Turizmde İstihdam Edilen Gençler

The Evaluation of Professional Perceptions and Job Satisfaction Performance of Young People Who Employment in Tourism Sector

*

Abstract

The tourism sector is fairly important in terms of which is directly and indirectly interacting with many sectors, is quite considerably in terms of employing young, educated, well-equipped, and guest-oriented young people in order to ensure economic development and sustainability of the tourism sector. Young people who play a key role in the tourism sector create awareness through qualified work force and quality service understanding. In this regard, it is necessary for young people employed in tourism to have high job satisfaction and job motivations as well as providing job guarantees. For this reason in this study, aimed to determine and to find solutions the factors of occupational perceptions and job satisfaction of young people employed in tourism. It also touched on the employment opportunities and job satisfaction levels of young people who contributed to the development of the tourism sector and provided the tourists with high quality services. Survey method was used to collect data in the research. The young people who are employed in the tourism in the province of Muğla and the sample of the research are the Muğla University Tourism Faculty, Fethiye Vocational School and Ortaca Vocational School. According to the findings obtained in the study; it is seen that young people who are employed do not have adequate employment opportunities because of the inadequacy of the wages paid despite their hard working, the opportunities for the promotion is not well enough and that their superiors are not sufficiently satisfied with the work done by their subordinates and that the job satisfaction of young people is inadequacy due to lack of continuity safeguarding of job.

Keywords: *Employment, Job Satisfaction, Tourism, Youth Employment in Tourism.*

Giriş

Turizm sektörü hizmete dayalı bir sektör olduğundan dolayı turizmde üretilen hizmetler üretildikleri yerde tüketilmek durumundadır. Bu yüzden turizmde istihdam edilecek kişilerin turiste sunulacak hizmetleri iyi bilmesi, turistlerin taleplerine doğru orantıda cevap verebilmesi gerekmektedir (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008: 7). Turizm sektöründe idame edilen personelin, turistin istek ve beklentilerini karşılayabilecek düzeyde olması hem turistin rahat ve kaliteli bir şekilde tatilini geçirmesini hem de turistin tekrar aynı destinasyonu seçmesini sağlamaktadır (Aymankey ve Aymankey, 2013: 2). Bunun için istihdam edilen personelin misafir algısı oldukça önem taşımaktadır. Eğer personel yeterli bilgi ve donanuma sahip olmazsa, olumsuz sonuçlar meydana gelmekte ve turistlerin beklentileri karşılanamamaktadır (Kuşluvan ve Kuşluvan, 2000: 252-255; Olcay ve Çelik: 2010: 282). Bu durumun sağlanabilmesi ve istenilen hedeflere ulaşabilmek adına kaliteli ve nitelikli iş gücünün, iyi eğitim almış (Cömert, 2014: 51; Türker vd., 2016: 313), kalifiye çalışanlar tarafından sunulması (Duman vd., 2006: 51) gerekmektedir (Kocaoğlu, 2002). Bu nedenle turizm sektöründe genç kuşağın istihdam edilmesi hem misafir ilişkileri bakımından hem de daha iyi servis kalitesi sağlanması sebebiyle önem taşımaktadır.

Gençlerin meslek algıları ve iş doyumlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada gençlik kavramından söz etmek gerekirse, gençlik kavramının biyolojik yönünden çok sosyolojik olarak ele alınması gerekmektedir. Gençlik kavramının içinde bulunan toplumun örf-adet, gelenek ve göreneklerine göre tanımı yapılmaktadır (Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2017: 4). Gençlik kavramı; farklı topluluklarda ve değişik zaman dilimleri içerisinde, farklı yaklaşımlarla değerlendirilmiştir. Zaman zaman aynı toplulukta yaşayan gruplarda bile farklılıklar meydana gelebilmektedir (Poyraz, 2002). Bu sebeple, tüm insanların gençlik kavramıyla ilgili belli bir fikir sahibi olduğu, üzerinde anlaşabileceği bir gençlik tanımı yapmak, belirli bir yaş grubu olarak herkesin kabul edebileceği bir ifade belirlemek neredeyse imkânsız olmaktadır (Çoban ve Coşkun, 2010: 17). Birleşmiş Milletler'e göre gençlik kavramı; çocukluk evresi ile yetişkin dönem arasında kalan, 15-24 yaş arası dönemi kapsamaktadır (TUİK, 2014).

Turizm sektörünün her kuşak açısından önem teşkil etmesi bakımından, çocuklara ve gençlere yönelik aktiviteler geliştirilmekte, gençlere hitap eden faaliyetler sergilenmektedir. Genç turistlerin son yıllarda daha fazla turizm olayına katılması bakımından firmalar rekabet içerisine girmektedirler. Bu yüzden turizm sektöründe genç kuşağın istihdam edilmesi, farklı alanlarda gençlere yönelik faaliyetleri daha iyi sergileyebilmeleri açısından gençlerin turizmde istihdamının artırılması gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı turizm sektöründe istihdam edilen gençlerin iş doyumlarının belirlenmesi ve iş doyumlarını ve turizmde istihdam edilmelerini artırmaya yönelik öneriler geliştirilmesini kapsamaktadır. Söz konusu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünü çalışmanın giriş kısmı oluşturmaktadır. Giriş kısmında çalışma ile ilgili olarak bilgi verilmiştir. İkinci kısım ilgili alanyazını içermektedir. İlgili alanyazında literatür taraması yapılmış, araştırılan konuların birbirleriyle ilişkilerine değinilmiştir. Üçüncü kısım araştırmanın uygulama kısmını kapsamaktadır. Uygulamaya ilişkin, araştırmanın amacı ve önemi, araştırmanın hipotezleri, araştırmanın evreni ve örnekleme, araştırmanın sınırlılıkları, veri toplama süreci ve verilerin analizini içermektedir. Çalışmanın son bölümü ise, araştırma ile ilgili bulguların sonuçlarını ve sonuçlara ilişkin önerileri kapsamaktadır.

Gençlerin Turizmde İstihdam Edilmesi

İstihdam kavramı sözcük anlamı olarak, bir işte, bir görevde kullanma anlamına gelmektedir (TDK, 2016). İstihdam; iş arayan, çalışma isteği olan, hayatını idame ettirebilmek adına iş bulup çalışan genç ve yetişkin insanların bir işte kullanılmasını ifade etmektedir (Kocadoğan, 2010: 6). Başka bir ifadeyle istihdam, devam eden hayatın sürekliliğini, işlerin devamlılığını sağlama olarak tanımlanmaktadır (Ünlüönen ve Şahin, 2011: 2).

İstihdam kavramı, eksik, tam ve aşırı istihdam olmak üzere üç grupta incelenmektedir. Eksik istihdam; tüm faktörlerin aynı anda aynı süre zarfı içerisinde değerlendirilemediği, üretim sürecine dahil edilemediği istihdam türüdür. Tam istihdam; ekonomi seviyesinde, her kesimin minimum ücret düzeyinde iş bulabildiği ve kendisine çalışma alanı sağlaya-

bildiği istihdam alanıdır. Aşırı istihdam ise; üretim süresi içerisinde, tüm üretim faktörlerinin tam doluluk kapasitesiyle aynı anda olmasına rağmen, oransal olarak daha fazla üretime ihtiyaç duyulmasını ifade etmektedir (Bekiroğlu, 2010: 10-12).

Tablo 1: Türkiye’de İstihdam Edilenlerin İktisadi Faaliyet Kolları Ve Sayısı

Yıl	Aylar										
		Toplam	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	Toplam	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler
2016	Ocak										
	January	26275	4812	5300	1765	14397	100,0	18,3	20,2	6,7	54,8
	Şubat										
	February	26456	4876	5276	1764	14540	100,0	18,4	19,9	6,7	55,0
	Mart										
	March	26993	5093	5295	1923	14682	100,0	18,9	19,6	7,1	54,4
	Nisan										
	April	27638	5352	5381	2085	14820	100,0	19,4	19,5	7,5	53,6
	Mayıs										
	May	27867	5540	5386	2132	14809	100,0	19,9	19,3	7,7	53,1
	Haziran										
	June	27651	5577	5330	2065	14679	100,0	20,2	19,3	7,5	53,1
Temmuz											
July	27636	5727	5254	2044	14612	100,0	20,7	19,0	7,4	52,9	
Ağustos											
August	27473	5760	5224	2036	14453	100,0	21,0	19,0	7,4	52,6	
Eylül											
September	27564	5657	5260	2131	14516	100,0	20,5	19,1	7,7	52,7	
Ekim											
October	27267	5305	5282	2071	14609	100,0	19,5	19,4	7,6	53,6	
Kasım											
November	27067	5053	5316	2015	14682	100,0	18,7	19,6	7,4	54,2	
Aralık											
December	26669	4915	5265	1836	14652	100,0	18,4	19,7	6,9	54,9	
Yıllık											
Annual	27205	5305	5296	1987	14617	100,0	19,5	19,5	7,3	53,7	

Kaynak: www.tuik.gov.tr, erişim tarihi: 26.03.2017.

Tabloda gösterilen verilere göre hizmet sektörüne ayrılan kol diğer bölümlere nazaran hayli fazla yere sahiptir. Turizm kavramı da hizmet sektörünün içerisinde değerlendirilen soyut bir kavram olmakla birlikte, sunulan hizmetin üretildiği yerde tüketilmesi gerekmektedir (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008: 7). Bir ülkede turizm sektörünün artması, gelişmesi, yeni olanaklar ve iş kolları sağlamasıyla birlikte, ülkenin potansiyel iş gücü canlanmakta, firmaların birbirleriyle olan rekabet gücü artmakta,

ülke içi istihdam faaliyetleri genişlemekte ve ülke ekonomisine hem döviz getirisi sağlanmakta hem de iş verimliliği artmaktadır (Bahar, 2006, 140).

Turizm sektörüne doğrudan bağlı konaklama tesisi, otel vb. alanlarda ortaya çıkan, bu işletmelere bağlı olarak hizmet sunan istihdam türüne doğrudan istihdam; turizm işletmeleri hizmet sağlayıcıları aracılığıyla, konaklama işletmeleri vb. tesislerin yapımında ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin sağlandığı iş alanlarının oluşturduğu istihdam türüne dolaylı istihdam; turizm sektöründen doğrudan veya dolaylı olarak sağlanan gelirlerin, tekrar turizm sektörü ya da diğer sektörler için harcanmasıyla oluşturulan istihdam türüne de uyarılmış istihdam adı verilmektedir (Ünlüönen ve Şahin, 2011: 3). Turizm sektörü dünya genelinde ulusal ve uluslararası alanlarda çoğu yatırımcının odak noktası haline gelmiştir. Turizm sektöründe dolayısıyla istihdam edilen kişi sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Ünlüönen ve Şahin (2011) bu durumu şöyle ifade etmektedirler:

- Turizm sektörünün emeğe dayalı sektör olmasından ötürü, emek faktörünün diğer sektörlere nazaran daha fazla yoğunluk göstermesi,
- Turizm sektöründe fazla sayıda konaklama işletmesi, otel, tatil kötü vb. olmasından dolayı, sektör içerisinde rekabet kavramının boyutları büyük oranda artmakta ve bu durum bazı olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Bunlardan birisi de düşük maliyetli çalışma koşullarıdır. İşletme sahipleri rekabeti düşürmek adına, çoğu kalifiye olmayan kesime istihdam sağlamaktadırlar.
- Turizm sektörünün bazı dönemlerde ihtiyaçtan dolayı yarı zamanlı (part-time) ya da belirli süreliğine çalışma imkanı sağlamasından dolayı mevsimlik personel istihdam etmesi, sektörün devamlılığının süreğen olmaması,
- İşçilerin çoğunun sezon yoğunluğundan dolayı işe alınması ve düşük sezonda işten çıkarılması, sürekli idame olanaklarının olmaması istihdam açısından bazı sorunlar teşkil etmektedir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi Türkiye’de turizm sektöründe istihdam son 10 yılda kayda değer şekilde artış göstermiştir. 2014 yılında en

yüksek (9,16) değişim oranı yaşanmıştır. En büyük katkı da doğrudan istihdama olan katkıdır. Turizm sektörü geliştikçe istihdam oranları da artmaktadır. 2020 ve 2025 tahmini verileri değerlendirildiğinde kayda değer artışların yaşanacağı görülmektedir. Türkiye’de turizm sektörünün doğrudan istihdam verileri % 29’luk bir artışla 474 bin kişiden 614 bin kişiye ulaşmıştır. Dolaylı istihdamda % 26’lık bir artışla 1 milyon 260 bin kişiden 1 milyon 596 bin kişiye çıkmıştır (Şit, 2016: 112).

Tablo 2. Türkiye’de Turizm Sektöründe İstihdam (Bin Kişi)

YILLAR	DOĞRUDAN İSTİHDAM	YILLIK DEĞİŞİM ORANI (%)	DOLAYLI İSTİHDAM	DOĞRUDAN + DOLAYLI İSTİHDAM (İ)	TÜRKİYE’DE TOPLAM İSTİHDAM	PAY (İ/İ) (%)
2005	474	-	1.260	1.734	22.046	7,86
2006	488	2,97	1.199	1.687	20.954	8,05
2007	435	-10,78	1.252	1.688	21.189	7,97
2008	458	5,19	1.283	1.742	21.194	8,22
2009	451	-1,47	1.373	1.825	21.277	8,58
2010	458	1,37	1.152	1.609	22.594	7,12
2011	487	6,47	1.367	1.855	24.110	7,69
2012	507	4,00	1.308	1.815	23.937	7,58
2013	531	4,84	1.450	1.981	24.602	8,05
2014	580	9,16	1.550	2.130	25.933	8,21
2015	614	5,86	1.596	2.210	27.341	8,08
2020*	791	28,93	1.807	2.598	-	-
2025*	915	15,69	1.902	2.817	-	-

Kaynak: WTTC, Kalkınma Bakanlığı

**Tahmini veriler*

Tablo 3. Turizm Sektöründe Çalışanların İstihdam Durumları

	2015 İstihdamı	2016	2017 Haziran
Yiyecek İçecek Hiz.	590.690	595.385	631.377
Konaklama	348.766	295.133	334.161
Seyahat Ac.Tur Op.Hiz	57.493	49.497	51.876
Havayolu	24.350	25.899	25.069
Spor, Eğl.Dinl.Faal	45.427	45.054	48.168
Turizm sigortalı toplamı	1.066.726	1.010.968	1.090.651
Türkiye sigortalı toplamı	13.830.000	13.775.188	14.009.873
Dünya (2016)	108.741.000 (doğrudan)	292.220.000 (dolaylı)	

Kaynak: www.sgk.gov.tr.

Tablo 3'te verilen bilgilere göre; 2015-2017 (haziran) yıllarında turizm sektöründe çalışan kişilerin istihdam edilen bölümlere göre dağılımları sunulmaktadır. Yiyecek içecek işletmelerinde 2015 yılında 590.690 kişi istihdam edilirken, 40.687 kişi artışla 2017 haziran ayında bu rakam 631.377 kişiye yükselmiştir. Konaklama işletmelerinde 2015 yılında 348.766 kişi istihdam edilirken, bu sayı 2016 yılında 53.633 kişi düşüşle 295,133 kişiye gerilemiştir. Fakat 75.028 kişi artışla 2017 yılı haziran ayında 334.161 kişiye yükselmiştir. Seyahat acentacılığı ve tur operatörlüğü hizmetleri, havayolu şirketleri ve spor, eğlence dinlenme faaliyetleri istihdam alanlarında 2015-2016 yılları arasında bir düşüş yaşanırken, 2017 haziran ayı itibariyle yeniden artış gözlenmiştir. SGK verilerine göre, otellerde istihdam edilen kişi sayısı bu yıl yaz başında geçen yıla oranla yüzde 13,9 artarak 334 bin 161 kişiye çıkmıştır, fakat bu sayı hala 2015 yılının gerisinde yer almaktadır.

Gençlik Turizmi

Gençlik turizmi kapsamında yapılan tanımlamalar genel olarak benzer özellik göstermektedir. Buna göre gençlik turizmi; gelişen ve hızlı değişimler gösteren dünyayı gezmek, farklı bölgeler görmek, yeni insanlarla ve kültürlerle tanışmak isteyen 15-24 yaş aralığını oluşturan kesimin, ailelerinden bağımsız olarak akranlarıyla ya da başkasından bağımsız birey halinde, maddi olanaklarının el verdiği ölçüde kendilerine sunulan konaklama, yeme-içme, ulaşım ve buna ek olarak alternatif olanakların sağlandığı turizm türüdür (Karadağ, 2016: 150; Çeken, 2014, 23).

2015 yılı itibariyle Türkiye nüfusunun (78 milyon 741 bin 53 kişi) %16,4'ünü (12 milyon 899 bin 667 kişi) 15-24 yaş arasındaki genç nüfus oluşturmaktadır. Bu nüfusun, %51,2'si genç erkek nüfustan; %48,8'i ise genç kadın nüfustan meydana gelmektedir (TUİK, 2017).

Tablo 4. 15-25 Yaş Aralığındaki Nüfusun Eğitim ve İstihdam Durumları

2016	15 - 19 yaş grubundaki nüfus (000)						20 - 24 yaş grubundaki nüfus (000)					
	Toplam	Sadece eğitimde olanlar	Sadece istihdamda olanlar	Eğitim ve istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı	Toplam	Sadece eğitimde olanlar	Sadece istihdamda olanlar	Eğitim ve istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı
Ocak	6 344	3 964	678	685	1 017	16,0	5 513	1 281	1 677	785	1 770	32,1
Şubat	6 361	3 971	667	722	1 001	15,7	5 494	1 313	1 671	777	1 733	31,5
Mart	6 343	3 974	684	742	943	14,9	5 510	1 306	1 731	793	1 680	30,5
Nisan	6 342	3 978	696	788	879	13,9	5 509	1 271	1 783	821	1 634	29,7
Mayıs	6 335	3 920	709	813	892	14,1	5 513	1 188	1 811	850	1 665	30,2
Haziran	6 296	3 695	743	820	1 038	16,5	5 550	1 130	1 838	800	1 782	32,1
Temmuz	6 281	3 383	803	882	1 213	19,3	5 568	1 016	1 867	779	1 907	34,2
Ağustos	6 238	3 332	830	835	1 241	19,9	5 620	1 015	1 896	722	1 987	35,4
Eylül	6 254	3 537	817	763	1 137	18,2	5 613	1 095	1 880	711	1 927	34,3
Ekim	6 256	3 788	791	639	1 039	16,6	5 619	1 196	1 868	705	1 850	32,9
Kasım	6 302	3 897	761	627	1 017	16,1	5 582	1 272	1 788	697	1 825	32,7
Aralık	6 325	3 935	720	595	1 076	17,0	5 566	1 243	1 753	692	1 879	33,8
Yıllık	6 299	3 773	741	748	1 037	16,5	5 546	1 194	1 791	760	1 801	32,5

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>; Erişim Tarihi 27.03.2017.

Tablo. 4 'te 15-19 yaş aralığındaki nüfus ile 20-24 yaş aralığındaki nüfusun yıllara göre eğitim ve istihdam durumları verilmektedir. Buna göre 15-19 yaş aralığındaki nüfus en fazla 2016 yılının şubat ayında "6.361" istihdam edilmiştir. Bu oran ağustos ayında "6.238" olarak gerilemiştir. Sadece eğitimde istihdam edilenlerin oranı nisan ayında "3.978", ağustos ayında "3.332", sadece istihdamda bulunanların sayısı ağustos ayında "830", şubat ayında "667", hem eğitim hem de istihdamda bulunanların sayısı temmuz ayında "882",aralık ayında "595", ne eğitim ne de istihdamda olanların sayısı da ağustos ayında "1.241", nisan ayında "879" dur. Ne eğitimde ne de istihdamda olanların birbirlerine göre oranları değerlendirildiğinde, ağustos ayı "19,9", nisan ayı "13,9" olarak belirlenmiştir.

20-24 yaş aralığındaki nüfus değerlendirildiğinde en fazla ortalamının 2016 yılının ağustos ayında "5.620" olduğu tespit edilmiştir. Bu oran şubat ayında "5.494" olarak gerilemiştir. Sadece eğitimde istihdam edilenlerin oranı şubat ayında "1.313", ağustos ayında "1.015", sadece istihdamda bulunanların sayısı ağustos ayında "1.896", şubat ayında

“1.671”, hem eğitim hem de istihdamda bulunanların sayısı mayıs ayında “850”, aralık ayında “692”, ne eğitim ne de istihdamda olanların sayısı da ağustos ayında “1.987”, nisan ayında “1.634” dur. Ne eğitimde ne de istihdamda olanların birbirlerine göre oranları değerlendirildiğinde, ağustos ayı “35,4”, nisan ayı “29,7” olarak belirlenmiştir.

Buradan hareketle tablodan elde edilen verilere göre 15-19 yaş ve 20-24 yaş aralığındaki nüfusun eğitim ve istihdamda olma durumları değerlendirildiğinde oran aralığının birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Yıl içerisinde farklı aylarda değişimlerin yaşanmasına rağmen, eğitim ve istihdam durumlarının birbirlerine oranları kıyaslandığında, 15-19 yaş aralığı eğitim ve istihdamda “6 (bin)”, 20-24 yaş aralığı eğitim ve istihdamda ise “5,7 (bin)” aralığında fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İş Doyumu

İş kavramı temel anlamıyla ele alındığında, günlük hayatta insanların hayatlarını devam ettirebilmek için yaptıkları çaba ve uğraşların tümü olarak ifade edilmektedir (Durak Batıgün ve Hisli Şahin, 2006: 33). İnsanın da bu süreci ilerletebilmesi için çalışması gerekmektedir. Gereksinimlerini yerine getirebilmek (Şengül, 2008: 37) için maddi ve manevi ihtiyaç duydukları güç kendilerinde mevcuttur (Köroğlu, 2011: 16). İşin temel kuralları ve bazı anlamları maddeler halinde aşağıda belirtilmektedir (Köroğlu, 2011: 17-18);

- Sosyal hayatın olmazlarından olan geçim telaşesi ve yaşama arzusu insanı çalışmaya zorlamaktadır ve çalışmak yani işe sahip olmak insanların yapmak zorunda oldukları görevlerdendir,
- İş yapısı sınıf ayrımlarında etkin rol oynamaktadır. İnsanların çalışmaları ve bunun sonucunda yaşama biçimlerini düzene sokmaları gerekmektedir. Aile yaşantıları ve sosyal ayrımcılık insanların kendilerine ayırdıkları boş zamanın ortaya çıkmasını sağlamaktadır,
- Çalışma yapısı sadece insanın kendisine değil aynı zamanda başkaları için de yardım etmeyi sağlamaktadır,
- İnsan çalışırken de neyle ilgilendiğinin farkına varmaktadır. İş sonucunda kazandıklarını nasıl harcayacağını, aktivitelerini nasıl değerlendireceğini planlamaktadır.

- Çalışanların genel bir ifadeyle beklentileri iş ile ilgili ücret anlamında ödüllendirilmek değil, işlerinde hakettikleri başarılarının kendilerine ve başkalarına fayda sağlayabilmeleridir.

Doyum kavramı ise, kişinin ihtiyaçlarını kendisinin karşılaması ve bunun sonucunda duyduğu haz olarak belirtilmektedir (İşcan ve Timuroğlu, 2007: 124).

Mumcu (2014) iş doyumunu, çalışanların işlerine duydukları hissiyatı (Sempane vd, 2002: 23) ve yaptıkları ile istediği sonucun tutarlı olması şeklinde yorumlamıştır. Kısaca iş doyumunu; çalışanların işlerinden duydukları memnuniyeti ve işle ilgili genel davranışlarını (Erdoğan, 2013: 84), iş tutumlarını (Özkabakçı, 2010: 27) ve bu duyusal memnuluk ölçütlerinin kendilerine ne ölçüde haz verdiğini (Dönmez, 2014: 103), kişinin işinden ve iş yaşantısından nasıl etkilendiğini (Cengiz, 2015: 24) ifade etmektedir (Gündoğdu, 2013: 9; Güney, 2014: 19). İş yerinde yönetici desteğinin sağlanmasıyla birlikte, çalışanların iş doyumuna ulaşmada, işlerine olan özverinin artmasında önemli gelişmeler görülmektedir.

Şekil 1. Yönetici Desteği ve İş Doyumu Arasındaki İlişki

Kaynak: Köroğlu, Özlem. (2011). *İş Doyumu ve Motivasyon Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Performansla İlişkisi: Turist Rehberleri Üzerine Bir Araştırma*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir.

Yöntem

Bu bölümde söz konusu araştırmanın amacı ve önemine, araştırmanın hipotezlerine, araştırmanın evreni ve örnekleme, araştırmanın sınırlılıklarına, veri toplama sürecine ve verilerin analizine yer verilmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı turizm sektöründe istihdam edilen gençlerin, daha iyi çalışma performansı gösterebilmesi, iş memnuniyetlerinin artırılması, iş doyumlarına etki eden faktörlerin ya da iş doyumlarını artıran etmenlerin belirlenmesi ve bu etmenlere çözümler sunulması, ilgili kurum ve kuruluşlara, sivil toplum kuruluşlarına, ya da turizm derneklerine öneriler geliştirilmesidir.

Turizm sektörünün dünya genelinde hızla yayılması nedeniyle firmaların daha iyi hizmet üretebilmek, var olan müşterileri çekebilmek ya da potansiyel tatil gücüne sahip kişilere farklı olanaklar sunarak rekabet avantajı elde etmesi sebebiyle hizmet gücünün üst seviyede tutulmasını gerekli kılmaktadır. Müşteri memnuniyetini artırmak da bu durumda çalışan personelin yeterli eğitim almış olmasına ve nitelikli iş gücüne bağlı olmaktadır. Turizm sektöründe çalışan, iyi eğitim almış ve güçlendirilmiş personel ile müşterilere hizmet sunmak hem potansiyel müşterilerin turizme kazandırılması adına hem de ekonomik anlamda turizme ve ülke sermayesine katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada çalışmanın amacının belirlenmesi için geliştirilen hipotezler aşağıda sunulmaktadır.

Hipotez.1: Cinsiyet ile iş doyumunu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez.2: Yaş ile iş doyumunu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez.3: Eğitim durumu ile iş doyumunu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez.4: İstihdam ile iş doyumunu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez.5: Çalışma süresi ile iş doyumunu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez.6: Ücret ile iş doyumunu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez.7: Yükselme olanakları ile iş doyumunu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez.8: Aynı iş yerinde çalışma süresi ile iş doyumunu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde Konaklama İşletmeciliği Bölümü, Seyahat İşletmeciliği Bölümü, Yiyecek-İçecek İşletmeciliği Bölümü), Muğla Üniversitesi Ali Sıtkı Mefharet Koçman Meslek Yüksekokulu (Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü ve Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü) ve Muğla Üniversitesi Ortaca Meslek Yüksekokulu (Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü ve Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü)'nda eğitim gören turizm öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, yukarıda belirtilen okulların ve bölümlerin 2016-2017 yıllarında eğitim gören 2100 öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Araştırma öncelikle turizm sektöründe istihdam edilen gençler ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın sınırlılıklarını 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesi (Konaklama İşletmeciliği Bölümü, Seyahat İşletmeciliği Bölümü, Yiyecek-İçecek İşletmeciliği Bölümü), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Ali Sıtkı Mefharet Koçman Meslek Yüksekokulu (Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü ve Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri

Bölümü) ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Ortaca Meslek Yüksekokulu (Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü ve Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü)'nda eğitim gören turizm öğrencileri oluşturmaktadır. Söz konusu araştırmanın sadece Muğla ili kapsamında turizm eğitimi alan gençlerin üzerine yapılması, çalışmanın evrenini sadece Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesi ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'ne bağlı yukarıda adı geçen meslek yüksekokullarının oluşturmaları çalışmanın diğer bir sınırlılığını oluşturmaktadır.

Araştırmanın diğer bir sınırlılığını ise anket çalışmasına türlü bahaneler bularak katılmak istemeyen öğrenciler oluşturmaktadır. Bu yüzden anket çalışması sadece anketi gönüllülük esasına dayalı olarak dolduran öğrenci profiline uygulanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında, veriler 2-15 Mayıs tarihleri arasında anket yöntemi ile elde edilmiştir. Turizm öğrencilerine yönelik oluşturulan anket, sosyo-demografik özellikler, gençlerin turizmde istihdam edilmesi ve iş doyumunu olmak üzere üç farklı bölümden oluşmaktadır. İstihdam ile ilgili sorularda 6 ana başlık altında toplam 41, iş doyumunu anketinde ise 20 soru olmak üzere 61 soru öğrencilere yöneltilmiş, öğrencilerin gönüllülük esasına göre cevap vermeleri istenmiştir. Anket uygulaması için 400 adet öğrenciye dağıtılan anketlerden 338 tanesinden geriye dönüş sağlanmış, fakat öğrencilerin hatalı ya da eksik cevap vermelerinden ötürü 25 anket değerlendirmeye alınmamıştır. Geriye kalan 313 adet anket formundan elde edilen veriler SPSS (Statistical Packet For Social Science) 21 programı ile analiz edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında değerlendirilen veriler aşağıda sunulmaktadır. Çalışma kapsamında iş doyum ölçeği ve istihdam ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın veri analizleri ile ilgili olarak, katılımcılarla ilgili sosyo-demografik özellikler ve katılımcıların çalışma durumlarına ilişkin dağılımları incelenmiştir. Tablo 5'te katılımcıların sosyo-demografik

özellikleri, tablo 6'da katılımcıların çalışma durumlarına göre dağılımları verilmiştir. Tablo 7'de ise katılımcıların anket sorularına verdikleri yanıtların standart sapma değerleri ve aritmetik ortalamaları gösterilmektedir. Çalışmadaki diğer ölçek olan istihdam anketi kendi içinde "iş yapısı, ücret, yükselme olanakları, yönetim, iş arkadaşları ve özendirme araçları olmak üzere" 6 alt boyuttan oluşmaktadır. İstihdam anketi alt boyutlarına yönelik olarak tek tek güvenilirlik analizi yapılmıştır. Ölçeğin faktör analizine uygun olabilmesi adına yönetim alt boyutundaki tüm ifadeler, özendirme araçları alt boyutundaki 4., 5., 13., 15. ve 16. ifadeler, iş yapısında 1. ve 4. ifadeler ve iş arkadaşlarında 5. ifade olmak üzere toplam 13 ifade analizlerden çıkarılmıştır. İstihdam anketine yönelik olarak faktör analizi yapılmıştır. İş doyum anketinin ifadeleri boyutlarına ayrılmadığı için faktör analizi yapılmamış, içsel doyum, dışsal doyum ve genel doyum olmak üzere değerlendirilmiştir. Anlamli bir farklılık olup olmadığını test etmek üzere Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis, faktörler, demografik özellikler ve ölçekler arası ilişkilerin olup olmadığını test etmek için de korelasyon analizi yapılmıştır.

SPSS programında verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını test etmek için Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmaktadır (Ural ve Kılıç, 2005: 285). Bu nedenle verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını test etmek için veriler Kolmogorov-Smirnov testi ile analiz edilmiş ve z değerine bağlı olarak anlamlılık düzeyinin $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygun olmaması nedeniyle parametrik olmayan (non-parametrik) testler uygulanmıştır (Kurtuluş, 2010: 173). Buna bağlı olarak araştırmada yer alan bağımsız değişkenler ile ölçek maddeleri arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını analiz etmek amacıyla Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri uygulanmıştır. Ortaya çıkan ifadelerin tutarlılığını belirlemek adına hipotez analizi yapılmıştır. Ayrıca belirlenen ölçek maddeleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için Korelasyon testi uygulanmıştır.

Tablo 5'te görüldüğü gibi anketi cevaplayan sayısı 313'tür. Araştırmaya katılanların %55'i erkeklerden, % 45'i de kadınlardan oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların %1'i en düşük pay ile 15-18 yaş aralığını, % 56,5'i de 177 kişi ile en büyük yaş aralığını kapsamaktadır.

Katılımcıların medeni durumuna bakıldığında, katılımcıların %100'ü bekar kesimi oluşturmaktadır. Eğitim durumu değerlendirildiğinde ise; % 54'lük dilimi 169 kişi ile ön lisans, %45,7'lik dilimi ise lisans bölümünden oluşturmaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Değişkenler	Sıklık (f)	Yüzde Değeri (%)
Cinsiyet		
Erkek	172	55,0
Kadın	141	45,0
Yaş		
15-18 yaş arası	3	1,0
18-21 yaş arası	177	56,5
21-23 yaş arası	105	33,5
23-25 yaş arası	28	8,9
Medeni Durum		
Bekar	313	100,0
Evli	0	0,0
Eğitim Durumu		
Lise	0	0,0
Önlisans	169	54,0
Lisans	143	45,7
Lisansüstü	1	3,0

Tablo 6'da katılımcıların çalışma durumlarına göre dağılımları verilmiştir. Buna göre, katılımcıların 147'si 1 yıldan az, 35'i ise 5 yıldan fazla süredir turizm sektöründe çalışmaktadır. "Çalıştığınız iş yeri size sürekli iş imkânı sağlıyor mu?", sorusuna katılımcıların 153'ü evet, 160'ı ise hayır yanıtını vermiştir. Katılımcılara yöneltilen "Kaç yıldan beri aynı iş yerinde çalışıyorsunuz sorusuna", en yüksek yüzdeliğe sahip 228 kişi 1 yıldan az, en düşük yüzdeliğe sahip 7 kişi de 5 yıldan fazla olarak yanıt vermiştir. Katılımcıların 265'i turizm eğitimi almış, 48'i ise herhangi bir turizm eğitimi almamıştır. Katılımcıların %95,2'si İngilizce dilini, %1,6'sı Almanca dilini, %1,0'ı Rusça dilini ve %2,2'si diğer dilleri konuşmaktadır.

Tablo 6: Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları

Turizm Sektöründe Çalışma Süresi		
	Sıklık	Yüzde Değeri(%) (f)
1 yıldan daha az	147	47,0
1-3 yıl arası	79	25,2
3-5 yıl arası	52	16,6
5 yıldan fazla	35	11,2
Çalıştığınız İş Yeri Size Sürekli İş İmkânı Sağlıyor Mu?		
Evet	153	48,9
Hayır	160	51,1
Kaç Yıldan Beri Aynı İş Yerinde Çalışıyorsunuz?		
1 yıldan az	228	72,8
1-3 yıl	63	20,1
3-5 yıl	15	4,8
5 yıldan fazla	7	2,2
Turizm İle İlgili Eğitim Aldınız Mı?		
Evet	265	84,7
Hayır	48	15,3
Bildiğiniz Yabancı Diller?		
İngilizce	298	95,2
Almanca	5	1,6
Rusça	3	1,0
Diğer	7	2,2

Tablo 7’de iş doyum ölçeğine ilişkin standart sapma ve aritmetik ortalama değerleri (313) verilmiştir. Katılımcıların ifadelere verdikleri yanıtların ortalama değeri $\bar{x}=3,6$ olarak bulunmuştur. Katılımcıların ifadelere verdikleri yanıtların ortalamalarına göre dağılımları incelendiğinde en yüksek ortalama $\bar{x}=3,847$ ortalamayla 11. ifade olan “Kendi yeteneklerimi kullanabilme şansımın olması bakımından” ifadesidir. Buna göre katılımcılar çalıştıkları kurumlarda kendi yeteneklerini kullanabildiklerini ifade etmişlerdir.

Diğer yüksek ortalamaya sahip ifadeler, $\bar{x}=3,74$ ortalama ile 20. ifade olan “Yaptığım iş karşılığında duyduğum başarı hissinden” ve $\bar{x}=3,70$ ortalama ile 4. ifade olan “Toplumda ‘saygın bir kişi’ olma şansını bana vermesi bakımından” ifadesidir.

Tablo 7: İş Doyum Ölçeğine Göre Standart Sapma Değerleri ve Aritmetik Ortalama Sonuçları (n=313)

	\bar{x}	S.S
1. Beni her zaman meşgul etmesi bakımından	3,0288	1,15850
2. Tek başıma çalışma olanağının olması bakımından	3,3482	1,06975
3. Ara sıra değişik şeyler yapabilme şansım olması bakımından	3,6550	1,08713
4. Toplumda 'saygın bir kişi' olma şansını bana vermesi bakımından	3,7029	1,10269
5. Acente yöneticilerinin personeli idare tarzı bakımından	3,1565	1,08209
6. Acente yöneticilerinin karar vermedeki yeteneği bakımından	3,1054	1,04930
7. Vicdanıma aykırı olmayan şeyler yapabilme şansımın olması bakımından	3,3355	1,17093
8. Bana sabit bir iş olanağı sağlaması bakımından	3,3674	1,18855
9. Başkaları için bir şeyler yapabilme olanağına sahip olmam bakımından	3,6901	1,03301
10. Başkalarına ne yapacaklarını söyleme şansına sahip olmam bakımından	3,5655	1,11647
11. Kendi yeteneklerimi kullanabilme şansımın olması bakımından	3,8466	1,06313
12. İş ile ilgili alınan kararların uygulanmaya konulması bakımından	3,6134	1,02879
13. Yaptığım iş karşılığında aldığım ücret bakımından	2,9042	1,29734
14. Yaptığım işte ilerleme olanağının olması bakımından	3,3163	1,20321
15. Kendi kararlarımı alabilme özgürlüğü vermesi bakımından	3,3770	1,17057
16. Kendi yöntemlerimi kullanabilme şansını sağlaması bakımından	3,4121	1,15169
17. Çalışma koşulları bakımından	3,0895	1,21620
18. Çalışma arkadaşlarımla birbirleri ile anlaşmaları bakımından	3,4313	1,07533
19. Yaptığım iyi bir iş karşılığında takdir edilmem bakımından	3,6326	1,15018
20. Yaptığım iş karşılığında duyduğum başarı hissinden	3,7476	1,12811

* 1= hiç memnun değilim 2= memnun değilim 3= kararsızım 4= memnunum 5= çok memnunum

Katılımcıların ifadelerine verdikleri cevaplardan en düşük ortalamaya sahip olan $\bar{x}=2,90$ ortalama ile 17. ifade olan “Yaptığım iş karşılığında aldığım ücret bakımından” ifadesidir. Buna göre katılımcıların

çalıştıkları kurumlardaki karşılaştıkları en büyük sorunun ücret sorunu olduğu ifade edilmiştir. Katılımcıların ifadelerine verdikleri cevaplardan en düşük olanları ise, $\bar{x}=3,02$ ortalama ile 1. ifade olan “Beni her zaman meşgul etmesi bakımından”, ifadesi ve $\bar{x}=3,08$ ortalama ile 17. ifade olan “Çalışma koşulları bakımından” ifadesi şeklinde olmuştur. Buna göre katılımcılar işlerinin kendilerini yeterince meşgul ettiğini ve çalıştıkları iş yerlerindeki çalışma koşullarının yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

İş doyum ölçeğine yönelik olarak güvenilirlik analizi yapılmıştır ve güvenilirlik analizi sonucu “0,912” olarak bulunmuştur. Bu oran iş doyum ölçeğinin üst düzeyde güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Genel ortalamalara bakıldığı zaman ise, ortalamanın 3’ten büyük ($\bar{x}=3,6$) 4’e yakın olması, katılımcıların iş doyumunu konusunda katılıyorumaya yakın bir düzeyde algıya sahip olduklarını ve olumlu yaklaşıtlarını göstermektedir.

Tablo 8: İstihdam İle İlgili İfadelere Göre Standart Sapma Değerleri ve Aritmetik Ortalama Sonuçları (n=313)

	Ortalama	Standart Sapma	N
1. Görev dağılımından memnunuz.	2,5737	1,08231	313
2. İşim sıkıcı değildir.	2,4455	1,05030	313
3. Yaptığım iş beklentilerime uygundur.	2,7821	1,27198	313
4. İşim yorucu değildir.	3,3686	1,24572	313
5. Genel olarak işimden memnunuz.	2,6763	1,10291	313
6. Ücretim normal giderlerim için yeterlidir.	3,0994	1,25511	313
7. Aldığım ücret yeterlidir.	3,3397	1,23193	313
8. Ücretim, diğer çalışanlarınkı ile kıyaslandığında uygundur.	3,1571	1,15559	313
9. Ücretim hak ettiğimden az değildir.	3,1474	1,26443	313
10. Ücretim oldukça yüksektir.	3,5064	1,22931	313
11. İşyerimde kendimi geliştirmek için olanaklar verilmektedir.	2,7340	1,15505	313
12. İşyerimde yükselmek için olanaklar mevcuttur.	2,7949	1,11244	313
13. İşyerimde yükselmelerim bireysel becerilerime dayanmaktadır.	2,7308	1,15012	313
14. İşyerimde düzenli yükselme politikası uygulanmaktadır.	3,0577	1,14953	313
15. Üstlerimin gerçekleştirdiği denetimler etkindir.	2,5609	1,11817	313
16. İyi çalışmam, üstlerim tarafından övülür	2,5833	1,10514	313

17. Üstlerim nazik davranmaktadır.	2,7340	1,16337	313
18. Üstlerim tarafından yeterli denetime tabi tutulmaktayım.	2,6442	1,06616	313
19. Üstlerimi memnun etmek kolaydır.	3,1442	1,20090	313
20. İş arkadaşlarım akılcıdır.	2,6506	1,06828	313
21. İş arkadaşlarım sorumluluk sahibidir.	2,5962	1,05036	313
22. İş arkadaşlarım çalışkandır.	2,5481	1,00686	313
23. İş arkadaşlarım sıkıcı değildir.	2,4679	1,04201	313
24. İş arkadaşlarım ile ilişki ve iletişimim iyidir.	2,2660	1,04700	313
25. İşyerimdeki ücret artışları tatminkârdır.	3,2532	1,12698	313
26. İşyerimde verilen primler yeterlidir.	3,2596	1,14534	313
27. İşyerimde çalışanlara düzenli olarak kârdan pay verilir.	3,3269	1,20909	313
28. İşyerimde çalışanların iş güvencesi vardır ve sürekli dir.	2,7500	1,16556	313
29. İşyerimde sağlık ve çalışma güvenliğine önem verilir.	2,6538	1,20104	313
30. İşyerimde iyi bir statüye sahibim.	2,8974	1,09767	313
31. İşimi nasıl yapacağım konusunda yeterince özgürüm.	2,9679	2,63886	313
32. İşyerinde tarafıma yeterli düzeyde yetki ve sorumluluk verilmiştir.	2,7724	1,08311	313
33. İşyerimde çalışanlar arasındaki informal/sosyal gruplara katılım yönetimde desteklenir.	2,7436	1,09880	313
34. İşyerimdeki danışmanlık hizmetleri sorunlarımın çözümünde destek sağlar.	2,7083	1,06154	313
35. Boş zamanlarımızı değerlendirmek için yönetimce desteklenen sosyal uğraşlardan (spor, gezi, özel gün ve eğlenceler vb.) memnunum.	2,8686	1,22358	313
36. İşyerimde verilen mesleki / profesyonel eğitimler yeterlidir.	2,9135	1,14911	313
37. İşyerimde gelecek açısından bir endişe taşı mıyorum.	3,2372	1,18192	313
38. İşyerimdeki dikey/yatay iş çeşitlendirme, iş değ iş tirm e türü uygulamalar işimi daha çekici kı lar.	2,7885	1,06393	313
39. İşyerimde etkin / iyi bir iletişim ortamı vardır.	2,5801	1,10246	313
40. İşyerimde genel olarak özlük haklarından memnunum.	2,7500	1,14888	313
41. İşyerimdeki fiziki imkan ve koşullardan memnunum.	2,6314	1,18486	313

* 1= kesinlikle katılıyorum 2= katılıyorum 3= fikrim yok 4= katılmıyorum 5= kesinlikle katılmıyorum

Tablo 8’de istihdam ölçeğine ilişkin standart sapma ve aritmetik ortalama değerleri (313) verilmiştir. Katılımcıların ifadelere verdikleri yanıtların ortalama değeri $\bar{x}=2,847$ olarak bulunmuştur. Bu sonuç katılımcıların istihdam konusunda orta düzeyin üzerinde bir algıya sa-

hip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların ifadelerine verdikleri yanıtların ortalamalarına göre dağılımları incelendiğinde en yüksek ortalama $\bar{x}=2,26$ ortalamayla 24. ifade olan “İş arkadaşlarımla ilişki ve iletişimim iyidir” ifadesidir. Diğer bir yüksek ortalamaya sahip olan ifade, $\bar{x}=2.58$ ortalamayla 39. ifade olan “İş yerimde etkin/iyi bir iletişim ortamı vardır” ifadesidir. Katılımcıların verdikleri yanıtlardan bir diğer yüksek ortalamaya sahip ifade ise, $\bar{x}=2.63$ ortalamayla 41. ifade olan “İş yerimdeki fiziki imkân ve koşullardan memnunum” ifadesidir. Buna göre katılımcılar çalıştıkları kurumlarda en çok, arkadaş dayanışmasının üst düzeyde olduğunu, iletişim ortamının güçlü olduğunu ve fiziki imkân ve koşulların yeterli düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların verdikleri yanıtlardan en düşük değere sahip olan ifade, $\bar{x}=3.50$ ortalamayla 10. ifade olan “Ücretim oldukça yüksektir” ifadesidir. Diğer bir düşük ifade, $\bar{x}=3.36$ ortalamayla 4. ifade olan “İşim yorucu değildir” ifadesidir. Katılımcıların yanıtladıkları en yüksek değerlerden bir diğeri ise, $\bar{x}=3.32$ ortalamayla 27. ifade olan “İş yerimde çalışanlara düzenli olarak kardan pay verilir” ifadesidir.

Tablo 9: İstihdam Ölçeğine İlişkin Alt Boyutların Cronbach Alfa Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cronbach Alfa (Ölçek Güvenilirliği)
Genel Memnuniyet	0,748
Ücret	0,862
İstihdam Politikaları	0,865
İş Ortamı Memnuniyeti	0,845
İş Yeri Sosyal Yapısı	0,858
Genel Ölçek Güvenilirliği	0,932

Tablo 9’da belirtildiği üzere, istihdam ölçeğinin genel güvenilirliği ve alt boyutlarının güvenilirliği test edilmiştir. Genel ölçek güvenilirliği 0,932 olarak belirlenmiştir. Bu oran yüksek derecede ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Genel memnuniyet alt boyutunun ölçek güvenilirliği 0,748 olarak belirlenmiştir. Bu oran ölçeğin 0.65’ten yüksek olduğunu ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir. Ücret (0,86), istihdam politikaları (0,86), iş ortamı memnuniyeti (0,84) ve iş yeri sosyal yapısı (0,85) alt boyutlarının ölçek güvenilirlikleri 0,80’in üzerinde olduğundan dolayı, bu oran istihdam ölçeğinin üst düzeye yakın güven-

nilirliğe sahip olduğunu ve ölçeklerin analiz yapılmasında herhangi bir sakınca olmadığını göstermektedir.

Orijinal Minnesota İş Doyum (tatmin) Ölçeği içsel boyut ve dışsal boyut olmak üzere 2 alt faktörden oluşmaktadır (Koroğlu, 2011: 292). Bu araştırmada da yapılan faktör analizi sonucunda sözü edilen alt boyutlara ulaşılamaması nedeniyle orijinal ölçeğin alt boyutları kullanılmıştır. Buna göre (Koroğlu, 2011: 292);

1. Alt Boyut (İçsel doyum): Alt boyut ifadesini oluşturan maddeler; 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 15, 16 ve 20. sorulardır ve kişinin başarısı, toplum içinde tanınması veya övülmesi, yapılan işin kendisi, üstlenilen sorumluluk, iş içinde pozisyon alma, yükselme veya farklı çalışma koşulları ve görev değişikliği gibi durumlar içsel doyumunu oluşturan niteliklerdir.

2. Alt Boyut (Dışsal doyum): Alt boyut ifadesini oluşturan maddeler; 5, 6, 12, 13, 14, 19. ifadelerden oluşmaktadır. Çalışılan kurumun iş ile ilgili yürüttüğü politikalar ve şirketin yönetim şekli, denetleme şekli, yönetici tutum ve davranışları, çalışma koşulları ve ast kademelerle olan ilişkiler ve işin karşılığında alınan ücret gibi işin kendisiyle olan öğelerinden meydana gelmektedir. 17. ve 18. ifadeler ise 2. alt boyut içerisinde değerlendirilebileceği gibi ayrı bir boyut olarak da değerlendirilmektedir. Bu çalışmada 2. alt boyut kapsamında değerlendirilmiştir (Koroğlu, 2011: 293).

Tablo 10'da Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testlerinin sonuçlarına göre ankete katılanların içsel boyutuna ilişkin verdikleri cevaplarla demografik özellikleri ve çalışma koşulları arasında anlamlı bir fark olup olmadığının oranları verilmektedir. Elde edilen bulgulara göre içsel boyut ile ankete katılanların turizm sektöründe çalışma süreleri arasında ($P=0,004$; $\text{sig.} \leq 0.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Turizm sektöründe çalışma süresi değişkeninin puan değerine bakıldığında "3-5 yıl" seçeneğinin (191,43) yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Buna göre turizm sektöründe 3-5 yıl çalışanlar ile 1 yıldan az çalışanlar kıyaslandığında, 3-5 yıl arası çalışanların daha yüksek içsel doyuma sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 10: İçsel Doyum Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis Testlerinin Analizi

Değişkenler		N	İş doyum Puanı	z/df	P	Fark																																																																																
Cinsiyet	Erkek	172	154,92	0,450	0,652																																																																																	
	Kadın	141	159,54				Yaş	15-18 yaş arası	3	68,83	3	0,396		18-21 yaş arası	177	159,22	21-23 yaş arası	105	156,00	23- 25 yaş arası	28	156,20	Medeni Durum	Bekar	313	157,00				Evli	0		Eğitim Durumu	Lise	0		2	0,61		Önlisans	169	167,34	Lisans	143	144,31	Lisansüstü	1	224,00	Turizm sektöründe çalışma süresi	1 yıldan daha az	147	140,92	3	0,004	1-3	1-3 yıl	79	157,39	3-5 yıl	52	191,43	5 yıl ve üzeri	35	172,51	Aynı iş yerinde çalışma süresi	1 yıldan az	228	146,95	3	0,005	1-4	1-3 yıl	63	177,13	3-5 yıl	15	190,93	5 yıldan fazla	7	230,43	Turizm ile ilgili eğitim	Evet	265	160,57	1	0,101
Yaş	15-18 yaş arası	3	68,83	3	0,396																																																																																	
	18-21 yaş arası	177	159,22																																																																																			
	21-23 yaş arası	105	156,00																																																																																			
	23- 25 yaş arası	28	156,20																																																																																			
Medeni Durum	Bekar	313	157,00																																																																																			
	Evli	0																																																																																				
Eğitim Durumu	Lise	0		2	0,61																																																																																	
	Önlisans	169	167,34																																																																																			
	Lisans	143	144,31																																																																																			
	Lisansüstü	1	224,00																																																																																			
Turizm sektöründe çalışma süresi	1 yıldan daha az	147	140,92	3	0,004	1-3																																																																																
	1-3 yıl	79	157,39																																																																																			
	3-5 yıl	52	191,43																																																																																			
	5 yıl ve üzeri	35	172,51																																																																																			
Aynı iş yerinde çalışma süresi	1 yıldan az	228	146,95	3	0,005	1-4																																																																																
	1-3 yıl	63	177,13																																																																																			
	3-5 yıl	15	190,93																																																																																			
	5 yıldan fazla	7	230,43																																																																																			
Turizm ile ilgili eğitim	Evet	265	160,57	1	0,101																																																																																	
	Hayır	48	137,28																																																																																			

Diğer bir ifade olarak, elde edilen bulgulara göre içsel boyut ile ankete katılanların aynı iş yerinde çalışma süreleri arasında ($P=0,005$; $\text{sig.} \leq 0.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Aynı iş yerinde çalışma süresi değişkeninin puan değerine bakıldığında "5 yıldan fazla" seçeneğinin (230,43) yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Buna göre aynı iş yerinde 5 yıldan fazla çalışan katılımcılar ile 1 yıldan az süredir çalışan katılımcılar kıyaslandığında, 5 yıldan fazla çalışan katılımcıların daha yüksek içsel doyuma sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11: Dışsal Doyum Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis Testlerinin Analizi

Değişkenler		N	DIŞSAL DOYUM			Fark
			iş doyum Puanı	z/df	P	
Cinsiyet	Erkek	172	156,95	-,011	0,991	
	Kadın	141	157,06			
Yaş	15-18 yaş arası	3	77,83	3	0,299	
	18-21 yaş arası	177	161,86			
	21-23 yaş arası	105	149,44			
	23- 25 yaş arası	28	163,13			
Medeni Durum	Bekar	313	157,00			
	Evli	0				
Eğitim Durumu	Lise	0		2	0,002	3-4
	Önlisans	169	173,57			
	Lisans	143	137,24			
	Lisansüstü	1	182,50			
Turizm sektöründe çalışma süresi	1 yıldan daha az	147	143,26	3	0,029	
	1-3 yıl	79	158,28			
	3-5 yıl	52	184,35			
	5 yıl ve üzeri	35	171,19			
Aynı iş yerinde çalışma süresi	1 yıldan az	228	149,78	3	0,115	
	1-3 yıl	63	172,33			
	3-5 yıl	15	191,87			
	5 yıldan fazla	7	179,57			
Turizm ile ilgili eğitim	Evet	265	159,53	1	0,245	
	Hayır	48	143,05			

Tablo 11’de Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testlerinin sonuçlarına göre ankete katılanların dışsal boyutuna ilişkin verdikleri cevaplarla demografik özellikleri ve çalışma koşulları arasında anlamlı bir fark olup olmadığının oranları verilmektedir. Elde edilen bulgulara göre dışsal boyut ile ankete katılanların eğitim durumları arasında ($P=0,002$; $\text{sig.} \leq 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Eğitim durumu değişkeninin puan değerine bakıldığında “Lisansüstü” seçeneğinin (182,50) yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Buna göre turizm sektöründe eğitim durumu olarak önlisans ile lisans kıyaslandığında, lisansüstü seçeneğinin daha yüksek dışsal doyuma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre iş

doyumunu ve eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguya göre **Hipotez₃** kabul edilmiştir.

Tablo 12: Genel İş Doyumuna İlişkin Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis Testlerinin Analizi

Değişkenler	N	Genel İş Doyumu			Fark	
		İş Doyum Puanı	z/df	P		
Cinsiyet	Erkek	172	155,32	-,364	0,716	
	Kadın	141	159,05			
Yaş	15-18 yaş arası	3	67,33	3	0,317	
	18-21 yaş arası	177	160,54			
	21-23 yaş arası	105	152,51			
	23- 25 yaş arası	28	161,07			
Medeni Durum	Bekar	313	157,00			
	Evli	0				
Eğitim Durumu	Lise	0		2	0,13	
	Önlisans	169	170,49			
	Lisans	143	140,70			
	Lisansüstü	1	208,00			
Turizm sektöründe çalışma süresi	1 yıldan daha az	147	140,88	3	0,005	1-3
	1-3 yıl	79	158,42			
	3-5 yıl	52	190,26			
	5 yıl ve üzeri	35	172,06			
Aynı iş yerinde çalışma süresi	1 yıldan az	228	147,86	3	0,020	
	1-3 yıl	63	175,54			
	3-5 yıl	15	193,13			
	5 yıldan fazla	7	210,29			
Turizm ile ilgili eğitim	Evet	265	159,91	1	0,181	
	Hayır	48	140,92			

Tablo 12’de Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testlerinin sonuçlarına göre ankete katılanların genel iş doyumuna ilişkin verdikleri cevaplarla demografik özellikleri ve çalışma koşulları arasında anlamlı bir fark olup olmadığının oranları verilmektedir. Elde edilen bulgulara göre genel iş doyumunu ile ankete katılanların turizm sektöründe çalışma süreleri arasında ($P=0,005$; $\text{sig.} \leq 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Genel iş doyumunu ile cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, aynı iş yerinde çalışma süresi ve turizm ile ilgili

eğitim alıp almama değişkenleri arasında $\text{sig.} \leq 0.05$ arasında anlamlılık düzeyinde herhangi bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 13: İstihdam Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

	Eş Köken- lilik	Yük	Özde ğer	Açıklan- an Var- yans	Ortala ma	Alfa
Ücret			8,733	12,299	3,2540	,862
Ücret 1. Üretim normal giderlerim için yeterlidir.	,729	,753				
Ücret 2. Aldığım ücret yeterlidir.	,811	,845				
Ücret 3. Üretim, diğer çalışanlarınkı ile kıyaslandığında uygundur	,684	,800				
Ücret 4. Üretim hak ettiğimden az değildir.	,643	,759				
Ücret 5. Üretim oldukça yüksektir.	,537	,635				
İstihdam Politikası			2,873	11,866	2,7867	,838
Özen.araç 9. İşyerimde çalışanlar arasındaki informal/sosyal gruplara katılım yönetime desteklenir.	,571	,639				
Özen.araç 10. İşyerimdeki danışmanlık hizmetleri sorunlarımın çözümünde destek sağlar.	,536	,658				
Özen.araç 11. Boş zamanlarımızı değerlendirmek için yönetime desteklenen sosyal uğraşlardan (spor, gezi, özel gün ve eğlenceler vb.) memnunuz.	,659	,784				
Özen.araç 12. İşyerimde verilen mesleki / profesyonel eğitimler yeterlidir.	,651	,698				
Özen.araç 14. İşyerimdeki dikey/yatay iş çeşitlendirme, iş değiştirme türü uygulamalar işimi daha çekici kılar.	,579	,668				
Özen.araç 17. İşyerimdeki fiziki imkan ve koşullardan memnunuz.	,528	,579				
İş Ortamı Memnuniyeti			2,032	10,204	2,5685	,845
İş.ark 1. İş arkadaşlarım akılcıdır.	,709	,799				
İş.ark 2. İş arkadaşlarım sorumluluk sahibidir.	,768	,824				
İş.ark 3. İş arkadaşlarım çalışkandır.	,754	,825				
İş.ark 4. İş arkadaşlarım sıkıcı değildir.	,557	,723				
İş Yeri Sosyal Yapısı			1,719	9,805	2,8304	,857
Yük.olanak 1. İşyerimde kendimi geliştirmek için olanaklar ver-	,684	,691				

Turizm Sektöründe İstihdam Edilen Gençlerin Meslek Algıları ve İş Doyum Performanslarının Değerlendirilmesi

ilmektedir.				
Yük.olanak 2. İşyerimde yükselmek için olanaklar mevcuttur.	,799	,820		
Yük.olanak 3. İşyerimde yükselmelerim bireysel becerilerime dayanmaktadır.	,705	,817		
Yük.olanak 4. İşyerimde düzenli yükselme politikası uygulanmaktadır.	,690	,703		
İstihdam Politikası			1,418	8,192
Özen.araç 6. İşyerimde iyi bir statüye sahibim	,634	,706		
Özen.araç 7. İşimi nasıl yapacağım konusunda yeterince özgürüm.	,743	,797		
Özen.araç 8. İşyerimde tarafıma yeterli düzeyde yetki ve sorumluluk verilmiştir.	,718	,796		
İstihdam Politikası			1,216	8,105
Özen.araç 1. İşyerimdeki ücret artışları tatminkârdır.	,757	,722		
Özen.araç 2. İşyerimde verilen primler yeterlidir.	,829	,819		
Özen.araç 3. İşyerimde çalışanlara düzenli olarak kârdan pay verilir.	,783	,844		
Genel Memnuniyet			1,139	7,853
İş.yapısı 2. İşim sıkıcı değildir.	,654	,727		
İş.yapısı 3. Yaptığım iş beklentilerime uygundur.	,722	,768		
İş.yapısı 5. Genel olarak işimden memnunum.	,696	,758		

Faktör çıkarma metodu: Temel bileşenler analizi; Döndürme metodu: Varimax
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği: %88,3;

Bartlett's Küresellik Testi için Ki-Kare: 4437,722, s.d: 378, p<0.0001;

Açıklanan toplam varyans: %68,324; Ölçeğin tamamı için güvenilirlik (alfa) katsayısı: ,917; Genel Ortalama: 2,8835

Tepki kategorileri: 1: Kesinlikle katılıyorum,... 5: Kesinlikle katılmıyorum

Tablo 13'te istihdam ölçeğine ilişkin faktör analizi sonuçları değerlendirilmiştir. Ölçeğin tamamı için güvenilirlik analizi sonucu 0,917, genel ortalaması ise 2,88'dir. Cronbach alfa değerinin %70 olması beklenmekle birlikte, keşfedici araştırmalar için bu oran %60'a kadar düşürülebilmektedir (Kurtuluş, 184: 2010). Alfa katsayısı 0,00-0,39 aralığında ise ölçeğin güvenilir olmadığı, 0,40-0,59 aralığında ise ölçeğin güvenilirliğinin düşük olduğu, 0,60-0,79 aralığında ise ölçeğin oldukça güvenilir olduğu, 0,80-1,00 aralığında ise ölçeğin yüksek güvenilirliğe

sahip olduğu belirtilmektedir (Aymankey ve Aymankey, 2013: 7). Araştırma için elde edilen oran %70'in hayli üzerinde (0,917) olması sebebiyle ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu anlaşılmaktadır. İstihdam ölçeği tepki kategorisi, "1: Kesinlikle katılıyorum,... 5: Kesinlikle katılmıyorum" şeklindedir. Ölçeğin alt boyutlarına bakıldığında ise, "Ücret alt boyutunun 3,25 ortalama ile 0,862 güvenilirliğe sahip olduğu", "İstihdam Politikası alt boyutunun 2,78 ortalama ile 0,838 güvenilirliğe sahip olduğu", "İş Ortamı Memnuniyeti alt boyutunun 2,56 ortalama ile 0,845 güvenilirliğe sahip olduğu", "İş Yeri Sosyal Yapısı alt boyutunun 2,83 ortalama ile 0,857 güvenilirliğe sahip olduğu" ve "Genel Memnuniyet alt boyutunun 2,61 ortalama ile 0,783 güvenilirliğe sahip olduğu" görülmektedir.

Korelasyon ölçeğine bakıldığında ölçeğe ilişkin sonuçlara göre, turizm sektöründe çalışma süresi ile iş doyumunu arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ($r=0,176^{**}$; $p<0,01$) görülmektedir. Bu bulgulara göre **Hipotez₅** kabul edilmiştir. Turizm sektöründe çalışma süresi ile aynı iş yerinde çalışma süresi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu ($r=0,526^{**}$; $p<0,01$) görülmektedir.

Ücret ile yükselme olanakları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu ($r=0,403^{**}$; $p<0,01$), yine ücret ile istihdam arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki ($r=0,616^{**}$; $p<0,01$) görülmektedir. Ücret ile iş doyumunu değerlendirildiğinde, ücret ile iş doyumunu arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu ($r= -0,176^{**}$; $p<0,01$) görülmektedir. Bu bulgulara göre **Hipotez₆** reddedilmiştir. İstihdam ile iş doyumunu değerlendirildiğinde, istihdam ile iş doyumunu arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu ($r= -0,369^{**}$; $p<0,01$) görülmektedir. Bu bulgulara göre **Hipotez₄** reddedilmiştir. Yükselme olanakları ile iş doyumunu değerlendirildiğinde, yükselme olanakları ile iş doyumunu arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu ($r= -0,257^{**}$; $p<0,01$) görülmektedir. Bu bulgulara göre **Hipotez₇** reddedilmiştir. Aynı iş yerinde çalışma süresi ile iş doyumunu değerlendirildiğinde, aynı iş yerinde çalışma süresi ile iş doyumunu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu ($r= 0,183^{**}$; $p<0,01$) görülmektedir. Bu bulgulara göre **Hipotez₈** kabul edilmiştir.

Tablo 14: Korelasyon Ölçeğine İlişkin Bulgular

		Turizm Sektöründe Çalışma Süresi	Ücret	Yükselme Olanakları	İş Doyumu	Yaş	Aynı İş Yerinde Çalışma Süresi	İstihdam
Turizm Sektöründe Çalışma Süresi	r	1	-,027	,027	,176**	,132*	,526**	-,100
	p		,635	,630	,002	,020	,000	,077
	N	313	313	313	313	313	313	313
Ücret	r	-,027	1	,403**	-,248**	,020	-,101	,616**
	p	,635		,000	,000	,719	,075	,000
	N	313	313	313	313	313	313	313
Yükselme Olanakları	r	,027	,403**	1	-,257**	,127*	,039	,704**
	p	,630	,000		,000	,025	,496	,000
	N	313	313	313	313	313	313	313
İş Doyumu	r	,176**	-,248**	-,257**	1	-,012	,183**	-,369**
	p	,002	,000	,000		,838	,001	,000
	N	313	313	313	313	313	313	313
Yaş	r	,132*	,020	,127*	-,012	1	,130*	,072
	p	,020	,719	,025	,838		,022	,201
	N	313	313	313	313	313	313	313
Aynı İş Yerinde Çalışma Süresi	r	,526**	-,101	,039	,183**	,130*	1	-,133*
	p	,000	,075	,496	,001	,022		,018
	N	313	313	313	313	313	313	313
İstihdam	r	-,100	,616**	,704**	-,369**	,072	-,133*	1
	p	,077	,000	,000	,000	,201	,018	
	N	313	313	313	313	313	313	313

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Sonuç

Söz konusu bu çalışma, turizmde istihdam edilen gençlerin iş doyumlarının belirlenmesine yöneliktir. İstihdam edilen gençlerin iş doyum düzeylerini belirlemek amacıyla iki alt boyuttan ve 20 sorudan oluşan Minnesota iş doyum anketi ve “Türkiye’de Turizm Sektöründe İstihdam Politikalarının İşgören Motivasyonuna Etkileri Ege Bölgesinde Beş Yıldızlı Oteller Üzerine Bir Araştırma” isimli yüksek lisans çalışmasında Sedat Kocadoğan tarafından yeniden uyarlanan ve beş alt

boyuttan oluşan 41 soruluk istihdam anketi kullanılmıştır. Anket çalışmasına toplamda 313 kişi katılmıştır. Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre analizler yapılmıştır. Analizlerin neticesinde çıkarılan sonuçlar ve geliştirilen öneriler aşağıda maddeler halinde sunulmaktadır.

Turizm eğitimi alan ve sektöre başlayan gençlerin en çok yakındığı konulardan birisinin ücret olduğu anlaşılmaktadır. Kalifiye düzeyde eğitim alan gençler turizm sektöründeki ücretlendirmeden memnun olmadıklarını, yeterli prim vb. artışların yapılmadığını belirtmektedirler. Bu durum da iş motivasyonlarının düşmesine neden olmaktadır. Toker de (2006: 246) ilgili çalışmasında aynı sonuca varmıştır.

Araştırmada elde edilen diğer sonuçlardan birisi de gençlerin işlerinin yorucu olduğu ve çalışma saatlerinin düzensiz olduğu ile ilgilidir. Turizm sektörünün mevsimsellik özellik taşıması ve hizmetler sektörü içerisinde yer almasından dolayı, misafir odaklı çalışılan sektörde iş koşulları ve çalışma şartları farklılıklar göstermekte ve çalışan memnuniyeti bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Duman vd., (2006: 64) de yaptıkları bir çalışmada, çalışma koşullarının düzensiz olmasının çalışanların motivasyonlarında olumsuz etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Çalışanların yakındıkları diğer bir olumsuz durum ise üstleri ile ilgilidir. Gençlerin üstlerini memnun etmede yetersiz kaldıkları, üstleri ile aralarında etkin bir iletişim ortamı olmadığı anlaşılmaktadır. Kocadoğan (2010: 94) da yaptığı ilgili çalışmasında astlar için üstleri memnun etmenin zor olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada katılımcıların belirttikleri diğer bir olumsuz durumun, işlerinin kendilerini her zaman meşgul ettiğiidir. Katılımcılar yoğun çalışma koşullarından dolayı kendilerine ayıracak fazla zamanlarının olmadıklarını ifade etmektedirler. Yoğun çalışma saatleri ve hızlı iş temposu çalışanların kendilerini yorgun hissetmelerine neden olmaktadır. Çalışmada elde edilen diğer bir sonuç, katılımcıların eğitim durumları ile iş doyumları arasında anlamlı bir farklılığın olduğudur. Eğitim düzeyleri yükseldikçe çalışanlar daha kolay terfi alabilmekte, sektör bilgileri ve eğitim düzeyleri ile daha iyi koşullarda çalışabilmektedirler. Elde edilen diğer sonuçlardan birisi de, uzun süre aynı iş yerinde çalışma ile iş doyumunu arasında anlamlı bir farklılığın olduğudur. Uzun süre aynı iş yerinde istihdam edilen gençlerin hem yükselmeleri kolay olmakta hem

de gençler kendilerini iş doyumuna ulaşmada daha avantajlı görmektedirler. Toker de (2006: 246) ilgili çalışmasında, daha üst düzey eğitime sahip olanların, eğitim seviyesi düşük olanlara göre iş doyumlarına ulaşmada etkili olduğu sonucuna varmıştır.

Çalışma sonuçlarına ilişkin, çalışma süreleri ile iş doyumunu arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Gençlerin çalışma süreleri arttıkça iş doyumlarında da değişiklikler gözlenmektedir. İş tecrübelerinin artmasıyla birlikte, gençler kolay terfi alabilmektedir. Çalışma sonuçlarından diğer bir olumsuz durum ise çalışanların iş yeri konusunda devamlı iş bulma durumlarının olmamasıdır. Birçok katılımcı iş yerinde gelecek konusunda kaygı taşımaktadır. Turizm sektörünün geniş döneme yayılamaması, belirli dönemlerle kısıtlı kalması hem işletmeler açısından hem de çalışanlar açısından sıkıntılar teşkil etmektedir. Kısıtlı ve yoğun geçen dönemlerde turizm sektöründe istihdam edilmek üzere kalifiye elemana her zamankinden fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Sektör ile tanışmadan turizm eğitimlerine teorik olarak başlayan gençler yoğun sezona adapte olabilmek adına gereğinden fazla enerji harcamak, hatta bazı durumlarda baskı altında çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Böyle durumlarda üstlerin sektöre yeni başlayan gençlerin motivasyonlarını üst seviyede tutmaları, çalışanların iş tatmin düzeylerini artırmaları, yapıcı rol oynamaları gerekmektedir. Çalışanlara yönelik iş güvencesi sağlanması da ayrıca çalışanların hem motivasyonlarının artmasını hem de gelecek açısından kaygı taşımamalarını sağlamaktadır.

Turizm talebini canlı tutmak, genç çalışanları ön plana çıkarmak adına genç çalışanlar motive edilmeli ve işlerine sağduyulu yaklaşımları sağlanmalıdır. Turizm sektörüne yeni girmiş gençlerin motivasyonları üstleri tarafından yüksek tutulmalı, okullarda aldıkları teorik eğitimin pratiğe dönüştürülmesinde üstler aracı rolü oynamalıdır. Sektörde devamlılığın sağlanması adına gençlere olanaklar sağlanmalı, takım çalışması ön planda tutulmalı, müşteri memnuniyetini ölçmek ve geliştirmek adına gençlerin görüş ve önerileri değerlendirilmelidir. Genç turistlerin son yıllarda daha fazla turizm olayına katılması bakımından firmalar rekabet içerisine girmektedir. Bu yüzden turizm sektöründe genç kuşağın istihdam edilmesi, farklı alanlarda gençlere yönelik faali-

yetleri daha iyi sergileyebilmeleri açısından gençlerin turizme kazandırılması gerekmektedir.

Turizm sektörünün bazı bölgelerde, özellikle de yaz sezonunun yoğun yaşandığı yörelerde mevsimsellik özellik göstermesinden dolayı, bazı aylarda yoğunlaşmalar, taşıma kapasitesinin artması, kaynakların kısıtlı olması gibi birçok etmen bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda yoğun sezondan en iyi karla ayrılmak adına kalifiye, misafir odaklı çalışan elemana her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bu açıdan genç bireylerin turizme olan ilgileri artırılmalı, turizm sektörü içerisinde pay alacak olan gençlere bilgilendirici ve eğitici, mesleğe yönelik teşvik edici eğitimler verilmelidir. İşverenler gençlerin kendilerini geliştirmek amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarda seminerler ve uygulamalı eğitimler düzenlemeli, gençlerin teorik bilgilerine pratik beceriler de eklemelidirler. Gençlerin işlerine motive olabilmeleri adına yoğun sezonlarda fazla mesai ücretleri ödenmeli ve gençlerin çalışma performanslarını artırmaya yönelik olarak primler veya teşvik edici alternatifler sunulmalıdır.

Bu araştırma ile turizm eğitimi alan gençlerin ne gibi sorunlar yaşadıkları ve bu sorunların iş doyumlarını ne düzeyde etkilediği, bu sorunlara nasıl çözümler sunulabileceği araştırılmış ve literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın en önemli kesiti, ilgili çalışmanın sınırlandırılmış ve sadece belli okullara “Muğla Üniversitesi Turizm Fakültesi (Konaklama İşletmeciliği Bölümü, Seyahat İşletmeciliği Bölümü, Yiyecek-İçecek İşletmeciliği Bölümü), Muğla Üniversitesi Ali Sıtkı Mefharet Koçman Meslek Yüksekokulu (Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü ve Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü) ve Muğla Üniversitesi Ortaca Meslek Yüksekokulu (Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü ve Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü)” uygulanmış olmasıdır. İlerleyen dönemlerde turizmde istihdam edilen gençlerin üzerine yapılacak çalışmalar için konunun daha kapsamlı okullarda ve bölümlerde gerçekleştirilmesi, ilgili örneklemin genişletilmesi önerilmektedir. Bu çalışma likert ölçekler kullanılarak nicel araştırmaya uygun olarak yapılmıştır. Diğer araştırmacılara konunun nitel araştırma yaparak da veri toplamaları, konunun farklı boyutlardan ele alınması tavsiye edilmektedir.

Kaynakça

- Avcıkurt, C. (2009). *Turizm sosyolojisi, genel ve yapısal yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aymankuy, Y. ve Aymankuy, Ş.(2013). Turizm işletmeciliği eğitimi alan öğrencilerin turizm sektöründeki istihdamla ilgili görüşleri ve sektördeki kariyer beklentileri (Balıkesir üniversitesi turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu örneği). *Akademik Bakış Dergisi*, 35, 1-21.
- Bahar, O. (2006). Turizm sektörünün Türkiye'nin ekonomik büyümesi üzerindeki etkisi: var analizi yaklaşımı. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 13(2), 137-150.
- Bahar, O. (2015). *Turizm ekonomisi, Gözden Geçirilmiş 7. Baskı*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bekiroğlu, C. (2010). *Türkiye'de işsizlik sorununun çözümlenmesinde uygulanan ekonomi politikalarının analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kadir Has Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cengiz, F. (2015). *Okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışlarının öğretmenlerin iş doyumuna etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cömert, M. (2014). Turizm eğitimi alan öğrencilerin sektörde çalışmak istedikleri alanlar ve sektördeki istihdamda cinsiyet ayrımcılığıyla ilgili düşünceleri. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1, 50-62.
- Çeken, H. (2016). *Turizm ekonomisi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çoban, B. ve Coşkun, Z. (2010). Milli Eğitim Bakanlığı gençlik kamplarının analizi ve katılımcı gençlerin memnuniyet düzeyleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(1), 16-27.
- Dönmez, B. (2014). *Pozitif psikolojik sermaye ile işe ilişkin duyuşsal iyilik algısı, iş doyumunu, işgören performansı ya da yaşam doyumunu ilişkilerinin seyahat acentası çalışanları örneğinde incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Duman, T., Tepeci, M. ve Unur, K. (2006). Mersin’de yükseköğretim ve orta öğretim düzeyinde turizm eğitimi almakta olan öğrencilerin sektör çalışma koşullarını algılamaları ve sektörde çalışma isteklerinin karşılaştırmalı analizi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17(1), 51-69.
- Durak, B. A. ve Şahin, N. H. (2006). İş stresi ve sağlık psikolojisi araştırmaları için iki ölçek: A- tipi kişilik ve iş doyumu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 32-45.
- Erdoğan, A.. (2013). *Kurum karnesi, iş doyumu ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiler: Maliye bakanlığı merkez teşkilatı örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.*
- Gündoğdu, G. B. (2013). *Sınıf öğretmenlerinin iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeyleri üzerine bir çalışma: Mersin ili örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.*
- Güney, B. (2014). *Sağlık meslek lisesi yöneticilerinin liderlik vasıfları ile meslek lisesi öğretmenlerinin iş doyumu ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Hacıoğlu, N. ve Avcıkurt, C. (2011). *Turistik ürün çeşitlendirmesi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.*
- <http://turizm gazetes i.com/news.aspx?id=78125>, Erişim Tarihi: 26.03.2017.
- <http://www.aktob.org.tr/pdf/aktob.turizm.verileri.pdf>, Erişim Tarihi: 26.03.2017.
- http://www.gsb.gov.tr/public/edit/files/Mevzuat/ulusal_genclik_ve_spor_politikasi.pdf, Erişim Tarihi: 26.03.2017.
- <http://www.sgk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 07.09.2017.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?arama=gts&option=com_gts&kelime=sosyal+turizm, Erişim Tarihi: 14.11.2016.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58d6d0b4891ba6.94958874, Erişim Tarihi: 25.03.2017.
- <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21517>, Erişim Tarihi: 26.03.2017.
- <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, Erişim Tarihi: 26.03.2017.

<https://www.google.com.tr/search?q=iSTATiSTiKLERLE+GEN%C3%87L%C4%B0K+Youth+in+Statistics&oq=iSTATiSTiKLERLE+GEN%C3%87L%C4%B0K+Youth+in+Statistics&aqs=chrome..69i57.4560j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>, Erişim Tarihi: 25.04.2017.

- İşcan, Ö. F. ve Timuroğlu, M. K. (2007). Örgüt kültürünün iş tatmini üzerindeki etkisi ve bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 119-135.
- Karadağ, L. (2016). *Türkiye’de sürdürülebilir turizm için uygulanabilecek alternatif turizm türleri, sürdürülebilir turizm (temel kavramlar ve ilkeler)*. Hüseyin ÇEKEN (Ed.), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kocadoğan, S. (2010). *Türkiye’de turizm sektöründe istihdam politikalarının işgören motivasyonuna etkileri ege bölgesi’nde beş yıldızlı oteller üzerine bir uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Kocaoğlu, B. (2002). Turizm eğitiminde kalite değerlendirmesi, Turizm Eğitimi Konferans – Workshop. 12. Ulusal Turizm Kongresi. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Koroğlu, Ö., (2011), *İş doyum ve motivasyon düzeylerini etkileyen faktörlerin performansla ilişkisi: Turist rehberleri üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kurtuluş, K. (2010). *Araştırma yöntemleri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Kuşluyan, S. ve Kuşluyan, Z. (2000). Perceptions and attitudes of undergraduate tourism students towards working in the tourism industry in Turkey. *Tourism Management*, 21, 251-269.
- Mumcu, L. (2014). *Beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum ve tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Olçay, A. ve Çelik, Z. (2010). Turizm ve otel işletmeciliği programında öğrenim gören öğrencilerin otelcilik mesleğine ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 279-301.
- Özkabakçı, T. (2010). *The relationship between the levels of work-family conflict and job satisfaction of the employees: An application in information and communication technology services sector*. (Yayınlanmamış

- Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Poyraz, K., Durman, M., Sönmez, S. ve Kılınc, F. (2002). Kalkınma sürecini hızlandıran bir araç olarak toplumda bireysel spor alışkanlığı. VII. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. 27-29 Ekim 2002. Mirage Park Resort Kemer, Antalya.
- Sempane, Me, Rieger, Hs ve Roodt, G. (2002). Job satisfaction in relation to organisational culture. *Sa Journal Of Industrial Psychology*, 28(2), 23-30.
- Şengül, A. (2008). *İş doyumunu ve tüketici tatmini ilişkisi kamu ve özel kesim sağlık hizmetlerinde hekimlerin iş doyumunun hasta tatminine etkisi üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Celal Bayar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Şit, M. (2016). Türkiye’de turizm sektörünün istihdama katkısı. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 101-117.
- Türker, N., Uçar, M. ve Ateş, M. A. (2016). Turizm eğitimi alan öğrencilerin turizm sektörü algıları: Karabük üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 311-324.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2005). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi. Gözden Geçirilmiş 4. Baskı*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ünlüönen, K. ve Şahin, S. Z. (2011). Turizmde istihdam. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (37), 001-025.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

- Bahar, O. ve Özdemir, Ö. (2018). Turizm sektöründe istihdam edilen gençlerin meslek algıları ve iş doyum performanslarının değerlendirilmesi. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 263-298.

Gençlerin Büyükşehir Belediye Hizmet Algısı ve Beklentileri (Örnek Bir Uygulama)

DOI: 10.26466/opus.393544

*

Mehmet Çolak* - İmam Yapıcı** - Neslihan Çolak ***- Tahsin Çetin ****

* Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi, Muğla / Türkiye

E-Posta: cmehmet@mu.edu.tr

ORCID: [0000-0003-4780-587X](https://orcid.org/0000-0003-4780-587X)

** Bilim Uzm., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi, Muğla / Türkiye

E-Posta: imamyapici@mu.edu.tr

ORCID: [0000-0002-0723-9845](https://orcid.org/0000-0002-0723-9845)

*** Öğr. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla Meslek Yüksekokulu, Muğla / Türkiye

E-Posta: ncolak@mu.edu.tr

ORCID: [0000-0003-1275-4283](https://orcid.org/0000-0003-1275-4283)

**** Araş. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi, Menteşe / Muğla / Türkiye

E-Posta: tahsincetin@mu.edu.tr

ORCID: [0000-0002-7886-981X](https://orcid.org/0000-0002-7886-981X)

Öz

Büyükşehir Belediyeleri buldukları yerlerdeki bireylere yerel yönetim olarak hizmet sunma konusunda yönetsel birimler olarak görev almaktadırlar. Belediyelerin birey beklentilerini iyi irdelemesi ve bu beklentilere göre hizmet sunması gerekmektedir. Beklentiler doğrultusunda hizmet kalitesi bireyden bireye farklılık göstermektedir. Beklentileri kişinin sahip olduğu eğitim seviyesi, gelir durumu ve sosyal düzeyi gibi pek çok değişken etkilemektedir. Bu çalışmanın konusu gençlerin Büyükşehir Belediyelerinin sağladığı hizmetleri nasıl algıladığı ve Büyükşehir Belediyelerinden beklentilerini oluşturmaktadır. Bu çalışmada dünyada her alanda yaşanan hızlı gelişmelerin etkisiyle Türkiye’de gençlerde artan beklentileri büyükşehir belediyelerinin ne derece karşıladığı ölçülmüştür. Beklentilerin hem küresel ölçekte hem de yerel ölçekte artması ve değişen devlet/kamu- yurttaş ilişkisinin belediyeler üzerinde pozitif bir etki oluşturduğu bir gerçektir. Buradaki katılımcıların ekonomik ve demografik özelliklerine göre belediyelerden memnuniyette farklılıklara rastlanmaktadır. Ne var ki, tam anlamıyla Weberyen bürokratik örgütlenmeden kurtulamayan belediyelerin örgüt yapısının artan beklentileri karşılamada hem örgütlenme olarak hem de anlayış olarak yetersiz kaldığı bulgularımız arasındadır. Bu anlamda, büyükşehir belediyelerinin daha yenilikçi bir örgüt yapısına ve faaliyetlere ihtiyacı olduğu sonuç ve öngörülerimiz arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Birey Algısı, Genç Kuşak, Hizmet, Kültür Faaliyetleri, Yerel Yönetim, İnovasyon.

Youth's Impressions of and Expectations from the Services of Metropolitan Municipalities (A Sample Application)

*

Abstract

Metropolitan Municipalities are assigned as administrative units which serve as local authorities to individuals of where they reside. Municipalities should examine the individual expectations well and serve according to them. The quality of service in accordance with expectations change by the person. A lot of variables alter expectations such as the level of education, financial state and social situation. The subject of this study is how the youth perceive the services provided by Metropolitan Municipalities and what they expect. How well Metropolitan Municipalities can meet the expectations of youth which increased upon the rapid developments in every area throughout the World is measured in the study. It is a fact that the expectations increased both locally and universally and the changing relationship between state/public and the citizen has a positive effect on municipalities. Differences were found among participants on how well they are satisfied with the municipality according to their financial and demographic features. However, we observe that the organization structures of municipalities held back by the Weberian organization remain insufficient to meet the increasing expectations in both their organizations and their perceptions. Therefore, we predict and conclude that Metropolitan Municipalities need more innovative organizational structures and activities.

Anahtar Kelimeler: *Individual Perception, Young Generation, Service, Cultural Activities, Local Government, Innovation.*

Giriş

Küreselleşen dünyada iletişim ve ulaşım araçlarının hızlı bir şekilde gelişmesi hem mobilizasyonu arttırmış hem de bireylerin taleplerinin şartlarla birlikte çeşitlenmesine sebebiyet vermiştir. Özellikle teknolojik gelişmelerle daha yakından alakalı olan gençlerde bu durum daha görünür olmuş ve gençlerin beklentileri artmıştır. Farklılaşan ve artan taleplere karşı bunları karşılamaya yönelik yerel yönetim ve organizasyonlar geliştirilmiştir. Bunlardan biri de büyükşehir belediyeleridir. Özellikle Türkiye’de üniversitelerin ülke sathına yayılması/dağılması, sayısının artması ülkenin eğitim seviyesini artırmakla birlikte söz konusu o illerin idari yönetimlerine sorumluluklar yüklemiştir. Bu sorumlulukların en önemlilerinden biri üniversite kurulmasından sonra o illere genç akışının başlaması ve o gençlerin talepleri konusunda oluşmaktadır. Üniversitelerin kurulması, üniversitelerin kurulduğu ilin genç nüfusunu önemli miktarda artırmakta ve geliştirmektedir. Buna bağlı olarak gençlerin oranının artması; gençlerin sosyo-kültürel etkinlikler, ulaşım, barınma, eğlence, spor ve sanat gibi kamu hizmet taleplerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Genel olarak yerelde bu gibi kamu hizmeti sağlayıcıları belediyeler ile Büyükşehir belediyeleri, sivil toplum kuruluşları ve özel kamu kuruluşları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de yerel yönetimleri düzenleyen temel kanunlar yeniden ele alınarak günün şartlarına uygun, çağdaş yönetim ilkelerini esas alan, idari süreçlerde sivil katılıma önem veren bir yerel yönetim anlayışı hayata geçirilmek istenmiştir. Bu amaçla Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere İl Özel İdaresi ve Belediye Kanunları değiştirilmiş, bu alanlarda yeni kanunlar çıkarılmıştır. Böylece hantal işleyen merkezi yönetimin bir takım yetkilerinin, yerel yönetimlere başka bir ifadeyle belediyelere aktarılması sağlanarak yerel yönetim birimleri olan belediyeler güçlendirilmiştir. Söz konusu yeni kanunların temel amaçlarından bir tanesi vatandaşların yaşam kalitesini ve vatandaş memnuniyetini artıran sorumluluğu alan bir belediye hizmeti anlayışını inşa etmektir. Yeni yerel yönetim anlayışı ile birlikte son yıllarda yaşam kalitesi, hizmet kalitesi ve vatandaş memnuniyeti kavramı, belediyeler açısından çok daha önemli birer kavram haline gelmiştir (İnce ve Şahin, 2014).

Bu çalışmanın konusu büyükşehir belediyesi kapsamında yaşayan ve büyük kısmını gençlerin oluşturduğu; kamu hizmeti sağlayıcıları olan belediye ve büyükşehir belediye algısını ve bunlardan beklentilerini öğrenmek amacıyla yapılan ampirik bir uygulamadır. Bu çalışmanın genelde ve özelde olmak üzere iki amacı bulunmaktadır. Bu çalışmayla Türkiye’de yeni uygulamaya geçen büyükşehir belediye yönetimlerinin genel görüntüsünü ve genç vatandaşların yeni büyükşehir belediyelerinin yönetim ve organizasyon yeteneklerini büyükşehir belediyesi üzerinden açıklamaktadır. Bu çalışmanın diğer bir amacı ise Türkiye sathına yayılmış üniversite gençlerinin kamu hizmeti algısını ve beklentileri hakkında fikir sahibi olmak ve belediyelerin yönetim organizasyon bakımından kendilerini geliştirmesine, eksikliklerini görmesine ve yenilik yapmasına katkı sağlamaktır. Çalışmanın önemi olarak gençlerin memnuniyetlerini ve rahatsızlıklarını öğrenmek ve yeni kurulan büyükşehir belediyelerinin gençler üzerinde bıraktığı fayda ve sıkıntılar hakkında bir veri elde ederek ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına yönlendirici teorik uygulamalı bir kaynak oluşturmakla birlikte gençlerin yerel yönetimlerden beklentilerini analiz etmektir.

Kavramsal Çerçeve (Literatür)

Bu bölümde çalışmanın daha açık şekilde anlaşılmasını sağlayacağını öngördüğümüz “Kamu Hizmeti “ kavramı ile teorik olarak bağlantılı olan objektif ve sübjektif kamu hizmeti çeşitleriyle yeni kamu hizmeti anlayışı kavramları açıklanmıştır. Daha sonrasında ise çalışmanın ana eksenini oluşturan kamu hizmetinin kalitesini belirten kriterler ortaya konmuştur. Bu kriterlerin ortaya konmasındaki amaç ise, kamu hizmeti alanların, kamu hizmeti sağlayan kamu kurum ve kuruluşlarının kalite derecelerini belirlemektir.

Kamu Hizmeti Kavramı

“Kamu Hizmeti” kavramı 19. Yüzyılın sonlarına doğru ortaya Batı’da yani Fransa’da ortaya çıkmaya ve kurumsallaşmaya başlamış ve daha sonrasında idare hukukunun en temel kavramlarından biri haline gelmiştir. Kavram, dünyadaki gelişimine ve önemine paralel olarak, Türk

idare hukuku tarihinde de yerini almıştır. Kamu hizmeti kavramı, Osmanlı devletinden bugüne kadar gelinen süreçte önemli bir yer tutmuştur (Yılmaz, 2008). Kıta Avrupası ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de kamu hizmeti teori, rejim ve sistematığını kabul ederken Fransa’dan çok etkilenmiştir. “Kamu Hizmeti” kavramı Fransızların “Service Public” tabirinden ilk olarak Türkçeye “Hidematı Umumiye” şeklinde çevrilmiş ve hukukumuzda kullanılmıştır. “Umumi” kelimesinin tam olarak “public” sıfatını karşılamamasından dolayı daha sonra “Hidematı amme veya “Amme Hizmeti” tabirleri kullanılmıştır. Türkçe’de kullanılan “Amme” kelimesinin de Fransızca da ki “Public” sıfatını tam olarak karşılamamış olması amme kelimesinin yerine daha uygun bir sözcük olan “kamusal” sözcüğünün kullanılması ile birlikte “Kamusal hizmet” tabiri kullanılmaya başlanmıştır. “Kamusal Hizmet” daha uygun olmasına rağmen “Kamu Hizmeti” tabirinin söyleniş açısından kolay olması onun daha çok tutunmasına ve kullanılmasına sebebiyet vermiştir (Derbil, 1950).

Bu tarihsel geçmişe rağmen Türkiye’de kamu hizmeti kavramı yasalarda, yargı kararlarında çeşitli hukuk dallarında ve özellikle idare hukukunun en temel ve yaygın kullanılan kavramlarından biri olmasına rağmen üzerinde uzlaşılan herhangi bir tanımlamaya sahip olamamıştır. Bunu çeşitli yazarların tanımlamalarında da görmek mümkündür. Sözgelimi Gözübüyük ve Tan (2007)’ a göre “Kamu Hizmeti “Toplumun ortak bazı gereksinimlerini karşılamak amacıyla doğrudan ve yakın gözetimi ve sorumluluğu altında, kamusal yetki ve usuller kullanarak yürüttüğü faaliyetlerdir ve kamu hizmeti kavramının organik unsur, maddi unsur ve biçimsel unsur/hukuksal rejim olarak üç unsur ile ayırt edilebileceğini belirtmektedirler.

Buna karşın Duran (1982) ise Kamu hizmetini; “ Kamu hizmetleri devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin toplumun halkın veya ummun ya da toplulukların genel ortak ihtiyaçlarını gereği gibi karşılamak amacıyla ele alıp doğrudan, doğruya ifa ettiği, ya da buyruğu ve sorumluluğu altında başkalarına yaptırdığı her türlü faaliyetler” olarak tanımlamıştır. Görüldüğü gibi Türkiye’de kamu hizmeti kavramı doğuşundan günümüzdeki hukukçulara kadar kamu hizmeti ile ilgili çeşitli tanımlamalar ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni de kamu hizmetinin sürekli değişmesi, gelişmesi ve çeşitlenmesidir. Bu nedenle kamu

hizmetinin salt belirli bir çerçeveden tanımını yapmak kamu hizmetini tam olarak anlaşılmasının önünde engel oluşturabilme ihtimali vardır. Ancak yapılan bütün tanımlamalarda ortaya konulan ve kamu hizmeti kavramına özgü olan bazı unsurların olduğu göze çarpmaktadır. Bu açıdan kamu hizmetini sahip olduğu unsurlar açısından açıklamak daha doğru olacaktır. Buna göre yapılan bir faaliyetin kamu hizmeti sayılabilmesi için ilk olarak faaliyetin bir kamu tüzel kişisi tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir. İkinci olarak, faaliyetin kamu yararı amacı olması yani faaliyetin mahiyetinin kamu hizmeti taşımasıdır. Son olarak ise kamusal yetki ve usuller çerçevesinde faaliyetin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, kamu hizmetinin sahip olduğu unsurların belirlenmesinde hakim olan temel anlayışlar mevcuttur. Bu anlayışlar objektif kamu hizmeti ile subjektif kamu hizmeti olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Objektif Kamu Hizmeti

Bazı faaliyetlerin özellikleri gereği kamu hizmeti olduğunu ve yönetimin kamu hizmetini belirlemeyeceğini savunur (Ulusoy, 1999). Bu yaklaşımın kurucusu ve aynı zamanda en önemli temsilcisi olan Duguit'e göre kamu hizmeti; karşılıklı toplumsal bağımlılığın gerçekleşmesi ve gelişmesi için kaçınılmaz ve niteliği gereği tam olarak gerçekleştirilebilmesi ancak yönetici gücün devreye girmesiyle mümkün olması nedeniyle yönetenlerce sağlanması, düzenlenmesi ve denetlenmesi gereken faaliyetlerdir (Karahanoğulları, 2004). Duguit'in anlayışında, kamu hizmeti devletin kurucu unsurlarından birisidir. Duguit, ülke ile birlikte kamu hizmetini de devletin kurucu unsurları arasında saymakta; egemenliği ve kamu gücünü devletin kurucu unsurları arasından çıkararak bunların yerine kamu hizmetini koymaktadır (Orak, 2007).

Sübjektif Kamu Hizmeti Anlayışı

Objektivist kamu hizmeti anlayışında olduğu gibi, durağan (dogmatik) bir anlayış yerine, göreceli/değişken bir kamu hizmetini benimsemekte ve maddi bir belirleme yapmayı, şekli bir ölçüt kullanarak yetkili otoritenin kamu hizmeti olarak kabul ettiği hizmetleri kamu hizmeti olarak tanımla-

maktadır (Ulusoy, 2004). Sübjektivist görüş kamu hizmetlerini, yasa koyucu tarafından kamu hizmeti olarak kabul edilen faaliyetleri kamu hizmeti saymaktadır. Sübjektivist anlayışın öne çıkan özelliği özneyi vurgulamasıdır (Karahanoğulları, 2004). Sübjektif kamu hizmeti anlayışına yöneltilen en önemli eleştiri ise, yetkili otoritenin yeterince açık olmadığı durumlarda, bir faaliyetin kamu hizmeti sayılıp sayılmayacağına da o oranda tatmin edici biçimde ortaya konulamayacağıdır (Orak, 2007).

Hizmet faaliyetinin etkinliğinin göz önüne alınmasındaki amaç özel kişilere ait olmasına rağmen bazı faaliyetlerin kamu hizmeti sayılmasıdır. Bir kamu tüzel kişisi tarafından doğrudan doğruya veya bir kamu tüzel kişisinin denetimi altında bir özel hukuk kişisi tarafından yürütülen faaliyetin kamu hizmeti olarak nitelendirilebilmesi için söz konusu faaliyetin kamu yararı amacını gerçekleştirmeye yönelik bir faaliyet olması gerekmektedir (Orak, 2007). Günümüzde ise hangi faaliyetin kamu yararı içerdiği oldukça belirsizdir. Ayrıca kamu hizmeti olarak kabul edilen bazı faaliyetlerin de kamu yararı ile doğrudan bağı olmadığı görülmektedir. Kamu hizmeti, geleneksel olarak, sorumluluğu bir kamu tüzel kişisi tarafından üstlenilen (organik unsur) ve kamu yararı içeren (maddi unsur) ve bu yönüyle, kamu hukuku rejimine tabi tutulan bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır (Ulusoy, 2004).

Kamusal Mal ve Hizmetlerin Sınıflandırılması

İnsanların bir arada yaşamalarından kaynaklanan bir takım ihtiyaçları vardır ki bu ihtiyaçlar toplumsal ihtiyaçlar olarak adlandırılır. Toplumun en üst örgütlenme şekli olan devletin temel varlık sebebi, söz konusu kamusal nitelikli ihtiyaçların karşılanmasıdır. Bu ihtiyaçları karşılamak için devlet tarafından üretilmesi zorunlu olan mal ve hizmetler, “kamusal mal ve hizmetler” olarak tanımlanır. Diğer bir anlatımla, Kamusal hizmetler ya da mallar, devletçe yerine getirilmesi gereken ihtiyaçlardır. Bunlar saf kamusal hizmetler ve yarı kamusal hizmetler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Saf kamusal ihtiyaçlar yapıları gereği karşılanması piyasa mekanizmasına bırakılmayan ihtiyaçlardır. Saf kamusal ihtiyaçlar arasında ulusal savunma, adalet gibi ihtiyaçlar girmektedir. Aynı za-

manda bu hizmetler kamu kesimini ortaya çıkaran temel unsur olduğundan, saf ihtiyaçlardan bireyleri mahrum etmek çok zor ve maliyetlidir. Fakat eğitim, sağlık gibi saf olmayan kamusal ihtiyaçların aşırı tüketiminin olması ve maliyetinin karşılanmasının zor olması, bu gibi malların karşılanması dışsallıkları nedeniyle kamunun düzenleyiciliğiyle piyasa mekanizmasına bırakılabilmektedir (Çelebi ve Diğ., 2008).

Kamu Hizmetinde Değişim ve Yeni Kamu Hizmeti Anlayışı

Günümüz modern toplumunda halkın gereksinim duyduğu kamu hizmetlerini etkin ve kaliteli bir şekilde karşılamak modern devletin en önemli görevlerinden biri olarak görünmektedir. İnsanların artan ihtiyaçları ile hızla değişen ve gelişen toplum yapısı klasik yönetim anlayışının ve onun sunduğu kamu hizmetinin sorgulamasına neden olmuştur. Geleneksel kamu yönetimi anlayışından yeni kamu yönetimi anlayışına geçişte olduğu gibi geleneksel kamu hizmetlerinden yeni kamu hizmeti anlayışına geçişinde bir takım nedenleri mevcuttur. Halkın gerek duyduğu kamu hizmetlerini etkin ve kaliteli bir şekilde sunmak için kamu yönetim anlayışında da gerekli değişim ve dönüşüm hareketleri başlamıştır.

Geleneksel kamu yönetimi anlayışının yerini yeni kamu yönetimi (New Public Management) anlayışına bırakması ve yeni kamu yönetimi anlayışının, işletme yönetiminin benimsemiş olduğu bir takım prensipleri benimsemiş olması kamu hizmetlerinin daha hızlı ve müşteri odaklı olarak sunumunu sağlamıştır (Sezer, 2008). Özellikle batılı ülkelerde ortaya çıkan ve benimsenen “Yeni Kamu Hizmeti” anlayışı yeni kamu yönetiminin ilkelerini hizmet sunumunda kullanmaktadır. Bu anlayış kamu hizmeti ile ilgili bazı yeni yöntem ve uygulamalar benimseyerek gelişimini devam ettirmektedir. Yeni kamu hizmeti anlayışının kullandığı yöntem ve uygulamaları Denhardt ve Denhardt (2002) şu şekilde ifade etmiştir;

- Doğrudan hizmet etmek yerine yönlendirmek. Kamu çalışanının giderek önemi artan bir rolü toplumu yeni yönlelere doğru yönlendirmeye veya kontrol etmeye çalışmaktan ziyade vatandaşların ortak menfaatlerini açıkça anlamaları ve tanımlarına yardımcı olmaktır.

- Kamu yararı amaçtır (hedef), yan ürün değildir. Kamu yöneticileri ortak paylaşılan bir kamu yararı eğilimi oluşturmaya katkıda bulunmalıdır. Amaç kişisel tercihlere dayalı çabuk çözümler bulmak değildir. Burada amaç paylaşılan menfaatler ve sorumluluk oluşturmaktır.
- Stratejik düşün demokratik hareket et. Kamu ihtiyaçlarını karşılayan politikalar ve programlar en etkin ve güvenilir şekilde ortak çabalar ve işbirlikçi süreçler aracılığıyla elde edilir.
- Vatandaşlara hizmet edin müşterilere değil. Kamu yararı kişilerin şahsi çıkarlarının toplamından çok paylaşılan (ortak) değerlerin sonucudur. Bu nedenle kamu çalışanları sadece müşterilerin taleplerine cevap vermekle kalmaz bunun yanında vatandaşlarla ve vatandaşlar arasında güven ve işbirliği ilişkilerinin oluşturulmasına yoğunlaşır.

Kamuda faaliyet gösteren kuruluşlar, sadece müşterilerinin tatminini gerçekleştirmeyi değil, onlardan hem müşteri beklentilerini hem de müşteri açısından hizmet algılarını da öğrenmek zorundadır (Wisniewski ve Donnelly, 1996; Yüzgenç, 2010).

Günümüzde Kamu Hizmetinde Kalite

Kalite kavramı günümüz toplumlarının ve toplumsal kurumlarının en önemli sloganı haline gelen kavramlarından birisidir. Küreselleşme süreci, devletin küçültülmesini beraberinde getirirken, yönetimdeki yeni anlayışlar, halkın devletten beklentilerini de bir ölçüde arttırmıştır. Günümüzde devletten beklenen hizmetlerin kaliteli olması istenmektedir. Kamu sektöründe özelleştirme ve yerel yönetimlere yetki devriyle birlikte halkın daha kaliteli hizmet sunumu bekleme talepleri de artmış bulunmaktadır (Sezer, 2008). Kamu hizmeti kavramının değişim dönüşüm ve nihayetinde geldiği noktada sahip olduğu kalite önem taşımaktadır. Genel olarak günümüzde olması gereken kalite boyutları konuyla ilgilenen bilimsel çevrelerde şöyle kabul edilmektedir (Usta ve Memiş, 2010, İnce ve Şahin, 2014):

Somut Özellikler: Binaların Kullanılan teçhizatın, iletişim malzemelerinin ve personelin görünümü,

Güvenilirlik: Vaat edilen hizmeti doğru olarak yerine getirme yeteneği,

Heveslilik: müşterilere/vatandaşlara yardım etme ve hızlı hizmet verme istekliliği,

Yeterlilik: Hizmeti yerine getirmek için gereken bilgi ve yeteneğe sahip olunması,

Nezaket: Müşteri/vatandaş ile doğrudan ilişki kuran personelin nazik, saygılı, düşünceli ve samimi olması,

İnanılabilirlik: Hizmeti sunan kişinin güvenilir ve dürüst olması,

Güven: Çalışanların bilgili ve nazik olmaları ve müşterilere güven duygusu uyandırabilme becerileri,

Erişim: Gerektiğinde iletişim kurma kolaylığı ve erişilebilirlik,

İletişim: Anlayabileceği dilden müşterinin/vatandaşın bilgilendirilmesi ve sorunlarının dinlenmesi,

Empati: Çalışanların kendilerini müşterilerin/vatandaşların yerine koyması ve müşterilere kişisel ilgi göstermesidir.

Yukarıda belirtilen bu boyutları bağlamında hizmet kalitesi, vatandaşların hizmeti aldıktan sonra o hizmettin kendilerinde yarattığı duygu olup, söz konusu hizmetten ne kadar tatmin olup olmadığının ifade edilmesidir (Çiçek ve Doğan, 2009).

Belediyelerin sunduğu hizmet kalitesini ölçen, hizmetten yararlanan vatandaşlardır. Beklentiler doğrultusunda hizmet kalitesi bireyden bireye farklılık göstermektedir. Beklentileri kişinin sahip olduğu eğitim seviyesi, gelir durumu ve sosyal düzeyi gibi pek çok değişken etkilemektedir. Bu çalışmanın temel amacı, bu değişkenlere bağlı olarak Belediyelerin sunduğu kamu hizmetlerini genç bireylerin nasıl algıladıkları ve hizmet memnuniyet düzeyini belirleyen yukarıdaki teorik temel faktörler dikkate alınarak neler olduğunu ortaya koymaya çalışmaktır.

Materyal ve Metot

Bu araştırmayla büyükşehir belediyelerin sunduğu tüm hizmetlerin söz konusu hizmeti alan genç bireyler bakımından algılanan ve beklenen hizmet kalitesi algılarını tespit edilerek gençlerin hizmet kalitesi algı düzeylerini belirlemek ve yeni yapılması düşünülen hizmetlere katkı sağlamaya çalışmaktır.

Araştırmanın Amacı, Modeli, Kapsamı-Sınırlılıkları, Hedef Kütlesi

Büyükşehir belediyesine kapsamında yaşayan gençlerin kamu hizmeti algısını, nasıl bir kamu görevlisi istediklerini ve kamu görevlilerinden nasıl bir hizmet beklediklerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın kapsam ve sınırlılığını büyükşehir belediyesi kapsamında yaşayan farklı Sosyo-Kültürel ve Sosyo-Ekonomik bireyler oluşturmaktadır. Özellikle, bu bireylerin 15-39 yaş grubundaki kişiler olmasına dikkat edilmiştir. 15-39 yaş grubunun seçilmesinin nedeni, Türkiye'deki yaş ortalamasının yükselmesi ile lisans sonrası eğitimin (yüksek lisans ve doktora) yaygınlaşmasıdır. Araştırmanın ana kütlesi yeni Büyükşehir Belediyesi olmuş kentlerde ikamet eden farklı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özellikteki genç bireylere maliyet, zaman, işgücü, doğruluk, ayrıntılı bilgi, birimlerin kendini kaybetmesi ve birimlerin tamamına ulaşamama gibi nedenlerle örnekleme yapılması zorunlu görülmüştür. Bu evren içerisinden doğru bir örneklem seçebilmek için öncelikle örnekleme çerçevesi belirlenmiştir. Bu çerçeve kent merkezine bağlı mahalle ve beldelerde ikamet eden bireylerden oluşmaktadır. Bu mahallenin seçilme nedeni genç yurttaşların Sosyo- Ekonomik ve sosyo kültürel özelliklerini en iyi temsil eden bölge olduğu varsayımdır.

Örnekleme dâhil edilecek olan denekler büyükşehirde ikamet eden 15-39 yaş grubunda yer alanlar arasında kolayda örnekleme metodu kullanılarak seçilmiştir. Kolay (Kolayda) örnekleme yöntemi en kolay bulunan denek en ideal olanıdır prensibinden hareketle, örnekleme büyüklüğüne ulaşıncaya kadar arzu eden herkesin örnekleme alındığı yöntemdir. Örnekleme yöntemi olarak tesadüfi (rassal-olasıklı) tabakalı (Zümrelere göre) örnekleme metodu tercih edilmiştir. Tabakalı örnekleme yöntemi; incelenen özellik açısından heterojen yapıdaki ana kütlelerin

homojen alt gruplara (tabakalara) ayrıldığı ve bu tabakalardan tespit edilen sayılarda tesadüfi olarak birimlerin seçildiği örneklemedir. Örneklemin Ana kütle iyi temsil yeterliliğine sahip bir hedef kütle (örneklem) seçilmiştir. %6 de 266, %7 de 196 ve %10 da 96 kesinlik seviyelerinde (Güvenirlilik seviyesi %95 ve $p=0.5$) 240-270 kişilik bir örneklem sayısı belirlenmiştir. Bu sayının evreni temsil edileceği varsayılmaktadır. Hata payı hesabı olarak; güven düzeyi %95 değerinde örneklem büyüklüğü 243 katılımcıda hata payı da bu orandadır.

Ölçme Aracı ve Veri Toplama Yöntemi

Ölçme, gözlenen gözlenmiş bir olgu, olay veya durumun belirli kurallar çerçevesinde rakamsal olarak yazılıp tasnif ve değerlendirilmesi işlemidir. Birey ya da nesnelere sahip oldukları özelliklerin açıklanması dört ayrı ölçek türü ile yapılmaktadır. Araştırma da ise özellikle sosyal bilimlerde psikoloji ve eğitim alanlarında kullanılan ve aralık ölçeği olarak kabul edilen likert tipi ölçek kullanılmıştır. Likert türü ölçek, çoğunlukla bir orta (yansız) noktası ve iki pozitif ve iki negatif kademesi olan 5 seçenekli bir ölçektir. Gençlerinin Büyükşehir Belediye Hizmet Algısı ve Beklentilerinin ölçülmesi analizi için gerekli veriler anket yöntemiyle yüz yüze yapılarak toplanmış ve anket dört bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeyi ve onları tanımayı amaçlayan sorular yer almıştır. Anketin ikinci bölümünde ise, gençlerin büyükşehir belediyesinin hizmetleri ve çalışanları hakkında sahip olduğu tutum ve davranışları ölçmeyi amaçlayan sorulara yer almaktadır. Diğer bir anlatıyla, gençlerin yaşadıkları yerlerin yerel yönetimlerinde çalışan kamu görevlilerinin tutum ve davranışlarını nasıl değerlendirdikleri belirlenmek istenmiştir. Anketin üçüncü bölümünde ise, gençlerin yaşadıkları büyükşehir belediyesinin hizmet performanslarını ve etik değerlere ne derece riayet ettiği hakkındaki algılamasını ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır. Burada güdülen amaç, gençlerin performans ve etik değerlere ne derece önem verdiklerini öğrenmektir. Ayrıca Büyükşehir belediyelerinin de performans ve etik değerlere riayet etmesinin önemini göstermektedir. Son bölümde ise, gençlerin yaşadıkları yerlerdeki yerel yönetimlerden beklentilerini öğrenmeye yönelik sorular yer almaktadır. Burada güdülen amaç ise, yerel

yönetimlerin gençlere yönelik hizmetlerini yeniden değerlendirmesini sağlamak ve gençlerin geleceğe daha umutlu bakmasını sağlayacak tedbirler almayı sağlamaktır.

Ölçmek için veri edinme tekniklerinden anket yöntemiyle gençlerin bireylerin büyükşehir belediye hizmet algısı ve beklentilerini ölçmek amacıyla “Demografik Değişkenler” (4 soru), “Tutum ve Davranış Algısı” (10 soru), “Performans ve Etik Değer Algısı” (6 soru) ve “Beklentiler Algısı”na (10 soru) yönelik toplam 30 maddeden oluşan bir anket formu oluşturulmuş ve uygulanmıştır. Söz konusu anket ölçek soruları bu alanda yapılan çalışmalardan esinlenerek yeniden geliştirilmiştir. Anketteki sorular 5’li likert tipi biçiminde hazırlanıp uygulanmıştır. Soruların ölçeklendirmesinde “1=Kesinlikle Katılmıyorum 2=Katılmıyorum 3=Kararsızım 4= Katılıyorum 5= Kesinlikle Katılıyorum” biçiminde ifade edilmiştir.

Bulgular

Elde edilen veriler tablolar halinde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Demografik Değişkenler Analizi

	<u>Frekans (n)</u>	<u>Yüzde (%)</u>
Cinsiyetiniz?		
Kadın	90	37
Erkek	153	63
Yaşınız?		
15-20 arası	110	45
21-29 arası	118	49
30 ve üzeri	15	6
Eğitim Durumunuz?		
İlköğretim-Lise	10	4
Üniversite	218	90
Yüksek Lisans-Doktora	15	6
Gelir durumunuz?		
0-500 TL arası	95	39
501-1000TL arası	65	27
1001-1500 TL arası	27	11
1501 ve üzeri	56	23
Toplam	243	100

Tablo 1. incelendiğinde; araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğunun erkek olduğu (n=153, %63), yaş aralığı olarak 15-20 yaş arası ile

21-29 yaş arası olanların oranı yaklaşık aynı olduğu (n=228, %94), çoğunluğun üniversite eğitim düzeyinde olduğu (n=218, %90), gelir durumu olarakta 0-500tl arası olanların çoğunlukta olduğu (n= 95, %39), 501-1000tl arası ile (n=65, %27) 1501 ve üzeri olanların (n= 56, %23) aynı olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Tutum ve Davranış Algısına Yönelik Frekans Değerleri Tablosu

Tutum ve Davranış Algısı Değişkenleri	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle Katlıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Belediye görevlisinin zihnimde olumlu bir izlenim meydana getirdiğini düşünüyorum.	25	10	29	12	98	41	66	27	25	10
2. Belediye görevlisinin kendini halktan üstün gördüğünü düşünüyorum.	65	27	81	33	44	18	46	19	7	3
3. Belediye görevlilerinin aldıkları maaşı hak ettiklerini düşünüyorum.	19	8	35	15	81	33	74	30	34	14
4. Büyükşehir belediyesine karşı ön yargı olduğunu düşünüyorum.	43	18	64	26	78	32	39	16	19	8
5. Büyükşehir Belediyesinde gerektiğinde yöneticilere kolay ulaşabiliyorum.	54	22	56	23	83	34	39	16	11	5
6. Kamu hizmeti alırken belediye görevlilerinin kötü muamelesine uğradığımı düşünüyorum.	73	30	87	36	40	16	26	11	17	7
7. Belediye görevlileri, hizmet sunarken vatandaşa yeterince zaman ayırdıklarını düşünüyorum.	27	11	51	21	95	39	57	24	13	5
8. Büyükşehir Belediyesinden hizmet alırken yöneticilerin eşitlik ve tarafsızlık ilkelerini dikkate aldığını düşünüyorum.	40	16	38	15	97	40	52	21	16	7
9. Belediye görevlilerinin yanlış tutumları ve davranışları Belediyeye olan güvenimi sarstığını düşünüyorum.	16	6	41	17	67	27	73	31	46	19
10. Belediye görevlisinin tutum ve davranışından hoşlanmazsam ve görevini yapmadığını düşünürsem yetkili mercilere başvururum ve şikayetin işe yarayacağını düşünürüm.	39	16	49	20	57	23	58	24	40	17

Katılımcıların tutum ve davranış algısına yönelik Tablo 2 incelendiğinde; katılımcılar, belediye görevlisinin zihninde olumlu bir izlenim meydana getirdiğini düşünme konusunda %41'i kararsız kaldığını ve %37'sinde olumlu izlenim meydana getirdiğini; %60'ı belediye görevlisini halktan üstün görmediğini, %44'ü aldıkları maaşı hak ettiklerini ve belediyeye karşı önyargı beslediklerini, %45'i gerektiğinde ilgili yöneticilere kolay ulaşamadığını, %66'sı hizmet alırken görevlilerin kötü muamelesine uğradığını, %40'ı görevlilerin hizmet sunarken bireylere yeterince zaman ayırmadığını düşünme ile eşitlik ve tarafsızlık ilkelelerini dikkate alma konusunda kararsız kaldığını, %50'si yanlış tutum ve davranışların belediyeye olan güvenini sarstığını ayrıca tutum ve davranışından hoşlanmadığı takdirde görevini yerine getirmediğini düşündüğünde yetkili kişilere şikayetin işe yarayacağı konusunda eşit bir dağılım gösterdiği bulgularımız arasındadır.

Tablo 3. Performans ve Etik Değer Algısına Yönelik Frekans Değerleri Tablosu

Performans ve Etik Değer Algısı Değişkenleri	Kesinlikle katılmıyor		Katılmıyor		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Belediye görevlileri hizmet sunarken etkin, verimli ve tutumludurlar.	15	6	41	17	108	44	65	27	14	6
2. Belediye görevlisi işini yaparken özverili ve hızlı çalışarak vatandaş fazla bekletmemektedirler.	29	12	61	25	81	33	62	26	10	4
3. Belediye görevlilerinin kaliteli hizmet sunduklarını düşünüyorum.	23	9	51	21	94	39	60	25	15	6
4. Belediye de görevli kişilerin çok hızlı çalıştıklarından kuyruk sırası oluşmadığını ve vatandaşa hemen sıranın geldiğini düşünüyorum.	42	17	55	23	84	35	44	18	18	7
5. Belediye görevlileri kamu kaynaklarını kullanırken çok savurgan davranmaktadırlar.	12	5	54	22	110	45	40	17	27	11
6. Belediye görevlileri kamu kaynaklarını tasarruflu ve israf etmeden kullanmaktadırlar.	25	10	46	19	106	44	50	21	16	6

Katılımcıların performans ve etik değer algısı bakımından Tablo 3 incelendiğinde; %44'ü görevlilerin hizmet sunarken etkin, verimli ve tutumlu olduğu konusunda kararsız kaldığını, görevlinin işini yaparken özverili ve hızlı çalışarak bireyi fazla bekletmeme, kaliteli hizmet sunma konusunda eşit dağılım gösterdiği, kamu kaynaklarını kullanırken savurgan davranma ile kamu kaynaklarını tasarruflu ve israf etmeden kullanma bakımından tutarlı ve kısmen eşit bir dağılım gösterdiği kararsızların bu konuda yaklaşık %45 olduğu bulgularımız arasındadır.

Tablo 4. Beklentiler Algısına Yönelik Frekans Değerleri Tablosu

Beklentiler Algısı Değişkenleri	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle Katlıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Belediyenin ulaşım imkanları-saatleri düzenli ve yeterlidir.	55	23	48	20	55	23	60	24	25	10
2. Belediyenin gençlere yönelik Gençlik festivallerini yeterli bulurum.	48	20	53	22	57	23	64	26	21	9
3. Belediyenin peyzaj çalışmaları ve yeşil park alanları yeterlidir.	45	18	49	20	57	24	64	26	28	12
4. Belediyenin Ramazan Ayında iftar yemeği faaliyetleri yeterlidir.	33	14	40	16	89	37	51	21	30	12
5. Belediyenin turizme yönelik çalışmaları planlı ve yeterlidir.	42	17	60	25	77	32	49	20	15	6
6. Belediyenin ücretsiz (internet) wifi 'ye yönelik hizmetleri yeterlidir.	94	38	53	22	61	25	26	11	9	4
7. Belediyenin konaklama (Öğrenci yurdu)-burs imkanları yeterlidir.	103	42	50	21	53	22	35	14	2	1
8. Belediyenin ulaşım ücretleri makul seviyededir.	115	47	43	18	43	18	29	12	13	5
9. Belediyenin kültürel spor etkinlikleri yeterlidir.	58	24	54	22	71	29	41	17	19	8
10. Belediyenin sokak hayvanlarına yönelik çalışmaları yeterlidir.	62	26	42	17	71	29	42	17	26	11

Katılımcıların beklentiler algısı bakımından Tablo 4 incelendiğinde; ulaşım imkanları-saatleri düzenli ve yeterli seviyededir belirtenlerin eşit dağılım gösterdiği, %44'ü gençlere yönelik yapılan gençlik festivallerinin

yeterli olmadığını, peyzaj çalışmaları ve yeşil park alanları yeterlidir konusunda eşit dağılım gösterdiği, %37'sinin ramazan ayında iftar yemeği faaliyetleri konusunda kararsız kaldığı, %42'si turizme yönelik çalışmaları planlı ve yeterli olmadığını, %60'ı ücretsiz internete (wi-fi) yönelik hizmetlerinin yetersiz olduğunu, %63'ü konaklama (öğrenci yurdu) burs imkanlarının yetersiz az olduğunu, %65'inin ulaşım ücretlerinin makul seviyede olmadığını, %46'sının kültürel spor etkinlikleri ile sokak hayvanlarına yönelik çalışmaların yeterli olmadığını bulgularımız arasındadır.

Sonuç ve Öneriler

Günümüzde her alanda yaşanan hızlı değişim ve teknolojik gelişmeler yerel yönetimleri de bu eksende kaliteli etkin yenilikçi hizmet sunmaya yönlendirmiştir. Bu bakımından dünyada bütün ülkelerde yerel yönetim hizmetleri daha kaliteli ve müşteriye ya da bireylere daha hızlı sunulması için yeniden yapılandırılması kaçınılmaz olmuştur.

Yerel kamu hizmet yönetimlerinde bireylerin beklemeişlerine cevap verilmesi gerektiği, kurumun düşündüğünün ise her zaman doğru olmadığı birey beklentisine uygun olmadığı gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan birey istek ve düşünceleri beklentileri zamana ve gelişmeye bağlı olarak süratle değişmektedir. Ulusal ve uluslararası alanda kamu yerel hizmetlerinde kalite ve beklentiyi iyileştirmeye yönelik büyük çaba ve gayretler sarf edilmektedir. Artık bireyin nazarında mal ve hizmetlerin kalitesi beklentisi ve zamanında yerine getirilmesi içerik ve sunumdan daha önemli hale gelmiştir.

Yerel yönetimler, özellikle de Büyükşehir Belediyeleri sosyal faaliyetler konusunda halkın memnuniyetini ön planda tutarak, spor tesislerinde hizmet kalitesini artırmak, var olan katılımcı sayısını artırmak ve aynı zamanda yeni katılımcı kazanmak için gerekli ve yeterli çabayı göstermelidir. Bu bağlı olarak değişen şartlara ayak uydurarak geçmiş kültür ve bağlarından kopmadan bireylerin istek ve beklentilerini en iyi şekilde karşılamaya çalışmalıdır.

Kamu kurum ve kuruluşlarında daha kaliteli hizmet sunulabilmesi için çeşitli performans standartlarının önceden tespit edilerek farklı yerlerdeki faaliyetleri daha da geliştirerek uygulaması gerekmektedir. Devlet yöne-

timinde bürokrasi ve dolaylı hantal yapının azaltılması şeffaf hesap verilebilirlik açısından ön koşuldur. Müşteri birey odaklı bir yönetim yapılanmasına geçişte en önemli unsur kamu görevlisi-birey arasındaki iletişim uzaklığının ve ast üst ilişkilerinin kurumsal yapıya dönüşmesi zorunlu bir gerekliliktir. Bunun için yerel yöneticiler tarafından bireyler aydınlatılmalı, belediye görevlileri bu noktada hizmet içi eğitimlerden geçirilerek değişen gelişen konjektürel yapıya adapte olmaları sağlanmalıdır. Buna bağlı olarak her şeyden önce ne kadar kanun düzenleme uygulama olursa olsun bir fikir zihniyet değişimi gerektiği ve yapılacak tüm uygulamalara herkesin inanması desteklemesi gerektiğidir.

Kaynakça

- Çelebi, A., Yalçın, K. ve Zafer A., (2008). Kamusal mallar teorisinin değişimi: bölgesel kamusal mallar. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 15(2), 1-8.
- Çiçek, R., ve Doğan İ.C., (2009). Müşteri memnuniyetinin artırılmasında hizmet kalitesinin ölçülmesine yönelik bir araştırma: Niğde ili örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 11(I), 199-217.
- Derbil, S., (1950). Kamu hizmeti nedir?. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(7), 28-36.
- Duran, L., (1982). İdare hukuku ders notları. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Gözübüyük, A. Şeref ve Tan, T., (2007). İdare hukuku genel esaslar Cilt I-II, Ankara: Turhan Kitabevi.
- İnce, M., ve Şahin, K., (2014). Belediye hizmetlerinde vatandaş memnuniyeti ölçümü: Selçuklu belediyesi örneği. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 21, 1-21.
- Denhardt, V.J., ve Denhardt, R.B., (2002). The new public service. *Public Administration Review Journal*, 60(6), 549-559.
- Karahanogulları, O., (2004). Kamu hizmeti. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Orak, C.Ç., (2007). Kamu hizmeti: Tabula rasa Avrupa birliği sürecinde nasıl doldurulacak?. *TBB Dergisi*, 68, 161-240.
- Sezer, Ö., (2008). Kamu hizmetlerinde müşteri (vatandaş) odaklılık: Türkiye’de kamu hizmeti anlayışı açısından bir değerlendirme. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 147-171.
- Ulusoy, A., (2004). *Kamu hizmeti incelemeleri*. Ankara: Ülke Kitapları.

- Ulusoy, A., (1999). Fransız ve AB kamu hizmeti anlayışlarının Türk hukukuna etkisi. *AÜHFD*, 48(1-4), 165-176.
- Yılmaz, D., (2008). Türk hukukunda kamu hizmeti kavramı ve kriterleri. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1-2), 1215-1234
- Yüzgenç, A., (2010). *Yerel yönetimlerin sunduğu spor hizmetlerinde hizmet kalitesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Wisniewski, M., ve Donnelly, M., (1996). Measuring service quality in the public sector: The potential for Servqual. *Total Quality Management*, 7(4), 357-365.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

- Çolak, M., Yapıcı, İ., Çolak, N. ve Çetin T. (2018). Gençlerin büyükşehir belediye hizmet algısı ve beklentileri (Örnek bir uygulama). *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 299-317.

Peyzaj ve Süs Bitkileri Programında Okuyan Öğrencilerin Tercih Nedenlerine Göre Mesleğe Bakışlarının İncelenmesi

DOI: 10.26466/opus.362608

*

Zeynep R. Bozhüyük Ardahanlıoğlu* - Nihat Karakuş** - İsmail Çınar***

* Dr. Öğr. Ü., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fethiye ASMK Y.O./ Muğla/ Türkiye

E-Posta: zeyneprb@mu.edu.tr ORCID: [0000-0002-5571-1008](https://orcid.org/0000-0002-5571-1008)

** Öğr. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fethiye ASMK Y.O./ Muğla/ Türkiye

E-Posta: nkarakuş@mu.edu.tr ORCID: [0000-0002-6924-1879](https://orcid.org/0000-0002-6924-1879)

***Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fethiye ASMK Y.O./ Muğla/ Türkiye

E-Posta: icinar@mu.edu.tr ORCID: [0000-0002-0234-0178](https://orcid.org/0000-0002-0234-0178)

Öz

Bu çalışmada, Peyzaj ve Süs Bitkileri Programı'nda öğrenim gören öğrencilerin tercih nedenlerine göre mesleğe bakışlarının araştırılması amaçlanmıştır. Çalışma, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye Ali Sıtkı Mefharet Koçman Meslek Yüksekokulu'nda 2012-2013, 2013-2014 ve 2014-2015 eğitim-öğretim dönemlerinde Peyzaj ve Süs Bitkileri Programı'nda öğrenim gören öğrencilere anket uygulaması ile yapılmıştır. 2012-2015 yılları arasında programa kayıtlı öğrenci sayısı 113 kişidir ve anket çalışması 90 öğrenciye uygulanmıştır. Anket, bireylerin demografik özellikleri ve mesleğe bakışlarını ölçmek üzere 11 sorudan oluşmaktadır. Ankete katılan 90 öğrencinin sorulara verdiği cevaplar frekans, yüzde, çapraz tablolar ve aritmetik ortalama kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda bireylerin vermiş oldukları cevapların ağırlıklı ortalaması değerlendirildiğinde mesleğe bakış açılarının olumlu olduğu tespit edilmiştir. Mesleğe bakış açısı en olumlu olan öğrencilerin, mesleği tercih ederken tercih etmiş oldukları mesleği ideali olarak gören öğrenciler olduğu saptanmıştır. Sonrasında ise öğrencilerin tercih nedenlerine göre mesleğe bakış açıları ailesinin isteği üzerine tercih edenler ve iş bulma kolaylığı olduğunu düşünenler şeklinde sıralanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Peyzaj ve Süs Bitkileri Programı, Mesleğe bakış, Peyzaj

Examining the Viewpoints of the Students Studying at Landscape and Ornamental Plants Department on Their Profession According to Their Reasons for Preferences

*

Abstract

In this study, the purpose was to investigate the viewpoints of the students studying at the Landscape and Ornamental Plants Department on their profession according to their reasons for preferences. The study was conducted in Muğla Sıtkı Koçman University, Fethiye Ali Sıtkı Meşharet Koçman Vocational High School in 2012-2013, 2013-2014 and 2014-2015 Academic Years by applying questionnaires to the students studying at Landscape and Ornamental Plants Department. The number of the students registered in this program between 2012-2015 was 113, and the questionnaire was applied to 90 students. The Questionnaire consisted of 11 questions to determine the demographical properties and the viewpoints of the students. The answers of 90 students who participated in the questionnaire was assessed with frequency, percentage, cross tables and arithmetic average values. At the end of the study, when the weighted averages of the responses were assessed, it was observed that the viewpoints of the students on their professions were positive. It was determined that the students with the most positive viewpoints were the ones who considered their professions as their ideal profession. The other students were those who preferred their department upon the desire of their families, those who thought that it was easy to find a job after graduating from this department, those who were graduated from Vocational High Schools and wanted to continue an upper level in their profession, those who did not receive adequate points to prefer an undergraduate program, those who wanted to receive undergraduate education by taking the Transition Exam after graduating from their departments, and those who thought that they could be placed in this department according to their scores received from Higher Education Entry Exam.

Keywords: Landscape and Ornamental Plants Program, Viewpoint on Profession, Landscape

Giriş

“Peyzaj” deyimini Alexander Von Humboldt tarafından 19. Yüzyılın başlarında, bilimsel bir coğrafya terimi olarak literatüre girmiş ve “Bir yer-yüzü parçasının total karakteridir” şeklinde tanımlanmıştır (Kader ve Kupik, 2011, s.169). Arazi şekilleri, doğal bitki örtüsü ve topraklar gibi fiziki unsurlar doğal peyzajı oluşturmaktadır. İnsanların bu fiziki unsurları kendi faaliyetleri sonucu şekillendirmesi, değişikliğe uğratması ve kendi karakterini yansıtacak şekilde işlemesi ile de kültürel peyzaj kavramı ortaya çıkmıştır (Arı, 2011, s.314). Doğal ve kültürel bileşenlerin doğru bir şekilde kullanılarak tasarlanması ve planlanması esasına dayanan Peyzaj Mimarlığı mesleğinin temelinde doğal kaynakları korumak vardır. Giderek artan yapılaşma ve kent stresi insanları doğal alanlara yönelmektedir. Bu nedenle kentsel alanlarda doğal alanlara yakın ortamlar oluşturularak, insanların daha güzel ve sağlıklı bir çevrede yaşama gereksinimlerinin karşılanmaya başlanmasıyla birlikte peyzaj mimarlığı mesleğinin önemi ve mesleki bilinirliği de artmaya başlamıştır.

Peyzaj Mimarlığı, “peyzajı oluşturan doğal ve kültürel bileşenlerin ve çevrelerin koruma-kullanım dengesi gözetilerek; ekolojik, ekonomik, estetik ve işlevsel ölçütlere uygun (olarak) planlaması, tasarımı, onarımı, korunması ve yönetim konularında çalışan” meslek disiplini. Peyzaj ve Süs Bitkileri Programları ise peyzaj düzenleme çalışmalarında uygulayıcı olarak görev yapmak üzere nitelikli teknik personel yetiştirmektedir.

Kesim ve Mansuroğlu (2000)’e göre Peyzaj Mimarlığı eğitimi ilk olarak, 1933 yılında Ankara’da kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsü’nde 1942-1948 yıllarında Bahçe Enstitüsü bünyesinde Bahçe Sanatı ismi ile eğitime başlamıştır. 1971 yılında ise Peyzaj Mimarisi Bölümü olarak eğitime başlamış ve 1973 yılında ilk mezunlarını vermiştir. 1977 yılından sonra bölümün ismi Peyzaj Mimarlığı olarak değiştirilmiştir. 1990 yılından sonra ise mezunlara “Peyzaj Mimarı” unvanı verilmeye başlamıştır (Gl v.d., 2011, s.132). Bu tarihten sonra Peyzaj Mimarıları ile uygulayıcılar arasındaki koordinasyonu sağlayarak mesleğin uygulama yönündeki boşluğunu doldurmak üzere sektörün ihtiyaç duyduğu ve aradığı nitelikleri taşıyan meslekler arası bilgi koordinasyon tabanına sahip vasıflı bireyler yetiştirmek üzere Peyzaj ve Süs Bitkileri n lisans programlarında da,

Peyzaj ve Süs Bitkileri Teknikerleri yetiştirilmeye başlanmıştır (Karakuş vd., 2014, s.63).

Günümüzde Peyzaj ve Süs Bitkileri Programı, 25 farklı Üniversitenin 27 meslek yüksekokulunda 27 örgün öğretim ve 4 ikinci öğretim olmak üzere aktif olarak eğitim öğretim hayatına devam etmektedir. Bu programdan mezun olanlar, kamu kurumlarında ve özel sektör kuruluşlarında iş imkanı bulmaktadır. 2007 yılında yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'deki İl Belediyelerinin Park ve Bahçe Müdürlüklerinde % 73.4 oranında tekniker bulunmakta ve bunların % 40.6'sını Peyzaj ve Süs Bitkileri Teknikerlerinin de dahil olduğu Ziraat Teknikerleri oluşturmaktadır (Karakuş vd., 2014 s.63).

Meslek seçimi hem bireysel hem de toplumsal anlamda büyük önem taşımaktadır. Günümüzde, mesleki seçim aşamasında, meslek sayılarının giderek artması ve uzmanlık gerektirmesi nedeniyle bireylerin kendilerine uygun meslek seçmeleri önem kazanmaktadır. Mesleklerin pek çoğunda kişinin başarılı olabilmesi fiziksel özellikleri, mesleği bilerek ve isteyerek seçmiş olmaları ile yakından ilgilidir (Owen vd., 2012, s.135). Bu çalışmada, Peyzaj ve Süs Bitkileri Programı'nda öğrenim gören öğrencilerin tercih nedenlerine göre mesleğe bakışlarının araştırılması amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Çalışma, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fethiye Ali Sıtkı Mefharet Koçman Meslek Yüksekokulu'nda 2012-2013, 2013-2014 ve 2014-2015 eğitim-öğretim dönemlerinde öğrenim gören öğrenciler ile yapılmıştır. 2012-2015 yılları arasında programa kayıtlı öğrenci sayısı 113 kişidir ve örneklemede bu sayı 90 denekle temsil edilmiştir. Araştırmanın ana materyali Peyzaj ve Süs Bitkileri Programı öğrencileri (bireyler) ve bireylerin demografik özellikleri ve mesleğe bakışlarını ölçmek üzere kullanılan anketler oluşturmaktadır. Atik vd. (2013)'nin, kullanmış olduğu anketlerden yararlanılarak bireylerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla 3 adet soru ve mesleğe bakışlarını ölçmek üzere de 8 adet soru oluşturulmuştur. Ankete katılan öğrencilerin sorulara verdiği cevaplar frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve çapraz tablolar kullanılarak değerlendirilmiştir. Aritmetik ortalama hesaplanırken; mesleğin imajı, prog-

ramı tercih etmeden önce meslek hakkındaki bilgi, mezuniyet sonrası iş bulma kaygısı, mezuniyet sonrası mesleğini yapma durumu, ÖSYS sınavına tekrar girme durumu, mesleği ÖSYS sınavına giren tanıdıklarına tavsiye etme durumu ve eğitim aldıkları programın iyi bir gelecek sağlayacağına ilişkin görüşlerine yönelik sorular dikkate alınmıştır.

Araştırma Bulguları

Öğrencilerin tercih nedenlerine göre mesleğin imajını nasıl değerlendirdiklerine bakıldığında; meslek lisesinden mezun oldukları için bu programı tercih edenlerin %80'i mesleğin imajını olumlu bulurken %6.7'si olumsuz bulmakta %13.3'ü ise kararsız kalmaktadır. Ailesinin isteği ile bu programı tercih edenlerin ise tamamı mesleğin imajını olumlu bulmaktadır. İş bulma kolaylığı açısından mesleği tercih edenlerin %91.7'si mesleğin imajını olumlu bulurken %8.3'ü olumsuz bulmuştur. Mesleği ideali olduğu için tercih edenlerin tamamı mesleğin imajını olumlu bulmuştur. Dikey geçiş sınavı ile lisans programlarına geçmeyi düşündükleri için programı tercih edenlerin %69.2'si mesleğin imajını olumlu bulurken %7.7'si mesleğin imajını olumsuz bulmakta ve %23.1'i kararsız olduğunu belirtmiştir. Sınav sonucuna göre aldığı puandan dolayı mesleği tercih edenlerin %60.9'u mesleğin imajını olumlu bulurken %39.1'i kararsız kalmıştır (Tablo 1).

Öğrencilerin tercih nedenlerine göre meslek hakkındaki bilgi oranlarına bakıldığında; meslek lisesinden mezun oldukları için bu programı tercih edenlerin %86.7'si meslek hakkında bilgi sahibiyken, %13.3'ü bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Ailesinin isteği ile bu programı tercih edenlerin ise tamamı meslek hakkında bilgiye sahiptir. İş bulma kolaylığı açısından mesleği tercih edenlerin %58.3'ü meslek hakkında bilgi sahibiyken, %41.7'si bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Mesleği ideali olduğu için tercih edenlerin tamamı meslek hakkında bilgiye sahiptir. Dikey geçiş sınavı ile lisans programlarına geçmeyi düşündükleri için programı tercih edenlerin %69.2'si meslek hakkında bilgi sahibiyken, %30.8'i bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Sınav sonucuna göre aldığı puandan dolayı mesleği tercih edenlerin %56.5'i meslek hakkında bilgi sahibiyken, %43.5'i bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin mesleğe bakışlarının tercih nedenlerine göre dağılımı

		Tercih Nedeni													
		Meslek Lisesi		Aile isteği		İş bulma kolaylığı		İdealim		DGS girme		Sınav sonucundan dolayı		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	N	N	%	N	%	N	%
MI	Olumlu	12	80.0	4	100	11	73	73	100	9	69.2	14	60.9	73	81.1
	Olumsuz	1	6.7	0	0.0	1	3	3	0.0	1	7.7	0	0.0	3	3.3
	Kararsızım	2	13.3	0	0.0	0	14	14	0.0	3	23.1	9	39.1	14	15.6
	Toplam	15	100	4	100	12	90	90	100	13	100	23	100	90	100
MHB	Evet	13	86.7	4	100	7	69	69	100	9	69.2	13	56.5	69	76.7
	Hayır	2	13.3	0	0.0	5	21	21	0.0	4	30.8	10	43.5	21	23.3
	Toplam	15	100	4	100	12	90	90	100	13	100	23	100	90	100
MSİBK	Evet	10	66.7	3	75.0	8	49	49	30.4	6	46.2	15	65.2	49	54.4
	Hayır	5	33.3	1	25.0	4	41	41	69.6	7	53.8	8	34.8	41	45.6
	Toplam	15	100	4	100	12	90	90	100	13	100	23	100	90	100
MSMY	Evet	11	73.3	4	100	11	78	78	95.7	11	84.6	19	82.6	78	86.7
	Hayır	4	26.7	0	0.0	1	12	12	4.3	2	15.4	4	17.4	12	13.3
	Toplam	15	100	4	100	12	90	90	100	13	100	23	100	90	100
SS	Özel Sektör	5	33.3	2	50.0	5	46	46	56.5	8	61.5	13	56.5	46	51.1
	Kamu	10	66.7	2	50.0	7	44	44	43.5	5	38.5	10	43.5	44	48.9
	Toplam	15	100	4	100	12	90	90	100	13	100	23	100	90	100
SG	Evet	5	33.3	1	25.0	5	42	42	43.5	6	46.2	15	65.2	42	46.7
	Hayır	10	66.7	3	75.0	7	48	48	56.5	7	53.8	8	34.8	48	53.3
	Toplam	15	100	4	100	12	90	90	100	13	100	23	100	90	100
SGTTE	Evet	10	66.7	4	100	12	74	74	87.0	9	69.2	19	82.6	74	82.2
	Hayır	5	33.3	0	0.0	0	16	16	13.0	4	30.8	4	17.4	16	17.8
	Toplam	15	100	4	100	12	90	90	100	13	100	23	100	90	100
PİBGS	Evet	13	86.7	4	100	10	79	79	100	11	84.6	18	78.3	79	87.8
	Hayır	2	13.3	0	0.0	2	11	11	0.0	2	15.4	5	21.7	11	12.2
	Toplam	15	100	4	100	12	90	90	100	13	100	23	100	90	100

Tablodaki Kısaltmalar:

MI: Mesleğin İmajı, MHB: Meslek Hakkında Bilgi, MSİBK: Mezuniyet Sonrası İş Bulma Kaygısı, MSMY: Mezuniyet Sonrası Mesleğini Yapma, SS: Sektör Seçimi, SG: Sınava Girme, SGTTE: Sınava Giren Tanıdıklarına Tavsiye Etme, PİBGS: Programın İyi Bir Gelecek Sağlayacağı

Öğrencilerin tercih nedenlerine göre mezuniyet sonrası iş bulma kaygılarına yönelik verdiği cevaplara bakıldığında; meslek lisesinden mezun olan öğrencilerin %66.7'si kaygı sahibiyken, %33.3'ü herhangi bir kaygı taşımamaktadır. Ailesinin isteği ile bu programı tercih edenlerin %75'i kaygı sahibiyken, %25'i herhangi bir kaygı taşımamaktadır. İş bulma kolaylığı açısından mesleği tercih edenlerin %66.7'si kaygı sahibiyken, %33.3'ü herhangi bir kaygı taşımamaktadır. Mesleği ideali olduğu için

tercih edenlerin %30.4'ü kaygı sahibiyken, %69.6'sı herhangi bir kaygı taşımamaktadır. Dikey geçiş sınavı ile lisans programlarına geçmeyi düşündükleri için programı tercih edenlerin %46.2'si kaygı sahibiyken, %53.8'i herhangi bir kaygı taşımamaktadır. Sınav sonucuna göre aldığı puandan dolayı mesleği tercih edenlerin %65.2'si kaygı sahibiyken, %34.8'i herhangi bir kaygı taşımamaktadır.

Öğrencilerin tercih nedenlerine göre mezuniyet sonrası mesleği yapma durumlarına bakıldığında; meslek lisesinden mezun oldukları için bu programı tercih edenlerin %73.3'ü mezuniyet sonrası bu mesleği yapmayı düşünürken, %26.7'si bu mesleği yapmayı düşünmemektedir. Ailesinin isteği ile bu programı tercih edenlerin tamamı mezuniyet sonrası bu mesleği yapmayı düşünmektedir. İş bulma kolaylığı açısından mesleği tercih edenlerin %91.7'si mezuniyet sonrası bu mesleği yapmayı düşünürken, %8.3'ü bu mesleği yapmayı düşünmemektedir. Mesleği ideali olduğu için tercih edenlerin %95.7'si mezuniyet sonrası bu mesleği yapmayı düşünürken, %4.3'ü bu mesleği yapmayı düşünmemektedir. Dikey geçiş sınavı ile lisans programlarına geçmeyi düşündükleri için programı tercih edenlerin %84.6'sı mezuniyet sonrası bu mesleği yapmayı düşünürken, %15.4'ü bu mesleği yapmayı düşünmemektedir. Sınav sonucuna göre aldığı puandan dolayı mesleği tercih edenlerin %82.6'sı mezuniyet sonrası bu mesleği yapmayı düşünürken, %17.4'ü bu mesleği yapmayı düşünmemektedir.

Öğrencilerin tercih nedenlerine göre mezuniyet sonrası çalışmak istedikleri sektöre bakıldığında; meslek lisesinden mezun olup bu programı tercih edenlerin %33.3'ü özel sektörde, %66.7'si kamu kuruluşunda çalışmayı istemektedir. Ailesinin isteği ile bu programı tercih edenlerin %50'si özel sektörde, %50'si de kamu kuruluşunda çalışmayı istemektedir. İş bulma kolaylığı açısından mesleği tercih edenlerin %41.7'si özel sektörde, %58.3'ü kamu kuruluşunda çalışmayı istemektedir. Mesleği ideali olduğu için tercih edenlerin %56.5'i özel sektörde, %43.5'i kamu kuruluşunda çalışmayı istemektedir. Dikey geçiş sınavı ile lisans programlarına geçmeyi düşündükleri için programı tercih edenlerin %61.5'i özel sektörde, %38.5'i kamu kuruluşunda çalışmayı istemektedir. Sınav sonucuna göre aldığı puandan dolayı mesleği tercih edenlerin %56.5'i özel sektörde, %43.5'i kamu kuruluşunda çalışmayı istemektedir.

Öğrencilerin tercih nedenlerine göre ÖSYS sınavına tekrar girip başka bir bölümde eğitim-öğretim hayatlarına devam etme durumlarına bakıldığında; meslek lisesinden mezun olup bu programı tercih edenlerin %33.3'ü tekrar sınava girmeyi isterken, %66.7'si tekrar sınava girmek istememektedir. Ailesinin isteği ile bu programı tercih edenlerin %25'i si tekrar sınava girmeyi isterken, %75'i tekrar sınava girmek istememektedir. İş bulma kolaylığı açısından mesleği tercih edenlerin %41.7'si tekrar sınava girmeyi isterken, %58.3'ü tekrar sınava girmek istememektedir. Mesleği ideali olduğu için tercih edenlerin %43.5'i tekrar sınava girmeyi isterken, %56.5'i tekrar sınava girmek istememektedir. Dikey geçiş sınavı ile lisans programlarına geçmeyi düşündükleri için programı tercih edenlerin %46.2'si tekrar sınava girmeyi isterken, %53.8'i tekrar sınava girmek istememektedir. Sınav sonucuna göre aldığı puandan dolayı mesleği tercih edenlerin %65.2'si tekrar sınava girmeyi isterken, %34.8'i tekrar sınava girmek istememektedir.

Öğrencilerin tercih nedenlerine göre mesleği ÖSYS sınavına giren tanıdıklarına tavsiye etme durumlarına bakıldığında; meslek lisesinden mezun olup bu programı tercih edenlerin %66.7'si mesleği tavsiye etmeyi düşünürken %33.3'ü mesleği tavsiye etmeyi düşünmemektedir. Ailesinin isteği ile bu programı tercih edenlerin tamamı mesleği tavsiye etmeyi düşünmektedir. İş bulma kolaylığı açısından mesleği tercih edenlerin tamamı da mesleği tavsiye etmeyi düşünmektedir. Mesleği ideali olduğu için tercih edenlerin %87'si mesleği tavsiye etmeyi düşünürken, %13'ü mesleği tavsiye etmeyi düşünmemektedir. Dikey geçiş sınavı ile lisans programlarına geçmeyi düşündükleri için programı tercih edenlerin %69.2'si mesleği tavsiye etmeyi düşünürken, %30.8'i mesleği tavsiye etmeyi düşünmemektedir. Sınav sonucuna göre aldığı puandan dolayı mesleği tercih edenlerin %82.6'sı mesleği tavsiye etmeyi düşünürken, %17.4'ü mesleği tavsiye etmeyi düşünmemektedir.

Öğrencilerin tercih nedenlerine göre eğitim aldıkları programın kendilerine iyi bir gelecek sağlayacağına ilişkin görüşlerine bakıldığında; meslek lisesinden mezun olup bu programı tercih edenlerin %86.7'si mesleğin kendilerine iyi bir gelecek sağlayacağını düşünürken, %13.3'ü mesleğin kendilerine iyi bir gelecek sağlayacağını düşünmemektedir. Ailesinin isteği ile bu programı tercih edenlerin tamamı mesleğin kendilerine iyi bir gelecek sağlayacağını düşünmektedir. İş bulma kolaylığı

açısından mesleği tercih edenlerin %83.3'ü mesleğin kendilerine iyi bir gelecek sağlayacağını düşünürken, %16.7'si mesleğin kendilerine iyi bir gelecek sağlayacağını düşünmemektedir. Mesleği ideali olduğu için tercih edenlerin tamamı mesleğin kendilerine iyi bir gelecek sağlayacağını düşünmektedir. Dikey geçiş sınavı ile lisans programlarına geçmeyi düşündükleri için programı tercih edenlerin %84.6'sı mesleğin kendilerine iyi bir gelecek sağlayacağını düşünürken, %15.4'ü mesleğin kendilerine iyi bir gelecek sağlayacağını düşünmemektedir. Sınav sonucuna göre aldığı puandan dolayı mesleği tercih edenlerin %78.3'ü mesleğin kendilerine iyi bir gelecek sağlayacağını düşünürken, %21.7'si mesleğin kendilerine iyi bir gelecek sağlayacağını düşünmemektedir.

Tartışma ve Sonuç

İnsanlar gençlik dönemlerinde yetişkin rolünü benimseyerek seçim yapmaya ve özellikle sorumluluk almaya başlamaktadır. Bu seçim doğrultusunda beklenti ve isteklerini gerçekleştireceği ve geçimini sağlayacağı ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir meslek seçmektedirler. Meslek seçimi, bireyin yaşamında çok önemli bir olay olduğundan dolayı meslek seçimi yaparken bir birey aslında kendine belli bir çalışma, belli bir yaşam biçimini seçmekte ve seçtiği bu yolda da başarısıyla kendini kanıtlamaya çalışmaktadır. Birey yetenek, ilgi ve istekleri doğrultusunda meslek olarak seçtiği alanda başarılı, verimli ve mutlu olurken, ilgi ve yeteneklerini göz önünde tutmadan rastgele seçim yaptığında başarısız, verimsiz ve mutsuz olmaktadır (Sarıkaya ve Khorshid, 2009, s.394).

Peyzaj ve Süs Bitkileri Programı'nda öğrenim gören öğrencilerin tercih nedenlerine göre mesleğe bakışlarının incelenmesini amaçlayan bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre; mesleği ailesinin isteği ile tercih eden ve tercih etmiş oldukları mesleği ideali olarak gören öğrenciler mesleğin imajını diğer nedenlerle tercih eden öğrencilerden daha olumlu olarak görmektedirler ve programı tercih etmeden önce meslek hakkında daha fazla bilgiye sahiptirler. Ayrıca eğitim aldıkları programın iyi bir gelecek sağlayacağını düşünmektedirler. Mesleği ailesinin isteği ile tercih eden öğrenciler mezun olduktan sonra diğer nedenlerle tercih eden öğrencilerden daha fazla mesleğini yapmak istemektedirler. Mesleği ailesinin isteği ve iş bulma kolaylığı nedeniyle tercih eden öğrenciler ise

ÖSYS sınavına giren tanıdıklarına diğer nedenlerle tercih eden öğrencilerden daha fazla mesleği tavsiye etmeyi düşünmektedirler. Mesleği sınav sonucundan dolayı tercih eden öğrenciler de diğer nedenlerle tercih eden öğrencilerden daha fazla tekrar ÖSYS sınavına girmek istemektedirler. Dikey geçiş sınavına girme düşüncesi ile tercih eden öğrenciler diğer nedenlerle tercih eden öğrencilerden daha fazla özel sektörde çalışmak isterken, meslek lisesinden mezun olup sınavsız geçiş yapan öğrenciler ise diğer nedenlerle tercih eden öğrencilerden daha fazla kamuda çalışmak istemektedirler.

Konuyla ilgili yapılmış bir çalışmada ise, seçtikleri bölümleri isteyerek seçen öğrencilerin meslekle ilgili olumlu görüşleri olduğu ve meslek seçimini yapma oranının ise istemeyerek seçen öğrencilerden daha yüksek olduğu, tanıdıklarının tavsiyesi ile mesleğini seçen öğrencilerin ise diğerlerine göre meslekle ilgili olumlu görüşlerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Sarıkaya ve Khorshid, 2009, s.414).

Sonuç olarak, bireylerin vermiş oldukları cevapların ağırlıklı ortalaması değerlendirildiğinde, öğrencilerin mesleğe bakış açılarının olumlu olduğu (73.3), ayrıca tercih etmiş oldukları mesleği ideali olarak gören öğrencilerin mesleğe en olumlu bakış açısına sahip oldukları (%87.0) tespit edilmiştir (Tablo 2). Sonrasında ise öğrencilerin mesleğe bakış açıları mesleği ailesinin isteği ile tercih eden öğrenciler (%85.7), mezuniyet sonrası iş bulma kolaylığı olduğunu düşünerek tercih eden öğrenciler (%73.8), meslek lisesinden mezun olup sınavsız geçiş yapan öğrenciler (%70.5), dikey geçiş sınavına girme düşüncesi ile tercih eden öğrenciler (%69.2) ve sınav sonucundan dolayı tercih eden öğrenciler (%61.5) şeklinde sıralanmaktadır.

Çalışmanın sonuçlarına göre ortaya çıkan değerlendirmede, bireyin mesleği ideali olarak seçmesinin ve ailelerinin doğru yönlendirmesinin öğrencilerin mesleğe bakış açılarını olumlu olarak etkilediği görülmektedir. Bu konuda yapılan bir çalışmada; bireyin meslek seçimi üzerinde en güçlü etkinin ailesi olduğunu, öğrencilerin eğitsel ve mesleki tercihlerinin çevrelerindeki önem verdikleri kişilerin ve özellikle ebeveynlerinin algıları doğrultusunda şekillendiğini ifade etmektedir (Owen vd., 2012, s.136).

Tablo 2. Bireylerin mesleğe bakış açılarının aritmetik ortalamasının dağılımı

		Tercih Nedeni						
		Meslek Lisesi	Aile isteği	İş bulma kolaylığı	İdealim	DGS girme	Sınav sonucundan dola-	Toplam
Ağırlıklı Ortalama	Olumlu	70.5	85.7	73.8	87.0	69.2	61.5	73.3
	Olumsuz	29.5	14.3	26.2	13.0	30.8	38.5	26.7
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Çalışmanın sonuçlarına göre ortaya çıkan değerlendirmede, bireyin mesleği ideali olarak seçmesinin ve ailelerinin doğru yönlendirmesinin öğrencilerin mesleğe bakış açılarını olumlu olarak etkilediği görülmektedir. Nitekim bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında, Clutter (2010) bireyin meslek seçimi üzerinde en güçlü etkinin ailesi olduğunu, Schoon ve Parsons (2002) ise, ailelerin sosyo-ekonomik yapısının çocuklarının mesleki ve eğitsel istekleri ile ilgilerini etkilediğini ifade etmektedir. Reay (2001)'de öğrencilerin eğitsel ve mesleki tercihlerinin çevrelerindeki önem verdikleri kişilerin ve özellikle ebeveynlerinin algıları doğrultusunda şekillendiğini ifade etmektedir (Korkut-Owen vd., 2012).

Geleceğin teminatı olan gençlerin mesleklerini sevmeleri ve yaptıkları meslek seçiminden memnun olmaları, bu tercihi kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda seçmiş olmaları ile yakından ilgilidir. Ayrıca aile desteğinin hayatın her aşamasında çok önemli olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle gençlerin meslek seçme süreçlerinde ailelerin olumlu yönlendirmelerle gençlere yol göstermeleri gerekmektedir. Bu anlamda ailelere her zamankinden daha fazla görev düşmektedir.

Kaynaklar

Arı, Y., (2011). Amerikan kültürel coğrafyasında peyzaj kavramı. Doğu Coğrafya Dergisi (13), 314, 311-340. <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunidcd/article/view/1021006250/1021005954>.

Atik, A., Yılmaz, B., Aslan, F., Ateş, O. ve Taçoral, E., (2013). Peyzaj mimarlığı öğrencilerinin eğitim ve meslekten beklentilerinin inönü

- üniversitesi örneğinde incelenmesi üzerine bir araştırma. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 3(8), 105-122. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/inustd/article/view/102700082/1027000077>.
- Gül, A., Örucü, K.Ö., Eraslan, Ş., 2011. Mezun peyzaj mimarlarının eğitim ve öğretimden beklentileri. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, (12), 31-140. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/195786>.
- Kader, Ş. ve Kupik, M., (2011). Peyzaj mimarisinde tasarım ve proje uygulama, 169, <http://www.kitapark.com/pdf/peyzajda-tasarim-ve-uygulama.pdf>.
- Karakuş, N., Selim, S. ve Çınar, İ., (2014). Peyzaj ve süs bitkileri programının türkiye'deki dağılımının değerlendirilmesi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 7 (1), 62-68. <https://azslide.com/trk-bilimsel-derlemeler-dergisi-7-1-62-68-2014-issn-e-issn-5a4be3501723dd3756e498d9.html>.
- Owen, K., F., Kepir, D.D., Özdemir, S., Ulaş, Ö. ve Yılmaz, O., (2012). Üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3) 135-151. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/mersinefd/article/view/1002000263/1002000217>.
- Sarıkaya, T. ve Khorshid, L., (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Bahar*, 7(2), 393-423. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/256278>.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Ardahanlıoğlu, Bozhüyük Z. R., Karakuş, N. ve Çınar İ. (2018). Peyzaj ve süs bitkileri programında okuyan öğrencilerin tercih nedenlerine göre mesleğe bakışlarının incelenmesi. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 318-329.

Öğretmenlerin Öğrenen Özerkliğini Destekleme ve Sergileme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

DOI: 10.26466/opus.356879

*

Mustafa Durmuşçelebi* - Merve Çetinkaya **

**Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Melikgazi / Kayseri / Türkiye

E-Posta: mcelebi@erciyes.edu.tr

ORCID: [0000-0002-0325-7528](https://orcid.org/0000-0002-0325-7528)

**Yüksek Lisans Öğr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Kayseri / Türkiye

E-Posta: mervecetiinkaya@gmail.com

ORCID: [0000-0002-3409-7547](https://orcid.org/0000-0002-3409-7547)

Öz

Yaşam boyu öğrenme kavramının çok önemli olduğu günümüzde, kendi kendine öğrenebilen, kendi öğrenme sorumluluğunu üstlenebilen bireyler yetiştirmek önem kazanmaktadır. Bu sebeple öğretmenlerin öğrenen özerkliğini desteklemeleri gerekmektedir. Bu araştırma, öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme düzeylerini (cinsiyet, öğretmenlerin görev bölgeleri, okul kademesi vb. gibi) çeşitli değişkenlere göre incelemeyi amaçlamaktadır. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme düzeylerini tespit etmeye yönelik yapılan bu araştırmanın çalışma grubunu değişik okul kademeslerinde görev yapan toplam 338 öğretmen oluşturmaktadır. Tarama yöntemiyle yapılan bu çalışmada öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme düzeyleri çeşitli değişkenler açısından betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı olarak "Öğrenen Özerkliğini Destekleme Ölçeği" kullanılmıştır. Betimsel amaçla yüzde, frekans ve ortalama tekniklerinden, fark testlerinde ise ölçek durumuna göre t-testi, anova, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Bulgulara göre öğretmenler genel olarak, özerklik destekleyici davranışları "çoğu zaman" gerekli bulmakta ve bu davranışların "çoğu zaman" sergilemektedirler. Öğretmenlerin özerklik desteğinin gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşleri arasında anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmaktadır. Bu görüşler öğretmenlerin cinsiyetlerine, çalıştıkları okul türüne, deneyim yıllarına, branşlara ve görev yaptıkları coğrafi bölgeye göre farklılaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenen Özerkliği, Öğrenme Ortamları, Yapılandırmacı Yaklaşım

Investigation of the Relationship Between Teachers' Supporting and Demonstration Levels of Learning Autonomy

*

Abstract

In today when the concept of lifelong learning is very important, it is necessary to educate individuals who can learn by own and can take charge of own learning responsibilities. For this reason, teachers need to support learner autonomy. This research aims to examine the level of learner autonomy support of the teachers according to various variables. The research group of the study consists of 338 teachers working in different school levels. In this study conducted by survey model, the level of learner autonomy support of the teachers has been tried to be described in terms of various variables. "Learner Autonomy Support Scale" developed by Oğuz (2012) was used as the data collection tool for this research. Percentage, frequency and arithmetic mean analysis techniques in descriptive statistics and Mann Whitney U test and Kruskal Wallis tests in difference tests were used in the data analysis procedure. According to the findings, in general teachers perceive autonomy supporting behaviors necessary "most of the time" and these behaviors are being demonstrated most of the time. There is a statistically significant difference between the teachers' views regarding the necessity of autonomy support and its demonstration. These opinions differ depending on gender, school type, professional seniority, fields and geographical region.

Keywords: Learning Environment, Learner Autonomy, Constructivism

Giriş

Günümüzde geleneksel eğitim anlayışı yerini yapılandırmacı eğitim anlayışına bırakmaya başlamıştır. Öğrencilerin kendi bilgilerini temele aldığı ve onların çabaları doğrultusunda, öğrencinin öğrenme sürecinde etkin bir şekilde rol aldığı öğrenen merkezli yapılandırmacı yaklaşım önem kazanmaktadır. Yapılandırmacılık, bilginin öğretmen tarafından sınıfta sıralarında oturan öğrencilere basit bir şekilde verilecek bir şey olmadığı inancına dayalı bir görüştür. Bilakis bilgi aktif bir şekilde öğrenenler tarafından yapılandırılır ve gelişimin zihinsel sürecinde öğrenenler bilginin ve anlamın yaratıcılarıdır (Gray, 1997). Wang'e (2011) göre bu yaklaşım öğretme yerine öğrenmeyi amaçlamaktadır ve öğrencinin öğrenme sürecinde özerk olmasına, öğrencinin öğrenmeye aktif bir şekilde katılması çok önemlidir. Yapılandırmacı yaklaşımın olduğu öğrenme ortamlarında öğrenen özerkliği desteklenmekte ve böyle öğrenme ortamlarında öğrencinin öğrenme sorumluluğunu alması önemli görülmektedir (Bay, Kaya ve Gündoğdu, 2010). Yapılandırmacı görüşü benimseyenler bilginin ve gerçeğin öğrenen tarafından oluşturulduğuna ve bunun öğrenenin zihninin dışında olmadığını savunurlar (Duffy ve Jonassen, 1992). Bu yüzden yapılandırmacılara göre, öğrenenler öğrenme sürecinde aktif katılım sağlayarak öğrenmeyi sağlarlar. Yapılandırmacı yaklaşımı savunanlar işbirliğine, öğrenen özerkliğine, üretkenliğe, yansıtıcılığa ve aktif katılıma önem vermektedirler (Wang, 2011).

Bu öğrenme ortamlarında öğrencilerin kendi tercihlerini yapabilmesi, kendi öğrenmelerinin sorumluluklarını alabilmesi, içsel motivasyonlarını sağlayabilmesi, bağımsız bir şekilde davranışlarını kontrol edebilmesi beklenmektedir. Öğrencilerin bu özellikleri kazanabilmesi için ise onların ihtiyaçlarının giderilmesi, gerekli motivasyonlarının sağlanabilmesi ve öğrenme süreçlerine aktif katılım göstermelerinin sağlanması gerekmektedir. Bu öğretim sürecinde ise öğretmenlerin öğrencilerinin özerkliklerini desteklemesi öğrencilerin daha etkin bir şekilde öğrenmeye katılımını sağlamaktadır (Reeve, Jang, Carrell, Jeon ve Barch, 2004).

Holec (1991), özerkliği "öğrenenin öğrenme sürecinde kendi sorumluluğunu alabilmesi" şeklinde tanımlamaktadır. Wenden'e (1991) göre özerk öğrenenler; kendi öğrenme stillerinin ve öğrenme stratejilerin farkındadırlar, öğrenmelerini sağlayan bütün görevlere etkin şekilde katılır-

lar, risk almaya isteklidirler, iyi birer tahmincidirler. İçeriğe olduğu kadar biçime de önem verirler. Öğrenenin kendi öğrenme sürecinin sorumluluğunu alabilmesi için öğretmenlerin bu süreçte öğrencilere o becerileri kazandırmaları gerekmektedir (Gardner ve Miller, 1999). Ergür'e (2010) göre de öğrencilerin öğrenme süreçlerinin sorumluluğunu alabilecek şekilde yetiştirilebilmesi öğrenci merkezli yani öğrencilerinin gereksinim, ilgi ve beklentilerinin öncelikli olduğu ve öğrenme sürecini etkileyen hedefler, içerik, materyaller, yöntemler ve değerlendirme gibi etkenlerin öğrenci görüşleri ile zenginleştirilmesi gerekmektedir. Böyle bir öğrenme ortamı ise özerk olan ve bu becerileri öğrencilerine yansıtabilecek öğretmenler sayesinde oluşturulabilmektedir.

Smith (2000), öğreten özerkliğini öğretmenin öğretme sürecinde kullanabileceği bilgi, beceri ve davranışları geliştirme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Camilleri (1997), özerk bir öğretmenin kendisini iyi tanuması, öğrenme sürecinde bireysel etkiye ve pedagojik bilgiye, huzurlu bir öğrenme ortamı oluşturabilecek beceriye sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

Özerkliği benimseyen ve öğrenenlerin özerkliklerini destekleyen bir öğretmenin sahip olması gereken birtakım özellikler bulunmaktadır. Smith (2003), bu özellikleri şu şekilde özetlemektedir:

- Özdenetimli öğretme kapasitesine sahip olma
- Kendi öğretme sürecini kontrol etmede özgür olma
- Özerklik niteliklerine sahip olma

Özerk öğrenme süreci uzun bir süreçtir. Bu öğrenme süreci içinde öğrenci öğretmenden aldığı bilgiler sayesinde, kendi öğrenme sorumluluğunu üstlenebilmeyi, gereksinimlerini belirleyebilmeyi, kendi öğrenmesi ile ilgili kararlar verebilmeyi ve öz değerlendirme yapabilmeyi öğrenmektedir. Bu sürecin olabilmesi için ise öğrencinin özerk olması, nasıl öğreneceğini öğrenmesi ve bu öğrenmenin olabilmesi için gerekli ortamın hazırlanması gerekmektedir (Aydoğdu, 2009).

Özçelik 'e (2015) göre de öğrencilerin öğrenmeyi öğrenebilmeleri ve özerk olabilmeleri uygun koşullar ve öğretmen desteği ile mümkün olabilmektedir. Eker'e (2010) göre öğrenciyi motive eden ve öğrencinin öğrenmesini engelleyen de öğretmendir. Öğretmen merkezli öğretimde

öğretmenin rolü büyükken öğrenci merkezli öğretimde öğrenciye özerklik fırsatı tanındığı ve özerkliğin gelişimine destek verildiği için bu süreçte öğretmen davranışlarının önemli bir yeri vardır. Ergür (2010), öğrencinin kendi öğrenme sürecinin sorumluluğunu alacak şekilde yetiştirilebilmesi adına öğrenme sürecini etkileyen değişkenlerin öğrenci görüşleri ile şekillendirildiği bir sınıf ortamının gerekli olduğunu, özerkliğin olduğu bir sınıf ortamının ise özerk öğretmenler tarafından oluşturulabileceğini vurgulamaktadır.

Öğrenen özerkliğini destekleyen öğretmen, öğrenenlerin ilgi ve tercihlerini ve onların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak öğrenme sürecini planlayabilir (Reeve ve Jang, 2006). Özerklik desteği; öğretmenin öğrencilerinin bakış açılarını dikkate alma ve öğrencileri öğrenme aktivitelerine aktif katılım göstermeleri için teşvik etme dereci olarak tanımlanmaktadır (Oğuz, 2013). Deci ve Ryan (1987), özerklik desteğinin olduğu sınıf ortamlarında öğrencilerin kendilerini daha yetkin olarak gördüklerini, yüksek düzeyde özsaygı sahibi olduklarını, derse olan ilgilerinin arttığını, daha yaratıcı olduklarını ve daha olumlu duygular beslediklerini belirtmişlerdir.

Bu araştırmada, öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliğine ve sergilenmesine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İlk- ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin, öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliğine ve sergilenmesine ilişkin görüşleri nedir?
2. Öğretmenlerin, öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşleri; cinsiyete, çalıştıkları kuruma, deneyim yılına, bölüme ve görev yapılan bölgeye göre değişmekte midir?
3. Öğretmenlerin, öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ile sergilenmesine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme ve sergilemesine ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik yapılan bu çalışma tarama yöntemiyle yapılan betimsel bir çalışmadır.

Katılımcılar

Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme ve sergilemesine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu çalışmanın evrenini ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise Türkiye'nin 7 bölgesinden toplam 1071 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenlerin bölgelere göre dağılımına Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin çalıştıkları bölgelere ve cinsiyetlerine göre dağılımı

Görev Yapılan Bölge	Cinsiyet		Erkek		Toplam	
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Marmara Bölgesi	27	4,3	18	4,0	45	4,2
Ege Bölgesi	19	3,0	30	6,7	49	4,6
Akdeniz Bölgesi	21	3,4	24	5,4	45	4,2
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	102	16,4	78	17,4	180	16,8
Doğu Anadolu Bölgesi	99	15,9	57	12,7	156	14,6
Karadeniz Bölgesi	16	2,6	19	4,2	35	3,3
İç Anadolu Bölgesi	339	54,4	222	49,6	561	52,4
Toplam	623	100,0	448	100,0	1071	100,0

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde 623 kadın ve 448 erkek katılımcının olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunu İç Anadolu Bölge'sinde görev yapmakta olan öğretmenler iken katılımcı sayısını sırasıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi, Marmara Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, Ege Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi izlemektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Oğuz (2012) tarafından geliştirilen “Öğrenen Özerkliğini Destekleme Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin özerklik destekleyici davranışların gerekliliği için hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı 0,85 olarak, özerklik destekleyici davranışların sergilenmesi için hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı ise 0,89 olarak bulunmuştur. Veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, öğretmenlerin kişisel bilgileri sorulmuştur. İkinci bölümde ise, öğretmenlerin, hem öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarını ne düzeyde gerekli gördüklerine hem de bu davranışları ne düzeyde sergilediklerine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik 32 madde yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada alt problemler doğrultusunda betimsel amaçla yüzde, frekans ve ortalama tekniklerinden, fark testlerinde ise ölçek durumuna göre t-testi, Anova, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. İlk ve ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarını serileme düzeylerinin betimlenmesi amacıyla frekans, yüzde ve ortalama gibi betimsel tekniklerden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin, öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ile sergilenmesine ilişkin görüşleri arasındaki ilişki düzeyini belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Öğretmenlerin, öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ile sergilenmesine ilişkin görüşleri, bağımsız değişkenlere göre farklılıklarını belirlemede verilerin normal dağıldığı durumlarda t-testi ve varyans analizi, dağılmadığı durumlarda da Mann-Whitney U ve Kruskal-Vallis testlerinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme ve ne düzeyde sergilediklerini belirlemeye yöneliktir. Tablo 2’de öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme ve sergileme düzeylerine ilişkin betimsel veriler yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme ve sergileme düzeyleri

Öğrenen Özerkliği	Gereklilik		Sergileme	
	f	%	f	%
Hiçbir zaman	0	0,0	0	0,0
Çok az	6	0,6	21	2,0
Ara sıra	71	6,6	160	14,9
Çoğu zaman	531	55,2	539	50,3
Her zaman	4	37,6	351	32,8
N	1071		1071	
Ort. (\bar{X})	4,09		3,95	
SS	,050		,591	

Tablo 2’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlasının (% 55,2) öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarını “çoğu zaman” gerekli görmekte-dir. Aynı şekilde öğretmenlerin yarısının (% 50,3) öğrenen özerkliğini “çoğu zaman” destekledikleri görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi, öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşlerinin cinsiyet, çalıştıkları kurum, deneyim yılı, bölüm ve görev yapılan bölge değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmeye yöneliktir. Tablo 3’te öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılıklarını gösteren veriler yer almaktadır.

Tablo 3. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre değerlendirilmesi

	Cin- siyet	N	Sıra Orta- laması	Sıra Toplamı	Mann Whitney- U	p
Öğrenen Özerkliği- ni Destekleme	Kadın	623	543,51	338607,00		
Davranışlarının Gerekliliği	Erkek	448	525,56	235449,00	134873,000	,348
Öğrenen Özerkliği- ni Destekleme	Kadın	623	543,67	338706,00		
Davranışlarını Sergileme	Erkek	448	525,33	235350,00	134774,000	,338

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin cinsiyetleri öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir ($p > ,05$).

Tablo 4’de öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşlerinin öğretmenlerin çalıştıkları kuruma göre farklılıklarını içeren Kruskal-Wallis testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşlerinin kurum açısından değerlendirilmesi

	Kurum	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	p
Öğrenen Özerkliğini Destekleme Davranışlarının Gerekliliği	İlkokul	307	604,38	3	22,769	,000
	Ortaokul	396	516,54			
	Lise	290	508,83			
	Özel kurum ve diğerleri	78	466,69			
Öğrenen Özerkliğini Destekleme Davranışlarını Sergileme	İlkokul	307	586,40	3	22,537	,000
	Ortaokul	396	482,31			
	Lise	290	561,88			
	Özel kurum ve diğerleri	78	513,98			

Tablo 4’e göre, öğretmenlerin öğrenen özerkliğine ilişkin davranışlarının gerekliliğine inanma düzeylerinin çalıştıkları kurumlara göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Grupların sıra ortalamaları incelendiğinde, ilkokulda çalışan öğretmenlerin öğrenen özerkliğinin gerekliliğine diğer kurumlardaki öğretmenlere göre daha fazla inandıkları görülmektedir. Özel kurumlarda çalışan öğretmenlerinin ise öğrenen özerkliğinin gerekliliğine en az inanan öğretmenler olduğu görülmektedir.

Tablodaki verilere göre, öğretmenlerin öğrenen özerkliğini sergileme düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Öğrenen özerkliğini sergileme düzeyinin en yüksek olduğu öğretmenlerin ilkokulda görev yapan öğretmenler olduğu görülmektedir. Öğrenen

özerkliğini sergileme düzeyinin en düşük olduğu öğretmenler ise ortaokul öğretmenleridir.

Tablo 5'te öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşleri öğretmenlerin deneyim yılı açısından incelenmektedir.

Tablo 5. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşlerinin deneyim yılı açısından değerlendirilmesi

	Deneyim Yılı	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	p
Öğrenen Özerkliğini Destekleme Davranışlarının Gerekliliği	1 – 5 Yıl	510	509,02	4	22,231	,000
	6 – 10 Yıl	189	513,99			
	11 – 15 Yıl	145	560,84			
	16 – 20 Yıl	101	538,45			
	21 Yıl ve Ü.	126	647,64			
Öğrenen Özerkliğini Destekleme Davranışlarını Sergileme	1 – 5 Yıl	510	497,45	4	45,027	,000
	6 – 10 Yıl	189	484,78			
	11 – 15 Yıl	145	596,78			
	16 – 20 Yıl	101	566,40			
	21 Yıl ve Ü.	126	674,56			

Tablo 5'te öğretmenlerin öğrenen özerkliğine ilişkin davranışların gerekliliğine inanma düzeylerinin deneyim yıllarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Deneyim yılı 21 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin öğrenen özerkliğine ilişkin davranışların gerekliliğine inanma düzeyleri diğer öğretmenlere göre daha yüksektir. Deneyim yılı 1 – 5 yıl olan öğretmenlerin ise öğretmenlerin öğrenen özerkliğine ilişkin davranışların gerekliliğine inanma düzeylerinin en düşük olduğu görülmektedir.

Tablodaki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin öğrenen özerkliğini sergileme düzeylerinin deneyim yıllarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Deneyim yılı 21 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin öğrenen özerkliğini sergileme düzeyleri diğer öğretmenlerden yüksektir. Deneyim yılı 6 – 10 yıl olan öğretmenlerin ise öğrenen özerkliğini sergileme düzeylerinin en düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 6'da öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşleri öğretmenlerin bölümleri açısından incelenmektedir.

Tablo 6. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşlerinin bölüm açısından değerlendirilmesi

	Bölüm	N	Sıra	sd	x ²	p
			Ortala- ması			
Öğrenen	Sözel	778	548,21			
Özerkliğini	Sayısal	208	477,64			
Destekleme	Görsel ve Uygulamalı Bilimler	38	572,66	3	9,512	,023
Davranışlarının Gerekliliği	Meslek Der.	47	562,66			
Öğrenen	Sözel	778	542,47			
Özerkliğini	Sayısal	208	477,56			
Destekleme	Görsel ve Uygulamalı Bilimler	38	628,25	3	14,071	,003
Davranışlarını Sergileme	Meslek Der.	47	612,89			

Tablo 6'da katılımcı öğretmenlerin bölümlerine göre öğretmenlerin öğrenen özerkliğine ilişkin davranışların gerekliliğine inanma düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Görsel ve Uygulamalı Bilimler bölümünde olan öğretmenlerin öğrenen özerkliğine ilişkin davranışların gerekliliğine inanma düzeylerinin en yüksek olduğu, Sayısal bölümünde olan öğretmenlerin ise öğretmenlerin öğrenen özerkliğine ilişkin davranışların gerekliliğine inanma düzeylerinin en düşük olduğu görülmektedir.

Tabloya göre, öğretmenlerin öğrenen özerkliğini sergileme düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Öğrenen özerkliğini sergileme düzeyinin en yüksek olduğu öğretmenler Görsel ve Uygulamalı Bilimler bölüm öğretmenleri iken, öğrenen özerkliğini sergileme düzeyinin en düşük olduğu öğretmenler Sayısal bölümünde olan öğretmenler olduğu görülmektedir.

Tablo 7'de öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşlerinin öğretmenlerin görev yaptıkları bölge açısından değerlendirmeleri yer almaktadır.

Tablo 7. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşlerinin görev yapılan bölge açısından değerlendirilmesi

	Bölge	N	Sıra		x ²	p
			Orta-	sd		
			laması			
Öğrenen Özerkliğini Destekleme Davranışla- rının Gerek- liliği	Marmara B.	45	521,03			
	Ege B.	49	416,50			
	Akdeniz B.	45	604,03			
	Güneydoğu A. B.	180	472,95	6	25,762	,000
	Doğu Anadolu B.	156	541,24			
	Karadeniz B.	35	444,27			
Öğrenen Özerkliğini Destekleme Davranışla- rını Sergile- me	İç Anadolu B.	561	566,68			
	Marmara B.	45	577,03			
	Ege B.	49	450,21			
	Akdeniz B.	45	597,10			
	Güneydoğu A. B.	180	478,47	6	19,035	,004
	Doğu Anadolu B.	156	517,29			
	Karadeniz B.	35	470,01			
	İç Anadolu B.	561	563,08			

Tablo 7’de görüldüğü üzere katılımcı öğretmenlerin görev yaptıkları bölgeye göre öğretmenlerin öğrenen özerkliğine ilişkin davranışların gerekliliğine inanma düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Akdeniz Bölgesinde görev yapan öğretmenlerin öğrenen özerkliğine ilişkin davranışların gerekliliğine inanma düzeyleri en yüksek iken, Ege Bölgesinde görev yapan öğretmenlerin öğrenen özerkliğine ilişkin davranışların gerekliliğine inanma düzeyleri en düşüktür.

Tabloya göre katılımcı öğretmenlerin öğrenen özerkliğini sergileme düzeylerinin görev yaptıkları bölgeye göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Öğrenen özerkliğini sergileme düzeyi en yüksek olan öğretmenler Akdeniz Bölgesinde görev yapan öğretmenler iken, öğrenen özerkliğini sergileme düzeyi en düşük olan öğretmenler Ege Bölgesinde görev yapan öğretmenlerdir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ile sergilenmesine ilişkin görüşleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Tablo 8’de öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ile sergilenmesine ilişkin görüşleri arasındaki ilişki incelenmektedir.

Tablo 8. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ile sergilenmesine ilişkin görüşleri arasındaki ilişkinin incelenmesi

	N	\bar{X}	ss	p	r
Öğrenen Özerkliğini Destekleme	1071	4,09	,50	,000	,676
Öğrenen Özerkliğini Segileme	1071	3,95	,59		

Tablo 8 incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ile sergilenmesine ilişkin görüşleri arasında pozitif yönde ($r=,676$) anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bulunan değer ,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre öğretmenlerin öğrenen özerkliğinin gerekliliğine inandıkları oranda bu davranışları gösterdiklerini göstermektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Öğretmenlerin öğrenen özerkliklerini destekleme ve sergileme davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik yapılan bu çalışmada ulaşılan sonuçlar ve alanda yapılan çalışmalar ile karşılaştırmalar, araştırmanın alt problemleri çerçevesinde aşağıda verilmektedir.

Yapılan bu çalışmada, araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlasının (%55,2) öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarını “çoğu zaman” gerekli gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin yarısının ise (%50,3) öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarını “çoğu zaman” sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına benzer olarak, Oğuz (2013) tarafından yapılan bir çalışmada araştırmaya katılan öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının “her zaman” gerekli olduğunu ve bu davranışları “çoğu zaman” sergilediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekli gördükleri düzeyde bu davranışları sergiledikleri görülmektedir. Ancak öğrenen özerkliğinin her zaman çok önemli olduğunun bilinmesi ve öğretmenler tarafından bu davranışların her zaman sergilenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada öğretmenlerin cinsiyetlerine göre öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmasa kadın öğretmenlerin erkek öğret-

menlere oranla öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliğine ve sergilenmesine ilişkin sonuçları daha yüksektir. Bu çalışmadan farklı olarak Oğuz (2013) tarafından yapılan bir çalışmada öğretmenlerin cinsiyetlerine göre öğrenen özerkliğini destekleme davranışları ve bu davranışları sergileme düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Kadın öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliğine ilişkin görüşleri ve bu davranışları sergileme düzeyleri erkek öğretmenlerden daha yüksektir. Eren (2015) tarafından yapılan İngilizce öğretmenlerinin öğrenen özerkliğini geliştirmeye yönelik görüşlerinin incelendiği bir çalışmada da kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlerden daha destekleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin çalıştıkları kuruma göre öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ve sergilenmesine ilişkin görüşleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliğine ilişkin inançları ilkokul öğretmenlerinde en yüksek iken, özel kurumlarda çalışan öğretmenlerin inançları en düşük düzeydedir. Öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının sergilenmesi ise yine ilkokul öğretmenlerinde en yüksek düzeyde iken ortaokul öğretmenlerinin bu davranışları sergileme düzeyi en düşüktür. Bu durum ilkokul öğretmenlerinin öğrencilere sorumluluk bilincinin aşılmasında daha dikkatli davrandıklarının göstergesi olabilir. Aynı dikkatin diğer kurumlarda çalışan öğretmenlerde de olabilmesi için öğrenen özerkliğinin öneminin kavranması ve öğretim sürecinde çok önemli bir yer aldığı unutulmaması gerekmektedir. Bunun yanı sıra ilkokul öğretmenlerinin bir sınıftan sorumlu olması ve o sınıftaki öğrenciler ile öğrenme sürecinde daha fazla yer alması bu durumun sebepleri arasında yer alabilir. Ayrıca ilkokul kademesinden sonra sınav odaklı bir öğrenme sürecine girilmesi öğretmenlerin daha çok bu yönde çalışmalar yapmasının bu davranışları daha az sergilemelerine neden olduğu düşünülebilir.

Çalışmada, öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliğine ilişkin görüşleri deneyim yıllarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. 21 yıl ve üzeri deneyim yılına sahip olan öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliğine ilişkin görüşleri en yüksek düzeydedir. Deneyim yılı 1 – 5 yıl olan öğretmenlerin ise öğrenen özerkliğini destekleme dav-

ranırlarının gerekliliğine ilişkin düzeyleri en düşüktür. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranırlarını sergileme düzeyleri de deneyim yıllarına göre anlamlı bir fark göstermektedir. Deneyim yılı 21 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranırlarını sergileme düzeyleri en yüksek iken, 6 – 10 yıl deneyim yılına sahip olan öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranırlarını sergileme düzeyleri en düşüktür. Güvenç (2011) tarafından yapılan bir çalışmada ise sınıf öğretmenlerinin kıdemleri arttıkça özerklik desteklerinin azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Deneyim yılı daha az olan öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme düzeylerinin az olması daha az tecrübeli olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Öğretmenlerin bölümlerine göre öğrenen özerkliğini destekleme davranırlarının gerekliliğine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Görsel ve Uygulamalı Bilimler bölümünde olan öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranırlarının gerekliliğine ilişkin görüşleri en yüksek düzeydedir. Sayısal bölümünde olan öğretmenlerin ise öğrenen özerkliğini destekleme davranırlarının gerekliliğine ilişkin görüşleri en düşük düzeydedir. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranırlarını sergileme düzeyleri de bölümlerine göre anlamlı bir fark göstermektedir. Öğrenen özerkliğini destekleme davranırlarını sergileme düzeyleri en yüksek olan öğretmenler Görsel ve Uygulamalı Bilimler bölümü öğretmenleridir. Öğrenen özerkliğini destekleme davranırlarını sergileme düzeyleri en düşük olan öğretmenler ise Sayısal bölümünde olan öğretmenlerdir. Güvenç ve Güvenç (2011) Fen ve Teknoloji öğretmenlerinin özerklik desteklerini incelemek amacıyla yaptıkları çalışmasında öğretmenlerin özerklik desteklerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yılmaz, Oğuz ve Altinkurt (2014) tarafından yapılan bir çalışmada ise öğrenen özerkliğini destekleme davranırlarını sergileme düzeyleri ise sınıf ve branş öğretmenleri arasında anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Sınıf öğretmenleri branş öğretmenlerine göre öğrenen özerkliğini destekleme davranırlarını daha fazla sergilemektedir. Sonuçların farklı çıkması öğretmenlerin branşlarına göre ders saatinin az veya çok olmasından kaynaklanabilir. Sınıf öğretmenlerinin öğrenciler ile daha fazla ders saatine sahip olması onları daha iyi tanımlarına ve kişisel özelliklerine göre öğrencilerin özerkliğini destekleyici

davranışları daha fazla sergilemelerine olanak sağlamaktadır. Ancak ülkemizde branş derslerine sınav sisteminin getirdiği olumsuz etki sebebiyle fazla önem verilmemektedir. Bu derslere daha fazla önem verilmesi branş öğretmenlerinin de özerklik destekleyici davranışları sergilemelerine katkı sağlayacaktır. Tüm branş öğretmenlerinin öğrenen özerkliğini destekleyici davranışlar sergilemesinin önemini öğrenmeleri ve bu farklılığın sebebinin ne olduğu üzerinde çalışılacak daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir.

Çalışmada öğretmenlerin görev yaptıkları bölgeye göre öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarına ilişkin görüşleri ve görev yaptıkları bölgeye göre öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarını sergileme düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir fark olduğu görülmüştür. Öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının ilişkin görüşleri ve bu davranışları sergileme düzeyleri en yüksek olan öğretmenler Akdeniz Bölgesinde görev yapan öğretmenler iken, Ege Bölgesinde görev yapan öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarına ilişkin görüşleri ve bu davranışları sergileme düzeyleri en düşük düzeydedir. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme düzeylerinin ne düzeyde olduğuna dair farklı bölgelerden çalışma grupları ile daha fazla çalışma yapılmalıdır.

Bu çalışmada öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliği ile bu davranışların sergilenmesine ilişkin görüşleri arasında pozitif yönlü ($r=,676$) anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının gerekliliğine inandıkları ölçüde bu davranışları sergiledikleri sonucu çıkmaktadır.

Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarını sergileme düzeyleri bu davranışları ne kadar gerekli gördükleri ile ilişkilidir. Bu davranışların sergilenme düzeylerinin artırılabilmesi için öğretmenlerin kişisel olarak kendilerini geliştirmeleri, üniversitelerde öğrenen özerkliğinin önemini vurgulayacak dersler olmalı ve bu alanda öğretmenleri ve öğretmen eğitimcilerini daha fazla bilgilendirmek amacıyla daha çok araştırma yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Aydoğdu, C. (2009). Yabancı dil öğretiminde otonom öğrenme: neden ve nasıl?. *Journal of International Social Research*, 2(8), 68–74.
- Bay, E., Gündoğdu, K., ve Kaya, H. I. (2010). The perceptions of prospective teachers on the democratic aspects of the constructivist learning environment. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 8(2), 617–642.
- Camilleri, G. (1997). Learner autonomy: The teachers' views (European Center of Modern Languages).
- Deci, E. L., ve Ryan, R. M. (1987). The support of autonomy and the control of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(6), 1024-1037.
- Duffy, T. M. ve Jonassen, D. H. (1992). *Constructivist and the technology of instruction: A conversation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Eker, D. N. (2010). *Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretiminde öğrenen özerkliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eren, İ. (2015). *Ortaokul İngilizce öğretmenlerinin öğrencilerde öğrenen özerkliği geliştirmeye yönelik görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Ergür, D. O. (2010). Öğrenen özerkliğinin kazandırılmasında öğretmenin rolü. In *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 354-359.
- Gray, A. J. (1997). *Constructivist teaching and learning*. Saskatchewan School Trustees Association.
- Güvenç, H. (2011). Sınıf öğretmenlerinin özerklik destekleri ve mesleki özyeterlik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 17(1), 99-116.
- Güvenç, E. ve Güvenç, H. (2011). "Fen ve teknoloji öğretmenlerinin özerklik destekleri ve sınıf yönetim biçimleri." 20. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulan bildiri, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Burdur.

- Holec, H. (1991). Autonomie De L'apprenant: De L'enseignement A L'apprentissage. *Education Permanente*, 107, 1-5.
http://www.warwick.ac.uk/~elsdr/Teacher_autonomy.pdf. (05.05.17 tarihinde erişilmiştir.)
- Oğuz, A. (2013). Teacher's views about supporting learner autonomy. *Journal of Human Sciences*, 10(1), 1273-1297.
- Oğuz, A., Altınkurt, Y., Yılmaz, K., ve Hatipoğlu, S. (2014). Öğretmenlerin eğitim inançları ile öğrenen özerkliğini destekleme davranışları arasındaki ilişki. *Turkish Journal of Educational Studies*, 1(1), 37-78.
- Özçelik, N. (2015). Üniversitede Fransızcanın ikinci yabancı dil olarak öğretimi/öğreniminde öğrenen özerkliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 102-115.
- Reeve, J. ve Jang, H. (2006). What teachers say and do to support students' autonomy during a learning activity. *Journal of Educational Psychology*, 98(1), 209-218.
- Reeve, J., Jang, H., Carrell, D., Jeon, S., ve Barch, J. (2004). Enhancing students' engagement by increasing teachers' autonomy support. *Motivation and emotion*, 28(2), 147-169.
- Smith, R. C. (2003). Teacher education for teacher-learner autonomy. In *Symposium for Language Teacher Educators: Papers from Three IALS Symposia (CD-ROM)*. Edinburgh: IALS, University of Edinburgh.
- Smith, R. C. (2000). Starting with ourselves: Teacher-learner autonomy in language learning. In B. Sinclair, I. McGrath and T. Lamb (eds.) *Learner autonomy, teacher autonomy: Future directions*. London: Longman. 89-99.
- Uşun, S., Yakar, A., ve Kahya, O. (2016). Sınıf öğretmenlerinin ve ortaokul branş öğretmenlerinin öğrenen özerkliğini destekleme davranışlarının incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 5, 72-81.
- Wang, P. (2011). Constructivism and learner autonomy in foreign language teaching and learning: To what extent does theory inform practice. *Theory and Practice in Language Studies*, 1(3), 273-277.
- Wenden, A. (1991). *Learner Strategies for Learner Autonomy*. Great Britain: Prentice Hall.

Yılmaz, K., Oğuz, A., ve Altinkurt, Y. (2014). Öğretmenlerin liderlik davranışları ile öğrenen özerkliğini destekleme davranışları arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3), 659-675.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Durmuşçelebi, M. ve Çetinkaya, M. (2018). Öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleme ve sergileme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 330-348.

Kadın Girişimciliği ve Finansal Okuryazarlığın Kadın Girişimciler Üzerindeki Etkisi

DOI: 10.26466/opus.359920

*

Doğan Kutukız* - Ceren Özden**

*Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesi, Menteşe/Muğla/Türkiye

E-Posta: dkutukiz@yahoo.com

ORCID: [0000-0002-8363-2681](https://orcid.org/0000-0002-8363-2681)

**Y.L Öğr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Anabilim dalı,
Menteşe/Muğla/Türkiye

E-Posta: cherenche@hotmail.com

ORCID: [0000-0003-3605-6105](https://orcid.org/0000-0003-3605-6105)

Öz

Bireyin bütçe yönetiminde etkin finansal kararlar alma olarak tanımlanan finansal okuryazarlık; bireyin, hane halkının ve makro düzeyde toplumun refahının artmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle son yıllarda hem hane hem de ülke ekonomisine olan katkısı ile gün geçtikçe sayısı artan kadın girişimcilerin finansal okuryazarlık seviyesinin yükselmesi bu bağlamda oldukça önemlidir. Bireyin gelişim ve eğitim sürecinde payı olan bir kadının; finansal okuryazarlık düzeyinin hem çalışma hayatında hem de aile ortamında finansal bilgisi, davranışı ve tutumu açısından büyük bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada, Muğla ili Milas ilçesindeki kadın girişimcilerin finansal okuryazarlık seviyesinin ve finansal okuryazarlık konusundaki yeterliliklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Literatüre bakıldığında son yıllarda finansal okuryazarlık alanında yapılan çalışmalar giderek artmıştır. Fakat uygulamaların çoğunluğunun üniversite öğrencilerinin oluşturduğu araştırmalarda, kadın girişimciler üzerine çok fazla çalışma olmadığı görülmektedir. Bu açıdan çalışmanın ilgili literatüre farklı bir bakış açısı ile katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Finansal okuryazarlık, finansal davranış, finansal tutum, girişimcilik, kadın girişimciliği,*

Woman Entrepreneurship and The Impact of Financial Literacy on Women Entrepreneurs

Abstract

Financial literacy, defined as taking decisionmaking knowledge-based about budget keeping, contributes to increasing the welfare of individual, households, and the society at macrolevel. Especially, in recent years, with it's contribution to both home and national economy, it's important to rise of financial literacy level of the women entrepreneurs with contribution to both family budget and also national economy. Level of the financial literacy of woman, contributes to individual's growing and education process, is considered to be major influence both in the working life and in the family environment in terms of financial knowledge, behavior and attitude. In this study, it is aimed to be determined financial literacy level and sufficiency of the women entrepreneurs in Milas, Muğla. Considering literature, in last years, studies about financial literacy have increased gradually. However, in the studies mostly consisted of under graduates, it seems that there is no much surveys an upon women entrepreneurs. It is predicted that this study will contribute to the literature with different perspective.

Keywords: *Financial literacy, Entrepreneurship, Woman entrepreneurship*

Giriş

Ülke ekonomisinde ve kalkınma sürecinde önemli rol oynayan girişimciler; sosyo-kültürel, politik ve ekonomik alanlarda etkin bir şekilde sadece üretim faktörlerini kullanarak kar amacı güden kişiler değillerdir. Küreselleşme, işletmelerin ve girişimcilerin daha şiddetli bir rekabet ortamında çalışmalarını gerektirmektedir. Çünkü günümüzde uluslararası rekabete karşı devlet bünyesinde olan işletmecilik anlayışı yerine müşteri odaklı, sürekli kendini yenileyen, esnek ve hızlı üretim ve yönetim anlayışı hakim olmaya başlamıştır (Soysal,2010:84). Girişimciler, yeni bir düşünceyi faaliyete geçirdiği takdirde ülkenin hem ekonomisine hem de toplumuna yarar sağladığından dolayı ülkenin ekonomik gelişmesini de hızlandıracaktır.

Geçmişteki girişimcilik tanımlarına bakıldığında sadece erkeklere özgü bir alan olarak değerlendirildiği ama günümüzde bu tanımlara kadınların da dahil edildiği görülmektedir. Kadın ve erkek girişimciler benzer özelliklere sahip olmasının yanı sıra ortak sorunlarla da karşılaşmaktadırlar. Ama kadının toplumdaki yeri değerlendirildiğinde kadın girişimcilerin gerek aile gerekse de iş hayatı bakımından daha fazla sorumluluk aldıkları ve farklı sorunlarla da karşılaştıkları görülmektedir.

Esasında kadın girişimciler tarih boyunca farklı coğrafyalarda, kültürlerin birbirinden farklı özelliklere sahip olması nedeniyle çeşitli alanlarda olmak üzere iş hayatında hep var olmuştur (Terzi ve Kurt, 2015:126). Fakat 1980 yılından itibaren kadınlar; daha fazla meslek gruplarında aktif bir şekilde faaliyet göstermektedirler. Türkiye’de girişimcilik alanında kadınların karşılaştıkları finansal destek ve eğitim yetersizliği, ailevi sorumluluk bilinci ve toplumun kadınlara bakış açısından kaynaklanan sorunlara rağmen, kadınlar bireysel girişimde bulunabilmekte, bu da işletme sahibi olan kadınların sayısının her geçen gün artışını sağlamaktadır. Böylelikle kadınların girişimcilik faaliyetlerine katılımı sayesinde istihdam sağlanarak kalkınmanın gerçekleşmesinde büyük rol oynamaktadırlar (Erdun,2011:1).

2000’li yılların başlarında ekonomilerde yaşanan krizler, istikrarsızlıklar ve finansal araç çeşitliliğinin artışı, küreselleşmenin de etkisiyle tüketicilerin finansal davranış ve tutumlarında değişikliğe sebep olmuştur. Araştırmalara göre tüketicinin hem gündelik hemde iş

hayatında finansal yönetim becerisi kazanmasının ve finansal okuryazar olmasının gerekliliğine değinilmiştir (Taft, Hosein, Mehrizi & Roshan, 2013: 63). Son yıllarda finansal sistemde yaşanan bu değişiklikler nedeniyle, hem tüketici hem de üretici toplumun finansal alanda yaşanan her türlü değişim adına bu alanla daha iç içe olmaları ve bu alanda temel bilgi gereksinimi ihtiyacını doğurmuştur. Bu açıdan finansal okuryazarlık, finansal kararlarda bireye yardımcı olacak önemli bir kavram haline gelmiştir (Gökmen, 2012: 39).

Son yıllarda finansal okuryazarlık konusu devletler, politikacılar, bankalar, ekonomistler ve eğitimciler tarafından sıkça gündeme getirilmektedir ve finansal okuryazarlık literatüründe birbirinden farklı gruplara yönelik yapılan çalışmalara rastlanılmaktadır. İşletmelerin yanı sıra, bireyin her alanda kişisel finansal durumunu kontrol edebilmesi açısından hane halkına, özellikle mesleki alanda finansal bilgi gerektirdiği için yatırımcılara ve finansal okuryazar olabilme temelini oluşturulabileceği yaş grubunda olan çoğunun üniversite öğrencisi olduğu gruplara yönelik çalışmalar bulunmaktadır (Kılıç vd., 2015:4).

Finansal okuryazarlık seviyesini belirleme amacıyla yapılan çalışmalarda bireylerin finansal ortamdaki genel bilgi, tutum ve davranışlarının ölçülmesinin yanı sıra bazı demografik özelliklere göre (cinsiyet, eğitim durumu, yaş vb.) okuryazarlık seviyesinin farklılık yaratıp yaratmadığını da göz önünde bulunduran çalışmalar yapılmaktadır. Tüm dünyada yaygın olarak erkeklerin kadınlara, eğitim seviyesi yüksek olanların düşük olanlara ve orta yaş bireylerin genç ve yaşlı bireylere oranla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Lusardi ve Mitchell, 2011: 500-508).

Günümüz dünyasında kadınları iş hayatında ve birçok farklı meslek gruplarında geçmiş yıllara oranla daha fazla görebilmekteyiz. Bu açıdan bakıldığında kadınların finansal okuryazarlık seviyesinin hem mesleki hayatında hem de aile hayatında rolünün büyük olduğu görülmektedir. Kadın girişimcilerin finansal okuryazarlık seviyesi, finansal okuryazarlık konusunda ki yeterlilikleri, bazı finansal kavramlar hakkında ki bilgi düzeyleri ve güncel finansal gelişmelerle ilgilenme durumlarının tespit edilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada; finansal becerilerini okulda alınan eğitim sayesinde geliştirdiği ve ekonomik ve finansal gelişmeleri internet

aracılığıyla takip ettiği ortaya çıkmıştır. Araştırmanın sonucu doğrultusunda bir bireyin finansal okuryazarlık düzeyinin aldığı eğitim ve günümüz dünyasında yeni bilgi edinmede en çok kullanılan internetin etkili olduğu görülmektedir.

Girişimcilik ve kadın girişimciliği

Girişimci, üretim faktörlerinden biridir. Diğer üretim faktörlerinin (emek, doğal kaynak ve sermaye) bir arada veya ayrı ayrı bulunması, üretim yapılması ya da ekonomik bir faaliyetin gerçekleştirilmesi için yeterli değildir. Bu faktörlerin bir araya getirilerek üretim sürecine dahil edilmesi ve ayrıca ekonomik bir değer üretmeye yardımcı olacağı düşünüldüğü için girişimciye gereksinim duyulmaktadır. Dolayısıyla üretim sürecinin başlaması ve devam etmesinde girişimcinin önemi büyüktür (Memiş vd., 2007:138).

İlk olarak Cantillon'un 1759'da girişimciyi risk ve belirsizlik durumlarını yöneten kişi olarak tanımlamasının ardından Joseph Schumpeter girişimciyi "yeniliği sunan birey" olarak tanımlamıştır. Girişimciliğin tanımı konusunda farklı yaklaşımlar bulunmakla birlikte, bütün tanımlarında yenilikçi olması gerektiği düşüncesi hep yer almaktadır. Risk ve belirsizlik koşulları altında kazanç elde etme ve büyüme amacı ile yenilikçi bir ekonomik organizasyonu oluşturmak olarak tanımlanabilen girişimcilik, ayrıca fırsatları görerek onların atmosferinde iş kurabilen, bu iş fikrini en iyi şekilde pazarlayabilen, risk alarak kâr elde edebilen, teknolojik yenilikleri takip edecek yenilikçi bir kişilik, karar alma, maceracı ve liderlik gibi yeteneklere sahip cesareti yüksek kişi olarak da tanımlanmaktadır (Cici,2013:17).

Kadın girişimciliği genel olarak istihdam ve kadın istihdamının özel bir alanıdır. Kalkınma stratejilerinin önem kazanması ile Türkiye'de ancak 1980'li yıllardan sonra kadınların işgücüne katılımı gerçekleştirilebilmiştir. Kadın girişimciliği tanımına ait bir çok atfın bulunmasından dolayı işletme bazında hangi özelliklere sahip kadınların girişimci olarak adlandırılıp hangilerinin adlandırılmayacağını belirlemek için kadın girişimci tanımı şu ortak özelliklere sahip olmalıdır (Bedük,2005:111);

- Ev dışındaki bir ortamda kendi adına kurduğu bir iş yeri olan,

- Bu iş yerinde kendisi veya kendisi ile birlikte çalışan personel veya ortaklık olan,
- Mal veya hizmet üretmek amacıyla bir faaliyette bulunan ve ürettiği malın dağıtım, pazarlama ve satışını yapan/yaptıran,
- İş ile ilgili olarak işletme adına kurum veya kuruluşlarla iletişimde bulunan,
- İşlerin örgütlenmesi, üretiminin planlanması, işletilmesi, kapatılması veya geliştirilmesi kararını veren,
- Elde ettiği kazancın yatırım ve kullanımı konusunda söz sahibi olan kadındır (Ecevit, 1993: 19-20).

Dünya nüfusunun yarısını ve işgücünün yaklaşık üçte birini oluşturan kadınların ekonomik hayatta katılmaları, değer üretme ve dolayısıyla da kalkınmayı sağlamada önemli etkileri olmasına karşın, ekonomik kalkınmadan yararlanmaları erkeklerinkine nazaran oldukça gerisinde kalmaktadır. Bu yüzdendir ki kadınların kayda geçmeyen faaliyetlerinin ekonomiye katkısı ülke GSMH'lerinin 1/3'ü ile 1/2'sine ulaşmaktadır (Aztimur, 2005; 38).

Finansal okuryazarlık

Bu evrede kadın girişimcilerin erkek girişimcilerle cinsiyet ayrımı gözetmeksizin aynı meslek gruplarında çalışabilme ve rekabet edebilmesi için eksik kaldığı durumlar tespit edildiğinde finansal okuryazarlık alanında geliştirilmesi gereken kesim olarak görüldüğü birçok çalışma mevcuttur. Finansal bilgi düzeyi düşük bireyler verdikleri kararlar sonucunda, daha fazla faiz ödemesi, bilinçsiz yatırım ve zarar etme gibi bir takım olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Kişinin finansal bilgi düzeyinin yükselmesi gerek bireyler gerekse ülke açısından önemlidir. Finansal bilgi düzeyi yüksek bireylerin, tasarruf eğilimleri artmakta, aldıkları önlemlerle zarar etme risklerini azaltmakta ve daha düşük maliyetle yatırımda bulunmalarını sağlamaktadır.

PISA'da yer alan tanıma göre; bireylerin ve toplumun finansal refahını artırmak amacıyla, finansal bilgileri bilme; ilgili kavramları, riskleri ve becerileri anlama; bu bilgi ve anlayışı farklı finansal bağlamlarda etkili kararlar almak için kullanma güdüsü ve güvenine sahip olmak (OECD,

2013) anlamı içeren finansal okuryazarlık, bireysel yatırımcı olarak tanımlayabileceğimiz girişimcilerin yaşadığı sorunlar aynı zamanda ülke genelinde tüm kurum ve kuruluşların da karşılaşabileceği sorunlardır. Hem şirket hem de ülke bazında büyük krizlerin yaşandığı tüm dünya ekonomisini yüksek oranda etkileyen dönemlerde, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan yöneticilere ve kuruluşlara oldukça ihtiyaç duyulmaktadır.

Devletlerin bireyin finansal okuryazarlık alanındaki yetersizliğini gidermek adına gerek önlem alması gerekse de geliştirici politikalar uygulamaması durumunda gelecekte oluşabilecek finansal sorunlar olarak görülmektedir. Türkiye’de gerek ülke nüfusunun dörtte birlik bir bölümünün kırsal alanda yaşaması gerekse tarımın ülke ekonomisindeki ağırlığı nedeniyle girişimcilik daha da önemli hale gelmektedir (Soysal,2013:168). Literatürde demografik değişkenlerin finansal davranış eğilimleri üzerine etkilerine bakıldığında, kadınların finansal okuryazarlık seviyesinin erkeklere göre daha düşük olup; ayrıca erkeklere oranla daha az borçlanma eğilimi gösterdiklerine rastlanmaktadır (Lusardi ve Tufano, 2009:24). Aslında elindeki sınırlı finansal kaynaklar ile maksimum fayda temin etmek isteyen her bireyin belirli düzeyde finansal okuryazar olması gerekmektedir. Ayrıca bireyin finansal okuryazarlık seviyesinin yüksek olması günlük hayatında kullandığı bir çok finansal kaynağın anlaşılabilir olmasını kılacaktır (Lusardi, 2008: 14).

OECD’nin 2005 yılında ekonomi okuryazarlığı hakkında yaptığı araştırmanın sonuçlarına bakıldığında (Mercan, vd.2012:111-112):

- Avustralya’da araştırmaya katılanların %67’si bileşik faizin ne demek olduğunu bildiğini iddia etmesine rağmen sadece %28’i bileşik faizle ilgili sorulan soruyu bildikleri,
- İngiltere’de insanlar yatırım kararları konusunda yeterli araştırma yapmadıkları ya da tavsiye almadıkları ve sahip oldukları bilgiye ise rast gele bir banka broşürünü okuyarak ya da bankacılarıyla konuşarak ulaştıkları,
- Kanada’da ise, yatırımcılar doğru yatırım ürününü seçmeyi dışarıya gitmekten daha stresli bulduklarını,
- Kore’deki lise öğrencilerinin finans okuryazarlığı ile ilgili sorulara %60’ından az kişinin doğru cevap verdiği, uygun kredi kartının na-

sıl seçilip kullanılacağı, emeklilik için tasarruf ve yatırım kararlarının nasıl verileceği, risk ve sigortayı kullanarak riskten nasıl korunabileceği konularını içerdiği,

- Amerika Birleşik Devletleri'nde ise her on kişiden dört kişinin bireysel emeklilik hesabına sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın yöntemi

Araştırma, Muğla ili Milas ilçesinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeylerine ilişkin finansal bilgi, davranış ve tutumlarını belirleme amacına yönelik yapılmıştır. Milas ilçesinde bulunan kadın girişimciler evren olarak kabul edilmiştir.

Toplam 70 kadın girişimciye uygulanan anket sonucunda, geçersiz anketler elendiğinde 54 geçerli anketin istatistiki analizi yapılmıştır. İlçe merkezi ve beldeleri olmak üzere resmi kayıtlar dahilinde toplamda 196 kadın girişimci olması nedeniyle bu rakamın 4'te 1'ini oluşturan 54 kişinin örneklemin evrenini temsil edeceğine kanaat getirilmiştir.

Bu doğrultuda, kadın girişimcilere uygulanan anket verileri demografik ve girişimcilik ile ilgili sorular frekans analizi ve yüzdelerle dilimlerle finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik sorular ise ki-kare yöntemi ile analiz edilmiştir.

Bulgular

Çalışmada örneklem kapsamında yer alan kadın girişimcilerin öncelikle yaş, cinsiyet, medeni hal, eğitim durumu, çocuk sayısı, eş mesleği gibi demografik değişkenler ve işletmenin faaliyet süresi, çalışan sayısı, beklenen gelir, gerçekleşen gelir, finansal ihtiyacın sağlandığı kaynak, karlılığı etkileyen unsurlar ve karşılaşılan engeller gibi çalışma hayatına yönelik değişkenlerin analizi yapılmıştır.

Araştırmanın hipotezleri

Araştırmanın amacı ve modeli doğrultusunda araştırma hipotezleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

H1: Finansal bilgi düzeyi ile demografik özellikler arasında ilişki vardır.

H2: Finansal tutum ile demografik özellikler arasında ilişki vardır.

H3: Finansal bilgi ile gelir düzeyi arasında ilişki vardır.

H4: Finansal tutum ile gelir düzeyi arasında ilişki vardır.

Tablo 1: Demografik Değişkenler

		Frekans	Yüzde
Yaş	20-30	12	22,2
	31-40	25	46,2
	41-50	9	16,6
	51-60	8	14,8
	Toplam	54	100,0
Medeni Durum	Evli	35	64,8
	Bekar	19	35,2
	Toplam	54	100,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	8	14,8
	Lise	28	51,8
	Lisans	14	26,0
	Lisansüstü	4	7,4
	Toplam	54	100,0
Çocuk Sayısı	1	24	44,4
	2	20	37,0
	3 ve üzeri	10	18,6
	Toplam	54	100,0
Eş Mesleği	İşçi	9	16,6
	Memur	23	42,5
	Girişimci	6	11,1
	Emekli	12	22,2
	Serbest Meslek	4	7,4
Toplam	54	100,0	

Toplamda 54 kadın girişimciye uygulanan anketin sorularını %46,2 oranı ile en fazla 31-40 yaş aralığında olanlar, %14,8 oranı ile en az 51-60 yaş aralığında olan kadınlar cevaplamıştır. % 64,8 oranı ile kadınların çoğunluğu evli olup %44,4 oranı ile en fazla 1 çocuk sahibi oldukları, kadınların eşinin mesleği % 42,5 oranı ile en fazla memur %7,4 oranı ile en az

serbest meslek olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonucu anket sorularını cevaplayan kadın girişimcilerin %51,8 oranı ile yarıdan fazlası lise sonrası eğitime devam etmemiş ve %7,4 oranı ile çok az oranda kadın girişimcinin lisansüstü eğitim aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2 : Çalışma hayatına yönelik değişkenler

	Frekans	Yüzde
İşletmenin Faaliyet Süresi	0-2	8
	3-5	23
	6-8	17
	9 ve üzeri	6
	Toplam	54
Çalışan Sayısı	Yok	38
	1-10	16
	11-20	-
	21 ve üzeri	-
	Toplam	54
Beklenen Gelir	500-1000	2
	1001-2000	8
	2001-3000	25
	3000 ve üzeri	19
	Toplam	54
Gerçekleşen Gelir	500-1000	8
	1001-2000	10
	2001-3000	27
	3000 ve üzeri	9
	Toplam	54

Çalışmada kullanılan örnekleme kadın girişimciler %42,5 oranı ile en fazla 3-5 yıl arasında %11,1 oranı ile en az 9 yıl ve üzeri süredir faaliyette oldukları belirlenirken, %70,3 oranında büyük bir çoğunluğun çalışana ihtiyaç duymadığı saptanmıştır. İşletme kuruluş öncesinde tahmin edilen gelir ile kuruluş sonrası elde edilen gelir oranlarına bakıldığında, kuruluş öncesi %46,2 oranı ile en fazla 2001-3000 TL gelir sağlamayı planlayan kadın girişimciler işletme faaliyete geçtikten sonra %50,0 oranı ile en fazla 2001-3000 TL arası gelir sağlayarak hedeflenen gelire ulaştıkları belirlenmiştir.

Tablo 3 : İşletme kuruluş aşaması ve sonrası faaliyet değişkenleri

		Frekans	Yüzde
Finansal İhtiyacın Sağlandığı Kaynak	Banka	26	48,1
	Eş – Akraha	19	35,1
	Diğer İşletmeler	3	5,5
	Yeni Ortak	6	11,1
	Toplam	54	100,0
Karlılığı Etkileyen Ursular	Kredi Maliyeti	8	14,8
	Personel Giderleri	19	35,1
	Vergi ve Benzeri Ödemeler	14	25,9
	Mal Alım Maliyetleri	13	24,0
	Toplam	54	100,0
Karşılaşılan Engeller	Bürokratik Engeller	12	22,2
	Sermaye Yetersizliği	28	51,8
	Vergi Ödemeleri	5	9,2
	Bilgi Yetersizliği	6	11,1
	Kişisel Nedenler	3	5,5
Toplam	54	100,0	

İşletme kuruluş aşamasında kadın girişimcilerin % 48,1 oranında en fazlası finansal ihtiyacı sağlamak için banka kredisine, %5,5 oranında ise en az ise diğer işletmelere başvurduğu belirlenmiştir. İşletme faaliyete geçtikten sonra; karlılığı etkileyen unsurları belirlemek amacıyla yöneltilen soruları cevaplayan kadın girişimcilerin %25,9 oranı ile en fazla vergi ve benzeri ödemeler %14,8 oranı ile ise en az kredi maliyetinin karlılık durumunu etkilediği ortaya çıkmaktadır. Analiz sonucunda % 51,8 oranında kadınların yarısından fazlasının sermaye yetersizliği engeli ile karşılaştığı tespit edilmiştir.

Tablo 4 : Kadın girişimcilerin bilgi ve beceri kaynağına ilişkin bulgular

	Becerilerin Kazanıldığı Kaynak		Ekonomik ve Finansal Gelişmelerin Takip Edildiği Kaynak		
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	
Kitap-Dergi	5	9,2	İnternet	16	29,6
Okul	25	46,2	Televizyon	14	25,9
Aile	20	37,0	Gazete ve Dergi	14	25,9
Arkadaş	4	7,4	Kitap	10	18,5
Toplam	54	100	Toplam	54	100,0

Araştırmanın örneklemini oluşturan kadın girişimcilerin % 46,2 oranında çoğunluğunun okul aracılığıyla finansal okuryazarlık becerilerini kazandığı, % 29,6 oranında kadın girişimcinin ise ekonomik ve finansal gelişmeleri internetten takip ettiği saptanmıştır.

Finansal bilgiye ilişkin bulgular

Finansal okuryazarlığın belirlenmesinde temel bileşenlerden biri finansal bilgi düzeyidir. Kadın girişimcilerin temel seviye finansal bilgi düzeyini belirleyebilmek amacı ile yedi soru yöneltilmiştir.

Tablo 5 : Finansal bilgi soruları ve sorulara verilen doğru ve yanlış cevap dağılımı

Sorular	Doğru	Yanlış	Doğru Cevap Yüzdesi
Dört İşlem	46	8	85,1
Basit Faiz	12	42	22,2
Bileşik Faiz	5	49	9,2
Çeşitlendirme	12	42	22,2
Faiz-Enflasyon İlişkisi	14	38	25,9
Risk-Getiri İlişkisi	9	45	16,6
Finansal Ürün Bilgisi	11	43	20,3

Kadın girişimcilerin finansal bilgi düzeyini belirlemek amacıyla yöneltilen dört işlem sorusuna %85,1 oranında, basit faiz sorusuna %22,2 oranında, bileşik faiz sorusuna %9,2 oranında, çeşitlendirme sorusuna %22,2 oranında, faiz-enflasyon ilişkisi sorusuna %25,9 oranında risk-getiri ilişkisi sorusuna %16,6 son olarak finansal ürün bilgisi sorusuna ise % 20,3 oranında doğru cevap verildiği tespit edilmiştir. Analiz sonucuna bakıldığında, diğer değişkenlerin yüzdelik oranları arasında çok fark olmamakla birlikte %85,1 oranı ile en fazla dört işlem sorusu doğru cevaplandırıldığı saptanmıştır.

Tablo 6 : Finansal bilgi başarı düzeyine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Finansal bilgi başarı düzeyi	Frekans	Yüzde
Başarılı	32	59,2
Başarısız	22	40,8
Toplam	54	100

Araştırmanın örneklemini oluşturan 54 kadın girişimcinin finansal bilgi düzeyinin %59,2 oranında başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7 : Finansal davranış düzeyine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Son bir yıl içinde birikim yaptınız mı?	Frekans	Yüzde
Evet	30	55,5
Hayır	24	44,4
Toplam	54	100,0
Son bir yıl içinde borç kullandınız mı?		
Evet	40	74,0
Hayır	14	26,0
Toplam	54	100,0

Kadın girişimcilerin finansal okuryazarlık bileşenlerinden biri olan finansal davranış düzeyine ilişkin yaptıkları birikim ve borç kullanma oranları belirlenmeye çalışılmıştır. %55,5 oranı ile anket sorularını yönelttiğimiz kadınların yarısından fazlasının son bir yıl içinde birikim yaptığı ve aynı zamanda %74,0 oranında kadınların büyük çoğunluğunun borç kullandığı tespit edilmiştir.

Tablo 8 : Finansal tutum ile demografik özelliklere ilişkin ki-kare analizi sonuçları

		Olumlu		Olumsuz		X	P	İlişki miktarı (%)
		f	%	f	%			
Yaş	21-30	3	15	9	38	0,457	0,547	4,6
	31-40	7	35	8	33			
	41-50	6	30	3	12			
	51-60	4	20	4	17			
Eğitim Düzeyi	İlkokul	4	15	4	14	2,457	0,069	10,7
	Lise	7	27	21	75			
	Lisans	12	46	2	7			
Gelir	Yüksek Lisans	3	12	1	4	3,77	0,045	12,7
	500-1000	2	8	0	0			
	1001-2000	3	12	5	17			
	2001-3000	11	44	14	48			
	3001 ve üzeri	9	36	10	35			

* $\alpha=0,05$ düzeyinde ilişki anlamlıdır.

Kadınların finansal okuryazarlık bileşenlerinden biri olan finansal tutumları ile demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla ki-kare analiz yönteminden yararlanılmıştır. Kadın girişimcilerin yaş aralığı, eğitim seviyeleri ve gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Analiz sonuçları ele alındığında; 0,05 düzeyinde ve bu rakama yakın oranlar değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, 0,069 oranının %10,7 ile eğitim düzeyi ve 0,045 oranının %12,7 ile gelir düzeyinin finansal tutum ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. 0,547 oranının 4,6 ile kadınların yaşının finansal tutum arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ortaya çıkmıştır.

Sonuç

Finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutum gibi unsurlardan oluşan finansal okuryazarlık, bireylerin gelirlerini, borçlarını, tasarruflarını ve harcamalarını yönetebilme yeteneği olarak ifade edilmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin artması, kişilerin alacakları finansal kararların başarısını arttıracaktır.

Finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutum gibi unsurlardan oluşan finansal okuryazarlık, bireylerin gelirlerini, borçlarını, tasarruflarını ve harcamalarını yönetebilme yeteneği olarak ifade edilmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin artması, kişilerin alacakları finansal kararların başarısını arttıracaktır.

Finansal okuryazarlık kavramı her bireyin elde ettiği geliri nasıl yöneteceği konusunda çalışma hayatının yanı sıra bireysel hayatında da önemli bir rol oynamaktadır. Finansal okuryazarlık her ne kadar sonradan edinilen bir kavram olarak görülse de; bireyin eğitim hayatının başlamasıyla sürekli yeni bilgi edinme gereksinimiyle devam eden bir süreç olarak nitelendirilebilir. Bu aşamada kadınların hem bir aile ferdi olarak bireyin eğitimine olan katkısı sebebiyle hem de kendi çalışma hayatında başarılı olabilmesi açısından finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olması beklenilmektedir.

Bu çalışmada, kadın girişimcilere anket uygulayarak finansal okuryazarlık seviyesi, finansal okuryazarlık konusunda ki yeterlilikleri, bazı finansal kavramlar hakkında ki bilgi düzeyleri ve güncel finansal gelişmelerle ilgilenme durumlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen veriler üzerinde çeşitli analizler yapılarak, belirli sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışmaya göre ekonomik ve finansal gelişmelerin izlendiği başlıca kaynaklar arasında gazete-dergi, televizyon ve internet gelmektedir. Çoğunlukla finansal gelişmeleri takip etmek için interneti kullananların oranı % 29,6 olarak belirlenmiştir. Bu sonuç kadın girişimcilere yönelik tasarlanacak finansal okuryazarlık eğitimleri için en uygun sunum ortamının ne olması gerektiği konusunda yardımcı olmaktadır. Gazete-dergi ve televizyon gibi araçların kullanımını %25,9 ile birbirine yakın oranlarda olduğundan finansal okuryazarlık eğitimi konusunda en etkili yöntemin internet olduğu görülmektedir.

Kadın girişimcilerin dört işlem, basit faiz, bileşik faiz, çeşitlendirme, faiz-enflasyon ilişkisi, risk-getiri ilişkisi ve finansal ürün bilgisi gibi finansal bilgi düzeyini ölçmek için yöneltilen sorularda %85,1 oranı ile en fazla dört işlem soruları doğru cevaplanmıştır. Analiz sonucu doğrultusunda çalışmaya dahil edilen kadın girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin oldukça düşük ve bu alanda eğitime ihtiyacı oldukları saptanmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan kadın girişimciler son bir yıl içerisinde 55,5 oranı ile birikim yaparken aynı süreçte %74,0 oranında borç kullandıkları da tespit edilmiştir. Bu durumda kadın girişimcilerin çoğunluğu borçlanarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Finansal tutum ile demografik özellikler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla yaş, eğitim seviyesi ve gelir düzeyi ele alınarak ki - kare yöntemi yardımıyla analiz edilmiştir. 0,069 oranı ile eğitim düzeyi ve 0,045 oranı ile gelir düzeyinin finansal tutum ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. 0,547 oranı ile kadınların yaşının finansal tutum arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

- Aztimur, H. (2005). *GAP bölgesinin sosyo-ekonomik kalkınmasında kadın istihdamının yeri: Şanlıurfa örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Bedük, A. (2005). Türkiye’de çalışan kadın ve kadın girişimciliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 106-117
- Cici, E. N. (2013). *Kadınların Girişimcilik Yolunda Karşılaştıkları Sorunların Öz Girişimcilik Yetenekleri Üzerindeki Etkisi: Konya İlinde Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ecevit, Y. (1993). Aile, kadın ve devlet ilişkilerinin değerlendirilmesinde klasik ve yeni yaklaşımlar. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1, 19-20.
- Erdun, Ş. (2011). *Kadın girişimcilerin risk alma eğilimi ve kendine güven özellikleri üzerine bir çalışma: Zonguldak örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Gazioğlu, T. E. ve Kurt, Ü. (2015). Ardahan’daki kadın girişimciler: Sorunlar, engeller. *Ardahan Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2, 125-135.
- Gökmen, H. (2012). Finansal okuryazarlık. İstanbul: Hiperlink Yayınları, Ss.39.
- Kılıç, Y., Ata, H. A., ve Seyrek, İ. H. (2015). Finansal okuryazarlık: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, Nisan/2015, 129-150.
- Lusardi, A., ve Mitchell, O. S. (2011). Financial literacy around the world: An overview. *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(4), 497-508. <https://doi.org/10.1017/S1474747211000448>
- Lusardi, A. (2008). *Financial literacy: An essential tool for informed consumer choice*. Cambridge: Joint Center For Housing Studies Harvard University, Ss.14.
- Lusardi, A. ve Tufano, P. (2009). *Debt Literacy, financial experiences, and over in indebtedness*. National Bureau Of Economic Research Working Paper, Ss.44.

- Memiş, H., Paksoy, H. M. ve Paksoy S. (2007). Bölgesel kalkınmada kadın girişimciliğinin önemi: GAP bölgesinde bir araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 2(2), 137-152.
- Mercan, N., Oyur, E. Altınay, A. ve Aksanyar, Y. (2012). Ekonomi okur yazarlığına yönelik ampirik bir araştırma. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 4(2), 111-112.
- OECD Infe. (2013). *Measuring Financial Literacy: Results Of The OECD / International Network On Financial Education (Infe) Pilot Study*. Paris: Oecd,
- Soysal, A. (2013). Kırsal alanda kadın girişimciliği: Türkiye için durum değerlendirmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(1), 163-190
- Soysal, A. (2010). Türkiye'de kadın girişimciler: Engeller ve fırsatlar bağlamında bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(1), 83-114.
- Taft, M. K., Z. Hosein, S. M. T. Mehrizi ve A. Roshan. (2013). The Relation Between Financial Literacy, Financial Wellbeing And Financial Concerns. *International Journal of Business and Management*, 8(11), 63-75.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

- Kutukız, D. ve Özden C. (2018). Kadın girişimciliği ve finansal okuryazarlığın kadın girişimciler üzerindeki etkisi. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 349-365.

Naxçıvanda İslam Mədəniyyəti və Gənclərdə Tolerantlığın İnkişaf Etdirilməsi

DOI: 10.26466/opus.385431

*

Sevinc Cabbarova*

* Dr. AMEA Naxçıvan Bölməsi, Təbii Ehtiyatlar İnstitutu, İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri, böyük elmi işçi, iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru

E-Posta: sjabbar@mail.ru

ORCID: [0000-0001-8166-0841](https://orcid.org/0000-0001-8166-0841)

Öz

Naxçıvan İslam dininin yayımlanmasında gədim zamanlarda mühüm rol oynayıb, bunu müxtəlif dini abidələrində təsvir olunmuş sübutlardan görmək mümkündür. İslam dininin maddi və qeyri-maddi irsinin formalaşması ilə bağlı müxtəlif tədqiqatlar aparılır və müəyyən olunur ki, Naxçıvan eyni zamanda, tolerant mühiti ilə əhatə olunan, müsəlman ölkələri ilə sıx əlaqədə olan, multikulturalizm sahəsində dərin təcrübəsi olan bir diyardır. Hec təsadüfi deyil ki, İslam dəyərlərinin dünyada təbliğinə böyük töhfələr verən Naxçıvan şəhəri 2018-ci il üçün "İslam mədəniyyətinin paytaxtı" elan olunmasında öz ifadəsini tapıb. Bu baxımdan, sağlam və tolerant gənc nəsil yetişdirilməsi aktual bir problemə çevirilir. Məqalədə Naxçıvan gənclərinin inkişafı təhlil olunur, həmçinin İslam həmrəyliyi ideyasının muxtar respublikasında həyata keçirilməsi sahəsində görülən işlərdən bəhs edilir.

Açar sözlər: *islam mədəniyyəti paytaxtı, islahatlar, Naxçıvan şəhəri, sosial-iqtisadi inkişaf.*

Islamic Culture in Nakhchivan and Tolerance in Youth

Abstract

Nakhchivan was one of the main centers of Islamic civilization and played an important role in the spreading of Islam and at the same time establishing the Muslim renaissance. All these things have created the basis of the material and intangible heritage of the Islamic religion from the very beginning in Nakhchivan. Nakhchivan also contributed greatly to the formation of a tolerant environment, the establishment of multiculturalism, intercultural and inter-civilizational dialogue, and the promotion of Islamic values throughout the world. The reputation of Azerbaijan in the Islamic world has been expressed in the announcement of Baku and the Nakhchivan city's "capital of Islamic culture" for the year 2018. The decision to hold the IV Islamic Solidarity Games in Baku in 2017 also created favorable conditions for our country to take the next practical steps to strengthen Islamic solidarity. The article analyzes the development of youth in Nakhchivan, as well as the work done in the implementation of the Islamic Solidarity in the autonomous republic.

Keywords: *capital of Islamic culture, reforms, Nakhchivan city, socio-economic development*

Giriş

Naxçıvan İslam dininin yayılmasında mühüm rol oynayıb və eyni zamanda sivilizasiyaların beşiyi kimi tanınır. Naxçıvan ərazisində İslam dininin irsinin formalaşması gədim dövrdən başlanmışdır. İllər keçdikdə Naxçıvanda sivilizasiyalararası münasibətlər ərazisi ilə sıx bağlı olmuşdur və bununla da əhali tolerant və multikulturalizm şəkildə inkişaf etmişdir. 2018-ci il üçün Naxçıvan şəhərlərinin “İslam mədəniyyətinin paytaxtı” elan olunması heç təsadüfi deyil, zəngin tarixi və müstəqillik illərində qazanılan sosial-iqtisadi inkişaf bu statusu laiqincə yerinə yetirməyə hüquq verir. Bu qərar İslam həmrəyliyinə möhkəmləndirilməsi sahəsində mühüm addımlardan biri kimi qiymətləndirilə bilər.

2009-cu ilin oktyabr ayında Bakı şəhərində İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin VI konfransında Naxçıvan şəhəri 2018-çi il üçün İslam mədəniyyəti paytaxtı elan olunmuşdur. Bu isə Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazisində son illərdə geniş meydan verilən millimənəvi dəyərlərin, əsrlərdən bəri qorunub yaşadılan və yüksək dövlət qayğısı ilə əhatə olunan islam dəyərlərinin, islam mədəniyyəti abidələrinin qorunub saxlanması, bərpa, inkişaf etdirilməsi və təbliği sahəsində aparılan işlərin daha yüksək səviyyəyə çatdırılmasında mühüm rol oynayacaqdır. Muxtar Respublikada yaradılan infrastruktur, sabitlik və iqtisadi böhranlara baxmayaraq iqtisadi inkişaf regionu tanımaq və gələcəkdə turizmi inkişaf etdirmək baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir.

İslam mədəniyyətində xüsusi yer tutan Naxçıvanda yerləşən XII yüzillikdə Əçəmi Əbubəkr oğlu Naxçıvani tərəfindən inşa edilən abidələrdə müxtəlif Allaha aid kəlamları, Qurani-Kərimin ayələrindən geniş şəkildə istifadə olunurdu. Naxçıvan şəhərində 1186-cı ildə ucaldılan Möminə xatın türbəsinin tağlarının baş tərəfində Qurani-Kərimdən götürülmüş “Hakimiyyət vahid, qadir Allaha məxsusdur!” ayəsi 10 dəfə təkrar yazılmışdır. Yaxud da Möminə xatın türbəsinə Qurani-Kərimin 83 ayədən ibarət olan “Yasin” süresi 2 dəfə təkrar yazılmışdır (Hacıfəxrəddin S. 2017, s. 5). Naxçıvan bölgəsindəki digər memarlıq abidələrinin üzərində yazılan kitabələrdə islam mədəniyyətinə aid Quran ayələrindən yazılar əks olunur.

Zənqin tarixli keçmişimizə nəzər salsaq, bəşər sivilizasiyasının ən qədim mərkəzlərindən biri olan Naxçıvan şəhərinin Azərbaycanın qədim və orta əsrlər dövrü ictimai-siyasi və mədəni həyatında tutduğu mühüm mövqe və yer çox aydın görünür. Naxçıvan ərazisində son illərdə aparılan tədqiqatlar təsdiq etmişdir ki, adını Dünya tufanı zamanı Nuh peyğəmbərin gəmisinin Ordubad rayonundakı Gəmiqaya ərazisində quruya oturması və nuhçuları burada torpağa çıxmasından götürən Naxçıvan (Nuxçıxan) şəhərinin adı sonralar daha geniş mənə kəsb etmiş, böyük bir bölgənin adını bildirmişdir.

Əlverişli təbii-coğrafi mövqedə yerləşdiyi üçün Naxçıvan bölgəsi qədim zamanlardan yüksək inkişaf etmiş, orta əsrlərdə mühüm ticarət yolları burdan keçmiş, Naxçıvan isə təxminən beş minillik bundan əvvəl şəhər kimi formalaşmağa başlayıb (Hacıfəxrəddin S. 2017,, s.13). Yüksək səviyyəli mədəniyyət burada müxtlif xalqların yaşamasına səbəb olmuş, və beləliklə multikulturalizm və tolerantlıq ənənələri qədim dövrlərdən indiyə kimi bizim xalqa xas olan xüsusiyyət kimi formalaşmışdır.

Gənclərdə Tolerantlığın İnkişaf Edtirilməsi

Tolerantlıq Azərbaycan xalqının xarakterik cəhətidir. Yüksək tolerantlıq ilk növbədə yüksək mədəniyyətin təzahürüdür. Azərbaycan müstəqilliyini əldə edəndən sonra dövlətin ideologiyasında da əsrlərdən gələn ənənə möhkəmləndirilib. Fərqli mədəniyyət və din sahiblərinin birgə yaşayışının dövlət səviyyəsində rəsmi təsdiqi var və bu Konstitusiyamızda da təsbit olunub (Hüseynov, S. 2012, s.32). Yaradılan mühit onu göstərir ki, Azərbaycan bütün Cənubi Qafqazda tolerantlıq nümunəsidir. Burada fərqli mədəniyyətlərin, dinlərin birgə yaşayışının xüsusi modeli bərqərar olub.

Muassir dünyanın inkişafında əsas tendensiya kimi ölkələrarası inteqrasiya çıxış edir. Sərhədlərin açılması, Naxçıvan Muxtar Respublikasının bir neçə dövlətlə qonşu olması həyatın bütün sahələrində sıx dövlətlərarası münasibətlərin qurulmasına zəmin yaradır. Bu inteqrasiya adətən ənənələrin muassirləşdirilməsinə, polietnik əlaqələrin qurulmasına, iqtisadi münasibətlərin qurulmasına gətirib çıxarır.

Bütün bunları nəzərə alaraq gənclərə və gələcək nəsillərə bu qanunauyğunluqları çatdırmaq bütün mədəniyyətlərdə xüsusi qayğı simvolu kimi çıxış edir.

Daim inkişaf edən cəmiyyətimizdə müxtəlif mədəni qrupların öz individuallığını qoruyub saxlamaq hüququna malik olması məsələsi öz yerini tapmasına və Muxtar Respublikası üçün müassir dinamik həyata uyğunlaşmasına və nəticədə gənclərin xalqların müxtəlifliyini dərk etmək və öyrənməklə iqtisadi baxımından güclü cəmiyyət formalaşdırmaq üçün təbliğat işləri aparılmalıdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasında dövlət proqramlarına əsasən, maddi və iqtisadi resurslardan səmərəli istifadə edərək, iqtisadi inkişaf modeli formalaşdırılmışdır. Müstəqillik dövründə bütün sosial-iqtisadi sahələrdə inkişaf təmin olunmuşdur. 2016-cı ildə muxtar respublika üzrə 2 milyard 582 milyon manatlıq ümumi daxili məhsul istehsal olunmuşdur ki, bu da 2015-ci illə müqayisədə 0,5 faiz çoxdur. 2016-cı ildə hər bir nəfərə düşən ümumi daxili məhsulun həcmi 5779,7 manat təşkil etmişdir, bu isə 2015-ci illə müqayisədə 3,6 faiz artmışdır. Ümumi daxili məhsul istehsalının 60 faizə qədərinin real sektorun payına düşməsi dayanıqlı inkişafın təmin olunmasına öz təsirini göstərmişdir. Sənaye sahəsi muxtar respublikada yaradılan ümumi daxili məhsulun tərkibində ilk yeri tutur. Sənaye sahəsində 2016-cı ildə 942 milyon manat həcmində məhsul istehsal edilmişdir ki, bu da 2015-ci ildəki göstəricini 1,7 faiz üstələmişdir (Azərbaycanda dini və milli tolerantlıq //Azadlıq.- 2010.- 20 oktyabr.- 13).

Azərbaycan iqtisadiyyatının kompleks şəkilində inkişaf etməsi "Qlobal Rəqabət Qabiliyyəti İndeksi 2013-2014" hesabatında öz əksini tapıb. Beləliklə, bu reytingə əsasən, Azərbaycan rəqabət qabiliyyəti səviyyəsinə görə 39-cu, MDB-də 1-ci olmuşdur. Artıq Azərbaycan dünyanın "yuxarı orta gəlirli" və "yüksək insan inkişafı" ölkələr sırasında öz yerini tutub. Dünyada tanınmış reyting agentlikləri ("Fitch Ratings", "Standart & Poor's" və "Moody's") Azərbaycanı Qafkazda yüksək investisiya kredit reytingi ilə tanıyır.

Regionlarda tarix və mədəniyyət abidələrinin bərpası və qorunması, tarix və mədəniyyət qoruqlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və inkişafı, qloballaşma şəraitində mədəni çeşidliliyin daha da inkişaf etdi-

rilməsi, mədəniyyət obyektlərinin əsaslı təmiri və tikintisi üzrə müvafiq tədbirlərin keçirilməsi prioritet istiqamətlər kimi seçilmişdir.

Bu sahədə qəbul olunan Dövlət Proqramları nəzərdə tutulmuş tədbirlərin həyata keçirilməsi sosial-iqtisadi inkişafında vacib mərhələ olmaqla, ölkə regionlarının davamlı inkişafında və əhalinin rifah halının daha da yaxşılaşdırılmasında mühüm rol oynayacaqdır.

Gənclərdə tolerantlığın inkişaf etdirilməsi regionun mühüm hədəflərindən biri hesab olunur (Tahirova, N., 2015, s.6). Muxtar respublikada gənclərə göstərilən diqqət və qayğı sağlam düşüncəli vətəndaş yetişdirilməsinə gətirib çıxardır.

Heç şübhəsiz ki, ölkədə müəyyən bir sferanın inkişafı üçün həmin sahənin qanunla tənzimlənməsi şərtidir. Azərbaycanda gənclər siyasətinin əsas istiqamətləri "Gənclər siyasəti haqqında" qanunla müəyyənləşdirilib. Qanuna əsasən, gənc nəsil nümayəndələrinin mənəvi-əxlaqi tərbiyəsi, istedadlı gənclərə yardımlar, sağlamlıq və fiziki inkişaf məsələləri, məşğulluğun artırılması, gənc ailələrə və gənclər təşkilatlarına dövlət yardımı kimi işlərin görülməsi prioritet istiqamətlər kimi müəyyən olunmuşdur. (<http://www.sherg.az/2011/12/08/read=44284>, s.76).

Tolerantlıq Azərbaycan xalqının xarakterik cəhətidir. Yüksək tolerantlıq ilk növbədə yüksək mədəniyyətin təzahürüdür. Azərbaycan müstəqilliyini əldə edəndən sonra dövlətin ideologiyasında da əsrlərdən gələn ənənə möhkəmləndirilib. Fərqli mədəniyyət və din sahiblərinin birgə yaşayışının dövlət səviyyəsində rəsmi təsdiqi var və bu Konstitusiyamızda da təsbit olunub. Yaradılan mühit onu göstərir ki, Azərbaycan bütün Cənubi Qafqazda tolerantlıq nümunəsidir. Burada fərqli mədəniyyətlərin, dinlərin birgə yaşayışının xüsusi modeli bərqərar olub. Dini dözümlülüyü, tolerantlığı daima dəstəkləyən Heydər Əliyev gənclərimizin bu ruhda tərbiyə olunmasını həmişə tövsiyə edirdi. Yeniyetmə və gənclərimizin başqa dinlərə qarşı dözümlülük ruhunda tərbiyəsinin vacib məsələ olduğunu vurğulayan Heydər Əliyev eyni zamanda bu işin mürəkkəb və çətin olduğunu da qeyd edirdi: "Məlumdur ki, yüksək tolerantlıq ilk növbədə yüksək mədəniyyətin təzahürüdür. İnsanlarda belə bir mədəniyyətin formalaşdırılmasını uşaq illərindən başlamaq lazımdır. Ölkəmizdə yetişməkdə olan nəslin təhsillənməsində müasir elmi pedaqoji konfranslar daxilində biz ünsiyyət

mədəniyyətini, dini dözümlük və əməkdaşlıq mədəniyyətini formalaşdırmağa cəhd göstəririk və ümumən desək, buna nail oluruq. Bunu demək çox asandır, lakin gercəkləşdirmək kifayət qədər mürəkkəb bir prosesdir“ (Yunusov, A, 2004, s. 91). O, gənclərdə tolerantlıq mədəniyyətinin uşaqlıqdan tərbiyə olunmasını diqqətə çəkərək ünsiyyət mədəniyyətinin formalaşdırılması və Azərbaycan gənclərində bu xüsusiyyətlərin tərbiyə edilməsinin vacib şərt olduğunu bizlərə tövsiyə etmişdir. Ulu öndərin siyasətini ləyaqətlə davam etdirən Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə son illərdə Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafı, milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunması, İslam dininə hörmət və ehtiramın güclənməsi, başqa dinlərə qarşı dözümlülüüyün daha da möhkəmləndirilməsi sahəsində xeyli iş görülmüşdür. Qeyd edək ki, Prezident İlham Əliyev İslam mədəniyyəti ilə bağlı tarixi-memarlıq abidələrinin, məscid və ziyarətgahların, müqəddəs dini ibadət və inanc yerlərinin təmiri və bərpaı ilə bağlı bir çox xüsusi sərəncamlar imzalamışdır.

Azərbaycanda tolerantlığın möhkəm əsasları olduğunu vurğulayan Prezident İlham Əliyev respublikamızda yaşayan müxtəlif din nümayəndələrinin əmin-amanlıq şəraitində rahat yaşadıqlarını dəfələrlə qeyd etmişdir. Ölkəmizdə müxtəlif dini icmaların dövlət qeydiyyatından keçərək fəaliyyət göstərməsi Azərbaycan-da dini tolerantlığın bariz nümunəsi sayıla bilər.

İslamda tolerantlıq dinin əsas ünsürü kimi qəbul edilir, müqəddəs “Qurani Kərim”də bununla bağlı bütürəstlərə xitabən buyrulur: “Sizin öz dininiz var, mənim öz dinim” (“Kafirun” surəsi, 6). Bu ayədə insanların sərbəst formada inam növlərinin seçilməsi, demokratik şəkildə vurğulanmışdır və həmin insanlara qarşı xoş münasibət vurğulanır (Д.А.Алимова и др. 2008, s. 91).

Tolerantlıq prinsipləri haqqında Bəyannamə 16 noyabr 1995-ci il tarixində YUNESKO-ya üzv dövlətlər tərəfindən qəbul edilmişdir. Hər il bu tarix Beynəlxalq Tolerantlıq Günü kimi qeyd edilir, bu problemə aid müxtəlif tədbirlər həyata keçirilir. Bütün insanlar fərqlidir, amma öz dəyər və hüquqlarına görə bərabərdirlər prinsipinə uyğun yazılmış bəyannamədə dözümlülük, dünyada mədəniyyətlərin, özünüifadənin və insan şəxsiyyətinin təzahürünün müxtəlifliyinin başa düşülməsi, qəbul edilməsi və buna hörmət göstərilməsi vurğulanır. Naxçıvan Muxtar

Respublikasında tolerantlıq prinsipi gənclər üçüniqtisadi və sosial inkişaf imkanı yaradılmasında öz təzahürünü tapmaqdadır.

SONUC

Göründüyü kimi, son illər dünyanın dinlərarası və mədəniyyət-lərəarası dialoq mərkəzinə çevrilən Azərbaycanda hər bir xalqa və dinə bərabər yanaşma mövcuddur.

İslama didində, tolerantlıq gəncləri milli mənəvi dəyərlər çərçivəsində tərbiyyə etmək, dözümlülük və xeyirxahlıq nümayiş etdirmək, özündən zəifə eyni cür münasibəti saxlamaq bacarığıdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasında Gənclər siyasətinə əsasən, gənclər üçün bütün şərait yaradılır, idman kompleksləri tikilir, müxtəlif intellektual oyunlar və yarışmalar keçirilir, düzgün peşə seçimi və milli mənəvi dəyərlərin qorunması sahəsində mütəmadi olaraq işlər görünür. Bu istiqamətdə tədbirlər davam etdiriləcəkdir və buna misal olaraq, gənclərdə məşğulluğunun daha da artırılması məqsədi ilə onlayn şəbəkə yaratmaq məqsəduyğun olardı. Gənclər arasında sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi məqsədi ilə seminarlar və təlimlərin keçirilməsi daha aktiv və tolerant insanların yetişdirilməsində böyük töhfə verə bilər.

Təbii ki, ölkəmizdə yaşayan bütün xalqların və dinlərin nümayəndələrinə yaradılan tolerant mühitin təməlində xalqımızın qonaqpərvərliyi, səmimiyyəti və bir də bərabər hüquq və humanizmi özündə əks etdirən təkmil qanunvericilik dayanır.

Ədəbiyyat

- Əhədov, A. (1991). Azərbaycan da din və dini təsisatlar /Abdulla Əhədov; elmi red. İzzət Rüstəmov.- Bakı: Azərnəşr, 200
- Yunusov, A (2004). Azərbaycan da islam /Arif Yunusov; red. Rauf Hüseynov; tərc. M.Mütəllimov.- Bakı: Zaman, 364
- Heydər Əliyev və Azərbaycan da din siyasəti: "Gerçək-liklər və perspektivlər" /Azərbaycan Respublikası Dini Qurum-larla İş üzrə Dövlət Komitəsi; H.Orucovun ümumi redaktəsi ilə; tərt. G.İsmayılov; red. S.Nəzərli; rəssam. A.Hüseynov.- Bakı: Əbilov, Zeynalov və oğulları, 2007.- 399 s.

- Hüseynov, S. (2012). Azərbaycanda dini tolerantlıq mədəniyyəti: tarix və müasirlik /Sakit Hüseynov; elmi red. A.Əlizadə.- Bakı: Təknur, [1] s.: portr., cədv., 21 sm., 175
- Həsənlı, A. (2014). Müasir şəraitdə Azərbaycanı dini-mədəni dəyərlərin inkişaf xüsusiyyətləri: [monoqrafiya] /Anar Həsənlı; elmi red. S. Hüseynov; ön söz İ. Rüstəmov.- Bakı: NurArt, 143
- Hacıfəxrəddin S. (2017). Naxçıvanın türk-islam mədəniyyəti abidələri, Naxçıvan: Əcəmi, 216
- Д.А.Алимова и др. (2008). Исламские ценности Центральной Азии: толерантность и гуманизм: историко-философские и культурные аспекты: [материалы Международной научной конференции] /Французский Ин-т Исследований Центральной Азии; Ин-т истории Акад. Наук Респ. Узбекистан; Международный Ин-т Центральноазиатских Исследований; Ташкентский Исламский Ун-т; Представительство ЮНЕСКО в Узбекистане; ред. кол.- Ташкент: [б.и.], 208
- Н.И.Киященко и др. (2010). Толерантность в культуре и процесс глобализации /Учреждение Рос. Акад. Наук Ин-т Философии РАН, Акад. Гуманитарных Исслед; кол. авт. Москва: Гуманитарий, 486, [1]
- “Tolerantlıq örnəyi Azərbaycan”: Bakıda Beynəlxalq Tolerantlıq Günü münasibətilə konfrans keçirilib //Yeni Azərbaycan.- 2007.- 17 noyabr, 5
- Tahirova, N., (2015), Tolerantlıq, Bakı, 33
- Azərbaycanda dini və milli tolerantlıq //Azadlıq.- 2010.- 20 oktyabr.- 13
- Azərbaycan gənclər siyasətin uğurları <http://www.sherg.az/2011/12/08/read=44284>

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

- Cabbarova, S. (2018). Naxçivanda islam mədəniyyəti və gənclərdə tolerantlığın inkişaf etdirilməsi. *OPUS – International Journal of Society Researches*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 366-374

Şanlıurfa İlinin Gençlik Turizmi Potansiyelinin İncelenmesi

DOI: 10.26466/opus.399610

*

Sedat Değişgel* - Zekeriya Bingöl**

* Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm MYO, Muğla / Türkiye

E-Posta: sedatdegisgel@mu.edu.tr ORCID: [0000-0002-5937-4934](https://orcid.org/0000-0002-5937-4934)

** Okt. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm MYO, Muğla / Türkiye

E-Posta: zbingol@mu.edu.tr ORCID: [0000-0003-0952-9528](https://orcid.org/0000-0003-0952-9528)

Öz

Tarihi Cilalı Taş Devrine kadar uzanan Şanlıurfa şehri son yıllarda yapılan arkeolojik araştırmalarla tüm dünyanın dikkatini üzerine çekmiştir. Dünyanın bilinen en eski tapınağı Göbeklitepe'yi bünyesinde bulunduran şehir, tarihi zenginliklerinin yanı sıra birçok doğal ve kültürel turistik çekiciliğe de sahiptir. Bu sebeplerden ötürü Şanlıurfa'da geçmişi çok eskilere dayanan bir turistik hareketlilik söz konusudur. Geçmişte olduğu gibi bugün de Türkiye'nin önemli turistik destinasyonlarından birisi olan Şanlıurfa, "Peygamberler Şehri" sayılması sebebiyle daha çok inanç turizmi kapsamında değerlendirilmektedir. Çok zengin bir inanç turizmi potansiyeline sahip olan Şanlıurfa, gençlik turizmi açısından da önemli değerler ve çekicilikler taşımaktadır. Bu çalışmada sırasıyla Şanlıurfa, Şanlıurfa'daki mevcut turizm faaliyetleri ve gençlik turizmi kavramı ile ilgili bilgilere yer verilmiş, sonrasında ise Şanlıurfa'nın gençlik turizmi potansiyeli incelenmiştir. Çalışmanın sonunda Şanlıurfa'da gençlik turizmini geliştirmeye dönük öneriler sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa, Turizm, Gençlik, Potansiyel

Investigation of Youth Tourism Potential of şanlıurfa Province

*

Abstract

The city of Sanliurfa, which has a history extending to the Neolithic age, has attracted the attention of the whole world with archaeological researches made in recent years. The city, which houses the oldest known temple of the world, Göbeklitepe, has many natural and cultural attractions as well as historical riches. Due to these reasons, Sanliurfa is a tourism mobility issue, which is based on very ancient history. Sanliurfa, which is one of the most important tourist destinations of Turkey as it is in the past, is evaluated more as a religious tourism due to its being a city of prophets. Sanliurfa, which has a very rich faith tourism potential, also carries significant values and attractiveness in terms of youth tourism. In this study, respectively, information was given about Sanliurfa, the current tourism activities in Sanliurfa and youth tourism concept. And then the potential of youth tourism in Sanliurfa was examined. At the end of the work, suggestions for improving youth tourism in şanlıurfa are given.

Anahtar Kelimeler: şanlıurfa, Tourism, Youth, Potential

Giriş

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, dünyanın bilinen en eski inanç merkezini bünyesinde bulunduran Şanlıurfa, medeniyetler tarihinin istisnasız her döneminde önemini koruyan bir yaşam merkezi ve ticaret noktası olmuştur. Kentin en iyi bilinen tarihi özelliği “Peygamberler Şehri” olmasıdır. Şanlıurfa’nın, tüm semavi dinlerin babası kabul edilen Hz. İbrahim başta olmak üzere birçok peygamberin hayatını sürdürdüğü ve ilahi mucizelerle desteklendiği şehir olduğuna inanılmaktadır. Sadece bu özellik dahi, bir şehrin önemli bir turizm merkezi olmasına yeterlidir. Nitekim Şanlıurfa bu özelliği ile önemli bir inanç turizmi merkezi haline gelmiştir.

Nüfusu 2017 yılı başı itibariyle 940.627, yüzölçümü 18.765 km² olan Şanlıurfa ili, Türkiye’nin yüzölçümü bakımından en büyük yedinci ilidir. Şehir merkezinin denizden yüksekliği 518, ilin en yüksek noktası olan Karacadağ’ın yüksekliği ise 1.938 metredir. İlin %60,4’ü plato, %22’si dağlık, %16,3’ü ova ve %1,3’ü yayladır. Gaziantep, Adıyaman, Diyarbakır, Mardin ve Suriye ile komşu olan ilin Adıyaman ve Gaziantep sınırlarını aynı zamanda Şanlıurfa’nın en önemli akarsuyu olan Fırat nehri çizmektedir. Güney komşusu Suriye ile Türkiye’yi birbirine bağlayan üç sınır kapısı (Akçakale Mürşitpınar ve Ceylanpınar sınır kapıları) Şanlıurfa’dadır. İlin kuzeybatısında Karkamış, Birecik ve Atatürk Baraj gölleri bulunmaktadır. Karasal iklim özelliklerinin görüldüğü Şanlıurfa’da ortalama yağış miktarı 622,7 kg/m², ortalama sıcaklık ise 19,3°C olarak ölçülmüştür. (Şanlıurfa Valiliği, 2018)

Şehrin kuruluşu ile ilgili bilgiler kesin olmamakla birlikte, Arap tarihçisi Ebul Faraç’a göre Nuh tufanından sonra yeryüzünde kurulan ilk yedi şehirden biri ve en önemlisi Urfa’dır. Hz. Âdem, Hz. İbrahim, Hz. Eyyüp, Hz. Şuayp, Hz. Elyasa’nun yaşadığına inanılan şehir “Peygamberler Şehri” unvanını bu sebeple elde etmiştir. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış şehirde Sümer, Hurri, Mitanni, Akad, Elam, Asur, Pers, Makedonya, Selevkos, Roma, Bizans, Arap, Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerinin izlerini görmek mümkündür. (Harran Üniversitesi, 2015) Şanlıurfa, Müslümanların yanı sıra Hristiyanlar için de oldukça önemli bir şehirdir. Şanlıurfa’da hüküm süren Osreone (Edessa) Krallığı tarihte Hristiyanlığı ilk kabul eden devlettir. Ayrıca Hz.İsa’nın

hasta olan Edessa Kralı Abgar'a şifa bulması için yüzünü sildiği ve silüetinin yer aldığı mendil ile birlikte şehri kutsadığına dair bir mektup gönderdiğine inanılmaktadır. (Bingöl, 2007, s.285)

Sayılan özelliklerin yanı sıra Şanlıurfa, dünyada henüz hiçbir şehrin sahip olmadığı kadar eski bir arkeolojik alana sahiptir. "Göbeklitepe" ismi verilen arkeolojik alan şu ana kadar bulunmuş en eski yerleşim yeri olarak kabul edilmiş ve geçmişi 12 bin yıl öncesine kadar dayandırılmıştır. Dolayısıyla Şanlıurfa, "dünyanın en eski şehri" unvanını da bu sebeple elinde bulundurmaktadır. Şanlıurfa'nın kuzeydoğusunda yer alan Göbeklitepe, şehir merkezine 15 km uzaklıktadır. Yaklaşık 200-300 metre yükseklikte ve Harran Ovasına hâkim bir konumda yer alan arkeolojik alan, Neolitik döneme ait bir inanç merkezidir. (Kurt, 2017, s.1111)

Tarihi zenginliği sebebiyle sit alanlarının oldukça fazla olduğu Şanlıurfa'da 700 arkeolojik sit alanı mevcuttur. Arkeolojik sit alanlarının yanı sıra 6 adet kentsel, 4 adet kentsel-arkeolojik, 1 adet tarihi, 1 adet karma (Arkeolojik ve kentsel) ve 1 adet çakışan (doğal ve tarihi) sit alanını bünyesinde bulduran Şanlıurfa'da toplam 713 sit alanı vardır. Bu sayı 930 sit alanı ile Konya, 877 sit alanı ile Muğla ve 813 sit alanı ile Antalya'nın ardından Şanlıurfa'yı sit alanlarının sayısı bakımından Türkiye'nin en zengin dördüncü ili yapmaktadır. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018)

Tarihi özelliklerinin yanı sıra yemek kültürü de oldukça zengin olan şehir, çok önemli bir gastronomi durağıdır. UNESCO'nun belirlediği "Dünya Gastronomi Şehirleri" listesine girmeye aday olan Şanlıurfa, son olarak 2017 yılında "Tüm Restoranlar, Lokantalar ve Tedarikçiler Derneği" (TÜRES) tarafından 24 ayrı kategoride ve 571 bin kişinin katılımı ile düzenlenen Uluslararası Lezzet İstanbul Festivalinde "En İyi Gastronomi Şehri" ödülüne layık görülmüştür. (Milliyet, 2017)

Hızlı yemek ve hızlı yaşam anlayışına karşı gelişen, yemek kültürü başta olmak üzere yerel kültürün yaşatılmasını, sağlıklı, sakin, huzurlu bir yaşamı savunan ve bu felsefe ile tüm dünyayı etkileyen Cittaslow (Sakin Şehir) akımının Türkiye'yi de hızla yayıldığı bilinmektedir. 2018 yılı başı itibarıyla Türkiye'nin toplam 14 ilçesi "Sakin Şehir" olarak tescil edilmiştir. Bu ilçelerden birisi de Şanlıurfa'nın 110 kilometre batısında yer alan ilçesi Halfeti'dir. Doğal ve tarihi zenginlikleri ile turist sayısının her

geçen gün arttığı Halfeti’de sayıları giderek artan etkinlik alanları oluşturulmaya başlamıştır. Fırat nehri üzerinde tekne ile geziler düzenlemekte, kıyı köyleri, Tarihi Rum Kalesi, Aziz Nerses Kilisesi, Barşavma Manastırı, su sarnıçları, kuyular, su altında kalan evler ve camiler, Kız Mağarası ve mağara kafeler gezilebilmektedir. Akşamları ise Sıra Geceleri başta olmak üzere canlı müzik eşliğinde Şanlıurfa mutfağına özgü yemeklerin tadılabileceği restoranlar misafirlerini beklemektedir. (Cittaslow Türkiye, 2018)

Şanlıurfa’da Turizm

Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre 2016 yılı itibariyle Şanlıurfa’da 5 adet turizm yatırım belgesi ve 16 turizm işletme belgeli olmak üzere 21 adet konaklama tesisi bulunmaktadır. Turizm yatırım belgeli 5 tesis, toplam 332 oda ve 685 yatak kapasitelidir. Turizm işletme belgeli 16 tesisin ise 1156 oda ve 2320 yatak kapasitesi mevcuttur. Bu verilere göre Şanlıurfa, Kültür ve Turizm Bakanlığınca yatırım veya işletme belgesi ile belgelendirilmiş toplam 21 tesise, 1488 oda ve 3005 yatak kapasitesine sahiptir. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018)

2007 yılında faaliyete giren ve merkeze 35 kilometre uzaklıkta bulunan Şanlıurfa GAP Havaalanı vasıtasıyla direk ve bağlantılı uçuşlar yapılabildiği Şanlıurfa’nın merkezine tren seferleri yapılmamaktadır. Ancak Suriye sınırında yer alan Ceylanpınar ve Akçakale ilçelerinde demiryolu bulunmaktadır. Söz konusu demir yolu Güney ve Orta Anadolu’dan Mardin’in Nusaybin ilçesine kadar gelerek Suriye topraklarına geçmektedir. Türkiye’nin güneyindeki otoyol ağının son noktası olan Şanlıurfa’dan Gaziantep, Adana, İskenderun, Mersin, Ulukışla ve Niğde’ye otoyolla ulaşılabilir. Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü verilerine göre 2017 yılında Şanlıurfa il merkezindeki Turizm Bakanlığınca belgelendirilmiş konaklama tesislerinde 647.797 geceleme yapılmıştır. Bu sayının 604.803’ü yerli turistlerce, 42.994’ü ise yabancı turistlerce gerçekleştirilmiştir. İlçelerdeki konaklama tesislerinde ise toplam 158.568 geceleme yapılmış, bu sayının 2.423’ünü yabancı turistler oluşturmuştur. (Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018)

İnanç turizmi açısından Türkiye’nin en önde gelen şehirlerinden biri olan Şanlıurfa özellikle en önemli turistik çekim yeri olan Balıklıgöl (Halilür Rahman ve Ayn-ı Zeliha Gölleri) ile bilinmektedir. Hz.İbrahim’in tek

tanrı inancını savunduğu için devrin hükümdarı tarafından Şanlıurfa Kalesinden ateşe atılması üzerine, ateşin suya dönüştüğüne inanılmakta ve söz konusu yer bugün “Halil-ür Rahman” gölü olarak adlandırılmaktadır. Aynı gölün devamı niteliğinde olan Ayn-ı Zeliha gölünün ise hükümdarın evlatlığı olan ve Hz.İbrahim’e aşık olması sebebiyle kendisiyle birlikte ateşe atlayan Zeliha’nın düştüğü yer olduğuna inanılmakta ve bu sebeple “Ayn-ı Zeliha Gölü” ismiyle anılmaktadır. Her iki göl bugün yaygın olarak Balıklıgöl olarak bilinmektedir. (Arslan, 2015, s.144)

Balıklıgöl’ün yanı sıra Şanlıurfa’nın sahip olduğu bir diğer önemli turistik çekicilik merkezi ise Harran’dır. Antik dünyanın önemli ticaret yollarının kesişme noktalarından birisi olan Harran “Harran ve Şanlıurfa Yerleşimleri” adı ile 25 Şubat 2000 tarihinden bu yana UNESCO’nun Dünya Kültürel Mirası Aday Listesinde bulunmaktadır. Bu bölge aynı zamanda UNESCO tarafından dünyanın en eski İslam Üniversitesinin kurulduğu yer olarak kabul edilmekte, geleneksel sivil mimarisi ve konik çatılı kerpiç evleri ile eşsiz bir bölge olarak tanımlanmaktadır. (UNESCO, 2018)

UNESCO tarafından dünyanın ilk “İslam Üniversitesi” olarak tanımlanan Harran’daki söz konusu üniversitenin bazı kaynaklarca İslam öncesinde de var olduğu ve “Dünyanın İlk Üniversitesi” olarak bilindiği, ancak İslam’ın gelişimine paralel olarak büyüme ve gelişme gösterdiği ifade edilmektedir. Birçok bilim adamının yetiştiği “Harran Okulu” adı verilen üniversitede, İslam’ın gelişinden sonra özellikle çeviri çalışmalarının önem kazandığı, Antik Yunan bilginlerinin eserlerinin Yunancadan Arapçaya çevrildiği belirtilmektedir. Yunancanın yanı sıra Süryaniceden de eserlerin çevrildiği Harran’daki üniversite, çeviri konusunda bir merkez durumuna gelmiştir. Emevi Halifesi II. Mervan tarafından başkent yapılması sonrası Harran’da bilimsel çalışmalar hızlanmış, söz konusu okulda din, felsefe, tıp, astronomi ve matematik olmak üzere beş bölüm meydana gelmiştir. 1260 yılından itibaren başlayan Moğol istilaları kentin harap edilmesine sebep olmuş, üniversite ortadan kalmış ve Harran şehri parlak günlerinden hızla uzaklaşmıştır. (Harran Kaymakamlığı, 2017)

Şanlıurfa'da 1992 yılında kurulmuş olan devlet üniversitesine de Harran Üniversitesi adı verilmiştir. Üniversitenin bazı bölümleri 1976 yılından itibaren Dicle ve Gaziantep Üniversitelerine bağlı olarak kurulmuş 1992 yılından itibaren Harran Üniversitesi adıyla bir çatı altında toplanmıştır. Günümüzde on fakülte, beş yüksekokul, Devlet Konservatuvarı, on bir meslek yüksekokulu, üç Enstitü, on beş Araştırma ve Uygulama Merkezi ile faaliyetlerini sürdürmekte olan Harran Üniversitesinin 2017 yılı itibariyle yirmi üç binden fazla öğrencisi bulunmaktadır. (Harran Üniversitesi, 2018)

1992 yılından itibaren eğitim hareketliliğinin yaşandığı Şanlıurfa'da turizm hareketliliği Güneydoğuda uzun yıllardır süregelen terör olaylarından zaman zaman etkilenmektedir. İl Turizm Müdürü Aydın Aslan tarafından yapılan açıklamada 2014 yılının Şanlıurfa turizmi için oldukça parlak geçtiği, ancak 2015 ve 2016 yıllarında güvenlik endişesi sebebiyle turist sayısında düşüş olduğu belirtilmiştir. 2017 yılına gelindiğinde ise güvenlikle ilgili yanlış algıların atlatıldığı, şehirdeki turizm hareketliliğinin tekrar canlanmaya başladığı ifade edilmiştir. 2015 yılında Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde otuz iki insanın yaşamını yitirdiği bir intihar saldırısı düzenlenmiş, bu olaydan sonra şehrin turistik hareketliliğinde ciddi bir düşüş yaşanmıştı. (Turizm Gazetesi, 2017)

Gençlik Turizmi

Turizm, katılanların yaşlarına göre gençlik turizmi, orta yaş turizmi ve üçüncü yaş turizmi olarak üç kısma ayrılabilir. Gençlik turizmi, 15-24 yaş arasındaki kişilerin ebeveynleri veya başka bir akrabaları olmaksızın turizm faaliyetlerine katılmalarına verilen isimdir. Gençler diğer yaş gruplarına göre turizm hareketlerine daha çok katılırlar. Yaşları gereği maceraya yatkın olan gençler, henüz aile kurmadıkları için sorumluluklarının az olmasının yanı sıra gittikleri destinasyonda fazla konfor aramazlar ve memnun edilmeleri daha kolaydır. Bu etmenler de gençlerin turizm hareketlerine katılmalarını diğer yaş gruplarına kıyasla pozitif yönde etkilemektedir. (Kozak, Kozak, & Kozak, 2015)

Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB), gençlik turizmini tanımlarken yaş aralığını daha da genişleterek 7-27 yaş şeklinde belirlemiştir. Birliğe göre; gençlere ve çocuklara dönük eğitim, spor, kültür ve

eğlence amaçlı düzenlenen, ulaşım, konaklama ve rehberlik gibi hizmetleri kapsayan faaliyetler “gençlik turizmi” olarak adlandırılmaktadır. Gençlere yönelik faaliyetlerin ağırlıklı olarak gençlik kampları, gönüllü çalışma kampları, yurtdışı yaz okulları ve yaz kampları, okul gezileri, gençlik festivalleri ve Interrail olduğu belirtilmektedir. (TÜRSAB, 2016)

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), turizme katılmalarının giderek artan bir grafik çizmesi ve buna paralel olarak ekonomik ve sosyal anlamda pozitif etkilerinin giderek artması sebebiyle birçok destinasyon için en büyük hedef kitlenin “gençler” olduğunu belirtmektedir. Gençlerin turizme katılmalarındaki en önemli sebepler ise; eğitim, gönüllü turizm faaliyetleri, eğitimden arta kalan boş zamanlar ve yeni kültürleri tanıma isteği olarak sıralanmaktadır. Turizm araştırmaları da bu eğilime uygun olarak yön değiştirmiş ve gençler, turizm araştırmalarının temelinde yer almaya başlamıştır. (Perdomo, 2016)

Gençlik turizmi, gençlerin önemli bölümünün ailelerine bağımlı sınırlı bir bütçe ile seyahat etmeleri sebebiyle “Sosyal Turizm” kapsamında değerlendirilmektedir. “Ekonomik güç”, sosyal turizmde ölçü olarak esas alınmakta, yeterli gelire sahip olmayanların yanı sıra bedensel engellilerin de sosyal turizm kapsamında ele alındığı görülmektedir. Kısaca sosyal turizm; gençlerin yanı sıra ekonomik gücü düşük olan işçilerin, memurların, emeklilerin, bedensel engellilerin, çiftçilerin, esnaf ve zanaatkarların bir takım özel önlemler ve teşvik uygulamaları ile turizm etkinliklerine katılmalarının sağlanmasından doğan bir turizm türüdür. (Kozak, vd., 2015, s. 26)

Sosyal turizm engelliler, gençler, çocuklar, yaşlılar, tek ebeveynli aileler gibi özel gereksinimleri olan bireyler için turizmi daha “erişilebilir” hâle getiren tüm girişimleri içermektedir. Başka bir ifade ile sosyal turizm, çeşitli sektörler, aktiviteler ve gruplar için sosyal ve ekonomik faydalar üreten bir turizm türüdür. “Herkes için sosyal, sürdürülebilir turizm” anlayışını ilke edilen bu turizm türünün temel hedefleri; isteyen her vatandaşın seyahate ulaşmasını kolaylaştırmak, turizmi bir araç konumuna getirerek bireysel gelişimi, aile bütünleşmesini, nesiller arası sosyal entegrasyonu sağlamak şeklinde sıralanabilir. (Bıçkı, Ak, & Özgökçeler, 2013)

Şanlıurfa'nın Gençlik Turizm Potansiyeli

Şanlıurfa'nın gençlik turizmi potansiyelini değerlendirmeden önce şehrin turizm potansiyeli ile ilgili genel bir değerlendirme yapmak faydalı olacaktır. Akbıyık'ın (2014), Şanlıurfa'nın turizm potansiyelini değerlendirdiği detaylı çalışmasında ortaya koyduğu SWOT analizinden çıkan sonuçları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür: (Akbıyık, 2014, s. 367)

- **Güçlü Yönler:** Müslümanların olduğu kadar Hristiyanların da önem verdiği Şanlıurfa inanç turizmi açısından iç turizmde bir markadır. Dünyanın bulunan en eski medeniyet kalıntlarına sahiptir. Doğal, kültürel ve tarihi değerleri büyük oranda bozulmamıştır. Zengin arkeolojik alanları ve önemli müzeleri ve inanç turizminin yanı sıra termal turizm, kültür turizmi, kış turizmi, doğa turizmi, sağlık turizmi, agroturizm, gastronomi turizmi faaliyetleri için gerekli potansiyel mevcuttur.
- **Zayıf Yönler:** Kentte Karaali kaplıcaları dışında uzun süre konaklamaya uygun çekim yeri mevcut değildir. İklim koşulları sebebiyle turizm faaliyetleri mevsimseldir. İç pazarda olumsuz bir imaj söz konusudur. Bunun yanı sıra iç pazardaki turistik merkezlere uzaktır. Pazarlama ve altyapı eksiklikleri mevcuttur. Yöre halkı turizm açısından yeterli bilince sahip değildir. Düzensiz bir yapılaşma söz konusudur. Mevcut turizm faaliyetlerini geliştirilmesi için alternatif turizm arayışları yönünde çalışmalar mevcut değildir.
- **Tehditler:** İç pazardaki genel olumsuzluklar Şanlıurfa'ya da yansımakta, komşu ülkelerdeki olumsuzluklardan bir sınır kenti olan Şanlıurfa da etkilenmektedir. Genelde turlara bağlı olan Şanlıurfa turizmi, tur şirketlerinin koordineli hareket etmemesinden olumsuz etkilenmektedir. Bunların yanı sıra yazılı ve görsel basında Şanlıurfa'yla ilgili olumsuz yayınlara sıklıkla rastlanmaktadır. Kültür varlıkları yeterince korunmamakta, sit alanlarına kaçak yapılar inşa edilmekte, arkeolojik alanlarda kaçak kazılar yapılmaktadır. Yerel halkın tarihi ve kültürel mirasa yeterince sahip çıkmadığı düşünülmektedir.

- **Fırsatlar:** Uçak fiyatlarının düşmesi ve otoyolların yapılması sebebiyle Şanlıurfa'ya ulaşım kolaylaşmıştır. Henüz tam olarak değerlendirilmemiş olsa da turizm çeşitliliği potansiyeli açısından oldukça zengin bir şehirdir. Gelişmekte olan turizm endüstrisinden Şanlıurfa da olumlu yönde etkilenecektir. Bunların yanı sıra çok amaçlı kültür merkezlerinin açılacak olması, uluslararası spor organizasyonlarına başvuruların yapılmış olması, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 15 marka kentten biri olarak sayılması gibi etkenler, Şanlıurfa turizminin uzun vadede gelişeceği yönünde önemli ve olumlu işaretler vermektedir.

Küreselleşme, ulaşım ücretlerinin ucuzlaması ve gençler arasındaki gelir artışı gençlik turizminin hızla genişlemesine imkân vermiş, özellikle yeni insanlarla tanışma ve kültürlerini keşfetme arzusu gençleri seyahate yönlendirmiştir. Yeni bir kültürü tanıma tecrübesinin olumlu olarak algılanması için yerel halkla olumlu ilişkiler içerisinde olmak gerekir. Daha yüksek etkileşim düzeyi ve daha uzun süreli konaklamalar hem gençler hem de yerel halk açısından daha faydalı olacaktır. Gençlik turizminde katılanları:

- Yeni kültürler tanıma amaçlı seyahat edenler,
- Eğlence amaçlı seyahat edenler,
- Yaz turizmine katılma amacı taşıyanlar,
- Doğayı görme ve tanıma amaçlı seyahat edenler şeklinde dört kategoriye ayırmak mümkündür.

Gençlerin destinasyon tercihleri ve tatil sürecinde tercih ettikleri etkinlikler, ait oldukları kültüre göre değişkenlik gösterir. Gençleri seyahate yönelten motivasyonlar; bilme isteği, macera isteği, bulunduğu yerden uzaklaşma isteği ve yenilik isteği şeklinde ortaya çıkar. Kendilerine duydukları güven, cesaret, bağımsız hareket edebilme, heyecan ve macera isteği gibi özellikler genç turistleri, zengin deneyimlerden yararlanmak için zaman zaman güvenliği göz ardı etmeye gönüllü kılmaktadır. (Blomgren & Ljungström, 2017)

Gençlerin seyahat amaçlarının başında eğitim gelmektedir. Bunun yanı sıra bazı gençler ulusal veya uluslararası olması fark etmeksizin gönüllü amaçlı seyahat etmeyi tercih ederler. Bazıları ise yeterli bütçeye sahip olmadıkları için hem seyahat etme hem de çalışma amacı gütmektedir.

Farklı bir kültürü tanumanın en iyi yollarından birisi, yerel halkla sıkı iletişim içerisinde olmaktır. Özellikle Avrupa’da gençleri turizmi yönelten amaçlardan birisi de budur. Çok aktif olan, spor ve adrenalin tutkunu gençler macera ve spor amaçlı turistik faaliyetler gerçekleştirmektedir. Eğlence amacı da gençlerin turizme katılmalarının önemli sebeplerinden biridir. Ancak bu amaçla seyahat edenlerin belirli bir gelir seviyesinde oldukları görülmektedir. Özetle gençleri seyahate yönlendiren birçok sebep mevcuttur ve gençlerin tercihlerinde ait oldukları kültür etkili olmaktadır. (Demeter & Bratucu, 2014, s. 120)

Bu bölümde Şanlıurfa’nın gençlik turizmi potansiyeli ayrı temalar halinde incelenmeye çalışılacak, yorumlar ve öneriler ise “sonuç ve öneriler” bölümünde ele alınacaktır.

- **Eğitim ve Kültür Turizmi Potansiyeli:** Şanlıurfa 23 bin öğrencinin eğitim gördüğü bir üniversite şehridir. Göbeklitepe başta olmak üzere arkeolojik alanların zenginliği değerlendirildiğinde ise sadece Türkiye’nin değil Dünya’nın önde gelen turistik destinasyonlarından birisi olmalıdır. Bunun yanı sıra özellikle başta Hz. İbrahim olmak üzere birçok peygamberin yaşamını sürdürdüğü yer olarak da örneğine az rastlanan bir şehirdir. Şanlıurfa’nın bir diğer önemli turistik çekim yeri olan sakin şehir Halfeti’nin de hızla yükselen bir popülaritesi mevcuttur.
- **Spor ve Macera Turizmi Potansiyeli:** Şanlıurfa’nın en kuzeyinden Suriye sınırına kadar uzanan Fırat Nehri rafting sporu için oldukça uygun bölümlere sahiptir. Rafting dışında diğer su sporlarının yapılması, hız motorları ve eğlence amaçlı kullanılan kano, ringo, muz gibi diğer su sporu aletlerinin kullanımı için de gayet uygundur. Fırat nehri üzerinde yer alan Atatürk Baraj gölünün önemli bir bölümü de Şanlıurfa sınırlarında yer almaktadır. Baraj gölünde tekne turlarının yapılması mümkündür.
- Güneydoğunun tek kayak merkezi olan Karacadağ kayak merkezi Siverek ilçesine 60, Şanlıurfa merkeze ise 150 km uzaklıktadır. Şanlıurfa’nın yanı sıra Diyarbakır, Adıyaman, Mardin ve Gaziantep başta olmak üzere birçok şehirden yoğun talep gören Karacadağ, özellikle hafta sonları oldukça hareketlidir. Şanlıurfa

Belediyesi, bölgenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesine dönük yoğun çaba harcadığını belirtmektedir. (Şanlıurfa Belediyesi, 2018)

- **Eğlence Turizmi Potansiyeli:** Türkiye’de kitle turizminin yoğun olarak yapıldığı Akdeniz ve Ege sahillerindeki eğlence anlayışının Şanlıurfa’da bulunmadığını söylemek mümkündür. Ancak şehrin kendine has bir eğlence anlayışı mevcuttur. UNESCO Somut Olmayan Kültür Mirası listesine de alınan Sıra Geceleri, Şanlıurfa’da eğlence denince akla gelen en önemli etkinliktir. Sıra geceleri sadece Şanlıurfa’da değil, Türkiye’nin başta turizm merkezleri olmak üzere birçok şehrinde de eğlence amaçlı yapılmaktadır. Başka bir deyişle Şanlıurfa, sıra gecelerini Türkiye’nin diğer illerine de ihraç etmiştir.
- **Gönüllü Turizm Potansiyeli:** Genç turistler, özellikle gelişmekte olan merkezlerin gelişimini, bilimsel araştırmaların yapılmasını, ekolojik yenilemeyi ve sürdürülebilir alternatif seyahatlerin yapılmasını destekleyen bir turizm çeşidi olan gönüllü turizmine, toplum refahının artması, yerli halk ile ziyaretçilerin turizmden eşit yarar sağlamaları, doğal kaynakların kalitesinin artırılması ve sürdürülebilir turizmin gelişimi için katılabilirler. (İlbaý, 2014, s.4) Gelişmekte olan ve turizmin faaliyetlerinin yapıldığı bir il olarak Şanlıurfa da bu sebeplerle gönüllü turizmine uygun bir şehirdir.

Sonuç ve Öneriler

Şanlıurfa şehri kıyı şeridindeki turizm merkezlerindeki benzer bir eğlence potansiyeline sahip olmasa da gençlerin eğitim, kültür, spor, macera ve gönüllü turizmine katılabilecekleri önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Ancak özellikle geceleme sayılarından hareketle bu potansiyelin yeterince kullanılmadığı net olarak gözle çarpılmaktadır.

Kozak vd. (2015) turizm sektörünün sorunlarını; pazarlama, alt yapı eksikliği, işletmecilik, mali düzenlemeler, konaklama tesislerinin yanlış yapılması, çevre kirliliği, turizmin çeşitlendirilmemesi, mevsimlik yoğunlaşma, turizm politikalarının oluşturulmaması, örgütlenme eksikliği, sosyo-ekonomik ve siyasal gelişmeler olarak özetlemektedir. Söz konusu

sorunların önemli kısmının Şanlıurfa'nın gençlik turizminin de karşı karşıya olduğu sorunlar olduğu görülmektedir.

Şanlıurfa'nın yeterince genç turist ağırlayabilmesi için çözülmesi gereken öncelikli sorun pazarlama eksikliğidir. Türkiye turizminin çeşitlendirilmesi açısından Şanlıurfa'nın sahip olduğu değerlerin medya yoluyla daha etkin şekilde ön plana çıkarılması gençlik turizminin de önünü açacak temel etkenlerin başında gelmektedir. Bu doğrultuda Şanlıurfa turizminin hedef kitesinin net olarak tespit edilmesi ve söz konusu hedef kitleye dönük etkin tanıtımların hem ulusal hem de uluslararası medya organlarında yapılması gerekmektedir.

Uzun süredir çok önemli bir inanç turizmi merkezi olma özelliği taşıyan, Türkiye'de sakin şehir statüsü kazanmış bir ilçeye sahip nadir şehirlerden birisi olan, spor ve macera turizmi potansiyeli taşıyan, aynı zamanda gastronomi konusunda uluslararası bir şöhrete sahip Şanlıurfa'nın tanıtımı için yapılacak çalışmalar, şehrin tüm özelliklerini kısa ve etkili şekilde hedef kitleye duyuracak nitelikte olmalıdır. Pazarlama çalışmaları planlanırken hedef kitle olarak gençlerin seçilmesi ise Şanlıurfa turizminin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi açısından son derece faydalı olacaktır. Özellikle terör olayları sebebiyle güvenlik konusunda olumsuz bir imaja sahip Şanlıurfa'nın gençler tarafından güvenli bir çekim yeri olduğunun kabul edilmesi, Şanlıurfa'nın maddi, gençlerin ise katılım amaçlarına göre manevi, fiziki ve kültürel anlamda gelişimine katkı sağlayacaktır.

Şanlıurfa merkezinin yanı sıra özellikle Fırat Nehri kıyısındaki uygun yerleşim yerlerinde, çok yakın zamanda UNESCO Dünya mirası listesine girmesi beklenen Göbeklitepe çevresinde ve sakin şehir Halfeti'de gençlere dönük ucuza konaklama imkânı sağlayabilecek tesislerinin sayısının artırılması turistik talebi de beraberinde getirecektir. Karacadağ kayak merkezi Diyarbakır'a daha yakın olduğu halde Şanlıurfa sınırları içerisinde yer almaktadır. Güneydoğunun tek kayak merkezi olan Karacadağ'ın geliştirilmesi, ulaşım ve konaklama imkanlarının artırılması özellikle Güneydoğudaki gençleri bölgeye çekecektir.

Gönüllü turizminin Şanlıurfa için ayrı bir önemi olduğunu belirtmek gerekir. Güvenli bölge imajının sağlanması ile birlikte, Türkiye'nin tüm gelişmekte olan illeri gibi Şanlıurfa ili genelinde de gönüllü turizm uygulamalarının gerçekleştirilmesi mümkündür. Hatta sahip olduğu kültürel

zenginliklerin sebebiyle gençlerin gönüllü turizm faaliyetlerine katılmaları için en uygun şehirlerden birisi Şanlıurfa'dır. Gönüllü turizm faaliyetleri için yapılacak özel programlar sayesinde hem gençlerin hem de bölgenin gelişimine katkı sağlanması mümkündür.

KAYNAKÇA

- Akbıyık, M. (2014). *Şanlıurfa ilinin turizm potansiyelinin belirlenmesi ve planlamaya yönelik öneriler*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Arslan, A. (2015). Anadolu'da inanç söylenceleri: Egeria'nın anlatılarına Balıklıgöl ve Kral Abgar. *Celal Bayar Üniversitesi*, 13(3), 141-150.
- Bıçkı, D., Ak, D., & Özgökçeler, S. (2013). Avrupa'da ve Türkiye'de sosyal turizm. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(31), 49-73.
- Bingöl, Z. (2007). *Gelenekten evrensel Anadolu'da inanç turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Blomgren, E., & Ljungström, S. (2017). *Youth Tourism –impacts on places from a consumer perspective*. Växjö, Sweden: Linnaeus University. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1182217/FULLTEXT02.pdf> adresinden alındı
- Cittaslow Türkiye. (2018, Şubat 24). *Cittaslow Halfeti*. Cittaslow Türkiye Resmi Web Sitesi: <http://cittaslowturkiye.org/cittaslow-halfeti/> adresinden alındı
- Demeter, T., & Bratucu, G. (2014). Typologies of youth tourism. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov (Series V: Economic Sciences)* , 7(56), 115-122.
- Harran Kaymakamlığı. (2017, Eylül 26). *Dünyanın ilk üniversitesi*. T.C. Harran Kaymakamlığı Resmi Web Sitesi: <http://www.harran.gov.tr/ilk-universite> adresinden alındı
- Harran Üniversitesi. (2015, Mayıs 28). *Şanlıurfa Tarihi*. T.C. Harran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü: <http://web.harran.edu.tr/tarih/tr/makaleler/sanliurfa-tarihi/> adresinden alındı

- Harran Üniversitesi. (2018, Şubat 19). *Harran Üniversitesi: Tarihçemiz*. T.C. Harran Üniversitesi Resmi Web Sitesi: <https://www.harran.edu.tr/sayfa.aspx?st=icerik&sid=12>
<http://web.harran.edu.tr/assets/uploads/sites/137/files/ogrenci-sayilari-01062017.pdf> adresinden alındı
- İlbaý, B. (2014). *Gönüllü ve gençlik turizmi: Eskişehir'e yönelik bir öneri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Kozak, N., Kozak, M. A., ve Kozak, M. (2015). *Genel turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kurt, A. O. (2017). Anadolu'da İlk tapınak: Göbeklitepe. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 1107-1138.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2018, Şubat 21). *İllere Göre Sit Alanları İstatistiği*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44974/illere-gore-sit-alanlari-istatistigi.html> adresinden alındı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2018, Şubat 21). *Turizm belgeli tesisler*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9860/turizm-belgeli-tesisler.html> adresinden alındı
- Milliyet. (2017, Ekim 1). *Şanlıurfa'ya "En İyi Gastronomi Şehri" Ödülü*. Milliyet Gazetesi Resmi Web Sitesi: <http://www.milliyet.com.tr/sanliurfa-ya-en-iyi-gastronomi-sehri-sanliurfa-yerelhaber-2310341/> adresinden alındı
- Perdomo, Y. (2016). *Global report on the power of youth travel*. Madrid: United Nations World Tourism Organisation. http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/wyse_powerofyouthtravel.pdf (s.8) adresinden alındı
- Şanlıurfa Belediyesi. (2018, Şubat 27). *Karacadağ Kayak Merkezi Dolup Taşıyor*. Şanlıurfa Belediyesi Resmi Web Sitesi: <https://www.sanliurfa.bel.tr/icerik/968/21/karacadag-kayak-merkezi-dolup-tasiyor> adresinden alındı
- Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2018, Şubat 22). *Şanlıurfa Geceleme İstatistikleri*. T.C. Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Web Sitesi:

- <http://www.urfakultur.gov.tr/TR,164345/istatistikler.html>
adresinden alındı
- Şanlıurfa Valiliği. (2018, Şubat 17). *Şanlıurfa Hakkında Genel Bilgiler*. T.C. Şanlıurfa Valiliği Resmi Web Sitesi: <http://www.sanlıurfa.gov.tr/genel-bilgiler> adresinden alındı
- Turizm Gazetesi. (2017, Ekim 16). *Şanlıurfa 900 Bin Konaklamalı Ziyaretçiye Ulaşmayı Hedefliyor*. Turizm Gazetesi Web Sitesi: <http://www.turizm gazetesi.com/news.aspx?Id=84538> adresinden alındı
- TÜRSAB. (2016, Kasım 10). *TÜRSAB Komite Faaliyetleri*. Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği Resmi Web Sitesi: https://www.tursab.org.tr/tr/tursab/komiteler/genclik-turizmi-komitesi/komite-faaliyetleri/genclik-turizmi-nedir_15389.html adresinden alındı
- UNESCO. (2018, Şubat 20). *Tentative Lists: Harran and Sanliurfa Description*. United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO): <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/1400/> adresinden alındı

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Değişgel, S. ve Bingöl, Z. (2018). Şanlıurfa ilinin gençlik turizmi potansiyelinin incelenmesi. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 375-390.

Azərbaycanda Gənclər Siyasəti və Onun Turizmin İnkişafına Təsiri

DOI: 10.26466/opus.385428

*

Rəna Sultanova*

* Prof., Dr., AMEA-nın İqtisadiyyat İnstitutu, şöbə müdiri, i.e.d, Institute of Economy of Azerbaijan National Academy of Sciences, Director of department. Nahcivan

E-Posta: rena-sp@mail.ru

ORCID: [0000-0001-5488-1024](https://orcid.org/0000-0001-5488-1024)

Öz

Məqalədə ölkədə aparılan gənclər siyasəti təhlil olunaraq, onun turizmin inkişafına təsiri göstərilmişdir. Burada müəllif bölgələrdə turizmin inkişafının təmin olunmasında gənclərin fəaliyyətini qiymətləndirərək, onlara müvafiq şəraiti yaradılması, yüksək ixtisaslı kadrların bu sahəyə cəlb olunması və ehtiyaclarının ödənilməsi kimi məsələlərə diqqət yetirir. Sonda gənclərin hərtərəfli inkişafı və sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə dair təkliflər irəli sürülmüşdür.

Açar sözlər: *gənclər siyasəti, turizm, bölgə, sosial müdafiə, ixtisaslı kadr, məşğulluq*

Youth policy in Azerbaijan and its influence on tourism development

*

Abstract

The article analyzes the youth policy carrying out in the country and its impact on the development of tourism. The author gives attention to the issues of creating favorable conditions for them, involving highly qualified personnel in this field and meeting their needs assessing the activity of youth in the development of tourism in the regions. In the end proposals were made to develop comprehensively and strengthen the social protection of youth.

Keywords: *youth policy, tourism, region, social protection, qualified personnel, employment*

Giriş

Ölkənin dinamik inkişafı həmişə gənclərlə bağlı olmuşdur ki, bu da ilk növbədə, onların ictimai həyatın bütün sahələrində fəal olmasıdır.

Bu günləri Azərbaycan gəncləri ölkə iqtisadiyyatının bütün sahələrində, o cümlədən turizm sahəsində və dövlət strukturlarında çalışaraq, öz gücünü əsirgəmir. , gənclər dövlətin qayğısını daim öz üzərində hiss edir.

Belə ki, 2002-ci ildə “Gənclər siyasəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmişdir/

Son illərdə gənclərlə bağlı bir sıra dövlət proqramları qəbul olunmuşdur ki, onlardan 2005-ci və 2011-ci illərdə “Azərbaycan gəncliyi Dövlət ” müdiriyyət , 2007-2015-ci illərdə “Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət vurmüdiriyyət gələcək olar. Bu müdiriyyət azərbaycan gənclərinə xarici ölkələrin ali təhsil məktəblərində təhsillərini başa çatdırılmasına və ölkənin inkişafına xidmət etmələrinə imkan yaradır (Milli Məclis, 2014, s. 85).

Ölkə əhalisinin 2,7 milyon nəfərini və ya 28,1 faizini gənclər təşkil edir və onların 52 faizi şəhər yerlərində, 48 faizi isə kənd yerlərində məskunlaşıb [Sultanova R.P., 2016, s. 464].

Azərbaycanda turizmin inkişaf hədəfləri

Hazırda azərbaycan gənclərini daha çox cəlb edən sahə turizmdir ki, o, da dünya iqtisadiyyatının ən sürətlə inkişaf edən sektorlardan biridir.

Turizm ölkə iqtisadiyyatının bir xidmət sahəsi kimi, dövlət büdcəsinin formalaşmasına, ticarət balansının sabitləşməsinə, işsizliyin aradan qaldırılmasına köməklik edən bir sahədir.

Onu da vurğulamaq lazımdır ki, turizm sahəsi dünyada sülhün möhkəmləndirilməsinə, ölkələrarası əlaqələrin genişlənməsinə, ayrı-ayrı xalqların mədəni irsinin öyrənilməsinə, müxtəlif millətlərin yaxınlaşmasına imkan yaradır.

Belə ki, 2016-cı ildə qəbul edildimiştir "Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi"ndə 2020-ci ilədək qəbul edilmiş hədəflərin reallaşması nəticəsində Azərbaycanda 2020-ci ildə real ÜDM - in birbaşa 293 milyon və dolayı 172 milyon manatadək artacağı, cəmi 35 min olmaqla bilavasitə turizm sahəsində 25 min iş yerinin yaradılacağı proqnozlaşdırılır. Dövlət - özəl resursları hesabına 350 milyon manat həcmində investisiya qoyuluşunu istəmişdir. Aşağıda olan cədvəl 1-də Strateji Yol Xəritəsi çərçivəsində görünəcək tədbirlər öz əksini tapmışdır.

Cədvəl 1: Strateji Yol Xəritəsi çərçivəsində görülməli tədbirlər üzrə gözlənilən nəticələr

№	Prioritetin adresi	ÜDM-ə təsiri (milyon 2020)	Məşğulluq (tam ştatlı işçilər, 2020)	İnvestisiya məbləği (milyon)
1.1	Milli Turizm Təbliğət Bürosu-nun yaradılması və ilk olaraq Bakı şəhərində olması	10	—	—
1.2	Bakı şəhərindəki cəlbəedici turizm məkanlarına dair məlumatların və turist xidmət paketlərinin yenilənməsi	50	8.500	15
1.3	Bakı şəhəri üzrə təbliğət-təşviqat tədbirlərinin keçirilməsi	230	16.000	100
1.4	Bakı şəhərinin turizm infrastrukturunun, o cümlə dən uyğun	70	6.200	100

	qiy-mətə mehman-xana və cəlbedici turizm məkanlarının inkişaf etdirilməsi			
2.1	Viza rəsmiləşdirilməsi proseslərinin və sərhəd-keçid prosedurlarının sadələşdirilməsi və sürətləndirilməsi	30	-	-
2.2	Əsas tələb bazarları ilə hava əlaqəsinin təkmilləşdirilməsi	30	-	-
3.1	Sağlamlıq turizmi üçün tələbatın yenidən formalaşdırılması	50	1	15
3.2	Qış turizminin inkişafının dəstəklənməsi	20	300	15
3.3	Mədəni turizm marşrutlarının yaradılması	20	3700	95
4.1	Turizm sahəsində təhsil proqramlarına investisiya qoyuluşu	-	150	10

Qeyd etmək lazımdır ki, ölkə iqtisadiyyatına gəlir gətirən sahələrdən biri kimi, turizm Azərbaycanın dünyada tanınmasına imkan yaradır.

Azərbaycan Respublikasında aparılan turizm siyasəti ölkənin davamlı inkişafına yönəldilmişdir.

Vurğulamaq lazımdır ki, Azərbaycanın əlverişli coğrafi vəziyyəti, turistlər üçün cəlbedici olması Cənubi Qafqaz bölgəsində ölkənin turizm mərkəzinə çevrilməsinə geniş imkanlar yaradır. Dünyada qəbul edilmiş

11 iqlim şəraitindən 9-u Azərbaycanın , yəni onun regionlarının payına düşür ki, bu da ölkənin gözəlliyindən xəbər verir.

Son illərdə ölkə regionlarının sosial - iqtisadi inkişafı ilə bağlı qəbul edilmiş 3 Dövlət Proqramlarının həyata keçirilməsi nəticəsində turizmin inkişafına təkan verilmiş və onun müxtəlif növlərinin inkişafı müşahidə olunmaqdadır. Azərbaycanda inkişaf edən turizm sahələrindən ekoturizm, dini turizm, kənd turizm, su turizm, dağ turizm, tibbi turizm və s. göstərmək olar.

Qeyd etmək lazımdır ki, turizm sahəsində məşğul olanlar əsasən gənclər təşkil edir. Bu sahədə kadr hazırlığı Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti tərəfindən həyata keçirilir. Yüksək ixtisaslı kadr hazırlığının təmin olunması keyfiyyət göstəricilərinin əldə olunmasına zəmin yaradır. Müxtəlif ölkələrdə praktika keçən bu gənclər, öz təcrübələrini ölkənin otel və mehmanxanalarında tətbiq edirlər.

Nəticə:

Beləliklə, Azərbaycanda aparılan gənclər siyasəti və turizm siyasəti arasında tarazlıq mövcuddurki, bu da gənc kadrlardan səmərəli istifadə olunmasına yönəldilmişdir.

Ədəbiyyat

Milli Məclis, (2014), Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il Dövlət Bütçəsinin zərfi. Bakı, 84

Sultanova R.P. (2016), Azərbaycan gənclərinin ölkə iqtisadiyyatında rolu. Beynəlxalq konqress, Türkiyə, Muğla Sitki Koçman Universiteti, 463-467

Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi, Bakı, 2016, 83

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Sultanova, R. (2018). Azərbaycanca Gənclər Siyasəti Və Onun Turizmin İnkişafına Təsiri. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 391-397.

Cumhuriyet Öncesi Dönem Gençlik Ve Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler

DOI: 10.26466/opus. 390606

*

Savaş Karagöz*

*Dr. Öğr. Ü. Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Aksaray

E-Posta: savaskaragoz@aksaray.edu.tr

ORCID: [0000-0002-4410-9214](https://orcid.org/0000-0002-4410-9214)

Öz

Bu araştırmanın amacı Cumhuriyet öncesi dönem gençliğinin eğitimi üzerine dile getirilen düşüncelerin genel bir değerlendirilmesini yapmaktır. Bu amaç çerçevesi içerisinde gençlik ve eğitim ile ilgili Osmanlıca metinler taranarak günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Araştırmada tarama ve betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonunda gençlerin eğitiminde okul, öğretmen, toplum ve resmi makamların gençlerin seciye, karakter ve ahlaki değer gelişimindeki görev ve sorumlulukları üzerinde durulduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra bizim okulların gençleri sadece memur zihniyetinde yetiştirdiğini ancak yabancı ülkelerdeki okulların ise gençleri memur zihniyetinden ziyade bir iş ve meslek sahibi yaptıklarını böylelikle girişimcilik ruhunu geliştirdikleri sonucuna o dönemde bile ulaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Günümüz gençliğini yakından ilgilendiren diğer önemli bir sonuç ise sınavların (imtihanlar) gençlerin sağlıklarını bozan büyük bir felaket olarak görülmesi ve imtihanların o dönemde olduğu gibi bugünkü şekilleriyle de bize gençlerin zekâları ve kabiliyetleri hakkında bir fikir veremiyor ve veremez olduğu şeklinde bilgilere ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet öncesi dönem, gençlik, karakter, eğitim, sınav

Thoughts on Youth and Education In Pre-Republic Period

*

Abstract

The purpose of this research is to make a general evaluation of the thoughts expressed on the young people before the Republic. Within this framework, Ottoman texts related to youth and education were scanned and turned into modern Turkish. Descriptive analysis method was used in the study. At the end of the research, it was seen that the education, the teachers, the society and the official authorities in the education of young people focused on the duties and responsibilities of young people in the development of character and moral values. In addition, while our schools educate young people only in civil servant mentality, but the schools in foreign countries have achieved a job and profession rather than a civil servant mentality, so it has been found that the entrepreneurship spirit has developed even at that time. Another important result closely related to today's youth is that examinations are seen as a great disaster disturbing the health of the young people and that examinations can not give us an idea about the intelligence and abilities of the young people as in the Pre-Republic period.

Keywords: Pre-Republic period, youth, character, education, examination

Giriş

İnsanoğlu varolduğu günden itibaren gençlik ve gençlik üzerine dönemin özelliklerine göre anlam ve görev yüklemiştir. “Nasıl bir gençlik” sorusunun cevabına ilkçağda, orta çağda farklı farklı cevaplar verildiği görülmektedir. Günümüzde de bu soru farklı bakış açılarına göre cevaplamaktadır. Bu yönüyle çeşitli felsefe, sosyoloji ve psikoloji gibi bilimlerin yanı sıra uluslararası kurumlar tarafından yapılan gençlik tanımlamalarında farklılıklar görülmüştür. Bazı çalışmalar, 12–24 yaş grubunu, bazı çalışmalar ise 12–26 yaş grubunu, bazıları ise 15–24 ya da 15–30 yaş grubunu genç olarak kabul etmekte oldukları görülmüştür. Birleşmiş Milletler (UN), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ve Dünya Bankası (WB), Çocukluk ve yetişkinlik arasında bir geçiş evresi olarak tanımlanan “Gençlik” dönemi olarak “15–24” yaş arası dönem olarak kabul etmektedirler (Tuik, 2014, s.3). 15–24 yaş aralığındaki kişileri “genç” olarak tanımlamaktadır. Avrupa Birliği’nin bazı raporlarında da gençler 15–29 yaş aralığındakiler olarak tanımlanmaktadır (Gür, Dalmış ve diğ., 2012, s. 15).

Batıda gelişen endüstri ve sanayi devrimi gençliği her yönüyle etkilemiştir. Bu etkiler olumlu ve ve olumsuz yönde kendisini göstermiştir. Geleceğini gençliğine borçlu olduğunu düşünen ülkeler bağımsızlığını ve var olan değerlerini korumak için gençlerini üretici bireyler halinde eğitmek ve daha nitelikli hale getirmek için günün ihtiyaçları doğrultusunda eğitim vermeye çalışmaktadırlar.

Endüstrileşmenin hızlı bir şekilde gelişmesi ve farklı alanlarda farklılık gösteren yeteneklerden daha iyi yararlanma amacı, uzmanlaşma ihtiyacını getirmiş ve buna bağlı olarak eğitim sürelerinin uzaması, çocukların iş gücüne katılmasını gittikçe daha çok geciktirmiş ve gençlik olgusunun doğmasına sebep olmuştur (Petersen ve Mortimer, 2006 akt: Gür, Dalmış ve diğ., 2012,s.16).

Batıda gelişen Çağdaş eğitim akımlarından Julius Langbehn tarafından başlatılan Sanat Eğitimi Akımı, Ellen Key’in Çocuktan Hareket Akımı, Hermann Lietz’in Kır Eğitim Yurdu, Kerschensteiner ile doğan İş ve Üretim Okulları anlayışı ve Makarenko’nun Kolektif Eğitim Akımı sanayi

ve endüstrileşmenin getirmiş olduğu ihtiyaçlardan doğduğu kabul edilebilir. 18. Yüzyıldan itibaren sosyoloji, psikoloji ve eğitim alanındaki gelişmeler gençleri dah iyi anlama onların yeteneklerinden daha çok yararlanma fırsatı vermiştir.

Cumhuriyet öncesi dönem ülkemizde bu gelişmelere bağlı olarak çok sayıda eğitimci ve düşünür gençlik ve eğitimi konusunda önerilerde bulunmuşlardır. Günün şartları dikkate alınarak yapılan bu önerilerde günümüzde de hala bir sorun halinde devam eden gençlerde görülen olumsuz tutum, davranışlar ve eğitimleri konusunda eksiklik ve yanlış uygulamalar konusunda bir asır öncesinden konuya dikkat çekilerek tavsiyelerde buldukları görülmektedir.

Cumhuriyet Öncesi dönem özellikle II. Meşrutiyet dönemi, cumhuriyet dönemi insan yetiştirme disiplinine uygun alt yapının hazırlandığı, ulusal ve uluslararası fikri gelişmelerinden, siyasi ve sosyal hareketlerden etkilendiği ve beslendiği bir dönem olmuştur. Bu durum haliyle gençlik ve eğitimlerine yönelik bakış açılarını da değiştirmiştir.

Ülkemizde Cumhuriyet döneminde yayın yapan eğitim dergileri incelendiğinde gençlik konusunu ele alan çok sayıda makale ve yazının yayımlandığı görülmektedir (Güçlü ve Özdemir, 2013; Güçlü, 2015; Güçlü, 2016).

Özellikle gençlik ve eğitimi üzerine görüş ve önerilerin yapıldığı bu dönem, Cumhuriyet dönemi gençliğinin eğitiminde oldukça fazla etkide bulunduğu, cumhuriyet öncesi dönem dile getirilen önerilerin, cumhuriyet sonrası eğitim alanında yapılan faaliyetlere bakıldığında anlaşılacaktır. Dönemin eğitimcileri olarak gençlik ve eğitimleri üzerine fikirler üreten çok sayıda eğitimci görülmektedir. Bunlardan başlıcaları ise; Doktor Sabri, Tefrik Fikret, Satı bey, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Halil Fikret Kanad, Selim Sırrı, Ziya Gökalp, Muallim Zekeriyya, Belkıs İclal, Ethem Nejat'tır.

Bu çalışmada 1909-1923 yılları arası gençlik ve eğitimleri üzerine ilgili literatür taraması yapılarak, bu alanla ilgili görüş ve öneriler üzerinde durulmuştur.

Yöntem

Cumhuriyet öncesi genlik ve eğitimleri üzerine yapılan bu araştırmada osmanlıca metinlerden yararlanılmıştır. Gençlik ve eğitimleri üzerine dile getirilen görüş ve öneriler orjinal osmalica metinlerin günümüz Türkçesine tamskripsiyonu yapılarak gençlik ve eğitimleri üzerine o dönem dile getirilen sorunlara yönelik çözüm önerilerinin, günümüz gençlik ve eğitimlerine yönelik düşüncelere yön vermesi amacıyla analizi yapılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmada 1909-1923 yılları arasını kapsayan dönemde gençlik ve eğitimleri konusunda tarama modeli kullanılarak ilgili literatür taraması yapılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da günümüzde hala varolan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmalardır (Karasar, 2009).

Bulgular

Cumhuriyet öncesi dönem gençlik ve eğitimi üzerine yazılmış olan eserlere bakıldığında gençliği ilgilendiren bir çok alanla ilgili görüş ve önerilerde bulunulduğu görülmektedir. Gençlik ve eğitimi üzerine ele alınan konular başlıca şu şekilde sıralanmıştır.

- Eğitimin amacı ne olmalıdır. (Milli terbiyenin Önemi)
- Mesleki eğitim ve gençlik
- Karakter ve ahlaki eğitim (Değerler eğitimi)
- Genç Kızların eğitimi
- Sıvaların gençler üzerine olumsuz etkisi
- Beden eğitimi, izcilik ve gençlik
- Musiki, felsefe mantık ve gençlik

1. Eğitimin Amacı Ne Olmalıdır? Üzerine bazı görüşler

Her dönemde olduğu gibi hızlı değişim ve gelişimin yaşandığı cumhuriyet öncesi dönem de eğitimin amacı, veriliş şekli sorgulanmış bu konuda görüş ve öneriler sunulmuştur. Bunlardan bazıları ise şu şekildedir.

Dönemin tabibi (doktoru) Sabri Bey (1923), o dönemin eğitimini günümüz eğitsel ve mesleki rehberlik anlayışına uygun olarak eleştirmiştir. Dönemin eğitiminin öğrenciye hayatta gerekli olacak bilgi

vermediğini bu durumun aynı zamanda zaman israfına sebep olduğunu şu ifadelerle dile getirmiştir.

“...O halde tedrisatta(eğitimde) amaç ne? Eğitim öğretim çocuğu ve genci hayatta neye hazırlıyor. Mekteplerimizde uygulanan eğitim sisteminin çocuklarımızın en kıymetli zamanını israftan başka neye yaramaktadır. Fenalık bundan ibaret değildir. Öyle olsa idi programlarda yapılacak düzenleme ile fenaliğim önüne geçmek mümkün olurdu. Ne faydaki ziraat, ticaret, sanat bir program meselesi değildir. Çünkü bu esaslı meslekler insanda bir takım ameli kabiliyetlerin inkişafıyla kaimdirler (Doktor Sabri,1923, s.285)”.

Aynı sorun üzerine Sadrettin Celal(Antel) ise gençlere Sosyal hayatın ihtiyaçlarına göre eğitim verilmesini önermiş ancak var olan gençliğin soyal hayata yabancı olarak eğitildiğini ifade etmiştir

“Gençleri sosyal hayata uygun yetiştiren bir tahsil ve terbiye, zaman zaman ve çevrenin ihtiyaç ve gereklerini dikkate almamaktadır. Bu yüzden eğitim kurumlarımız çevresine yabancı bireyler yetiştirmektedir. Okullarda verilen eğitim memleketin günlük iktisadi yaşantısından ayrı olamaz gençler bu doğrultuda eğitim almalıdır (Sadrettin Celal, 1923, s.350).”.

Cumhuriyet öncesi dönem gençliğinin eğitiminde okulların yanlış eğitim öğretim sistemi uyguladığı konusunda diğer bir görüş ise Ethem Nejat tarafından dile getirilmiştir. Ethem Nejat yabancı ülke eğitim uygulamalarını örnek göstererek; *“okullarımız, çocukları ezemektedir. Bütün çocukluk, oyun ve gelişme çağımız korkunç odalarda geçiyor. “Bizim mekteplerimiz, bir çocuklar hapishanesidir,” oysa bizim halkımız gibi, okullarımızdaki bütün gençliğimizde “elim bir uyuşukluk” var. Okullarımızla beraber toplumu, aileyi de canlandırmak gerekir. Çocukları girişken yetiştirmek bugün alman, ingiliz ve isviçre okullarında eğitimin temelidir (Ethem Nejat, 1911, s.9)”.*

Okulların niteliği gelecekte toplumların geleceğini etkilediğini bu yüzden gençliğin niteliği ile okulların niteliği arasında ilişkisi kuran Doktor Sabri Bey bu konuda;

“...maarif(eğitim) sistemi, çocuklarda ve gençlerde kabiliyetleri geliştirmemekle kalmıyor, onların hayat gelişimlerinde en uygun bir zaman olan gençlik yıllarını israf ettiriyor, işte bu sebeptendir ki mekteplerimiz “iş adamı yetiştirmiyor” yine bu sebeplerdendir ki mekteplerimizden yetişen her genç, gözünü hükümet kapısına dikeyiyor ve hükümette iş bulamayanlar ister istemez serbest mesleklere inkişaf(gelişim) ediyorlar. Örnek almaya çalıştığımız An-

glosakson mektepleri gençleri “iş hayatına” hazırlamak için gayret göstermektedir. Bu müesseselerde eğitimlerini tamamlayanlar “iş adamı” oluyor mektepten çıkar çıkmaz hemen hayata atılıyorlar. Bir milletin kudreti o millet mekteplerine tabidir (Doktor Sabri,1923, s.290).” şeklinde var olan sorunu dile getirmiştir.

Yukarıdaki ifadeler doğrultusunda günümüz gençliği ve eğitiminin en büyük sorunu olan istihdam sorunun çözüm noktası olarak devlet kapısını görmenin yanlış bir anlayış olduğu yakaşık bir asır öncesinden dile getirilmiştir. (günümüz eğitim uygulamalarının da en büyük sorunu dile getirilmiştir).

Sosyal hayatın gereklerine uygun eğitimin önemli olduğu ancak okullarda sosyal hayata uygun eğitimin verilmediği Halil Fikret Kanad tarafından şu şekilde ifade edilmiştir. “Mektepler sosyal ihtiyaca uygun olmamıştır. Gençler sosyal hayata atılırken kendi kendini idare edebilecek kabiliyeti kazanmış olmalıdır (Halil Fikret, 1923, s.128)”.

Bu düşüncesiyle H. Fikret Kanad Köy Enstitülerinin pilot uygulaması olacak ve 1926 yılında açılacak olan Köy Muallim Mektebine aynı zamanda Köy Enstitülerine alınacak gençlerin nitelikleri hakkında ön bilgi verdiği görülmüştür.

Genel eğitim: İsmail Hakkı (1331) bizde maarif nasıl telakki ediliyor isimli yazısında dönemin gençlerinin matematik, coğrafya ve tarih derslerinde iyi eğitim almadıklarından yakınarak; “...gençlerin iyi bir matematik bilgisine sahip olmalarını istemiştir. Bu konuda; Gençlerimizin alışveriş hesabını yapmadan, masanın ortasını ölçmeden, memleketin haritasını kullanmadan ecdadının medeniyetini bilmeden gerçek bir tahsil yapmış olamayacaklarını ifade ederek bu derslerin önemine dikkat çekmiştir (İsmail Hakkı, 1915,s.35).

1910’lu yıllarda okulların mevcut eğitim öğretim yöntem ve tekniklerini eleştiren Manastır Darulmuallimin müdürü Ethem Nejat olmuştur. Ona göre gençliğin eğitiminde mevcut sistemin gençleri uyuşturduğunu şu şekilde ifade etmiştir.

okullarımız, çocukları ezmektedir. Bütün çocukluk, oyun ve gelişme çağımız korkunç odalarda geçiyor. “Bizim mekteplerimiz, bir çocuklar hapisanesidir,” oysa bizim halkımız gibi, okullarımızdaki bütün gençliğimizde “elim bir uyuşukluk”var . Okullarımızla beraber toplumu, aileyi de canlandırmak gerekir.

Çocukları girişken yetiştirmek bugün Alman, İngiliz ve İsviçre okullarında eğitimin temelidi (Ethem Nejat, 1911, s.10).

Eğitimin amacının mutlaka milli olması gerektiği konusunda M. Zekeriya ise bu ifadelerinden anlaşılacağı üzere fenni terbiyeden önce verilmesi gereken en önemli terbiye milli terbiyedir. Milli terbiye kişiliğin, milli duyguların temeli olmalıdır. Milli terbiye şahsiyet ve karakter gelişimine katkı sağlamaktadır. Milli terbiye almadan mektep hayatında bulunan birçok genç milli benliğini kaybetmektedir. Bunun misalini bizde ecnebi mekteplerinde okuyanlar arasında bulmak mümkündür. Küçükten ecnebi mekteplerinde ve bilhassa misyoner mekteplerinde yetişenler milli harsımız ile alakadar hiçbir terbiye görmedikleri ve doğrudan doğruya fenni terbiye ve fenni tahsile mecbur kaldıkları için ekseriye kozmopolit veya serseri olmuşlardır (M. Zekeriyya, 1917, s.536).

2. Mesleki eğitim üzerine bazı görüşler

Muallim Cevdet (1919) günümüzde de bir sorun halinde devam eden meslek eğitimi ve devlet kapısı anlayışını eleştirmiş mesleki ve teknik eğitimin başkalarının eline nasıl geçtiğini şu şekilde ifade etmiştir. *“Vakıf mekteplerinden çıkan Rum, Ermeni, Yahudi gençleri meslek sahibi olurken bizim gençler memur olmak zihniyetine sahip olarak yetiştirilmiştir. Bu sayede meslekleri azınlıkların eline vermişiz”*.

Cumhuriyet öncesi dönemde en fazla dile getirilen konuların başında gençlerin iyi bir şekilde mesleki ve teknik eğitim alamalarının önemli olduğu görüşüdür. Bu konuda Kanad (1922, s.15) 14-15 yaşında bir gencin bir yıl ticaret dersleri gördükten sonra tamamen hayata atılmasına imkân olmadığını, gençleri memur olmaktan kurtarmak, serbest mesleklerde hayatlarını kazanacak bir duruma getirmek için çalışmaların yapılmasını önermiştir. Aynı düşünceyi İsmail Hakkı (1331)'da şu ifadelerle desteklemiştir

“Eğitimin gayesi Türk gençlerini bir yandan makine işçiliğine, bir yandan el işçiliğine hazırlamak olmalıdır. El işçiliği genellikle orijinal işlerden ibarettir. Bir elden ve bir kafadan çıkar. Dolayısıyla el işçilerinin yetiştirilmesi basit bir tarzda olur. Makine işçiliği böyle değildir. Mevzular yine zekanın müdahalesi nispetinde fikirlerden ve işçilerden başka, usta başlara, mühendislere de muhtaçtır (İsmail Hakkı,1915, s.40).”

Orta öğretim programlarının bilgi ağırlıklı olması ve bu bilgilerin gençleri sıkması üzerine Halil Fikret (1922) görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir. *“Orta tahsilde de dikkati çeken sakatlıklar vardır. Genç darülfünuna gitsin gitmesin tali tahsilden maksat gençlerin beyinlerini lüzumlu ve lüzumsuz bir çeşit bilgilerle doldurmak değildir. Belki verilen bilgiler onlara sevdirmektir. Sevdirmek içinde en iyi usul bilginin miktarını azaltmak, verilen bilgiyi hakkıyla hazmettirmektir. Böyle olduğu takdirde bilahare genç sevdiği şeylerle uğraşmaktan yılmaz (Halil Fikret,1922, s.57)”*.

3. Genç Kızların eğitimi üzerine bazı görüşler

İkinci meşrutiyet döneminde en önemli gelişme alanı kadınların eğitimi konusu olmuştur. Bu konuda çok sayıda süreli yayınların yayımlandığı özellikle kadınların gözüyle kadın eğitiminin önemi belirtilmiştir. Mustafa Sati Bey, genç kızların devam ettiği darümuallimatlar konusunda bakanlığın az çalıştığını ve taassuptan korktuğu için kız çocukları için bunun için kız mekteplerine muallim olarak girecek erkeklerin mutlaka fazla yaşlı ve çirkin olması yolundaki genel idareyi muhafaza ettiğini belirtmiştir. Bu konudaki görüşlerini şu ifadelerle desteklemiştir. *“Biraz genç yetenekli muallimlere kız mekteplerinde iş verilmiyordu. II. Meşrutiyet döneminde bu anlayıştan uzaklaşıldığını ifade ederek gençler için Darümuallimat programlarında da bazı ıslahatlar yapılmıştır (M. Satı Bey,1918, s.654)”*.

Hanımlara mahsus gazete’de yer alan *“kadınların tahsili”* hakkındaki bir yazıda, kadının tahsil ve terbiyesi, evlenme durumunda aranacak en önemli kriter olarak görülmüştür. Aile içindeki saadetin ancak eğitilmiş ve ahlaklı eşler vasıtasıyla oluştuğu ifade edilmiştir. Nigar Binti Osman (1895) ise bu konuda, *“saadetin servette değil görgüde ve ahlakta olduğunu belirterek bu konuda kadınların talim ve terbiyesinin önemli olduğu”na* dikkat çekmiştir.

Süleyman Şevket, Genç kadınların yaşaması için okumalı ve iş hayatına atılmaları gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu durumun gerçekleşmesi için bilimsel hükümet adamlarının ve bilginlerin bilimsel yöntemler kullanarak çözüm bulmaları gerektiğini de ifade etmiştir. Milletlerin iyi ve temiz yaşaması aile terbiyesindeki liyakatlerle ölçüldüğünü ve memleketin kurtulmasının tek anahtarı olarak genç hanımların iyi

eğitilmelerini ve birer meslek sahibi olarak hayata atılmaları olarak görmüştür (Süleyman Şevket, 1923, s.206).

Bu konuda Manastır Darulmuallimin kadın öğretmenlerinden olan Belkıs İclal (1917) Yeni Fikir dergisinde kaleme aldığı bir yazısında genç kadınların özellikle kırsal alan kadınlarının toprağına bağılı kalarak iyi bir çiftçi olarak hem kendi hemde ülkesi için üretici bireyler olmalarının önemine işaret ederek; *“Çiftçilik ve Genç hanımlarımız” Hanımlarımız terbiye edilir ise erkekler iki kat daha iyi terbiye olur. Hanımlarımız müteşebbis gençler yetiştirmek fikrini beslemediklerinden memleketimiz ihtiyaç arz ettiği çiftliklere ticarileri ve sanatkârlara pek çok zaman sonra kavuşacaktır demıştır. Günümüzde yaşanan köyden kente göç sorunu, tüketim toplumu olma gibi sorunlarına bakıldığında yukarıdaki ifadelerin doğruğı görölmektedir. Belkıs İclal’e göre; Hanımların vazifeleri, memlekete faydalı, girişimci, kendi işini kendi görür, taştan para çıkarır kuvvetli gürbüz çocuklar gençler yetiştirmektir. Şu halde bir köylü genç kızının okuması aile için değil bütün köylü için medarı saadettir(Belkıs İclal, 1917, s.40).”*

Cumhuriyet öncesi dönem dile getirilen ve görüş ve önerilerden bir tanesinde öksüz ve Yetim Genç kızlar için Darülsanayi Uygulamaları olmuştur. Bu gençler için Konya’da *“nisa mensucat darülsanaisi”* kurulmuştur. Bu okul hem gençleri meslek sahibi yapmış hemde ülkenin ihtiyacı olan sanayi ürünleri üretilmiştir. Okul yatılı ve gündüzlü olarak faaliyette bulunmuştur. Dokumacılık, terzicilik gibi sanatların talimi yapılmış ve elde edilen gelir her talebenin masrafı çıktıktan sonra talebelere dağıtılmıştır. Mektepte ayrıca maharet gösteren hanımlara ait müsabakalar düzenlenmiştir. Bu mektepte havlu, peştamal, çarşaflık, yün işçiliğı, işlemecilik, terzilik gibi sanatlar öğretilmiştir (Tedrisat Mecmuası,1914, s.58).

4. Karakter ve Ahlaki Eğitim üzerine bazı görüşler

Az bilgili ve karakterli gençler çok bilgili fakat karakersiz gençlere daima tercih edilmelidir. O halde senelerce okul hayatında çalkalanan gençleri seciyeli yapmak için mektep hayatını esastan değıştirmenin gerektiğini ifade eden Kanad (1922) karakter şekillenmesinde okulların görevleri konusunda şunları dile getirmiştir.

“Çocuklar mektepte ortak bir hayat geçiriyorlar. Her mektep başlı başına bir cemiyet hayatını temsil ediyor. Mektep cemiyetinde iyi yetişmeyen bir gencin faydalı bir vatandaş olması imkânsızdır. Cemiyet nasıl gençler istiyor? Bunu bir kelime ile seciyeli; o halde mektebin mihverini seciye teşkil etmelidir. Seciyeli bir genç memleketin daima faydalı bir unsurudur. Seciyeli (karakter) bir genç hayvan gibi yalnız şahsi menfaatini değil beraber yaşadığı insanların menfaatlerini de düşünür. Bunun için azim ve iradesine güvenerek hayatını kazanmaya uğraşırken elinden gelen iyiliği yapmaktan çekinmez Halil Fikret, 1922, s. 127)”.

Çağdaş eğitim akımlarının etkisiyle eğitim ile ilgili literatürde yer bulan “kendi kendine yönetim”, günümüzde kullanılan anlamıyla “kendini gerçekleştirme” veya “sorumluluk bilinci” gibi özelliğin gençler için önemli olduğu konusu da Cumhuriyet öncesi dönem ele alınmıştır. Halil Fikret (1922) Bu konuda; *Batıda gelişen Yeni mektep sisteminde gençlerde hâkim olan ruh kendi kendini idare (self government) prensibidir. Yirminci asrın gençleri sosyal hayata atılırken kişisel ve sosyal birçok görevlerle karşılaşmaktadır. İşte bu gençler kimseye muhtaç olmadan kendilerine ait vazifeyi bizzat yapabilmeli hak mesuliyet istiklal ve iyilik niteliklerini ruhlarına kazandırmışlardır* (Halil Fikret, 1922, s. 129)”.

5. Sınavların gençler üzerine olumsuz etkisi üzerine bazı görüşler

Günümüz eğitim sisteminin ölçme, değerlendirme ve yerleştirme ölçütü olarak kullanılan sınavların olumsuz etkisinin cumhuriyet öncesi dönemde de dile getirilip, bu konuda uyarı ve önerilerde bulunulduğu görülmüştür. Bu konuda; Ali Haydar (1922) Sınavların vucuda olumsuz etkisi konusunda, bugünkü şekliyle imtihanların gençlik üzerinde maddi ve bedensel olarak zararının büyük olduğunu dile getirmiştir. Ruh ile beden arasındaki sıkı ilişkinin bir delili olmak üzere imtihanları gösterebileceğimizi ifade ederek, imtihandan evvel neşeli ve şen görünen bir çocuğun, imtihandan sonra bitkin ve solgun olduğunu belirtmiştir. Bir aydan fazla süren imtihanlar dolayısıyla, uykusuzluklar, sinirlilik ve heyecanlar muhakkak surette bedene tesir etmekte olduğunu hatta sınavların intiharlara yol açtığını da şu sözlerle ifade etmiştir.

İmtihanlar İzzet-i nefsin ve haysiyetin ezilmesine sebep olup bu yüzden intiharlar meydana geliyor, her sene imtihanların bitiminde birkaç genç kendi intiharıyla hayatına son veriyor bu durum bu günkü imtihan sisteminin oluşturduğu gözle görülen psikolojik dezenformasyonlarıdır. Gözle görülmeyen etkileri ise daha etkilidir. İmtihanlar esnasında ileride bir gün ortaya çıkacak olan asabi hastalıkların histeriye sebep olacak. İnsaf edelim ebeveynler bize çocuklarımızı talim ve terbiye edelim diye mektebe göndermiyor, başka memleketlerin imtihan usullerini, mahalle şartlarına ve sosyal ihtiyaçlara göre bir sınav uygulaması belirleyelim (Ali Haydar,1922, s.9)".

6. Beden Eğitimi, İzcilik Teşkilatı ve Gençlik üzerine bazı görüşler

Cumhuriyet öncesi dönem özellikle eğitim öğretim programlarına bakıldığında Terbiye-i Bedeniye (beden eğitimi) derslerinin artık askeri okul programlarının yanısıra sivil okul programlarında da yer aldığı görülmektedir. Beden eğitimi ve sporun Türkiye’de önemli bir yer edinmesinde Selim Sırrı(Tarcan) büyük rol üstlenmiştir. Selim Sırrı, *“İyi bilmeliyiz ki ... milletin istikbali gençlerdir. Gençlerin imalathanesi mekteplerdir. Mekteplerde bizi en çok düşündüren akıl ve çehredir. İşte bu iki organın gelişmesi ve olgunlaşması bize yeni bir nesli verecek, afiyetle, vazifesini yapan, çalışkan, Sosyal, gelecekte galip bir Türk nesli yetiştirecektir”* ifadesiyle sağlıklı bireylerin sağlıklı düşünceye sahip olacaklarını belirterek izciliğin önemine şu sözleriyle işaret etmiştir (Selim Sırrı, 1917, s.480).

“Sağlam kafanın sağlam vücutta olacağı sözünün biraz tefsire muhtaç görmek şartıyla, sağlam kafa ne demektir? Hayatın mücadelesinde varlığını temin edebilmek, dövüşünde galip ve muzaffer olabilmek gerek ayrı ayrı fertten, gerekse hep birden sosyal hayatta zayıf kalmamak için gençlerin izciliğine ihtiyacımız vardır (Selim Sırrı, 1920, s.107).”

Selim Sırrı İzciliğin neden önemli olduğu konusunda ise; Gençlere bir seciye(karakter)k azandırmak, onlar da vatan ve ordu muhabbetini artırmak, vatanperver, müteşebbis(girişimci) bir nesli müstakbel yetiştirmek bilhassa nizam ve intizama alıştırmak olduğunu; bu amaçlara ulaşmak için öncelikle İzcilik ocağında nefsinin yenik düşmeme, hayatın zorluklarıyla çarpışmaya muvaffak olma ve istikbalde hiçbir zorluk karşısında aciz kalmama gibi durumların dikkate alındığı belirtilmiştir. İzcilik ocağının orduya fedakâr bireyler hazırlayan bir mektep olarak

görölmüştür. İzcilik şu şekilde özetlenmiştir. *“İzcilik vasıtasıyla genç kendi düşüncesine saygı duyar. Diğerinin fikriyle düşünmez. Hayatı at gözlüğüyle görmez ümitsizliğe düşmez, cesareti kırılmaz, bilakis muvaffakiyetsizlikler karşısında yılmaz (Selim Sırrı, 1920, s.107).”*

7. Musiki, Felsefe, Mantık Eğitimi ve Gençlik Üzerine Bazı Düşünceler

Mehmet Emin (1917), Musikinin önemli bir ders, önemli bir yetenek ve her gencin bu zevkten yararlanması gerektiğini ve bu görevin ise okullara ait olduğunu belirtmiştir. *“Mektepler istikbal için yetiştirdiği gençlere musiki zevkini vermelidir. Özellikle İdadi ve sultanilerimiz (liseler) yalnız resmi programın uygulanması ile yetinmemelidir. Hakiki musikiden bir heyecan duyabilecek musiki zevkini bir ihtiyaç olarak telakki eyleyebilecek ruhlar yetiştirme hedefimiz olmalıdır. Bunun için gençlere zaman zaman muhtelif musiki parçaları dinlettirmekten başka çare yoktur. Bütün gençleri bu maksatla bir araya toplamak kıymetli bir terbiye vasıtası olur. Ayrıca mekteplerin yapmış oldukları müsamerelere sadece davetlilerin hoş bir vakit geçirmeleri için musiki bir vasıta olmamalı senede bir iki defa yapılan müsamere gençler üzerinde bir etki bırakmaz. O yüzden bu müsamerelerin sürekli yapılması gerekir (Mehmet Emin, 1917, s.540)”*.

Mehmet emin (1915a) gençliğin iyi bir felsefe eğitimi alması konusunda ise; felsefe eğitimi alacak gençlerin bazı niteliklerinin olması gerektiği ve felsefe eğitimi verilirken ise ; Gençlere psikolojik vakalar üzerinde gözlem yaptırılmasını, Felsefi konular üzerinde; gençleri düşündürmeye çalışılmasını Gençleri ahlaki konular üzerinde düşündürmeye çalıştırmasını önermiştir.

“Yalnız zeki gençlere felsefe tahsil ettirilmeli ki ileride memleketin mukadderatını ele alabilecek bir iktidara malik olsunlar. Eflatun terbiyenin kuvvetine ve kudretine inanan kişiydi. Eflatun’a göre; âlemde terbiyeden daha ulvi bir kuvvet yoktur. İnsanı insan yapan ancak terbiyedir (Mehmet Emin 1924b, s. 536)”

Sonuç

Eğitim ve gençlik açısından yukarıda belirtilen görüş ve önerilerden anlaşılacağı üzere; Cumhuriyet öncesi dönem gençlerin için durum ne ise bir asır sonrası bu gün içinde aynı olduğu görölmektedir.

Gençleri için Cumhuriyet öncesi dile getirilen eğitim öğretim sorunlarına, cumhuriyet sonrası çözüm için çalışmalar olmasına rağmen yeterli olamamıştır. Günümüzde de aynı sorunların varlığı çoğunlukla devam etmektedir. Özellikle cumhuriyet dönemi eğitimin temel taşlarının. II. Meşrutiyet döneminde döşendiği ve bu dönemin bir pilot uygulama zamanı olduğu görülmüştür.

Ahlaki ve karakter eğitiminde okulun görevleri üzerinde durulmuştur. Ahlaki ve karakter eğitimi günümüz eğitim programlarında değerler eğitimi şeklinde son zamanlarda verilmeye başlandığı görülmektedir. Bu konunun bir asır öncesinden dile getirilmesi, o dönem eğitimcilerinin günümüz gençliğinde meydana gelecek gençlik buhranına dikkat çekmeleri ileri görüşlü bir yeteneğe sahip olduklarının göstergesi olarak kabul edilebilir. Ayrıca eğitimin amacının milli olması üzerinde durulmuş, bunun yanında eleştiren, sorgulayan, kendini gerçekleştiren genç bireylerin yetiştirilmesinin ülkelerin geleceği için önemli olduğu ifade edilerek 2006 yılından itibaren eğitim kurumlarında uygulanan yapılandırmacı yaklaşımının önemine dikkat çekildiği görülmüştür.

Gençliğin hem kendine hemde ülkesine yararlı, üretici bireyler olmaları için; mesleki ve teknik eğitimin önemine, sağlıklı düşünme becerisine sahip olmaları için sağlıklı yaşam için beden eğitimine, gençliğin yönetici kadrosunda yer alabilmeleri için iyi bir felsefi bilgiyle donanık olmalarına ve estetik düşünceye sahip olabilmeleri için ise müzik ve sanat eğitimi almalarının önemi üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmada dikkat çeken ve günümüzde de önemli bir sorun olarak görülen sınavların gençlik üzerinde psikolojik, sosyolojik olumsuz etkilerinin olduğu dile getirilmiştir. Bu olumsuzlukların günümüzde de hala devam ettiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Ali Haydar (1922). İmtihan, *Muallimler Mecmuası*. 1 (1-1), 4-11.
- Belkıs İclal (1917). Çiftçi hanımlarımız için. *Yeni Fikir*, 2, 38-43.
- Doktor Sabri (1923). Bir milletin kudreti ictimaiyesi o milletin mekteplerine tabidir. *Muallimler Mecmuası*. 2(14), 285- 293.
- Ethem Nejat (1911). Yeni mektepler. *Yeni Fikir*, 1 (1), 9.
- Gür, B.S, Dalmış, İ. ve Diğ (2012). *Türkiye'nin gençlik profili*. Ankara: SETA Yay. No: 18.
- Halil Fikret (1922). Mekteplerimizin yeni teşkilatı hakkında 1. *Muallimler Mecmuası*, 1(1-1), 11-15.
- Halil Fikret (1922). Terbiyede mühim bazı mesail, *Muallimler Mecmuası*, 1(4), 57-60.
- Halil Fikret (1923).Yeni mektep. *Muallimler Mecmuası*, 1(7), 125-130.
- İsmail Hakkı (1915). Bizde maarif nasıl telakki ediliyor?. *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*. 5(29-2),34-39.
- Karasar, N. (1984). *Bilimsel araştırma metodu*. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.
- M. Zekeriyya (1917). Dini terbiye ve dini tehsil. *Muallim Mecmuası*. 2 (2-16),557-560.
- M. Zekeriyya (1917). Milli terbiye ve fenni terbiye. *Muallim Mecmuası*, 2 (2),534-537.
- Mehmet Emin (1915).Tali tedrisatta usül meselesi, *Tedrisat Mecmuası*, 5 (30-5), 102-105.
- Mehmet Emin (1917). Musiki ve mekteplerimiz. *Muallim Mecmuası*, 2, (2-15), 539-543.
- Muallim Cevdet (1919). Terbiyemizde buhran. *Tedrisat Mecmuası*. 10 (49). 326-331.
- Nigar Binti Osman (1895). saadet servette midir?". Hanımlara mahsus gazete, 23, s.2- 3.
- Sadrettin Celal (1923). Halk Hükümetinde Mektep Teşkilatı -2, İlk Tahsil Muallimler Mecmuası, 2 (16).s.349-356.
- Sâtı Bey (1918). Meşrutiyetten Sonra Maarif Tarihi,. *Muallim Mecmuası*, 2 (2-19), s. 653-665.
- Selim Sırrı (1917). Terbiye-i bedeniye dersleri- Almanya'da jimnastik, Basedow. *Tedrisat Mecmuası*, 8 (40), 476-478.

- Selim Sırrı (1925). Mekteplerde fikir ve beden terbiyesi. *Muallimler Birliği Mecmuası*, 1(3), 106-109.
- Süleyman Şevket (1923). "İlk ve orta darülmuallimat 2(muallimliğe ihtiyaç). *Muallimler Mecmuası*, 1(10), 204-207.
- Tedrisat Mecmuası (1914). Konya'da inas darülsanaisi. *Tedrisat Mecmuası*, 4 (24-4), 58-59.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2014). İstatistiklerle gençlik 2014. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Karagöz, S. (2018). Cumhuriyet Öncesi Dönem Gençlik ve Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 398-413.

Çevre ve Doğa Koruma Konusunda Gençlik Platformları

DOI: 10.26466/opus.356372

*

Tendü Hilal Göktug* - Bülent Deniz** - Çiğdem Kılıçaslan ***

*Dr. Öğr. Ü., Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Aydın

E-Posta: tendugoktug@gmail.com ORCID: [0000-0002-1773-2254](https://orcid.org/0000-0002-1773-2254)

** Doç.Dr. Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

E-Posta: bdeniz@adu.edu.tr ORCID: [0000-0002-3516-0480](https://orcid.org/0000-0002-3516-0480)

*** Doç.Dr. Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Aydın

E-Posta: c.kiliaslan@hotmail.com ORCID: [0000-0002-4467-3739](https://orcid.org/0000-0002-4467-3739)

Öz

Çevre sorunlarının tüm dünya genelini etkilemeye başlaması ile birlikte, sorunun temel kaynağı olan insanın çevreye karşı tutumu ve bilincinin geliştirilmesinin bu sorunların çözümünde ve çevrenin sürdürülebilirliğinde odak noktası olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda, doğal kaynakların ve tabiatın korunması ile ilgili kuruluşların ve derneklerin odak noktası genellikle, doğal kaynakların ve kültürel mirasın korunmasına doğrudan veya dolaylı olarak eğitim, araştırma, inceleme, proje ve uygulama çalışmaları ile katkıda bulunmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de konu ile ilgili pek çok kurum, kuruluş ve derneklerin gönüllülük esasına dayalı gençlik komisyonları bulunmakta olup bu komisyonlarda, 18-25 yaş arasındaki gençler doğa koruma ve çevre kirliliğinin önlenmesi adına aktif çalışmalar gerçekleştirmektedirler. Bu çalışmada küresel ve ulusal boyutta çevre ile doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunmasını amaç edinmiş kurum, kuruluş ve derneklerin bünyesinde gönüllülük esasına bağlı olarak görev yapan gençlik platformları araştırılmıştır. Çalışmada, bu platformların faaliyetleri genel olarak incelenmiş olup, özellikle bu platformlardan biri olan Amerika ve Avrupa’da pek çok milli parkın çatısı altında, doğal ve kültürel kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla yaygın olarak faaliyet gösteren genç gönüllülerin milli park yönetimine katkıları incelenmiştir. Ülkemizdeki korunan alanlarda ve milli parklarda gençlerin etkinlik durumu tartışılarak korunan alanlar ve milli parklar çatısı altında gençlerin gönüllülük esasına bağlı olarak etkin bir şekilde rol alması yönünde birtakım yönetim politikaları önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre Koruma, Doğa Koruma, Genç Gönüllüler, Gençlik Platformları, Milli Parklar

Youth Platforms for Environmental and Nature Conservation

*

Abstract

As environmental problems begin to affect the whole world, it has been understood that the development of the attitude and consciousness of the human which is the main source of the problem, is in the focus of the solution of these problems and also focus of the sustainability of environment. In this context, the focal points of organizations and associations related to the protection of natural resources are usually directly or indirectly contributing to the conservation of natural resources and cultural heritage through training, research, investigation, project and implementation studies. Many institutions, organizations and associations in the world and in Turkey have voluntary youth commissions consist of young people between the ages of 18 and 25 are actively engaged in environmental protection and prevention of environmental pollution. In this study, youth platforms working on the basis of volunteering were searched in the institutions, organizations and associations which aimed to protect environment, natural and cultural resource values at global and national scale. In the study, generally the activities of these platforms were examined and in the special which are one of these young volunteer platforms, which is widely working under the roof of many national parks for the protection and sustainability of natural and cultural resources in the USA and Europe has been examined the contribution for national park management. The activity areas of youth people has been discussed in the protected areas and national parks of our country and a number of management policies have been proposed in order to enable young people to act effectively on the basis of volunteerism under the roof of protected areas and national parks.

Anahtar Kelimeler: *Environmental Protection, National Parks, Nature Protection, Youth Volunteers, Youth Platforms*

Giriş

Sanayi devrimi ve endüstrileşme özellikle 1900'lü yılların başından bu yana doğal kaynaklar ve çevre üzerinde giderek artan bir baskı oluşturmaktadır. Dünya, yağmur ormanlarının egzotik bitkilerinden, okyanusun renkli mercan resiflerine kadar birçok doğal güzelliği barındırmaktadır. Dünyamız ve barındırdığı doğal güzellikler; nüfus artışı ve buna bağlı kentsel alanların hızla büyümesi, küresel iklim değişikliği, tarım alanlarının genişlemesi ve buna bağlı kimyasal kullanımlar, yangınlar ve insanoğlunun alan kullanım tercihleri sonucu giderek küçülen orman alanları, sulak alanların kuruması, kaynakların aşırı ve bilinçsiz kullanımını gibi birçok çevre sorunu tarafından doğrudan tehdit altındadır. Son 40 yılda biyolojik çeşitliliğin %30 azalmış olması yaşadığımız çevre sorunlarının doğrudan etkisidir. Birçok canlı türünün yaşam alanı ya değiştirilmekte, ya küçülmekte ya da tamamen yok edilmektedir.

Doğanın kendini yenileyebilme gücünün üzerinde gerçekleşen bu çevresel değişimler doğanın dengesini ve işleyişini bozmakta ekosistemlerin işleyişini olumsuz yönde etkilemektedir. İnsanların doğaya müdahalesi sonucu yaşanan bu çevresel değişimler dünya nüfusunun önemli bir kısmını ve birçok canlı türünü tehdit etmektedir.

Tüm canlıların yaşam ortamlarını tehdit eden bu küresel çevre sorunları 1900'lü yılların ikinci yarısından sonra doğa koruma bilinci ve eylemlerine yönelik kolektif bir anlayışın gelişmesine sebep olmuştur (Kurdoğlu, 2007).

Doğa koruma "insan sağlığı ve yaşamın garantisi için, doğada yaşayan bitki ve hayvan türlerinin varlığı, onların yetiştirme ve yaşam ortamları ile belirli kriterler ışığında korumaya değer bulunan doğa parçalarını ve doğal elamanları korumak" şeklinde tanımlanabilir. Doğa koruma bitki ve hayvan popülasyonlarının devamlılığı, türlerin zenginliği ile doğal ve doğala yakın ekosistemlerin korunmasına katkıda bulunmakta, hem genetik zenginliğin korunmasına ve geliştirilmesine, hem de bilimsel çalışmaların gelişmesine yardımcı olmaktadır (Yücel ve Babuş, 2005).

Tür bazlı korumanın ötesinde ekosistem bütününe gözetin coğrafi bir alanın korunmasının ilk örneği doğal güzelliklerin gelecek nesillere aktarılması ve doğal kaynakların kontrolsüz kullanımının önüne geçmek üzere 1872 yılında Yellowstone Milli Parkının ilan edilmesidir. Bu adım

milli park hareketini beraberinde getirmiştir. Günümüzde dünya genelinde ilan edilmiş milli park sayısı yüz binin üzerindedir. Çevrenin korunması hükümetlerin ve resmi kurumların girişimlerinin yanı sıra sivil organizasyonlar ve inisiyatiflerle güç bulmaktadır.

Greenpeace uluslararası çevre örgütünün 1971 yılında kurulması çevre koruma hareketinin tarihi seyri içinde bir dönüm noktası olmuştur (Arslan, 2011). Endüstriyel kirlilik, nesli tükenmekte olan türlerin korunması ve çevresel farkındalığın artması konularında mücadele veren ve medya gücünü de çok etkin kullanan bu organizasyonun faaliyetleri çevre korumada sivil potansiyelin önemini açıkça göstermiştir.

Günümüzde çevre ve doğa koruma konularında başarılı çalışmalar yürüten birçok ulusal ve uluslararası organizasyon bulunmaktadır. Kar amacı gütmeyen bu organizasyonların faaliyetleri gönüllülük esasına dayanmaktadır. Gönüllülük, sivil katılımı güçlendirmekte, sosyal dayanışmayı sağlamakta ve elde edilen kazanımların sahiplenilmesini güvence altına almaktadır. Gönüllülük, bireylerin ve toplumların gelişimlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Gönüllülük yoluyla vatandaşlar, çevresel duyarlılıklarını geliştirir, bilgi tabanını güçlendirir ve paylaşır, kendi ve yaşadıkları toplumun geleceği için sivil inisiyatif almış olurlar.

Gerek resmi kurum ve kuruluşlar gerekse sivil organizasyonlar yürüttükleri faaliyetlerde gençlerin katılımını önemsemektedir. Çalışmanın bundan sonraki kısmında ulusal ve uluslararası ölçekli çevre ve doğa koruma kuruluşları ve bu kuruluşların gençlere yönelik faaliyetleri ele alınacaktır.

A- Ulusal Çevre ve Doğa Koruma Platformları

Türkiye’de uluslararası, ulusal ve yerel ölçeklerde hizmet veren çok sayıda çevre ve doğa koruma ile ilgili dernekler bulunmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de uluslararası ve ulusal ölçekte faaliyet gösteren “gönüllü gençler” den oluşan veya “gönüllü gençler” ile birlikte hareket eden ve/veya “gençlik eğitimleri” odaklı faaliyet gösteren dernekler incelenmiştir.

Genç Gönüllüler

Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim Kültür ve Araştırma Genel Müdürlüğü gençlerin eğitim, çevre, spor, kültür ve turizm, sağlık ve sosyal hizmetler ile afet ve acil durum kategorilerinde gönüllülük esasına bağlı olarak faaliyet gösterebilecekleri "Genç Gönüllüler" isimli bir program yürütmektedir. Bu program, gençlerin gönüllülük faaliyetlerini tek başlarına gerçekleştirmeleri yerine, Genç Gönüllüler sitesi üzerinden belirli gönüllü kuruluşlara entegre olmalarını ve faaliyetlerini bu yolla gerçekleştirmelerini sağlamaktadır. Programın ana amacı genç gönüllülerin sivil toplum kuruluşlarına olan katılımlarını artırmak ve bu gençlerin başarısını destekleyici faaliyetlerde bulunmalarını sağlamaktır. Hedef kitlesi 14 yaş ve üzeri olan programa site üzerinden bu güne kadar toplam 8 bin 47 kişi gönüllü olmak için başvuru yapmış olup, 483 kurumun 692 ilanı sitede yayınlanmıştır. Gönüllülerin sadece yaşadıkları yerde değil tüm dünyaya hizmet götürmesi yönünde, yurt içindeki gönüllülük faaliyetlerinin yanında dünyanın farklı coğrafyalarındaki gönüllülük fırsatlarını da sitesinde yayınlamayı hedeflemektedir. Genç Gönüllüler Sitesi, Üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde zorunlu ders olarak okutulan THU (Topluma Hizmet Uygulamaları) Dersi uygulamaları için öğretmen adaylarına farklı alternatifler sunmaktadır. Eğitim Fakültesi öğrencileri, "THU Dersi Kapsamındadır" ibaresiyle sitede yayınlanan gönüllülük ilanlarına danışman öğretim üyelerinin onayıyla başvuru yaparak dersin uygulama aşamasını gerçekleştirebilmektedirler (Anonim, 2017-1).

Genç Tema

Toprak Dede Hayrettin Karaca ve Yaprak Dede A. Nihat Gökyiğit'in, 1992 yılında kurdukları TEMA vakfının üniversite öğrencilerinden oluşan gönüllü örgütlenmesidir. Genç TEMA gençlerin; yaşadıkları çevrenin sorunlarına duyarlı, sorunların çözümünde aktif rol almak için gönüllü çalışmalar gerçekleştirmekte, ekolojik bakış açısına sahip bireyler olmalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Genç TEMA üniversitelerde, kulüp veya öğrenci topluluğu şeklinde oluşum göstermektedir. Çalışmalara katılmak isteyen gönüllü öğrenciler bir araya gelip, bir danışman öğretim görevlisinin de desteğini alarak, Genç TEMA yönergesi

doğrultusunda kulüp veya öğrenci topluluğu kurmaktadırlar. Kurulan öğrenci topluluğu, üniversite yönetiminin de onayını ve desteğini alarak, başta üniversitenin bağlı bulunduğu ildeki TEMA Temsilciliği ile olmak üzere, TEMA Vakıf Merkezi ile de koordineli şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir. Genç TEMA Üniversite, 2015 yılı itibari ile 107 üniversitede faaliyetlerine devam etmektedir. Genç TEMA üyeleri, stant / tanıtım faaliyetleri ile diğer öğrencilere de Genç TEMA'yı tanıtmaya ve katılımlarını sağlama yönünde çalışmalar yapmakta, bilgilendirme çalışmaları kapsamında seminer ve panel düzenlemekte, fidan dikim etkinlikleri düzenlemekte, il ve ilçedeki TEMA Temsilciliklerinin/İlçe Sorumluluklarının çalışmalarına destek olmaktadır. Genç Tema üyeleri TEMA Vakfı kampanyalarını yaygınlaştırmak, çevre ile ilgili özel günlerde etkinlikler düzenlemek, doğa gezileri düzenleme gibi sosyal etkinliklerde görev almakta ve koordineli olarak takım çalışmaları yürütmektedirler (Anonim, 2017-2).

Türkiye Tabiatını Koruma Derneği

1955 tarihinde kırk üye tarafından kurulan Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, 1963 yılından beri "Uluslararası Doğa Koruma Birliği" IUCN'le işbirliği yapmaktadır. Dernek; başta step ve dağ ekosistemleri, ormanlar, tarım alanları, toprak ve su kaynakları, çayır ve meralar, denizler, göller, akarsular, sulak alanlar, mağaralar olmak üzere, ülkenin tüm doğal kaynaklarının ve barındırdıkları ekolojik süreç ve döngüler ile biyolojik çeşitliliğin ekosistem bütünlüğü içerisinde sürdürülebilir kalkınma amaçlı olarak korunması ve kullanımı; kent, çevre ve kalite konularında toplumu bilinçlendirmek, kent tabiatını koruma amaçlı eğitim, panel, seminer v.b etkinlikler yapmak ve geziler düzenlemek; engellilerin, çocuk ve gençlerin, kadınların, köylü ve çiftçilerin, kırsal alanda yaşayanların, sanayici, turizmciler ve sporcuların çevre ve kültürel değerler konusunda bilinçlendirilmesi, eğitilmesi; yayım, mesleki kurslar, sürekli eğitim merkezleri ve ARGE hizmetlerinin, ilgili konularda girişimcilik ve istihdam faaliyetlerinin yürütülmesi; çevre dostu tarımsal uygulamalar, bitki ıslah çalışmaları, çevre etiketleri ve kırsal kalkınma amaçlı faaliyetlerde bulunulması; insana, hayvana, çevreye karşı şiddetin engellenmesine yönelik projeler ve etkinlikler yürütülmesi; ülkemiz yaşam ortamları

rını etkileyen her türlü çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla faaliyet göstermektedir. Derneğin gençlik komisyonu 18-25 yaşındaki gençlerin doğa koruma ve çevre kirliliğinin önlenmesi çalışmalarına gönüllü olarak katılmalarını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Gençlik komisyonu çalışmalarına katkı vermek isteyen gençler sitedeki elektronik formu doldurarak dernek ile iletişime geçmektedirler (Anonim, 2017-3).

Gençlik Turizmi Derneği - GENÇTUR

GENÇTUR – Gençlik Turizmi Derneği, 1979’dan bu yana Türkiye’de Gençlik Turizmi alanında hizmet veren ve bir yandan yurt dışında düzenlenen Uluslararası Gönüllü Çalışma Kampları’na Türk gönüllüleri gönderirken bir yandan da benzer kampları yurt içinde düzenleyerek yabancı gönüllüleri Türkiye’ye getiren GENÇTUR’un, Türkiye’nin Avrupa Komisyonu Gençlik Programı kapsamında “program ülkesi” olarak kabul edilmesinden sonra Avrupa Birliği Gençlik Programı aracılığıyla sunulan olanakları Türk gençlerine sunmak amacıyla 7 Ocak 2002 yılında kurduğu bir dernektir. GENÇTUR, amacı gençlerin bireysel, sosyal ve kültürel gelişimlerine destek olacak her türlü etkinliğe en uygun koşullarda katılmaları için olanaklar geliştirmek, var olan olanaklara en hızlı şekilde ulaşmalarını sağlamak olan bir sosyal girişimdir. GENÇTUR üyesi olduğu bu kuruluşlar aracılığı ile 85 ülkede 163 kuruluş ile işbirliği yaparak gençlerin dünyaya bakış açılarının genişlemesine yönelik her türlü fırsatı sunmaktadır. 1989 -1998 yılları arasında 3 dönem ALLIANCE Yönetim Kurulu Başkan Yardımcılığı görevini yürütmüştür. 1500 üzerinde Uluslararası Gönüllü Çalışma Kampı, Çocuk ve Yenigenç Kampı ve Düşlerim Gerçekleşiyor projesi gerçekleştirilmiş ve 15.400’ün üzerinde Türk ve yabancı gönüllü, 10-17 arası çocuk ve yeni gencin bu projelere katılımı sağlanmıştır. Uluslararası kamplarda bedensel, kültürel ve sosyal amaçlı çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların içerisinde okul boya ve badanası, çevre temizliği, ağaç dikimi, ağaç bakımı, park ve bahçe yapımı, sahil temizliği, okul çevre duvarı yapımı, su kanalı kazımı, okul bahçesi düzenlemesi, spor alanı düzenlemesi, yollara parke taşı döşenmesi, piknik alanları çevre düzenlemesi gibi aktiviteler de yer almaktadır (Anonim, 2017-4).

Erasmus+ Gençlik Programı

2014-2020 yılları arasını kapsayacak şekilde uygulamaya konulan Erasmus+ Programı Avrupa Birliğinin eğitim ve gençlik alanlarında daha önce uygulamakta olduğu Hayatboyu Öğrenme ve Gençlik Programları başta olmak üzere pek çok program, fırsat ve ağları birleştiren yeni bir programdır. Erasmus+ dünyasında her yaştan ve her sektörden vatandaş için Avrupa fırsatları bulunmaktadır. Bu programlardan biri olan Erasmus+ Gençlik faaliyetlerinde gençler, gençlik alanında çalışanlar ve gençler için yapılacak projelere dahil olmak isteyen tüm vatandaşlar yararlanabilmektedir. Erasmus+ Gençlik, sivil toplum kuruluşları, kamu kuruluşları, sosyal sorumluluk konusunda aktif kar amacı güden kuruluşlar ve spor ile ilgili kuruluşların eğitim ve gençlik alanında uluslararası iş birliği yapmaları için gerekli olan desteği kaşılarken aynı zamanda gençlere de bireysel fırsatlar veya topluluk fırsatları sunmaktır. Gençler yurt içinde ve yurtdışındaki eğitim faaliyetlerine katılabilmekte veya Avrupa Gönüllü Hizmeti yapabilmektedirler. Başka grup ve kuruluşlarca hazırlanan projelere katılımcı olarak dahil olabilirler. Bir kuruluşa üye olmayan ancak kendi projelerini hazırlamak isteyen gençlere en az 4 kişilik grup kurmaları kaydı ile proje desteği vermektedir. Bu projelerin alt gruplarından biri Avrupa Gönüllü Hizmeti, gençlerin diledikleri bir AB ülkesinde sosyal içerikli bir projede 2-12 aylık süreler dahilinde yer almasını sağlayan bir faaliyettir. Temel düzeyde dil eğitimini de (% 5) içeren Avrupa Gönüllü Hizmeti 17-30 yaş arasındaki tüm gençlere açıktır. Avrupa Gönüllü Hizmetinin (AGH) amacı, Avrupa Birliği'nin içinde ve dışında çeşitli şekillerdeki gönüllü faaliyetlere gençlerin katılımını desteklemektir. Bu Eylem kapsamında gençler, bireysel olarak ya da gruplar halinde kâr amacı gütmeyen, ücretsiz faaliyetlerde yer alırlar. Gönüllülerin yeme, içme, konaklama, vize, sigorta vs. masrafları ve cep harçlıkları Ulusal Ajans tarafından karşılanmaktadır (Anonim, 2017-5).

Doğal Hayatı Koruma Derneği - WWF

1975 yılında kurulan Doğal Hayatı Koruma Derneği WWF - Türkiye, Türkiye'de doğa koruma mücadelesinde ve sivil toplum kuruluşlarının profesyonelleşmesinde öncü olan kuruluşlardandır. Küresel, siyasetten

bağımsız, çok kültürlü ve tarafsız olan WWF- Türkiye, alan projeleri, siyasi girişimler, kapasite artırımı ve eğitim çalışmalarının bileşiminden yararlanarak somut doğa koruma çözümleri oluşturmaktadır. Yerel halkı ve toplulukları, kültürel ve ekonomik gereksinimlerini de göz önünde bulundurarak alan programlarının planlanmasına ve yürütülmesine dahil etmekte, diğer kuruluşlar, hükümetler, iş dünyası ve yerel topluluklarla ortaklıklar kurmaktadır. Çalışmalarını destekçilerinden elde ettiği mali kaynakları kullanarak projelerini düşük maliyetlerle ve verimli bir biçimde yürütmektedir. WWF - Türkiye'nin gençlere yönelik düzenlenmiş ayrı bir gönüllülük platformu olmamakla birlikte gönüllü üyelerinin büyük bir çoğunluğunu gençler oluşturmaktadır. Dernek, gönüllülük esasına göre çalışan gençlerde tüketim alışkanlıklarının ve dünya görüşünün doğa koruma bakışıyla değişmesini hedeflemekte olup, doğa koruma çalışmalarında gençleri ilgi ve uzmanlık alanlarına göre farklı şekillerde görevlendirilmektedir. Bu görevler arasında okudukları üniversitenin bahar festivalinde stant açmak, WWF'i çevrelerindeki diğer insanlara tanıtmak için rehber olmak, WWF-Türkiye'nin belirlediği zamanlarda bir araya gelmek (Anonim, 2017-6).

Doğa Derneği

2002 yılında kurulan ve Türkiye'de "Doğa Ana Hakları Evrensel Beyannamesi"ni tanıyan ilk kuruluşlardan biri olan Doğa Derneği, Türkiye ve dünyadaki "Önemli Doğa Alanları"nın yaşaması için çok sayıda faaliyet yürütmektedir. Yüz yirmi ülkedeki ortakları ile dünyanın en geniş doğa koruma ağı olan Dünya Kuşları Koruma Kurumu'nun (BirdLife International) Türkiye ortağı olan Doğa Derneği, hem yerel hem de uluslararası ölçekte pek çok projeye imza atmıştır. Kurulduğu günden itibaren geçen süre içerisinde hem Anadolu'da hem de dünya farklı yerlerinde çalışmalar yürüten Doğa Derneği, bugün yüzlerce gönüllüsüyle birlikte faaliyetlerini sürdürmektedir. Gönüllülerini bir araya getiren temel değer, insanın da doğa olduğu, yani "Doğa benim. Doğa sensin. Doğa biziz" düşüncesidir. Dernek, "iyiliğe dayalı ilişkiler" düsturuyla bu ilişkileri anlamak, anlatmak ve yaşatmak için çalışmalar yürütmektedir. Bu sebeple dernek tabanı, öğrencilerden köylülere, araştırmacılardan sanatçılara, gezginlerden kuş gözlemcilerine ve aktivistlere kadar uzanan geniş bir

ağdan oluşmaktadır. Dernek Anadolu ve dünyanın her yerinde yapmış oldukları çalışmalar ve araştırmalardan elde ettiği birikimi, deneyimi ve değerli bilgileri kuşaklar arasında taşıyabilmek için Seferihisar Doğa Okulu'nun kurulmasına önayak olmuştur. Doğa Derneği her yıl farklı kategorilerde ve genellikle gençlere hitap eden kurslar/etkinlikler düzenlemekte ve bu faaliyetleri öncesinde kendi sayfasında "Doğa Okulu" başlığı altında ilan etmektedir (Anonim, 2017-7).

Yuva

YUVA, 2010 yılında, uzun süreler boyunca Avrupa'da, Asya'da ve Türkiye'de doğa ve insan hakları savunuculuğu yapan Erdem Vardar ve daha çok gençlerle çalışan ve yaygın bir eğitimci olan Özge Sönmez tarafından, dünyayı değiştirmek, onu daha iyi, daha adil ve daha sürdürülebilir bir yer yapmak ve tüm canlılar için bir yuva olarak kalmasını sağlamak için kurulmuştur. Dernek, doğayla uyum içinde bir yaşam tarzını yaygınlaştırabilmek ve doğanın da haklarını koruyabilmek amacıyla eğitim ve savunuculuk faaliyetlerini yürütmektedir. Dernek yetişkinlerin ve gençlerin okul dışı eğitimi ve yaşam boyu öğrenme yoluyla gelişimini desteklemek, ekolojik farkındalıklarını arttırmak ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak için çalışmaktadır. Tüm eğitimleri katılımcı odaklı ve gönüllülüğe dayalıdır (Anonim, 2017-8).

Doğal Yaşamı Korum Vakfı - DAYKO

2011 yılında kurulan DAYKO- Doğal Yaşamı Korum Vakfı doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve yönetimi, öncelikli alanlara koruma statüsü kazandırılması ve doğal yaşam alanlarının barındırdığı ekosistemlerin gelecek kuşaklara aktarılmasının sağlanması yönünde çalışmalar gerçekleştirilmektedir. DAYKO bu amaçla; koruma projeleri yürütmekte; ilgili yasaların uygulanabilmesi ve geliştirilmesi için faaliyetler sürdürmekte; kamuoyu, yerel ya da merkezi kuruluşlarla tüzel gerçek kişi ve yöneticilerle işbirliği yapmaktadır. Dayko yürüttüğü diğer faaliyetlere ek olarak düzenlediği doğa kampları çatısı altında gençleri buluşturarak, çevre sorunları üzerine farklı bir yolla, doğa ile baş başa kalarak bilinçlendirilmesine, var olan bu tehditlere karşı doğayı savunacak ka-

pasitede birer doğa dostu olmalarına ufak da olsa katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Doğa kamplarına öncelikle ülke çapında yanlış çevre politikaları nedeniyle dezavantajlı durumdaki bölgelerde yaşayan 18- 27 yaş arası gençlerin katılımları hedeflenmekte olup, bunun yanında şehirlerdeki karmaşıklığın içinde sıkışmış olan gençliğin doğa ile buluşmalarını sağlamak da hedefleri arasındadır. Kamplarda gençlere, sürdürülebilir kalkınma ve çevre politikaları, temiz enerji gibi konularda atölyeler gerçekleştirerek, günlük yaşamlarında yüz yüze oldukları bu tehditler karşısında yapabilecekleri hakkında bilgilendirme çalışmaları yürütülmektedir (Anonim, 2017-9).

Küresel Çevre Derneği - GEO

Küresel Çevre Derneği (Global Environment Organisation – GEO) 2005 yılından itibaren Türkiye ve Avrupa'nın farklı ülkelerinde birlikte çalışmalar yürüten doğa gönüllüsü bir kitlenin tüm bu çalışmaları kurumsal hale getirerek etkisini artırmak, yeni gönüllülere ulaşarak öncelikle Türkiye'de sonrasında ise küresel anlamda belirlenmiş hedeflere ulaşmak amacıyla 2012 yılında faaliyete geçmiştir. GEO'nun amacı çevre kirliliği, su kaynaklarının verimsiz kullanılması, ormansızlaşma, iklim değişikliği, toprak erozyonu ve gıda kıtlığı gibi konulardaki sorunlara dair farkındalık yaratmak, eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yürütmek, bilimsel tabanlı ve destekli araştırma ve koruma projeleri geliştirmek, bu konularda yerel, ulusal ve uluslararası işbirlikleri geliştirerek çalışmalar yürütmektir. Dernek, gençlere yönelik olarak hazırladıkları ulusal ve uluslararası eğitim projelerinde gerçekleştirdikleri atölye çalışmaları, uygulamalı eğitimler, sunumlar, oyunlar, saha çalışmaları aracılığıyla katılımcılara çevre, çevre sorunları ve çevre hakkı konusunda katılımcı davranma, haklarının farkında olma ve bunları günlük pratiklere, karar alma süreçlerine yansıtılmaları doğrultusunda çalışmalar yürütmektedir (Anonim, 2017-10).

Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı - ÇEVKOR

Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı (ÇEVKOR), 1991 yılında Ege ve Doğu Ege üniversitelerindeki öğretim üyeleri tarafından kurulan bir

vakıftır. Vakfın amacı, doğal, tarihi, ve kültürel varlıkların korunması, geliştirilmesi, yaşatılması, çevre kirliliği meydana getirmeyecek sistemlerin teşvik ve geliştirilmesi, toplumun her kesiminde çevre bilincinin artırılması ve bu konuda eğitim çalışmalarının yapılmasıdır. ÇEVKOR'un faaliyetleri arasında Ekoloji Yaz Okulları, Çevre Eğitimi Kitapları, Ulusal ve Uluslararası Sempozyum ve Kongreler, Temizlik, Ağaç Kesimine Son, Her Balkona Bir Kuş Yuvası gibi kampanyalar, Ağaçlandırma Çalışmaları, Genç Ekologlar Eğitim Programı, Çevre Araştırma Projeleri, Çevre Sloganları, Çevreci Edebi Eserler gibi konularda çeşitli yarışmalar düzenlemek yer almaktadır (Anonim, 2017-11).

Deniz Temiz Derneği -TURMEPA

Deniz Temiz Derneği / TURMEPA, ülkemiz kıyı ve denizlerinin korunmasını ulusal bir öncelik haline getirmek ve gelecek nesillere temiz denizlerin kucakladığı yaşanabilir bir Türkiye bırakmak amacıyla, 8 Nisan 1994 yılında Rahmi M. Koç'un kurucu başkanlığında başlatılmış bir sivil toplum hareketidir. Kurulduğunda 29 üyesi olan TURMEPA, bugün; 350'si kurumsal olmak üzere 1000'e yakın üye sayısına ulaşmış bir sivil toplum kuruluşudur. TURMEPA'da gönüllüler 4 farklı kategori altında toplanmıştır. "Çevrimiçi Gönüllüsü": Her yaş grubundan, evde oturan, özel gereksinimi olan, çok yoğun iş temposu olan, öğrenci, emekli her birey katılımcı olabilir. Sosyal medya kanalları, kısa film ve fotoğraflar ile etkin olurlar. Merkez tarafından belirlenen zaman dilimleri içinde online ya da yüz yüze oryantasyonlar sonrasında, şahsi sosyal medya hesaplarında, "Dünyamızda Neler Oluyor?" katılımcı savunuculuğu ile Deniz Hukuku Maddesi katılımcı savunuculuğunu, ulusal ve uluslararası arenada icra eden bireylerdir. Ayrıca, yazı yazma, düzeltme ve çeviri yapma, danışma, araştırma, proje geliştirme ve yönetimi başlıklarında sınırlar ötesi işbirliği yaparlar. "Eğitim Gönüllüsü": 20-50 yaş arasında olan, gönüllü ya da profesyonel olarak eğitim geçmişi olan, TURMEPA Gönüllülük prosedürü içinde yer alan eğitimlerin öğretmen-çocuk ve yetişkinlere verilmesinde gönüllü eğitmen olarak destek veren, bunun için gerekli eğitici eğitimini aldıktan sonra ulusal arenada hedeflenen illerde aktif olan bireylerdir. "Etkinlik Gönüllüsü": Her yaş grubundan bireylerdir. Derneğin düzenlediği önemli gün etkinliklerinde ulusal ve

uluslararası arenada ve etkinliğin içeriğine paralel tüm görevlerde kolaylaştırıcı, organizatör ve katılımcı olarak yer alırlar. İletişim faaliyetleriyle ilgili konularda ve tasarımlarda destek verirler (stant kurulumları, yerel medya ile ilişkiler vb.). Topluluk Gönüllüğü: Üniversitelerde, kamu ve özel sektörde teşkilatlanmak suretiyle oluşturulan, ulusal arenada amaç ve hedefleri belirlenmiş en az 5 kişiden oluşan gönüllü topluluklarıdır. Deniz Elçileri olarak tanımlanırlar. Topluluk Kılavuzları doğrultusunda faaliyetlerini yürütürler (Anonim, 2017-12).

Türkiye Çevre Eğitimi Vakfı - TÜRÇEV

Uluslararası ismi “Young Reporters for the Environment, YRE” olan ve ülkemizde Çevrenin Genç Sözcüleri, ÇGS olarak isimlendirilen Program, ilk kez 1991 yılında Fransa’da uygulanmaya başlamış ve Avrupa Çevre Eğitim Vakfı (FEE) tarafından 1994 yılında uluslararası düzeye taşınmıştır. Program’a ülkemiz 1995 yılında katılmıştır. TÜRÇEV, kuruluşunu takiben Mavi Bayrak Programı’na başlarken, yine FEE şemsiyesi altında; 1995 yılında Eko-Okullar, 1996 yılında Çevrenin Genç Sözcüleri ve 2004 yılında da Okullarda Orman Programları’nı ülkemizde yürütmeye başlamıştır. 2011 yılında ise Uluslararası Yeşil Anahtar Ödülü Programı ülkemizde yürütülmeye başlanmıştır. “Çevrenin Genç Sözcüleri” programı, gençleri çevre sorunlarını ve konularını anlamaya yönelten ve onları bilinçlendirmek amacı ile çevre eğitimi yapan uluslararası bir programdır. Bu amaçla, 34 ülkeden okulların katıldığı ve çevre ilgili haberlerin yer aldığı bir okul ağı oluşturulmuştur. Eğitim aracı olarak, gençlerin ilgisini çeken, çevre gazeteciliği yöntemi benimsenmiş olup, öğrencilerin buldukları okul yöresinde çevre sorun ve konularını araştırıp inceleyerek haber nitelikli makale, fotoğraf ve kısa video kaydı üretmeleri teşvik edilmektedir. Böylece, gençlere seslerini duyurabilecekleri bir ortam sunularak çevresel haksızlıkları dillendirmeleri, çevresel sorunların yetkililer tarafından düzeltilmesini sağlamak için kamuoyu oluşturmakla birlikte, onlara bazı şeyleri değiştirebilecekleri duygusunu yaşatarak çevreye duyarlı vatandaşlar olarak yetişmeleri hedeflenmektedir. 1996 yılından bu yana 35 ülkede yaşları 11 ile 21 arasında olan 750.000 öğrenci; çevre haberciliği yaparak, çevre sorun ve konularını araştırıp inceler, bulgu ve çözüm önerilerini haber makalesi, fotoğraf ve video haberciliği

yaparak yayınlamışlardır. Bu programın temel amacı, çevresel haksızlıkları dillendirmek ve bunların yetkililer tarafından düzeltilmesini sağlamak için kamuoyu oluşturmakla birlikte, gençlere bazı şeyleri değiştirebilecekleri duygusunu yaşatarak onların çevreye duyarlı vatandaşlar olarak yetişmelerini sağlamaktır (Anonim, 2017-13).

Türkiye Çevre Koruma Ve Yeşillendirme Kurumu - TÜRÇEK

Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu (TÜRÇEK), 1972 yılında Türkiye'nin ilk gönüllü çevre kuruluşlarından biri olarak İstanbul'da kurulmuştur. TÜRÇEK, ulusal ve uluslararası doğa koruma ve çevre politikalarına bilimsel, ekonomik ve sosyal temelli yaklaşımlarla etki edebilen, ulusal ve uluslararası doğa koruma örgütlenmeleri içinde etkin ve birleştirici rol oynayan, , beş bin üye ve aktif gönüllü yanında yirmi çalışanı ile kurumsal yapıya sahiptir. TÜRÇEK'in amacı doğa ve çevre koruma politikalarına insanı da gözeten bir yaklaşımla etki etmek, bölgesel, yerel ve ulusal doğa koruma örgütlenmeleri için birleştirici ve güçlendirici olmak, eğitime önem veren, aktif gönüllülere dayalı bir kurumsal yapıyı ve hafızayı esas alan, etkili, tanınmış, güvenilir bir doğa ve çevre koruma kurumu olmaktır. "Akasya Zirveleri", TÜRÇEK ile Sabancı Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projeleri işbirliği ile 2002 yılında başlayarak geleneksel olarak her yıl Nisan ayında Sabancı Üniversitesi Tuzla Kampüsü'nde düzenlenmiştir. Proje ile 2008 yılına kadar 1.396 çevreci gence ulaşılmıştır. 3 gün süren Akasya Zirveleri boyunca çevre sorunları ve konuları ile ilgili oturumlar; Sivil Toplum Kuruluşları ve Üniversite kulüplerinin kendilerini tanıttıkları mini fuarlar ve tanıtım oturumları, eğlenceler ve atölye çalışmaları düzenlenmiştir. Akasya Zirveleri, bugüne kadar çevre sorunları ile ilgili çok farklı konuları ele almış ve 2008 yılına kadar sürmüştür. Akasya Zirveleri'nin ana amacı, Sivil Toplum Kuruluşları, Üniversite Kulüpleri ya da bireysel inisiyatif kanalıyla çevresel çalışmalar yapan gençleri demokratik platformlarda bir araya getirmek, genç çevrecilerin çevre politikalarında söz sahibi olmalarını sağlamak olmuştur. "Türkiye'de Gençlik" üzerine yazılmakta olan 2007 Ulusal İnsani Gelişme Raporu çerçevesinde, UNDP ilk kez gençlerin yapabilirliklerini arttırmayı teşvik eden en iyi gençlik projelerinden biri olarak Akasya Gençlik Çevre Zirveleri projesi, seçilmiş ve ödüllendi-

rilmiştir. 2014 yılında TÜRÇEK kurumsal yapılanmasını ve çalışmalarını gelişen küresel sorunlara odaklayarak tekrar oluşturmaktadır. Özellikle üniversite gençliğinin ilgisini ve katılımın artıracak Akasya Zirveleri'ni tekrar başlatmak için yoğun çalışmalarını sürdürmektedir (Anonim, 2017-14).

B- Uluslararası Çevre ve Doğa Koruma Platformları

Gönüllü çevre faaliyetleri, dünyada önemli bir rol oynamaktadır. Ancak durum ülkeden ülkeye farklılık göstermekte, her ülkenin ulusal ölçekte farklı gönüllü kuruluşları bulunmaktadır. Aşağıda dünyadaki gönüllülük faaliyetlerine ilişkin örnekler yer almaktadır.

Avrupa'da Gönüllülük

Gönüllü faaliyetler, Avrupa'da önemli bir rol oynamaktadır. Ancak durum ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Avrupa Gençlik Forumuna göre gönüllülük faaliyeti:

- Kişinin kendi iradesiyle gerçekleştiriliyor ve genel olarak diğer insanların ve toplumun yararına olan eylemler için zaman ve enerji ayrılmasını gerektiriyorsa,
- Bedelsizse (bununla birlikte faaliyet ile doğrudan ilgili harcamaların karşılanması söz konusu olabilir),
- Kar amacı gütmüyor ve esas itibarıyla bir sivil toplum örgütü bünyesinde gerçekleştiriliyor ve dolayısıyla açıkça bir maddi veya mali kazanç elde etmek amacı söz konusu değilse,
- Para karşılığı çalışmanın yerine geçmiyorsa gönüllülük olarak tanımlanmaktadır.

Gönüllülük ve AB

Avrupa'da gönüllülüğün geçmişi ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bazı ülkelerin uzun zamandan beri süregelen gönüllülük gelenekleri bulunurken diğerlerinde gönüllülük henüz yeterince gelişmemiştir. 2007 tarihli bir ankete göre 10 Avrupalıdan 3'ü gönüllü faaliyetlere katıldıklarını söylemişlerdir. Bazı tahminlere göre AB'deki yetişkin gönüllülerin toplam sayısı 92 ila 94 milyondur (15 yaşın üzerindeki tüm Avrupalıların %23'ü). AB'de aktif gönüllüler ve gönüllü kuruluşlarının sayısı

sında son on yılda artış gözlenmektedir. Avrupa Komisyonu gönüllü faaliyetlere katılan yaklaşık 100 milyon Avrupalının çabalarını kutlamak amacıyla 2011 yılını "Avrupa Gönüllülük Yılı" ilan etmiştir. Bu etkinlik, gönüllü faaliyetleri kolaylaştırmayı ve Avrupa'da gönüllülüğün kalitesini artırmayı amaçlamaktadır. Komisyon aynı zamanda gönüllülüğü gençler arasında geliştirmek ve yaygınlaştırmak, özellikle sınır ötesi gönüllülüğü teşvik etmek için çalışmalar yapmaktadır. Avrupa Gönüllü Hizmeti gençlerin yurtdışında gönüllü faaliyetlerde bulunmaları için bilinen en yaygın programdır (Anonim, 2017 – 15).

En genç nüfusa sahip olan ülkeler arasında İrlanda, Kıbrıs, Slovakya ve Polonya yer alırken, Danimarka, Almanya ve İtalya en az gencin bulunduğu ülkelerdir. Bu farkların yansımaları gönüllülükte de görülmektedir. Gençler ve genç yetişkinler arasında gönüllülüğün en yaygın olduğu ülkeler Doğu Avrupa ülkeleri (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya) ve İspanya'dır. Örneğin, Slovakya'da tüm gönüllülerin %70'i 30 yaşın altındadır. Batı Avrupa ülkelerinde gönüllülük düzeyi tüm yaş gruplarında birbirine benzemektedir. Gönüllülük bir toplum ve bir ülkenin tarihi, siyaseti ve kültüründen fazlasıyla etkilenmektedir (Anonim, 2017 – 16).

Charities Aid Foundation tarafından yayınlanan Dünya Bağışçılık Endeksi 2014'e göre Türkiye gönüllü faaliyete katılma süresi açısından 135 ülke arasında 132'inci sırada yer almaktadır (Özbirinci, 2016).

Avrupa Gönüllülük Hizmeti (European Voluntary Service)

Avrupa'da son yirmi yılda binlerce gencin yaşamında etkili olmuş bir gönüllülük hizmetidir. Avrupa Birliğinin bir girişimi olup, Avrupa'daki insan ve toplumların yararına geliştirilen projelerde gençlerin gönüllü olarak çalışmalarına olanak sağlamaktadır. Avrupa Gönüllülük Hizmetine 17 yaşında üye olunabilir ancak 18 yaşına kadar herhangi bir projeye başlanılmasına izin verilmemektedir. 30 yaşına kadar gençlerin projeleri kabul edilmektedir. Doğal felaketlerden korunma ya da sonrasında yeniden çevrenin geri kazanımı gibi çeşitli projelerde görev alınabilir. Desteklenen projeler, 2 – 12 ay içerisinde tamamlanmalıdır (Anonim, 2017–18).

Avrupa Gönüllülük Hizmeti projesi iki veya daha fazla destekçi kuruluş arasında bir ortaklıktır. Bu destekçiler kendi projelerinde gönüllüleri çalıştırmaktan sorumludurlar. Bir gönüllü olarak kültür, spor, gençlik, çocuklar, kültür mirası, sanat, hayvan sağlığı, çevre ve gelişim işbirliği gibi çok çeşitli projelerde çalışabilir. Avrupa Gönüllülük Hizmeti projesi süresi sonunda bir sertifika verilmektedir (Anonim, 2017–19).

Birleşmiş Milletler Gönüllülük Programı (UNV)

Birleşmiş Milletler Gönüllülük (UNV) Programı, gönüllülüğün uluslararası, bölgesel, ulusal ya da yerel çalışmalarla, her barış ve insani kalkınma gündeminin ayrılmaz bir parçası olmasını mümkün kılarak barış ve kalkınmaya katkı sağlayan bir BM kuruluşudur. Merkezi Almanya'nın Bonn şehrinde bulunan UNV, yaklaşık 130 ülkede faaliyetlerini sürdürmektedir. 86 ülkede Saha Birimi bulunan UNV, dünyanın her yerinde Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ofisleri aracılığıyla temsil edilmekte ve UNDP Yönetim Kurulu'na bağlı bulunmaktadır (Anonim, 2017–20). 18 – 29 yaşları arasındaki gençlerin Birleşmiş Milletler Genç Gönüllülere üye olması mümkündür. Bir BM Gençlik Gönüllüğü görevlisi, kendi ülkesinde veya dünyadaki başka bir ülkede barış ve sürdürülebilir kalkınmaya yardımcı olabilmektedir. BM Gençlik Gönüllüleri görevleri geniş kapsamlıdır; insan hakları, iklim değişikliğine adaptasyon, birincil sağlık hizmetleri, afet yönetimi, gençlerin katılımı veya daha birçok alanda çalışabilmektedir (Anonim, 2017–20).

Afrika Birliği Gençlik Gönüllüleri (African Union Youth Volunteer Corps)

Afrika'daki 54 ülkeyi kapsayan kıtasal gelişme programıdır. 2010 yılında Nijerya'da resmi olarak kurulmuştur. Gençlerin Afrika kıtasına yönelik bilgi ve paylaşımlarını arttırmak ve Afrika'nın küresel dünyadaki önemini güçlendirmek amacıyla bir araya gelmesine olanak sağlamaktadır. Gençlerin tarım ve çevre konularındaki gönüllülüğüne dayanmaktadır (Anonim, 2017–21, 22).

WWF Gençlik Gönüllülük Programı (WWF Volunteer Internship Program)

WWF, dünyada 100'den fazla ülkede çalışmalar yürüten uluslararası bir doğa koruma kuruluşudur. 29 Nisan 1961 tarihinde kurulmuştur. WWF, küresel ölçekte bir değişim yaratmayı, yeryüzünün en değerli yaşam alanlarını ve canlı türlerini korumayı hedeflemektedir. WWF, biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik mücadelesinde ülkeler arasında işbirliklerinin gerçekleşmesine öncülük eder (Anonim, 2017–23). WWF Gençlik Gönüllülük Programı; Dünya Doğayı Koruma Vakfı, Madagaskar, Paraguay, Peru, Fiji ve Bhutan gibi ülkelerde gönüllü bir küresel koruma programı ve çevre projeleri yürütmektedir (Anonim, 2017–24). 19 – 27 yaşları arasındaki gençler, 3 – 6 ay süreyle gönüllü olarak deneyim kazanabilirler. Amaç; adı geçen ülkelerde çevrenin korunmasına yönelik deneyim kazanarak ve kazanılan deneyimi başkalarıyla da paylaşarak katkı sağlamaktır. WWF, dünyanın korunmasına yönelik gençlerin bilincinin, arazi deneyimiyle artırılmasını hedeflemektedir (Anonim, 2017–25).

Uluslararası Gönüllü Programlar Birliği (International Volunteer Programs Associations - IVPA)

Dünya çapında birçok gönüllü kuruluşun üyesi olduğu bir birliktir. 1996 yılında kurulmuştur. İstenilen bölge, ülke, gönüllük türü, gönüllük süresine göre, üye kuruluşların çeşitli programlarına gönüllü olarak katılabilmeye olanak sağlamaktadır. Gençlerin gönüllü olarak görev alabilecekleri çeşitli organizasyonlar (American Youth Understanding Diabetes Abroad (AYUDA), Amigos de las Américas, Cross-Cultural Solutions, Globe Aware, Global Brigades, International Service Learning (ISL), Projects Abroad, Service for Peace gibi) IVPA çatısı altında yer almaktadır. Örneğin; "Projects Abroad" gençlerin gelişmekte olan ülkelerde koruma, tarım vb. konularda gönüllü olmalarına olanak sağlamaktadır (Anonim, 2017–26).

Uluslararası Gönüllü Çalışma Kampları

Değişik ülke ve kültürlerden gelen gönüllülerin kamu yararına projelerde, günde ortalama 5-6 saat gönüllü çalışarak, bunun karşılığında konaklama ve yemek için herhangi bir ücret ödemediği kamplardır. Kamp ortalama 2 ya da 3 hafta sürmektedir. Her yıl dünya genelinde 80'i aşkın ülkede yaklaşık 2000 gönüllü çalışma kampı düzenlenmektedir. Kamplar genellikle 1 Mayıs – 31 Ekim tarihleri arasında yapılmaktaysa da, kış aylarında da az sayıda da olsa kamp yapılmaktadır. Tüm kamp grupları uluslararasıdır. Her grupta, aynı ülkeden 1-2 kişi bulunur. Her grubun sorumlu olarak kampçılık deneyimi olan bir kamp lideri vardır. Kamplarda ortak dil İngilizce olmakla birlikte, yalnızca gidilen ülkenin dilinin konuşulduğu özel kamplar da vardır. Katılımcı sayısı 15-20 kişidir. Kamp koşullarına göre öğrenci yurtları, kampçılara ayrılmış bir ev, çadır, konukevi, okul yurtları, spor merkezleri, hostel, çiftlik olabilir. Uluslararası Gönüllü Çalışma Kampları'nda yapılan işler genellikle ustalık gerektirmeyen, herkesin yapabileceği türden, beden gücüyle yapılan işlerdir. Kamplar iş türlerine göre 3 gruptur :

Bedensel Çalışma Kampları: Çevre düzenleme ve koruma, ağaç dikimi ve orman içi çalışmalar, arkeoloji, restorasyon, bakım, onarım, çiftliklerde çalışma, festival düzenleme, sahil temizliği, vb.

Kültür, Sanat ve Özel İlgi Kampları: Fotoğraf, sinema, tiyatro, müzik, el sanatları, dans, grafik, WEB tasarımı, maket uçak yapımı, vb.

Sosyal İçerikli Çalışma Kampları: Yaşlılara bakım, engellilere yardım, çocuk kamplarında gözetmenlik, evsizler, mülteciler ya da sokak çocuklarıyla çalışmalar, vb. (Anonim, 2017-27).

Gönüllü Çalışma Deneyimine Olanak Sağlayan İnternet Siteleri: İnsanların internet aracılığıyla ulaşabileceği, gönüllü arayan ev sahibi kişi ya da organizasyonlardan oluşan veri tabanları bulunmaktadır. Genelde bir profil oluşturarak, gönüllü olması düşünülen programlara başvurma olanağı sağlamaktadır. Gençler, aşağıda yer alan ve benzeri internet site-

lerinden yaralanarak, çevre gönüllüsü olabilecekleri, organizasyona erişip, faaliyetlere katılabilirler:

Eurodesk: Gençler için eğitim ve gençlik alanlarındaki Avrupa fırsatları ve gençlerin Avrupa faaliyetlerine katılımı hakkında bilgi sağlayan Avrupa Bilgi Ağıdır.

Avrupa Gençlik Portalı: Avrupa Gençlik Portalı, Avrupa Birliği'nin bir kurumlar arası girişimidir. Avrupa Gençlik Portalı, Avrupa'da yaşayan, öğrenim gören ve çalışan gençleri ilgilendiren bilgi ve olanaklar sunmaktadır. Nasıl gönüllü olunabileceği ve hangi gönüllülük programlarına başvurulabileceği konusunda geliştirilmiş bir portaldir.

Workaway: Workaway dünyanın birçok yerindeki gönüllüye ihtiyaç duyan kişiler ya da organizasyonların bulunduğu bir veritabanıdır. Site de birçok farklı alanda gönüllülük alternatiflerine rastlanmaktadır (Anonim, 2017–28).

Helpx: Helpx de bir önceki siteyle aynı mantıkta çalışan, gönüllü arayan ev sahibi kişi ya da organizasyonlardan oluşan bir veritabanıdır. Bir profil oluşturularak ilgini çeken işler konusunda iletişime geçme olanağı sağlamaktadır (Anonim, 2017–29).

WWOOF: WWOOF, 1971 yılında, İngiltere'de ortaya çıkmıştır. WWOOF, kültürel ve eğitsel deneyimleri desteklemek için gönüllülerin organik çiftliklerde üreticilere birlikte gönüllü çalışmalarına imkânı sağlayan, böylece sürdürülebilir küresel bir toplum oluşturmaya katkı sağlayan dünya çapında bir harekettir. Bir gönüllü olarak üreticinin yanında yaşayarak günlük işlerle uğraşmaya ve çiftlik yaşamını öğrenmeye olanak sağlamaktadır (Anonim, 2017–30)

World Wide Helpers: WWH gönüllüler ile organizasyonları buluşturmaya hedefleyen bir diğer sitedir. Üyelik için her hangi bir ücret ödenmemektedir. Organizasyonların sundukları projeler siteden takip edilebilmektedir (Anonim, 2017–31).

Sea Turtles: Okyanusları iyileştirmek için insanları bir araya getiren, gönüllü çalışmalarını sağlayan bir internet ağıdır. Site üzerinden çeşitli projeleri incelenebilmektedir, Kaliforniya, Teksas ve Kosta Rica'da çalışma imkânı sunmaktadır (Ulubay, 2008).

C- Milli Parklarda Gönüllülük

Amerika'daki Milli Park Servisi gönüllülüğü, ülke çapında topluluklara, organizasyonlara ve bireylere ölçülemez bir katkı sağlayan bir Amerikan geleneği olarak tanımlarken, günümüz gönüllülerini ise çok çeşitli görevleri yerine getirme becerileri, arzuları, sabrı ve zamana sahip aktif, dinamik, yaratıcı bireyler olarak nitelendirmektedir (Nesters, 2012).

1970 yılında ilk Milli Park gönüllüsü George B. Hartzog, Jr tarafından kurulan gönüllülük programı (VIP - Volunteers In Parks) bireylere ve gruplara yönelik çok çeşitli gönüllülük fırsatları sunmaktadır. Gönüllüler, bilgi, beceri ve yetenekleri ile ilişkili olarak uzmanlık gerektiren alanlarda aktif olarak veya sadece gönüllü olma arzusunu ve istekliliğini gerektiren pozisyonlarda görevlendirilebilmektedirler. Gönüllüler Milli Parklarda bir hediyelik eşya mağazasında çalışabilir, rehberlik veya bekçilik yapabilir, park kütüphanesinde çalışabilir, temizlik ve bakım çalışmalarında görev alabilir, flora, fauna veya arkeolojik alanlarda yürütülen çalışmalara katılabilirler. 18 yaşın altındaki bireylerin, gönüllü olabilmeleri için ebeveynin veya yasal vasinin yazılı onayı olması gerekmektedir. Gönüllü olmak isteyen vatandaşlar ABD Milli Parklar Servisinin sitesinden yetenekleri ve hedeflerine uyacak uygun bir fırsatlar arayabilmektedir. Ayrıca sitede yer alan alfabetik listeden bir ulusal park seçebilir ve gönüllü fırsatları hakkında doğrudan parkla iletişime geçip bilgi edinebilmektedirler (Nesters, G. 2012, Anonim 2017-32, Duse, 2009))

Milli Parklar gönüllülerine verdiği doğa ve iş güvenliği eğitimlerinin yanısıra onların hayatlarını kolaylaştıran imkânlar ve onları teşvik edici ödüller de sunmaktadır. Örneğin pek çok milli parkta gönüllülerin barınabileceği konutlar bulunmaktadır. Parka bağlı olarak, gönüllü konutları arasında tam donanımlı evler, gönüllü köyler, mevsimlik evler, yurtlar ve kamp alanları bulunmaktadır. Ayrıca teşvik amacı ile, 500 saatten fazla süren gönüllülere, Usta Gönüllüler sertifikası verilirken 4000 saatten fazla süre alanlar Cumhurbaşkanlığı Gönüllü Görev Birliği sertifikası

verilmektedir. 2004 yılı itibariyle 500'den fazla gönüllü Cumhurbaşkanlığı Gönüllü Görev Birliği sertifikası almıştır. Günümüzde, gönüllülere bireysel hizmetteki başarıları, ömür boyu hizmeti, grup hizmetindeki başarıları veya gençlik hizmetindeki başarıları değerlendirilerek George B. Hartzog, Jr, gönüllülük ödülü verilmektedir (Duse, 2009).

Bununla birlikte Uluslararası Gönüllüler Parkı Programı (IVIP), dünyanın dört bir yanından her yıl ABD ulusal parklarına 100'ü aşkın gönüllü getirmektedir. Diğer ülkelerdeki öğrenciler, araştırmacılar, araştırmacılar, çevreciler veya park yöneticileri de ABD Ulusal Parklarında gönüllü olarak çalışabilmektedir. Gönüllüler, park yönetimi, yaban hayatı çalışması ve çevre araştırmaları yönünden eğitim almaktadır. 2014 yılında 246.000 kişi Amerika'daki 400'den fazla korunan alanda gönüllü olarak 6.7 milyon saat bağışta çalışmıştır (Duse, 2009; Anonim, 2017-36).

Amerika'daki gönüllülük sistemine benzer şekilde İngiltere (Anonim, 2017-33) ve Avustralya (Anonim, 2017-34) Milli Parklarında da gönüllülük sistemi uygulanmakta olup, gönüllüler Milli Park yönetiminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Çevrenin korunması ve geliştirilmesine yönelik kanun ve yönetmeliklerde birçok düzenleme bulunmaktadır. Anayasamızın 56. Maddesi "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir" diyerek bizzat devlete ve vatandaşlara görev ve sorumluluklar yüklemektedir. Bununla birlikte, her geçen gün yerel ve bölgesel ölçekli birçok çevre sorunuyla karşı karşıya kalmaktayız. Bu durum yaşadığımız çevre sorunlarının çözümünde salt yasal düzenlemelerin yeterli olmadığını göstermektedir.

Yaşadığımız çevresel sorunlar, her bireye birtakım sorumluluklar yüklemektedir. Çevremizin ve doğanın daha etkin korunması toplumsal kolektif bilincin ve duyarlılığın geliştirilmesiyle mümkün olacaktır. Çevre ve doğa koruma faaliyetlerinin başarıya ulaşması ancak gençlerin bu faaliyetlere etkin bir şekilde katılımıyla mümkün olacaktır. Bu doğrultuda okullarda gençlere erken dönemde çevre bilincinin aşılması gerekmektedir.

Dünya genelinde 4 ila 24 yaşları arasında, küresel nüfusun neredeyse yarısına karşılık gelen 2.4 milyar çocuk ve genç bulunmaktadır (Youth Engagement, 2016). Katlanarak artan çevre sorunlarının farkında olan gençler, yaşanacak bir çevre için çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla çaba harcamaları gerektiği bilincindedir. Hayatlarının erken döneminde doğada zaman geçiren ve doğayı içeren aktivitelerin bir parçası olan gençler, çevrenin korunmasına yönelik duygusal, sosyal ve estetik duyarlılık geliştirmeye çok daha yatkın olmaktadır. Okul çağlarında izcilik, doğa kampları, çevre gönüllülüğü, açık hava derslerinde doğayı tanıma ve küçük çaplı yetiştiricilik gibi faaliyetlere katılan öğrenciler; çevrelerine karşı sorumluluk geliştirmekte, kaliteli zaman geçirmekte, sosyal dayanışma duyguları gelişmekte, kötü alışkanlıklardan korunmakta, toplumun bir parçası olma hissi güçlenmekte ve bireysel sorumluluk alma yetileri gelişmektedir. Bu doğrultuda gençlerin aktif olarak görev alabileceği çevre ve doğa korumaya yönelik gönüllü organizasyonlar desteklenmeli ve bu şekilde çevreye karşı duyarlılık ve sahip çıkma düzeyleri arttırılmalıdır.

Bu organizasyonlardan biri de Amerika ve diğer gelişmiş ülkelerde uygulanan ancak henüz ülkemizde kurulmamış olan Milli Parklar Gönüllülük sistemidir. Ülkemizde özellikle gençlerin milli parklarda gönüllülük esasına uygun olarak görev almaları yönünde Milli Parklar yönetmeliğine gerekli kuralların eklenmesi, milli park ziyaretçi yönetim planlarında gönüllülük sisteminin altyapısına ilişkin kararların getirilmesi, üniversiteler ile gerçekleştirilecek projeler vasıtası gençlere yönelik eğitim ve gönüllülük faaliyetlerinin yaygınlaştırılması sağlanabilir.

Kaynakça

- Anonim. (2017-1). Genç Gönüllüler - Bir Gençlik Projesi, Hakkımızda. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://gencgonulluler.gov.tr>.
- Anonim. (2017-2). Genç TEMA – Genç TEMA Nedir? Genç TEMA Neler Yapar? Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.tema.org.tr>.
- Anonim. (2017-3). Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Hakkımızda, Faaliyetlerimiz, Gençlik Komisyonu. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.ttkder.org.tr>.
- Anonim. (2017-4). Gençlik Turizmi Derneği, Hakkımızda, Avrupa Gönüllülük Hizmeti. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://genctur.org>
- Anonim. (2017-5). Ulusal Ajans, Programlar - Erasmus+ Programı, Gençlik Programı. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.ua.gov.tr>.
- Anonim. (2017-6). WWF - Türkiye, Biz Kimiz, Ne Yapıyoruz, Siz Ne Yapabilirsiniz. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.wwf.org.tr>.
- Anonim. (2017-7). Doğa Derneği, Değerlerimiz, Hakkımızda, Doğa Okulu. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.dogadernegi.org>
- Anonim. (2017-8). YUVA, Ne Yapıyoruz, Hakkımızda. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.yuva.org.tr>.
- Anonim. (2017-9). DAYKO, Hakkımızda, Gönüllülük. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.dayko.org.tr>.
- Anonim. (2017-10). GEO, Hakkımızda, GEO Projeleri. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.geo.org.tr>.
- Anonim. (2017-11). Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı – ÇEVKOR. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <https://www.turkcebilgi.com>.
- Anonim. (2017-12). Deniz Temiz Derneği/TURMEPA, Kurumsal, Eğitimlerimiz, Gönüllülük. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.turmepa.org.tr>.
- Anonim. (2017-13). Türkiye Çevre Eğitim Vakfı/TÜRÇEV, Programlar- Eko Okullar, Çevrenin Genç Sözcüleri. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.turcev.org.tr>.

- Anonim. (2017-14). Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu – TÜRÇEK, Hakkımızda, Çalışmalarımız, Üniversite Çevre Projeleri. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi:<http://www.turcek.org.tr>.
- Anonim. (2017-15). Gönüllülük ve AB Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: https://europa.eu/youth/EU/article/45/772_tr.
- Anonim. (2017-16). Gönüllülük Faaliyetlerinde Bulunan Gençler. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: https://europa.eu/youth/EU/article/45/772_tr.
- Anonim. (2017-18). European Solidarity Corps. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: http://europa.eu/youth/solidarity_tr.
- Anonim. (2017-19). Avrupa Gönüllü Hizmeti: gerçekte nedir? Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: https://europa.eu/youth/eu/article/46/906_tr.
- Anonim. (2017-20). Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) Hakkında. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.tr.undp.org>
- Anonim. (2017-21). Become a UN Youth Volunteer. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <https://www.unv.org/become-un-youth-volunteer>
- Anonim. (2017-22). African Union Youth Volunteer Corps. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <https://au.int/en/volunteer/african-union-youth-volunteer-corps>
- Anonim. (2017-23). Biz Kimiz? Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.wwf.org.tr>
- Anonim. (2017-24). Dünya çapında gönüllü olun. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: http://europa.eu/youth/eu/article/61/3175_tr
- Anonim. (2017-25). Volunteer programme. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://wwf.panda.org>
- Anonim. (2017-26). Who we Are?, Volunteer. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://volunteerinternational.org/>
- Anonim. (2017-27). Uluslararası Gönüllü Çalışma Kampları nedir? Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://genctur.org>
- Anonim. (2017-28). The world's leading community for volunteering, working and cultural exchange. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <https://www.workaway.info/>
- Anonim. (2017-29). Welcome to Help Exchange (HelpX). Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.helpx.net/>

- Anonim. (2017-30). About WWOOF. h). Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: [tp://wwwoof.net/#wwwoof](http://wwwoof.net/#wwwoof)
- Anonim. (2017-31). The Volunteer Network. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.worldwidehelpers.org/wwh/our-community>
- Anonim. (2017-32). National Park Service, Get involved, Volunteer, You can make our great places better. Become a VIP and volunteer with us today! Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <https://www.nps.gov>.
- Anonim. (2017-33). Volunteering in the National Parks. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.nationalparks.gov.uk>.
- Anonim. (2017-34). Volunteer with us. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://www.nationalparks.nsw.gov.au>.
- Anonim. (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 56. Madde.
- Arslan, H. (2011). Bir "Doğrudan Eylem Hareketi" Olarak Greenpeace (Yeşil Barış). Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011(23).
- Beer, J. (2016) Julie Beer, Celebrate National Parks as a Volunteer, Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://travel.aarp.org>
- Duse, E. (2009) How to Volunteer at a National Park. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://money.howstuffworks.com>.
- Kurdoğlu, O. (2007). Dünyada Doğayı Koruma Hareketinin Tarihsel Gelişimi Ve Güncel Boyutu. Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 8(1), 59-76.
- Nesters, G. (2012). How to Volunteer at a National Park (and Live For Free!). Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <https://www.huffingtonpost.com>.
- Özbirinci, Y. (2016) Gönüllü çalışmanıza vesile olan 13 internet sitesi. Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <https://gaiadergi.com>
- Ulubay, H. (2008). Dünyadaki Çevre İle İlgili Vakıflar Ve Kurumlar - Çevreci kurulu Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <http://humeyraulubay55.blogcu.com/>
- Youth Engagement. (2016). Impact Report, Nature Conservancy Ulaşım Tarihi: 15.10.2017, Web Sitesi: <https://www.nature.org/about-us/youth/youth-engagement-2016-annual-impact-report-final.pdf>

Yücel, M., Babuş, D. (2005). Doğa Korumanın Tarihçesi Ve Türkiye'deki Gelişmeler., Adana Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü DOA Dergisi (Journal of DOA) Sayı: 11 Sayfa: 151 – 175.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Göktuğ, T. H., Deniz, B. ve Kılıçaslan, Ç. (2018). Çevre ve doğa koruma konusunda gençlik platformları. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 414-440.

Naxçıvan Muxtar Respublikasında Dövlət Gənclik Siyasətinin Əsasları

DOI: 10.26466/opus.385418

*

Flora Ələsgərova* - Cavadxan Qasımov**

*Doç. Dr., Azərbaycan Dövlət Turizm və Menecment Universitetinin dekan müavini, iqtisad
üzrə fəlsəfə doktoru Nahçıvan

E-Posta: flora_aleskerova@mail.ru

ORCID: [0000-0002-7430-6411](https://orcid.org/0000-0002-7430-6411)

**Doç. Dr., AMEA Naxçıvan Bölməsi, Təbii Ehtiyatlar İnstitutunun İqtisadiyyat şöbəsinin böyük
elmi işçisi, iqtisadi üzrə fəlsəfə doktoru, Nahçıvan

E-Posta: cavadxan.yusifoglu@mail.ru

ORCID: [0000-0002-3826-033X](https://orcid.org/0000-0002-3826-033X)

Öz

Naxçıvan Muxtar Respublikası ölkəmizdə həyata keçirilən milli təhsil siyasətinin uğurlu davamını təmin etməkdədir. Əsasları ümummilli lider böyük Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan bu fəaliyyət dövlətin sosial siyasətinin ən mühüm ünsürüdür. Gənclərin savaqlanması, elmi bilik və təcrübələrinin artması müasir dünya elminə inteqrasiya olunması sahəsində qətiyyətli addımların ifadəsi və təsdiqidir. Bu istiqamətdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında iqtisadiyyatın sosiallaşmasının ən mühüm göstəricilərindən biri kimi gənclərə dövlət qayğısının gücləndirilməsi və bu istiqamətdə dövlət siyasətinin müəyyənləşdirilməsindən ibarətdir. Qeyd edək ki, muxtar respublikada dövlət gənclər siyasətinin əsasları güclü iradə əsasında müəyyən edilmişdir. Aydın ki, muxtar respublikada gənclərin müasir təhsil imkanlarından yararlanmaq və dünyagörüşünün artırılması sahəsindəki fəaliyyətin təşkili sahəsində aşağıdakı hüquqi və sosial əhəmiyyəti yüksək olan tənzimləmələr həyata keçirilmişdir.

Açar sözlər: *Dövlət Gənclər siyasəti, müasir təhsil sistemi, sosial siyasət, bilik və təcrübə, dünya elminə inteqrasiya və s.*

Fundamentals of State Youth Policy in Nakhchivan Autonomous Republic

*

Abstract

Nakhchivan Autonomous Republic provides a successful continuation of the national education policy implemented in our country. This activity, laid by the great national leader Heydar Aliyev, is the most important element of the state's social policy. The advancement of young people, the increase of their scientific knowledge and experience are an expression and confirmation of decisive steps in the integration of modern science into the world science. The most important indicators of the socialization of the economy in Nakhchivan Autonomous Republic are the strengthening of the state care for young people and the determination of the state policy in this direction. It should be noted that the basis of state youth policy in Autonomous Republic was determined on the basis of strong will. Obviously, in the Autonomous Republic, the following legal and social significance arrangements have been made in organizing activities for young people to benefit from the modern educational opportunities and to enhance their outlook.

Keywords: *State Youth Policy, modern education system, social policy, knowledge and experience, integration into world science, etc.*

Giriş

Naxçıvan Muxtar Respublikasında iqtisadiyyatın təminat qabiliyyətli, sosialyönümlü olması və perspektivlərə hesablanması məqsədilə sistemli tədbirlər həyata keçirilməkdədir. Bu özünü bütün sahələrlə yanaşı, həm də təhsil sahəsində də göstərməkdədir. Təhsil isə, təbii ki, ölkənin səmərəli sosial siyasətinin də əsas istiqamətlərinin tərkib hissəsi kimi hər zaman öz aktuallığını qorumaqdadır. Sosial siyasət - dövlətin daxili siyasətinin əsas hissəsi olub, dövlətin sosial proqramlarında ifadə olunur və praktikada həyata keçirilir, əhalinin sosial qruplarının mənafeyi naminə və maraqları vasitəsilə cəmiyyətdə olan münasibətləri tənzimləyir (Qasımov C.Y. 2017, s. 80).

Muxtar respublikada təhsilin və tədrisin keyfiyyətinin yüksəldilməsi üzrə proseslərin səmərəliliyinin təmin edilməsi, təşkili və idarə olunması məqsədilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri tərəfindən ardıcıl olaraq hüquqi tənzimləmələr həyata keçirilmişdir:

- 31 yanvar 2012-ci il tarixdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında gənc istedadlara dövlət qayğısının artırılması haqqında imzalanan Fərman və bu Fərmanla təsdiq edilən Naxçıvan Muxtar Respublikasında Gənc İstedadlarının "Qızıl Kitabı"na adları yazılmış gənc istedadlar üçün təqaüdün verilməsi Qaydaları (Əhmədov N.H., 2008, s. 107);
- 20 iyun 2014-cü il tarixdə Naxçıvan Muxtar Respublikasının təhsil müəssisələrində elektron təhsilin təşkili ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında Sərəncam;
- 23 avqust 2014-cü ildə "Elm, texnika, memarlıq, mədəniyyət və ədəbiyyat üzrə Naxçıvan Muxtar Respublika mükafatlarının təsis edilməsi, Mükafat Komissiyasının yaradılması və Əsasnaməsinin təsdiq olunması haqqında" Fərman (Qasımov C.Y., 2017, s. 25);
- 4 sentyabr 2014-cü ildə "Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri yanında Bilik Fondunun təsis edilməsi haqqında" Fərman;
- 14 mart 2015-ci il tarixdə "Naxçıvan Muxtar Respublikasının elm, ali və orta ixtisas təhsili müəssisələri ilə ümumtəhsil məktəbləri arasında əlaqələrin təşkili haqqında" Sərəncam;

- 27 iyul 2015-ci ildə "Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində ixtisasların müvafiq təşkilatlara hamiliyə verilməsi haqqında" Sərəncam və s (<http://www.e-qanun.az>).

Bu hüquqi aktlar muxtar respublikada təhsil və tədrisin səmərəliliyinin yüksəldilməsində elmlə təhsilin vəhdətinin təşəkkülündə, müasir dünya təcrübəsindən istifadədə, təhsil prosesində innovativ inkişafın stimullaşdırılmasında, ixtisaslı kadrların hazırlanmasında, təhsil sahəsində ölkənin hədəflədiyi inkişaf səviyyəsinin təmin edilməsində güclü təkandır. Eyni zamanda bunlar ölkənin dinamik sosial-iqtisadi inkişafının mühüm göstəricilərini ifadə etməkdədir. Sosial-iqtisadi inkişaf - əsasən uzunmüddətli dövrlər üçün xarakterik olub, cəmiyyətin sosial və iqtisadi sahədəki məsələlərinin düzgün istiqamətləndirilməsini və onların səmərəli həlli yollarını özündə əks etdirməklə, dövlət tərəfindən tənzimlənmənin xüsusi formasını ifadə edir (Əhmədov N.H., 2008, s. 67).

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin əski Sovetlər Birliyi dönəmində, yəni 1970-1980-ci illərdə ölkəmizə rəhbərlik etdiyi zamanlarda Naxçıvan Muxtar Respublikasında təhsil sektorunda güclü təşkilatlanma təmin edilmiş, onun səmərəlilik və keyfiyyət göstəriciləri yüksəldilmişdir. Mənbələrə diqqət edəndə aydın olur ki, göstərilən illər üzrə muxtar respublikada müvafiq olaraq 59059 və 65389 şagird təhsil almışdır. Həmin dövrlərdə müəllimlərin sayı isə 3120 və 5410 nəfər təşkil etməkdə idi (Naxçıvan Muxtar Respublikası 75., 1999. yubiley-statistik məcmuə., s. 47). Təbii ki, bunlar dövlətin müasir gənclik siyasətinin davamlı inkişafı üçün baza rolunu da oynamaqdadır.

Müasir Dövrə Gənclər Siyasətinin Perspektivləri

Araşdırmalar göstərir ki, muxtar respublikada dövlətin gənclik siyasəti onun təhsil və savadlanma məqsədlərinə xidmət edərək, ölkənin makrosəviyyədəki sosial dayanıqlığının çox mühüm elementlərinə çevrilmişdir. Təhsil səviyyəsinin artırılmasına xidmət edəcək infrastrukturun təşəkkülü burada müasir standartların tətbiqinə şəraitin yaradılmasında stimullaşdırıcı amil olmuşdur. Qeyd edək ki, hələ 1995-ci ildən başlanan bu proseslər təhsil sektorunun kəmiyyət və keyfiyyətini

irəliyə doğru dəyişmişdir. İnfrastrukturun gücləndirilməsinə çevik təsir edəcək bu amillər nəticəsində artıq 2001-ci ilin sonlarına yaxın muxtar respublikada daimi məktəbəqədər uşaq müəssisələrinin sayı 106 (o cümlədən, şəhər yaşayış məntəqələrində 27, kənd yerlərində 79 olmaqla), daimi məktəbəqədər uşaq müəssisələrində uşaqların sayı 4636 (o cümlədən, şəhər yaşayış məntəqələrində 1665, kənd yerlərində isə 2971) olaraq göstərilə bilər (Müstəqilliyimizin on ili, 2001, s. 67).

Keçən müddət ərzində Naxçıvan Muxtar Respublikasında dövlət siyasətinin çox mühüm hissəsini təşkil edən gənclərin vətənpərvərlik ruhunun yüksəldilməsində, onların ixtisaslaşdırılmış kadr potensialının tərkib hissəsinə çevrilməsində və milli iqtisadiyyat quruculuğundakı fəaliyyətlərinin sürətləndirilməsində mühüm tədbirlər planları həyata keçirilməkdədir. Bunun tərkib hissəsi olaraq, hazırda Naxçıvan Muxtar Respublikasında böyüyən sağlam gənclik məhz bu ideyalar əsasında yetişməkdədir. Eyni zamanda bütün bunlar muxtar respublikada təhsil sektorunun güclü potensial əsasında qurulduğunu göstərməkdədir. Qeyd edək ki, burada:

- 3507 uşağın qayğı ilə əhatə olunduğu 19 məktəbə qədər təhsil müəssisəsi;
- 44782 şagirdin təhsil aldığı 217 əyani ümumtəhsil müəssisəsi;
- 426 şagirdin təhsil aldığı 4 peşə məktəbləri və peşə liseyi;
- 1770 tələbənin təhsil aldığı 3 orta ixtisastəhsil müəssisəsi;
- 6419 tələbənin (5444 tələbə dövlət, 975 qeyri-dövlət) təhsil aldığı 3 (2-si dövlət, 1-i qeyri dövlət) ali təhsil müəssisəsi fəaliyyət göstərir (Qasimov C.Y., Ələsgərova F.Q., 2017, s. 35).

Naxçıvan Muxtar Respublikasında sosial dayanıqlığın ən mühüm göstəricilərindən birini iqtisadiyyatın bütün sahələrində innovativ inkişafın geniş əhatə dairəsini formalaşdırması təşkil etməkdədir. Bu amil təhsil sahəsində həyata keçirilən tədbirlərin ən gerçək ifadəsinə çevrilmişdir. Qeyd edək ki, savadlanmanın, elmi-nəzəri biliklərin, dünyagörüşün və məntiqi yanaşmanın təkanverici qüvvəsinə çevrilən tədbirlər muxtar respublikada təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsində ciddi amil olmuşdur. Bunu aşağıdakı cədvəl də ifadə etməkdədir (<http://www.statistika.nmr.az/>).

Cədvəl. 2015-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının ümumtəhsil məktəblərinin İKT ilə təminatı *Dərs ilinin əvvəlinə*

	Göstəricilər	Şəhər	Kənd	Ümumi
1	Ümumtəhsil məktəblərinin sayı	36	181	217
2	Kompüterli olan ümumtəhsil məktəblərinin sayı	36	181	217
3	İnternetə çıxışı olan ümumtəhsil məktəblərinin sayı	36	181	217
4	Kompüterlərin (fərdi, noutbuk və s.) sayı	1280	2521	3801
5	İnternetə qoşulan kompüterlərin sayı	1094	2159	3253
6	Orta hesabla bir kompüterdən istifadə edən şagirdlərin sayı	14	11	12

Cədvəl Naxçıvan MR Dövlət Statistika Komitəsinin materialları əsasında müəlliflər tərəfindən hazırlanmışdır.

Gənclər İstehsal Münasibətlərinin Hərəkətverici Qüvvəsi Kimi

Qeyd edək ki, elmi əsaslandırılmalar baxımından ümumtəhsil məktəbləri uşaq və gənclərə təhsil verən, onların hərtərəfli inkişafını və estetik tərbiyəsini həyata keçirən müəssisələrdir (Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. 2004, s. 54). Buradan da görünür ki, ümumtəhsil məktəbləri cəmiyyətin həyati və mənəvi keyfiyyətlərinin inkişafında çox zəruri və həlledici amildir. Çünki məqsədyönlü təhsil cəmiyyətin inkişaf dinamikasının hərəkətverici qüvvəsi olub, qarşıdakı uzaq gələcək üzrə aktuallığını qoruyan səmərəli istehsal münasibətlərinin zəruri tənzimləyicisi rolunu oynamaqdadır. Şübhəsiz ki, bütün bunlar gənc nəslin mədəni səviyyəsinin daha da yüksək səviyyəli inkişafına istiqamətlənib. Burada həm də güclü təcrübəyə malik olmaqla müasir istehsal mədəniyyətinin mövcudluğuna köklənən proseslərin təşkilinə önəm verilir. İstehsal mədəniyyəti dedikdə, onun texniki-iqtisadi, təşkilati və estetik səviyyəsinə olan normativ tələblərin məcmusu başa düşülür (Libman Q.İ., Filatov O.K. (1989).

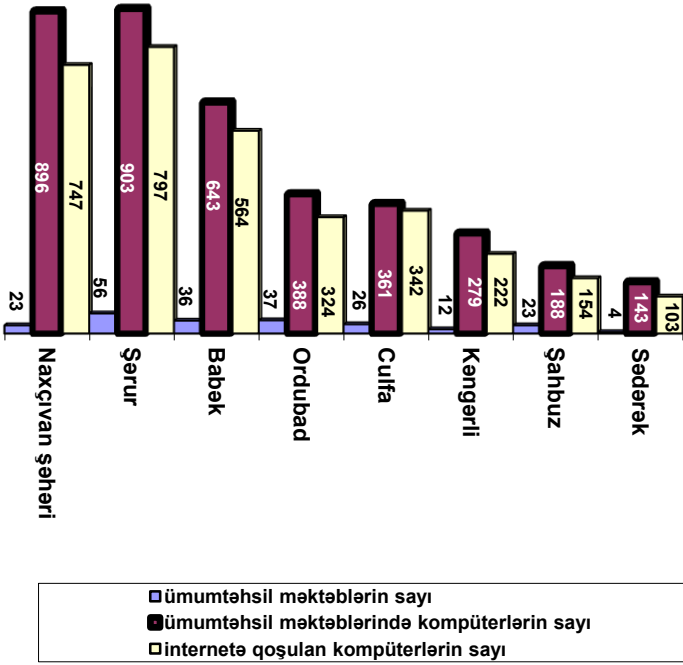
Sosial-iqtisadi inkişafın artan dinamikası təhsil sektorunun davamlı yüksəlişini təmin etməklə Naxçıvan Muxtar Respublikasında gənc nəslin müasir dünyanın elmi yeniliklərinə münasibətində, düzgün yanaşmasında və səmərəli nəticələrin ortaya qoyulmasında mühüm

əhəmiyyət daşımaqdadır. Müasir dövrün elmi tədqiqatlarının, təhsil sahəsindəki ən son nailiyyətlərinin əldə edilməsi məhz bu istiqamətdə təmin edilən innovativ potensialın əhatəsindən və imkanlarından çox asılıdır. Buna görə də təhsil sahəsində, eləcə də ümumtəhsil məktəblərində kompüterləşmə səviyyəsinin, internetdən istifadə imkanlarının səmərəliliyi geridə qoyduğumuz illərin məhz sosial-iqtisadi inkişaf tarixinə aid edilməlidir. Qeyd edilən proseslər muxtar respublikada həm də insan potensialının hazırkı şəraitdə inkişafından ibarət olub, qarşıdakı dövrlər üzrə yüksək perspektivlərə söykənən hədəflərini də müəyyən etməkdədir. İntellektual mülkiyyətin bazar münasibətlərinin mühüm təzahür formalarından biri kimi əhatə dairəsinin genişliyinin də gerçək ifadədəsidir. Bu sahədə mövcud inkişaf səviyyəsinə diqqət edəndə aydın olur ki, muxtar respublika insan amilinin həm də çevik təşkilatçılıq və məşğulluq potensialının təmin edicisi kimi inkişafında maraqlıdır və iqtisadiyyatın sahə strukturunun daha da təşəkkülündə ondan səmərəli istifadə yollarını tapa bilmişdir. Bu isə təbii ki, makroiqtisadi nailiyyətlərin hərəkətverici qüvvəsi kimi çıxış etməkdədir. Bunu aşağıdakı şəklin məlumatlarından da görə bilərik.

Qeyd edək ki, muxtar respublikanın bütün ümumtəhsil məktəbləri kompüterlə təmin edilmişdir. Hesablamalarla şəhər və rayonların ümumtəhsil məktəbləri üzrə kompüterlərin internetə qoşulması haqqında məlumatı aşağıdakı kimi göstərə bilərik:

- Naxçıvan şəhəri – 83,3%;
- Şərur rayonu – 88,2%;
- Babək rayonu – 87,7%;
- Ordubad rayonu – 83,5%;
- Culfa rayonu – 94,7%;
- Kəngərli rayonu – 79,5%;
- Şahbuz rayonu – 81,9%;
- Sədərək rayonu – 72%.

Şəkil: 2015-2016-cı tədris ilinin əvvəlinə muxtar respublikanın şəhər və rayonları üzrə ümumtəhsil məktəblərinin İKT ilə təminatı

Şəkil Naxçıvan MR Dövlət Statistika Komitəsinin materialları əsasında müəlliflər tərəfindən hazırlanmışdır (4)

Göründüyü kimi, ümumtəhsil məktəblərində internetdən istifadə üçün səmərəli imkanlar yaradılmış və bu, tədris prosesi üçün bilik mübadiləsinin, telekörpülərin inkişafında, eləcə də əldə edilmiş təcrübələrin yayılmasında mühüm əhəmiyyətə malik olmuşdur. Bu, eyni zamanda ümumtəhsil məktəblərində şagirdlərin kompüterdən istifadə imkanlarını da genişləndir-mişdir. Qeyd edə bilərik ki, müvafiq dövr üzrə orta hesabla:

Naxçıvan şəhərində - 13

Şərur rayonunda – 10

Babək rayonunda – 12

Ordubad rayonunda – 13

Culfa rayonunda – 13

Kəngərli rayonunda – 11

Şahbuz rayonunda – 11

Sədərək rayonunda – 9 şagird bir kompüterdən istifadə edə bilir
(<http://www.statistika.nmr.az/>).

Gənclər və Dünya Görüş

Göstərilən sahələr üzrə tədbirlər özünün ardıcılığı, yeni inkişaf səhifələrinin açılması və müasir dünyanın yeni çağırışları ilə səsleşməsilə önəmini artırmaqdadır. Belə ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri tərəfindən 28 avqust 2017-ci il tarixdə Oxunması zəruri olan kitablar haqqında Sərəncam imzalandı və Oxunması zəruri olan kitabların Siyahısı təsdiq edildi. Bu tənzimlənmə aktı muxtar respublikada:

- xüsusən gənclərin savadlanmasında güclü və mükəm-məl bazanı daha da möhkəmlətməklə, onlara dünya görüşlərini artırmaqda yeni imkanlar açacaq;
- gənclərlə yanaşı, həm də digər təbəqələrdən və yaşlardan olan insanların asudə vaxtlarının daha səmərəli keçirilməsinə zəmin yaradacaq ki, bu da təhsilə və savadlanmaya olan marağın daha da artmasına səbəb olacaq;
- ölkənin qeyri-maddi istehsal sahəsindəki artım göstəricilərinin yüksəldilməsinə yol açacaq;
- cəmiyyətdə humanizmin, xoşməramın, elmi-mədəni mühitin bundan sonrakı inkişafına və bu istiqamətdə məqsədyönlülüyə təkan olacaq;
- gənclərin yaradıcılıq potensialının, yeni təşəbbüs və təşkilatçılıq keyfiyyətlərinin inkişafına stimül verəcək ki, bu da sosialyönlülüyü ilə milli iqtisadiyyatın əsas perspektivlərinə hesablanıb.

Siyahıya diqqət edərkən ilkin, başlanğıc mərhələ üçün 30 kitabın təsdiq edildiyini və onun daha da zənginləşməsinin diqqətdə saxlanması müəyyən olunduğunu görürük. Təbii ki, bu, Azərbaycan ədəbiyyatının klassik və müasir səhifələrinin açılması, öyrənilməsi, təkrarlanması, bilik və elmi-nəzəri təcrübənin mənimsənilməsi, şair, yazıçı və mütəfəkkirlərimizin həyat və yaradıcılığına daha yaxından bələdçiliyin ən gerçək göstəricisidir. Digər tərəfdən, Azərbaycan oxucusunun dünya ədəbiyyatına inteqrasiyasının, bununla da dünyəvi bilik və düşüncənin, fikir mübadiləsinin müasir yanaşma tərzinin dolğunluğunun isbatıdır. Burada həm də, sanki, oxunan kitabların müəllifləri ilə qurulan ünsiyyətin real gerçəklikdəki mənzərəsi təqdim edilməkdədir.

Təcrübə göstərir ki, gənc nəslin savadlanması, elmi biliklərinin artırılması və bu sahədəki dünyagörüşünün yüksəldilməsi ölkələrin iqtisadi potensialının hərəkətverici qüvvəsinə çevrilə bilər. Aparıcı və daha çevik olan, bununla da dövlətin gənclər siyasətinin səmərəli təşkilinə təminat verən bu amil iqtisadiyyatın ənənəvi sahələrinin davamlı inkişafı ilə yanaşı, həm də prioritet seçilən istiqamətlərində də perspektivliyinə təminat vermiş olur, bu sahədəki iş qüvvəsinin yüksək potensialına zəmin hazırlayır. Məlumdur ki, ölkəmiz milli iqtisadiyyatın perspektivlərini üstün tutaraq iqtisadiyyatın sahə strukturunun, o cümlədən prioritet hesab edilən turizm sektorunun məhsuldarlığına stimül verir. Araşdırmalardan aydın olur ki, gənc və təhsilli iş qüvvəsinin varlığı və güclü dövlət dəstəyi turizm sahəsində böyük fürsətlər təmin etməkdədir (Bingöl Z., 2013, s 23)

Düşünürük ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasında gənclərin müasir milli düşüncə tərzinin formalaşmasına stimül verəcək və buna xidmət edəcək tədbirlər onun dövlət siyasətinin çox mühüm tərkib hissəsinə çevrilmişdir. İstər iqtisadiyyatın çox müxtəlif sahələrində, istərsə də dövlət idarəçiliyinin davamlı inkişafında bunun məhsuldar nəticələrini görməkdəyik. Milli-iqtisadi məqsədlərin gerçəkləşməsi və maraqların üstün tutulması gənclərin sosial-psixoloji keyfiyyətlərinin ən gerçək ifadəsinə yol açmışdır. Bu mənada qeyd olunanlar ümumilikdə ölkəmiz miqyasında hüquqi və iqtisadi tənzimləmələrdə gənclərin çoxşaxəli fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün əlverişli şəraitin yaradılmasına münbit zəmin yaratmaqdadır.

Netice

Beləliklə, qeyd edilənlərin ümumiləşdirilməsindən belə qənaətə gəlirik ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası:

- gənclərin dünya görüşünün və elmi potensialının daha da artırılmasında, bu sahədəki təcrübə biliklərinin gücləndirilməsindəki islahatların davam etdirilməsində qərarlı və qətiyyətlidir;
- ölkə iqtisadiyyatının sosiallaşması sahəsində yeni bir mərhələ başlatmaqdadır;
- Azərbaycan iqtisadiyyatının uzaq gələcək üçün inkişaf perspektivlərinin müəyyənləşdirilməsini, sosial dayanıqlılığın gücləndirilməsini, ictimai fikrin və hadisə və proseslərə dürüst yanaşmanın daha da sağlamlaşdırılmasını, ədəbiyyatının zənginləşməsini, ziyalı mühitinin daha da inkişafını, elmi araşdırmaların stimullaşdırılmasını, tədris prosesinin səmərəli idarə olunmasını sürətləndirməkdədir;
- milli iqtisadiyyat quruculuğunda ixtisaslaşmış kadr potensialının formalaşmasında gənclərin hərəkətverici qüvvəyə çevrilməsini təmin etməkdədir;
- prioritet olaraq seçilən istiqamətlərin inkişafında çevik amillərin səfərbər edilməsində gənclərin rolunun daha da artırılması təmin edilməkdədir və s.

ƏDƏBİYYAT

- Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi (2004). Əsas iqtisadi-statistik göstəricilərə dair metodoloji izahatlar. Bakı: Səda, 137
- Bingöl, Z. (2013). Government support for the development of tourism in the Mediterranean Region. *Journal of Education and Sociology*, 4(2), 16-20. DOI: 10.7813/jes.2013/4-2/3
- Əhmədov N.H. (2008). Naxçıvan Muxtar Respublikasının prioritetləri: iqtisadi artım, dinamik inkişaf. Naxçıvan: Sabah, 431
- Libman Q.İ., Filatov O.K. (1989) tərtibatında. Qısa iqtisadi lüğət. Bakı: ASE, 359

Müstəqilliyimizin on ili. Naxçıvan Muxtar Respublikası 1991-2001-ci illər
ərzində. Naxçıvan: Əcəmi, 2001, 92

Naxçıvan Muxtar Respublikası 75 (1999), yubiley-statistik məcmuə.
Naxçıvan, 96

Qasimov C.Y. (2017), İqtisadi terminologiya: aqrar sektor, məşğulluq,
sosial sfera. Naxçıvan: Əcəmi, 104

Qasimov C.Y., Ələsgərova F.Q. (2017) Naxçıvan Muxtar Respublikasının
sosial-iqtisadi inkişafı: tarixilik və müasirlik. Dərs vəsaiti.
Naxçıvan: Əcəmi, 186

<http://www.statistika.nmr.az>, 15.11.2017

<http://www.e-qanun.az>, 15.11.2017

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Ələsgərova, F. ve Qasimov, C. (2018). Naxçıvan muxtar respublikasında
dövlət gənclik siyasətinin əsasları. *OPUS – Uluslararası Toplum
Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 441-452.

Okul Yöneticilerinin Mizah ve Disiplin Anlayışı

DOI: 10.26466/opus.392882

*

Mustafa Çelikten* - Yeliz Çelikten**

*Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Melikgazi / Kayseri / Türkiye

E-Posta: celikten@erciyes.edu.tr

ORCID: [0000-0001-7966-3912](https://orcid.org/0000-0001-7966-3912)

**Öğretmen, Kepez İlkokulu, Talas /Kayseri

E-Posta: yelizyeni1979@gmail.com

ORCID: [0000-0002-1825-7002](https://orcid.org/0000-0002-1825-7002)

Öz

Mizah, tarih boyunca felsefe, edebiyat, psikoloji, sosyoloji, eğitim ve yönetim gibi farklı disiplinlerden birçok düşünür, yazar ve araştırmacının ilgisini çekmiş ve üzerinde son yıllarda araştırmaların yoğunlaştığı bir kavramdır. Sosyal bir olgu olan mizah sosyal ilişkilerin önemli bir öğesidir. Okul yöneticilerinin mizahı algılamalarında ve kullanabilmelerinde insanlara, olaylara ve özellikle problemlere karşı özgün bakabilmeleri, ilişkilerdeki ironi ve komediyi fark edebilmeleri oldukça önemlidir. Bununla birlikte öğretmenlerin eğitsel düzlemde mizahın kullanımına yönelik tutumlarının olumlu olması da önemlidir. Çünkü eğitsel yaşantıların yön bulmasında öğretmenlerin eğitsel kavramlara dönük tutumlarının oldukça büyük payı bulunmaktadır. Mizah ile ilgili yapılan çağdaş psikolojik araştırmaların hemen hepsi, mizah duygusunun gerek psikolojik gerekse sağlık ve iyilik durumunu geliştiren olumlu ve istenir bir kişilik özelliği olduğu varsayımına dayanmaktadır. Araştırmacılar genellikle yüksek bir mizah duygusuna sahip insanların; iyimserlik, kendini kabul, özgüven ve özerklik gibi olumlu özellikler taşıdıklarını varsaymışlardır. Okul içi iletişimlerde okul yöneticisinin payı yadsınmaz bir gerçektir. Okul yöneticisi olumlu bir tavır sergilediği sürece öğretmen, öğrenci ve velilerin de eğitim-öğretime katılmaya istekli olmaları; dolayısıyla okula karşı olumlu bir tutum benimsemeleri beklenmektedir. Okul yöneticisi tarafından iletişimde mizahi bir yol izlenmesinin, zorlukları kolaylaştırmak, olumsuzlukları olumluya dönüştürmek için hep birlikte çalışma isteğine neden olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul, Sistem, Yönetim, Mizah, Disiplin

Humor and Discipline Perception of School Administrators

*

Abstract

Humor is a concept that has attracted the attention of many thinkers, writers and researchers from different disciplines such as philosophy, literature, psychology, sociology, education and management throughout history and it has been intensively researched in recent years. Humor, a social phenomenon, is an important factor of social relations. It is very important for school administrators to be able to approach the people, the events and the particularly the problems originally in their humor perception and use, and to realize the ironies in relations and comedy. In addition to this, it is also important that teachers' attitudes towards use of humor on educational level are positive. This is because teachers' attitudes towards educational concepts have a considerable share in determining educational experiences. Almost all of the contemporary psychological researches on humor are based on the assumption that sense of humor is a positive and desired personality trait which develops both state of psychology, health and well-being. Researchers have assumed that people who have a high sense of humor have positive features such as optimism, self-acceptance, self-confidence and autonomy. In inter-school communication, the school manager's role is a stubborn fact. As long as the school manager has a positive attitude, teachers, students and parents are supposed to be willing to participate in education; therefore, they are expected to adopt a positive attitude towards school. It is thought that following a humorous way in communication by the school manager will lead to the desire to work together to ease the difficulties and to turn the negative things into positive.

Keywords: School, System, Management, Humor

Giriş

Mizah insan yaşamındaki en önemli konulardan biridir. Çünkü mizah ve gülme hayatın oksijeni olarak görülmektedir. Mizah, eğlendirme, güldürme ve bir kimsenin davranışına incitmeden takılma amacını güden ince alay, güldürmece, gerçeğin güldürücü yanlarını ortaya koyan edebiyat türü, ironi (Türk Dil Kurumu, 2005) gibi anlamlara gelmektedir. Oxford İngilizce sözlükte mizah; eğlenceyi, şakacılığı, komikliği harekete geçiren eylemin, konuşmanın ya da yazının niteliğini ifade etmektedir (Martin, 1998). Bu anlamda mizahın temelinde eğlence ve hoşgörü (Balcıoğlu ve Öngören, 1973) bulunmaktadır. Ancak mizah tamamen eğlence olmadığı gibi eğlence de tamamen mizah değildir.

Mizah denildiği zaman akla gelen önemli kavramlar arasında mizah duygusu ve mizah tarzı bulunmaktadır. Mizah duygusu, karmaşık doğası gereği tanımlanması zor bir kavramdır. Bundan dolayı mizah duygusu farklı şekillerde ele alınmaktadır. Martin (2001) mizah duygusunu, “eğlence, kahkaha, şakacılık ve benzeri ile ilgili davranışlar, deneyimler, tutumlar ve yeteneklerin her türlü süreklilik kazanmış bireysel farklılığı” olarak tanımlamaktadır. Raskin’e (1998) göre mizah duygusu, mizahtan hoşlanma, yorum ve anlayış yeteneğidir. Bu anlamda mizah duygusu eğlencenin de ötesinde bir anlam taşımaktadır. Mizah duygusu sürekli bir farkındalık ve uyanıklık halini beraberinde getirmektedir. Bu durum ise mizah duygusuna sahip bireylerin olumlu insan ilişkileri geliştirmesi sonucunu doğurmaktadır.

Özellikle günümüz iş hayatının monoton ve aşırı ciddi yapısı dikkate alındığında mizah ve gülmenin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Mizah toplumdaki bütün kesimler için gereklidir. Özellikle yönetici konumunda bulunanlar için mizah vazgeçilmezdir. Yöneticiler sürekli olarak karar vermek, sorunları çözmek, diğer bireyleri memnun etmek durumundadır ve bu da genellikle stresli ve gergin ortamlar oluşturmaktadır. Bu gerginliklerle baş etmede mizah önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda mizah yöneticilerin kullanabileceği en güçlü araçlardan biridir. Mizahın iletişimde önemli bir yeri ve rolünün olduğu açıktır (Özdemir, 2002).

Eğitim örgütlerinde de mizah kullanımının birçok yararı vardır ve bunlar yapılan araştırmalar ile ortaya konulmuştur. Yapılan bazı

araştırmalar ile sınıf ortamında mizahın olumlu etkileri olduğu belirlenmiştir (Berk, 2000; Berwald, 1992). Clouse ve Spurgeon (1995) mizahın yaratıcılığı destekleyen bir iletişim şekli olduğunu, bu nedenle de sınıfta mizah kullanımının faydalı olduğunu belirtmiştir. Bu anlamda, sınıfta uygun ve yerinde mizah kullanımı, derslerde öğrenme işlemi kolaylaştırmaktadır. Mizah ayrıca sınıfta destekleyici ve olumlu bir öğrenme iklimi de oluşturmaktadır (Kehr vd., 1999). Örgütsel yaşamda mizah bu kadar önemli bir konu olmasına rağmen eğitim örgütlerinde mizah konusunun ihmal edildiği görülmektedir. Bu araştırmalar arasında okul yöneticilerinin kendi mizah tarzlarını değerlendirdikleri herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır.

Mizah Tarzlarının Kuramsal ve Uygulamalı Olarak Açıklanması

Mizah, sosyal ortamlarda bireysel ifade tarzı olarak, bireyin kendisinden ya da diğerlerinden kaynaklanabilir. Yazınbilim incelendiğinde mizah tarzlarının “kendini geliştirici”, “katılımcı”, “kendini yıkıcı” ve “saldırgan” mizah olarak ele alındığı görülmektedir (Traş ve diğ., 2011:718). Mizah konusunda araştırma yapanlar, mizahın güçlü ve olumlu gücünü kullanmak ve daha iyi anlamak için konu üzerinde daha ciddi çalışmaya gereksinim düşünmektedirler. (Recepoğlu, 2008:76). Bir araştırma da (Kantos, 2011:137) mizah anlayışını yöneticilik özellikleri arasında göstermiştir.

Mizahı kullanırken bazı noktalarda hassas olmak gerekir. Çünkü aksi durumda mizah tam tersi bir etki yaparak, bireyde öfke ve kızgınlığa sebep olabilir. Mizahı kullanırken zamanlama, algılama ve içerik kriterlerini göz önünde bulundurmamak gerekir. Mizahın uygun bir zamanda kullanılması önemlidir. Çünkü mizahı yapan kişi buna dikkat etmezse ortam gergin bir hale gelip iletişim olumsuz yönde etkilenebilir. Mizahı kullanırken bireyin bunu nasıl algılayacağını önceden tahmin etmek gerekir. Eğer mizah yapacak olan birey karşısındaki kişinin mizaha yaklaşımı ve tepkisi konusunda hiçbir bilgiye sahip değilse mizahı kullanması uygun olmayabilir. Ayrıca mizahın içeriği de önemlidir. Özellikle alaycı, bireyi küçük düşüren, cinsellik ve etnik kökenle ilgili şakalardan kaçınılmalıdır.

Olumlu ve Olumsuz Mizah

Mizah ile ilgili yapılan çağdaş psikolojik araştırmaların hemen hemen hepsi, mizah duygusunun gerek psikolojik gerekse sağlık ve iyilik durumunu geliştiren olumlu ve istenir bir kişilik özelliği olduğu varsayımına dayanmaktadır. Araştırmacılar genellikle yüksek bir mizah duygusuna sahip insanların; iyimserlik, kendini kabul, özgüven ve özerklik gibi olumlu özellikler taşıdıklarını varsaymışlardır. Her ne kadar bazı araştırmacı ve kuramcılar mizahın psikolojik sağlık ve iyilik durumu ile ilgili olarak olumlu etkilerine değinse de kimileri de bunun aksine mizahın bu yöndeki olumsuz etkilerini dile getirmişlerdir (Yerlikaya, 2003).

Son zamanlarda mizah ile ilgili yapılan çalışmalarda daha çok, iyi olma (wellbeing), ve yaşam doyumu (life satisfaction) gibi psikolojik sağlıkla ilgili kavramlarla, mizah anlayışının birlikte ele alındığı görülmektedir. Yapılan bu araştırma sonuçlarına göre, pozitif kavramlarla mizahın birbiriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Ayrıca bu çalışmalar, yüksek mizah duygusuna sahip olan bireylerin stresle daha etkin bir biçimde başa çıkabildikleri ve diğer bireylerle daha sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurabildiklerini göstermektedir.

Mizahın Olumlu Yanları

Mizah ve onun sonucu olarak ortaya çıkan kahkahanın beden sağlığı üzerindeki olumlu etkisine dair ilk çalışmalar 1979 yılında Norman Cousins tarafından yazılan "Anatomy of an Illness" adlı kitap ile başlamıştır. Yakalandığı "Anklosing Spondelitis" adlı ölümcül hastalığı yenmesinde "umut, kahkaha, sevgi, inanç" gibi olumlu duyguların önemine dikkat çeken yazar, mizahın insan psikolojisini olumlu etkileyerek bağışıklık sistemini güçlendirmesiyle ilgili araştırmacılara ilham kaynağı olmuştur (Akt: Küçükbayındır, 2003).

Gülmek sadece insana özgü bir reflekstir. Gülmenin işlevi, insanda gerilim sonrası rahatlama sağlamasıdır. Stres hormonlarının üretimini engelleyerek bağışıklık sistemini güçlendirip; mutluluk hormonu endorfini artırarak da ağrıları dindirmektedir. Negatif duygusal durumlar fiziksel ve psikolojik hastalıklara neden olur. Pozitif duyguların bu hastalıkların iyileştirilmesinde kullanılabileceği fikrinden hareketle gülme terapisi

önemsenmiş ve kullanılmaya başlanmıştır. Gülme terapisi; stres, depresyon ve kanser gibi çağımızın hastalıklarının tedavisinde destek olarak kullanılmaktadır. Mizah, insanların zihinsel ve fiziksel sağlıklarını korumaları ve hastalıkların başa çıkmada etkin bir role sahiptir.

Maslow (1954), kendini gerçekleştirmiş olan bireylerin mizah tarzlarında saldırgan özellikler olmadığını ve bu bireylerin kendilerini üstün gösterecek herhangi bir şeyi veya cinsellik ve saldırganlıkla ilgili olan mizahi materyalleri, komik bulmadıklarını belirtmiştir (akt., Martin, 1998).

Martin, Puhlik-Doris ve arkadaşları (2003), mizahın olumlu ve olumsuz taraflarının olduğunu bundan dolayı çok boyutlu bir kavram olarak ele alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Onlara göre, mizahın olumlu türleri katılımcı mizah ve kendini geliştiren mizah tarzlarıdır. Katılımcı mizah (affiliative humor), bireyin kendi gereksinimlerini önemsemezlik etmeden diğer kişiler üzerinde odaklandığı bir mizah tarzıdır. Katılımcı mizah tarzında, birey kendine ve diğer kişilere karşı saygılı bir biçimde kişilerarası ilişkiler ve etkileşimler geliştirir. Bu mizah tarzında ki bireyler, diğerlerini güldürebilmek için gülünç şeyler söyler, başkaları için şakalar yapar, ilişkileri kolaylaştırmaya çalışırlar. Kişilerarası gerilimleri azaltmaya eğilimli bir yapıları vardır (Martin ve diğ., 2003; akt., Yerlikaya, 2003). (Tez-alıntı).

Mizah ve Okul Yönetimi

Kurum başarısında, belirleyici bir otoriteye sahip olmak, okul yöneticisine ait bazı psikolojik özellikleri de ön plana çıkarır. Yöneticilerin mutlu olması, hayata olumlu bakması, örgüt iklimini de olumlu yönde etkilemektedir. Okul yöneticiliği sorumluluğu ağır bir meslek alanıdır. Öğrencilerimizin çocukluk, ergenlik ve gençlik yıllarının şekillendiği okul yıllarının kalitesinden sorumlu olmak, yöneticide ağır bir yük yaratmaktadır. Öğrencilerimizde, olumsuz yaşanmışlıkların olmaması için okul yöneticilerinin akademik yeterlikleri ile birlikte olumlu mizahi bakış açısına sahip ve yaşam doyumuna ulaşmış olmaları da gerekmektedir.

Eğitim sisteminin yapısı ve işleyişindeki aksaklıklar ve yetersizlikler, yetkin okul yöneticilerinin yokluğuyla doğrudan ilişkilidir. Okulun işley-

işi ve okul yöneticileri üzerinde yapılan araştırmalarda; okul yöneticilerinin, okullarda başarının anahtarı olduğu gözlemlenmiştir (Açıkalın, 1998; Karip ve Köksal, 1999). Okul yöneticilerinin hayata karşı bir nevi duruşları olan mizahi bakış açıları yani mizah tarzları onların yaşamdan aldıkları hazzı da doğrudan etkilemektedir. Yönetimde karşılaşılan sorunların çözümünde, değişimi yönetmede, izleyenleri motive etmede ve etkili liderlik davranışlarının sergilenmesinde mizahın olumlu etkisi araştırmacılar tarafından açık bir şekilde vurgulanmaktadır. Araştırmacılar mizah kuramları çerçevesinde araştırmalarını temellendirmişler ve mizahın doğasını anlamaya ve anlatmaya çalışmışlardır.

Okul yöneticilerinin mizah yönelimleri ile ilgili çalışmalar Philbrick (1989) ile başlamıştır. Bunun yanı sıra okul yöneticilerinin yönetsel eylemleri gerçekleştirirken mizah kullanımlarının öğretmenler olumlu etkilerinin olduğu belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin mizah kullanımı ile; okul iklimine (Koonce, 1997), okul kültürüne (Hoy, Tarter and Kottkamp, 1991; Peterson ve Deal, 1998), stresi azaltmaya (Williams ve Clouse, 1991; Chapman ve Foot, 1996) ve iş doyumuna (Barth, 1990; Marlowe, 1995;) olumlu katkı sağladıkları belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin mizah kullanımı ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarını güçlendirdiği (Clouse ve Spurgeon, 1995), örgütsel güven duygularını artırdığı ifade edilmiştir (Goleman, Boyatzis ve McKee, 2002). Bu durum Rizzo, Wanzer ve Booth-Butterfield (1999) tarafından mizahın işgörenler arasında ilişkileri geliştirmesi ve işgörenleri örgütsel amaçlar doğrultusunda motive etmesi şeklinde açıklanmıştır.

Eğitsel bağlamda öğrenmelerin kalıcılığı önemlidir. Ders içeriği veya konuyla ilgili ve kaliteli bir mizah unsurunun kullanılması, bilginin kodlanmasını, yapılandırılmasını, bellekte tutulmasını ve hatırlanmasını kolaylaştıracaktır. Mizah, tekdüzeliği ortadan kaldırarak derslere hareketlilik kazandırır. Bununla birlikte mizahi etkinlikler, konunun mantık sisteminin sorgulanmasını sağlamada, öğrencinin güdülenmesini artırmada, dikkatini ölçmede ve problem davranışlarını ortadan kaldırmada da kullanılabilir (Oral, 2004; Savaş, 2009; Atçı, 2004; İnam, bt). Mizah, sınıf atmosferini yumuşatarak ve olumlu iklim yaratarak elverişli öğrenme ortamları oluşturur (Lei, Cohen ve Russler, 2010; Kırtay, 2012; Jeder, 2015). Tüm bunlarla birlikte öğrenciler, istenen öğretmen özelliklerini

tanımlarken sıklıkla mizah anlayışının önemine değinmişlerdir (Gardner, 2006).

Etkili Okul

Etkili okulun en temel varsayımlarından biri hiç kuşkusuz öğretmenlerin öğretebileceği ve öğrencilerin öğrenebileceği inancıdır. Bu anlayış olmadan etkililiğe ulaşılamaz. Öyleyse , her yönetici , öğretmen ve öğrenci buna inandıkça ismi ne olursa olsun , imkanlar ne kadar olumsuz görünürse görünsün okullar etkili olacaklardır (Oral ,2005 : 111). Etkili okul , tüm öğrencilerin akademik başarılarının geliştirildiği , özellikle düşük başarı gösteren öğrencilere özel bir ilginin gösterildiği ve öğrencilerin sosyal özgeçmişlerinden bağımsız olarak birlikte uyum içinde buldukları okuldur. Etkili okulda öğretim yönünden güçlü öğrenciler kadar standartların altındaki öğrenciler de temel becerileri öğrenir (Kaplan, 2008:8).

Örgütsel değişim ve gelişimi sağlamada özellikle yöneticiler kilit rol oynamalıdır. Liderlik niteliklerine sahip yöneticiler, değişen iç ve dış çevre koşulları karşısında, değişime duyulan ihtiyacın belirlenmesini sağlayabilir, değişim için örgüt üyelerini güdüleyebilir, uygun kişileri görevlendirebilir, paylaşımlı bir vizyon oluşturarak, bireylerin birer değişim ajanı olarak görev yapmasını sağlayabilirler (Özmen ve Sönmez, 2007, 193). Okulda etkili bir yapının oluşturulması için okulun örgütsel yapısının yeniden örgütlenmesi (reorganizasyon) yoluna başvurulabilir. Reorganizasyon, örgütsel gelişmeyi başarmak için başvurulacak etkili bir yoldur. Ancak yeniden örgütlenme için belirli şartların oluşması gereklidir. Yeniden örgütlenmeye gitmek için çevrede ve teknolojiye belirli değişmelerin gerçekleşmesi, örgütsel büyüme, siyasal değişme, önderlik değişimi gibi zorlayıcı gelişmelerin oluşması gerekir (Erdoğan, 2008, 151).

Okulların gelişen ve kendini sürekli yenileyen ve bu sayede bilgi toplumunda olması gereken yeri alması ve bunun içinde okulların yeniden yapılanması gerekmektedir. Bu yapılanma, bir bakıma, okul kültürünü şekillendiren yönetimden başlamalıdır. Yönetim işbirliği, sorumluluk, destekleme ve güdüleme gibi davranışları temel alarak oluşturacağı kültür doğrultusunda, sürekli öğrenen, gelişen ve performansı yüksek

okulların oluşmasını sağlar. Bu yönetsel davranışlar dönüşümcü liderliğin temel aldığı davranışlardır. Bu bakımdan okullarımızın gelişimini sağlamak için okul yönetimlerinde dönüşümcü liderlik davranışlarının uygulanması gerekmektedir (Eryılmaz, 2006:2-3). Okul yöneticilerinin dönüşümcü liderlik yeterliklerine sahip olması, okul örgütünde değişimi, yeniliği, işbirliğini, yüksek performans ve kaliteyi, entelektüel birikimi artırıcı, bir örgütsel kültürün içerisinde oluşmasını sağlayacaktır.

Okul Yöneticilerinin Mizah Tarzlarının Betimlenmesi

Etkili iletişimin önemli unsurlarından birisi olan mizah, uzun yıllardır üzerinde tartışılan ve çalışılan bir olgudur. Özellikle kişilerarası iletişimin kalitesini artırması açısından önem arz etmesi nedeniyle, daha yoğun çalışmalara ihtiyaç duyulan bir kavramdır. Her alanda olduğu gibi mizahın sosyal bir ortam olarak okullarda kullanımı da kaçınılmazdır.

Sonuç olarak iş yaşamında ortak hedefler doğrultusunda çalışan bireyler belli bir sosyal grubu oluşturmakta, dolayısıyla örgüt iklimi açısından belli bir sinerji üretilmesine olanak sağlayan iletişim ortamları mizah yoluyla etkileşime dönüştürülebilmektedir. Çalışanlar fikirlerini espriler aracılığıyla aktarabildikleri durumlarda, olumsuzluklar etkisini yitirebilir; grup içi çatışmaların azalması sağlanabilir. İş yaşamını paylaşan bireylerin duygularını samimi bir biçimde ifade etmekten kaçındıkları ortamlarda var olan durumu mizahi yolla ortaya koymaya çalışmaları, karşısındakilere kırıcı olma riskini ortadan kaldırabileceği gibi zaman içerisinde bireyler arasında ortak bir mizahi dil gelişimini de sağlayabilir.

Mizahın Okul Ortamına Yansımaları

Okullar, etkili bir eğitim ve öğretim sağlayabilmek için uygun ve olumlu bir örgüt kültürü oluşturmak zorundadırlar. Okulun dinamikleri doğru zamanda doğru yerde kullanılmalı, tecrübeler paylaşılmalı ve ortak amaçlara doğru ortak hareket edilmelidir. Bir örgüt iklimi insanlar arasında sıcak ve samimi bir ilişkiye olanak sağlıyorsa insanların kişisel özellikleri davranışlarına daha çok yansiyabilir. Esprili bir insan, insanların arasında soğuk ve resmi bir ilişki atmosferi olan bir ortamda bu özelliğini pek yansıtamazken, sıcak ve samimi bir ortamda bu yönünü

yaşantıya dönebilir. Mizahi yaşantılar geliştirme de bir davranış olarak ele alınırsa bu davranışın niteliğini ve sıklığını, dolayısı ile sonuçları ile ilişkisini, örgüt ikliminin insan ilişkileri boyutunun etkilemesi beklenebilir (Çetin, 2009).

Araştırmalar yönetici becerileri ve örgüt ikliminin, örgütlerde amaçların gerçekleştirilmesi bakımından önemli etkenler olduğunu göstermiştir. Örgüt yöneticilerinin, yönetimde insan ilişkileri yaklaşımını benimsemesi ve başarıyla uygulaması gerekmektedir. İnsan ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı örgütler daha çok eğitim örgütleridir. Zira eğitim örgütlerinin girdisi ve çıktısı insan olduğu için bu tür örgütlerde insan ilişkileri daha çok önem kazanmaktadır. Eğitim sistemi içinde yer alan en önemli eğitim örgütleri ise eğitim sisteminin var oluşu nedeni olan okullardır (Akar, 2006).

Okul içi iletişimlerde okul yöneticisinin payı yadsınamaz bir gerçektir. Okul yöneticisi olumlu bir tavır sergilediği sürece öğretmen, öğrenci ve velilerin de eğitim-öğretime katılmaya istekli olmaları; dolayısıyla okula karşı olumlu bir tutum benimsemeleri beklenmektedir. Okul yöneticisi tarafından iletişimde mizahi bir yol izlenmesinin, zorlukları kolaylaştırmak, olumsuzlukları olumluya dönüştürmek için hep birlikte çalışma isteğine neden olacağı düşünülmektedir.

Sonuç

Mizah, tarih boyunca felsefe, edebiyat, psikoloji, sosyoloji, eğitim ve yönetim gibi farklı disiplinlerden birçok düşünür, yazar ve araştırmacının ilgisini çekmiş ve üzerinde son yıllarda araştırmaların yoğunlaştığı bir kavramdır. “Komik”, “gülünç”, “esprituél”, “esprili”, “şakacı”, “mizah anlayışına sahip”, “mizah duygusuna sahip”, “mizah yeteneğine sahip”, “muzip” vb. kavramlar günlük yaşantımızda Mizah ve mizah ile sıklıkla ilişkilendirilen kavramlardır. Sosyal bir olgu olan mizah (Martin, 2007) sosyal ilişkilerin önemli bir ögesidir.

Öğretmenlerin eğitsel ortamlarda mizahı algılamalarında ve kullanabilmelerindeki tek olmasa da ön şart, ‘mizah arşivine sahip olmaları’ ve insanlara, olaylara veya doğaya yaratıcı, özgün bakabilmeleri, çevredeki ve ilişkilerdeki ironi ve komediyi fark edebilmeleridir (Oral, 2004; Ivy, 2013). Bununla birlikte öğretmenlerin eğitsel düzlemde mizahın

kullanımına yönelik tutumlarının olumlu olması da önemlidir. Çünkü eğitsel yaşantıların yön bulmasında öğretmenlerin eğitsel kavramlara dönük tutumlarının oldukça büyük payı bulunmaktadır (Semerci ve Semerci, 2004).

Son zamanlarda mizah ile ilgili yapılan çalışmalarda daha çok, iyi olma (wellbeing), ve yaşam doyumu (life satisfaction) gibi psikolojik sağlıkla ilgili kavramlarla, mizah anlayışının birlikte ele alındığı görülmektedir. Yapılan bu araştırma sonuçlarına göre, pozitif kavramlarla mizahın birbiriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Ayrıca bu çalışmalar, yüksek mizah duygusuna sahip olan bireylerin stresle daha etkin bir biçimde başa çıkabildikleri ve diğer bireylerle daha sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurabildiklerini göstermektedir.

Eğitim sisteminin yapı ve işleyişindeki aksaklıklar ve yetersizlikler, yetkin okul yöneticilerinin yokluğuyla doğrudan ilişkilidir. Okulun işleyişi ve okul yöneticileri üzerinde yapılan araştırmalarda; okul yöneticilerinin, okullarda başarının anahtarı olduğu gözlemlenmiştir (Açıkalın, 1998; Karip ve Köksal, 1999). Okul yöneticilerinin hayata karşı bir nevi duruşları olan mizahi bakış açıları yani mizah tarzları onların yaşamdan aldıkları hazzı da doğrudan etkilemektedir. Yönetimde karşılaşılan sorunların çözümünde, değişimi yönetmede, izleyenleri motive etmede ve etkili liderlik davranışlarının sergilenmesinde mizahın olumlu etkisi araştırmacılar tarafından açık bir şekilde vurgulanmaktadır. Araştırmacılar mizah kuramları çerçevesinde araştırmalarını temellendirmişler ve mizahın doğasını anlamaya ve anlatmaya çalışmışlardır.

Kaynakça

- Açıkalın, A. (1998). *Toplumsal, kurumsal teknik yönleriyle okul yöneticiliği*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Akar, A. (2006). *İlköğretim okullarında öğretmen algularına göre yöneticilerin, yöneticilik becerilerinin örgüt iklimine katkısı (Ankara ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Atçı, A. (2004). *İlköğretim I. kademe öğretmenlerinin sınıf içi problem davranışlara yönelik müdahalelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana
- Balcioglu, S. ve Öngören, F. (1973). *50 yılın Türk mizah ve karikatürü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Barth, R. S. (1990). A personal vision of a good school. *Phi Delta Kappan*, 71, 512–516.
- Berk, R. A. (2000). Does humor in course tests reduce anxiety and improve performance? *College Teaching*, 48(4), 151–158.
- Berwald, J. P. (1992). *Teaching French language and culture by means of humor*. *French Review*, 66 (2), 189–200.
- Chapman, A. J. and Foot, H. C. (Eds) (1996). *Humor and laughter: theory, research, and applications* (New Brunswick, NJ, Transaction).
- Clouse, R. W. & Spurgeon, K. (1995). Corporate analysis of humor. *Psychology: A Journal of Human Behavior*, 32 (3–4), 1–24.
- Çetin, M. (2009). *Çalışanların mizah tarzlarının işe ilişkin duygusal iyilik algıları üzerine etkisi ve sosyal iklimin bu ilişki üzerindeki şartlı değişken rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, İ. (2008). *Eğitim ve Okul Yönetimi* (7. Baskı). İstanbul : Alfa Yayınları.
- Eryılmaz, E. (2006). *Endüstri meslek lisesi okul müdürlerinin dönüşümcü liderlik özelliklerine sahip olma düzeyleri (Ankara İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Kütahya.
- Gardner, R. L. (2006). Humor in pedagogy: How ha-ha can lead to aha! *College Teaching*, 54 (1), 177-180.
- Goleman, D., Boyatzis, R. and McKee, A. (2002). *Primal leadership*. Boston, Massachusetts: Harvard Business Press.
- Hoy, W. K., Tarter, C. J. ve Kottkamp, R. B. (1991). *Open schools/healthy schools: Measuring organizational climate*. Newbury Park, CA, Sage.
- Ivy, L. L. (2013). Using humor in classroom. *Education Digest*. 79(2), 54-57.
- İnam, A. (bt). *Mizah kaynağı olarak eğitim sorunlarına genel bir bakış*. <http://www.phil.metu.edu.tr/ahmetinam/mizahkaynagi.htm> (Erişim tarihi: 19.11.2015)

- Jeder, D. (2015). Implications of using humor in the classroom. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, 828-833.
- Kantos, Z. E. (2011). Örgüt metaforlarında liderlik: Kavramsal bir çözümleme. *Eğitim Bilimleri ve Araştırma Dergisi*, 1(1):35-158.
- Kaplan, F. (2008). *Anadolu liselerinin etkili okul özelliklerini karşılama düzeyi (Ankara İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Karip, E. ve Köksal, K. (1999). Okul yöneticilerinin yetiştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 18, 193-207
- Kehr, N., Molstad, S. ve Donahue, R. (1999). Using humor in the college classroom to enhance teaching effectiveness in dread course. *College Student Journal*, 33 (3), 400-406
- Kırtay, O. (2012). *Reklam iletilerinde mizah kullanımı: Öğeler, teknikler ve uygulama örnekleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- Koonce, W. J. (1997). *The relationship between principals' humor styles and school climate in elementary schools* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9731494)
- Küçükbayındır, Z. (2003). *Mizah eğitiminin iş tatmini ve örgüt iklimine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lei, S. A. Cohen, J. L. ve Russler, K. M. (2010). Humor on learning in the college classroom: Evaluating benefits and drawbacks from instructors' perspectives. *Journal of Instructional Psychology*, 37(4), 326-331.
- Marlowe, J. (1995). The good, the bad, and the bozos. *Executive Educator*, 17(9), 24-26.
- Martin, R. A. (1998). Approaches to the sense of humor: a historical review. In R. Willibald (Ed.), *The sense of humor: explorations of personality characteristic*. ss. 15-64. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Martin, R. A. (2001). Humor, laughter, and physical health: Methodological issues and research findings. *Psychological Bulletin*, 127, 504-519.

- Martin, R. A. (2007). *The psychology of humor: An integrative approach*. San Diego, CA: Elsevier Academic Press
- Oral, G. (2004). Ergenlikte mizah ölççeği. *Eğitim ve Bilim*, 29(133), 20-27.
- Oral , Ő. (2005). *İlköğretim okullarının etkili okul kavramı açısından değerlendirilmesi: Batman ili örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Eğitim Anabilim Dalı, Diyarbakır.
- Özdemir, A. (2002). Okul yöneticiliğinde mizahi yaklaşım. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (3), 49–61.
- Özmen , F. Ve Y. Sönmez. (2007). Değişim sürecinde eğitim örgütlerinde değişim ajanlarının rolleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 17(2),177-198.
- Peterson, K. D. ve Deal, T. E. (1998). How leaders influence the culture of schools. *Educational Leadership*, 56, 28–30.
- Philbrick, K. T. (1989). *The use of humor and effective leadership styles* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database.
- Raskin, V. (1998). The sense of humor and the truth. In R. Willibald (Ed.), *The sense of humor: explorations of personality characteristic*. ss. 95–108. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Recepoğlu, E. (2008). Okul müdürlerinin mizah yeteneğinin öğretmenlerin iş doyumlarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 74-86.
- Rizzo, B. J., Wanzer, M. B and Booth-Butterfield, M. (1999). *Individual differences in managers' use of humor: Subordinate perceptions of managers' humor*. Communication Research Reports, 16(4), 360–369.
- Savaş, S. (2009). *İlköğretim 7. sınıf Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci tutum ve başarisına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Semerci, N. ve Semerci, Ç. (2004). Türkiye’de öğretmenlik tutumları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 137-14
- Traş, Z., Arslan, Ç., Taş, A. M. (2011). Öğretmen adaylarında mizah tarzları, problem çözmeye ve benlik saygısının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2):716-732.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.

- Williams, R. A. ve Clouse, R. W. (1991). *Humor as a management technique: Its impact on school culture and climate*. Report No. EA 023 388 (Nashville, TN, Metropolitan NashvilleDavidson County Schools) (ERIC Document Reproduction Service No. ED 337 866).
- Yerlikaya, E. E. (2003). Mizah tarzları ölçeğinin uyarılama çalışması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

- Çelikten, M. ve Çelikten, Y. (2018). Okul yöneticilerinin mizah ve disiplin anlayışı. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 453-467.

Cumhuriyet Öncesi Dönem (1909-1923) Gençliği Konu Edinen Süreli Yayınlar (Dergiler)

DOI: 10.26466/opus. 382644

*

Savaş Karagöz*

*Dr. Öğr.Ü. Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Aksaray

E-Posta: savaskaragoz@aksaray.edu.tr

ORCID: [0000-0002-4410-9214](https://orcid.org/0000-0002-4410-9214)

Öz

Bu çalışmanın amacı Cumhuriyet öncesi dönem gençliğinin eğitimi üzerine dile getirilen Bu araştırmanın amacı Cumhuriyet Öncesi dönemde gençliği çeşitli açılardan konu edinen süreli yayınları tespit etmektir. Bu amaç çerçevesinde tarama modeli kullanılarak Milli Kütüphane, TBMM kütüphanesi gibi Osmanlıca eserlere kaynaklık eden kurum ve kuruluşlarda araştırmalar yapılmıştır. Araştırma sonucunda Cumhuriyet öncesi dönem gençliği konu edinen dergileri tanıtıcı bilgiler verilmiştir. Bu dergiler ise; Gençlik Âlemi (1913), Gençlik Duygusu (1911), Genç Türk (1910), Gençler Defteri (1914), Gülizar (1909), Genç Kalemler (1919), Genç Tabip (1911), Gençlik (1911), Genç Kimyager (1912), Gençler Derneği (1914), İdman (1914), Genç Kadın (1918), İzdivaç (1918), Genç Sanatkâr (1918), Genç Kalemler (1919), Genç Kadın (1919), Genç Yolcular (1919), Gençler Dünyası (1920), Gençler Derneği (1914), Genç Müslüman (tarihi yok) olarak belirlenmiştir. Günümüzde gelişmiş toplumlar arasında yer alabilmek, bilgi toplumunun niteliklerine sahip olabilmek için bilinçli, bilgili, kültürel değerleriyle donanmış gençliğe ihtiyacımızın olduğu gibi, cumhuriyet öncesi dönemde de bu nitelikte bir gençliğe ihtiyacımız olduğu düşüncesinin olduğu görülmüştür. Özellikle gençlik üzerine ve gençlerden beklenen duygu, düşünce, tutum ve davranışların neler olmasının yanında, aile ve ebeveynlerin de gençlere karşı nasıl hareket etmeleri konusunda okul ve öğretmenin yanı sıra, dönemin gazete ve dergiler de bilgilendirme kaynağı olarak kullanılmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için sadece aile, okul ve mahalleden alınan bilgi, kültür ve değerlerin yanında süreli yayımlardan da yararlandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gençlik ve süreli yayınlar, Cumhuriyet, II. Meşrutiyet Dönemi, Eğitim Tarihi

Periodical Publications on The Time Youth Before The Republic

*

Abstract

The objective of this research to determine the periodical publications that are subject to various aspects of youth in the Pre-Republic period. Within the scope of this aim, some researches have been carried out using the institutions such as National Library, TBMM Library which are sources of Ottoman artifacts. As a result of the research, some information was given about magazines on the time youth before the Republic. These magazines are determined as Gençlik Âlemi (1913), Gençlik Duygusu (1914), Genç Türk(1910), Gençler Defteri (1914), Gülizar (1909), Genç Kalemler (1919), Genç Tabip (1911), Gençlik (1911), Genç Kimyager (1912), Gençler Derneği (1914), İdman (1914), Türk Çocuğu (1914), Genç Kadın (1918), Genç Sanatkâr (1918), Genç Kalemler (1919), Genç Kadın (1919), Genç Yolcular (1919), Gençler Dünyası (1920), Genç Müslüman Today, as well as we need young people who are conscious, knowledgeable, and culturally valued, it is thought that we needed young people in these qualities in the pre-republican period to be among the developed societies and to have the qualities of this society. In addition to what is the emotions, thoughts, attitudes and behaviors that are particularly expected of young people, as well as the school and the teacher, newspapers and magazines in the period were used as information sources for their parents to act against the youth. In order to achieve this aim, it has been seen that not only the information, culture and values taken from family, but also the school and the local area are utilized in the periodical publications.

Keywords: Youth and periodicals, The Republic, II. Constitutional Period, History of Education

Giriş

Günümüzde gelişmiş toplumlar arasında yer alabilmek, bilgi toplumunun niteliklerine sahip olabilmek için bilinçli, bilgili, kültürel değerleriyle donanmış gençliğe ihtiyacımızın olduğu gibi, cumhuriyet öncesi dönemde de bu nitelikte bir gençliğe ihtiyacımız olduğu düşüncesinin olduğu görülmektedir. Her döneminin kendine özgü özellikleri bir takım ihtiyaçları da beraberinde getirmiştir. Özellikle gençlik üzerine ve gençlerden beklenen duygu, düşünce, tutum ve davranışların neler olmasının yanında, aile ve ebeveynlerin de gençlere karşı nasıl hareket etmeleri konusunda okul ve öğretmenin yanı sıra, dönemin gazete ve dergiler de bilgilendirme kaynağı olarak kullanılmıştır.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti eğitiminin düşünce yapısının oluşmasında süreli yayınlar II. Meşrutiyet döneminde de eğitimle ilgili dile getirmiş oldukları konuların ve görüşlerin aktarımında önemli rol oynamışlardır. Bu konulardan bir tanesi ise gençlik olmuştur. Her millette olduğu Cumhuriyet öncesi dönemde de millet olarak Türk gençliğinin sağlam karakterde, milli terbiye almış ve alması gerektiği, vatanına ve milletine bağlı, sağlıklı bireyler olarak yetişmesi amaç edinilmiştir. Bu amacı gerçekleştirmek için sadece aile, okul ve mahalleden alınan bilgi, kültür ve değerlerin yanında süreli yayınlardan da yararlanılmıştır (Karagöz, 2014, s. 24). Bunun yanında Cumhuriyet dönemi süresince de Türkiye’de yayımlanan eğitim dergilerinde gençlik konusu sıkça ele alınmış, konuyla ilgili çok sayı da makale ve yazı yayımlanmıştır (Güçlü, 2015; Güçlü, 2016).

Bu nedenle eğitim sistemimizin değişen ve gelişen koşullara cevap vermesi gerekmektedir. Fakat eğitim sistemimizin değişen ve gelişen şartlara cevap verebilmesi için geçmişimizin iyi bir şekilde analiz edilmesi ve bu analizlerden günümüz için dersler çıkarılması gerekmektedir. Çünkü gelecekle ilgili alınan kararların anlamlı olması, geçmiş dönemin en iyi şekilde analiz edilmesi ile yakından ilgilidir (Güçlü ve Özdemir, 2017, s.145).

Bu yönüyle dergiler yeni üretilen bilgilerin halka iletilmesinde önemli bir yere sahiptir, dergiler dönemi canlı bir şekilde karakterize etmektedir. İçinde bulunduğu döneme tanıklık eden dergilerin eğitim öğretim işlevi

de görmektedir. Bilgilerin yenilenmesinde ve aktarılmasında rol oynayan dergilerin dünya düşünce hayatında olduğu kadar Türk düşünce hayatında da önemli bir yere sahiptir (Doğan, 1997, s.64).

Sürelî yayımlar, kronik olarak siyasal, sosyal ve ekonomik alandaki önemli gelişmeleri tespit eden tarihi belgelerdir. Yenilikçi fikir, görüş ve düşüncelerin açıklanmasında ve toplumun aydınlatılmasında önemli rolü olan bu dergiler aynı zamanda sosyal hayatın şekillenmesinde de önemli etki gücüne sahiptir (Şimşek, 2002, s.26).

II. Meşrutiyetin ilanından 1927 yılına kadar çeşitli alanları konu edinen yayınlanan dergiler den 1531 tanesinin yayın imtiyazı aldığı tespit edilmiştir (Gazel ve Ortak, 2006, s.228). Bunlardan 1250'sinin II. Meşrutiyet döneminde alınmış olması dikkat çekicidir.

Cumhuriyet dönemindeki Türk eğitim düşüncesini, eğitim yapısını ve mevzuatını anlayabilmek için İkinci Meşrutiyet dönemi eğitimi iyi bilmek gereklidir. İkinci Meşrutiyet döneminin, Türk eğitim tarihinde eğitim üzerine en çok yazının yazıldığı, eğitim sorunlarıyla en çok ilgilenilen ve deneyimler kazanılan bir dönem olmuştur (Ergün, 1996, s.145).

Duman ve Dilaver (2011)'e göre II. Meşrutiyet dönemi, ülke ihtiyaçlarına uygun milli bir eğitim biçiminin arayış dönemi olmuş ve bu dönemde yeni bir nesil yetiştirme düşüncesini hayata geçirerek toplum yapısını değiştirecek, tüketici memurlar yerine üretici, girişimci şahsiyetler yetiştirecek bir eğitim sistemi kurulmak istenmiştir

Cumhuriyet dönemi eğitiminin adeta laboratuvarını oluşturan II. Meşrutiyet Döneminde çeşitli alanlarda yayınlanmış çok sayıda süreli yayımlar görülmüştür. Bunlar arasında özellikle eğitim ve öğretim, kadın ve gençlik üzerine ağırlıklı olarak yayınların yapıldığı görülmüştür.

Yöntem

1908- 1923 yılları arası gençliği konu edinen dergiler Mili Kütüphane, Hakkı Tarık Us Kütüphanesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi veri sistemleri taranarak ilgili süreli yayımlar incelenerek belirlenmeye çalışılmıştır. 1908-1923 yılları arası gençlik üzere yayınlanmış olan Gençlik Âlemi (1913), Gençlik Duygusu (1911), Genç Türk(1910), Gençler Defteri (1914), Gülizar (1909), Genç Kalemler (1919), Genç Tabip (1911), Gençlik (1911), Genç Kimyager (1912), Gençler Derneği (1914), İdman

(1914), Türk Çocuğu (1914), Genç Kadın (1918), Genç Sanatkâr (1918), Genç Kalemler (1919), Genç Kadın (1919), Genç Yolcular (1919), Gençler Dünyası (1920), Genç Müslüman (tarihi yok) süreli yayınlar tarama modeli kullanılarak içerik analizi yapılmıştır.

Karasar (1999)'a göre, tarama modelinin temel özelliği, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımı olmasıdır. Bu modelde araştırmaya konu olan her neyse onları değiştirme ve etkileme çabası yoktur. Bilinmek istenen şey meydandadır. Amaç o şeyi doğru bir şekilde gözlemleyip belirleyebilmektir. Asıl amaç değiştirmeye kalkmadan gözlemektir. Bu araştırmada veriler, Osmanlıca belge tarama ve tercüme etme yoluyla elde edilmiştir.

Bulgular

1908-1923 yılları arası doğrudan gençliği konu edinen süreli yayınlarla ilgili yapılan alan taramasında Gençlik Âlemi (1913), Gençlik Duygusu (1914), Genç Türk(1910), Gençler Defteri (1914), Gülizar (1909), Genç Kalemler (1919), Genç Tabip (1911), Gençlik (1911), Genç Kimyager (1912), Gençler Derneği (1914), İdman (1914), Genç Kadın (1918), Genç Sanatkâr (1918), Genç Kalemler (1919), Genç Kadın (1919), Genç Yolcular (1919), Gençler Dünyası (1920), Genç Müslüman (tarihi yok) gibi dergilere ulaşılmıştır.

Bunların yanında gençlerin eğitimi ile ilgili olarak ayrıca 1908-1923 yılları arası yayın hayatına başlayan eğitim dergileri ise Yeni Mektep (Tevfik Fikret1908), Envarul-ulum (1910), Daruşşafaka (1911), Yeni Fikir Ethem Nejat (1911), Yeni Mektep Sabri Cemil (1911), Tedrisat Mecmuası (1909), Talebe Defteri (1913), Türk Yavrusu (1913), Resimli Mektep Âlemi (1913), Türk Çocuğu İzmir (1914), Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası (1916), Muallim (1916), Edebiyat Fakültesi Dergisi (1916), Muallim (1916), Halkalı Ziraat Mektebi (1917), Öksüz Yurtları (1917) Çıracık Mektepleri (1918), Yeni Nesil (1921), Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası (1225/) Anadolu Terbiye Mecmuası (1922), Milli Mefkûre (1922), Terbiye ve Oyun (Selim Sırrı 1922), Muallimler Birliği (1922-1927), Muallimler Mecmuası (1922-1927), Türkiye Cumhuriyeti Muallimler Birliği Umumi Kongresi

Zabıtları, Talebe mecmuası (1923) gibi süreli yayınların olduğu görülmüştür.

Genç kız ve kadınlara yönelik ise Kadın (1909), Hanımlar Alemi (1914), Kadınlar Saltanatı (1920), Diyane (1920), Hanım (1911), Hanımlara Mahsus Gazete (1905), Kadınlar Dünyası (1914), Türk Kadını (1919) gibi çok sayıda süreli yayınların da faaliyet gösterdiği görülmüştür (2015, s.679).

Araştırmamıza konu olan gençlik dergilerinin yayın hayatına başlama tarihi, imtiyaz sahibi, yazarları, amacı ve başlıca ele aldıkları konular aşağıda verilmiştir. **Gençlik Alemi**

1329 (1913) tarihinde yayın hayatına başlayan dergini İmtiyaz sahibi Mehmed Halid'tir. Her sayısı on sayfa olup toplam altı sayı yayınlanmıştır. Son sayısı olan altıncı sayısında yer alan yazar kadrosunda İsmail, Halil Rüştü, Enver Kemal, Arif Nizamettin yer almaktadır. Derginin başlıca ele almış olduğu konulara bakıldığında;

- Gençlik
- Sanat Eğitimi
- Yabancı ülkelerdeki iktisadi gelişmeler (Almanya örneği)

- Almanya'nın eğitim, sanat, ticaret hayatındaki gelişmelerde gençliğin yeri. 1870, 1871, 1875, 1880, 1887, 1904, 1906 lı yıllardaki ticari gelişmelerden bahsedilmiştir. Hamburg deniz filosunun deniz ticaretinde Amerika, Norveç ve Fransa'dan daha üstün olduğu belirtilmiştir.

- Değerler eğitiminde İmam-ı Azam

- Gençlerde sanat ve ahlak: sanat konusunda en büyük ihtilafın sanatta ahlaki değerlerin aranıp aranmaması konusu üzerinde ayrıntılı olarak durulduğu görülmüştür.

Gençlik Duygusu

15 Mart 1330 (1914) tarihinde yayın hayatına başlayan dergini İmtiyaz sahibi Kaymakam zade Ahmet Necati'dir. Dergi, Türk İslam gençliğinin milli, dini, vatani, içtimai ve iktisadi yönden ilerlemesine katkı sunmayı amaç olarak belirtmektedir.

Derginin içeriğine bakıldığında milli, dini, vatani, içtimai ve iktisadi

konulara ait manzumelerden ve tiyatro çalışmalarından bahsedilmiştir. Derginin incelenen ilk sayısında Şehzadebaşı Millet Tiyatrosunda gündüz hanımlara, gece ise beylere yönelik "Genç Osman" isimli tiyatro çalışması yapıldığı ve devlet erkânından çok sayıda katılımcı olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Yazar kadrosunda Halil Rüştü, Veziriazam Hakkı yer almaktadır.

Genç Türk

1326 (1910) tarihinde yayın hayatına başlayan derginin İmtiyaz sahibi Ziya Şakir Bey ve sorumlu müdürü Sabahaddin Bey'dir. Altıncı sayısında yer alan yazar kadrosunda İsmail, Halil Rüştü, Enver Kemal yer almaktadır. Derginin başlıca ele aldığı konulara bakıldığında; Demokrasi mesleğine hizmet etme temel amaçları olarak belirtilmiştir. Amerika'da

demokratların başarısı, Girit Meselesi, Bulgaristan, İran ve Rusya ile ilgili genel durum üzerinde durulduğu görülmüştür. Gençlerin eğitimi ile ilgili yabancı ülke eğitim sistemleri hakkında bilgiler verilmiş(Rusya vb. ülkeler), Gençlerin sağlık konusunda bilinçli yetişmeleri önerilmiş. O dönem için klora vebası ve korunma yolları hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiş. Verem hastalığının tedavisi anlatılmıştır. Gençlik döneminde sağlıklı yaşam ve beden terbiyesinin önemi üzerinde durulmuştur.

Gençler Defteri

İkinci sayısı 12 Haziran 1330 (1914) tarihinde yayınlan yarım aylık mecmuanın imtiyaz sahibi Muallim Ahmet Halid'tir. Dergi, gençler için çalışmayı amaç olarak belirtmektedir. Derginin içeriğine gençlere yönelik ödüllü bilmeceler, sancağıma, mekteplerde bayrak bayramı, yazı yarışması (genç annelere yönelik), müzik eğitimi (Nahi'in Kemanı), en ucuz kitap nerede satılır, garp alemindeki gelişmeler, imtihanların şekli ve olumsuzlukları, ihtiyarlara hürmet, yerli malı kullanımının önemi gibi sosyal konularda gençleri bilgilendirmeye yönelik

yazılar yer almaktadır. Yazar kadrosunda Muallim Hikmet, Zeki Nejdet, Suad Fahir, Mehmet Esat, Şehabettin, Mehmet Muhittin, Muallim Esat yer almaktadır.

Gülizar (1909)

İlk sayısını 16 Mart 1325 (1909) tarihinde yayınlamıştır. 1326(1910) başlayan derginin İmtiyaz sahibi Mahmut Nedim Bey'dir. Gençlerin ilmi, edebi, ahlaki yönden terakki(ilerleme) etmelerine hizmet eden Osmanlı mecmuası olarak kendilerini tanıtmışlardır.Derginin başlıca ele almış olduğu konulara bakıldığında; Encümen-i muallim 'in faaliyetleri, Maarifin ıslahı (Mekatibi İdadi ve Rüştıye), Selahaddin Eyyübi, Ahlak ve gençlik, ahlak üzerine şiirlerin yanı sıra özellikle mevcut maarif sisteminin durumu hakkında maarifin ıslahı, usulü terbiye, mektebi idadi ve rüştıyeler ve mekteplerdeki imtihan(sınav) sistemi üzerinde durulmuştur. Yazar kadrosunda ise Şehabettin, İbnul Emin Mahmut Kemal, Muallim Bedrettin, Üsküdar İdadi Müdürü İrfan bey, Namık Ekrem, Mehmet Hüsnü ve Ahmet Nesim yer almıştır.

Genç Kalemler (1919)

22 Temmuz-4 Eylül 1335 tarihinde yayın hayatına başlamış 1'inci ve 2'inci sayı yayınlamışlardır. Derginin İmtiyaz sahibi Kazım Azimet Bey'dir. İlmi, Edebi, içtimai ve felsefi bir mecmua olarak yayın hayatına başlamıştır. Derginin başlıca ele almış olduğu konulara bakıldığında; Hukuk, Ahlak, Edebiyat, sosyoloji, Felsefe konularında gençlere yönelik önerilerde bulunulmuştur. Yazar kadrosunda ise

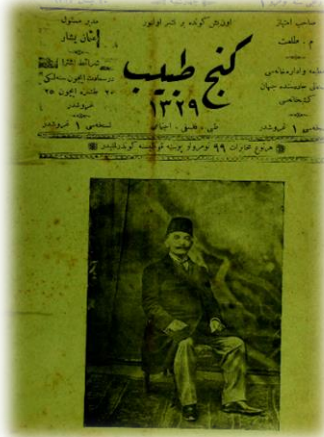
Mehmet Hikmet, Zeki Nejdet, Mehmet Esat yer almıştır.

Genç Kalemler (Şiir ve His) (1909)

Yayın hayatını 1909-1912 yılları arasında sürdüren derginin imtiyaz sahibi Hüseyin Hüsnü ve sorumlu müdürü İsmail Hakkı'dır. Derginin İmtiyaz sahibi Kazım Azimet Bey'dir İsmail Hakkı Hüseyin Hüsnü, İsmail Süphi, Mustafa Haluk, Tevfik Fikret, Tahsin, Müfit Galip, Mahmut Ragıp, Ali Canip Amacı ve Dile getirdikleri başlıca Konular Vefa, Vatan, Terakki, Millet, Latin tarihi edebiyatı, Sosyoloji, maarif ve genç kadınlar (kadınların eğitimi).

Genç Tabip (1911)

1-2 sayıları (20 Nisan-5 Mayıs 1327) tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Derginin İmtiyaz sahibi Mahmut Talat'tır. Sorumlu müdürü Osman Yaşar'dır. Tıbbi, felsefi ve içtimai mecmua olarak yayın hayatına başlamıştır.

Derginin başlıca ele almış olduğu konulara bakıldığında; Terbiye-i Bedeniye (Beden eğitimi), Sağlık, Fizyoloji, Jimnastik ve sağlık, hayat mücadelesi, öğrenci hayatı, aile sağlığı, ciğerlerin gıdası, sanayiî nisvan gibi konularda gençlere yönelik önerilerde bulunulmuştur. Yazar kadrosunda ise Esat Muhlis, Ziya Fikret, Osman Yaşar, Zeki Nejdet, Muallim Doktor Kemal Canip, Tevfik Vacit, Nihat Refik yer almıştır.

Gençlik (1911)

1911 yılında yayın hayatına başlayan derginin imtiyaz sahibi Mahmut Rafet Bey'dir. "Gençliğin his ve fikirlerine tercüman olmak" sloganıyla yayın hayatına başlamıştır. Anadolu gençliğinin terakkisine çalışır. Başlıca ele alınan konular eski ve yeni lisan(dil), Milli Edebiyat, Garba doğru, Millete doğru, Edebiyat kitapları, Milli ediplerimiz ve Ey gençler... Yazar kadrosunda Ahmet Şevket, Hilmi Ethem, Rasim Haşmet, Mehmet Sırrı, Mehmet Şükrü yer almıştır.

Genç Kimyager (1912)

afettin Bey'dir.

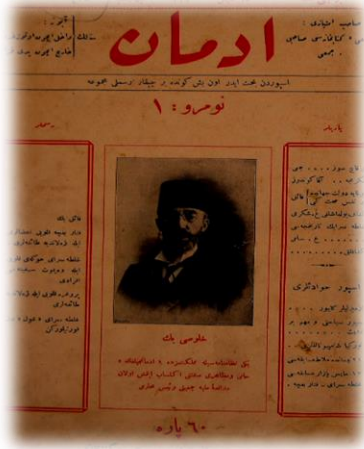
Eczacı Mustafa Kemal Bey tarafından Mayıs 1911'de yayın hayatına başlamıştır. "20 asır her şeyden önce fen ve terakki asırır" düşüncesini amaç edinmiştir. Amacı ve dile getirdikleri başlıca konular ise eczacılığın önemi, bakteriyoloji, eczacılık mektebi ve gençlik, hıfzıssıhha, erkek ve kadın arasındaki fark, bel soğukluğu ve gençlere öneriler, eczacılık dersleri ve ders işleniş yöntemleri, Sağlık ve Gençlik'tir. Başlıca yazarları ise Mehmet Refik, M. Kemal ve Şer-

Gençler Derneği (1914)

Mart 1330 (1914) yılında yayın hayatına başlamıştır. Başyazıcı olarak Mustafa Nusret yer almıştır. Amaç olarak fenni, edebi, içtimai, olarak belirlenmiştir. Ahlaklı gençlerin faydasına çalışır sloganı ile ilk sayısını yayınlamıştır. Başlıca ele almış oldukları konular ise Ahlakı tasfiye, kardeşlik, intikam, hak, bir gencin hayatı, terbiye-i bedeniye, Bir Türk gencinin başarısı... Başlıca yazar kadrosunda ise Mustafa Nusret, Kazım Nami, Abdi Hilmi, Abdülkerim Nadir, Kayserili Şaban Sırrı, Kahraman Hadi'dir.

İdman (1913)

15 Mayıs 1329 (1913) tarihinde yayın hayatına başlayan derginin imtiyaz sahipliğinin Cem'i isminde bir kitapçıdır. Derginin sorumlu müdürü ise Mehmet Sadî'dir. Başlıca ele aldığı konular spor ve sağlık başlığı altında toplanabilir. Galatasaray, Fenerbahçe, Türk Gücü gibi futbol kulüplerinin tarihçesi, müsabakaları hakkında bilgiler sunmuşlardır. 2'inci sayısını Galatasaray Futbol takımının tarihçesine, yapmış olduğu müsabakalara yer vermiştir. Galatasaray futbol Kulübü fahri reisi ve Mektebi Sultanî müdürü Salih arif Bey'in fotoğrafına

ve İsvaç Jimnastiği, jimnastik sporu hakkında bilgi verilmiştir. 3'üncü sayısını Fenerbahçe spor kulübüne ayırmıştır. Çeşitli spor dalları ile ilgili açıklayıcı bilgiler verilmiştir. Yazar kadrosunda ise Abidin Daver, Ali

Sami Yen, Aka Gündüz, Faik Bey, Burhan Felek, Selim Sırrı Tarcan yer almıştır.

Genç Kadın (1918)

1919 yılında yayın hayatına başlayan derginin imtiyaz sahibi Karahisarlı Fuat Şükrü ile Fatma Fuat'tır. Derginin amacı genç kızların ahlaki, içtimai ve edebi yönden ilerlemelerine katkı sağlamak olarak belirlenmiştir. Derginin işlenmiş olduğu başlıca konular ise, Kadın ve kadınlık, genç kızlar, zavallı gençler, mekteplerde ahlak, Terbiye-i fikriye, ahlakiye ve bedeniye, kadınlık hakları, evlilik, genç kızlar ve izdivaçtır. Derginin yazar kadrosu ise Fatma Fuat, Nusret Kazım, F. Şükrü, fahriye Mahi'de, Hadice Nevin ve Zühdzade İhsan Bey oluşturmuştur.

Genç Kadın (1919)

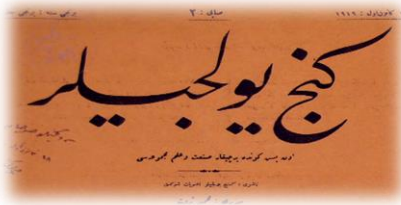
Süleyman Tahir'in imtiyazında 1918 tarihinde yayın hayatına başlayan derginin başlıca amacı genç kızların sosyal hayattaki gelişmelerine katkı sağlamak olarak ifade edilmiştir. Ağırlıklı olarak genç kadınlarla ilgili bilgiler sunulmuştur. Bu konulara bakıldığında; genç kadın ve mefkuresi, kadın felsefenin konusu olabilir mi?, Yeni kadın... Başlıca yazar kadrosu ise Rıza Tefvik, Hakkı Tahsin, Mehmet Emin, İhsan makbul, Ali baha, Aliye Esad, Kemal Fevzi'dir. Bu dergide dikkat çeken nokta genç kadınlarla ilgili konuları ele alan yazarların hepsinin erkek olmasıdır.

Genç Sanatkâr (1918)

15 Teşrînievvel 1334/1918-5 Kânunusânî 1335/1919 tarihleri arasında yayın hayatına başlamıştır. Sahipliğini ve sorumlu müdürlüğünü İbrahim Pertev yapmıştır. Aylık içtimai, edebi, fenni ve sınai gazete olarak tanıtımlarını yapmışlardır. Dergide dile getirilen konuları bakıldığında genç sanatkâr, sanatta sefirilik, ustalık ve çıraklık, Genç sanatkârlara yönelik hikâyeler, memleketimizde ehil sanatkâr yetiştiren ocaklar, yeni asır yeni zihniyet, hayatta muvaffakiyet yolları, genç sanatkârlara nasihat, tedrisatı sanayimiz etrafında, fenni ve sınai mesai, tahsilden dönen gençler, sanatkârlar dünyası oluşturmuştur. Derginin yazar kadrosunda İbrahim Hamdi, Hafız Cemal, Şerafettin, Ahmet Fuat, İbrahim Pertev, Şefik Nahit, Numan Sabit, Aka Orhan ve Bekir Doğan yer almıştır.

Genç Yolcular (1919)

1919 yılında yayın hayatına başlayan derginin imtiyaz sahipliğini M. Servet yapmıştır. Dergide ele alınmış olan konulara bakıldığında; Ruhiyat(psikoloji), Şiir, Edebiyat, Halk Edebiyatı, Garp Edebiyatı, Felsefe, Terbiye, Kemalettin Kamu, Kızların ter-

biyesi(eğitimi), Ahlak, Mehmet Akif, Yunus Emre, Sosyoloji, Gençlik, Milli Sanatlar, Milli Musiki konularının işlendiği görülmüştür. Başlıca yazar kadrosunda Mustafa Şekip, M. Servet, İhsan Raif, Necmettin Sadak, Hatemi Senih, Mehmet Vehbi, Sadri Ethem, Süleyman Hilmi, Mükremin Halil, Halil Vedat, İrfan Emin yer almıştır.

Gençler Dünyası (1920)

Siyasi, İctimai, İnkılabı, Fenni, Edebi Gençlik Dergisi olarak yayın hayatına başlamıştır. Darulmuallimli gençler, gençlerin ruhu, gençler hareketi, şark gençleri kongresi gibi konularda gençleri bilgilendiren dönemin siyasi içerikli dergisidir. Başlıca yazarları ise Ethem Nejat, Mustafa Suphi, Abid Âlim'dir.

Genç Müslüman (tarihi yok)

Hakkı Baha tarafından yayınlanmıştır. Tarihi belli olmayan dergi kendisini ilmi, dini, felsefi mecmua olarak tanıtmıştır. Başlıca ele aldığı konular dini içerikli yazıların yanı sıra realizm, determinizm, din-İslam ve

terakkiyatı medeniyet Tevfik Fikret, evkafı İslamiye meseleleri olmuştur.

Sonuç ve Tartışma

1909-1923 yılları arası gençliği konu eden süreli yayınların çoğunluğunun yayın hayatının kısa sürdüğü görülmüştür. Bu dergiler kısa süreli yayın hayatında bulunsalar da ele almış oldukları konulara bakıldığında içinde yaşanan dönemin gençler üzerinde meydana getirmiş olduğu değişimin etkisi görülmüştür.

İncelenen dergilerde, gençlerin sosyal hayatta başarılı olmaları için dönemin getirmiş olduğu değişimlerden nasıl yararlanmaları gerektiği dergilerin benimsemiş olduğu görüş ve ideolojiler doğrultusunda verilmeye çalışılmıştır.

İncelenen dergilerin isimleri, ele aldıkları konular ve yazar kadrosuna bakıldığında o dönem açısından büyük bir boşluğu doldurduğu düşünülebilir.

Sonuç olarak dergilerin ağırlıklı olarak ilmi, ahlaki, edebi, sosyal, felsefi konularda gençleri bilgilendirdikleri görülmüştür. Ele alınan konular ayrıntılı olarak sınıflandırıldığında ise;

- Yabancı ülkelerdeki ilmi ve bilimsel gelişmeler
- Milli terbiye (eğitim)
- Sanat eğitimi ve önemi
- Vatan ve millet sevgisi
- Sağlıklı yaşam
- Bulaşıcı hastalıklardan kadın erkek genç olarak korunma yolları
- Sporun önemi
- Fenerbahçe ve Galatasaray futbol kulüplerinin tarihçesi ve farklı branşlarda spor dalları
- Lisan (dil) Öğretimi

Cumhuriyet öncesi dönem içinde çeyrek asırlık bir süreçte gençlere yönelik 20'ye yakın derginin farklı konularda gençleri bilgilendirmeleri yaygın eğitim kurumu olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Doğan, İ. (1997). *Değişen Türkiye 'de bilim ve kültür*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Duman, T. ve Dilaver, H.H. (2011). *Prof.dr. yahya akyüz'e armağan, türk eğitim tarihi araştırmaları, eğitim ve kültür yazıları*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ergün, M. (1996). *II. meşrutiyet dönemi eğitim hareketleri*. Ankara: Ocak Yayınevi.
- Gazel, A. A., & Ortak, Ş. (2006) İkinci meşrutiyet'ten 1927 yılına kadar yayın imtiyazı alan gazete ve mecmualar (1908-1927), *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitüsü*, 7(1), 223.
- Güçlü, M. (2015). Türkiye'de 1950 ve 1980 yılları arasında süreli yayımlara yansayan mesleki ve teknik öğretimle ilgili konuların değerlendirilmesi: Mesleki ve teknik öğretim dergisi örneği", *Turkish Studies*, 10(14), 363-386.

- Güçlü, M. (2016). Yeni okul dergisi'nin ele adığı eğitim sorunları açısından değerlendirilmesi (1950-1954). *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 68-85.
- Güçlü ve Özdemir (2017). Eğitim hareketleri dergisi'nin türk eğitim tarihindeki yeri ve önemi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 3(2), 145-153.
- Karagöz, S., ve Duman,T., (2014). 1908-1928 Yılları arası süreli yayınlarda yer alan eğitim görüşleri ve öneriler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (35), 576-594. Issn: 1307-9581.
- Karagöz, S. ve Şanal, M.(2015). İkinci meşrutiyet dönemi kadın gözüyle kadın eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8(39), 679-691.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi* (9. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Şimşek, H. (2001). *Tanzimat ve mutlakiyet dönemi çocuk dergilerinin eğitim açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Karagöz, S. (2018). umhuriyet Öncesi Dönem (1909-1923) Gençliği Konu Edinen Süreli Yayınlar (Dergiler) *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 468-484.

İthalattaki Değişimin Genç İşsizliğe Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama

DOI: 10.26466/opus.354850

*

Hatice Cenger* - İbrahim Çütücü**

*Öğr.Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye Ali Sıtkı M.K. MYO, Muğla / Türkiye

E-Posta: cenger@mu.edu.tr

ORCID: [0000-0002-5703-2201](https://orcid.org/0000-0002-5703-2201)

** Dr. Öğr. Ü. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İİSBF İktisat Bölümü, Gaziantep/ Türkiye,

E-Posta: ibrahim.cutcu@hku.edu.tr

ORCID: [0000-0002-8655-1553](https://orcid.org/0000-0002-8655-1553)

Öz

Gelişmekte olan ülkelerde en büyük sorun dışa bağımlı bir ekonomik yapının varlığıdır. İthal ikameci politikalarla uzun süre çözülmeye çalışılan bu problem 1980 sonrası küreselleşme hareketleriyle birlikte önemini daha da arttırmıştır. İthalata dayalı bir piyasanın işleyişi öncelikle yurtiçi üretimi ve devamında ise istihdam politikalarını negatif yönde etkilemektedir. Bu kapsamda son yıllarda sürekli dış ticaret açığı veren Türkiye'de 2005:01 - 2017:03 dönemlerini kapsayan aylık veriler kullanılarak eşbütünleşme ve nedensellik analizleri ile ithalatın genç işsizliğe etkisi ekonometrik analizlerle yorumlanmaktadır. Yapılan analizler sonucu ADF ve PP birim kök testleri ile serilerin I(1) düzeyinde durağan olduğu Engle-Granger eşbütünleşme testine göre ise değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Nedensellik analizlerinde ise yapılan Granger Nedensellik ile Toda-Yamamoto nedensellik analizleri sonuçları birbiriyle örtüşmekte olup genç işsizlik ile ithalat değişkenleri arasında uzun dönemli nedenselliğe rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: İthalat, Genç İşsizlik, İstihdam

The Effects of Volume Change in Imports on Youth Unemployment: An Econometric Application on Turkish Economy

*

Abstract

The biggest problem of developing countries is their outward-bound economic structures. This problem, which has been worked out for a long time with imported substitution policies, has increased its importance with the post-1980 globalization movements. The functioning of an import-based market primarily affects domestic production and its employment policies in a negative way. In this context, in recent years, continuous foreign trade deficit in Turkey using monthly data covering the 2005:01-2017:03 periods, co-integration and causative analyses of imports with the effect of youth unemployment is interpreted with econometric analyses. As a result of the analyzes made, the results of the ADF and PP unit root tests show that series are stationary at level I (1) and there is no long-run relationship between variables according to the Engle-Granger cointegration test. In the analysis of causality, the results of Granger Causality and Toda-Yamamoto causality analyzes were overlapping and there was no long-term causality between young unemployment and import variables.

Anahtar Kelimeler: Imports, Youth Unemployment, Employment

Giriş

Genç işsizlik sorunu birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye'nin de başlıca ekonomik sorunlarından biridir. Türkiye'de genç işsizlik oranı toplam işsizliğin yaklaşık iki katı seviyesinde seyretmekte ve son yıllardaki ekonomik büyüme oranlarındaki artışa rağmen genç işsizlik oranlarında bir azalma görülmemektedir.

Gençlerin işsiz kalmaları gerek bireysel gerekse toplumsal anlamda sosyal kimliğin şekillenmesi, ekonomik bağımsızlık, sağlık sorunları, suçluluk duygusu, kendilerine saygı duymaları ve ekonomik ve politik vatandaşlıklarını düzenlemeleri konusunda önemli sorunlara yol açmaktadır (Taş ve Bilen, 2014; 53). Bu sebeple İşsizlik ve yarattığı sonuçlar üzerinde önemle durulması gereken önemli sosyo-ekonomik sorunlardır. Bu sebeple işsizliğin çözümlenmesinde uygulanacak olan politikaların seçimi önem arz etmektedir.

Türkiye, son yıllarda nüfus artış hızındaki düşüşe rağmen, bu oran içerisinde genç nüfusu yüksek bir ülkedir. Dolayısı ile işsizlikten en çok etkilenen kesimde gençlerdir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan bir çok ülkeyi ilgilendiren bir sorun olarak görülen genç işsizliğin sebepleri hem makro hem mikro düzeyde nedenlerden etkilenmektedir. Genç işsizliğe sebep olan faktörler hem mikro hem de makro düzeyde değerlendirilebilir. Genç işsizliğe neden olan mikro nedenler; henüz iş deneyimi kazanmamış ilk defa iş piyasasında yer edinmeye çalışan gençler, eğitilmiş işsizler, gençlerin nitelikleri ve çalışma eğilimleri sayılabilir. Makro düzeyde ise; ekonomik durgunluk ve belirli aralıklarla yaşanan krizler, işgücü, ücret ve eğitim politikalarının ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmaması şeklinde özetlenebilir (Murat ve Şahin, 2011; 21). Her ne kadar gençlerin işsizlik düzeyi mikro ve makro faktörlere dayandırılrsa da, genellikle işsizlik makro ekonomik göstergeler tarafından belirlenmektedir.

Genç işsizliği konusunda yapılan yazın araştırması incelendiğinde, araştırmaların genellikle genç işsizliği etkileyen unsurlar, gençlerin eğitim düzeyindeki farklılıklarının nedenleri ve genç işgücü piyasasının yapısal analizi üzerine odaklandığı görülmektedir. Bu bağlamda; İthalattaki değişimin genç işsizliğe etkisinin ekonometrik testlerle analiz

edildiği bu çalışma ile yazın araştırmasında tespit edilen eksikliği bir ölçü de olsa giderebilmesi amaçlanmıştır.

İthalattaki değişimin genç işsizliğe etkisinin zaman serisi testleriyle analiz edildiği çalışmanın ilk bölümünde Türkiye’de dış ticaretin ve işsizliğin gelişimi aktarılırken ikinci bölümde konu ile ilgili teorik çerçeve ve literatür özetine yer verilmiştir. Ekonometrik yöntem ve ekonometrik analiz sonuçlarının yer aldığı üçüncü bölümün ardından ise sonuç ve politika önermeleri ile çalışma tamamlanmaktadır. Belirtilen metodolojik sıramada öncelikle konulara ilişkin kavramsal çerçeve oluşturulmakta ve teorik altyapı karşılanmaktadır. Kavramsal çerçevenin ardından “*dış ticaret ile işsizlik arasında ilişki vardır*” hipotezi literatür üzerinden ulusal ve uluslararası çalışmalar ile irdelenmektedir. Çalışmanın analiz boyutunda ise TUIK’ten elde edilen ithalat ve genç işsizlik verileri aylık bazda eşbütünleşme ve nedensellik analizleri ile test edilmektedir. Analizlerden önce serilerin birim kök içerip içermediğinin anlaşılması için ADF ve PP birim kök testleri yapılmıştır. Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin analizi için Engle-Granger Eş-bütünleşme analizi ve değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin tespiti için ise Granger Nedensellik Analizi ile birlikte yeni nesil ekonometrik testlerden kabul edilen Toda-Yamamoto Nedensellik analizi kullanılmıştır. Ekonometrik analizlerin tümü E-Views 9 ve Gauss 10 programları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Teorik ve Kavramsal Çerçeve

Türkiye’nin dış ticaretine genel olarak bakıldığında, ticaret fazlası verdiği yıllar istisna sayılacak kadar azdır. İstihdam politikalarının başarılı olabilmesi için dış ticaret dengesinin fazla vermesi gerekir. Bir ülkenin kalkınmasında esas ve önemli unsurlardan biri olan dış ticaret, küresel rekabet de stratejik bir rol oynamaktadır. Ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ürünlerinde ihracat yapılarak kazanılan dövizle, gerekli yatırımların gerçekleştirilmesi ve dış borçların ödenmesine olanak sağlanırken cari dengede pozitif gelişmeler yaratılabilmektedir.

Bir sektörün kullandığı girdileri oluşturan ara malları, yerli üreticiden değil de yurtdışından alınırsa, belli koşullar altında, büyümede bir azalma olmadan ülke içinde istihdamın düşmesi, dolayısıyla işsizliğin

artması beklenir. Bu sebeple istihdam yaratmayan büyüme kavramını incelerken sektörlerarası işlemlerin göz önünde bulundurulması gerekecektir. İthalata dayalı büyüme olarak da ifade edilebilen bu süreç sürdürülebilir olmayıp uzun dönemde yerli üretimi, GSYH'yı ve devamında işsizlik verilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Etkin korumacılık politikaları olarak ifade edilebilen ithalat yasakları, kotalar ve gümrük tarifeleri ile bu süreç zamanla tersine çevrilebilmekte ve ayrıca kamusal teşvik ve sübvansiyonlar doğru bir şekilde yaygınlaştırılabilmektedir.

Türkiye’de İthalatın Yapısı ve Üretim-İşsizlik Etkisi

Dış ticaretin gelişmesiyle birlikte ülkeler birbirlerine daha çok bağlanmakta ve öncelikli olan yatırım mallarını ithal edebilmek için ihracattan kaynaklanan gelirlerini arttırmak zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenle dış ticaret kazanım ve kayıpları önem arz etmekte diğer bir ifadeyle dış ticaret haddindeki değişimler gittikçe büyük önem kazanmaktadır(Keskin, 2009: 19).

Türkiye'nin dış ticaretine genel olarak bakıldığında, ticaret fazlası verdiği yıllar istisna sayılacak kadar azdır. Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılından 1980 yılına kadar ithal ikameci bir sanayileşme stratejisini izlemiştir. Bu sayede yeni kurulan sanayi dalları gümrük vergileri ve diğer korumaca önlemlerle korunmuş, iç piyasaya üretim yaparak bir anlamda tekel konumunda gelişmeleri sağlanmıştır.

Dış ticaretin serbestleştirilmesine ilişkin düzenlemeler ihracata ve ithalata yönelik olarak ihracat ve ithalat önündeki sınırlamaların kaldırılmasını amaçlayarak yapılmıştır. Bu düzenlemelerle amaçlananlar; milli gelirin ve dolayısı ile ekonomik büyümenin artırılması için yurt içinde ihracata yönelik üretimi arttırmak, büyüme ve üretim için gerekli olan yarı mamul, hammadde ve yatırım malları ithalatını kolaylaştırarak ilgili kalemlerin teminatını sağlamak şeklinde sayılabilir. Fakat bu çabalar beklediği sonuçlanmamış ve günümüzde ihracatımız ithalatımıza bağlı duruma gelmiştir(Kösekahyaoğlu ve Şentürk, 2006:42).

Türkiye’de dışa açılma sürecinin hız kazandığı1980’li yıllarda, daha önce ithalatı yasak olan çoğu ürünün ülkeye girmesi üzerindeki yasağın kaldırılmasıyla birlikte ortaya çıkan ithalat artışı, dış ticaret açığı so-

rununu beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda dışa açılma ile birlikte ülkemizde ihraç ürün çeşitliliği artmış ve Türkiye yeni pazarlara açılarak ihracat hacmini de arttırmıştır. İthalat ve ihracat açısından ortaya çıkan bu her iki olumlu gelişmeye rağmen ne yazık ki ülkemizde söz konusu dönem sonrasında genel olarak mal ve hizmet ithalatı, mal ve hizmet ihracatından daha fazla görülmüş ve bunun sonucu olarak, dış ticaret açığı ülke ekonomisi için yapısal bir sorun haline gelmiştir(Çelik ve İlkay, 2016: 962). Özellikle bu dengesizliğin sebebi, Türkiye'de sanayinin üretim yapısının büyük ölçüde ithal ara ve yatırım mallarına bağımlı olmasının yarattığı ithalat artışından kaynaklanmaktadır(Çiftçi ve Çapkın, 2013:179).

Türkiye 2001 krizi ve sonrasında uygulanan "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" başlığı altında Uluslararası Para Fonunun (IMF) desteği ile makro düzeyde yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu yapısal reform ağırlıklı program, enflasyonun ortadan kaldırılması, kamu maliyesinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması şeklinde oluşturulmuş ekonomide temel bir dönüşüme yol açmış ve ekonomide görece istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmuştur (Kol ve Karaçor, 2001:381).

Programda dışa acık politikalarla istihdamın artırılması hedeflenmektedir. Ancak yapılan çalışmalarda, Türkiye'deki makro ve mikro gelişmeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bu ticaret hacminin katma değer ve istihdam üzerindeki yansımalarının kısıtlı olduğu görülmektedir (Yükseler ve Türkan, 2008: 163).

Çalışmanın analiz kısmında da test edilecek olan ithalatın genç işsizliğe etkisi gelişmekte olan ülkelerde önemli bir sorun olarak görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler sıcak para çekebilmesi için finansal küreselleşmenin arttığı günümüz dünyasında yüksek faiz düşük kur politikasına yönelmektedir. Fakat uygulanan bu politikalar ithal girdilerin maliyetini düşürdüğü için yurtiçi üretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Yerli sanayinin dışa bağımlılığının artması ve üretimin düşmesi şeklinde sonuçlanan bu süreç muhakkak ki işsizliği de etkilemektedir. Üretimden çok tüketimin ön plana çıkarılması ile de tasarruf yetersizliği ortaya çıkmakta ve tasarruf eksikliği ise son yıllarda en önemli makro ekonomik sorun olan cari açığı tetiklemektedir(Çiftçi ve Çapkın, 2013:162).

İstihdam, İşsizlik ve Genç İşsizlik Kavramlarının Teorik Çerçevesi

İstihdam kavramının tanımı incelendiğinde hem dar hem de geniş anlamda kullanıldığı görülmektedir. Geniş anlamda istihdam kavramı; bütün üretim faktörlerinin mal ve hizmet üretmek amacıyla üretim sürecinde kullanılmasını kapsarken, dar anlamda istihdam kavramı ise sadece emek faktörünün mal ve hizmet üretmek amacıyla üretim sürecinde kullanılmasını kapsamaktadır. Bu nedenle bir ekonomide emek faktörünün eksik istihdamı varsa o ekonomide işsizlik sorunu bulunmaktadır (Uysal, 2007: 55).

TÜİK işsizi, "Referans dönemi içerisinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir işle bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve onbeş gün içinde işbaşı yapabilecek durumda olan, kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişiler" şeklinde tanımlamaktadır (TÜİK, 2011).

İşsizliğin uluslararası standart tanımı ise, işi olmama, işe başlama ya hazır olma ve iş arıyor olma şeklinde üç kritere dayanmaktadır. Bu kriterler DİE tarafından da onaylanmış olup bu üç üç kriterin aynı anda varlığı işsiz sayılmayı gerekli kılmaktadır (Köstekli, 1999: 8).

ILO(uluslararası Çalışma Örgütü)'nün tanımına göre genç işsizler ise; 15-24 yaşları arasında bulunan, referans döneminde bir saatten fazla çalışmamış olan, ve aktif olarak iş arayan kişi olarak tanımlanabilir. (Çetinkaya, 2010: 46). 15-24 yaş grubunun maruz kaldığı işsizlik türü olarak tanımlayabildiğimiz genç işsizlik, gençlerin işsizlikten daha çok etkilenmesi sebebiyle ayrıca ele alınmaktadır. Toplumun diğer kesimlerine göre işsizlikten daha çok etkilenen dezavantajlı gruplar arasında özürsüzler, kadınlar, niteliksiz işçiler, yabancı işçiler de bulunabilir. Ancak en önemli paya sahip olan gençlerdir (Gündoğan, 1999, s. 64).

Türkiye genelinde 2012 yılında %8,4 ile dip yapan işsizlik oranı o tarihten sonra yükselişe geçmiştir. 2015 yılında bu oran %10,3 olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında iş gücüne katılma oranı 2014 yılına göre %0,8 puan artarak %51,3 düzeyine yükselmiştir. Bu oran 2005 yılından bu yana yıllık bazda gerçekleşen en yüksek işgücüne katılma oranı olarak görülmüştür. 2017-2019 Orta Vadeli Program tahminlerine göre; işgücüne katılma oranının 2016 yılı için %51,8 2019 yılında %53,5, işsizlik

oranının 2016 yılı için %10,5 2019 yılı sonunda ise %9,8 olması öngörülmektedir.(İŞKUR, 2017: 16).

Bilginin giderek üretim faktörleri içerisinde yerini alması sebebiyle gelişmiş ülkeler istihdamda bilgi toplumunun ihtiyaçlarına yönelik iş gücü yetiştirme çabası içine girerken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler bu değişim sürecinin genel sorunları yanında bilgi toplumunun ihtiyaçlarından doğan yeni sorunlarla da uğraşmak zorunda kalmaktadırlar. Bu nokta deneyimsiz ve gerekli niteliklere haiz olmayan dezavantajlı grupların istihdama katılamaması, bunlar içinde de işsizlik oranları önemli seviyede seyreden “gençlerin” istihdamı önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Ata, 2007:112).

Genç işsizliğin nedenleri iki temel noktada analiz edilebilir. İlki genç işsizlikteki dalgalanmaların temel belirleyicilerinin nedenleri ve ekonomik koşullardaki değişme karşısında genç işsizliğin yetişkin işsizlik karşısındaki artış oranının nedenleri, ikincisi ise, gençlerin hangi özelliklerinin işsiz kalma ya da istihdama katılma şansını artırıp azalttığı konusudur. İlki iş gücü piyasasına makro bir düzeyde yaklaşmayı gerekli kılarken, ikincisi mikro düzeyde gençlerin özelliklerinin araştırılmasını kapsamaktadır(Gündoğan, 2001: 18-19).

Makro düzeydeki işsizlik politikalarının başarısı, istikrarlı ve nispeten yüksek bir ekonomik büyümenin sağlanmasını gerekli kılar. Ekonomik istikrar sağlandığı takdirde, istikrarlı yüksek büyüme hızı gözlemlenirken, ihracata yönelik sanayileşmede mümkün olacaktır. İşsizlikle mücadelede mikro düzeyde politikaların başarısı ise, Türkiye’de işsizliğin güçlü-avantajlı ve zayıf-dezavantajlı yönlerinin iyi analiz edilmesine bağlıdır (Gürsel ve Ulusoy, 1999: 136-137).

Ekonometrik Analiz

Ekonometrik analiz bölümünde çalışmada ağırlıklı işlenen genç işsizliğin nedenleri olarak görülen ithalatın genç işsizliğe etkisi ve iki değişken arasındaki ilişki test edilmektedir. Bu kapsamda öncelikle veri seti ve kurulacak ekonometrik model tanıtılacak devamında izlenecek metodoloji aktarılacak ve sonunda ise elde edilen bulgular yorumlanacaktır.

Veri Seti ve Ekonometrik Model

Çalışmada ithalat ile genç işsizlik arasındaki ilişki TUIK'den elde edilen veriler ile test edilmektedir. Analizlerde 2005:01 - 2017:03 dönemlerini kapsayan aylık veriler ile eşbütünleşme ve nedensellik analizleri yapılarak iki değişken arasındaki ilişkiler araştırılmakta ve politika önermeleri sunulmaktadır.

Analizde kullanılan temel modelin ana kalıbı şu şekildedir;

$$YU_t = \beta_0 + \beta_1 LM_t + \varepsilon_t$$

Modelde kullanılan YU_t genç işsizlik değişkenini ifade etmekte olup bağımlı değişken olarak, LM_t ise ithalatı temsil etmekte olup bağımsız değişken olarak modele dahil edilmiştir.

Metodoloji

İthalat ile genç işsizlik arasındaki ilişkinin analiz edildiği çalışmada izlenen metodoloji şu şekilde ifade edilebilir. Hipotezin test edilmesi için ekonometrik çalışmada kullanılan analizler eş bütünleşme ve nedensellik testleridir. Testlerden önce kullanılacak değişkenlere ait serilerin durağanlığı ADF ve PP testleri ile ölçülmüştür. Serilerin aynı düzeyde durağan olması durumunda iki değişken arasında ki eş bütünleşme ilişkisinin tespiti için Engle-Granger Eş-bütünleşme analizi ve modele dahil edilen değişkenlerin karşılıklı nedensellik ilişkilerinin ortaya çıkarılabilmesi için Granger Nedensellik analizi ile birlikte yeni nesil ekonometrik testlerden kabul edilen Toda-Yamamoto Nedensellik analizi kullanılmış ve hipotezler karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır. Çalışmada tüm analizler EViews 9 ve Gauss 10 paket programları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Birim Kök Test Sonuçları

Sosyal bilimlerde hipotez testlerinde kullanılan ekonometrik analizlerden önce serilerin birim kök içerip içermediğini incelemek

gerekmektedir. Çünkü birim kök içeren seriler literatürde durağan olmayan seriler olarak ifade edilmekte olup sahte regresyon sorunu ile karşılaşma riskini barındırmaktadır. Analizlerde birim köklü seriler durağan değildir ve durağan olmaya serilere sahip olan değişkenler arasındaki eşbütünleşme ilişkisine bakılamaz ve bakılsa dahi çıkan ilişkilerin anlamlı olduğu söylenemez (Harris ve Sollis, 2003: 41). Seriler birim köklü ise sahte regresyon sorunu vardır denilir, R2 ve t değerleri anlamlı olsa dahi yapılacak iktisadi yorumlar anlamsız olacaktır (Sevüktekin ve Çınar, 2014:324). Bu nedenlerden dolayı ithalat ve genç işsizlik değişkenleri 2005:01 - 2017:03 dönemlerini kapsayan aylık veriler ile serilerin durağanlığı, Augmented Dickey-Fuller (1979) ile Phillips-Perron'un (1988) geliştirdiği yöntemlerle analiz edilmiştir.

Tablo 1: ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

Düzey	Değişkenler	ADF	PP	Birinci Farklar	Değişkenler	ADF	PP
		Sabit	YU			1,95 (4) [0.3061]	1,66 (5) [0.4491]
Sabit-Trend	LM	-2,61(12) [0.0916]***	-3,39(0) [0.0125]**	Sabit-Trend	LM	-15,94 (0) [0.0000]*	-16,54 (0) [0.0000]*
		YU	-2,01(4) [0.5882]			-1,73(4) [0.7307]	YU
Sabit-Trend	LM	-2,90(12) [0.01637]**	-3,72(3) [0.0235]**	Sabit-Trend	LM	-15,96 (0) [0.0000]*	-16,64 (5) [0.0000]*

Not: *, ** ve *** karakterleri %1, %5 ve %10 seviyesinde serilerin durağanlığını ifade etmektedir. Parantez içinde gösterilen rakamlar, ADF testi için Schwarz, PP için kernel yöntemine göre optimal gecikme uzunluğunu gösterir. Gecikme uzunluğunun sıfır olması durumunda ise DF testini gösterir. Analizin olasılık değerini ise köşeli parantez içindeki değerler göstermektedir.

Durağanlık analizi sonuçları incelendiğinde; ADF ve PP test sonuçlarına göre sabitli modelde YU değişkeninin durağan olmadığı LM değişkeninin ise ADF'de %10 PP'da ise %5 düzeyinde durağan olduğu fakat her iki değişkenin de birinci dereceden farkları alındığında %1 anlamlılık düzeyinde durağan olduğu görülmektedir. Sabitli ve trendli modelde ise YU değişkeninin birim köklü olduğu LM değişkeninin ise ADF ve PP testlerinde %5 düzeyinde durağan çıktığı fakat her iki değişkenin de birinci dereceden farkları alındığında %1 an-

lamlılık düzeyinde durağanlaştığı sonucuna ulaşılabilir. Durağanlık testleri sonuçları özetlendiğinde ise LM ve YU değişkenlerinin birinci dereceden farkları hesaplanığında I(1) seviyesinde durağan hale geldiği söylenebilir.

Engle-Granger Eş-Bütünleşme Testi

Durağanlık testlerinin ardından, ekonometrik çalışmalarda iki veya daha fazla değişkenin uzun dönemde birlikte hareket edip etmedikleri eş-bütünleşme testleri ile analiz edilmektedir. Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki, serilerin farkları alındıktan sonra aynı seviyede durağan hale getirilmesinin ardından Johansen-Juselius (1992) ve Engle-Granger (1987) testleri kullanılarak analiz edilmektedir (Barışık ve Demircioğlu, 2006: 76). Çalışmada uygulamadaki genelliği ve basitliği açısından en sık tercih edilen Engle-Granger Eş Bütünleşme testi kullanılmıştır. Engle- Granger eşbütünleşme testi, kalıntıların analizine dayalı bir testtir. Engle- Granger testinde öncelikle birinci dereceden durağan olan iki değişken ile bir regresyon modeli kurulmaktadır (Yılancı, 2009: 208):

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 x_1 + u_t$$

Analizin ikinci aşamasında ise En Küçük Kareler Yöntemi ile hata terimi tahmin edilir ve bu regresyondan elde edilen kalıntılarla bir otoregresif model kurularak kalıntıların durağanlığına bakılır.

$$\Delta u_t = \Delta \rho u_{t-1} + e_t$$

Burada $\rho = 0$ ise, kalıntılar serisi birim köklüdür ve iki değişken arasında eş-bütünleşme ilişkisi yoktur şeklinde yorumlanır. Çalışmada 2005:01 - 2017:03 dönemlerini kapsayan aylık veriler ile ithalat (LM) ile genç işsizlik (YU) arasındaki ilişki analiz edilmektedir. Birim kök testleri sonucunda seriler I(1) düzeyinde durağan olmasından dolayı Engle-Granger testinin yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Engle-Granger Eş Bütünleşme test sonuçları Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2: Engle-Granger Eş-Bütünleşme Testi (LX – LGE)

ADF Test İstatistiği	Engle-Granger Eşbütünleşme Testi Kritik Değerleri		
	1%	5%	10%
-2.13	4,00	3,37	3,02

İthalat ile genç işsizlik arasındaki eş bütünleşme analizinden çıkartılan kalıntılar serisinin ADF durağanlık testi sonucu elde edilen test istatistiği, Engle-Granger'in simülasyonlarla elde ettiği kritik değerleri ile karşılaştırıldığında, -2.13 değerinin mutlak değeri %1 - %5 - %10 kritik değerlerinden küçük olduğu görülmektedir. Bu nedenle ithalat ile genç işsizlik arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığından söz edilemez.

Granger Nedensellik Testi

Ekonometrik nedensellik analizlerinde, belirlenen zaman serisi verilerinin ilerleyen yıllardaki değerlerinin, kendisine ait veya başka bir değişkenin yıllık verilerinin geçmiş değerlerinden etkilenecek elde edilmesidir (Isıgıçok, 1994: 94). Granger Nedensellik testinde kurulan regresyon modelindeki bağımsız değişkenin gecikmeli değerlerinin anlamlılıklarına bakılır. Burdan çıkacak sonuca göre iki değişken (X – Y) arasında X, Y'nin Granger nedenidir şeklinde yorumlanır ve $X \rightarrow Y$ şeklinde gösterilir (Granger,1969: 424-438). Bu analizlerden elde edilen sonuçlar ile geleceğe dönük tahminlerde bulunulamaz fakat değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri yorumlanabilir.

Tablo 3: Granger-Nedensellik Testi

Nedensellik İlişkisi	F İstatistiği	Sonuç
LM → YU	1.9174(0.1733)	Red
YU → LM	3.5872(0.6102)	Red

* Parentez içindeki değer Prob. olasılık değerini göstermektedir. **Uygun gecikme uzunluğu HQ ve SC bilgi kriterine göre 5 alınmıştır.***Gözlem sayısı 147'dir.

Granger nedensellik testleri sonuçlarından anlaşılacağı gibi, ithalat ile genç işsizlik değişkenleri arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi görülmemiştir. Bu sonuçlardan iki değişken arasında uzun dönemli bir

eşbütünleşme ilişkisinin olmadığı gibi ayrıca herhangi bir nedensellik ilişkisinin de olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Toda Yamamoto Nedensellik Analizi

İthalat ile genç işsizlik arasındaki nedensellik ilişkisinin analizi Granger Nedensellik testinin dışında yeni nesil ekonometrik analizlerde sıkça kullanılan Toda-Yamamoto (1995) analiziyle tekrar test edilmiştir. Bunun nedeni ise son zamanlarda Granger Nedensellik testlerinde değişkenlerin eşbütünleşik olması şartının analizi bağımlı hale getirmesidir. Toda-Yamamoto testine göre, VAR analizleriyle gerçekleştirilen nedensellik araştırmalarında değişkenler arasındaki görülebilecek eşbütünleşme ilişkisi önemli değildir. Burada önemli olan kurulacak modelin doğru belirlenmesi ve maksimum bütünüleşme derecesinin hesaplanması yeterlidir (Kızılgöl ve Baykal, 2008: 356). Bu analizde değişkenlerin düzey değerlerinin olduğu VAR modelinin tahmin edilebilmesi ve Wald testinin uygulanabilmesi için serilerin durağan olmasına gerek yoktur. Toda ve Yamamoto analizinin kullanıldığı yöntemde, Granger nedensellik analizi için $[k+(dmax)]$ mertebesinde VAR modeli tahmin edilir ve katsayıların olduğu matrise Wald testi uygulanır. Analizde, modelde kullanılan değişkenlerin durağan, trend de durağan ve eşbütünleşme ilişkisinin olup olmadığına bakılmaksızın, testin k serbestlik derecesi ile asimptotik 2χ dağılımına sahip olduğunu ispatlamaktadır. Analizde kullanılan k maksimum bütünüleşme derecesini gösterir. Dolayısıyla analizin ilk adımında modelde yer alan değişkenlerin bütünüleşme derecesi hesaplanır daha sonra ise sistem tahmini gerçekleştirilir (Yavuz, 2006: 169). İthalat ile genç işsizlik serileri arasındaki nedensellik ilişkisinin Toda-Yamamoto analizi ile incelenmesinden önce bütünüleşme derecelerinin hesaplanması gerekmektedir. LM ve YU değişkenleri için yapılan ADF ve PP birim kök testlerinde tüm değişkenlerin I(1) seviyesinde durağan olduğu görülmüştür. Bu nedenle $dmax=1$ alınır.

Tablo 4: Uzunluğu VAR Modeli Bilgi Kriterlerine Göre LM-LYU Uygun Gecikme Uzunluğu

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-293.3348	NA	0.240188	4.249421	4.291644	4.266579

1	-5.673070	562.9063	0.004055	0.167958	0.294626	0.219432
2	4.248890	19.13011	0.003724	0.082750	0.293863	0.168541
3	11.22145	13.24286	0.003569	0.039979	0.335538	0.160086
4	20.10190	16.61090	0.003327	-0.030243	0.349761	0.124180
5	27.11121	12.90923*	0.003187*	-0.073543*	0.390907*	0.115197*
6	29.58254	4.480404	0.003259	-0.051547	0.497347	0.171509
7	31.97060	4.260709	0.003338	-0.028354	0.604986	0.229018
8	34.69928	4.789911	0.003402	-0.010062	0.707723	0.281627

Serbestlik derecesi (k) için ise AIC-SC-HQ bilgi kriterlerine göre Tablo 4'te görüldüğü üzere gecikme sayısının 5 olduğu görülmektedir. Bu nedenle $k + d_{max} = (5 + 1) = 6$. dereceden VAR modelinde nedensellik analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5: Toda - Yamamoto Nedensellik Analizi Sonuçları

Temel Hipotezler	Gecikme Uzunluğu (k=5,dmax=1)	F-İstatistiği	P-eğeri	Sonuç
İthalat genç işsizliğin nedenidir.	6	4,5804	0.5986	İthalat genç işsizliğin Toda ve Yamamoto analizine göre nedeni değildir.
Genç işsizlik ithalatın nedenidir.	6	6,7443	0.3451	Genç işsizlik ithalatın Toda ve Yamamoto analizine göre nedeni değildir.

Tablo 6'da ki Toda-Yamamoto analizi sonuçları incelendiğinde her iki modelde de bütünleşme derecesinin 6 olduğu ve anlamlılık değerlerine bakıldığında ise 0,10'dan büyük olduğu için kurulan hipotezlerin red edildiği sonucuna ulaşılır. Elde edilen bu sonuca göre de Granger Nedensellik analizi ile Toda-Yamamoto analizi sonuçları birbiriyle örtüşmektedir ve yapılan çalışmada gerçekleştirilen iki nedensellik analizinden de aynı sonuca ulaşılabilmektedir. Nedensellik analizleri özetlendiğinde ise ithalat ile genç işsizlik arasında çift yönlü herhangi bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

İşsizlik, dışa bağımlı üretim yapısı ve yıllardır kronikleşmiş olan dış ticaret açığı ile gelişmekte olan ülke kategorisinde yer alan Türkiye için çözülmesi gereken önemli bir makro ekonomik sorundur. Ekonomik büyümenin arttığı ülkelerde işsizliğin azalması gerektiğini belirten teorik yaklaşımlara rağmen Türkiye ekonomisi son 10 yıldır sürekli büyüyen yapısına rağmen işsizlik rakamlarını istenilen seviyeye çekememiştir. Bunun sebebi olarak birçok etken sayılabilirken en önemli gerekçe olarak üretim bazlı büyümenin sağlanamaması söylenebilir.

Makroekonomik istikrar söylemlerinde genel olarak enflasyon, büyüme, bütçe gibi değişkenlerden bahsedilirken aslında işsizlik kavramı da ülkenin önemli bir sosyo-ekonomik değişkenidir. İşsizlik sorunu diğer birçok değişkeni de etkilediği gibi ülke de ki asayiş, terör gibi sıkıntıları da tetiklemektedir. Türkiye gibi genç nüfusa sahip ülkelerde ise bu sorun genç işsizlik olarak ayrı bir kategoride incelenmekte ve ona göre önlem paketleri hazırlanmaktadır. Genç işsizlik tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de özellikle 2008 küresel krizinden sonra artış yönlü bir ivme yakalamıştır. Neredeyse her dört gençten birisinin işsiz olduğu Türkiye’de bu soruna dönük önemli teşvikler ve projeler hayata geçirilmektedir.

Çalışmada genç işsizlik sorununa ithalat harcamaları üzerinden yaklaşılmaktadır. İthalat harcamaları, özellikle dış ticaret açığı ve cari açık sorunlarına neden olmasından dolayı ülke ekonomileri için en kırılgan değişkenlerden biridir. Türkiye ekonomisi için düşünüldüğünde, yıllardır başta hammadde ve yarı mamul ürünler ile birçok tüketim mallarının ithalatı dolayısıyla ödemeler dengesinde önemli açıklar yaşamıştır. Bu açıkların kapatılması ve ihracatın gelişmesi için önemli kamusal destekler sunulmuş ve birçok sektörde büyük teşvik paketleri açıklanmıştır. Fakat geliştirilen tüm önlemlere rağmen dış ticaret açığı ve cari açık sorunu uzun dönemde çözülememiştir. İthalat değişkeninin, çalışmanın konusu olan genç işsizliğe etkisi ise yerli üretimin kısılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. İthal ürünlerle rekabet edemeyen yerli üretici bu durumda üretimi durdurmak zorunda kalmakta bu ise işsizliği ve özellikle de eğitilmiş, kalifiye olan genç işsizliği olumsuz yönde etkilemektedir.

Son yıllarda kronikleşmiş hale gelen dış ticaret açığının temel nedeni olan ithalat verileri ile genç işsizlik arasındaki ilişkinin incelendiği

çalışmada 2005:01 - 2017:03 dönemlerini kapsayan aylık veriler kullanılmıştır. İki değişken arasındaki eşbütünleşme ve nedensellik analizlerinden önce serilerin durağanlık testleri gerçekleştirilmiş olup yapılan ADF ve PP birim kök testleri sonucunda serilerin farkları alındıktan sonra $I(1)$ düzeyinde durağan hale geldiği görülmüştür. Çalışmanın analiz kısmında eşbütünleşme testi olarak Engle-Granger testi kullanılmış olup elde edilen sonuçlara göre değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkiye ulaşılamamıştır. Nedensellik analizlerinde ise literatürde en çok kullanılan Granger nedensellik analizi ile yeni nesil testlerden olan Toda-Yamamoto nedensellik analizleri kullanılmıştır. Gerçekleştirilen her iki nedensellik analizinde de ithalat ile genç işsizlik arasında uzun dönemli bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır.

Eşbütünleşme ve nedensellik analizlerinde görüldüğü üzere Türkiye ekonomisinde referans dönemlerde ithalattaki değişim ile genç işsizlik arasında bir ilişki görülmemektedir. Elde edilen amprik sonuçlara göre genç işsizlik sorununun çözümü için dış ticaret politikalarından ziyade yapısal değişimlere ve politikalara ihtiyaç vardır. Bu kapsamda yapılması gereken öncelikle gençlerin çalışma alanlarının genişletilerek istihdam alanları yaratılmasıdır. Bunun içinde kapsamlı bir genç işsiz profili çıkartılarak birçok sektörü de içinde barındıran istihdam stratejisi oluşturulmalıdır. Bu sürece ise devlet ile birlikte işçi ve işveren örgütleri de dahil edilmesi gerekmektedir.

Yeni istihdam alanları gençlerin iş hayatına girmesini etkilerken çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi de gençlerin iş hayatına girmesini belirleyecektir. Çünkü gerek çalışma saatleri gerekse çalışma koşulları ve ücretleri gençlerin maalesef küresel dünyada beklentilerini karşılayamamaktadır. Bu sorunun çözümü için uluslararası standartların yakalanması hususunda tüm tarafların düzenleme yapması gerekmektedir. Ayrıca genç nüfusunda kendisini piyasanın ve sektörün ihtiyaç duyduğu niteliklere göre donanımlı hale getirmesi çok önemlidir. Çünkü Türkiye’de birçok sektörde alanında uzman, kalifiye eleman eksikliği görülmektedir. Bu nedenle gençlerin de kendi gelişimlerine önem vermeleri ve inovatif düşünceleri hayata geçirmeleri gerekir.

Kaynakça

- Ata, N. (2007). Türkiye’de işgücü piyasasının yapısı ve genç işsizlik. *TİSK Akademi*, 2(ö.s.1), 109–118.
- Barışık, S. ve Demircioğlu, E. (2006). Türkiye’de döviz kuru rejimi, konvertibilite, ihracat-ithalat ilişkisi (1980-2001). *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 71-84.
- Çelik, T. ve İlkay, S., Ç. (2016). Türkiye’de ihracat ve ithalat arasındaki ilişkinin 1989-2015 dönemi için test edilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 961-969.
- Çetinkaya, E. (2010). Genç işsizliğin teorik açıklamaları. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 58, 45-57.
- Çiftçi, N. ve Çapkın, R., (2013). Türkiye ekonomisinde cari açık ve işsizlik arasındaki ilişkinin var tekniği ile analizi. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 157-182.
- Dickey, D. A. ve Fuller, W. A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica*, 49(4), 1057-1072.
- Engle, R.F. ve Granger, C. W. J. (1987). Co-integration and error correction: Representation, estimation, and testing. *Econometrica*, 55(2), 251-276.
- Granger, C. W. J. (1969). Investigating causal relations by econometric models and cross-spectral methods. *Econometrica*, 37(1), 424-438.
- Gündoğan, N., (1999). Genç işsizliği ve Avrupa Birliği’ne üye ülkelerde uygulanan genç istihdam politikaları. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 54(1), 63-79 .
- Gündoğan, N., (2001). *Genç işsizliği*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1320, İ.İ.B.F. Yayınları No: 173.
- Gürsel, S. ve Ulusoy V., (1999), *Türkiye’de işsizlik ve istihdam*. İstanbul Yapı Kredi Yayınları, Cogito/Ekonomi-87, 1. Baskı, Ağustos, İstanbul.
- Harris, R. And Sollis, R. (2003). *Applied time series modelling and forecasting*. England: John Wiley&Sons Ltd.
- Işığışok, E. (1994). *Zaman serilerinde nedensellik çözümlemesi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

- İşkur, Türkiye işgücü piyasası analizi, Türkiye Geneli İPA Raporu, <http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/raporlar.aspx#dltop> BU (Erişim 03.07.2017)
- Johansen, S. ve K. Juselius. (1992). Testing structural hypotheses in a multivariate cointegration analysis of the ppp and uip for U.K. *Journal of Econometrics*, 53, 211-244.
- Kaynak, M.,(2007). İşsizlik ve emek kalitesi. *TİSK Akademi*, 2(Özel Sayı:1), 67-86.
- Keskin, Ş., (2009). *Döviz kuru politikaları-dış ticaret hadleri ilişkisi Türkiye uygulaması (1987-2007)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kızılgöl, Ö. ve Erbaykal, E. (2008). Türkiye’de turizm gelirleri ile ekonomik büyüme ilişkisi: Bir nedensellik analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 351-360.
- Kol, E., Nida. ve Karakoç Z. (2001). Güçlü ekonomiye geçiş programı ve istihdam üzerine etkileri. *Maliye Dergisi*, 162, 379-395.
- Kosekahyaoğlu L., ve Sentürk C., (2006). İhracata Dayalı Büyüme Hipotezinin Testi: Türkiye ve yeni gelişen ekonomiler üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *S.D.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(4),23-45.
- Köstekli, Ş. İ.,(1999). Dünyada ve Türkiye’de işsizlik. Ankara: Türk-İş Eğitim Yayınları No: 24.
- Murat, S. ve Şahin, L. (2011).Nedenleri ve sonuçları bakımından gençler arasında yaygınlaşan işsizlik. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 44, 1-48
- Phillips, P.C.B. ve Perron, P. (1988). Testing for a unit root in time series regression. *Biometrika*, 75(2), 335-346.
- Sayın, F. (2011). Türkiye’de 1988-2010 döneminde eğitim ve büyümenin genç işsizliğine etkisinin analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(4), 33-53.
- Sevüktekin, M. ve Çınar, M. (2014). Ekonometrik zaman serileri analizi, Bursa: Dora Yayınları.
- Taş H. Y. ve Bilen, M. (2014). Avrupa Birliği ve Türkiye’de genç işsizliği sorunu ve çözüm önerileri. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(6), 50-69.

- Toda, H.Y. ve Yamamoto, T.(1995). Statistical inference in vector auto-regressions with possibly integrated process. *Journal Of Econometrics*, 66, 225–250.
- Tüik, (2011). <www.tuik.gov.tr>Türkiye istatistik kurumu işgücü maliyeti endeksi: III. Dönem 2011, İnternet Adresi: [http://www.tuik.gov.tr/ PreHaberBultenleri.do?id=8660](http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8660) Erişim Tarihi: 06.07.2017
- Uysal, D. (2007). “Türkiye istihdam, işsizlik ve istihdam politikaları”, *Türkiye ekonomisi makroekonomik sorunlar ve çözüm önerileri içinde* (Editör: Ahmet AY), Konya: Çizgi Kitabevi.
- Yılandıcı, V. (2009). Fisher hipotezinin Türkiye için sınanması: Doğrusal olmayan eşbütünleşme analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(4), 205-213.
- Yılmaz, A., ve Karataş, T. (2009). Türkiye ekonomisinde 2001 krizi sonrası süreçte cari işlemler açığının nedenleri üzerine bir inceleme. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 27(2), 69-96.
- Yukseler, Z. Ve E. Turkan, (2008). *Türkiye'nin üretim ve dış ticaret yapısında dönüşüm: Küresel makroekonomik yönelimler ve yansımalar*. TUSİAD Yayınları, No:TUSİAD-T/2008-02/453.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Cenger, H. ve Çütücü, İ (2018). İthalattaki değişimin genç işsizliğe etkisi: Türkiye ekonomisi üzerine ekonometrik bir uygulama. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 485-503.

Gastronomi Eğitiminde Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği: Mengen Ulusal Aşçılık Kampı

DOI: 10.26466/opus.361117

*

Alper Kurnaz*-T. Eren Babür** - Hande Akyurt Kurnaz***

*Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm M.Y.O., Muğla / Türkiye

E-Posta: alperkurnaz@gmail.com

ORCID: [0000-0001-5288-0706](https://orcid.org/0000-0001-5288-0706)

**Öğr. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye ASMK M.Y.O., Muğla / Türkiye

E-Posta: ernbabur@gmail.com

ORCID: [0000-0003-3164-0783](https://orcid.org/0000-0003-3164-0783)

***Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm M.Y.O., Muğla / Türkiye

E-Posta: handekurnaz@mu.edu.tr

ORCID: [0000-0001-9712-6387](https://orcid.org/0000-0001-9712-6387)

Öz

Gastronomi, "iyi yemek yeme-içme bilimi ve sanatı" olarak değerlendirilmektedir. Gastronomi, sadece dünyada değil aynı zamanda Türkiye'de de hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak gastronomi eğitimi de hakkına düşen payı almıştır. Gastronomi ile ilgili okulların, bölümlerin sayısı hızla artmaktadır. Bu durum bu okullara olan talebi de arttırmaktadır. Son yıllarda eğitim programı olarak gastronomi popüler hale gelmiştir. Birçok öğrencinin gelecek planları arasında gastronomi ile ilgili meslekler yer almaktadır. Bu sebeple kendilerini gastronomi konusunda geliştirmek amacıyla kurslar veya eğitimler almaktadırlar. Gastronomi, öğrencilerin çalışma alanları arasında yer almıştır. Mengen Ulusal Aşçılık Kampı tam bu noktada görev üstlenmektedir. Türkiye'de gastronomi eğitimi konusunda ulusal anlamda sosyal sorumluluk projesi olarak gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de yer alan gastronomi ve aşçılık bölümlerinden öğrenci ve öğretim elemanlarının katılımı ile bir haftalık gastronomi eğitimi verilmektedir. Araştırmanın amacı Türkiye'de ilk ve tek olan bu organizasyon hakkında yapılan etkinlikleri incelemektir. Bu bağlamda araştırmanın yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden biri olan örnek olay yöntemi tercih edilmiştir. Organizasyonun gastronomi eğitimine gönül vermiş gençlere örnek olabilecek davranışlar noktasında kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmak diğer amaçlardan birisidir.

Anahtar Kelimeler: Gastronomi Eğitimi, Sosyal Sorumluluk Projesi, Mengen Ulusal Aşçılık Kampı

A Social Responsibility Project in Gastronomy Education: Mengen National Culinary Camp

*

Abstract

Gastronomy is considered as good eating and drinking knowledge and art. Gastronomy has entered a rapid development process not only in the world but also in Turkey. Due to this development, gastronomy education has also taken its share. The number of schools, departments related to gastronomy is increasing rapidly. This also increases the demand for these schools. Gastronomy training in recent years has gained popularity. Many students have the idea of having gastronomy training in their plans, and they take courses to improve themselves on gastronomy. Mengen National Culinary Camp has a good share at this point. It is realized as a national social responsibility project on gastronomy education in Turkey. One-week gastronomy training is held with the participation of students and lecturers from the gastronomy and culinary departments in Turkey. The purpose of the research is to examine the activities carried out about this organization, which is the first and only in Turkey and the case study method was done by using the qualitative research methods. One of the purpose is that to help the organization to develop behaviors, which can be a good sample for young people who have devoted themselves to gastronomy training.

Keywords: *Gastronomy Education, Social Responsibility Project, Mengen National Culinary Camp*

Giriş

Son yıllarda hem eğitim alanı hem hizmet alanı olarak gastronomi, bireyler arasında popüler bir konu haline gelmiştir. Ayrıca gastronomi eğitimi, hem üniversiteler açısından hem de gastronomi okumak isteyen öğrenciler açısından takip edilen bir bölüm haline gelmiştir. Bu gelişme gastronomi bölümlerine olan ilgiyi arttırırken, bu bölümde verilen eğitiminde niteliğini de tartışılır hale getirmiştir. Gastronomi eğitimi verilen okullarda var olan alt yapı olanakları, mutfak uygulamalarının mevcut durumları, akademik kadronun gereken standartlara kavuşmamış olması gibi faktörler mevcut bölümlerdeki öğrencilerin eğitimini doğrudan ilgilendirmektedir. Öte yandan bu bölümü barındıran okulların mutfak uygulamasında kullanılacak olan özel malzemelere ulaşma noktasında (temini zor gıda maddeleri, araç-gereç, vb.) zorluklar yaşaması, okul yönetimlerinin bölüme bakış açılarındaki farklı tutumlar ve alanında uzman olan kişilerin bu alanda akademisyen olma noktasında motive olmaması (özel sektördeki maaşların daha tatmin edici olması, özel sektörde daha üst konumlara gelme vb.) diğer faktörler olarak değerlendirilebilir. Bu durumlar gastronomi eğitiminde özellikle mutfak uygulamasına dönük faaliyetlerin okul bünyesinde gerçekleştirilmesinde engeller ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu doğrultuda gastronomi eğitimi alan öğrencilerin daha etkin bir mutfak uygulama eğitimi alması noktasında mutfak profesyonelleri (alanında uzman aşçılar, endüstriyel mutfak ekipmanı üreten firmalar, sektöre ürün sağlayan tedarikçiler, vb.) ile buluşturulması önem kazanmaktadır. Türkiye’de ilk kez organize edilen ve gastronomi paydaşlarını tek çatı altında buluşturan Mengen Ulusal Aşçılık Kampı (MUAK) araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı da Mengen Ulusal Aşçılık Kampı tarafından gerçekleştirilen gastronomi etkinliklerini örnek olay yöntemi ile incelemektir.

Gastronomi konusunda ilk kitap birinci yüzyılda Apicus tarafından yazılmıştır. Aşçılık ve mutfakla ilgili ilk kurs 1784’te İngiltere’de açılmıştır. Ayrıca 1820’de ABD’de ve 1891’de Fransa’da açılan kurslar ile gastronomi eğitimi temelleri atılmıştır. Fransa’da 1895’te açılan Le Gordon Bleu ve 1922’den beri aşçılık eğitimi de veren Cornell Üniversitesi ilk diploma veren okullardır. İlk kez Boston ve Adelaide Üniversiteleri’nde 1990’larda kültür ve beslenmeyi tüketim yönüyle ele alan gastronomi yüksek lisans

programları açılmış, yüksek lisans programlarını 1996'da açılan New York Üniversitesi'nin doktora programı takip etmiştir. İki yüzyıl önce başlayan Fransa, ABD, İngiltere ve İtalya'da sektöre yönelik kurumsallaşmış kurslar ve okullar yiyecek-içecek sektörüne eğitilmiş eleman yetiştirmede önemli katkılar sağlamaktadır. Dünyada sahip olduğu gastronomi değerlerini etkin bir şekilde pazarlayabilen ABD, Fransa, İtalya, İspanya gibi ülkelerde gastronomi eğitimi giderek önemli hale gelmiştir (Allen, 2003: 16-17'den aktaran Öney, 2016: 196).

Türkiye'de aşçılık eğitiminin temeli Ahilik kültüründen gelen usta-çırak ilişkisi ile harmanlandığını söylemek mümkündür. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren özellikle okullu çağa geçinceye kadar açılan kurslar doğrultusunda eğitim ilk adımları atmıştır (Görkem ve Sevim, 2016; Şengül, 2017). 25 Ekim 1985 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı olarak, Mengen Aşçılık Meslek Lisesi ismiyle Türkiye'nin ilk ve tek Aşçılık eğitimi veren lisesi eğitime açılmış olup, 2002 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullarda isim birliğine gitmesi nedeniyle Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri kapsamına alınmıştır. Ancak, Türkiye'nin tek aşçılık lisesi olması sebebiyle isminin başına "Aşçılar" ifadesi eklenerek Mengen Aşçılar Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi olarak değiştirilmiştir (Kurnaz, Kurnaz ve Kılıç, 2014). 1997 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi bünyesinde Aşçılık programının açılmasıyla ön lisans düzeyinde eğitime başlanmıştır. Abant İzzet Baysal Üniversitesi'ni sırasıyla Afyon Kocatepe (2001), Anadolu Üniversitesi (2002) ve Gaziantep Üniversitesi (2003) "Aşçılık" programlarının açılışı izlemiştir. Vakıf üniversiteleri kapsamında ise Kapadokya Meslek Yüksekokulu "Aşçılık" programı açan ilk (2006) meslek yüksekokulu olmuştur (Görkem ve Sevim, 2016). 2017 yılı ÖSYM yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzuna göre aşçılık programı ile ilgili program ve kontenjan dağılımı Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1 doğrultusunda 2017 yılında gastronomi ile ilgili toplamda 35 farklı üniversitede bu bölüm bulunmaktadır. Aynı zamanda bu üniversitelerde farklı öğretim düzeylerine (ikinci öğretim, örgün öğretim, tam burslu vb.) sahip 73 bölüm yer almaktadır (YÖK Atlas, 2017).

Tablo 1. 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı Aşçılık Programı ve Kontenjan Dağılımı

	Birinci Öğretim		İkinci Öğretim		Uzaktan Eğitim		Toplam	
	Program	Öğrenci	Program	Öğrenci	Program	Öğrenci	Program	Öğrenci
Devlet	40	2066	21	1158	1	1538	62	4762
Vakıf	26	1301	10	542	1	30	37	1873
Toplam	66	3367	31	1700	2	1568	99	6635

Kaynak: ÖSYM 2017-ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzundan derlenmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere 2017 yılı ÖSYS kılavuzunda devlet ve vakıf üniversiteleri olmak üzere toplam 58 bölüm ve 3007 öğrenci kontenjanı ile eğitim yürütülmektedir.

2015 yılında ÖSYS yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzunda bu sayı toplam 28 bölüm ve 1424 öğrenci kontenjan olduğu bilinmektedir (Görkem ve Sevim, 2016). İki yıl gibi kısa bir sürede bile değişim oranı dikkati çekmektedir.

Tablo 2. 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü ve Kontenjan Dağılımı

	Birinci Öğretim		İkinci Öğretim		Toplam	
	Bölüm	Öğrenci	Bölüm	Öğrenci	Bölüm	Öğrenci
Devlet	24	1319	7	270	31	1589
Vakıf	27	1418	-	-	27	1418
Toplam	51	2777	7	270	58	3007

Kaynak: ÖSYM 2017-ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzundan derlenmiştir.

Tablo 1 ve 2’de yer alan elde edilen bilgiler doğrultusunda aşçılık ve gastronomi programlarının ve öğrencilerinin sayısı her yıl artmaktadır. Bu artış ile birlikte aşçılık ve gastronominin önemli bir eğitim dalı olduğu görülmüştür. Aşçılık ve gastronomi eğitimlerini anlatabilecek çeşitli projeler düzenlenmektedir. Bu projeler sosyal sorumluluk projeleri adı altında yer almaktadır.

Sosyal sorumluluk, bireylerin davranışlarını şekillendiren bir olgudur. Sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden bireyler davranışlarının toplum veya çevre üzerinde olabilecek etkilerini de dikkate alırlar. Dahası bu anlayışla hayatını şekillendiren bireylerin sadece toplum veya çevreye karşı değil; aynı zamanda ailesi, arkadaş grupları ve sorumlu olduğu insanlara karşı da tavır ve davranışlarında dikkatli ve hassas olacağı söylenebilir (Ergül ve Kurtulmuş, 2014). Sosyal sorumluluğun temel özelliği, bir organizasyonun karar verme sürecine toplumsal ve çevresel faktörleri dahil etme isteği ve faaliyetlerinin topluma ve çevreye etkileri konusunda sorumlu olmasıdır (ISO, 2006).

Sosyal sorumluluk projeleri, işletmenin sosyal sorumluluk anlayışı temelinde, herkese fayda sağlama amacının gerçekleştirilmesinde en etkili yöntemlerdendir. Sosyal sorumluluk projesi, bir işletme ile tanımlanmış bir alanda faaliyet gösteren bir dernek veya gönüllü bir kuruluş arasında stratejik işbirliği yoluyla uygulanabileceği gibi, doğrudan amacın kendisine de ulaşılabilir (Külter Demirgüneş, 2015, s.53). Bu bağlamda araştırmaya konu olan MUAK organizasyonu mesleki yönlerini geliştirmeleri amacıyla aşçılık ve gastronomi öğrencileri ve akademisyenlerine yönelik bir sosyal sorumluluk projesi olarak değerlendirilmektedir.

Yöntem

Araştırmanın amacı MUAK kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerin gastronomi eğitimi açısından değerlendirilmesidir. MUAK hakkında derinlemesine bir analiz yapmak amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden biri olan örnek olay yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmaya konu olan MUAK'ın yerinde incelenmesi isteği, etkinlik hakkında detaylı bilgi sahibi olunması ve etkinliğin ulusal anlamda ilk kez 2015 yılında yapılması ve sonraki yıllarda da devam ettirilmesi örnek olay yönteminin seçilmesindeki nedenler arasındadır. Örnek olay yöntemi, bilimsel olarak gerçek hayatta bir olguyu derinlemesine ve çevre bağlamında inceleyen; bir durum, bir birey, bir grup, bir organizasyon, bir olay, bir sorun veya bir anormallik olabilir (Burawoy 2009; Stake 2005; Yin, 2014). Bu bağlamda MUAK organizasyonunun derinlemesine irdelenmek istenmesi bu yöntemin seçilmesindeki temel dayanaktır. Örnek olay yönteminin daha sağlıklı bir şekilde devam edilebilmesi için detaylı bir doküman analizi yapılmıştır.

Araştırmanın geçerliliğinin artırılması amacıyla yapısal geçerliliği sağlamak için birden fazla kaynaktan veri toplama aracı tercih edilirken, içsel geçerliliği sağlamak için tablolardan faydalanılmıştır. Güvenirliği sağlamak için gözlemleri ve faaliyetleri mümkün olduğunca somut şekilde aktarmak, farklı kaynaklardan elde edilen bulgular arasında paralellik olmasına dikkat çekmek hususunda azami çaba sarf edilmiştir (Baş ve Akturan, 2013).

Doküman analizi ile birlikte 2015, 2016 ve 2017 yıllarında gerçekleştirilen MUAK etkinliklerinde katımlı gözlem yapılmış ve etkinliğin sürdüğü bir haftalık zaman diliminde ne tür aktivitelerin yapıldığı not edilerek, analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu süreçler sonunda toplanan veriler bir rapor haline getirilmiştir.

MUAK Hakkındaki Bulgular

AŞOMDER Tarihi ve MUAK

MUAK organizasyonu AŞOMDER tarafından yürütülmektedir. Öncelikle bu okulla ilgili tanımlayıcı bilgilere yer verilmiştir. 1985 yılında eğitim vermeye başlayan ve bu tarihte Türkiye'nin ilk ve tek aşçılık lisesi olan Mengen Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi, 1992 yılında ilk mezunlarını vermiştir. Bu tarihten itibaren Türkiye'de aşçılık sektörüne yön vermeye başlayan Mengen Aşçılık Lisesi, ilerleyen yıllarda da sektörün önemli bir kurumu haline gelmiştir. Mengen Aşçılık Lisesi; öğrencilerine mesuliyet alma konusunda öz güven sağlamakla birlikte, dünya çapında başarılı bireyler yetiştirmiştir. Türkiye'de yiyecek içecek sektöründe çok önemli bir konuma sahip olan Mengen Aşçılık Lisesi mezunları daha güçlü ve daha organize olmak adına tek bir çatı altında toplanma gerekliliği hissetmiş ve bu sebeple 2007 yılında AŞOMDER kurulmuştur. Derneğin genel merkezi İstanbul'da yer almaktadır.

AŞOMDER'in özelliği, sosyal sorumluluk bilinci ile düzenlediği organizasyonları kendi üyelerinin çabalarından oluşan amatör bir ruh ile gerçekleştirmesidir. Dolayısı ile AŞOMDER; kendinden güç alan dinamik ve bağımsız bir sivil toplum örgütüdür. AŞOMDER, 2007 yılından bugüne kadar geçen sürede ciddi bir yol kat etmiştir. Türkiye de aşçılığın beşiği olarak adlandırılan Mengen'de eğitim görmüş olmanın gereği olarak daha

ileriye gitmek ve en iyiyi yakalamak noktasında, bir dernek çevresinde bütünleşmektedir.

MUAK Türkiye'nin ilk ve tek ücretsiz aşçılık eğitimi hareketidir. MUAK amacı; Türkiye'de eğitim veren üniversitelerin "Aşçılık", "Gastronomi", "Gastronomi ve Mutfak Sanatları", "Mutfak Sanatları ve Yönetimi" programlarında okuyan öğrencileri ve bu bölümlerdeki akademisyenleri bir araya getirmektir. Çeşitli etkinlikler ile vizyonlarını genişleterek, mesleki gelişimlerine; dolayısıyla Türkiye'de var olan gastronomi eğitimine pozitif katkı sağlamaktır.

Her yıl aşçılık programı ve gastronomi bölümü bulunan tüm üniversitelerden 1 öğretim elemanı ve 2 öğrenci olacak şekilde Mengen'e davet edilmektedir. Nisan ayının son haftası bir hafta boyunca gerçekleştirilen bu etkinlikte onların tüm masraflarını (yeme-içme, eğitim, konaklama vb.) kamp organizasyonuna destek olan firmalar tarafından karşılanmaktadır.

Yıllar itibariyle üç defa düzenlenen MUAK'ın ilki 2015 yılında düzenlenmiştir. Kampa 35 üniversite ve 46 program/bölümden 127 katılımcı eşlik etmiş, birçok eğitim gerçekleştirilmiştir. Bir hafta süren kampa ilginin yoğun olması gelecek yıllar için umut olmuş ve kampın ne kadar önemli bir sosyal sorumluluk projesi olduğu herkes tarafından görülmüştür. İkinci MUAK 2016 yılında düzenlenmiştir. Bu yılda 10 gün süren kampta iki farklı program gerçekleştirilmiştir. 20-23 Nisan'da liseli katılımcılar, 24-30 Nisan'da üniversiteli katılımcılar kampta yer almıştır. İkinci MUAK 25 lise ve 42 üniversite katılımı ile gerçekleşmiştir (Kurnaz ve Güldemir, 2017). 2017 yılında gerçekleştirilen kampa ise 47 üniversiteden katılımcı Mengen'e gelerek eğitim almıştır.

Görsel 1. Kamp Ateşinin Yakılması

Etkinlikler

Hafta boyunca birçok etkinlik hem mutfak uygulaması hem de teorik bilgi aktarımı şeklinde planlanmaktadır. Aynı zamanda katılımcıların birbiri ile daha iyi bir iletişim kurabilmeleri adına sosyal etkinliklerde kampa yerini almaktadır. Araştırma birimi olan MUAKE hakkında bir haftalık etkinlik planı aşağıdaki tabloda ele alınmaktadır.

Tablo 3. MUAKE Bir Haftalık Etkinlik Programı

Etkinlik Günü	Etkinlik İçeriği
1. Gün	Kampın ilk günü katılımcıların gelişi ile başlamaktadır. Katılımcılar görünmez kahramanlar (kamp organizasyonunda yer alan gönüllü öğrenciler için ASOMDER tarafından kullanılan tanımlama) tarafından terminalde karşılanarak kayıt için aşçılık lisesine kadar katılımcılara eşlik edilmektedir. Kamp kayıt masasında kamp ile ilgili önceden istenen evraklar teslim edilmekte, kamp boyunca kullanılacak üniformalar katılımcılara verilmektedir. Aynı zamanda katılımcıların konaklamaları gerçekleştirilmektedir. Konaklama alanı ve günlük akışta gerekli olan bilgiler hususunda kısa bilgilendirme yapılmaktadır. Günün erken saatlerinde ulaşım sağlayanlara kahvaltı verilmektedir. Öğle yemeğinden sonra kamp ile ilgili oryantasyon sağlamak amacıyla brifing yapılmaktadır. Sonra aşçılık lisesinde kamp ateşinin yakılması ile kamp heyecanı başlamaktadır. Aynı salonda birlikte yemek yenilen akşam yemeğinde katılımcı akademisyenlerle ASOMDER üyeleri tanışma ve kaynaşma sağlanmaktadır.

<p>2. Gün</p>	<p>Sabah kahvaltısı açılış lisesi uygulama otelinde yapılmaktadır. Kahvaltıdan sonra sponsor eğitimi için açılış lisesi salonuna geçilmektedir. Eğitimden sonra hep birlikte yürüyüş yapılarak Mengen Meslek Yüksekokulu uygulama mutfağının bulunduğu kampüse gidilmektedir. Kampüse varıldıktan sonra katılımcılar dört gruba ayrılarak uygulama sınıflarına geçip yemek yapmak için hazır beklemektedir. Eş zamanlı olarak uygulama mutfaklarında makarna-hamur işi, deniz mahsulleri, bulgur-kinoa, sushi mutfak eğitimi dört grup tarafından alanında uzman AŞOMDER ustalarının liderliğinde yürütülmektedir. Uygulama esnasında yapılan yemekler hakkında sadece uygulama bilgisi değil aynı zamanda teorik eğitimde verilmektedir (Örneğin, bulgur yapımı, tarihi, hasatı, vb. gibi). Uygulama bittikten sonra tadım ve ürün ile ilgili yorumlama yapılmaktadır. Öğle yemeği için ara verildikten sonra uygulama konuları birer grup kayarak (makarna-hamur işi-2. grup, deniz mahsulleri-3.grup, bulgur-kinoa-4.grup, sushi-1.grup) aynı şekilde devam etmektedir. Uygulama bitiminde tekrar açılış lisesine dönüşmektedir. Açılış lisesi salonunda kampa destek olan sponsorlardan birisinin vermiş olduğu eğitim sonrasında akşam yemeği geçilmektedir. Yemekten sonra yemek salonunda katılımcılar çay eşliğinde tanışarak gün hakkında sohbet edip birliktelik sağlamaktadırlar.</p>
<p>3. Gün</p>	<p>Üçüncü gün sabah kahvaltısından sonra yine sponsor eğitimi yapılmaktadır. Günlük akış aynı ikinci günde olduğu gibi devam etmektedir. Gün sonunda iki günlük mutfak eğitimi ile katılımcılar dört farklı alanda mutfak uygulaması yapmış ve yine dört farklı ürün grubu (sponsor eğitimleri) hakkında bilgi almış olmaktadır.</p>
<p>4. Gün</p>	<p>Bugün mutfak uygulaması olmayan sosyal etkinliklerin yoğun olduğu gündür. Kahvaltının ardından kısa bir serbest zaman ve sonrasında mutfak ekipmanları ve gıda tedarikçisinin temel gıda ürünleri ile ilgili vermiş oldukları eğitim yapılmaktadır. Bu eğitimlerin ardından Mengen Açılış Lisesinin kurulmasında büyük emeği olan merhum Aydın Yılmaz ustanın mezarı ustaya saygı niteliğinde ziyaret edilmiştir. Son kampta (2017) Öztiryakiler Murahhas Üyesi Tahsin Öztiryaki tarafından "Tahsin Bey Aydın Yılmaz'ı Anlatıyor" konferansı verilmiştir. Bugün öğle yemeği kumanya şeklinde verilmektedir. Bunun sebebi Mengen merkezinde katılımcılara serbest zaman tanıma amacından kaynaklanmaktadır. Serbest zaman sonrasında sponsor eğitimi açılış lisesi salonunda yapılmaktadır. Eğitimden sonra mülki amirlerin katılımı ile kamp çadırı açılmaktadır. Burada kampa destek veren firmalar ürünleri hakkında kamp süresince bilgi vermekteler (Örneğin, tabak</p>

	<p>yapımında kullanılan malzemeler, ekipman hijyeninde kullanılan kimyasallar gibi). Çadırın açılmasından sonra akşam yemeği olarak; sokak lezzetleri (hamburger, köfte, kokoreç, pilav nohut, vb.) ile mangal ve kuzu çevirme etkinliği yapılmaktadır. Bu etkinlikte ustalar ürünlerin başında ürünün hazırlanmasından soslanmasına, pişirilmesinden sunumuna kadar geçen süreç ile ilgili bilgi vermektedirler. Bu eğitimde amaç sadece yemek içmek değil aynı zamanda ürün başı eğitimi yapılarak eğitimden keyif alınması sağlanmaktadır.</p>
5. Gün	<p>Kahvaltının ardından sponsor eğitimi ile başlayan gün mutfak uygulama eğitimi ile devam etmektedir. Uygulama için kampüs alanına gelindikten sonra katılımcı gruplar pirinç, ördek-tavuk, dana ve kuzu eğitimleri için mutfaktaki yerlerini almışlardır. Yine 2. ve 3. günde olduğu gibi mutfak uygulamaları ürün hakkında teorik ve pratik eğitimi kapsamaktadır. AŞOMDER mezunu ustalar tarafından verilen eğitimlerde ürünün niteliği, kullanımı, yapılacak yemek hakkında bilgileri ve tadım aşamasından oluşmaktadır. Öğle yemeğinin ardından mutfak eğitimleri kayan sıra ile yine devam edip, sonrasında aşçılık lisesine dönüş yapılarak son bulmaktadır. Sponsor eğitimi ile devam eğitimlerden sonra akşam yemeği ve serbest zamanla gün son bulmuştur.</p>
6. Gün	<p>Sabah kahvaltısının ardından mutfak eğitimleri ile başlayan gün öğle yemeği arası devam edip yine mutfak eğitimleri ile sona ermektedir. Mutfak uygulamasının olduğu günlerdeki etkinlik takvimi ile aynı etkinlikleri sahip olan bu günde katılımcılar pirinç, ördek-tavuk, dana ve kuzu hakkında bilgi sahibi olmaktadırlar. Mutfak eğitimlerinin ardından sponsor eğitimi ve akşam yemeği gelmektedir.</p>
7. Gün	<p>Etkinliğin son günü 7. gündür. Kahvaltının ardından tüm katılımcılar ve AŞOMDER üyeleri aşçılık lisesi bahçesinde toplanarak korteje hazırlanmaktadır. Bu kortejde tüm katılımcılar ve AŞOMDER üyeleri üniformaları ile aşçılık lisesinden Mengen merkeze kadar kortej yürüyüşü gerçekleştirmektedirler. Korteje bando takımı da eşlik ederek güzel bir atmosfer yaratılmaktadır. Mengen Belediyesi önüne gelindiğinde konuşmalar ve sunuş gerçekleştirilmektedir. Kortejden sonra katılımcılara serbest zaman verilmektedir (Mengen yöresel pazarının gezilmesi, hediyelik eşya vs. için). Serbest zamandan sonra aşçılık lisesinde toplanılmakta ve bahçede açılan sektör temsilcilerinin stantları gezilmektedir. Öğle yemeğinin ardından şeflerle panel için aşçılık lisesi salonuna geçilmektedir. Sohbet ve soru-cevap şeklinde gerçekleşen bu etkinlikte geleceğin şefleri ustalarından tüyolar almak için merak ettikleri konular hakkında güzel bilgiler elde etmektedirler. Şeflere plaket takdimi ile biten bu etkinlikten sonra kampda en çok beklenen an olan katılım belgelerinin takdimi için sertifika sunumlarına geçilmektedir.</p>

Her üniversite tek tek takdim edilerek belgeleri verilmektedir. Son gün olması sebebiyle eğlencenin de yer aldığı bu etkinlikte stand-up programı, kapanış konuşması ve teşekkür plaketleri takdimi, video gösterimi, perküsyon ve konserle etkinlik son bulmaktadır.

Yukarıda anlatılan etkinliklerin yanı sıra üç yıllık MUAK tarihinde farklı yıllarda pastacılık, ekmekçilik, çikolata eğitimi uygulamalı eğitimlerde yer almıştır. Bununla birlikte sponsor eğitimi şeklinde nitelendirilen eğitimlerde; hijyen, insan kaynakları, sosyal medya kullanımı, ürünler üzerine bilgilendirme, zeytinyağı tadımı, porselen eğitimi, ithal ve yerli ürünler eğitimi, mutfak ekipmanları eğitimi, sunumlar ve konferanslar nitelendirilmektedir. Ayrıca sosyal/kültürel sorumluluk olarak sektöre büyük hizmetleri olan insanları anmak ve öğrencilere anlatmak kampın diğer bir amacıdır. Bunun yanında aşçılık lisesi bahçesinde yapılan eğitimler de (sokak lezzetleri, barbekü ve hamburger partileri) hem eğitimler devam etmekte hem de katılımcılar canlı müzikle güzel vakit geçirmektedir.

Görsel 2. MUAK Mutfak Uygulamalarından Bir Görsel

MUAK katılımcıları bu organizasyonla uygulamalı mutfak eğitimi sayesinde kendi alanları ile ilgili beceri ve yeteneklerini geliştirirken aynı zamanda teorik bilgi de sağlamış olmaktadır. Bunun yanında alınan

eğitimler sonucu yeni yemekler ve pişirme teknikleri, yemeklerde kullanılan ürünleri tanıma ve kullanma becerileri geliştirmektedirler. Alanında uzman şefler ve firmaların yetkilileri ile tanışarak sektörel anlamda çevrelerini genişletme imkanına sahip olmaktadır. Dolayısıyla sektörle bağlantı kurarak katılımcıların gelecek dönemde meslek hayatlarına yön verme şansına sahip oldukları görülmektedir. Diğer bir özelliğe katılımcıların bir kısmının akademisyen olması sektör temsilcileri ile geliştirilen iletişimin kendi okullarında da devam etmesi durumudur. Böylelikle kampa gelemeyen öğrencilerinde orta ve uzun vadede kamptan faydalanmalarına zemin hazırlamaktadır. Yaklaşık 50 farklı okulun öğretim elemanı tanışarak bir araya geldikleri zaman dilimlerinde tartışma ortamı yaratılmış ve sorunlara çözüm bulma noktasında paylaşımlarda bulunmuşlardır.

MUAK'ın gastronomi eğitimi noktasında sektöre ve akademiye katkıları konusunda belli başlı bulgular elde edilmiştir. Yapılan organizasyon hem üniversite öğretim elemanı ve üyelerine hem de öğrencilerine yönelik gerçekleştirilmektedir. Bu sistemin amacı organizasyon boyunca verilen eğitimin devam etmesini sağlamaktır. Ayrıca uygulamalı eğitimlerin nasıl yürütülmesi gerektiği konusunda ASOMDER üyesi şefler katılımcı öğretim elemanlarına yol göstermektedirler. Böylece katılımcı okullardaki uygulama eğitimlerine de bir şekilde yardımcı olunmaktadır. Bununla birlikte katılımcı öğretim elemanlarının yiyecek içecek sektöründeki şefler ve firmalarla tanışarak bu temsilcilerin okullarına davet edilmesine zemin hazırlanmaktadır. Firmaların ve şeflerin imkanlarını bir nevi okullara kanalize etme imkanı doğmaktadır. Böylece sektör ve okullar arasında bir köprü oluşturularak eğitim bir süreç haline getirilmektedir. Son olarak ise gastronomi ve aşçılık hocalarının birbirleri ile tanışması ve okullardaki sorunlarımızı, müfredattaki eksiklerimizi, eğitimlerdeki olması gereken ama eksik kalınan durumlar tartışılmaktadır. Fikir birliği ya da ayrılığı olan noktalarda daha hassas çalışılması gerekliliği kamplarda dikkati çekmektedir. Bu sebepten dolayı -Daha kalıcı ve daha etkili adımlar atmak adına- dördüncü kamp programına çalıştay eklemiştir.

MUAK ile sosyal sorumluluk noktasında organizasyonun amacı ele alındığında, bu organizasyon tamamıyla sosyal sorumluluk projesidir. İşin içinde hiçbir şekilde maddiyat dönmediği gibi hiçbir katılımcıdan da

ücret talep edilmemektedir. Amaç sadece okullarda eğitim kalitesinin artmasına yöneliktir. Sonuç olarak Türk gastronomisine doğrudan pozitif katkı verildiği düşünülmektedir.

Görsel 3. Şeflerle Söyleşi

Sonuç

MUAK etkinliği gastronomi eğitimi noktasında sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden bir organizasyon olarak değerlendirilmektedir. Ulusal anlamda Türkiye'nin gastronomi bölümlerinden ve aşçılık programlarından katılımcı kabul eden MUAK hiçbir ücret talep etmeden bir hafta boyunca gönüllülük esasına dayalı olarak eğitim vermektedir. Organizasyonun yürütücüsü olan AŞOMDER üyeleri kendi zamanlarından fedakârlık ederek gerçekleştirdikleri bu etkinlikte gastronomi gönüllüsü olan katılımcılarla motivasyonu yüksek bir etkileşim içine girmektedirler. 2015 yılında gerçekleştirilen MUAK ile ilgili Akarçay (2015) tarafından kaleme alınan çalışmada MUAK, "gastronomi alanında, aşçılık mesleğini icra edecek gelecek kuşaklar ve ülkedeki eğitimin pozitif ivme kazanması adına, benzeri olmayan önemli bir organizasyon" şeklinde değerlendirilmiştir. Aynı zamanda Akarçay (2017) tarafından kampla ilgili yapılan diğer bir değerlendirmede MUAK katılımcılarının eğlenerek öğrenme ve olağan dışı bir arkadaşlık geliştirdikleri ifade edilmiştir.

Sonuç olarak, MUAK organizasyonu bir hafta boyunca yaklaşık 30 kadar etkinliği bünyesinde bulunduran sektör temsilcileri ve profesyonelleri ile geleceğin şeflerini biraraya getiren, ulusal anlamda yaklaşık 50 farklı üniversiteden katılımcı ağırlayan hem mutfak uygulamaları hem de teorik eğitimler ile gelen misafirlere aktarımda bulunulan bir sosyal sorumluluk projesidir. Her okuldan 1 öğretim elemanı 2 öğrenci kampa kabul edilmektedir. Bu sayıların az olmasının sebebi mümkün olduğunca daha çok okula ulaşmak, mutfak uygulamalarının daha verimli olmasının arzu edilmesi, organizasyonun yürütüldüğü Mengen'in konaklama noktasında gerekli alt yapıya sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Diğer yandan kampa katılımcı kabulündeki sayının sınırlı olması dikkati çekerken kampa katılan akademisyen katılımcıların okullarına döndükten sonra kampta tanıştıkları sektör temsilcilerini okullarına davet etmesi fark yaratan bir fayda olarak değerlendirilmektedir. Katılımcılardan maddi olarak hiçbir ücretin talep edilmemesi usta-çırak ilişkisi ile bilgilerin aktarılması noktasında AŞOMDER üyelerinin hassas davranması hem katılımcılar tarafından hem de araştırmacılar tarafından dikkati çekmektedir. Gastronomi sektöründeki rekabetin üst noktalarda olmasının aksine kamp paydaşlarının paylaşımcı dost tavırları ise dikkati çeken diğer önemli husustur.

Bu değerlendirmelerle birlikte araştırma sonucunda birtakım önerilere yer verilmektedir.

- MUAK organizasyonuna sadece gastronomi ve aşçılık programlarından katılımcı kabul edilmektedir. Yiyecek içecek ve otel, lokanta ve ikram hizmetleri bölümlerinden (bu bölümden sadece aşçılık programı var) de katılımcı kabul edilebilir.
- MUAK'ın sektör temsilciliği noktasında kayda değer bir organizasyon olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda uluslararası gastronomi dünyasından bilinirliği olan temsilciler (michelin yıldızlı restoran temsilcileri gibi) de davet edilerek organizasyonun farkındalığı artırılabilir.
- Katılımcılar arasında genel olarak cinsiyet dağılımına bakıldığında yarıya yakın bir dilimi kadın katılımcılar oluşturmaktadır. Ancak AŞOMDER üyelerini tamamının erkek olduğu görülmektedir.

AŞOMDER üyelerinden kadın eğitimcilerinde organizasyona dahil edilmesi katılımcı olan kadınlara örnek olmada ve mesleki geleceklerine motive etmede rol model olacağı düşünülmektedir.

- Bu araştırmada elde edilen sonuçlar araştırmada kullanılan yöntemlerden elde edilen bulgularla sınırlıdır. Başka akademisyenler tarafından gelecekte yapılacak diğer araştırma yöntemleri ile (anket, odak grup görüşmesi gibi) yeni bulgular ve yeni bakış açıları geliştirilebilir.

Kaynakça

- Akarçay, E. (2015). I. Ulusal aşçılık kampı'nın ardından. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26(2), 151-154.
- Akarçay, E. (2017). Kampın sosyolojik değerlendirmesi. Osman Güldemir ve Alper Kurnaz (Eds.) *Kampın Kitabı* içinde (ss.161-172). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Kitapevi.
- Burawoy, M. (2009). *The extended case method. Four countries, four decades, four great transformations, and one theoretical tradition*. Berkeley: University of California Press.
- Ergül, H.F. ve Kurtulmuş, M. (2014). Sosyal sorumluluk anlayışının geliştirilmesinde topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 221-232.
- Görkem, O. ve Sevim, B. (2016). Gastronomi eğitiminde geç mi kalındı acele mi ediliyor?. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(58), 977-988.
- ISO, (2006). ISO 26000: Guidance on Social Responsibility. *The International Organization for Standardization*, Geneva, Switzerland.
- Kurnaz, A. ve Güldemir, O. (2017). Sonuç yerine, Osman Güldemir ve Alper Kurnaz (Eds.) *Kampın kitabı* içinde (ss.173-174). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kurnaz, A., Akyurt Kurnaz., H. ve Kılıç, B. (2014). Önlisans düzeyinde eğitim alan aşçılık programı öğrencilerinin mesleki tutumlarının belirlenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üni. Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 32, 41-61.

- Külter Demirgüneş, B. (2015). Sosyal sorumluluk projelerine yönelik tutumun, satın alma davranışı ve satın alma niyeti üzerindeki etkisi, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33(3), 47-74.
- Öney, H. (2016). Gastronomi eğitimi üzerine bir değerlendirme, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35, 193-203
- Stake, R.E. (2005). Qualitative case studies., N.K. Denzin, and Y.S. Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research in*, 3rd ed. (pp. 443–466). London, Thousand Oaks: Sage Publications.
- Şengül, S. (2017). Gastronomi eğitimi ve gastronomide kariyer, Mehmet Saruşık (Ed.) *Tüm yönleriyle gastronomi bilimi içinde* (ss. 169-185). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yin, R.K. (2014). *Case study research. design and methods*. 5th ed. London, Thousand Oaks: Sage Publications.
- YÖK Atlas. (2017). YÖK Lisans Atlası, <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-ana-sayfa.php> Erişim Tarihi: 27.11.2017.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Kurnaz, A., Babür T. E. ve Akyurt-Kurnaz, H. (2018). Gastronomi eğitiminde bir sosyal sorumluluk projesi örneği: Mengen ulusal aşçılık kampı. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 504-520.

Eğitim Yönetiminde Mizah Tarzı ve İş Doyumunu İlişkisi

DOI: 10.26466/opus.392902

*

Nedim Teker* - Mustafa Çelikten** - Fatma Halavuk***

* Öğretmen, Kartal Orta Okulu Kartal/İstanbul

E-Posta: nedimteker@hotmail.com ORCID: [0000-0002-2605-4344](https://orcid.org/0000-0002-2605-4344)

*Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Melikgazi / Kayseri / Türkiye

E-Posta: celikten@erciyes.edu.tr ORCID: [0000-0001-7966-3912](https://orcid.org/0000-0001-7966-3912)

*Doktora Öğr., Yakın Doğu Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, KKTC

E-Posta: ffhalavuk@hotmail.com ORCID: [0000-0002-3159-2892](https://orcid.org/0000-0002-3159-2892)

Öz

Bu çalışmanın amacı eğitim yöneticilerinin ait oldukları mizah tarzları ile (kendini geliştirici mizah, katılımcı mizah, kendini yıkıcı mizah ve saldırgan mizah) iş doyumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bilim insanları tarafından yapılan araştırmalarda, mizahın birbirinden farklı ama birbirini tamamlayan pek çok tanımı yapılmıştır. Genel olarak mizahın ne olduğuna dair çalışmalar yapanlar, gülmenin sanatlı şeklinin mizah olduğu sonucuna varmışlardır. Tamamen insan merkezli olan mizah sanatı, doğal olarak insanların ilgisini çekmiş ve araştırmalara konu olmuştur. Bu alanda eser verenler, en eski çağlardan başlayarak mizah kavramıyla ilgilenmiş; bu kavrama gerçekçi, metafizik, edebi, ruhbilimsel veya mantıksal açılardan bakarak farklı tanımlamalar yapmaya çalışmışlardır. İş doyumunu ise çalışanın işine karşı olan memnuniyet duygusudur. Başka bir deyişle çalışanların işlerinden duydukları hoşnutsuzluk veya hoşnutsuzluktur. İş doyumunu, iş görenlerin bedensel ve zihinsel sağlıklarının yanında aynı zamanda işlerine ve çalıştıkları kuruma karşı geliştirdikleri duyguların ortak bir belirtisidir. Bir iş yerindeki koşulların bozuk olduğunun en önemli göstergesi iş doyumunun düşük olmasıdır. Çalışanların bütün ihtiyaçları giderildiğinde bireyin kendini gerçekleştirme ihtiyacı ortaya çıkar ki bu da ihtiyaçlar hiyerarşisinin en son basamağıdır. Çalışanın kendi kendisine yeterli olup potansiyelinin farkında olması onu başarılı ve yaratıcı kılacaktır. Bu da çalışanın kendini gerçekleştirmesini sağlayıp tam bir iş tatminini de beraberinde getirecektir. İş doyumunu ve örgütsel bağlılığı belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar da yöneticiler arasında ki en yüksek iş doyumunu 60 yaşından yüksek olan yöneticilerde, en düşük iş doyumunu ise 30 yaşından küçük olan yöneticilerde, erkek yöneticilerin kadın yöneticilere oranla iş doyumlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mizah, İş doyumunu, Eğitim Yöneticisi

Humor Style and Job Satisfaction in Educational Administration

*

Abstract

The purpose of this study is to examine the relationship between the humor styles of the intended training managers (self-promoting humor, participative humor, self-destructive humor and aggressive humor) and job satisfaction. In researches done by the scientists, many different but complementary definitions of humor have been made. In general, those who have studied what humor is, have come to the conclusion that the art of smile is humorous. The art of humor, which is completely human-centered, naturally attracted people's attention and became a subject of research. Starting from the earliest times, those who gave work in this field were interested in the concept of humor; they have tried to make different definitions by looking at from realistic, metaphysical, literary, psychological, or logical aspects. Job satisfaction is the feeling of satisfaction with the employee's job. In other words, it is the satisfaction or dissatisfaction of the employees. Job satisfaction is a common manifestation of the feelings that besides the physical and mental health of workers it is at the same time the feelings they have developed against the institution they work with. The most important indicator of the improper conditions of a work place is that the job satisfaction is low. When all the needs of the employees are eliminated, the need for self-fulfillment of the individual arises, which is the last step in the hierarchy of needs. The employee's self-sufficiency and awareness of the potential will make him successful and creative. This will enable the employee to realize himself / herself and bring a complete job satisfaction. The studies conducted in order to determine the job satisfaction and the organizational commitment indicated that the highest job satisfaction among managers is in managers who are over 60 years old and the lowest job satisfaction is in managers who are less than 30 years old, the job satisfaction of male managers is higher than female managers.

Keywords: *Humor, Job satisfaction, Education Manager.*

Giriş

Mizah, Platon'dan başlayarak yüzyıllar boyu felsefe, edebiyat, toplumbilim, insanbilim, ruhbilim gibi çeşitli bilim dallarının ilgisini çeken bir kavram olmuştur. Mizahın ana konusunun insan olduğu ve insanın olduğu her yerde de mizah olduğu fikrinden hareketle insanlık tarihine bakıldığında, insanlığın bu uzun tarihi boyunca ne zaman başladığı kestirilememektedir. Bilim adamları tarafından yapılan araştırmalarda mizahın birbirinden farklı ama birbirini tamamlayan pek çok tanımı yapılmıştır. Genel olarak mizahın ne olduğuna dair çalışmalar yapan filozoflar ve bilim adamları, gülmenin sanatlı şeklinin mizah olduğu sonucuna varmışlardır. Tamamen insan merkezli olan mizah sanatı, doğal olarak insanların ilgisini çekmiş ve araştırmalara konu olmuştur. Yazarlar ve filozoflar, en eski çağlardan başlayarak mizah kavramıyla ilgilenmiş; bu kavrama gerçekçi, metafizik, edebî, ruhbilimsel veya mantıksal açılardan bakarak farklı tanımlamalar yapmaya çalışmışlardır.

Mizah kavramı; güldürmek, eğlendirmek, alay etmek, iğnelemek, dokundurmak, yermek, bam teline basmak gibi anlamlara gelmektedir. Mizah kavramını, yergi ve taşlamayı da içine alan geniş bir perspektifle düşünmek gerekir. Bundan dolayı mizah edebiyatımızın zenginliğini ifade eden, aralarındaki anlam farklılıklarına rağmen, geçmişte ve bugün de dilimizde kullanılan: şaka, alay, fıkra, latife, nükte, hiciv, hezliyat, zevkiyat, mutayebat, şathiyat kelimeleri mizah kavramının içinde değerlendirilmiştir.

Her milletin kendine özgü bir mizah anlayışı olduğu için herhangi bir milletin gülünç bulduğu bir durumu, bir başka millet gülünç bulmayabilir. Aynı toplumun tarih içinde ki güldüğü unsurlar da farklılıklar gösterebilir. İnsanların mizah anlayışlarındaki bu farklılıklar yaşanan olaylardan, ekonomik ve sosyal yapıdaki değişimlerden, insanların eğitim düzeylerinin, sosyal sınıflarının, mesleklerinin ve cinsiyetlerinin farklılıklarından kaynaklanmaktadır (Morreall, 1997: 91-93). Farklı toplumların güldükleri ortak unsurlar, durumlar ve olaylar olsa da bu toplumların veya milletlerin kendilerine özgü fıkraları ve karikatürleri incelendiğinde, kendi yaşantılarındaki unsurlara daha çok güldükleri tespit edilmiştir. Bundan dolayı milletlerin kendi oluşturdukları unsur ve özelliklere gülme anlayışlarının etrafında, bazı milli ve mahallî mizah tipleri ortaya

çıkıştır. Türk fıkralarının milli tipleri de Nasrettin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Bektaş vb. gibi tiplerdir (Yücebaş, 2004: 11).

Mizah kavramı 20. yüzyılda, dar anlamını yitirip gülme ile ilgili tüm fenomenleri kapsayan bir anlama bürünmüştür. Böylece mizah her tür gülmeye, şakaya, televizyonda yayınlanan durum komedilerine, politik yergiye ve dalga geçmeye değinmek için kullanılan bir kavrama dönüşmüştür. Bu şekliyle mizah, olumlu ve yararlı olabileceği gibi saldırgan, düşmanca ve zararlı da olabilecektir (akt: Yerlikaya, 2003).

Genel Mizah Kuramları

Günümüze değin birçok mizah kuramları sınıflandırması yapılmıştır. Bu kuramlar birçok yönüyle birbirine benzemekle birlikte farklı sınıflandırmalar altında literatürde yer almıştır. Benzer özelliklere sahip bazı sınıflandırmalar şu şekildedir. Mosak (1987: 32)'a göre mizah kuramları sınıflandırması;

- Kötüleme, aşağılama ile bağlantılı mizah kuramları
- Uyuşmazlık ile bağlantılı mizah kuramları
- Rahatlama ile bağlantılı mizah kuramlarıdır.
- Blythe (1999: 2)'e göre mizah kuramları sınıflandırması;
- Bilişsel algı kuramları
- Sosyal davranış kuramları ©Psikanalitik kuramlardır.
- Öznlü (1999: 13)'nün mizah kuramları sınıflandırması;
- Üstünlük Kuramı,
- Uyuşmazlık Kuramı,
- Psikoanalitik Kuram,
- Kavrama Kuramı.

Mizah kuramlarına ilişkin yapılan bu sınıflandırmaların haricinde farklı sınıflandırmalar olmakla birlikte literatürde sıkça yer verilmiş olan Üstünlük Kuramı, Uyuşmazlık Kuramı, Psikanalitik Kuram ve Rahatlama Kuramı olmak üzere dört temel sınıflandırmayı değerlendireceğiz.

Üstünlük Kuramları

Platona göre insanın kendisini bilmemesi insanı gülünç duruma düşürür. Gülünç kişi ise insanlara kendisini olduğundan daha akıllı, daha

zengin ve daha namuslu olduğunu göstermeye çalışarak komik olduğunu düşündürtmeye çalışan kişidir. Platon gülmede dikkatimiz, insanların kusurlarına yöneldiğini, bu kusurların bazılarının zamanla gülen kişiye de geçebildiğini düşündüğü için gülmeyi ahlak bozucu olarak görür ve gülmenin kısıtlanmasını ister. Aristoteles'te gülmenin alaya almanın bir türü olması hususunda Platon'la aynı fikirdedir. Gülerken ilgimiz aşağılık olan şeye dönük olduğu için gülmenin erdemli bir yaşamla uyuşmayacağını savunur. Bunun yanında insanın şakacı tutumunun insanı önemli şeylere karşı ciddiyyetten uzak bir tavır takınmasına neden olacağı için kişinin karakterine zarar verebileceğini söyler (Morreal, 1997: 8).

Üstünlük kuramı Platon ve Aristoteles'in görüşleri baz alınarak birçok bilim adamı tarafından geliştirilmiştir. Bu bilim adamlarından Hobbes, insanın yaşadığı sürece bir güç arzusu içinde olduğunu belirterek, kazandığı zaferlerin onda gülmeye neden olduğunu söyler. İnsan daha önce kendisinin taşıdığı zayıflıklarla karşılaştığında içini ani bir yücelik duygusu kaplar. Gülme bireyin kendisini bir başkasından veya daha önce kendisinde bulunan kötü bir durumdan daha iyi görmesi sebebiyle bir çeşit kendini kutlamadır. Fakat Hobbes de Platon ve Aristoteles gibi gülmenin kişinin karakterine zararlı olabileceğini düşünür (akt: Morreal, 1997: 10). Çiçero (1841) uyuşmazlık ve üstünlük yaklaşımlarının bileşiminden ortaya çıkan bir kuramdan söz etmiştir. İnsanın beklentileri kendi hatasından dolayı hayal kırıklığıyla sonuçlandığında, insan düşüğü duruma ve kendi hatasına gülmektedir. Çiçero'ya göre insan kendisini küçük görmekte ve engellenen beklentilerinin sonuçlarına gülmektedir (akt. Eastman, 1972). Bergson göre ise; gülme dolaylı bir yolla kişiyi utandırarak dıştan bir düzeltme amacı taşır. Toplum direk bir cezalandırma tehdidi olmamakla birlikte bireyin üzerinde bir aşağılama ihtimalinin ağırlığını hissettirir. Mizahın üstlendiği görev bu olmalıdır. Bir rakibe karşı üstünlük sağlamakla veya onu rahatsız etmekle, insanın ani bir üstünlük elde ettiği her durumda görülebileceğini belirtmiştir (akt. Koestler, 1997: 15).

Rahatlama Kuramları

Rahatlama kuramı, fizyolojik kuramla benzerlik göstermekle birlikte daha çok, gülmenin kendine özgü fiziksel biçimlere girme nedenleri üzerinde durulmuştur (Morreal, 1997). Bu kuram Shaftesbury'nin Nükte ve Mizahın Özgürlüğü adlı makalesinde geçer. Shaftesbury doğal ve rahat bir ruh haline sahip olan açık yürekli insanların bir kısıtlama veya engelle karşılaştıklarında, içine düştükleri sıkıntılı durumdan kurtulmak için farklı hareket alanları arayacaklarını ve taşlama, öykünme veya soyutlukla kendilerini gösterme çabası içerisinde olarak, içinde buldukları durumdan hoşnut olup, üzerlerinde ki baskılardan öç almış olacaktadırlar. Hobbes'in gülme hakkındaki düşünceleriyle de örtüşen bu açıklama, özellikle baskıdan kurtulmanın vermiş olduğu rahatlama odaklanmıştır (akt. Morreal, 1997: 32).

Rahatlama kuramının bir diğer önemli temsilcisi ise Spencer (1911)'dir. Spencer'a göre gülme, duygusal enerjinin sıradan boşalma yöntemlerinden farklılık arz eder. Gülme eyleminin başlangıcında ortaya çıkan kassal hareketler, diğer duygulanımların ilk evrelerinde ortaya çıkan kassal hareketlerden farklılık gösterir. Gülmede başka bir şeye dönüşmeyen kassal hareketler meydana gelir. Gülme insanı tehlikeli bir durumdan kurtarmadığı gibi kavga veya başka bir duruma da neden olmaz. Spencer gülmenin herhangi bir dayanağı olmadan yapılan bedensel hareketlerin sadece sinirsel enerjinin boşalmasına hizmet ettiğini belirtir. Spencer'ın gülme kuramı kendisinden sonraki birçok düşünürü konu bakımından etkilemiştir. Bunlardan biri olan John Dewey, gülmeyi tüm nefes alma ve sesle ilgili olan organlarda ortaya çıkan sinirlerin aniden boşalması olarak tanımlamıştır (akt. Morreal, 1997: 38-39).

Freud sıradan ciddi anlarımızda ruhsal enerjimizi cinsel ve saldırgan düşüncelerimizi bastırmak için kullandığımızı söyler. Fakat şaka yaparken bu düşünce ve duygularımız apaçık ortaya çıkar ve artık gizlemeyi sürdüremeyiz. Baskı altında tutulan enerji açığa çıkıp gülme ile dışarı atılır. Spencer'in kuramında enerji herhangi bir duyguya istinaden ortaya çıkmış ve aniden gereksiz olmuş bir enerji iken, Freud'un kuramında bu enerji duyguları bastırmak için kullanılan enerjidir. Şaka yapılan kişi duygularını bastırmak için harcadığı enerjiyi gülmeye başlayarak bırakır. Gülen kişi bu enerji kadar güldüğünü söyleyebiliriz (Morreal, 1997: 46).

Rahatlama kuramına göre mizahın işlevi gerilim ve sıkıntılardan kurtulmak veya aşırı gerilimin boşalmasını sağlamaktır. Mizah toplumun baskılamaya çalıştığı birtakım tabuları ortaya çıkarır. Ağır gerilim içerisindeki kişilerde bu gerilimin kalkması onlarda bir gülme patlaması ortaya çıkarır. İşte bu gerilimi ortadan kaldıran şey rahatlama duygusudur (Güler ve Güler, 2010: 246).

Uyuşmazlık Kuramı

Bu kurama göre öykünün mantıklı gidişindeki ani değişikliğin yarattığı uygunsuzluk gülmeye neden olur. Nesnelere, bu nesnelere özellikleri, olaylar vs. arasında belirli kalıpların olmasını beklediğimiz düzenli bir dünyada yaşıyoruz. İşte bu kalıplara uymayan bir durum ortaya çıktığında güleriz. Öykü başladığında zihnimiz ve vücudumuz neler olacağıyla ilgili bir öngörüye ve bununla ilgili bir beklentiye sahiptir. Bu beklenti veya sürecin doğal sonucu olarak algılanan durum, geçmiş deneyimlerimiz ve düşünce süreçlerimizle yönlendirilmektedir. Bunların yol açtığı doğal olan bir beklenti birden bire boşa çıkarsa bu uygunsuzluk bizi güldürür (Güler ve Güler, 2010:246). Uyuşmazlık kuramına dair ilk bilgilerimiz Antik Yunan Filozoflarından Aristoteles'e aittir. Aristoteles bu kuramı üstünlük kuramıyla uyuşmaması sebebiyle fazlaca irdelememiştir. Aristoteles dinleyicileri belli bir beklenti yaratarak akabinde beklenmedik bir şeyle vurmanın bir konuşmacı için iyi bir güldürme yöntemi olduğunu ifade etmiştir (Morreal,1997).

Kant'ın gülme kuramı ise sadece uyumsuzluğu içermeyip, duygusal boşalma düşüncesini de kapsamaktadır. Uyumsuzluk düşüncesi Kant'ın gülmeye dair düşüncelerinde merkezi bir rol oynar. Kant saçma bir şey olduğunda anlağın beklentisi boşa çıkacağından dolayı katılırcasına gülmeyi her şeyin başlatabileceğini belirtmiştir. Böyle bir durumda mizah duygulanımsal eğilimin saldırgan bir çözümüdür. Ani olarak olayın gidişinin gerektirdiği gibi değil de beynimizin başka bir bölümündeki ilgisiz bir sonuçla karşılaştırma durumuyla bağlantılıdır (Güler, Güler, 2010: 246). Schopenhauer'in uyumsuzluk kuramı Kant'ın kuramından biraz farklılık gösterir. Schopenhauer, bir kavramla doğası gereği genel olan ve tek, bireysel şeyleri o kavramın tıpatıp benzeşen anlık durumlarıymış gibi, rastgele bir araya toplayan o şeylerin kendisi

arasında bir uyumsuzluk bulunması gerektiğini belirtir. Gülmenin nedeni bir kavramla o kavram ilişkisi içerisinde düşünülen gerçek nesnelere arasındaki uyumsuzluğun aniden algılanması olup gülme bu uyumsuzluğun kendisidir (Morreal, 1997: 27-28).

Uyumsuzluk kuramının sınırlılıklarını fark eden ilk kuramcı James Beattie'dir. O yalnızca bazı gülme durumlarının uyumsuzluktan yararlanılarak açıklanabileceğini belirtmiştir. Beattie gülmeyi 'duygusal gülme' ve 'hayvansal gülme' olarak ikiye ayırır. Duygusal gülmeyi daima akla sunulmuş olan belli nesne veya düşüncelerin sonucunda heyecan yaratan duygudan veya doyumdan doğduğunu belirtmiştir. Mizahi gülme nedeni karmaşık bir nesne ya da bütün içindeki birleşmiş olan ve aklında bunun farkında olduğu iki ya da daha fazla uygunsuz ya da bağdaşmaz kısımlar veya koşullar olduğu söylenebilir (Morreal, 1997: 28-29). Beattie hayvansal gülmenin, hayvansal ruh olarak adlandırılan, bütünüyle maddesel olan nedenlerin işleyişinden kaynaklanan veya kaynaklanıyormuş gibi görünen bazı bedensel duygulardan ya da ani tepkilerden kaynaklandığını belirtmiştir. Bu tür gülme uyumsuzluğu algılayacak zihinsel kapasiteye sahip olmayan bebeklerde görülen bir gülmedir. Örneğin onların gıdıklama gibi bir uyarıcıya verdiği tepki gösterilebilir. Bu tür gülmeyi yetişkinlerde gıdıklama veya sevinç gibi durumlarda görebiliriz (Morreal, 1997: 29).

Uyuşmazlık kuramında gülme eyleminin gerçekleşmesinin birtakım koşulları vardır. Bu koşulların ilki, en az iki veya daha fazla tutarsız, uygunsuz, birbiriyle bağdaşmayan, aykırı kısım ve koşulun, karmaşık bir nesne veya bir bütün oluşturuyormuş gibi düşünülmesi veya zihnin onları kendine özgü bir biçimde, karşılıklı bir ilişki içinde görmesidir (Pavlos, 1996: 8). İkinci koşul ise sürpriz faktörüdür. Eğer beklenmeyen durum ortaya çıkmazsa gülme eylemi gerçekleşmez. Bir diğer koşul ise bireyin esprideki sürpriz koşuluna duyarlı olması ve beklenmedik olan durum ortaya çıktığında bir adım ileri giderek olup bitene anlam verme çabası içerisinde olmasıdır (Tozar, 2001: 71). Hazlitt, gülünebilir olanın öz itibarıyla aykırı yani uyuşmak olduğunu belirtirken; Kant gülmenin gergin bir bekleyişten sonra gelen ani bir hiçlikten sirayet eden etki olduğunu ifade etmiştir (Paulos, 2003). Bu kurama yapılan en önemli eleştiri tüm gülme eylemlerini açıklayabilecek kapsama sahip olmamasıdır. Yapılan tenkitlerle birlikte gülme eyleminin bağlamı göz önünde bulun-

durulduğunda kuramın işlerliğinin olduğu, fakat uyumsuzluk bağlamı içermeyen birçok gülme durumunun da olduğu ifade edilmiştir (Morreal, 1997).

Psikoanalitik Kuramı

Freud 1927 yılında yayınlamış olduğu "Espriler ve Bilinçdışı ile İlişkileri" adlı kitabı ve 1928 yılında yayınladığı kısa bir makalesinde mizaha dair düşüncelerini ortaya koymuştur. Keith-Spigel (1972); Freud'un, espri, mizah ve komiklik adı altında üç çeşit gülme durumunu ele aldığını belirtir. Bu her üç gülme durumunda da kullanıldığı yere fazla gelmeye başlayan ruhsal enerji, gülme şeklini alarak açığa çıkar. Freud esprilerdeki hazzın ket vurmaya yönelik harcamanın tasarrufundan; komiklikteki hazzın düşünceye yönelik harcamanın tasarrufundan ve mizahta ki hazzın da duygulara yönelik harcamanın tasarrufundan ileri geldiğini belirtmiştir.

Zihinsel işleyişimizin her üç türünde de haz, bir tasarruftan kaynaklanmaktadır. Her üç gülme durumu da zihinsel etkinlikten, o etkinliğin gelişimi boyunca gerçekten yitirilmiş olan bir hazzı yeniden elde etmenin yöntemlerini temsil etme noktasında birleşmektedir. Bu araçlarla ulaşmak istediğimiz keyif, genelde, ruhsal işleyişimizi küçük bir enerji harcaması ile yürüttüğümüz bir yaşam döneminin ruh halinden- gülünçten habersiz olduğumuz, espri yeteneğimizin olmadığı ve yaşamımızda kendimizi mutlu hissetmek için mizaha gereksinme duymadığımız çocukluğumuzun ruh halinden- başka bir şey değildir (Freud, 1998: 265). Araştırmacılar, Freud'un bahsettiği espri, mizah ve komiklik sayesinde gülme şeklini alarak ortaya çıkan enerjinin ne tür bir enerji olduğunun, bu enerjinin nasıl ölçüleceğinin veya en azından nasıl belirleneceğinin açıklığa kavuşturulamamasından dolayı bu kuramı eleştirmişlerdir (Morreal, 1997).

Mizah Tarzları

Mizah duygusu çok yönlü bir yapıdır. Bu bilişsel yetenek, estetik bir alışılmış davranış kalıbı, bir duygu ile ilgili mizaç özelliği, bir başa çıkma stratejisi, yada savunma mekanizması olarak kavramsallaştırılabilir

(Martin vd., 2003). Mizahın temelinde eğlence ve hoşgörü bulunmaktadır (Balcıoğlu ve Öngören, 1973). Fakat bu mizahın salt eğlence olduğu anlamını içermediği gibi eğlencenin de salt mizah olduğu anlamını içermez (Yılmaz, 2011). Mizaha genellikle olumlu bir anlam yüklenmesiyle birlikte bir iletişim aracı olarak mizah olumsuz durumları da ifade edebilir (Martin vd., 2003). Mizah olumsuz durumları düzeltici bir etkiye sahip olmakla birlikte stresin etkilerini de azaltabilmektedir (Yılmaz, 2011).

Martin vd, (2003) bu modeldeki ilk farklılığı kişinin mizahı hangi amaçla kullandığına dayandırmaktadır. Mizahın birey tarafından kullanılma amaçlarından ilki kendisine ikincisi ise başkalarıyla ilişkilerine katkı sağlamaktır. Mizahın birey tarafından kendisine katkıda bulunmak için kullanılmasından kasıt, mizahın bir başa çıkma stratejisi ya da savunma mekanizması olarak kullanılmasıdır. Bu aynı zamanda mizahın gerilim azaltmanın bir yolu olarak kullanılması ya da kişinin tehdit, baskı ve sıkıntılı durumlar karşısında kendini güçlü ve yeterli hissettiğini göstermenin bir yolu olarak kullanılmasını içeren kara mizahla da bağlantılıdır. Burada vurgulanmak istenen mizahın kişinin kendisini korumak amacıyla kullanması olduğu için bu, mizahın iç ruhsal bir fonksiyonu olarak ele alınmaktadır (akt: Yerlikaya, 2009). Mizah bireysel farklılıkları ifade etmesi açısından günlük yaşam içerisinde uyumlu ya da uyumsuz ve içsel yada kişilerarası oluşuna göre dört farklı boyutta ele alınabilir. Bu boyutlardan iki tanesi olumlu (katılımcı ve kendini geliştirici mizah) diğer ikisi de olumsuz (saldırgan ve kendini yerici mizah) mizah tarzlarını içermektedir (Martin vd., 2003).

Kendini Geliştirici Mizah

Kendini geliştirici mizah, mizahın iç ruhsal yönlerini ele almaktadır. Freud'un savunma mekanizması olarak ele aldığı bu mizah türü olumsuz durumlarla baş etmek için kullanılır. Stresli anlarda hayata mizahi bir bakış açısıyla bakmayı ve zorluklarla başa çıkma stratejisi olarak mizahı kullanmayı ifade etmektedir. Bu mizah türünün kullanımı genel olarak mizahi bir bakış açısına sahip olmayı, yaşamdaki birtakım uyumsuzluklar karşısında eğlenme eğiliminde olmayı, stres ve olumsuz durumlarda bile mizahi bir bakış açısına sahip olmayı içermektedir. Bu mizah türü intrapsişik bir özelliğe sahip olup daha çok bireyin iç psiko-

lojik süreçleri ile ilgilidir. Depresyon, anksiyete ve nevrozizm gibi duygularla negatif yönde, deneyime açıklık, öz saygı ve öznel iyi oluşla pozitif yönde ilişkilidir (Yılmaz, 2011; Altınkurt ve Yılmaz, 2011; Kara, 2014; Sümer, 2008).

Kendini geliştirici mizah tarzını kullanan kişiler, mizahı yalnızca mizahi görüşlerini devam ettirmek için değil, aynı zamanda diğer kişiler olmadığında, hatta hayatın zorluklarına, strese ve uyuşmazlıklara karşı bir başa çıkma aracı olarak kullanma eğilimindedirler. Bu mizah tarzı daha çok kaygı, depresyon, daha genel olarak nevrozizm gibi olumsuz duygularla başa çıkmak için çok etkili bir yöntemdir. Mizah kaybettiklerimizi geri getirmez fakat kötü dönemlerimizi atlatmamıza yardımcı olur (İlhan, 2005).

Katılımcı Mizah

Katılımcı mizah olumlu mizah tarzları arasında kabul edilip bireyin mizahı iletişim ve etkileşim sürecinde bulunurken ne kendisine nede bir başkasına zarar vermeyecek biçimde kullanmasını ifade eder. Bireyin ilişkilerinde saygılı ve ilişkileri geliştirici yönde kullandığı bu mizah tarzı iletişim sürecindeki kaygı korku ve gerilimleri azaltma, insanları eğlendirmek için şakalar yapma, hatta kendisi hakkında bile komik şeyler söyleme özelliklerini gösterir. Bu tarz mizah kendini ve başkalarını onaylayan, düşmanca olmayan kişiler arasındaki dayanışma ve hoşgörüyü arttıran bir tarzdır. Bu bağlamda katılımcı mizah kendini gerçekleştirmiş insan özelliği arasında yer alır (Aydın, 2008; Yılmaz, 2011; Altınkurt ve Yılmaz, 2014; Kara, 2014).

Mizah, diğer insani zevkler gibi toplumsal bir olgudur. Hatta, başkalarıyla birlikteyken bizi güldüren birçok şeye yalnızken çok az güleriz. Bir topluluk arasındayken, bir şeyi yalnızca biz komik buluyorsak, genellikle ağzımızı kapatarak gülüşümüze engel olmaya çaba sarf edip, en azından diğerleri bize katılınca kadar engellemeye çalışırız. Bundan dolayı gülmenin toplumsal boyutu bize, onun bulaşıcı olduğunu gösterir. Gülmek, grup halindeyken bir füzyon reaksiyonu gibi yayılarak; senin gülmen, benim gülmemi, benim gülmemse, senin gülmeni tetikleyerek güçlendirir. Gerçekten de bazen bir insanın gülüyor olması, o in-

sanın neye güldüğünü bilmesek dahi, bizim de gülmeye başlamamız için yeterli bir neden olur (Morreall, 1997).

Saldırgan Mizah

Saldırgan mizah olumsuz mizah tarzlarından. Kişinin mizahı kendi üstünlük ve haz duygularını önceleyerek gereksinimlerini karşılamak amacıyla başkaları hakkında sosyal olarak uygun olmayan bir biçimde kullanmasıdır. Saldırgan mizah tarzına sahip insanlar kızgınlık duygularını mizah aracılığıyla ifade ederler. Bu kişilerin saldırgan mizahı kullanmadaki amaçları alay, sataşma, karşısındakini küçümseme, cinsel yada ırkçı içerikli bir tarzla insanları eleştirmek yada onları baskı altında tutmaktır. Bu durum kişilere bir gelişim ve katkı sağlamamakla birlikte kişilerarası ilişkileri de zedeler. Mizahın dalga geçme tehdidi ile kişilerin davranışlarını kendi çıkar ve amaçlarına uygun bir biçimde değiştirip dönüştürmek bu mizah tarzının bir özelliğidir. Çünkü saldırgan mizah nevrozizm, düşmanlık, kızgınlık ve saldırganlık ile pozitif yönde; yumuşak başlılık vicdanlılık ve sorumluluk gibi özelliklerle negatif yönde ilişkilidir (Yılmaz, 2011; Altınkurt ve Yılmaz, 2014; Kara, 2014; Yerlikaya, 2009).

Kendini Yıkıcı Mizah

Kendini yıkıcı mizah da saldırgan mizah gibi olumsuz mizah tarzlarından. Bireyin mizahı kendi gereksinimlerini dikkate almaksızın kullanmasını ifade eder. Bu mizah tarzını kullanan bireylerin amacı kendilerini küçük düşürme ve alay etme yoluyla başkalarını eğlendirmektir. Problemlerini yapıcı bir şekilde çözmekten kaçınan bu kişiler olumsuz duygularının altında yatan gerçek nedenleri gizlemek için de mizaha başvururlar. Kişinin üzgün olduğunda gerçek duygularını gizleyip mutluymuş gibi davranması da bu tarz mizahla açıklanabilir. Aynı zamanda kişinin başkaları tarafından onay kazanmanın ve sevdirmenin bir yolu olarak kendisi hakkında komik şeyler söyleyerek ya da yaparak başkalarını eğlendirmeye çalışması kendisiyle dalga geçildiğinde bile diğerleriyle gülmesini içeren bir mizah tarzıdır. Bundan dolayı bu mizah tarzına sahip kişiler mutsuzken bile mutluymuş gibi davranış sergilerler. Ken-

dini yıkıcı mizah depresyon ve anksiyete gibi olumsuz duygularla ve nevrotizme pozitif yönde; tatmin edici ilişkiler, öznel iyi oluş ve öz saygı ile negatif yönde bir ilişkiye sahiptir. Bu mizah kişilerarası ilişkilerden ziyade kişinin kendisine yöneliktir (Yılmaz, 2011; Altınkurt ve Yılmaz, 2014; Kara, 2014; Yerlikaya, 2009).

Olumlu ve Olumsuz Mizah

Mizah ile ilgili yapılan çağdaş psikolojik araştırmaların hemen hemen hepsi, mizah duygusunun gerek psikolojik gerekse sağlık ve iyilik durumunu geliştiren olumlu ve istenir bir kişilik özelliği olduğu varsayımına dayanmaktadır. Araştırmacılar genellikle yüksek bir mizah duygusuna sahip insanların; iyimserlik, kendini kabul, özgüven ve özerklik gibi olumlu özellikler taşıdıklarını varsaymışlardır. Her ne kadar bazı araştırmacı ve kuramcılar mizahın psikolojik sağlık ve iyilik durumu ile ilgili olarak olumlu etkilerine değinse de kimileri de bunun aksine mizahın bu yöndeki olumsuz etkilerini dile getirmişlerdir (Yerlikaya, 2003).

Son zamanlarda mizah ile ilgili yapılan çalışmalarında daha çok, iyi olma (wellbeing), ve yaşam doyumu (life satisfaction) gibi psikolojik sağlıkla ilgili kavramlarla, mizah anlayışının birlikte ele alındığı görölmektedir. Yapılan bu araştırma sonuçlarına göre, pozitif kavramlarla mizahın birbiriyle bağlantılı olduğu görölmektedir. Ayrıca bu çalışmalar, yüksek mizah duygusuna sahip olan bireylerin stresle daha etkin bir biçimde başa çıkabildikleri ve diğer bireylerle daha sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurabildiklerini göstermektedir (Kuiper ve Martin, 1992).

Mizahın Olumlu Yanları

Mizah ve onun sonucu olarak ortaya çıkan kahkahanın beden sağlığı üzerindeki olumlu etkisine dair ilk çalışmalar 1979 yılında Norman Cousins tarafından yazılan “Anatomy of an Illness” adlı kitap ile başlamıştır. Yakalandığı “Anklosing Spondelitis” adlı ölümcül hastalığı yenmesinde “umut, kahkaha, sevgi, inanç” gibi olumlu duyguların önemine dikkat çeken yazar, mizahın insan psikolojisini olumlu etkileyerek bağışıklık sistemini güçlendirmesiyle ilgili araştırmacılara ilham kaynağı olmuştur (Akt: Küçükbayındır, 2003). Gülmek sadece insana özgü bir

reflekstir. Gülmenin işlevi, insanda gerilim sonrası rahatlama sağlamasıdır. Stres hormonlarının üretimini engelleyerek bağışıklık sistemini güçlendirir; mutluluk hormonu endorfini artırarak da ağrıları dindirmektedir. Negatif duygusal durumlar fiziksel ve psikolojik hastalıklara neden olur. Pozitif duyguların bu hastalıkların iyileştirilmesinde kullanılabilceği fikrinden hareketle gülme terapisi önemsenmiş ve kullanılmaya başlanmıştır. Gülme terapisi; stres, depresyon ve kanser gibi çağımızın hastalıklarının tedavisinde destek olarak kullanılmaktadır. Mizah, insanların zihinsel ve fiziksel sağlıklarını korumaları ve hastalıkların başa çıkmada etkin bir role sahiptir (Vural, 2004).

Maslow (1954), kendini gerçekleştirmiş olan bireylerin mizah tarzlarında saldırgan özellikler olmadığını ve bu bireylerin kendilerini üstün gösterecek herhangi bir şeyi veya cinsellik ve saldırganlıkla ilgili olan mizahi materyalleri, komik bulmadıklarını belirtmiştir. Martin, Puhlik-Doris ve arkadaşları (2003), mizahın olumlu ve olumsuz taraflarının olduğunu bundan dolayı çok boyutlu bir kavram olarak ele alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Onlara göre, mizahın olumlu türleri katılımcı mizah ve kendini geliştiren mizah tarzlarıdır. Katılımcı mizah (affiliative humor), bireyin kendi gereksinimlerini önemsemezlik etmeden diğer kişiler üzerinde odaklandığı bir mizah tarzıdır. Katılımcı mizah tarzında, birey kendine ve diğer kişilere karşı saygılı bir biçimde kişilerarası ilişkiler ve etkileşimler geliştirir. Bu mizah tarzında ki bireyler, diğerlerini güldürebilmek için gülünç şeyler söyler, başkaları için şakalar yapar, ilişkileri kolaylaştırmaya çalışırlar. Kişilerarası gerilimleri azaltmaya eğilimli bir yapları vardır (Martin ve diğ., 2003; akt., Yerlikaya, 2003).

Mizahın bir diğer olumlu tarzı da kendini geliştirici (self-enhancing humor) mizahıdır. Bu mizah tarzı, mizahın kişiye dönük yönünü ele alır. Bu mizah tarzına sahip olan bireyler diğer bireylerin gereksinimlerini de dikkate alarak, stresle başa çıkabilmek için problemlere yönelik bakış açılarını değiştirebilir veya olumsuz duyguları azaltabilirler. Bu mizah boyutu, yaşam karşısındaki genel mizahi bakışı, günlük yaşam içerisindeki uyuşmazlıklar karşısında eğlenme eğilimini, stres ve olumsuz durumlar karşısında dahi mizahi bakışını korumayı içermektedir (Kuiper, Martin ve Olinger, 1993; akt., Yerlikaya, 2003).

Mizahın Olumsuz Yanları

Martin ve diğ. (2003), mizahın uyumsuz ve olumsuz olarak nitelendirilebilecek tarzlarını, saldırgan mizah (aggressive humor) ve kendini yıkıcı mizah (self-defeating) olarak belirtmiştir. Saldırgan mizah tarzı, kişilerin kendi üstünlük ve haz duyguları temelinde gereksinimlerini karşılamak amacıyla diğer kişiler hakkında mizahı toplumsal olarak uygun olmayan bir tarzda kullanmasıdır. Bu mizah tarzı, diğer kişilerle alay etmeyi, onlarla dalga geçmeyi yani yerici veya küçük düşürücü mizahı içermektedir (Martin ve diğ., 2003; akt., Yerlikaya, 2003).

Olumsuz olarak nitelendirilen diğer mizah tarzı da kendini yıkıcı mizahdır. Bu mizah tarzına sahip olan birey diğer kişileri güldürmek için kendisini sürekli mizahi bir biçimde kötüleyen, aşağılayan, yeren davranışlar gösterir. Bu mizah tarzına sahip olan birey, onay kazanmanın veya kendini sevdirmenin bir yöntemi olarak kendi aleyhinde gülünç şeyler söyleyerek ya da yaparak başkalarını eğlendirmeye çalışır, diğerlerinin mizahının maskarası olmayı kabul eder ve küçük düşürüldüğünde veya kendisi ile alay edildiğinde başkalarıyla birlikte gülen bir kişiliğe sahiptir (Yerlikaya, 2003). Mizaha dair kuramları incelediğimizde birbirinden farklı yaklaşımlarla karşılaşırız. Kuramlar arasındaki bu anlaşmazlıklar mizahın ne derece olumlu ve sağlıklı olduğu veya birtakım zararlı öğeler içerip içermediğine dayanmaktadır. Bazı araştırmacılar mizahın mantığa olan üstünlüğüne ve insanın evriminin işareti olduğuna kanaat getirirken bazıları da alay ve kırıcılığa dayandığı için istenmeyen özellikler kategorisinde yer alması gerektiğini belirtmişlerdir (Keith-Spiegel, 1972: 89).

Mizahı kullanırken bazı noktalarda hassas olmak gerekir. Çünkü aksi durumda mizah tam tersi bir etki yaparak, bireyde öfke ve kızgınlığa sebep olabilir. Mizahı kullanırken zamanlama, algılama ve içerik kriterlerini göz önünde bulundurmak gerekir. Mizahın uygun bir zamanda kullanılması önemlidir. Çünkü mizahı yapan kişi buna dikkat etmezse ortam gergin bir hale gelip iletişim olumsuz yönde etkilenebilir. Mizahı kullanırken bireyin bunu nasıl algılayacağını önceden tahmin etmek gerekir. Eğer mizah yapacak olan birey karşısındaki kişinin mizaha yaklaşımı ve tepkisi konusunda hiçbir bilgiye sahip değilse mizahı kullanması uygun olmayabilir. Ayrıca mizahın içeriği de önemlidir. Özellikle

alayıcı, bireyi küçük düşüren, cinsellik ve etnik kökenle ilgili şakalardan kaçınılmalıdır (Ayдын, 2005: 4).

Hobbes mizah sonucu meydana gelen gülmenin vahşi, saldırgan, bencil doğası üzerine Çalışmalar yapmıştır. Hobbes, insanlığın ancak ölümle son bulan bir güç arzusu içinde olduğunu öne sürer. Bu süreçte kazanılan zaferlerin gülmeye neden olduğunu ve daha önce bize ait olan zayıflıklarımızla karşılaştığımızda, birden bire içimizi bir yücelik duygusunun kapladığını belirtmiştir. Mizah bireyin kendisini bir başkasından veya kendisinin daha kötü olduğu önceki bir durumundan daha iyi olduğunu görmesi sebebiyle bir çeşit kutlamadır. Fakat Hobbes de Platon ve Aristo gibi gülmenin kişinin karakterine zarar verebileceğini düşünür. Kişinin, kendisini başkalarıyla karşılaştırmak suretiyle değil, kendisindeki bazı yetenekleri aniden kavramak suretiyle güldüğünü savunur. Çünkü ona göre başkalarına gülmek bir korkaklık işaretidir (Morreall, 1997: 10-11).

İş Doyumu

İş doyumu tanımı ilk olarak 1911’de Taylor ve Gilbert tarafından, çalışmada en az stres ve yorgunluk yaratacak bir metotla onu fabrikada çalıştırmak olarak tanımlanmıştır. Bu konudaki ilk bilimsel çalışmalar Elton Mayo ve arkadaşlarının 1920’lerde bir elektrik şirketindeki Hawthorne araştırmaları olarak bilinen çalışmaları kabul edilir. Hoppock’un 1935’de yayınlanan “Job Satisfaction” adlı makalesinden bugüne bu konuyla ilgili önemli araştırmalar yürütülmüştür (Sönmezer, 2007).

Doyum kavramı bireyin iç huzuru duyması, mutlu olması ve yaşamından, işinden, insanlarla olan ilişkilerinden ve çevresinden memnun olması olarak tanımlanır. İş doyumu ise çalışanın işine karşı olan memnuniyet duygusudur. Başka bir deyişle çalışanların işlerinden duydukları hoşnutluk veya hoşnutsuzluktur (Davis, 1998). İş doyumu, iş görenlerin bedensel ve zihinsel sağlıklarının yanında aynı zamanda işlerine ve çalıştıkları kuruma karşı geliştirdikleri duyguların ortak bir belirtisidir. Bir iş yerindeki koşulların bozuk olduğunun en önemli göstergesi iş doyumunun düşük olmasıdır (Akıncı, 2002).

İş doyumu iki ana başlık altında incelenebilir. Bu başlıklardan ilki bireyin yapısı, duyguları, düşünceleri ve arzuları ile içinde buldukları

ihtiyaçları ve bunların şiddet dereceleridir. İnsanların ihtiyaçları ve beklentileri bireyden bireye farklılık gösterir. Bireylerin beklentileri ve gereksinimleri, yaşları, cinsiyetleri ve içinde buldukları sosyo ekonomik ortamdan etkilenir. Çalışanların elde ettikleri imkanlar beklenti, özlem ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek seviyedeysse iş doymu değilse iş doyumsuzluğu ortaya çıkar. İş doymunu belirleyen ikinci unsur ise çalışanların iş koşullarıdır. İşin fiziksel ve psikolojik koşullarının çalışanın beklentilerine verdiği karşılıktır. Çalışanların beklentilerinin karşılanması beraberinde iş doymunu da getirecektir. Bu bağlamda iş doymu işin özellikleri ile çalışanların isteklerinin örtüşmesidir. Bireyin istek ve beklentilerinin karşılanmaması bireyde gerilim ve denge bozukluğuna neden olur.

Çalışanların örgütsel açıdan temel fizyolojik ihtiyaçları olarak çalışma koşulları ve aldıkları ücretler düzeltilerek giderilebilir. Çalışanların güvenlik ihtiyaçları güvenli çalışma koşulları yaratılarak giderilebilir. Çalışanların sosyal ihtiyaçları ise iş ortamında diğer çalışanlarla olan ilişkileri ve paylaşımları düzenlenerek giderilebilir. İş arkadaşları tarafından kabul görme ve saygı duyma davranışları sergilendiğinde öz saygı ihtiyacı giderilmiş olur. Çalışanların bütün ihtiyaçları giderildiğinde bireyin kendini gerçekleştirme ihtiyacı ortaya çıkar ki bu da ihtiyaçlar hiyerarşisinin en son basamağıdır. Çalışanın kendi kendisine yeterli olup potansiyelinin farkında olması onu başarılı ve yaratıcı kılacaktır. Bu da çalışanın kendini gerçekleştirmesini sağlayıp tam bir iş tatminini de beraberinde getirecektir (Sönmezer, 2007).

Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Yurt İçindeki Araştırmalar

Topuz (1995) 132'si kız, 138'i erkek toplam 270 ilköğretim 8. sınıf öğrencisi ile gerçekleştirdiğı çalışmada deneklerin Sosyometri Testi ve Durumluk Mizah Tepkisi Ölçeğinden aldıkları puanlar varyans analizi ile incelenmiştir. Popülerlik, mizah duygusu ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelediğı bu çalışmada akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin yaşlıları tarafından daha popüler algılandıklarını ve arkadaş olarak en çok tercih edilenler olduklarını göstermiştir. Mizah duygusuna

sahip olma ile popülerlik arasında bir ilişki bulunmamakla birlikte mizah duygusuna sahip olma ile akademik başarı arasında ilişkili bulunmuştur. Bu araştırmadaki bulgular, mizah duygusuna sahip olmayan ve akademik olarak başarısız öğrencilerin, yaşlıları tarafından mizah duygusuna sahip olan ancak akademik anlamda başarısız öğrencilere göre daha çok tercih edilen kişiler olduklarını göstermiştir. Akün (1997), mizah kullanarak yeni teknikler geliştirme olanaklarını ve dersleri daha kolay öğrenilebilir hale getirebilmenin yollarını araştırmak için 9-11 yaş çocuklarında mizah duygusunun gelişimini incelemiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre; çocuklar daha çok Karadeniz ve Nasrettin Hoca fıkraları gibi kültürümüze ait fıkralara gülmekte olup bundan dolayı çocuk kitaplarında kültürümüze ait öğelere daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. Ders kitaplarında çocuklara bilimsel araştırma mantığı kazandırabilmek ve öğrenmenin kalıcı izli olması için mizah öğelerinden yararlanılabilir. Eğitimcilerin, anne-babaların ve kitle iletişim araçlarının çocuklara kaliteli mizah örnekleri sunması gerekmektedir. İlköğretim çağındaki çocukların dağılan dikkatini tekrar derse çekebilmek için mizah kullanmak gerekir. Durmuş (2000), öğrencilerin mizah duygusu ve başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemek için Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde Eğitim Fakültesine bağlı sekiz ayrı bölümün öğrencisi olan 138 kız ve 117 erkek toplam 255 öğrenci ile çalışma yapılmıştır. Öğrencilerin mizah duygusunu ölçmek için Durumluk Mizah Tepkisi Ölçeği ve başa çıkma tarzlarını belirlemek için de Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; iyimser ve çaresiz başa çıkma stratejilerinde anlamlı cinsiyet farkı bulunmaktadır. Mizah duygusu yüksek ve düşük olan öğrenciler arasında başa çıkma stratejileri yönünden anlamlı farklar olduğu görülmüştür. Çalışmada mizah duygusu ve cinsiyet etkileşimi ise anlamlı bulunmamıştır. Akdoğan (2002) Deniz Harp Okulunda görevli öğretim elemanlarının mesleki ve kişisel değişkenleri göz önünde bulundurularak amirlerinden algıladıkları liderlik stilleri ile iş doyum düzeylerine ilişkin algılarını araştırmıştır.

Öğretim Elemanlarının Algıladıkları Liderlik Stilleri İle İş Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişki" adlı araştırmasında aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır:

- Öğretim elemanlarının iş doyum ve alt faktörlerine ait puanlarının, öğretim elemanlarının demografik değişkenlerine göre farklılık göstermemektedir.
- Öğretim elemanlarının, amirlerinin ve kendilerinin rütbeleri yükseldikçe iş doyum düzeyleri de artmaktadır.
- Deniz Harp Okulunda görev yapan mühendis sınıfındaki öğretim elemanlarının iş doyumunu öğretmen sınıfındaki öğretim elemanlarının iş doyumuna göre daha yüksek olduğu görülmüştür.
- Amirleri Harp Okulu mezunu olan öğretim elemanlarının dışsal doyum düzeyleri amirleri sivil üniversite mezunu olan öğretim elemanlarının dışsal doyum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.
- Amirlerin eğitim düzeyi yükseldikçe öğretim elemanlarının iş doyumları da artmaktadır.
- Öğretim elemanlarının genel iş doyumları ile amirlerinden algıladıkları dönüşümcü liderlik stili arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Mahmutoğlu (2002) Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütü'nde iş doyum ve örgütsel bağlılığı belirlemek amacıyla yaptığı çalışmasında: yöneticiler arasında ki en yüksek iş doyumunu 60 yaşından yüksek olan yöneticilerde, en düşük iş doyumunu ise 30 yaşından küçük olan yöneticilerde görülmekte olduğu, erkek yöneticilerin kadın yöneticilere oranla iş doyumlarının daha yüksek olduğu, ön lisans mezunu yöneticilerin lisans ve yüksek lisans eğitimi alan yöneticilere oranla, yüksek lisans mezunu yöneticilerin de lisans düzeyinde eğitimi olanlara kıyasla daha yüksek doyuma sahip oldukları, yöneticilerin kıdemlerine göre iş doyumunu algılama düzeyleri açısından en yüksek doyumun 6-10 yıl kıdeme sahip yöneticilerde olduğu, en düşük doyumun ise 5 yıl dan az kıdeme sahip yöneticilerde görüldüğünü belirtilmiştir. Yerlikaya (2003), Martin ve Puhlik-Doris (1999) tarafından 4 farklı mizah tarzını ölçmek amacıyla 60 madde olarak geliştirilmiş ve daha sonra Martin ve arkadaşları tarafından (2003) gözden geçirilerek 32 madde olarak düzenlenmiş olan Mizah Tarzları Ölçeğini (Humor Styles Questionnaire) Türk kültürüne uyarlamak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Mizah Tarzları Ölçeği orijinalinde olduğu gibi 32 maddeden oluşmakta ve 4 farklı mizah tarzını ölçmekte

olup ölçeğinin iç tutarlık katsayısı kendini geliştirici mizah için 78, katılımcı mizah için 74, saldırgan mizah için 69 ve kendini yıkıcı mizah için ise 67 bulunmuştur. Mizah Tarzları Ölçeğinin test-tekrar test korelasyon katsayıları ise; kendini geliştirici mizah için 82, katılımcı mizah için 88, saldırgan mizah için 85 ve kendini yıkıcı mizah için ise 85 bulunmuştur. Küçükbayındır (2003), beş haftalık bir mizah eğitiminin, mizah duygusu, iş tatmini ve örgütsel iklim üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre; ruh hali faktörünün örgütsel iklim, örgütsel kimlik ve arkadaş ile ilgili memnuniyet üzerinde; stres altında mizah kullanabilme faktörünün örgütsel sıcaklık üzerinde; ruh hali, şakacılık ve mizahtan zevk alma değişkenlerinin de iş memnuniyeti üzerinde açıklayıcı gücünün olduğu görülmüştür. Bununla birlikte anne baba toleransının mizah duygusu; toplam iş deneyiminin de örgütsel sıcaklık üzerinde açıklayıcı gücünün olduğu anlaşılmıştır. Mizah eğitimi alan grupta, toplam mizah duygusunda ve kendine gülebilmeye faktöründe anlamlı bir artışa rastlanmıştır fakat kontrol gruplarında böyle bir artış olmadığı görülmüştür.

Sümer (2008), okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin stresle başa çıkma stilleri ve bazı değişkenlere göre mizah tarzlarını incelediği araştırmasında stresle başa çıkma düzeyi ile mizah tarzları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Bu araştırmanın bulgularında stresle başa çıkma düzeyi orta ve yüksek olan öğrenciler katılımcı mizahı stresle başa çıkma düzeyi düşük olan öğrencilerden daha fazla kullandıkları; stres düzeyi orta ve yüksek olan öğrenciler de kendini geliştirici mizahı stresle başa çıkma düzeyi düşük olan öğrencilere göre daha fazla kullandıkları görülmüştür. Yerlikaya (2009), üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile algılanan stres, kaygı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmanın sonucunda sağlıklı mizah tarzları olan katılımcı -sosyal- mizah ve kendini geliştirici mizah ile mizah yoluyla başa çıkma ve algılanan stres, kaygı ve depresyon arasında negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Sağlıksız mizah tarzlarından olan saldırgan mizahın algılanan stres, kaygı ya da depresyonla ilişkisi bulunmazken, kendini yıkıcı mizahla algılanan stres, kaygı ve depresyon arasında az da olsa anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Savaş (2009), Türkçe dersinde yapılandırıcı yaklaşıma dayalı mizah uygulamalarının öğrencinin akademik başarısına, Türkçe dersine ve mizaha yönelik tu-

tumlarına etkisini incelemiştir. Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; yapılandırmacı yaklaşıma dayalı mizah uygulamaları yöntemi ile Türkçe dersi gören deney grubunun, yapılandırmacı yaklaşıma dayalı karma yöntemlerin uygulandığı kontrol grubundan akademik başarısı daha yüksek olduğu görülmüştür. Türkçe dersine yönelik deney grubunun tutum puan ortalamaları, kontrol grubunun Türkçe dersine yönelik tutum puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin mizaha yönelik tutumları mizah kullanımından olumlu yönde etkilenmiştir.

Yurt Dışındaki Araştırmalar

Martin, Kuiper, Olinger ve Dance (1993), 218 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmanın bulgularına göre yüksek mizah duygusuna sahip olan öğrencilerin yüksek özsaygıya sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Yüksek mizah duygusuna sahip öğrencilerin yaşamları üzerinde daha çok denetime sahip oldukları görülmüştür.

Morreall (1997), gülmenin sebepleri ile başladığı çalışmasında, mizahî gülme durumları ile mizahî olmayan gülme durumları arasındaki farkları ele almıştır. Daha sonra mizah kuramları hakkında bilgi veren yazar, ardından kendi mizah kuramını ortaya koymuştur. Mizah çeşitliliği, mizah ve estetik ilişki, mizahın insan yaşamı üzerindeki yeri ve mizahın toplumsal değeri hakkında da düşüncelerini ifade etmiştir.

Koestler (1997), mizahı yaratan unsurları ele aldığı çalışmasında, öncelikli olarak gülme nin mantığını ele almıştır. Daha sonra gülme-duygu ilişkisi üzerinde durarak mizah psikolojisini açıklamış ve mizahın çeşitlerini ve mizahın nasıl oluştuğuyla ilgili açıklamalar yapmıştır. Kitabın sonunda ise çalışmanın genel bir özeti yapılmıştır.

Graham ve Messner (1998), Amerika'da ilk, orta ve yüksek okul müdürleri arasındaki iş doyumunu belirlemek amacı ile bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre; mevcut iş, sorumluluk derecesi, çalışma şartları, terfi fırsatları ve ücret faktörlerinin iş doyumunu etkilediği tespit edilmiştir. Katılımcıların mevcut iş ve sorumluluk açısından doyum sağladıkları; fakat ücret, terfi fırsatları bakımından ise daha az doyum sağladıkları tespit edilmiştir.

Klein (1999), mizahın insan üzerindeki etkilerini ele almıştır. Bu çalışmada mizahın psikolojik ve fizyolojik etkileri üzerinde durulup, mizahla ilgili çeşitli egzersizler verilmiştir. Farklı alanlardan insanların mizahla nasıl ilgilendikleri ve mizahu nasıl gördükleriyle ilgili veriler sunularak örnek olaylarla zenginleştirilmiştir.

Chen ve Martin (2007), Çinli ve Kanadalı üniversite öğrencilerinin akıl sağlıkları, mizahla başa çıkmaları ve mizah tarzları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bu araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre; Kanadalı erkek öğrencilerin saldırgan ve kendini yıkıcı mizah tarzını kız öğrencilerden daha fazla kullandıkları görülmüştür. Mizahla başa çıkma açısından Kanadalı öğrenciler arasında cinsiyet farklılığı görülmezken, Çinli erkek öğrenciler kızlara oranla daha yüksek puanlar almışlardır. Çinli ve Kanadalı üniversite öğrencilerin saldırgan ve katılımcı -sosyal- mizah tarzını daha çok kullandıkları görülmüştür. Mizahla başa çıkma ile katılımcı ve kendini geliştirici mizah tarzları arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Araştırmada akıl sağlığının saldırgan ve katılımcı -sosyal- mizah tarzlarından daha çok kendini geliştirici, kendini yıkıcı mizah tarzları ve mizahla başa çıkma ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Wattson (2009) Amerikan Hastaneler Birliğine üye sağlık kuruluşlarında yöneticilerin liderlik stilleri ve motivasyon faktörlerinin radyoloji kliniği çalışanlarının iş doyumu üzerindeki etkisini araştırmıştır.

Sonuç

Mizah ile ilgili yapılan çağdaş psikolojik araştırmaların hemen hemen hepsi, mizah duygusunun gerek psikolojik gerekse sağlık ve iyilik durumunu geliştiren olumlu ve istenir bir kişilik özelliği olduğu varsayımına dayanmaktadır. Araştırmacılar genellikle yüksek bir mizah duygusuna sahip insanların; iyimserlik, kendini kabul, özgüven ve özerklik gibi olumlu özellikler taşıdıklarını varsaymışlardır.

Mizah duygusu çok yönlü bir yapıdır. Bu bilişsel yetenek, estetik bir alışılmış davranış kalıbı, bir duygu ile ilgili mizaç özelliği, bir başa çıkma stratejisi, yada savunma mekanizması olarak kavramsallaştırılabilir .

Örgütlerdeki çalışanların iş doyumuna ulaşmalarında, kendilerini gerçekleştirme en önemli ihtiyaçtır. Çalışanın kendinin farkında olması-

la birlikte başarı ve yaratıcılık kendiliğinden gelecektir. Bu da çalışanın kendini gerçekleştirmesini sağlayıp tam bir iş tatminini de beraberinde getirmekte ve örgüt liderlerinin mizah duygusuna sahip olmaları bireylerin motivasyonlarının artmasına ve iş doyumuna ulaşmalarını sağlamaktadır.

Mizah ve espri duygusu;hayattan zevk almayı sağlayan,bu nedenle de sahip olunması gereken bir beceridir.Çocukların doğal olarak sahip oldukları mizah becerisinin güçlendirilmesi için aile çok önemlidir.Berberer gülebilmek iyi bir iletişim şeklidir.İyi bir mizah anlayışı da çocuğun daha zeki ,daha mutlu ve zorluklarla baş edebilir olmasını sağlar.İyi bir mizah anlayışı,çocuğun duygusal ve sosyal gelişim hızını artırır.

Ailelerin evde mizaha yer vermesi kadar,eğitimcilerinde derslerde mizahı kullanmaları oldukça önemlidir.Öğrenciler öğrendikleri şeyle akılda kalıcı olarak bir bağ kurarlarsa,bilgiyi hatırlamada daha başarılı olurlar.Derslerde mizah kullanmak,bir çağrışım sağladığı için oldukça önemlidir.Eğitimci tarafından mizahın kullanılması stresi yok ettiği gibi,öğrencideki soru sorma ve konuşma korkusunu da azaltmakta,onları daha özgüvenli ve katılımcı yapmaktadır.Mizah aynı zamanda,olumsuz olaylarla ve hislerle başa çıkmayı da öğretmektedir.

Hayatın her alanında mizahın önemli olduğu görülmektedir.Bu durumda eğitimcilerin, anne-babaların ve kitle iletişim araçlarının çocuklara kaliteli mizah örnekleri sunması çocukların iletişim kurma becerilerini artırmak,zihinsel gelişimlerini desteklemek ve öz güven kazanmalarını sağlamak açısından oldukça önemlidir.

Kaynakça

- Akıncı, Z. (2002). Turizm sektöründe işgören iş tatminini etkileyen faktörler: beş yıldızlı konaklama işletmelerinde bir uygulama. *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 4, 1-25.
- Akün, D. (1997). *9-11 Yaş çocuklarında mizah duygusunun gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Altinkurt, Y., Yılmaz, K. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin mizah tarzları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1, 1-8.
- Aydın, A. (2005). Hemşirelik ve mizah. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(1), 1-5.
- Aydın, A. (2008). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Balcıoğlu, S., Öngören, F. (1973). *50 yılın Türk mizah ve karikatürü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Chen, G. ve Martin, R. A. (2007). A comparison of humor styles, coping humor, and mental health between chinese and canadian university students. *International Journal of Humor Research*, 20(3), 215-234.
- Davis, K. (1998). *İşletmelerde insan davranışı*, (Çev. Kemal T), İstanbul: İşletme Fakültesi Yayını.
- Durmuş, Y. (2000). *The Relationship between sense of humor and coping strategies*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Freud, S. (1998). *Espriler ve bilinçdışı ile ilişkileri*. (Çev. Dr. E. Kapkın), 3. Basım, İstanbul: Payel Yayınevi.
- Graham, Michael W., Messner ve Philip E. (1998). Principals And Job Satisfaction. *International Journal of Educational Managemet*, 12(5), 196 – 202.
- Güler, Ç. Güler, B. U. (2010). *Mizah gülme ve gülme bilimi*. Ankara: Yazıt Yayıncılık.
- İlhan, T. (2005). *Öznel iyi oluşa dayalı mizah tarzları modeli*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Kara, H. (2014). *Yöneticilerin mizah tarzlarının uygulamadaki durumunun kuramsal ve uygulamalı olarak açıklanması*. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(XVII), 701-704.
- Keith-Spiegel, P. (1972). Early conceptions of humor: Varieties and issues. In *The psychology of humor: Theoretical perspectives and empirical issues* (pp. 4–39). <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/B978-0-12-288950-9.50007-9>
- Klein, A. (1999). *Mizahın iyileştici gücü*. (çev.Sibel Karayusuf), İstanbul: Epsilon Yayınları.

- Koestler, A. (1997). *Mizah yaratma eylemi*. (Çev. Sevinç Kabakçioğlu-Özcan Kabakçioğlu), İstanbul: İris Yayınları.
- Kolçak, M. (2012). *Meslek etiği*. Ankara: Murathan Yayınevi.
- Küçükbayındır, Z. (2003). *The effect of humour training on job satisfaction and organisational climate*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mahmutoğlu, A. (2002). *Millî Eğitim bakanlığı merkez örgütünde iş doyumunu ve örgütsel bağlılık*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Martin, R. A., Kuiper, N. A., Olinger, J. L. ve Dance, K. A. (1993). Humor, coping with stress, self concept, psychological well-being. *International Journal of Humor Research*, IV, 89-104.
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P. Larsen, G., Gray, J. ve Weir, K. (2003). Individual differences of uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the humor styles questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37(1), 48-75.
- Morreall, J. (1997). *Gülmeyi ciddiye almak*, (Çev. Kubilay AYSEVENER, Şenay SOYER), İstanbul: İris Yayınları.
- Mosak, H. (1987). *Ha Ha an A Ha: The role of humor in psychoteraphy*, Mün-cie: Accelerated Development Inc,.
- Özünlü, Ü. (1999). *Gülmecenin dilleri*. Ankara: Doruk Yayınevi.
- Paulos, J. A. (2003). *Matematik ve mizah* (T. Doğan, Çev.). İstanbul: Doruk.
- Moran, B. (1994). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: Cem Yay.
- Sönmezer, M.G. (2007). *Millî eğitim bakanlığı'nda çalışan öğretmenler ile millî eğitim bakanlığı'ndan emeklilik veya istifa nedeniyle özel eğitim kurumlarında çalışanların iş tatmin düzeylerinin karşılaştırmalı analizi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sümer, M. (2008). *Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin stresle başa çıkma-stilleri ve bazı değişkenlere göre mizah tarzlarının karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Topuz, S. (1995). *The Relationships among popularity, sense of humor and akademik achievement*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tozar, Z. (2001), *.Niye gülyörüz?., Bilim ve Teknik Dergisi*, Kasım 2001

- Türk, S. (2007). *Örgüt kültürü ve iş tatmini*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Vural, A. (2004), *Mizah ve gülmenin insan yaşamındaki yeri ve önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Watson, L. M. (2009). Leadership's influence on job satisfaction. *Radiologic Technology*, 80(4), 297–308.
- Yerlikaya, E. (2009). *Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile algılanan stres kaygı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Adana.
- Yerlikaya, E. E. (2003). *'Mizah tarzları ölçeğinin uyarlama çalışması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Yılmaz, K. (2011). Okul yöneticilerinin mizah tarzlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 31-44.
- Yılmaz, K. (2011). Humor styles of school administrators and variables that predict humor. Yayımlanmamış Araştırma Raporu, Kütahya, Türkiye.
- Yücebaş, H. (2004). *Türk mizahçıları, nüktedanlar ve şairler*. İstanbul: Leyla İle Mecnun Yay.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

- Teker, N., Çelikten M. ve Halavuk, F. (2018). Eğitim yönetiminde mizah tarzı ve iş doyumunu ilişkisi. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 521-546.